
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
26 H
8

A·V·B.

EDOARDI VVOTTONI OXONIENSIS DE DIFFERENTIIS ANIMALIVM LIBRI DECEM.

AD SERENISS. ANGLIAE REGEM EDOARDVM VI.

Cum amplissimis indicibus, in quibus primùm authorum nomina, unde quæquæ desumpta sunt, singulis capitibus sunt notata & designata: deinde omnium animalium nomenclaturæ, itémque singulæ eorum partes recensentur, tam græcè, quàm latinè.

Domus ... Pantaleonis Scholarum ...

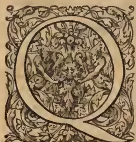

LVTETIAE PARISIORVM
APVD VASCOSANVM.
M. D. LII.

A·V·B.

Ex legat: Fran^ci Jon Kubeii

IN LIBRVM DE ANIMALIVM DIFFEREN-
tiis, Edoardi Vvottoni Oxonienſis præfatio, Ad ſereniſſimum
Angliæ Regem Edoardum, eius nominis ſextum.

VONIAM uel temeritate quadã inductus, uel ingenij confidentia ad hoc inflammatus uideri poſſum, Edoarde Rex illuſtriſſime, ut de animalium differẽtiis ſcriberem: hac præfatione apud tuam Maieſtatem, quã ſtudiorum meorum conatus aduerſus illius culpæ iniuriam defenderem, ac tuerer, utendum eſſe iudicaui. Quod equidem eò libentius faciendum putaui, quòd alius nemo occurreret, cui iuſtius otij mei rationem redderem: quem & natura mihi principem, uitæque rectorem, & uoluntas mearum actionum moderatorem conſtituerunt. Simúlque etiam expetebat animus hoc modo literarum ſtudioſis hominibus cognitum & perſpectum eſſe, primùm quis fuerit huiùs laboris initio conatus meus: deinde, quæ cauſæ me huius ingenij tenuitatis non inſcium ad hoc opus ſuſcipiendum impulerint: denique quidnam id ſit, quod in hac re præſtare, & perficere uoluerim. Id uniuerſum quicquid ſit, ſi minus, quàm pro dignitate tantæ rei effectum eſſe uidebitur: ſpero bonos uiros, non uoluntatem mihi, ſed uires defuiſſe cognituros. Quo nomine maiorem in illis iudiciorum æquitatem mihi promitto, ſi quid forte in iſtis uel erratum, uel non ſatis accurate tractatum inuenerint, rei in qua operam ſtudiúmque poſuimus difficultate perſpecta, & uoluntate communia ſtudia iuuandi conſiderata.

Equidem cùm ante multos annos, quoſcunque nanciſci licuit authores, qua tum legendi & ſtudendi mira auiditate tenebar, antiquiſſimos optimóſque euoluiſſem: quicunque eam doctrinæ partem ſcriptis illuſtraſſent, quæ ad rem medicam pertinerent, præclarè quidem omnia à pleriſque deſcripta & exculta animaduerti: eius tamen generis eſſe uidebantur, quæ lectorem requirerent attentum, literarum meditationi uehementer deditum, in omni ſcriptorum uarietate uerſatum, præſtanti quadam memoriæ ui, naturæque bonitate ſingulari præditum: ſi cuncta illa parata ac præſentia habere uellet, quæ uſui forent: præſertim quũ illa non uno loco, aut intra unius ſcriptoris operum ſepta, ſed paſſim & uelut in medio poſita, maxime uero in latiſſimis illis philoſophorum & hiſtoricorum campis inuenirentur. Hæc res uſqueadeo animum meum commouit, ut commentarios quoſdam ſubſeciuis operis mihi cõficiendos proponerem, quorum ueluti indicio ad authores ipſos, ſi uſus poſtularet, in re dubia conſilij capiendi gratia facile deduci poſſem. Qua in re quum diu multúmque laboraſſem, & nonnihil aſſecutus mihi uide-

ter, posteaquam doctissimorum uirorum commentaria Ioãnis primùm Ruellij, deinde Georgij Agricolæ amici quõdam & familiaris mei scripta & in lucem edita uidissem: maxima tandem me laboris parte leuatum sanè intelligebam. Nam hic de iis omnibus, quæ intra terræ uiscera nasci, animáque carere natura uoluit, cuiusmodi sunt metallici terrarum lapides, atque id genus alia. Ille de iis quæ super terram aluntur, quales sunt stirpes omnes, déque earum rerũ natura uniuersa, (quæ omnem ferè medicam materiam in se complectuntur) ueterum in hoc genere scriptis adiuti, tanta eruditione, iudicio, copia, & orationis luce scripserunt, ut frustra in iis postea operam studiúmque ponendum existimauerim. Illam itaque Venerem tam feliciter exorsam, & egregiè perfectam probandam & suspiciendam, non aliqua noua audacia attingendam esse censui. Vnum tamen hoc restare uidebatur, quòd nimirum intellexerim, quæ de natura eorũ, quæ in aëre, aut sub aquis uitam agãt, hoc est de animalium generibus uariè & fusè à ueteribus scripta fuere, qui collegerit adhuc extitisse neminem. Quamobrem in huius operis meditationem, si quando per negotia licebat, & quidpiam subsecìui temporis incidebat, omni cura & conatu incumbendum esse duxi. Res uerò tandem eò perducta est, ut cùm ipse mihi satisfecissem, & hanc studiorum meorum partem eum quem animo finem constitueram assecutam uidissem: uehementer à me contenderint ex amicis doctissimi quidam uiri, quibus labores meos communicaueram, ut quod mihi in hac re studiorum ueluti compendium parassem, id studiosis omnibus publicarem. Hic hæsisse me fateor, mihíque ipse iam omni consilio destitutus uidebar. Nam neque amicorum flagitationi, ne ingratus: neque publico commodo, ne ingratissimus existimarer, deesse potui. Cum uero mecum cogitarem, quàm ab eo alienum esset uitæ meæ institutum, & omnis studiorum ratio, ut editis aliquando libris iudicium orbis subire uellem, quàm nihil temporis scriptioni, nihil humanioribus literis, quibus styli uirtus dignitásque aliqua parari posset, dedissem: contrà quàm omne tempus in eorum scriptis, qui philosophiam, aut medicinam ingeniorum monumentis græcis aut latinis iuuerunt consumpsissem, nec alium laboris mei finem mihi proposuissem, quàm ut ea solùm intelligerem: inclinatam ferè uoluntatem reuocaui, nec illi animi mei inductioni locum dare uolui, senex in eam arenam ut descenderem. Verum enimuero magnæ istæ causæ non erant, erant tamen, sed ad amicorum studia non erant magnæ satis. Itaque quid istuc inquam? Si isthunc animum induxistis uestrum esse utile: nolo reip. ullum cõmodum in me claudier. Ergo ne amicorum uoluntates contemnere tam ardentes, néue publicum commodum morari uideremur, publicãda hæc nostra recepimus, non tamen quoquo modo, sed quæ inter nos conuenerunt, ea si seruarentur. Sunt autem illa huiuscemodi, Ioannes est Masonus, amicus meus singularis & patronus, uir præter fortunæ splendorem, quo

uirtus illum extulit, omnibus cum naturæ, tum induſtriæ adiumentis eximiè ornatus. Is tuo iuſſu ac uoluntate in Galliam proficiſcẽs, ut apud Henricum regem legatione fungeretur, accepto à me libro, uel extorto potius, pactus eſt curatu rum ſe, ſi facta legendi copia excellenti illic doctrina ac iudicio præditis hominibus probaretur, & eum allaturus fructum uideretur, qui hic à pleriſque ſperabatur, eum ut typographo daret, ſin aliter eueniret, mihi meum redderet, ipſe ne hoc amplius expoſceret. Quibus rebus ad exitum huius cõſilij non omnino temerarij, aut arrogantis adductus ſum, habes illuſtriſſime Rex. Quid uerò in hoc genere effecerim, atque utinam aliquid effeciſſem: ſed quid efficere uoluerim, nunc accipies. Cùm in animo mihi eſſet animalium rationem quo potiſſimum modo dignoſci poſſent, excutere atque explicare: cùm alios nonnullos, tum uel maxime Ariſtotelem proponẽdum putaui, quem in ea re imitarer, ſcriptorem certè in omni doctrinarum genere excellentem, & propè ſingularem, quo uel Cicerone teſte, nihil acutius, nihil politius. Hoc igitur ceu itineris duce uſus, (explicata tamen prius & declarata ratione qua animalium differentiæ inueniri poſſint) initium paulò altius ab ipſo Animali repetere inſtitui, & ita repetere, ut ſi quæ non illius propria, ſed ſuperiorum generum communia occurrerint, ea ipſa ſuo, hoc eſt primo loco, plana fecerim. Multa enim in pluribus etiam genere diuerſis eadem reperiuntur. In ſequentibus deinde, ſi quæ ſpecies ſub ſe non multum inter ſe differẽtes, ſed in eodem genere poſitas complectebantur: ea ita tractaui, ut communis ipſorum natura poſtulabat. Poſt hęc ſpecies ipſas ad ſua quaſque genera reduxi, quæque propria ipſarum eſſent, eáſque ab aliis rebus omnibus ſepararent, ea ſtatim adiunxi. Sic etenim probaturum me omnibus hanc docendi uiam arbitrabar, ſi ea quæ generis natura ad ſpecies pertinebãt, in ſpeciebus nõ reperirentur, ſed ita orationem formarem, ut neque rebus obſcura fieret, neque uerbis ſuperuacaneis redundaret. Iam σχόλια ad marginem & in fine capitum appoſui, earum rerum, quas, quòd ſcitu dignæ erãt, impeditas relinquere conſultum non fuit: neque tamen contextui ea inſerere uolui, quòd uerebar ne tædium lectori, non uoluptatem eſſent allatura. Quid, quòd multa ex iis ne inſeri quidem poſſent? niſi forte quibus de rebus uariæ ſunt authorum ſentẽtiæ, uariæ codicũ lectiones, eas res à propoſiti ſerie non putes ſeiungendas. Quid, quòd ſæpe ſola certorũ animalium nomina inueniuntur, ſæpe, licet præter nomina uim eorum propriam deſcriptam uideris, ignorabis tamen, quo pertineant, aut ferãtur. Omitto græcæ linguæ phraſes, quæ ſubinde tales ſunt, ut latina eas lingua non aſſequatur. Omitto uerſiones hominum doctiſſimorum, in quibus uel primas tenebat Theodorus Gaza, quæ ſi quando à græcorum authorum mente aberrabant, in uiam ut redirent curaui. Neque uerò unquam cuiuſquam errores diſſimulandos, ſed ſemper & ſine conuitij ſuſpicione prodendos, & ſine oſtentatione ingenij corrigendos eſſe iudi-

caui. Cum igitur latina græcæ lectionis ope sarta tecta præstarentur, si græca ipsa uitio afficiebantur, nec occurreret ulla ratio corrigendi, coniectura apta & idonea utendum censui. quod à nobis factum est, cùm in aliis quibusdam, tum etiam in Athenæo & Oribasio, quòd horum authorum exemplaria minus multa suppetebant. Atque ut nostræ coniecturæ intra sententiarum contextum locum habere non debebant: sic si quæ breuiter à nobis ideóque obscure tractata fuere, (quoniam ut breuitatis studiosi fuimus, ita & obscuritatem quantum licuit, uitauimus) eadem fusius & maiore luce ab aliis explicata cognouimus, id iudicauimus in uoluminum marginibus magna diligentia adnotādum. Postremo si quid forte occurrebat, quod uel propter rei obscuritatem intelligi non poterat, uel propter meam inscitiam à me intellectum non erat, id à me non est dissimulatum: sed in marginum quoque spatiis ascriptum, quod alij cum in ea loca inciderint, facilius per otium quid sit, uniuersum poterunt inuestigare. Atque hæc quidem hactenus. Illud ab omnibus uehementer peto, cum plerisque non minor, bonis certe maior etiā existimationis, quàm uitæ cura sit: si quæ sint in hoc opere, cuiusmodi multa esse scio, non ea circunscriptione cōclusa, qua debēt: si sermo minus elegans, & politus, si dicendi genus scabrum & inæquabile cuiquam uideatur: ut hanc à me institutam fuisse commentandi rationem perpendat: ut quæ in singulis authoribus repererim, ea uerbis non meis, sed ipsorum reddiderim, si quidem latinè fuissent scripta. Nam è græcis, quæ fuerunt translata, in iis interpretum uerba assumere uolui, ea quæ à græcis non discrepare animaduerti. Neque hic ferè quicquā inuenies, quod è meo capite natum statuatur. Veterum scriptorum sententias in unum quasi cumulum coaceruaui, de meo nihil addidi. Atque illis ipsis ueteribus, ne in furti crimen fortè uocarer; singulis sua reddidi, descriptis nō solùm ad finem huius præfationis authorum nominibus, unde quæque desumpta sunt, uerunetiam cuique capiti præfixis. Iam ne uniuersa tibi euoluere necesse sit, in aliis studiis occupatissimo, cum pauca fortassis desiderentur, indices quosdam rerum omniū, qui non modo quid in quoque libro, sed etiam quid in singulis cuiusque libri capitibus tractetur, admoneant, conficiendos, & uniuerso operi præponendos putaui. Quo fiet ut & temporis rationi in his legendis consulatur, & ad id quod quæsierit aliquis, ueluti manu quadam ductus in eo solo legendi laborē ponat. Qua in re si unius labor, multorum otio consuluit, non est hoc committendum, ut multorum otium unius laboris conuitium faciat.

Tuæ itaque Maiestati, princeps optime, hoc quicquid est laboris dicare idcirco æquissimum putaui: quandoquidem si qui fructus ex his percipi posse uideantur, eorum primitias tibi offerēdas iure existimauerim, cui uni me meáque dedo, prout omnia debeo. Christus seruet tuam serenitatem diutissime incolumem.

Londini. XXII. Octobris M. D. LI.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΟΦΟΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΑΝΗ

Ἐδουάρδον Ὀθωνόν, τὸν τὴν περὶ ζώων βίβλον συγγράψαντα, Ἰακώβου Γωπύλου ἰατροῦ.

Ἡ βίβλος τίνος ἐστί; τί δὲ φράσον ἐνθάδε κεύθεις;
  Οὐ γάρ μοι δοκέεις ἠλέματόν τι φέρειν.
Ἄνθεα παντοδαποῖσιν ἐγὼ βίβλος κομόωσα
  Εἰμὶ Ἐδουάρδου ἐλλογίμου θυγάτηρ.
Κεῖνος γὰρ σοφίῃ τ' ἀρετῇ πεπυκασμένος ἀνήρ,
  Οὐ παρέπαι χαλεποῦ φειδόμενος καμάτου,
Πολλέων τε ξυναθροίσας, οἷα μέλισσα φιλεργὸς,
  Τεῦξέ με ἐκ σελίδων, πᾶσαν ἐϋφρονέων.
Χρῆμα δὲ τιμαλφέστατον ἐν στήθεσσιν ἐμοῖσι,
  Καὶ τοῖς σπουδαίοις χρήσιμον ἂν κατέχω.
Τετραπόδων κεύθω ὑψιπετῶν τε πετηνῶν
  Καὶ ὑδατοτροφέων οὔνομα τῶν τ' ἀπόδων.
Πολλὰ δὲ νωχελίῃ εἰκῆ τ' ἐῤῥιμμένα ἄλλοις,
  Καὶ πολλοῖς ἀφανῆ ἐς φανερὸν προφέρω.
Πάντα δὲ ταῦτα ἔοργε καλὸς καὶ μέρμερος ἥρως
  Κλεινὸς Ἰωάννης, κῦδος ἔχων σοφίης.
Οὗτος Ἰωάννης γὰρ ὁ Μασόνιος φιλόμουσος
  Ἦν, καὶ αἰχμητὴς, ἔργ' ἀρετῆς ποθέει.
Τῷ, κυδαίνων μουσοπόλους κλέος ὅσσον ἐπάπτῃ
  Βρεττανίῃ λαμπρᾷ τῇ ἰδίῃ πατρίδι.
Πολλή σοι χάρις ὦ βίβλε ποικιλόμορφε ἀγαυή,
  Ταῦτα μοι εἰρομένῳ σεμνὰ μετερχομένῃ.
Καί γε σὲ τῷ τεύξαντι Ἐδουάρδῳ θεὸς αὐτὸς
  Δοίη εὖχος ἀεὶ, ταῦτα πονησαμένῳ.
Μασονίῳ δ' ἀπειρέσιον καὶ ἄφθονον αἶνον
  Προξενέοντι σοφοῖς ἔργα τὰ ἀθάνατα.

PRIVILEGII SENTENTIA.

CAVTVM est authoritate regia, ne quis alius præter Vascosanum, hos decem libros Edoardi Vvottoni philosophi & medici clarissimi, De differentiis animalium, ante sexennium in hoc Francorum regno imprimat, néue uendat. Qui secus fecerit, libris & pœna in sanctione æstimata, mulctabitur. Datum Lutetiæ Parisiorum IIII Nonas Ianuarij M. D. LII.

Guyot.

SVMMATIM HÆC INSVNT LIBRIS SINGVLIS, ATQVE EX IIS AVTHORIBVS EXCERPTA.

In primo libro generatim explicatur, quibus modis conſtituuntur animalium Differentiæ: & præterea animalium partes recenſentur.

Liber ſecundus ea ſpeciatim docet à quibus colligi debent animalium differentiæ.

id

Liber tertius continet animalium sanguine præditorum differentias.

Liber quartus continet Hominis differentias.

Liber quintus continet animalium quadrupedum uiuiperarum differentias.

MVLTIFIDA.

BISVLCA.

SOLIPEDES.

Liber ſextus continet ea quæ cortice integũtur φολιδωτὰ à Græcis dicta, Quadrupedes ſcilicet ouiparas, & ſerpẽtes.

SERPENTES.

Liber ſeptimus continet auium differentias.

FIDIPEDES.

Liber decimus continet Exanguium Aquatilium Differentias, ſcilicet Mollium, Cruſtaceorũ, & Teſtatorũ quæ Zoophyta appellantur: quæ & à nõnullis piſces uocantur.

MOLLIA.

CRVSTATA.

FINIS.

LOCORVM, QVAE IN HOC OPERE AB Edoardo Vuottono uel citantur uel exponuntur, catalogus.

FINIS

Edoardi Vuottoni Oxonienſis

DE DIFFERENTIIS ANIMALIVM LIBER I.

Ad sereniſſimum regem Angliæ Edoardum eius nominis ſextum.

Animal quid ſit, & quo differat ab iis quæ non ſunt animalia. Caput I.

B Nimal undique abſolutum atq; ἔννουν, id eſt mente præditum eſſe mundum, cuius circun flexu teguntur cũcta, Plato nobis author eſt: idemq́ue quatuor in eo animalium genera contineri prodidit. Vnum ſcilicet deorum cæleſtium, & igneum hoc quidem atque rotundum: alterum πτηνὸν καὶ ἀερόπορον, id eſt uolucre & aëriuagum: ἔνυδρον, tertium, hoc eſt aquatile: quartum πεζὸν καὶ χερσαῖον, id eſt terreſtre, aut in terra uictitans. Verum cũ ſubſtantiæ, quæ natura conſtant, partim ingenitæ immortalesq́ue ſeculis o-
C mnibus à ſapiẽtię profeſſoribus putentur, partim ortus participes atque interitus intelligantur: nos partem illam nobilem ac diuinam minus cõtemplari propterea poſſumus, quòd admodum pauca ſenſui patent, quorũ ope de iis, quæ in illis rebus noſſe cupimus, facultas nobis cogitãdi, indagandíque ſuppeditetur. Reliqua autem illa animantium genera, quæ nos quoque animalia appellamus, quòd eas nobis ſocias familiaréſque habemus, noſſe uberius poſſumus. De harum itaque differentiis diſſeramus, nullum genus pro uiribus omittentes, uel uilius uel nobilius: cum nulla res ſit naturæ, quanuis uel uiliſſima appareat, in qua non mirandum aliquid habeatur. In animantium genere uniuerſo, primum genus plantarum eſt: earúmque alia ab alia differt, eò quòd perfectioris uitæ particeps eſſe uide-
D tur. Vniuerſum autem earum genus, ſi ad cætera reſpicias, quæ anima uacant, ipſum quaſi animal eſt: at reſpectu animalis, inanime eſſe uidetur.

Sed enim digreſſus hinc ad animalia cõtinuus procedit. Natura enim cõtinue ab inanimatis ad animalia tranſit, per ea quę uiuant quidem, ſed non ſunt animalia: ita ut parum admodum alterum ab altero differre uideatur, propter ſuam propinquitatem. Viuunt enim principio, & quæ in ouis, & quæ in animalibus gignuntur uita plantæ. adhærendo enim capiunt primum & incrementum & alimentum. Sunt item in mari nonnulla quæ ambigas animál ne ſint an planta. Spongiæ enim natura ſimillima plantis eſt. Cæterum paruo quodam diſcrimine ſubinde alia præ aliis iam adipiſci uitam ſenſumque uidentur. Quin & ſentiendi uim ita habent nonnulla, ut

leuiter & perobſcure ſentire uideantur. Quandoquidem itaque anima- E lia ab iis quæ uiuunt tantum, parte animę ſenſuali, ſentiendíue facultate omnino ſeparari conſtet, eò præcipue quòd ſenſum habeat, definietur animal. Erit itaque animal corpus animatum, quod ſenſu præditum eſt. Non tamen in omnibus animalibus par ineſt ſentiendi uis: ſed aliis ſenſus omnes, aliis pauciores dedit natura. Sunt enim quinque numero: uiſus ſcilicet, auditus, olfactus, guſtus, & tactus. Quorum tactus omnibus animantibus adeo neceſſarius cenſetur, ut niſi hunc habeat ſenſum, non poterit animal quæ iuuant, nocéntue, hęc quidem uitare, illa uero amplecti. Eſt uero & guſtus tactus quidam, qui & alimenti cauſa non minus neceſſarius habetur. his igitur ſi priuetur, ut animal ſeruetur, uiuátque, minime erit poſſibile.

Animal.

Omnibus itaque quæ animalis nomine cenſentur, tactus ineſt & guſtus, F & maxima etiam ex parte olfactus: niſi quod forte imperfectũ animal fuerit. Horum enim quibuſdam ſolum tactus ineſt: reliqui autem ſenſus non ex neceſſitate, ſed ſalutis potius gratia dati ſunt. Neque enim omnibus neceſſario inſunt, ſed iis tantum quæ locum mutare nata ſunt, πορευτικὰ uocãt: hoc nanque genus non tangendo ſolum, ſed eminus etiam ſentire oportet, ſi permanere animal debeat. Quando igitur ſentiendi facultate conueniunt omnia, quo pacto unumquodque ab alio diſcrepet, explicãdum iam nobis eſt.

πορευτικά.

Quibus modis conſtitui debeant animalium differentiæ. Cap. II.

NOn ſenſus ſolum, ſed & alia nõnulla ſunt, quæ partim multis, partim G omnibus animalibus inſunt cõmunia: uiuendi nimirum ratio, mores animalium, aliíque affectus actionéſque, & præterea partes. Actiones autem & affectus intelligi uolo, inceſſum, generationem, incrementum, coitum uenereum, uitámque ac mortem, uigiliam & ſomnum, reſpirationem, iuuentam & ſenectam, ualetudinem proſperam aduerſámue, ſexum maſculinum aut fœmineum, atque uocem, & quęcunque id genus alia poſſunt generi animalium tribui. Per hæc potiſſimum & quæcunque huiuſmodi alia, differentias animalium conſtitui dignum eſt. Quibus de rebus primum ueluti formula quadam agendum: deinde generatim diſcuſſione diligentiore differendum cenſemus. Profecto differentiæ quæ in partiũ, morum, aliorúmque affectuum, & uictuum actionúmque ratione uerſan- H tur, colligi debent: partium quidem, eò quòd animalium alia ſanguinẽ habent, ut homo, equus: alia exanguia ſunt, ut apes, ueſpæ. Item aliis pedes natura dedit, aliis negauit. Et quæ obtinent pedes, aut binos habent, ut homines atque aues, duo hæc tantummodo genera: aut quaternos, ut lacerti, ut canes: aut plures, ut centipedes & apes. Per uictus rationem differunt animalia, eò quòd alia carne ueſcuntur, alia frugibus: alia omnia attingunt, ut cornices, alia cibo ſui generis proprio utuntur, ut apes, melle, & paucis quibuſdam aliis aluntur. aranei uenatu muſcarum uiuunt. Differunt prætereca & moribus animantes: aliiſq; affectionibus: ut aliæ feræ, aliæ cicures inueniantur. Atque harum utriuſque, alię perpetuo cicures, ut homo, mulus: aliæ

A partibus.

A uictus rat.
σαρκοφάγα.
καρποφάγα.
παμφάγα.
ἰδιότροφα.
Ab affectibus
A moribus.

A aliæ perpetuo feræ,ut panthera,lupus:aliæ cũ ſint feræ,facile manſueſcunt,
ut elephantus. Item aliæ mites ſunt,animóque remiſſæ minimeque perui-
caces repugnantéſue,ut boues: aliæ animoſæ, peruicaces,& omnino indo-
ciles,ut ſus ſylueſtris: aliæ ingenioſæ ac timidæ, ut cerui, lepores, cuniculi:
aliæ illiberales,perfidæ,inſidioſæque,ut ſerpentes: aliæ liberales,fortes,no-
biles,ut leones: aliæ feroces & inſidioſæ, ut lupi: aliæ aſtutæ,malitioſæ,cal-
lidæ,ut uulpes: aliæ animoſæ, amatrices & aſſentatrices, ut canes: aliæ mi-
tes,& manſuetudini addictæ,ut elephantes: aliæ uerecũdæ & cautæ, ut an-
ſeres:aliæ inuidæ,& ornatus,polituræque ſtudioſæ,ut pauones. Colore e- *A colore.*
tiam differũt animalia: alia nãque unicolora ſunt (appello unicolora, quo μονόχροα.
rum genus totum unum habet colorẽ: quomodo leones fului ſunt omnes:
B idéque in auibus & piſcibus & reliquis animalibus intelligi uolo: alia uer- πολύχροα:
ſicolora ſunt: ſed toticolora (ea autem dico toticolora, quorum corpus to- ὁλόχροα.
tum quidem eundem habet colorem, ſed non omnium eiuſdem generis
corpora eundem, ut bos totus albus eſt, aut totus eſt niger:) alia uaria ſunt, ποικίλα.
idq; dupliciter: aut enim genere toto, ut panthera, ut pauo, & piſciũ non-
nulli, ut quæ thraſſæ uocantur: aut non genere toto, ſed parte, ut boues,ut
capræ: interdum uariæ generantur:in auium etiam genere,columbæ,& a- *Ab actiõibus.*
lia pleraque. Sunt uero & per actiones animalium differentiæ, ut alia lo-
cum per tempora mutant,alia iuuamen in cõſuetis ſibi locis comperiunt. *A motu.*
Item animaliũ alia uolatilia ſunt,ut aues,apes: alia greſſilia,ut quadrupe-
des:alia natant,ut piſces:alia reptilia ſunt,ut angues:alia tractilia,ut hirun-
C dines. His uero modis uariæ colliguntur & aliæ animalium differentiæ: ἑρπυστικὰ
ut animalium alia aquatilia ſunt,alia terreſtria. Et aquatiliũ ordo triplex: εἰλυστικὰ
alia enim in aqua degunt, uictúmque petunt ex humore, quæ etiam per ui
ces recipiunt & reddunt,nec uiuere poſſunt niſi uerſentur in humore, ut pi
ſces. Alia degunt quidem in fluido,uictúmque inde emoliuntur: ſed aerẽ
non humorẽ recipiunt,id eſt ſpirant,& foris parere ſolent. Complura hu-
ius generis ſunt, partim greſſilia, ut lutris, latax, crocodilus: partim uolu-
cres,ut mergi & urinatrices: partim etiam quæ nullis pedibus innitantur,
ut natrix: nonnulla cum uictũ in humore exerceãt, nec foris uiuere queãt,
nihil uel aeris uel humoris recipiunt, ut urticæ, oſtrea. Aquatilium item
aliis nandi uis tributa eſt, ut piſcibus: quædam ambulare poſſunt, ut can-
D crorum genus.Sunt & quæ ſede ſtabili degunt:ut quæ ſaxis affixa omnem
uitam traducunt,ut concharum genera nonnulla. Aquatilis item generis,
alia marina, alia fluuialia, alia lacuſtria, alia paluſtria,ut ranæ. Terreſtriũ
uero animantium,alia ſpirant,ut homo, & quæcunque terreſtria habent
pulmonem: alia quanuis non ſpirant, tamen ſedem in terra perpetuo te-
nent,& uictum inde capiunt,ut ueſpæ,apes. Terreſtrium etiam alia uolu-
cres ſunt, ut aues, ut apes: alia pedeſtria, quorum alia greſſilia, alia tracti-
lia ſunt. Animal autem quod uolucre tantum ſit,ut piſcis,natãtile ſolum-
modo eſt,nullum nouimus. Necnon differentias illas uitæ,actionéſq; ani
mantium continent. Sunt enim aliæ gregales,aliæ ſolitariæ,aliæ uitam an-
cipitem degunt:ut eædem modo ſocietate, modo ſolitudine gaudeãt: tũ

uolucres,tum nantes,tum etiam pedestres. Item aliæ ciuiles,aliæ inciuiles. E
Ciuiles animantes, πολιτικὰ ζῶα. Ciuiles appello animantes,quæ labori communicant: id est, quarum opus communi efficitur opera,munúsque idem omni est,quod nō omnibus gregalibus competit.Ciuilis generis est homo,apis,uespa,formica, grus: quarum aliæ sub duce degunt, ut apes:aliæ nulli subditæ imperio sunt, ut formicæ.Sunt item tam ex gregalibus quàm ex solitariis aliæ quæ sedem nunquam mutent,nec peregrinentur: aliæ quæ mutare statuto tēpore soleant. Et aliæ uim habent uenandi,aut ingenio recondendi sibi dotatæ sunt: aliæ nec ad uenandum aptæ,nec ad recondendum. Item aliæ domicilia sibi parant,ut talpa,mus,formica,apis: aliæ nullis se includere casis patiuntur, ut plures tā insecti generis, quàm quadrupedis. Quinetiam locis discrimen aliud existit: quippe cum aliæ cauernas subeant, ut lacerti, serpentes: aliæ F
per summa telluris degant, ut canis, ut equus, ac alia foramina sibi excauant:aliæ nunquam eo munere funguntur.Et aliæ noctu sibi uictum quærunt,ut noctua,uespertilio:aliæ interdiu tantum. Item aliæ mutæ omnino
A strepitu & uoce. sunt:aliæ strepitum tantum elidunt:aliæ uocem etiam formant. Quarum aliæ loqui possunt:aliæ uocem solam nullis exprimendam literis reddunt. atque aliæ loquaces, aliæ taciturnæ: aliæ oscines, aliæ non canunt. Aliæ præterea camporum incolæ sunt,ut palumbes:aliæ montis, ut upupæ:aliæ cum hominibus degere solent,ut columbi. Item aliæ copia libidinis gaudent, ut perdicum genus, & gallinaceorum: aliæ minus uenere ualent, ut quæ coruinam speciem gerunt:quippe quæ raro soleant coire. Adhæc aliis data est uis dimicandi:aliis ingenium cauendi & euitandi. Præterea quæ G
natant,alia pedibus carent:& hæc aut pinnis natant,ut pisces,aut etiam absque pinnis,sed ita mari utuntur,ut terra serpentes, modóque simili repunt in humore:aut sua ipsa latitudine natant, ut cartilaginei generis,quæ plana sunt,& caudam habent, ut raia, pastinaca: alia uero quæ pedes habere uidentur,ut mollia,tum pedibus ipsis,tum pinnis natant.Quæ crusta intecta sunt,suis caudis natant, celerriméque retrorsum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio.Cordulus etiam pedibus natat & cauda. Volucrum autem alię penna uolāt,ut aquila,accipiter:aliæ mēbrana sicca,ut apes,scarabei:aliæ cute,ut uespertilio. Sunt porro quæ uel pēnis uel cute uolāt,omnia bipeda aut apeda.Angues enim circa Aethiopiā tales uolare narrātur.

Animalium genera amplissima. Cap. III. H

AMplissima uero animalium genera,in quæ alia digerantur redigantúrque animalia,quæ saltem nominibus distincta reperiuntur, hæc sunt, auis,piscis,cetus:quæ quidem omnia habent sanguinem. Et terrestre quod sanguinem habet & pedibus caret,genus serpentum est. Adhæc genus testa intectū est,ὀστρακόδερμον Græci uocant, & ὄστρεον:nos ostreum siue cōcham. Et crusta inclusum aliud,μαλακόστρακον uocant:nec aliud nomen habet commune,ut locustarum & cancrorū genera.Aliud item μαλάκιον, id est molle, ut lolligines,sepiæ.Adde iis insectorum genus, quæ omnia genera sanguine carent. Reliquorum animantium genera nulla præterea ampla numerantur:

A rantur: unum enim quod plura genera contineat nullum est: sed aut simplex est, nullis ipsum specificis euarians discriminibus, ut homo: aut diuidi quidem in alia genera potest, sed nullis nominibus distincta. Quæ enim in genere quadrupede non pennato continentur, sanguinem quidem omnia habent: sed alia animal pariunt, alia ouū: dixerim hæc ᾠοτόκα, id est ouipara, illa ζωοτόκα, id est uiuipara. Hæc ita impræsentiarum formula exposuisse quadam prægustandi gratia placuit. Reliquum iam est ut ad alia trāseamus.

De partibus animalium. Cap. IIII.

ANte omnia partes animalium ex quibus constant, explicandæ sunt: B iis enim potissimum, atque in primis, tota quoque ipsa inter se differunt. Sunt porro animaliū partes, aut similares, aut organicæ siue instrumētales. Similares Græci ὁμοιομερῆ uocant, quòd undique in similes diuidantur particulas, id est quòd omnes earum partes tum sibi mutuo, tum toti similes habeantur: quæ & simplices etiam, & primæ, & incompositæ nonnunquam appellantur: quandoquidem ex illis constitutæ sunt particulæ, quæ organicæ siue instrumentales, atque etiam officiales uocantur. Similares autē numerantur hæ, os, cartilago, uena, arteria, neruus, ligamētum, tēdo, mēmbrana, caro, adeps, unguis, cutis: his adduntur humores, ut sanguis, & qui in oculo sunt, cristallinus & uitreus humor. Instrumentales ue- C ro partes sunt, quæ aptæ secari in partes, ipsi toti dissimiles sunt: ut manus, non in manus secatur, aut facies in facies, aut pes in pedes: quapropter & dissimilares etiam uocantur. Ex hoc partium genere sunt, quæ non modo partes particulæue, græce μέρη ἢ μόρια, (pars enim cuiuspiam dicitur quicquid totum complet atque integrat) uerum etiam μέλη, id est membra appellantur: uidelicet quæ cum ipsę totius integritate describantur, habeant tamen in se partes diuersas, ut caput, ut pes, ut manus, ut totum brachium, aut pectus: quippe quæ & ipsæ partes sint totæ, & ex partibus constent diuersis dissimilaribúsque. Has uero partes totas uoco, & integras: quemadmodum animal aut totū aliud quoduis, unum esse dicitur, & totum quoddam integrúmue, eò quòd suis conspiciatur finibus circunscriptum, nec ulla sui parte alij coniunctum: ita & ipsius pars, cuiusmodi est oculus, lin- D gua, nasus, una esse dicitur: totáque & integra, eò quòd appareat suis quibusdam finibus contineri: quòd si non esset ulla ex parte reliquo corpori annexa, sed omnino separata persisteret, tūc sane neque pars, neque membrum diceretur omnino, sed absolute unum & totum integrúmque.

De partibus exterioribus dissimilaribus. Cap. V.

VT uero nummos ad id quod sibi quisque certum exploratúmque habeat probare solet, ita & in animalium partibus agendum nobis est. Homo itaq; cum sit omnium maxime animalium nobis familiare, & exteriorum partium eius forma per usum quotidianum sit notissima, reliquorum proinde animalium exteriores partes, tam similares, quàm instru

mentales ita dignoſcendæ ſunt, eò quòd humanis partim eaſdem habent, E partim ſimiles, diſſimiléſue ſint, ſed proportione conueniant. At uero interiores contra. ſunt enim hominum in primis incertæ atque incognitæ. Quamobrem ad cæterorum animalium parteis, quarum ſimiles ſunt humanæ, referentes eas, contemplari debemus. Hominis autem partes, & ſi ſenſu facile percipi poſſint, deſcribendæ tamen ſunt: ut & ſenſum ratio comitetur, atque etiam ut ſeries commentandi ſeruetur perpetua, dum ordinem perſequimur omnium: quò minus lateant ea quæ non eodem modo quo homines, cætera animalia poſſident. Partes itaque primum enumerabimus officiales, quæ externæ ſunt, utpote quæ ſunt per uſum quotidianũ præcipue nobis notę: deinde interiorum ordinem proſequemur: poſtremo quæ ſimilares ſunt, explicare conabimur. F

De capite & eius partibus. Cap. VI.

Maximæ igitur partes, in quas primas diuiditur corpus, hæ ſunt, caput, collũ, thorax, brachium duplex, crus duplex. Caput in animalibus omnibus ſuperiorẽ obtinet ſitum, corporis ſui ratione. Capitis autem pars quæ capillis intecta eſt, calua appellatur: cuius pars prior ſinciput, poſterior occiput eſt. Quod uero inter ſinciput & occiput eſt, στεφάνην dicunt, id eſt coronam. Extremus etiam capillorum ambitus στεφάνη uocatur. Caluę medium illud diſcrimen & æquamẽtum capillorum, uerticem uocamus, Græci κορυφὴν dicũt, unde & ἀμφίκορυφοι, id eſt biuertices dicti, quibus diſcrimẽ G illud geminum eſt: uerum non oſſe, ſed æquamento. Faciem partem eam nominamus duntaxat in homine, quæ in priore parte caluæ ſubiacet. Pars faciei frons, quæ ſub ſincipite poſita, inter idipſum & oculos eſt: huic quæ prætenditur cutis, προμετωπίδιον dicitur: in qua rugæ, ῥυτίδες dictæ. Ab utraque frontis parte, tempora ſita ſunt. Supercilia ſub fronte bipartito diſtincta. inter ea quod medium eſt, μεσόφρυον: at eorum partes quæ naribus proximæ ſunt, ὀφρύων κεφαλαί, id eſt ſuperciliorum capita dicuntur: & οὖραι, id eſt caudę, quæ ad tempora accedunt. pilos uero ipſos medici nõnulli τύλους uocarunt. Superciliis oculi ſubiacent duo: quorum partes ſuperius inferiúſq; oculos tegẽtes, palpebræ appellantur. Pilos, qui extremo palpebrarum ambitui adhærent, cilia nominamus. extremus uero palpebrarum ambitus, unde excreſcũt cilia, ταρσὸς uocatur. Humor oculi quo uidemus, pars uidelicet illa quę in medio eſt, pupilla, quod eam ambit, nigrũ oculi dicitur: quod H poſtremo nigrũ circũdat, cãdidũ oculi uocatur. Pars etiã cõmunis ſuperioris inferioriſq; palpebrę angulus eſt, quẽ duplicẽ uterq; oculus habet: alterũ iuxta nares, alterum iuxta tempora. Auris pars capitis qua audimus eſt. huius pars exterior, quæ plana patuláque manet, Latinis auricula, Græcis πτερύγωμα eſt, (quaſi alam dixeris aut pinnã) quæ ſolum chartilagine & cute conſtat. Qua uero parte ſui extrema ab anteriore in poſterius uertitur, &
*κυβοειδής. quaſi reflęctitur, κυρτίδες dicitur. ſub hoc, quod ueluti dimidiũ circuli eſt, ad rotũditatẽ uergens, & in mucronẽ exurgens, ξυστὴρ appellatur. quod uero huius acumini ſubeſt concauũ, κογχίον. rotũdũ quod in medio eſt foramen,

meatus

A meatus auditorius uocatur. Suprema autem pars pinna dicitur: inferior fi-
bra. Pars illa interior anfractui cochleæ similis, desinit in os quod auriculã
plane imitatur. Partem inter utrunlibet oculum, & aurem, & uerticem po
sitam, tempora appellamus. Item pars faciei inter oculos sita, nasus est: cu-
ius partes concauæ utrinq; positæ, nares dicuntur, græce μυκτῆρες, quæ mea-
tum præbent spiritui. his nanque aërem reddimus, & accipimus. Olfactus
quoque, id est sensus odoris, hac eadem parte subministratur. Mobiles
esse nares natura uoluit, nec sicut aures sua compage immobiles. Pars nasi
chartilaginea quę nares discriminat, interseptũ uocatur: externas uero na-
nariũ partes, πτερύγια. In utraq; nasi parte, loca illa quæ sub oculis caua cer-
nũtur, priuatim etiã κοῖλα, id est caua dicũtur: quæ ex morbo aut aliàs inter-
B dũ ex cruditate laborãtibus facile attollũtur. Quæ uero sub iis inter nasum
& aures ueluti margines leuiter eminẽt, oculósq; ab inferiore parte tutã-
tur, malę & genę dicũtur. Sub iis laxiores partes, quæ iratis, aut spiritu à pul
mone reuocato cõpressis adhoc labiis inflãtur, buccę sunt, hilaritatẽ risũm-
que indicãtes, ut inquit Plinius. Est deinde maxilla duplex: cuius pars prior
(quæ scilicet labro subiacet inferiori, atq; in rotundũ quoddã acumen ten-
dit) mentum, posterior mãdibula est. Labra mox à naso habentur, caro per-
mobilis. Quod supra labra est, & infra nares, μύσταξ dicitur, & ὑπήνη, id est mu
stax. Quod autem sub mento est carneum, ἀνθερεὼν uocatur. Quod autem
intra labra & maxillas describitur, os est, quo scilicet cibus recipitur: cuius
partes, palatum, & fauces siue guttur. Fauces autem & guttur appello partẽ
C illam oris uniuersam, quæ gulæ prætenditur. Inest & pars sentiens saporẽ,
lingua: cuius pars prior quæ acuta est, προγλωσσὶς dicitur: caro uero qua in-
feriorem attingit maxillam, ὑπογλωσσίς. Ea linguæ pars quę ad fauces est, &
quæ (ut nonnullis uidetur) gustus sensum habet acutiorem, χῦσις nomina-
tur, & κιφαλιών. utrosque uero linguæ cauos sinus, χλεάμυς uocant. carne rara
& fungosa lingua constat: eius pars quædam ligula est, quæ pluribus infra
explicabitur. Quod in ore bifidum cernitur, tonsillæ: multifidum uero,
gingiuæ appellantur. Carne hæ constant, intúsque dentes ossei cohærent,
utraq; maxilla sexdecim, in homine saltem. primores quaterni lati & acu-
ti, eò quòd secant, τομεῖς appellantur: ij omnes singulis radicibus innituntur.
Hos utrinque sequuntur qui κυνόδοντες, id est canini uocantur: quibus sin-
D gulæ quoque radices insunt, ij partim acuti sunt, partim lati: quippe qui in-
fra latiusculi, supra arctiusculi sunt. ultra hos sunt maxillares, qui & mola-
res dicuntur, quini ab utroque latere: nonnullis uero non quini, sed qua-
terni seníue oriuntur. Ex his, qui in intimo ore sunt, σωφρονιστῆρες appellan-
tur: quibus utrinque iunguntur qui ὀψίγονοι, id est serotini uocantur, post ui-
cesimum demum annum excrescentes: nonnullis etiam senescẽtibus pro-
dierunt: multis & octogesimo. Molares, qui maxillæ superiori insunt, ter-
nis fere, qui inferiori binis radicibus adhærescunt, nonnullis tamen ex-
ceptis, qui supra sæpe cum quaternis, infra cum ternis radicibus depræhẽ-
duntur: præsertim duo primi interiores, qui & intimi. Totus uero dentiũ
ordo φραγμὸς dicitur, id est dentiũ acies. Parte autem oris penitiore, parti-

cula pendet carnea, columella nomine: quæ si immodice humecta intumescat inflammetúrque, uuæ nomine uocatur. E

F. Caput, græce κεφαλὴ dicitur, πόλος, κρανίον, κέγχος, σκαφίον. poëtæ κώδειαν uocant, à papaueris capite hoc nomen deriuantes. Calua, quæ & caluaria, κρανίον. Sinciput, βρέγμα, βρεγμός. Occiput & occipitium, ἰνίον. κόμη pro extremo capillorum ambitu, etiam περίδρομος dicitur. Vertex capitis, κορυφή. Orpheus μεσόκρανον uocauit. G. Faciem, & πρόσωπον eam partem nominamus, inquit Aristoteles, duntaxat in homine. Nam piscis aut bouis πρόσωπον faciémue dicere non solemus, sed πρόσωπον Græci dicunt: ut in auibus ῥάμφος, & ῥύγχος, πρόσωπον in homine, à reipsa nomen accepisse uidetur: quòd enim unus animalium homo erectus est, solus prospicit ante uersus, uocéque ante uersus mittit. Frons, μέτωπον ἢ μετώπιον. μεσόφρυον etiam dixere quidam. Tempora, κρόταφοι. Supercilia, ὀφρύς, ἀμαρυγαί, σκηνία. Oculi, ὀφθαλμοί, ὄμματα. Palpebræ, βλέφαρα. Plinius genas dixit. Cilia βλεφαρίδες. Celsus ferè pilos palpebrarum uocauit: eosdem Plinius palpebras dixit. H. Extremum ambitum genæ superioris, inquit Plinius, antiqui cilium uocauere, unde & supercilia. ταρσοὶ dicuntur & ἴλυσμα, ἰσφυγώματα, ὄρχοι. Pupilla, κόρη. Nigrum oculi, τὸ μέλαν καὶ ἶρις. Candidum oculi totum (quidam albuginem uocant) τὸ λευκόν: σφενδόνη etiam dicitur & λογάς. Angulus oculi κανθός. Oculorum pars illa, quæ in medio est, quam pupillam uocant, κόρη est, uti modo diximus. Ambiens autem hanc circulus, ἶρις uocatur. Huius uero partes, quæ pupillæ proximæ sunt nigræ, πυοσαί. Circulus qui candido proximus est, ἅλως. Quæ ultima pars candidi totius est, περίμηνον uocatur. Totus oculorum ambitus, ἰτέα. Angulorum oculi radices, ἐγκανθίδες, ἢ ἐπικανθίδες. Quarum quæ naso proximæ sunt, ῥανῖδες dicuntur & πηγαί: quæ uero tempora spectant, παρωπίαι. Concauæ altitudines quibus oculi continentur, quæ palpebras circundant, κύλλα appellantur, & γλῶσσαι à nonnullis. Auris, οὖς, ἀκοὴ, ἄκουσμα. Auriculam, Celsus etiam aurem uocat, πτέρυγωμα, πτερύγιον. Meatus auditorius, ἀκουστικὸς πόρος. Pinna, ἀντιλόβιον. Fibra λοβός. F

Aristotelis ætate, inquit Pollux, omnes auriculæ partes præterquã λοβὸς, id est fibra, nomine carebant: uerum medici postea hæc imposuere uocabula. Auricularum ipsarum exterior ambitus, κοχλίας, interior uero σκάφος est. Pars quæ ad tempora uergit, πτερύγιον, inferior autẽ λοβὸς. i. fibra uocatur: & interior κυψέλη, unde & auriũ sordibus idem nomen quod concauũ est, ἄσκος, quod ueluti fundamentũ est aut pauimentum, κρότων. Ipsius autẽ cõcaui sinus, quod in ea parte est quæ ad tempora uergit, & ad auris interiora reflectitur, φάραγξ: opposita uero pars ἀντιφάραγξ dicitur: sicuti & eius partis, quæ fibra dicta est, quod prominet, πελόβιον: quod κυψέλῃ proximũ est, πτῆξις: quod super hanc est acutũ in superiore fibræ ambitu, ἀντιλόβιον. Eius autẽ partis quæ φάραγξ dicebatur, quod tẽpora spectat ἀκρὴ dicitur. Cõcauũ uero quod iuxta κυψέλην est, ἰχνίσκος: quod ad foramẽ est, χαμαίρα: quod autẽ intus est, κύαρ uocatur. quod deinde ad auriculę radicẽ est fibrę subiectũ, μύκων dicitur. Illius autẽ auriculæ partis, quæ sub eo quod πτερύγιον dictũ est, habetur, ἕλιξ: & huic opposita pars ἀνθέλιξ: quódq; sub hac est, κέγχρ nũcupatur. A. Tẽpora, κρόταφοι. nõnulli & κόρσας uocarũt, & κόρσαι. Nasus, ῥίς. Nares, μυκτῆρες, μυξωτῆρες. Totũ etiã mẽbrũ à medicis quãdoq; μυκτὴρ uocatur, & μυκτῆρες, & ῥώθωνες. G

Et nares Sophocles etiã μύξας appellauit. Et foramina ipsa quidã θαλάμους dixere, & ὀχετεύματα. Intersceptum, κίων. Quidã uero ita diuidũt. Nasi ea pars quæ superciliis proxime subiacet, ἰσθμὸς, per quem scilicet spiritus transmittitur. media uero χόνδρος, id est cartilago, uocatur. Partes uero quæ utrinque genas spectant osseæ, ῥινὸς ῥάχις, id est nasi spina. At ea quæ nares diuidit, κίων διάφραγμα, σῦλις, uel ut aliis placet, quod intus meatus ipsos diuidit, διάφραγμα ῥινὸς uocant, id est septum narium. Quæ uero super eam partem est caro ad labra uergens κίονα, & totam nasi summitatem, σφαιρίον. Quæ autem extrinsecus ex utraq; sphærij parte sunt, πτέρυγες ἢ πτερύγια: intrinsecus autem μύξαι ἢ θαλάμαι: & quod illis tanquam fundamentum subest, λῶποι ἢ λωπός. Malæ & genæ, μῆλα dicuntur, & παρειαὶ, & γνάθοι, uerum παρειαὶ & γνάθοι buccę potius dicuntur. Maxilla σιαγὼν, γένυς, γαμφηλή. Mẽtum, γένειον, ὀψυγκής. Mandibula, γένυς. Labra, χείλη, H

neteres

A ueteres comici χαλινῶνας uocarunt. ἀνθερεὼν etiã λευκανία dicitur. C. Os, στόμα, à nonnullis etiam λόγαιον dicitur, & μύσταξ. Palatũ dicitur & cælum oris, ὑπερῴα, οὐρανὸς, οὐρανίσκος. Fauces Celſus lib. 4. Fauces, & ſpiritum & cibum capiunt, græce φάρυγξ, φαρύγχωθον etiam à quibuſdam & ἰσθμὸς, ob loci anguſtiam. Significat & φάρυγξ gulæ ſummam partem atque initium, ſicuti λάρυγξ aſperæ arteriæ. uerum Plinius partem hanc quam Celſus & Theodorus fauces uocant, guttur appellat: fauces uero ſummam gulæ partem, ſicuti poſtremam ſtomachum dixit. Lingua γλῶττα, ἢ γλῶσσα, à nonnullis χῦσις uocatur, aut πλάκφα χύσις: & totum membrum ſignificat & membri partem, ut dictum eſt. Sed quod hic diximus (Pollucis authoritate) guſtus ſenſum acutiorem illi linguæ parti ineſſe quæ ad fauces eſt: contra Ariſtoteles eam, ſentiendi iſtam uim præcipuè obtinere ſcribit, parte ſui primore. Nam ſi interiore tangatur, minus eam ſentire exiſtimat. Ligula, à Plinio minor lingua uocatur: Græci ὑπογλωττίδα uocant. Tonſillæ παρίσθμια & ἀντιάδες dicuntur. Galenus παρίσθμια inflammationem earum, B quæ prope tonſillas ſunt, partium, & ἀντιάδας priuatim tonſillarum ipſarum inflammationem eſſe ait. At Celſus ἀντιάδας, tonſillas, quæ poſt inflammationes induruere, à Græcis uocari ſcribit. Tonſillæ in intimo ore quatuor cõſpiciũtur: binæ ad linguę radicem, ſingulæ utrinque conſpicuæ: & binæ penitiores, quas Pollux μῆλα uocari tradit. Gingiuæ οὖλα: ut uero Polluci placet, carnes quæ dentes continent, quæ quidem externæ ſunt, οὖλα: quæ uero internæ, ἔνουλα: & quæ inter dentes ipſos continentur, ἀρμοὶ dicuntur. Dentes, ὀδόντες, τομεῖς. Dentes primores acuti, etiam διχασῆρες dicuntur, & κτένες, & γελάσινοι. D. Maxillares, γόμφιοι. Molares, μύλαι, ὀψίγονοι etiã, κραντῆρες, & latine genuini. Columella, κίων, ἢ κιονὶς, ἢ γαργαρεών. Vua σταφυλή.

De collo & eius partibus. Cap. VII.

COllum deinde id appellamus quod inter caput & armos humerós ue interiacet. Quantum uero colli ipſius cartilagineum, priorem̃ obti- C nens ſitum, uocem tranſmittit & halitum, id arteria, & aſpera arteria nominatum eſt. Hæc autem accipiendi reddendíque tantummodo ſpiritus officio fungitur. Nihil enim aliud nec ſiccum uel humidum pati ipſa uidetur: ſed ubi in eam tale quid deerrauerit, tandiu torquetur, dum excutiat quod dilapſum eſt. At uero quãtum interius carneum ſpinæ præiacet, gula dicitur: qua cibus atque potus deuoratur. Ipſius autem aſperæ arterię pars ſumma, quæ uocis inſtrumẽtum eſt primum ac pręcipuum, larinx dicitur: apparétque in collo tangenti durum: & inter tranſglutiendum ſus deq; moueri cernitur. Vltima autẽ colli anterioris pars, cui proxime ſubeſt iugulum, ὑποσφαγὶς dicitur. Pars uero poſterior colli, extima ceruix appellata eſt. Partes thorace tenus diſpoſitæ hæ ſunt.

D B. Collum, idem & ceruix, græce αὐχὴν, τράχηλος, (utrunque ſimul poſuit Ariſtoteles 4. de partibus animalium, καὶ τὰ περὶ τὸ καλούμενον αὐχένα καὶ τράχηλον) dicitur & δειρὴ: hinc ultima colli anterioris pars, ὑποδειρὶς dicta eſt. Plinius ceruicem à collo diſtinguit. C. Ceruix, inquit, nulli niſi quibus utraque hæc arteria & gula, cæteris collum, quibus tantum gula. Ceruix flexilis eſt ad circunſpectum. Arteria, & aſpera arteria, ἀρτηρία, καὶ τραχεῖα ἀρτηρία, & βρόγχος quoque dicitur. Gula, στόμαχος, οἰσόφαγος, λαιμὸς, & λευκανία Homero. ſtomachum etiam uocant Latini, ut Cicero 2 De natura deorum, & Celſus lib. 4. Plinius tamen ſtomacho abutitur pro ore uentriculi. Galenus utrunque ſignificare tradit, gulam ſcilicet & os uentriculi, quod καρδίαν, id eſt cor ueteres nominare ſolebant. Larynx, λάρυγξ, quandoque etiam φάρυγξ & βρόγχου κεφαλή. Extima ceruix, ἐπωμὶς: dicitur & hæc colli pars τένων. Ἐπωμὶς Galeno eſt muſculus ſuperiorem humeri partem occupans, & prætereà ea dorſi pars quæ humeri articulo proxima eſt.

De Thorace & eius partibus. Cap. VIII. E

Thoracem eam partem appellamus, quę à collo ad pudenda usque trũca pertendit. Finem enim thoracis faciunt partes quæ ostium excrementi tum humidi tum sicci continent. Thorax ipse parte priore posterioréque constat. In priore huius parte, mox à collo communis colli & pectoris pars, iugulũ est, quod ossibus continetur, quæ & iuguli dicũtur, & κλεῖδες. Deinde pectus, priorem thoracis obtinet situm: cuius media pars στηθύνιον uocatur, quasi pectusculum dixeris, & στέρνον. Pectus ipsum bipartitum est, in mammam parte sui utraque extuberans. Mammis laxior cõtextus corporis est. Iuncta illis papilla, per quam lac transmissum elicitur. Qui papillas ambit circulus subniger, φῶς dicitur. Quod sub mammillis est, προκάρδιον, ac si præcordia dicas. Communis pars costæ, brachij, & humeri, ala est, quæ F & axilla, & subalis latera. Venter infra pectus est parte corporis priore: totum scilicet quod ab ea parte est, quæ στέρνον uocatur, ad pudẽda usque, una etiam connumeratis iliis. Huius pars tota exterior musculosa, quæ interna obtegit, abdomen est: cuius ueluti radix umbilicus est. Huic radici pars subiecta in latus utrunque ilia dicitur: quæ autem recte subiungitur, aqualiculus: cuius postremum, pubes est: qua scilicet pili nascuntur. Sed super umbilicum, sub ore uentriculi, hypochondrium est. Cauum autem commune hypochondrij, & ilium cholago est. Pudenda his proxima sunt. Pars fœminę propria, uterus aut uulua est: maris penis colísue, foras postremò thorace propẽdens, parte sui prima carne propemodũ constans, æquabili facie turbinata: nomen à glande pars hæc mutuata est, glans dicta. Hãc G glandem quę tegit cutis, ποσθὴ dicitur: & totum quod ex ea cute glandéque constat, præputium est. Reliqua pars cartilaginea est, & augeri ampliter potest. Huius membri quod minime dependet, ὑπόσημα: foramen uero quà humor excernitur, οὐρῆθρα dicitur: & id quo cuticula cum glande adnectitur, κυνοδέσμιον. Quod in inferiore penis parte, suturæ simile est, per scrotum ad podicem usque pertẽdens, περίναιον est. Subiacẽt membro genitali testes gemini, cute obducti, quod scortum & scrotum nominamus. Mulieris autem genitale contra quàm uiri formatum est. Cauum enim subditum pubi est, non sicut maris propensum ac prominens: cuius pars interior, loci, & uterus appellatur. Ostium uero & ceruix, matrix est: quæ ab utero effertur, accessum prolifico maris semini præbens, & exitum humido excremento. Fœmoris & imi uentris pars communis est inguen. Pars H item interior fœmoris & natis communis, coles: exterior, subnatale: pars uero excretoria, podex est. Huic quod subditum quasi stragulum est, nates appellant: in quo autem fœmur uersatur, coxa & acetabulum. Thoracis iam partes omnes primores diximus. Dorsum item sub ceruice, sed pone pectus est: cuius pars, quæ collo proxime subiacet, gibba, χελώνιον: quæ autem utrinque sitæ prominent, scapulæ humerísue: summi uertices ἀκρώμια dicuntur. Ab iis in anteriora protendunt κλεῖδες, iuguli scilicet ossa, inter quæ iugulum situm est. Quæ uero ab scapulis ad spinam tendunt, ὠμοπλάται Græci, nostri scoptula uocãt: inter quæ μετάφρενον

situm

A situm est ad medium usque dorsum, ubi septi transuersi locus est. Infráque è regione uentris, lumbi habentur, usque ad os sacrum: cui utrinque adiacent clunes, partes quidem carnosæ: & in his, quæ prominent, nates aplantur. Totius uero dorsi media pars superne ad os usque sacrum, spina, & dorsi spina uocatur. Et thoracis quidem partes ita se habent.

E. Thoracem, θώρακα (qui & ὁλκὸς dicitur) totam eam partem corporis quæ à collo ad crura usque pertendit, uocat Aristoteles, & alij quoque. Quanquam medici eam solũ partem thoracẽ dicunt, quæ collo proxima est, & utrinque costis clauditur: priore scilicet parte & posteriore ad spinã usque: inferiore uero ad præcordia terminatur: iugulũ, & iugulus (Pli. lib. 11. iuguli, nulli præter hominem) σφαγή: à nõnullis θυμὸς, κλεῖδες & κατακλεῖδες. harum pars quæ utrinque scapulis proxima est, ἐπωμὶς, quæ
B uero pectori & collo, παρασφαγὶς dicitur: atque hoc loco, quod cauum est, σφαγὴ, id est iugulus, appellatur. Pectus, στῆθος. στέρνον, pectoris media pars est, à summo ad cartilaginem usque illam, cui nomen est ξιφοειδὴς: significat & στέρνον os ipsum pectoris medium, cui adnectuntur costæ. Mamma μαστὸς: dicitur & τιτθὸς & τίτθιον. Papilla, θηλὴ, προκάρδιον. dicitur & cauum illud quod sub pectore est, carneum molléque ad os uentris: quæ quidem pars & σφαγὴ quoque & ἐπικάρδιον uocatur. F. Ala & axilla, μασχάλη. Latera, πλευρά. πλευραὶ uero costæ, id est lateris ossa dicuntur. uenter γαστὴρ, unde προγάστωρ, id est uentricosus dicitur & κοιλία. Abdomen, ἐπιγάστριον, quandoque & ὑποχόνδριον hoc totum significat: & contra, ἐπιγάστριον nonnunquam pro ὑποχονδρίῳ: quandoque etiam uiscera ipsa hypochondria dicuntur. Vmbilicus, ὀμφαλὸς, ἢ μεσομφάλιον, concauum illud est, quod in uentris medio est. Qui circa hunc cernitur quasi neruorum quidam contextus, γασέμων: medium autem umbilici, ἀκρομφάλιον: quod uero super ipsum est, ἐπομφάλιον. At cutis ipsa quæ circa umbilicum est, γραῖα uocatur, (quasi uetulam dixeris) eò quòd cum rugas contraxerit, senectam iam aduentare si-
C gnificat. Ilia λαγὼν, κενεὼν. Κενεῶνα uocant, inquit Galenus, locum qui inter coxarum ossa, & costas nothas interiacet, eò quòd sit κενὸς, id est inanis & ossium expers. Aqualiculus, ἦτρον. Theodorus hanc partem sumen uocat, atque abdomen & imum uentrẽ: uerum sumen quid significet, infra explicabitur ex Plinio. ἦτρον quod & ὑπογάστριον dicitur, ut Pollux author est, eam duntaxat partem significat, quæ ab umbilico ad pubem pertingit. Pubes, ἥβη, quæ & ἐφήβαιον: dicitur & ἐπίσειον, uel ἐπίσιον. Cholago, χολάς. Pudenda, αἰδοῖον. Vterus aut uulua, ὑστέρα. Penis, αἰδοῖον, καυλὸς, σῆμα. Αἰδοῖον Aristoteli penem tantum significat: ut uero Polluci placet, penem continet unà cum scroto & testiculis. τύλος etiam à quibusdam uocatur: καυλὸς Aristoteli fere ceruicem significat, uesicę scilicet, & penis. G. Glans, βάλανος. præputiũ, ἀκροποσθία: uerũ Polluci ἀκροποσθία & ἀκροπόσθιον significat pręputij cuticulæ partem prominentem. ὑπόστημα dicitur & κύστεως τράχηλος, uisicæ ceruix: περίναιον, θαμὶς etiã dicitur & ὄρρος: ταῦρος quoque à nõnullis. testes, ὄρχις, δίδυμοι. Scortũ & scrotũ, ὀσχεὺς, ὄσχεον, ἢ ὄσχεος, ἢ ὄσχη. Loci & uterus, totius nomine pars uocatur, ὑστέρα καὶ δελφὺς: unde fratres uterini ἀδελφοὶ uocãtur. Matrix, μήτρα.
D Pudendi muliebris totus ipse sinus κτεὶς uocatur: & latine (opinor) cunnus. Extremæ eius margines carnosæ πτερυγώματα & μυρτοχειλίδες, κρημνοί. in harũ medio suborta ueluti carũcula, νύμφη, μυρτὸν, ἐπιδερὶς, κλειτορὶς: uterus etiã matrix dicitur, & μήτρα καὶ γονή. H. Inguen βουβών. Coles, πόσθινος, subnatale ὑπογλουτὶς, pars scilicet carnea illa, quæ sub natibus deorsum uersus ad fœmur pertẽdit. Podex δακτύλιος, πρωκτὸς, ἀρχὸς, ἕδρα. Nates, γλουτοὶ, πυγαί. Partes carnosæ quæ proxime lumbis, utrinque prominent, ἰσχία dicuntur, id est clunes. ab his uero partes prominentes, γλουτοὶ, & ἐφέδρανα, id est nates. ἰσχία uero dicũtur etiam partes carnosæ ex utroq; sacri ossis latere, uocãtur & σκαφία, clunes (uti arbitror) latine. ἰσχίον itẽ ligamẽtũ ipsum significat, quo fœmur coxẽdicis acetabulo colligatur. articulus etiã ipse ἰσχίον nõnũq̃ appellatur. Coxa & acetabulũ, κοτυληδών: uerũ Pollux κοτύλας uocari prodit cauas illas ossiũ fossulas, in quibus fœmorũ capita uersantur, quas & coxas Celsus uocat, & ipsa fœmorũ capita, κοτυληδόνας. Dorsum, νῶτον. Scapulæ humerúue, ὦμος: scapulas enim uocat Celsus humeri articulos: Theodorus

uero ſcapulas uocat, quas Græci ὠμοπλάτας dicũt, & Celſus ſcoptula, (ſcoptula operta E
legunt nonnulli apud Celſum.) A. Humerus etiã in hoc ſignificato pro articulo ipſo apud Pliniũ cũ aliàs, tum apertiſsime lib. 11. ſed apud Celſum pro ea brachij parte accipitur, quam lacertum uocamus. ὦμος item apud Ariſtotelem fere pro humeri articulo accipitur. Lumbi ὀσφὺς ἢ ἰξὺς ἢ πσότμικος. ψόαι dicuntur lumborum muſculi interni: qui & νευρομῆτραι & ἀλώπεκες etiam à quibuſdam uocantur. Quanquam ſunt & qui externos ſpinæ muſculos, ψόας uocent. Clunes ἰσχία: quæ & σκαφία uocantur, ut ante dictum eſt. Harum partes ſunt, nates, quas Græci γλουτοὺς uocant & ἰσφιδέργια: & ὑπογλουτίδες, quæ carnes ſunt infra nates, ad fœmora uergentes. Spina ῥάχις, κλόνις γύης. Spinæ partem mediam illam quæ inter metaphrenum & lumbos eſt, Homerus ἄκνηστιν uocauit: uerum ἄκνηστις, ut tradit Pollux, proprie in ſolis quadrupedibus eſt.

De Brachiis & eorum partibus. Cap. IX.

Membri uero ſuperioris bipartitam compactionem à thorace depen- F
dentem, brachium ſiue ulnam uocamus: cuius partes ſunt, ſcapula, humerúſue, lacertus (qui & humerus Celſo) gibber, cubitus (Celſus brachiũ uocat) & manus. Lacertus totius brachij pars maxima eſt, terminos habens, inferne quidem gibberum, ſuperne autem humeri articulum: gibberum uocamus cui innitimur. eſt autem ea pars qua totum brachium flectitur. Altera brachij pars non minima, imo ſecundum lacertum maxima, quam cubitum uocamus, inter gibberũ ſita eſt, & articulum, quo cũ cubito manus iungitur, καρπὸν Græci uocãt, nos brachiale. Cubiti pars ſuperior, ὁ πῆχυς, inferior, ἀγοστὸς dicitur. Manus partes, palma, & digiti quinque. In manu prima palmæ pars, quæ ex multis minutíſque oſſibus conſtat, καρπὸς græce dicitur: altera quam μετακάρπιον uocant, pars manus lata G
eſt, quæ ex rectis quinque oſſibus conſtat ad digitos tendentibus, à quibus digiti oriuntur. Digiti quinque numero: quorum qui maximus eſt, pollex uocatur, à latere metacarpij adiunctus, breuis craſſúſque: huic proximus eſt index: medius deinde, qui longiſſimus omnium eſt: illum ſequitur qui medicinæ dicatus eſt, παράμεσος dictus: poſtremus omnium minimus eſt. Hæret ſummis digitis unguis. Digiti pars qua inflectitur, nodus ſiue articulus eſt: quæ rigida conſtat, internodium dicitur. Pars interior manus, quæ carnoſa eſt, & ſciſſuris uitæ indicibus diſtinguitur, uola eſt: Exterior uero manus pars neruoſa eſt, ὀπισθέναρ à Græcis dicta.

Aliter ſentit Galenus uti infra uidebitur, in oſſibus.

F. Membri ſuperioris. κῶλον Ariſtoteli & Galeno membra ſignificat exteriora (ni fallor) à thorace ſeparata, & quaſi dependentia, ut brachia & crura: uerum, ut ſentit H
Pollux, κῶλον, quod & κώλυμα dicitur, ex fœmore tantum & crure conſtat. Brachium βραχίων ἢ χείρ: totum hoc mẽbrum Ariſtoteles βραχίονα, Galenus χεῖρα uocat, nonnunquam & βραχίονα, Celſus brachium, Theodorus brachium ſiue ulnam: ita forſitan & Plinius, lib. 11. uni homini ulnæ. Scapula, humerúſue, ὦμος, de quibus ſupra. Lacertus, hanc partem Ariſtoteles ἀγκῶνα uocat, Galenus βραχίονα, Celſus humerum: alij lacertum, Theodorus, niſi codices ſint mendoſi, lacertum agilem. Gibberum, ὠλέκρανον: articulum hunc totum ubi cubitus lacerto iungitur, ἀγκῶνα uocant alij: huius quod ab exteriore parte prominet, ὠλέκρανον. Galenus in oſſe, inquit, brachij, quod cubitus appellatut, in extremo eius fine, illo qui cum lacerto iungirur, duo extant tubercula, alterum maius quod & poſterius, & inferius eſt: alterum minus, quod ſuperius eſt & in parte anteriore. hos proceſſus ſiue tubercula uulgo κορώνας uocat: ſed proprie illum, qui maior & poſterior eſt, Attici ὠλέκρανον, Hippocrates ἀγκῶνα uocat. hæc Galenus.

Cubitus

A Cubitus, πῆχυς ἢ ὠλένη. Celsus hanc partem brachium uocat, eodem scilicet cum toto nomine. Manus χεὶρ ἢ ἄκρα χεὶρ. ita enim fere uocat Galenus: nam χεὶρ apud illum totum brachium significat. Nomina ista brachij non inconcinne expressit Ouidius lib. 1 Metamorph. Laudat digitósque, manúsque, Brachiaque & nudos media plus parte lacertos. Palma θέναρ: partes habet palma (ex Aristotele & Celso) καρπὸν & μετακάρπιον. Celsus has partes nominibus propriis non appellat, sed tantum primã palmæ partem, & alteram palmæ partem. Tertiã palmæ partẽ addit Pollux πρόκαρπιον, quod ante carpũ est. G. Digiti, δάκτυλοι. Pollex ἀντίχειρ ἢ μέγας. index, λιχανός. medius, μέσος. minimus, μικρός. Nodus siue articulus κόνδυλος. Internodiũ, φάλαγξ ἢ σκυταλίς. Vola, θέναρ, ut utrunque significet θέναρ Aristoteli, totum scilicet & partem: uola etiam pedis pars concaua dicitur ex Plinio & Fest. Põp. Manus partes uarie ab aliis explicantur: nam quibusdam θέναρ ea pars dicitur carnosa, quæ in parte manus supina iuxta pollicem assurgit, & ad indicem usque: quæ uero illi opposita est in eadem manus parte, ἀντιθέναρ: pars uero exterior, ὀπισθέναρ: quæ uero pars digitis proxime subest, στῆθος

B χειρὸς dicitur, à nonnullis hæc pars ὑποθέναρ uocatur, & στῆθος χειρὸς (quod & ἀνάθενον quoque dicitur) ea pars nominatur, quæ post cauam manus partẽ ante metacarpium iacet: concauam uero manus partem κοῖλον χειρὸς uocant: alij κοτύλην, quæ scilicet inter θέναρ & στῆθος χειρὸς sita est. Alij uero manum ita diuidunt. Totam uolam, id est partem manus internam, θέναρ uocant, authoritate freti Hippocratis atque Homeri: externam uero, ὀπισθέναρ, ἢ κτένας, ἢ πρόκαρπια, ἢ ἄκρα: partem uero quæ iuxta carpũ sita στῆθος χειρὸς dicunt: quæ uero sub digitis, ταρσὸν, κτένας.

De cruribus & earum partibus. Cap. X.

Inferioris autem membri quod κῶλον uocant, bipartita compactio, utrinque à coxa dependens, crus est. Huius quod inter coxam & genu interiacet, fœmur & fœmen. Commune deinde fœmori & tibię, quod articu-

C lum constituit genu est: cuius pars posterior, poples uocatur. Quod foris orbiculatum adiectum est, contegens eam quæ ad genu est commissuram, patella uocatur & mola: tibia, quod gemino osse subiacet, cuius pars prior quæ carnis expers est, crea, posterior sura appellatur: quæ caro est neruosa. Postremum tibiæ, quod utrinque extat, malleolus geminus in utroque crure est. Quod deinde multiplici osse constat, pes est: cuius pars posterior, calx: prior discreta in digitos quinque est: media, plantæ nomine explicatur. Reliquæ partes ad earum quæ in manu sunt similitudinem instructæ sunt: plantæ scilicet palmæ, digiti digitis, ungues unguibus respondent. Partes exteriores hæ sunt.

D C. Crus, σκέλος: ita uocatur hoc totum, quod ex fœmore, genu, tibia, malleolis & pede constat. Fœmur fœmen uocat Celsus, μηρός: unde fœmoris internæ partes παραμήρια dicuntur: & quæ inter fœmora sunt μεσομήρια. Genu γόνυ. Poples, ἰγνύα, ἢ ἰγνύη, ἢ ἀγκύλη. Patella μύλη: alii ἐπιγονατίδα, ἢ ἐπιγονατίδα dicunt, uocatur & μυλακρίς, ἢ ἐπιμυλίς, ἢ κύλιξ ἢ κόγχος. ἐπιγονὶς etiam musculum significat qui in genu reperitur. Tibia (crus uocatur à Celso) κνήμη, eodem scilicet cum toto membro nomine. Crea, ἀντικνήμιον. tibiã uocat hanc partẽ Celsus. Sura, γαστροκνημία, γαστροκνήμιον: quidã priorẽ partẽ κνήμην, posteriorẽ ἀντικνήμιον uocãt. Malleolus, σφυρὸς. ἀστράγαλος quidã uocant, & latine talos. Sunt autẽ ἀστράγαλοι nõ partes illę extantes, sed qui intus à malleolis occultãtur, ut inter ossa dicimus. Pes, πούς, βάσις. Quod post malleolos & talũ est, id totũ pes uocatur. Calx πτέρνα. Pedis partes uariẽ distinguuntur: etenim ut quibusdã placet, prior pedis pars à malleolis ad digitos usque ταρσὸς uocatur: interiora malleolis ad magnum usque digitum pedibus sese quasi aspicientibus πέδιον: quod sub hoc statim in imi pedis medio habetur, κοῖλον ποδὸς, id est pedis cõcauum dicitur, latine uola. Infimum autem, quo terram

contingimus & calcamus, πέλμα est. Pars uero ea quæ post cauum pedis iuxta digitos attollitur, στῆθος ποδὸς, ἢ προστήθις dicitur. Sequuntur deinde δάκτυλοι, id est digiti pedis quinque numero. Alij uero superiorem pedis partem totã, quæ ante digitos est, quæ scilicet ex neruis & ossibus constat, πεδίον uocant: ἢ ὄρθος, ἢ πολυνεῦρον, cuius priorem partem, quæ digitis proxima est, ταρσὸν uocant: posteriorem pedis partem πτέρναν, id est calcem: inferior pars rota, τυλώμα, id est uestigium, quod scilicet carnosum est & inferius solum attingit. Galenus uero τάρσον eam pedis partem uocat, quæ malleolis proxima est: quæ ex septem ossibus constat, uti infra apertius explicabitur: inter ossa & illi manus parti respondet, quæ καρπὸς dicitur: πεδίον uero, quæ illi proxima est, quæ ex quinque ossibus constructa est: quibus adiunguntur pedis digiti, & metacarpio in manu respondet. Itaque constat à Celso plantam uocari, quæ ex utraque hac parte constat: sicut in manu palmam, quæ & καρπὸν continet, & μετακάρπιον, ut modo dictũ est. F

De situ partium uario. Cap. XI. F

HAbet sane homo (sicuti & cætera fere animalia) suas parteis ita dispositas, ut & in eo superius sit & inferius: & prius & posterius: & dextrũ & sinistrum. Et dextrum quidem & sinistrum ex similibus fere constat partibus, nisi quòd sinistra omnia imbecilliora. At posteriora prioribus, & superiora inferioribus discrepant; præterquam quòd inferiora similitudinẽ superiorum prǽferre ea dixerim ratione, qua uenter imus respondere assolet faciei in corpulentia uel gracilitate: & crura cum brachiis communem ineunt rationem. Ita quibus lacerti breues, iis etiã fœmora magna ex parte breuia sunt. Et quibus pedes exigui, iis manus quoque paruæ habentur. Partium itaque situs, quemadmodum ad superius & inferius, prius posterius, sinistrum dextrum se habeat, paucis explicandus est: sex nanque hisce differentiis moueri hominem liquido apparet. G Superius autem intelligi uolo in animalibus, non ut idem sit quod in orbis uniuersi situ, sed quẽadmodum supremam partem in omnibus eam esse dicimus, non animalibus tantum, sed quęcunque uita prædita sunt, per quam cibus recipitur: infimam autem ad quam postremo accedit. Partẽ quoque priorem eam uoco, in qua sensus præcipue comprehenduntur, & unde sensus emanant exordia: opposita uero illi pars posterior est. Dextrum autem, (quemadmodũ & in uniuerso est) unde primus motus orditur. Ergo superiora inferioraque hominem omnium maxime animalium habere ad rationem differentiamque locorum naturalium intelligimus: eius etenim partes tam superiores quàm inferiores, ad situm orbis uniuersi superiorem inferiorémque dispositæ sunt. H Itidémque priores posterioresque, atque etiam dextræ sinistræque habentur: cum cæterorum animalium genus, uel respectu huiusmodi careat, uel confusius habeat. Caput itaque cum in cæteris etiam omnibus animalibus superiorem obtinet situm, corporis sui ratione: at homo potissimum, quoniam solus (ut modo diximus) ad uniuersi orbis habitum institutus est: (solus enim animalium erectus uiuit) idcirco partẽ etiã istam habet respondentem parti sublimi uniuersi. Caput collum excipit, tum pectus & dorsum: alterum prius, alterum posterius est. Subiacent iis uenter & lumbi, genitale & nates: mox fœmur & tibia: postremo pedes. Crura uero ante flectunt, eodem scilicet quo & incedunt. Calx è tergo positus

De sex istis differentiis situs plura uideas libro de animalium gressu Aristotelis.

A ſitus eſt. Malleoli ſitum imitantur aurium: quippe qui latera teneant imi cruris,quomodo aures iunctæ lateribus capitis habentur. Brachia è latere corporis dextro ſiniſtróque dependent,atque ſe intro flectunt:ita ut homini potiſſimum crurum & brachiorum deuexa, (κυρτὰ Græci uocant) aduerſa inter ſe ſint. Et brachiorum prior ea pars ſit, quæ à pectore eſt: poſterior uero,quæ ab ſcapulis:ſicuti interior quæ ad latus tendit:exterior quæ ab eo recedit: quod ad omnes articulos pertinere etiam patet. Senſuum autem partes ſenſorias,oculos dico, nares & linguam, eodem ſcilicet in priorem partem ſpectantes habemus. Auditus uero ſenſoriam partem, id eſt aures, à latere,eodem in orbe quo oculos. Ita partes exteriores collocatæ atque diſpoſitæ ſunt, nominantúrque præcipuæ: & cognitæ per uſum ſitúmque B euidentiorem habentur.

De partibus interioribus, & primo de capitis partibus. Cap. XII.

NVnc interiorum ordinem perſequemur. Primùm igitur cerebrũ capitis priorem obtinet partem:non modo in homine,uerum in cæteris etiam animalibus, quibus ea pars data eſt:omnibus autem in iis eſt, quę ſanguinem obtinẽt,& ob eam rem ἔναιμα, id eſt ſanguinea appellantur: ex cæteris fere nullum habet,niſi per proportionem, ut ea quæ μαλάκια, id eſt mollia nomine ſpeciali nuncupantur:ipſum ambiũt membranæ duæ quas μήνιγγας Græci dicũt: altera craſſior & ſolidior, oſſi caluæ adhærens, quam σκληρὰν, id eſt duram uocãt: altera χοροειδὴς dicta, quæ interior eſt: & cerebrũ C ipſum attingens,infirmior & rubicundior. Bipartitum omnium animalium cerebrum eſt,poſtremúmq; iungitur, quod cerebellũ uocatur, quod ſpinali medullæ continuum eſt: duriuſculũ,hoc eſt & colore ſufflauo. Cerebrum omnibus priuatum ſanguine eſt,nec uenam intra ſe ullam continet:omniumq́; corporis partium frigidiſſimum ſentitur,uel ad tactum,ait Ariſtoteles,Galenus pernegat: cute tamen frigidius ipſum aſſerit,quæ omnium animalis partium,quod ad caloris frigoriſq́; ſenſum attinet,ueluti norma eſt. Ex cerebro ipſo paria neruorum oriuntur ſeptem,quas συζυγίας uocant,qui in ſecãdi arte periti ſunt. (iis quę ad nares feruntur minime cõnumeratis:neque enim hæc neruorum more producuntur,nec extra caluã exeunt.) Et primi quidem paris nerui prodeunt,unus dextra, & alter ſini- D ſtra,craſſitudine notatu digna,& fere omnium neruorũ molliſſimi. Hi ueluti radices quædam oculorum uidentur: uterque enim ex priore cerebri parte prodiens,atq; in aduerſum ſibi oculũ ſubiens, in latum ſeſe explicat: ipſumq́; qui in oculo eſt,uitreum humorẽ in orbem ſphære modo ambit: membranamq́;(ſiue tunicam dicere malis)efficit,quę ἀμφιβληστροειδὴς dicitur, id eſt retiformis. Solis hiſce neruis antequam in oculos inſerãtur, ſenſibilis quidam meatus ineſt:unde ipſos quidã,non neruos,ſed πόρους, id eſt meatus appellarunt, alij neruos opticos, quaſi dixeris uiſiuos. Alterum poſt hoc neruorum par eſt,in muſculos qui oculos mouẽt diſtributum: puriores multo ſunt hi,tenuioresq; iis quos modo memorauimus. His adiacet tertium par. hos autem neruos molles uocant: molliores enim ſunt, tum

Cerebrum ἐγκέφαλος.

σκληρὰ, παχεῖα etiã dicitur, id eſt craſſa, & ἀραχνώδης.

Cerebellum, παρεγκεφαλὶς, ἢ ἐγκρανίον, ἢ ἐγκράνον, ἢ ἐγκρανίς.

ſecũdi paris neruis,de quibus modo diximus,tum uero eius quod mox ſe- E
quetur,quarti,& item aliorum. oritur autem hoc neruorum par,ubi pars cerebri anterior cum poſteriore connectitur. Quarti uero paris nerui, his poſterius paulo ſiti ſunt,à cerebri baſi emergentes. Quinti quoq; paris nerui proximi iis oriuntur,ſed ad capitis latera magis,ad oſſa quæ λιθοειδῆ,id eſt lapidea dicuntur,uergentes. Hi uero cum ſtatim bifidi fiant,in ipſo ſcilicet per oſſa tranſitu,utrinque deinde prodeunt,altera quidem pars(ἀκουστικὸν,id eſt auditorium neruum uocãt)in priorem magis partem ad auditus meatum:altera in partem magis auerſam, in oſſis eius quod λιθοειδὲς dicitur,foramen quoddam, quod τυφλὸν appellatur: id enim ueteres anatomici nomen illi indidêre, cum utique penitus anfractum illum perforare non potuiſſent,per quem neruus poſt aures foras emergit. Sextum neruorum par F
à cerebri baſi producitur per foramẽ quoddam, quod ad inferiorem illius commiſſuræ partem, quam λαμβδοειδῆ uocãt, à Λ literæ ſimilitudine,conſpicitur. Nec dum etiam nerui iſti duri apparent: prædictis tamẽ omnibus eò duriores ſunt,quo iã ſpinali medullæ ſunt propinquiores. hæc nanq; corũ qui duri ſunt, neruorum, principium eſt. Vbi autem cerebrum deſinit,illic oritur ſeptimum neruorum par: quòd unà cum ſexto pari è caluaria ſe exerit. Habet in ſe cerebrum,pleriſque omnibus,cauum quoddam exiguum ueluti lacunam ληνὸν ab Herophilo dictum, id eſt torcular. habet & uẽtriculos(κοιλίας uocant)in priore quidem parte,hoc eſt in cerebro ipſo, binos: in poſteriore uero,quod cerebellum uocatur,unum. Et præterea à prioribus in poſteriorem meatus quidam tranſire cernitur, quem ſane quartum G
totius cerebri uentriculum nonnulli anatomici uocant. A prioribus illis utrinque exoritur proceſſus quidam oblõgus & concauus,in narium uſq; principium protenſus,à uentriculorum illorum natura nihil prope mutatus: olfactus inſtrumentũ primum hoc eſſe medici tradunt. Et cerebri quidem partes, & quæ ex his oriuntur, hoc ſe habere modo cernuntur: quæ uero in oculis ſunt partes,iam explicandæ à nobis ſunt.

Quot quibúſq; modis à capite ſpergãtur nerui in alias corporis partes, fuſius oſtẽdit Galenus lib. De diſſect. neruorum. & lib. 9 De uſu part.

λῆνον & ληχνεῖον dicitur

De oculi partibus interioribus. Cap. XIII.

MOlles illi,quos primi paris neruos,& à priore itẽ cerebri parte oriri diximus, cum primum è caluaria egreſſi ad oculos peruenerint, in latum ſeſe(ut modo expoſitum eſt)explicãtes in orbem ſphæræ modo, ui- H
treum humorem,quem ὑαλοειδῆ uocant,amplectuntur: efficiuntq; mẽbranam illam, ſiue tunicã, quæ ἀμφιβληστροειδὴς dicitur, eò quòd ἀμφιβλήστρῳ,id eſt reti ſimilis ſit. Quæ tamen tunicam membranámue neq; colore,neq; ſubſtantia refert penitus: ſed ſi exemptã ab oculo eam ſeponas, atque in unum colligas,apparebit plane ceu cerebri portio quædam. Inſeritur autẽ hæc in humorẽ oculi, qui κρυσταλλοειδὴς dicitur, id eſt cryſtallinus aut glacialis,quod primum uiſus eſt inſtrumentum, eſtq; affectuum cryſtallini certus ad cerebrum nuntius. Sunt autem in oculo intus ſub tunicis humores orbiculares duo: mollis alter perinde ac uitrum,quod modice ſolutum ac fuſum ſit: alter ita durus, ut glaciem mediocriter concretam imitetur: nec corporis habitu

Ἀραχνοειδῆ quoq; hanc uocat Iulius Pollux libro 2.

A habitu solum, sed colore etiam tum uitrum tum glaciem referunt: uocan-
turq; à medicis, hic quidem qui mollior est, ὑαλοειδής, id est uitreus: ille uero
durior, κρυσταλλοειδής. Est autẽ crystallinus, candidus, splendescens, perspicuus,
& ut dictum est, duriusculus, figura globuli leuiter cõpressi: at uitreus (qui
in hoc à natura institutus est, ut sit crystallino familiare alimentum) liqui-
dus est instar uitri ab igne liquefacti: albi uero coloris tantum habet, quan-
tum si intellexeris exiguum nigrum multo albo permistum, ut sit albedi-
nis perfectio adulterata. Tunicam ἀμφιβληστροειδῆ continet alia χοροειδὴς di-
cta, (quæ re uera tunica est, & corporibus subiectis operculum) orta à te-
nuiore cerebri membrana illi cognomine. Vasa hæc plurima, arterias scili-
cet & uenas in se habere conspicitur, quæ & alimentum ἀμφιβληστροειδεῖ præ-
B stent: & uincula illi seu sustentacula fiant. Cærulea hæc multis in partibus
est, tum fusca, tum etiam nigra. Circundat hanc, & tuetur tertia quædam
membrana durior, & quæ subiectam sibi tunicam ab ossium duritie tueri
possit. A crassiore cerebri membrana hæc producta est, & apud iridis circu
lum alteri membranæ inferiori coniuncta. Porro iridis circulus ita se ha-
bet. Crystallinus ille humor (quem primum uidendi instrumẽtum esse di-
ximus) in uitreum humorem inseritur: & medius in ipso, quasi in aqua ue-
hitur, eodem prope modo quo sphæra globúsue, cuius dimidiũ extra aquã
promineat. Hæc humorum connexio in crystallini medio hemisphærio, in
utroque humore circulum unum efficit. Locus hic terminus est, finisq; ἀμ-
φιβληστροειδεῖ tunicæ atque χοροειδεῖ: efficitq; eodem loco suum utraque circu-
C lum. Ad eundem hunc circulorum locum prope accedunt aliunde mem-
branæ præterea duæ, altera ἀπονεύρωσις, finísue est musculorũ oculos mouen-
tium, in duriorem illam tunicam inserta: altera à membrana caluariã am-
biente (περικράνιον Græci uocãt) producta est. Hęc colore alba est, & totum
oculum cum ossibus contegit: desinit autem ad circulum eundem, ubi &
reliquæ oculi membranæ: & ubi nigro oculi iungitur album. Locus hic si
probe omnia dissecueris, diligentérque omnia perspexeris, circulos osten-
det plures (nempe septem) sibi mutuo cohærentes, & crassitudine, & colore
uarios: ut appositissime à ueteribus harum rerum peritis, iridis nomen da-
tum illi sit. nonnulli autem & στέφανον, id est coronam uocarunt. At tunica
illa tertia duriore, quam à crassa cerebri membrana oriri diximus, & quæ
D χοροειδῆ tunicam proxime circundat, ex iridis circulo producitur membra-
na alia, quæ & dura est, ut sit crystallino humori operimentum, & ueluti
propugnaculum aduersus ea quæ extrinsecus occursura sint: & prætenuis
simul atque alba, ne ullo pacto uisum impediat: densa adeo ac tenuis, (præ-
sertim in media sui parte) ut non aliter quàm cornu prætenue, & quamac-
curatissime derasum, splendorẽ transmittere possit: unde & nomen illi im-
positum est κερατοειδής, id est cornea. Est uero hæc membrana quauis aranea
tenuior candidiorq;, & quouis speculo leuior magisq; pellucida pariter ac
dura. Quæ proxima illi subest mollis est, uenosa, nigricãs, & in medio per-
tusa. Oritur hæc una cũ cornea ex iridis circulis, à tenuiore illa tunica, quæ
χοροειδὴς dicta est: corneamq; sibi uicinam alit, ac eãdem ne in crystallinum

humorem concidat, prohibet. Membrana hæc intus qua uitreo humori E proxima est, asperitatem quãdam habet: extra uero qua corneum attingit, densior est: in medio autem sui qua pupilla est, perforatur. Atque hoc in loco, ubi scilicet foramen est, nulla tunica inter corneam & crystallinum humorem media est: sed ueluti pertenue admodum & album cornu, splendor internus cum externo cõmunicat, & commiscetur. Cæruleam hanc tunicam in medio perforatam, ab acini uuæ similitudine quadã (quòd scilicet intus aspera non aliter sit, foris leuis) ῥαγοειδῆ uocarunt. Cuius substantia, ea parte qua humori crystallino coniungitur, spongiæ madidæ similis est. Et cornea tunica qua quidem parte unà cum ea quæ ῥαγοειδὴς dicitur, ab iride exoritur, humori crystallino propinqua est. membranæ enim oculi omnes pariter atque humores, eo in loco cohærent. Exterius uero ma F gis magisque à crystallino abscedit: adeo ut qua pupillę locus est, plurimũ ab eo distet. Porro hoc ipso interuallo quod est inter humorẽ crystallinũ & ῥαγοειδῆ, humor quidam prætenuis reperitur & limpidus, ouorum albumini haudquaquam dissimilis, quo unà cum spiritu quodam aereo splendido prohibetur cornea, ne eo in loco crystallinum humorem comprimat aut contingat. Si enim pertundatur pungatúrue cornea, confestim & humor ille per uulnus effluere cernitur: oculúsque rugosus efficitur, contractus atque laxus. Inter hunc humorem & crystallinum, membranula quædam, in modũ cepæ corticis aut araneæ prætenuis est, quo crystallinus humor ab rhagoide membrana separatur. Quod autem reliquum in oculo est, pupillam ambiens, (exceptis qui oculum mouent musculis) non in ho- G mine solum, sed omnibus animalibus quibus oculi duri non sunt, sebi naturam imitatur. Et oculi quidem partes, tot numerantur: quanquam crystallinus humor primum uisus instrumentum est, ut sæpius iam dictũ est: reliquæ uero eius causa factæ sunt.

ῥαγοειδὴς, uel ῥογοειδὴς, ut uult Pollux.

E. Nulla tunica, nullam forsitan tunicam conspicuam intellexit Galenus. Nam ἀραχνοειδὴς membranula quonammodo prætenditur crystallino humori, statim explicabitur ex eodem Galeno. F. Humor prætenuis, humorem aqueum uocauit hũc Asclepiades: hic in suffusionibus coagulatur. Membranula, hanc membranulam tenuem adeo ut ægre conspici possit, ex ἀμφιβληστροειδῆ natã, non distinxit Pollux (ut arbitror) ab illa, sed quasi eandem membranam duplici nomine insigniuit, ut antea notauimus, scilicet ἀμφιβληστροειδὴς, & ἀραχνοειδὴς.

H

De colli & pectoris partibus interioribus, Cap. XIIII.

COllum capiti subiacet proximũ, ut ante dictũ est. Intra collũ gula est, cui comes aspera arteria iungitur, priorẽ obtinẽs situm in omnibus iis quæ eam habent: habent autẽ omnia quibus pulmo est. Huius summa pars larinx dicitur, ut ante diximus: in cuius meatu particula quædam linguæ quæ in fistulis est, non absimilis cernitur, cui in uoce formanda primæ partes tribuuntur, nomine γλωττὶς (quasi lingulam dicas) & γλῶττα λάρυγγος, id est lingua laringis. Iungitur postremæ linguæ parti minor lingua, quæ ἐπιγλωττὶς, & ligula nominata est, posita inter principia gulæ & laringis, cartilaginea

Asperam arteriã Lactantius gugurlionem uocat, & spiritalẽ fistulam.

Larinx, λάρυγξ.

laginea

A laginea,prætenuis,forma hederæ folio persimili:cuius pars latior ad ipsam linguā:mucro uero ad interiores oris partes uergit, uidelicet apta quæ per uices arteriæ foramentum quod ad os spectat,operiat. respirantibus enim erecta est,at deglutientibus prona. Arteria ipsa multis cartilaginibus constat:& altero sui extremo cum lingua ima coniungitur:altero ad pulmonē descendit:tum in utrāque finditur pulmonis partem. esse nanque bipartitus pulmo omnium cōsueuit. Hinc arteriæ partes illæ binæ in multos ueluti ramos sparguntur, σύριγγας uocant. Gula ab ore & ipsa dependet,continua tum spinæ tum asperæ arteriæ,nexu fibrarum,& per septum transuersum descendens,in os uentriculi finit,neruo carneq; cōstans: & pariter distendi in longum latumq; habilis. Quæ intra pectus continētur omnia, ἐν-
B τόσθια dicuntur. Spatium uero ipsum pectoris totum, καὶ θώραξ.

De uisceribus & septo transuerso. Cap. XV.

SEquitur ut de uisceribus doceamus. Naturā habent omnia uiscera, carneam quidem,sed sibi consimilem,cæteris dissimilē. Sunt enim carnosi generis species plures: primo quidem quæ proprie caro appellatur,deinde cuiusque uiscerum propria substantia est. Eam Erasistratus parēchyma uocauit: quandoquidem posita sit ad meatus uenarum, & intercapedines: proinde quasi fex aquæ profluentis,ita sanguinis per uenas fluentis,uiscera illa,ueluti προχύματα, id est profusiones consistunt. Sunt autem uiscerum, quædam supra septum transuersum, quædam infra. Cor situm in pectore
C est opertum inuolucro pingui & corpulento,quà uenæ maiori annectitur, & arteriæ quæ aorta nominatur. & cæteris quidem animalibus in medio pectore situm est,homini tantum paulo uergit ad leuam. Extremum eius (πυθμὴν Græci uocāt)turbinatur in mucronem curuosum & firmissimum, & omnino parti corporis priori commissum est: at parti sui ampliore superiora corporis spectat,præterquam in piscibus. solis enim iis cordis mucro ad caput spectat. Cordis pars illa amplior qua membranæ connectitur, κεφαλὴ καρδίας uocatur. Neruulos quosdam suis in cauis continet: sed cor sine osse est omnium quæ nos nouerimus,præterquam maximorū quorundam animalium:ossi tamen quiddā simile omnibus inest:cuius substantia nō in omnibus æque dura est. in minutis enim animalibus, ad cartilaginis
D duritiem prope accedit. quod enim in iis nascitur, non omnino cartilaginis, sed corporis ex neruo & cartilagine conflati naturam habet. In maiusculis perfecta cartilago est: in iis uero quæ grandiora sunt, cartilago ossea est:at in maximis animalibus, os cartilagineum potius dicēdum est. Quo nāque uastiore corpore fuerit animalis genus,eo propius ad ossis duritiem accedit cartilago illa. In corde,uentriculi siue sinus fere bini inueniuntur,unus in latere cordis dextro,in sinistro alter. Non tamen idem in omnibus est uentriculorum numerus. quibus enim pulmo deest, hæc neq; dextrum cordis uentriculum habent. Inter utrunque cordis uentriculum, medium quoddam est quasi septum. Auriculas item habet cor binas,uentriculis adhærentes,quæ concauæ sunt, & substantia constant cutanea, au-

riculas eas dixere ueteres, ob similitudinem quandam earum quę in capite sunt: utrinque enim cordi, sicuti aures capiti adhærent. Sed de corde hactenus: reliqua etiam uiscerum iam consideranda sunt. Pulmo spirandi officina est, attrahens ac reddens animam: idcirco spongiosus ac fistulis inanibus cauus. Bifidus consueuit esse omnium pulmo, quanquam partium distinctio in omnibus nō æque cernitur. Est enim hominis pulmo simplicior, atque à singulari arteria partes in utrunque latus duę dependēt: uenæ quoque maiori, atque arteriæ, quæ aorta ab Aristotele uocatur, pulmo connectitur. Sub pulmone septum pectoris est, quę præcordia & septū transuersum appellant: disterminat enim hoc à reliquis pulmonem & cor. Costis hoc & hypochondriis & spinæ, parte sui carnosiore, ualidioréque annexum est: parte uero media tenue est, membranceáque exilitate contextū. E F

Iecur sub septo positum, à dextro latere est: Lien à lęuo in omnibus, quæ membra ista disposita habent per naturam non prodigiose. Iam enim legitimum illum locum in nonnullis quadrupedum, lienem cum iecinore permutasse uisum est. Iecinoris pars, quæ ad septum transuersum & peritonęum est, conuexa uel gibba: quæ autem inferne uentriculum tangit, caua uocatur. In iis animalibus quę lienen habere necesse est, lien ipse quasi iecur adulteratum esse uidetur: adeo ut Plato lienem iecinoris ἐκμαγεῖον, id est effigiem dixerit. Quæ autem lienem non habere necesse est, sed exiguus admodum lien ueluti notæ gratia habetur, iis iecur bipartitum aperte est: & pars altera ad dextram, altera (quæ minor est) ad sinistram situm habere solet. Et in nonnullis adeo diuisum patet, ut locis quibusdam lepores bina G iecinora habere uideantur: quemadmodum in genere piscium, tum alij, tū cartilaginei iecur duplicatum habere uidentur. Fibras habet iecur, λόβοι, ἡπατίαι græce uocantur. est enim iecur, aliis multifidum, aliis simplicius.

Iecur magna ex parte maximóq; animalium numero, felle caret: uerum in nonnullis id habere in uesica sibi adnexum cernitur. Quæ enim sanguinem habent animalium, maior pars fel habet, aut iecori aut intestinis annexum: ut piscium plurimi, necnon serpentum maxima pars. Renes post

In iliis, κατὰ λαγόνας.

hæc iuxta spinam ipsam adhærent in iliis: ex uisceribus ij maxime pinguescunt: & quanuis uehementer fuerint pingues, mediis tamen fere aliquid deest. Dexter in omnibus quibus sunt renes animalibus, superiorem obtinet locum, (nonnunquam iecoris fibram aliquā attingens) minúsque pin- H gui obducitur, & squalidior est, quod uel in omnibus æque liquidò manifestatur. Porro à spinæ uasis, arteria scilicet & uena magna, inseruntur in eos haud exiguæ magnitudinis uasa: aliis utrinque singula, aliis quibusdā bina. Figura iis sima fere est, qua parte arteria & uena ipsis inseruntur, & qua se mutuo respiciunt: opposita uero parte, gibba. In omnium fere renibus sinus inest concauus, (quibusdam amplior, ut in maioribus animantibus, quibusdam uero arctior, ut minoribus) corpore quodam membraneo circundatus. Ex hoc utrinque sinu haud procul à locis quibus inserū-

οὐρητῆρες, ἢ οὐρῆθραι.

tur, quæ diximus uasa, meatus duo insignes concaui atque prælongi, ad uesicam feruntur singuli ex singulis renibus, οὐρητῆρες à Græcis dicti. Et de ui-

sceribus

A ſceribus quidem, hoc eſt de pulmone, corde, iecore, liene & renibus, dictum iam eſt.

B. Viſcera, σπλάγχνα. Intercapedines, διαλήψεις, uetus Ariſtotelis interpres uacuitates dixit. C. Cor, καρδία. D. Ventriculi ſiue ſinus, κοιλίαι, ἢ κόλποι. tres in maiorũ animalium corde eſſe uentriculos ſentit Ariſtoteles: uerum tertiam illam cauernam partem eſſe dextri uentriculi aſſerit Galenus. Auriculæ, ὦτα. E. Pulmo, πνεύμων, ἢ πλεύμων. Septum pectoris, φρένες, ἢ διάφραγμα, præcordia appellantur, quia cordi prętendũtur: aliàs præcordia uocamus uno nomine, exta in homine. F. Iecur, ἧπαρ. Lien, ὁ σπλήν. Conuexa, κυρτά. Caua, σιμά. G. Fel, χολή: nomen hoc commune eſt, & humori ipſi, & ueſiculæ humorem continenti. Renes, νεφροί.

De uentris partibus interioribus. Cap. XVI.

B VEntriculum appellamus eam partem, in quam cibus deuoratur: uentriculi os ſub media pectoris cartilagine, quæ ξιφοειδὴς dicitur: reliqua pars infra ſub ſepto tranſuerſo ſita eſt. fundum habet uentriculus ampliorem, & in homine certe ad dextram potius inclinatum: pars uero ſuperior, quæ ad gulam tendit, arctior eſt. In aliis fere animalibus, in anteriora ad hypochondrium tendit uentriculus. huius oſtium inferius, quo cibo exitus patet, in inteſtinum, ad dextram prope iecur ſitum eſt: πυλωρὸν hanc partem Græci uocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea quæ excreturi ſumus, emittit. Pyloron inteſtina excipiũt, flexuoſis orbibus conuoluta: quorum natura, quatenus inteſtina ſunt, eadem in omnibus animalibus eſt: magnitudine autem, & anfractuum (quas ἕλικας dicunt) numeC ro, diſcrimen habetur. In his ab egreſſu ipſo ex pyloro, eſt quod ἔκφυσις δωδεκαδάκτυλος ab Herophilo (quòd duodecim digitorum longitudinẽ habeat) dictum eſt. Hoc principium eſt inteſtini, prius quàm in anfractus orbéſq; conuoluatur. Quod autem ſequitur flexuoſis orbibus conuolutum, nõ ita tamen implicitum, ieiunum inteſtinum uocatur: cui tale uocabulum eſt, quia nunquã quod accipit, continet, ſed protinus in inferiores partes tranſmittit. Inde tenuius inteſtinum eſt, in ſinus uehemẽter implicitum: orbes uero eius in dexteriorem partem conuerſi, & è regione dexterioris coxę finiti, ſuperiores tamen partes magis complent. Deinde id inteſtinum cum craſſiore altero tranſuerſo cõmittitur, quod à dextra parte incipiens, in ſiniſteriorẽ peruium eſt, in dexteriorem non eſt: ideóq; cæcum nominatur, D tumidum quoddam exiſtẽs. Ad id quod peruium eſt, κῶλον appellatum, late fuſum atque ſinuatum, ab utraque parte huc atque illuc uolutum, magis tamen ſiniſteriores inferioresq; partes tenens, contingit iecur, atque uẽtriculum: deinde cum quibuſdam membranulis à ſiniſtro rene uenientibus iungitur: atque hinc dextra recuruatum, ad exitum uſque excrementi rectum pertẽdit: ideoq; id ibi rectum inteſtinum nominatur: breue id, corpulentumq;. huius finis eſt muſculus, σφιγκτῆρα Græci dicunt: quo cohibetur alui excremẽta, ne inuitis nobis effluant. Contegit uero uniuerſa hęc omẽtum, quod non niſi membrana præpinguis eſt, Græci ἐπίπλοον dicũt. oritur id de medio uentre, ſtatimq; à ſepto tranſuerſo dependet. Quod autem lactes uocant, membrana & ipſum eſt duplex pertendẽs continua de inteſti-

nis ipsis ad uenam usque maiorem, quæ in iecinoris porta est, atque illi ad- E
iunctam arteriam, plena uenarum multarum, quibus alimentum iam pro-
be in uentriculo concoctũ perfertur ad iecoris portas, Græci πύλας uocant.
Venis ipsis atque arteriis quæ prope iecoris portã in ramos finduntur, sub-
sternitur caro quædam glandulosa πάγκρεας aut καλλίκρεας à Græcis nomina-
ta. Vesica ultimo uentris loco, sub ossibus latis, quæ ilium ossa dicuntur, po
sita est, meatibus annexa illis, qui οὐρητῆρες dicti sunt, porrectis à renibus ad
uesicam: & ipsa quidem neruosa, tenuis atq; exanguis est, collũ uero habet
carnosum. Genitale huic ceruici uesicæ adnectitur, foramine uno foras di-
recto (quod οὐρήθραν nominari diximus) peruiã, sed quod hoc loco bifariam
diuisum sit: quorum foraminum alterum ad testes, alterum ad uesicam tẽ-
dit. Testes ex genitali maribus pendent. Atque hæc eodẽ modo uel in sexu F
fœmineo omnia natura cõformauit, atque disposuit: nulla enim parte in-
teriore sexus inter se differunt, nisi utero: cuius forma qualísnam sit, ex cõ-
sectionum descriptione petendum expectandumq; est: situs eius super in-
testina, & infra uesicam est. Ostium autem uteri, quasi ceruix carnosa ad-
modum, cartilagineaq;, parti animantium plurimę auctissimeq; tributum
est, diciturq; μήτρα, id est matrix. Pars uero interior, siue spatium internum,
loci & uterus appellãtur in homine: hoc in reliquis animalibus uulua. Pro-
minent utrinque ad superiores eius partes, exortus, alij κεραίας dicunt, alij
πλεκτάνας, quasi cornicula dixeris, & flagella cirrósue. Sed de uteris generũ
omnium differendũ postea est: neque enim similes dati omnibus sunt, nec
forma simili constituti. Partes animalium dissimilares interiores exterio- G
résque hunc in modum haberi cognitum est.

B Ventriculus, κοιλία, ἢ γαστὴρ, ἢ ἡ ἄνω κοιλία: aluum dixit Cic. lib. 2. de natura deorũ. Intestina, ἔντερα, ἕλικες. de his ita prodit Plinius. Ab hoc uẽtriculo lactes in homine & oue per quas labitur cibus: in cæteris ilæ à quibus capaciora intestina, hominiq; flexuosissimis orbibus ad aluum. De intestinis lege Pollucẽ lib. 2. C Ieiunum intestinum, νῆστις. Tenuius intestinũ, λεπτὸν ἔντερον, ἢ ἀπλοῦν. Cæcum, τυφλόν. D κῶλον, ἢ κάτω κοιλία, γαστὴρ Homero: Celsus etiam intestinum plenius uocat, & aluum: & Plinius quoque aluum: & Gellius aluum colon uocari tradit. Rectum intestinum, ἀπευθυσμένον, ἢ ἀρχὸς. σφιγκτῆρα, σφιγκτὴρ, ἢ δακτύλιος, ἢ στεφάνη, ἢ πρωκτός. Lactes, μεσαραῖον, ἢ μεσεντέριον. hoc Cicero, ni fallor, medium intestinum uocauit. lib. 2, de nat. deorũ. Lactes Plinio aliud significãt, ut modo dictum est. Vesica, κύστις. Collum uesicæ, καυλὸς, τῆς κύστεως τράχηλος, uesicæ ceruix. Ostium uteri, τὸ στόμα τῆς ὑστέρας. μήτρα, καὶ ὁ καυλὸς, καὶ στόμα τῆς ὑστέρας, id est ceruix, & ostium uteri, αὐχὴν ἢ τράχηλος. Loci & uterus, ὑστέρα καὶ δελφὺς, καὶ γυναικεῖος κόλπος. H

De partibus similaribus. Cap. XVII.

Similarium autem aliæ molles & humidę sunt, aliæ siccę & solidę. Mol-
les inquam uel omnino, uel quandiu secũdum naturã manent, id est in
sede & cõcoctione naturali, ut sanguis, sanies, adeps, sebum, medulla, semẽ
genitale, fel, lac, caro, & quæ iis proportione respondent. Non enim omnia
animalia partes has obtinent: sed sunt quę ad proportionem nonnullarum
ex his constẽt. item excrementa omnia similaria uidẽtur: pituitam dico &
bilem, tum flauam, tum etiam atram, & sedimẽta alui atque uesicæ. Siccas
ac solidas

A ac ſolidas intelligi uolo neruum, cutem, membranam, uenam, pilum, os: item & quod uice fungitur oſſis: ut ſpinam, ἄκανθαν Græci dicunt, & cartilaginem, unguem, cornu: item quæ iis proportione reſpondent.

De ſanguine, uenis atque arteriis: & quæ iis proportione reſpondent. Cap. XVIII.

E Similarium numero humorem quędam genus unumquodq; animalium continet, quo ſi aut per uim, aut per naturam ipſam priuetur, in perniciem agatur neceſſe eſt: habet etiam diuerſum quoddã, id ſcilicet in quo humor ille cõtineatur. Sunt hæc in aliis ſanguis & uena: aliis quod iis proportione reſpondeat, ut fibra & ſanies. Hinc ſane animalia alia ἔναιμα
B dicuntur, id eſt ſanguine prædita & ſanguinea, alia ἄναιμα, id eſt exanguia. Et ſanguineis quidem omnibus, ſimilarium ſanguis potiſſimum communis eſt: nec minus communis ea pars eſt, qua ſanguis continetur, quæ uena dicitur: exanguibus autem, proportione illis reſpondẽt, ſanies & fibra. Cũ itaque natura ſanguineæ uenarumq; corporis principiũ eſſe uideatur, primum de iis differendum eſt. Sed enim natura uenarum ita ſe habet. Duæ intra thoracem uenæ continentur: uenarum enim nomine etiam uaſa illa pulſantia, quas modo arterias uocamus, à uetuſtiſſimis, tum medicis, tum philoſophis appellari uideo: altera earũ maior, quàm uenam cauam ob inſignem eius cauitatem uocant. Hippocrates ἡπατῖτιν, id eſt iecorariã dixit. Altera minor quàm aortam uocant nõnulli, arteriam medici poſteriores:
C eodem etiam nomine uaſa ſingula, quæ pulſum habeant nuncupantes. Sũt etenim arteriæ ſpirituum ſemitæ, quarum certe pulſus in cacumine membrorum euidens eſt. Vtraque ueluti caudex eſt, ſeu truncus omnium quæ per totum corpus ſparguntur uaſorum: uenarum altera, quam ſcilicet cauam uocari diximus: altera uero, quæ & arteria dicta eſt, arteriarum. Neq; uenæ fere deeſt arteria: & quacunque corporis parte arteriam uideris, eadẽ & uena conſpicietur, paucis quibuſdam exceptis uenis. Quanquam qui ab arteria oriuntur rami, minores multo ſunt, quàm qui à uena maiori proficiſcuntur. Sed qui diligẽtius noſſe uelit, quemadmodum uenæ arteriæque inter ſe habeant, ſpectare id tum per diſſectionem, tum etiam per commentationem, hoc eſt hiſtoriã animalium debet. In iis uaſis qui continetur
D humor, qualiſcunque is ſit, una ſanguinis appellatione cenſetur. Sanguis ſi integer ſit, rubet & dulcis ſaporis eſt: ſalſum nanque ſanguinem, ſicuti & ſalſam pituitam, morboſos humores eſſe perſpicuum eſt. Verũ qui in arteriis reperitur, tenuior ſimul & calidior, magiſq; flauus eſt, quàm qui in uenis atque purior: ut qui ſpiritui animali nutrimentum præſtet. Et qui in ſiniſtro cordis uentriculo reperitur, fere tenuior eſt, atq; magis flauus, quàm qui in dextro: quanquam nonnũquam etiam craſſior atque atrior, uerum ſemper calidior. Qui uero in dextro ſinu eſt, eandẽ ſpeciem habet cum eo, qui in iecore, & in omnibus totius corporis uenis reperitur. Solus omniũ humorum ſparſus per totum corpus animalium ſanguis eſt: effluitq; ſanguis quancunque partem incideris carnis uiuæ atque incorruptæ. Venæq;

ipsæ in prætenues postremo fibras subter totam cutē dispersæ, adeo in angustam subtilitatem tenuantur, ut penetrare sanguis nō possit, aliúdue quā exilis humor ab illo, qui cacuminibus innumeris sudor appellatur. Sāguis in primis necessarius communisq; omnibus animalibus sanguineis est. est enim his ultimum alimentum. Atque deficit sanguis quoties cibus nō ingeritur: quoties uero ingeritur, augetur: et si alimenta bona assumuntur, sanguis integer est, si praua uitiosus. Liquidus & calidus semper est, quandiu in animalis corpore continetur: at ubi effluxerit, cōcrescit fere omniū sanguis, nisi fibræ, quibus refertus est, eximantur: si uero fibras detraxeris, sanguis non cogetur. Sanguis incoctus sanies est: incoctus autem, aut quia concoctus nondū est, aut quia in serum degenerauerit. Fit enim per concoctionem ex sanie sanguis. E F

A Sanguis, αἷμα. uena, φλέψ: fibrę, ἶνες: sanies, ἰχώρ. B Hippocrates in libro ἐπιδημιῶν 2. ait, Cum nascitur infans cui uena quæ in cubito est, pulsauerit, furiosus ille & iracundus euadet: cui sensim mota fuerit, lętus. Plato etiā in Timæo: cor uero simul & uenarum fontem, & eius sanguinis, qui per omne corpus cū impetu fertur, &c. Celsus quoque in procemio, Neque quid uenas moueat, inquit, sed quid quæque genera motus significent, &c. Plinius lib. 32. Nullo uino æque uenæ excitantur. & aliis item plerisque locis. Vitruuius lib. 1. rithmos uenarū appellauit. C. Arteria. Quemadmodū à maximis hisce caudicibus exeuntes radices atque rami, id est uenæ arteriæq; minores passi per uniuersum sparguntur corpus, accurate docuit Galenus, cum in aliis, tum uero breuissime simul ac apertissime in eo libro, quem de Dissectione uenarū & arteriarum inscripsit. D. Sanguis, αἷμα. E. Sudor, ἱδρώς. Sanies, ἰχώρ, significat etiā id quod in exanguibus uicem sanguinis præstat: sicuti & in quibusdā ἰὸς, id est uirus. G

De neruis, ligamentis, & tendinibus. Cap. XIX.

Neruorum mox ordinē persequemur. His ceu canalibus quibusdā trāsmittitur sensus, & motus à cerebro in uniuersas animalis partes. Aut enim à cerebro manifeste oriuntur, aut per mediā dorsi medullam transmittuntur: ex qua prodeunt circiter sexaginta. Nullus à cerebro aut spinali medulla producitur neruus, ἄζυγὴς, id est non coniugatus, sed semper alter ad dextram, ad sinistram alter: eadē prorsus utrinque magnitudine, situm obtinent. Nerui omnes sua substātia cerebro sunt duriores: uerum qui sensum oculis præstant, densiores omnino conspiciuntur, haud magnopere tamen duriores: atque hi omnium soli sensibiles meatus in se habere cernuntur. H Sunt nerui alij molles, alij duriores: molles nerui, sensus sunt instrumenta, quemadmodum duri, motionis. Ex parte cerebri posteriore mollis neruus penitus nullus producitur: ex anteriore autem duros quosdam neruos oriri fuit necesse: in quibus, opinor, sunt ij quibus oculi mouentur. Quicunque uero neruorum molliores sunt, ij nihil à medulla spinali differre uidebuntur, quod scilicet ad mollitiem attinet. Nerui non solidantur incisi: mirumq; uulneratis summus dolor, pręsectis nullus. E neruorum genere censentur ligamenta & tendines: ligamentum proprie & non communiter appellatum corpus est neruosum, album, exangue, solidum, sine sensu, similiterque neruo concauitatis expers: ex osse quidem omnino ortum

Alias octo & quinquaginta.

A tum habens:inſertum autem in os aut muſculum:ut ſcilicet os oſſi, aut muſculum oſſi coniungat, & tanquam uinculũ contineat. Muſculorum ἀπονευρώσεις tendines nominantur, in quos ſcilicet muſculi deſinunt:miſta autẽ eorũ natura eſt, & media inter ligamentũ & neruum. Horũ quidam adeo efficiuntur tenues,ut mẽbranę potius uideantur.Facile autẽ dignoſcuntur: nã ſi hos clara luce penitius inſpicias, fibras quaſdã intercurrẽtes oſtendẽt.

G Neruus, νεῦρον. horum ſectionem in uniuerſa corporis membra oſtendit accuratiſſime Galenus lib.de uſu partium,& de neruorum diſſectione. Notat Ariſtoteles è cerebro exoriri meatus duos neruoſos ualidos,qui per ipſas oculorum ſedes, pertendentes in ſuperiores χαυλιόδοντας finiunt:cum alioqui ſentiat neruorũ originem à corde, non à cerebro duci. H Ligamentum,σύνδεσμος:hæc uel neruorum nomine uocant Ariſtoteles & Plinius. Sunt & alij ligamentorum uſus, ut uidere eſt apud Gale-
B num libro Anatomices primo. A Tendines,τένοντες, ἢ ἀπονευρώσεις, tendones.

De fibris. Cap. XX.

Fibræ inter neruum & uenam ſuam habent naturam: & nonnullæ humorem, ſaniem appellatum continent. tendunt à neruis ad uenas, ac inde ad neruos.In corde item fibræ ſunt,quales in muſculis cernimus,quibus caro circumhæret: cæterum non eſt idem fibrarum genus, ſed quæ in muſculis habentur,neruorum ac ligamentorũ ſunt particulæ.Cordis propria quædam eſt fibrarum ſpecies, æque ſcilicet ac uenarum tunicæ atque arteriarum:itémque inteſtinorum,uentriculi, uteri, & ueſicæ utriuſque:licet enim in iis membris, propriam quandam uidere carnem ſuis ipſorum *Fibræ, ἶνες.*
C fibris circunnaſcentem. Aliud item genus fibrarum eſt,quod conſiſtere in ſanguine ſolet,quanquam non cuiuſque animalis : ſpiſſari autem ſanguis non poteſt,ſi id genus fibrarum detrahatur, ut dictum eſt:ſpiſſatur uero ſi non detrahatur. Genus id ergo fibrarum, tametſi maiore ex parte in ſanguine animalium ineſt,tamen ceruι,procis & bubali, & aliorum quorundam ſanguini deeſt:quocirca eorum ſanguis nõ ſimiliter atque cęterorum concreſcit,ſed ceruorum perinde ut leporũ ſolet ſpiſſari:uidelicet non coitu firmiore,ut cæterorũ,ſed fluido, quale lac eſt quod iniecto coagulo coiuerit.Sanguis,uena, arteria,neruus, ligamentũ,tẽdo & fibra,ita ſe habẽt.

De oſſibus. Cap. XXI.

D Oſſa omnium animalis partium ſunt duriſſima, maximéq; terreſtria. Hæc tanquam fundamẽtum quoddam ad uniuerſi corporis molem ſuſtentandam ſubiiciuntur:iis nanque membra omnia firmantur: magnitudinis quoque animalium meta atque terminus iis deſcribitur. Oſſium quædam grandia & ampliter concaua ſunt ac medulloſa : quædam minora,ſolida,ac ſine medulla.In iis quæ imbecilliora ſunt animalibus,oſſa ſunt laxiora ac caua magis:fortioribus uero denſiora ac conferta magis: ac proinde canis,lupus,panthera,reliquáque omnia,quę muſculis ac neruis ſunt robuſtioribus,denſiorem multo ac duriorem habẽt oſſium compaginem, quàm oues, capræ, & id genus alia: quin & leo qui omnium eſt ferociſſimus, oſſa in cæteris quidem membris omnia habet medullæ expertia : in fœmoribus uero & ſi quis alius id genus artus, admodum exiguam ac te- *Os, ὀστοῦν.*

C

nuem . hominis uero oſſa,quæ in ipſo uel maxima ſunt, caua & laxa inue- E
niuntur : ut qui leone muſculos habeat longe imbecilliores. Atque hæc
quidem in omni animalium genere adeo ſeruat natura, ut nõ modo greſ-
ſile nullum, ſed ne uolucre quidem aut aquatile aliter habeat. quandoqui-
dem aquilis dẽſiſſima ac duriſſima ſunt oſſa: deinceps & accipitrum fero-
cioribus, circo, palumbario & ſimilibus : gallinaceo uero, anatibus atque
anſeribus,laxa ſimul ac caua, leuiſq; oſſium eſt ſubſtantia. Oſſa uni tanquã
principio ſunt connexa,& omnia inter ſe aptata, unam continuãt ſeriem,
modo uenarum:nec eſt ullum os, (quod effatu dignum ſit)quod ſeorſum
ipſum per ſe maneat.Initiũ uero omnibus ſpina eſt: quæ compacta ex uer-
tebris,à capite ad coxas porrigitur.Extat huic continuum capitis os rarum
& rotũdum,ſummis ſuperimpoſitum uertebris:quod calua dicitur & cal- F
uaria,ex interiore parte concaua , extrinſecus gibba,utrinque leuis : cuius
pars prior ſinciput eſt, tenuiſſimum,infirmiſſimumq; omnium capitis oſ-
ſium, nouiſſimeq; conſiſtere ſolitum. Omnium enim oſſium corporis,ul-
timum id concreſcit & induratur,in homine duntaxat: cum tamen in cæ-
teris animalibus diſcrimen oſſium nullum ſit,ſed omnia perfecta iam in-
de à natiuitate proueniant. Caluaria ipſa nõ ſimili modo in quoquo gene-
re animalium habetur:aliis enim oſſe continuo calua perficitur, μονόστεον di-
cunt,ut cani:aliis compacto,ut homini. ſex enim numerantur caluariæ oſ-
ſa,excepto etiam illo quod à cunei ſimilitudine σφηνοειδὴς dicitur.Sunt autẽ
hæc ab exterioribus partibus dura,ab interioribus, quibus inter ſe conne-
ctuntur,mollia. Caluariæ pars ſerrata, ſuturæ nomine ſignificatur . Inue- G
niuntur autem ſuturæ in pleriſque quinque : prima ad ſinciput, στεφανιαῖα
dicta : altera per uerticem,ὀβελιαῖα:tertia per occipitium,λαβδοειδὴς:quæ ma-
gna ex parte coniunguntur.Duæ quas κροταφῖτας nominãt, in utroque tem-
porum ſingulæ : hæ ſuper aures, tempora à ſuperiore capitis parte diſcer-
nunt.quæ λαμβδοειδὴς dicitur, ad inferiora per uerticem tendens, occipitium
à ſummo capite diducit. ὀβελιαῖα uero ab eodem uertice per medium ca-
put ad frontem procedit:eaque modo ſub imo capillo deſinit,modo fron-
tem ipſam ſecans, inter ſupercilia finitur. Os deinde eſt , cuius poſterior
pars cum caluariæ oſſe,quod iuxta aurem habetur, anterior cum parte ſu-
percilij extrema ad paruum oculi angulum coniungitur: iugale appellari
poteſt,Græci ζυγοειδὴς dicunt. Inter caluariam,& ea quæ ſuperiorẽ maxillam H
conſtituunt,os eſt quod à cunei ſimilitudine σφηνοειδὴς uocatur,& ueluti cu
neus inſeritur . hoc ſi inter ſuperioris maxillæ oſſa numerabimus, quinde-
cim numero erunt:uel ut aliis placet,octo : inter quę cẽſentur, & genarum
& narium oſſa. Duodecim faciei oſſa numerant alij. Maxillæ inferioris nõ
eſt os ſimplex:in ſummo nanque menti acumine,ſi coquitur,laxatur. Ma-
xillis dentium genus inhæret,os partim cauum,partim ſolidũ & adeo fir-
mum,ut ſolum inter oſſa ferri aciem reſpuat: neque eandem penitus natu-
ram quam cætera oſſa habet . Cætera nanq; in prima corporis conſtitutio-
ne omnia gignuntur,neque eſt quod poſt oriatur : at dentes poſt enaſcun-
tur.quo fit,ut cum deciderint,denuo poſſint oriri : ſoliq; dentes inter oſſa,
tota

Septem numerantur in libello,qui εἰσαγωγὴ inſcribitur: πολυμερῶς in priore caluariæ parte.

A tota uita creſcunt. Dẽtes omnes in ſuorum oſſium concauis infiguntur. Et oſſa ipſa quibus continentur dentes, φάτνια: quæ ſubeunt foramina, βόθρια dicuntur. & capitis oſſa ita ſe habent. Spina longitudinẽ & rectitudinem continet animalium: hæc ex uertebris quatuor & uiginti conſtat (excepto oſſe ſacro) in homine ſcilicet: nã in reliquis, ex pluribus compacta eſt. Harũ tota compago in ceruicis uertebras, & dorſi, & lumborũ, & os ſacrũ (quod & os latum uocatur à nõnullis) diuiditur. Dorſi eam partem intelligimus, cui cum pectore eſt æqualis lõgitudo: quod ſubeſt reliquum, lumbi appellantur: quorum pars ultima ſacro oſſe finitur, in homine inquam. homo enim cauda uacat. In collo ſeptẽ uertebræ ſunt: duodecim ad coſtas, ad lũbos quinque. Earum quæ in collo ſunt, ſupremæ uertebræ in utroque eius

Spina, ῥάχις, νῶτος. Vertebræ σπόνδυλοι, ἢ κύβοι.

Lũbi, ὀσφύς.

B latere ſinus ineſt, in quos ingredi conſpiciũtur proceſſus oſſis caluæ ſub inferiore cerebelli parte egreſſi, quæ κορῶναι dicuntur. Ex ſecunda colli uertebra ſurſum uerſus, in primæ uertebræ ſinus quoſdam (quos ab oculorũ ſinus ſimilitudine γληνοειδεῖς appellant) prioribus minores, proceſſus duo inſeruntur, qui à figura turbinata πυρηνοειδεῖς dicuntur: Hippocrates à figuræ ſimilitudine ὀδοντοειδεῖς uocauit: & totam quoque uertebrã ὀδόντα, id eſt dentem inde nominauit. Vltima uero colli uertebra ἄτλας uocatur. Sub atlante proxima, & prima dorſi uertebra λοφία dicitur: & quæ illi ſubeſt, μασχαλιστήρ: quæ deinde ſequuntur, πλατεῖαι. Duodecima uero dorſi uertebra, διαζωστήρ. E lumborum uertebris, prima νεφρίτης dicitur: poſtrema ἀσφαλίτης. Os ſacrum ex tribus particulis tanquam ex propriis quibuſdam uertebris

Prima dorſi uertebra, λοφία, ἢ λοφαδία

Os ſacrum, ἱερὸν ὀστοῦν.

C compactum eſt: quarum extremæ os aliud quartum quod coccix nominatur, additum eſt: cuius pars quæ podici proxima inflectitur, κερκὶς uocatur. Vertebræ omnes breues teretesq; ſunt: proceſſus tamen quoſdã exigunt, ἀποφύσεις Græci uocant. Ex mediis enim omnium (præter primã) partibus poſtremis, exeunt oſſei quidam proceſſus: qui tanquam uallũ ſpinam ab ea parte defendunt, ἄκανθα Græcis nomen eſt. Sunt & ab utroque uertebrarum latere proceſſus: & à ſuperiore etiam parte atq; inferiore omnibus, exceptis tribus ſummis. Omnium ſpinæ oſſium, infimum (quod os ſacrum dicitur) maximum eſt, quod ueluti fundamentum quoddam omnes ſuſtinet uertebras. Secundum uero locũ in magnitudine occupat, quæ illi proxima uertebra eſt: quæ inter eius quæ in lũbis ſunt, quinta numeratur. Re-

Coccix, ἢ σπονδύλιον, ἢ ὀρροπύγιον.

D liquæ uero, quò longius ab infima recedunt, eò etiã fere magnitudine deficiunt. Primę itaque ceruicis uertebræ, minimę ſunt omnium, & ob forãminis amplitudinẽ tenues: uertebræ nanq; omnes foramine medio ſibi iunguntur, quod σωλὼν dicitur, quo ſpinę medulla à cerebro deſcendit. Rurſus à ceruice duo lata oſſa utrinque ad ſcapulas tẽdunt: noſtri ſcoptula, ὠμοπλάτας Græci nominant: ea ſummis uerticibus, qui ad ſcapulas ſunt, ſinuata, ab iis triangula, paulatimq; lateſcentia ad ſpinam tendunt. Hæc parte ſui poſteriore cartilaginoſa ſunt, ſed in imo maxime: ibiq; ualidis muſculis neruiſq; conſtricta ſunt, nulliq; niſi in ſummo, oſſi cohęreſcunt. Inęqualia undiq; ſunt hæc oſſa, atq; omni ex parte diſſimilia: gibba quidẽ exteriore ex parte, intrinſecus ſima: & ſumma in parte craſſa, in imo uero tenuia ſunt:

Σωλὼν, καὶ ἱερὰ σῦριγξ, καὶ χεί-ας.

paulatimque pleniora euadunt, donec ad eam partem peruenerint, quam E
scoptuli ceruicem nominant. Is in extremo in acetabulum desinés (ut modo diximus) eius ossis caput in se excipit, qui humerus dicitur, efficitque

Humeri artic. *ἡ κατ᾽ ὦμον ἄρθρον,*

humeri arti culum. In utriusque scoptulorum parte gibba, ῥάχις, id est spina huic parti propria addita à natura est: quæ paulatim superiore sui parte, qua scoptulorũ ceruicẽ attingit, altius sese attollens, ossi alligatur, quod iugulũ dicitur: idq; efficit hic ossium nexus, quod ἀκρώμιον à Græcis uocatur: quòd simul esset & humeri articulo operimentũ, ac propugnaculũ: & prohiberet, ne humeri ossis caput sursum uersus, articulo excederet. Est & in scoptulo utroq;, in inferiore capitis eius parte exiguus acutúsq; processus: qui cum anchoræ aut coruini rostri similitudinẽ referat, ἀγκυροειδὴς à nõnullis, ab aliis κορακοειδὴς nuncupatur: quandoquidem extrema eius pars uti cor- F
uinum rostrum extenditur. Hæc ossa in hominibus quidem longius distãt à pectoris ossibus, & huic parti quasi innatant. Quin & humerorum articuli à reliquis pectoris ossibus altius prominent: at in quadrupedibus, scoptula reliquis pectoris ossibus fere coniuncta sunt: ac proinde homini soli sunt humeri, cæteris armi. Lato huic scapularum ossi, quà desinit pars illa, quam ῥάχιν, id est spinam uocauimus, adnectitur iugulum, non inter durissima ossa numerandum: (fistulosum enim est) altero eius capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu ossis pectoralis (quod στῆθος dicitur) insidet. Pars eius inferior qua pectoris ossi alligatur, crassior cæteris rotundiorque est: quæ huic succedit, longe gracilior: procedens uero, quo propius lato scapularum ossi sit, eo plenius latiúsque & in exteriora curuatum est. Costæ ab G
utroque latere sunt duodenæ: rarissime nanque decimatertia costa in homine uisitur, atque hoc rarius undecim tantum. Hæ primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, uertebrarum trãsuersis processibus, ibi quoque paulum insinuatis inhærent. Inde patescunt, & in exteriorem partem recurrente, paulatim in cartilaginem degenerant: eáque parte rursus in interiora leniter flexæ, committuntur: septem quidem cũ osse pectoris, quod στῆθος dicitur: octaua uero cum cartilaginis radice, quæ ξιφοειδὴς uocatur. reliquæ autem quatuor in pectoris latera ad septum transuersum desinunt, quæ cæteris etiam breuiores sunt. Quinque istæ postremæ nothæ appellantur, suntque cartilagineæ omnes: atque adeo ipsarum finis, exquisita cartilago est. Costis non una est, simplexque figura. nam in prioribus illis H
quicquid cum pectoris osse committitur: non os est, sed in cartilaginẽ degenerat: & suprema costa, ea parte conspicitur maxima, qua spinę adnectitur: reliquæ in medio, & ubi ad pectoris latus accesserint, latiores sunt, quæ earum partes πλάται dicuntur: angustiores autem, qua spinæ coniungũtur, & κωπία uocantur. Pectoris os, στῆθος à Græcis nominatum, à iugulo statim incipit, & per medium pectoris protensum ad præcordia ipsa molli cartilagine terminatur: (quæ quidem cartilago triangula est, & à nonnullis ξιφοειδὴς appellatur.) non unum os hoc est, sed ex pluribus ossibus constat: sunt autem numero septem, sicuti costæ utrinque septenæ, quæ cum ipsis alligantur. Brachij ossa sunt, primum humerus: hic extremis utrinque capitibus

A tibus tumidus: mollis, ſine medulla, cartilaginoſus: medius, teres, durus, medulloſus,& in priorem,& exteriorem partem leniter gibbus. maximū omnium hoc os eſt,fœmore excepto.Summa eius pars grandiuſculum habet caput,& in eo tuberculum quoddam adnatum rotundum, quod ſcapularum oſſi inſeritur: pars autem inferior in tubercula duo deſinit inæqualia,inter quæ ſinus eſt: circa hunc cubitus mouetur. conſtat hic ex oſſibus duobus. Radius quē κερκίδα appellant, ſuperior minorque, rotundo & leniter cauo capite,exiguum humeri tuberculum recipit. Cubitus alterum os dicitur,eodem ſcilicet quo totum nomine,inferior maiorque. In huius fine extremo, ubi ſcilicet cum humeri oſſe committitur, duo inueniuntur tubercula:alterum maius,& in parte cubiti poſteriore inferioreque:alterū
B minus,& in parte anteriore ſuperioréque:& communi quidem nomine κορώνας uocant,& κορωνά:proprie uero maiorem illum & poſteriorem Attici ὠλέκρανον dicunt,Hippocrates ἀγκῶνα. Radius ſupra infráque ualidis ligamentis cubito alligatur:media inter ſe omnino dehiſcunt. Radius ſuperiore parte tenuior eſt,cubitus plenior: uerum cū rurſus ad manū coeunt, modo craſſitudinis mutato,ibi radius plenior, cubitus admodū tenuis eſt. Vtrunque adnatum tuberculum iuxta carpi partes habet,ex interiore parte cauum,extra uero gibbum. In ſinum eiuſmodi ſeſe inſinuat καρπὸς,quā primam palmæ partem diximus,eique adnectitur. ineſt autem cubito & proceſſus quidam,quem à columnæ ſimilitudine στυλοειδῆ appellant: & hic quoque carpo annectitur.Cubitus minimo digito, radius pollici è directo
C reſpondet. In manu prima palmæ pars,quæ græce καρπὸς dicitur, ex multis minutíſque oſſibus conſtat:quorum numerus incertus eſt: quidam tamen octo numerant.dura omnia,nec medulloſa multiplicíſq; figuræ ſunt: nam partim gibba,partim ſima,partim recta,partim orbiculata: ſed oblonga omnia & triangula. Recta deinde quatuor oſſa ad digitos tendentia palmam explent. Ab iis digiti ipſi,pręter pollicem,omnes oriūtur:qui ex oſſibus ternis conſtant,quæ φάλαγγες dicuntur,id eſt internodia & σκυταλίδες: omniúmque eadem ratio eſt.pollicis tantum primum internodiū, ex tranſuerſo illi palmæ parti,quam metacarpium diximus, annexum eſt.Compactus ita & pollex ex triplici oſſe eſt: primumque eius internodium cum poſteriore palmæ parte minime connumerandum cenſet Galenus. Ac ſupe-
D riorum quidem partium oſſa ſic ordinata ſunt. Ad imá uero ſpinam ab utroque ſacri oſſis latere,coxarum os, & quod ἰσχίον dicunt, utrinque adnexum eſt:quod tranſuerſum longeque ualentiſſimum,uuluam,ueſicam,rectum inteſtinum tuetur. Atque iis quidem oſſibus quæ ex utroque oſſis ſacri latere cernuntur,integris nullum eſt nomen unum inditum: nam partes eorum latæ ſuperiores,ilium oſſa nuncupantur:inferiores exterioréſq;, coxæ & coxarum oſſa. In quorum utroque ſinus prægrandis eſt,qui recipit rotundum fœminis caput,acetabulū uocant:Græci κοτύλην. Ab iis quæ in anteriora protenſæ partes,tenuéſque, & foratæ,atque inter ſe coniunctę ſunt,os conſtituunt,quod pecten dicitur:quod in uiris rectius eſt,recuruatum magis in exteriora in fœminis,ne partum prohibeat. E coxarum oſ-

Totius manus oſſa numero ſunt uiginti & ſex, ut author eſt Clearchus.

ἰσχίον, ἢ σκα-ρίον.

ſibus fœmina oriuntur, quæ magnitudine cæteris præſtant omnibus: quorum capita rotundiora etiam quàm humerorum ſunt, cum illa ex cæteris rotundiſſima ſint. Ad fœmoris ceruicem oriuntur proceſſus duo, τροχαντῆρες dicti: quorum exteriorem, qui longe minor eſt, γλουτὸν uocant: infra uero leniter pateſcens in duo tubercula à priore & à poſteriore parte deſinit, adeo quidem grandia, ut uel capita poſſint appellari: eáque tibiæ adnectuntur. Hæc uero commiſſura oſſe paruo, rotundo, molli, cartilaginoſo tegitur: patellam uocant. Tibia, ut ante dictum eſt, ex oſſibus duobus conſtat. Etenim pat omnia fœmur humero: tibia cubito ſimilis eſt, adeo ut habitus quoque & decor alterius ex altero cognoſcatur. Horum uero alterum os ab exteriore parte ſupra poſitum eſt, quod ſura nominatur: id breuius eſt (neque enim adeo protenditur, ut genu ipſum cōtingat) ſupráque tenuius, F
ad ipſos malleolos intumeſcit. Alterum à priore parte poſitum, cui tibiæ nomen eſt, longius & in ſuperiore parte plenius ſolum cum fœmore committitur, ſicut cum humero cubitus: eaque parte duplicem habet ſinum, qua fœmoris capita recipiat. Inter eos tibiæ ſinus neruoſum quoddam cartilaginoſumque eminet: quod inter fœmoris capita illa, ueluti in imā quādam ſciſſuram inſeritur. Et hęc quoque oſſa infra ſupráque coniuncta, media, ut in cubito dehiſcunt. Imæ ab utroque latere tibiæ ſuræque partes, malleoli nuncupantur: iique gibbi & carnis omnino expertes prominent: intrinſecus uerò caui ſunt. Excipitur autem tibia infra primo pedis oſſe: quod nos talum, Græci ἀστράγαλον uocant. à malleolis hic continetur ac contegitur, ut eum ne tangere quidem poſſis. Huius pars illa quam πίφορον uo- G
cant, ſurſum uergit: poſterior uero orbiculata eſt, & ad ſuperiota potius ſpectat. Prior autem pars, rotundo quidem capite, cum eo oſſe connectitur, quod ad ſcaphæ ſimilitudinem σκαφοειδὴς nuncupatur. Huic ſubeſt os pedis maximum, quod πτέρναν, id eſt calcem, uocāt, durum, ſine medulla: eius pars qua ingtedimur, leniter rotūda & latiuſcula eſt: poſterior quoque teretem figuram repræſentat, in poſterioremque partem proiecta, tibiæ rectitudinem admodum excedit. Ex partibus eius anterioribus, quæ è regione magni digiti ſita eſt, capiti ipſius tali ſubiacet: nec cum alio oſſe copulatur. quę uero minimo digito reſpondet, cum eo oſſe quod à teſſeræ ſimilitudine κυβοειδὴς uocant, annectitur. κυβοειδὴς autem à parte exteriore iuxta σκαφοειδὴς poſitum eſt. Tria deinceps oſſa paruula inferiori σκαφοειδοῦς parti adiungun- H
tur, cum quibus etiam exteriore ex parte κυβοειδὴς una porrigitur. Atque prima quidem pedis pars, quam ταρσὸν uocant, hæc ſeptem continet oſſa. Pars inde pedis inchoatur, quam Græci πεδίον uocant: quæ ex quinque oſſibus conſtructa eſt. Poſt hæc deinceps pedis digiti ſunt, qui ex ternis interno diis omnes, ad eorum, quæ in manuum digitis ſunt ſimilitudinem, conſtant, pollice tantum excepto: qui ſolus omnium ex duplici oſſe conſtitutus eſt. Itaque pedis oſſa pleraque ad eorum quæ in manu ſunt ſimilitudinem, inſtructa ſunt: plantæ, palmæ, digiti digitis, ſicuti & ungues unguibus reſpondent. Hæc, ut arbitror, de oſſibus ueluti rudimenta diſcentibus dicta ſatis ſunto. Quòd ſi quod oſſiculum alibi, utpote in corde, in naſo, in gutture,

A gutture, itémque in aliquo ex digitis, (ut quę à sesami similitudine σησαμοειδῆ uocantur) aliúdue eius generis deprehenditur, non necessarium arbitror hoc opere pertractare.

F Spina, ῥάχις. Calua, uel caluaria, κρανίον. Totum capitis os etiã κεφαλῆς κύτος dicitur. Sutura, ῥαφὴ, ἢ ῥαφὶς. Sunt & aliæ suturæ, & in faciei ossibus, & quæ communes sunt superioris maxillæ & caluæ: ut uidere licet apud Galenũ lib. De ossib. & Celsum, & Introduct. Galeni. Iugale, ζυγοειδὲς ἢ ζύγωμα: uerum Pollux ζυγώματα appellat post tempora bina obliqua: quorum connexus aures complectitur, qui κορωνοὶ etiam dicuntur. sed an idem sit ζυγοειδὲς Galeno quod Celso, consideret lector. Vertebræ, Colli uertebræ etiã σφονδύλους dicuntur, ἢ σφονδύλους, ἢ κύβοι: Homerus etiam ἀστραγάλους uocauit. Ἄτλας, Spinæ articulum, siue nodum (inquit Plinius) ἀτλάντιον uocant: est autem primus. Processus, ἀποφύσεις: Pollux ἐξοχὰς uocat. Celsus, processus, & excessus, & tubercula. Quam formam situmq́; habeant processus isti, luculentissime ostenB dit Galenus lib. De ossib. & lib. de usu part. & Celsus lib. 8. Scoptula, ὠμοπλάτας, & ὠμοπλάτας, & πλάτας quidam uocant: Celsus hæc etiam scoptula, & lata scapularum ossa nominat. Sunt qui hoc loco apud Celsum scoptula operta legi uolunt. Costæ, πλευραί. quo pacto costæ cum spinæ uertebrarũ processibus connectantur, leges apud Galenum lib. Anatomices 8. & lib. De ossib. Νόθοι, minores costæ dicuntur, sicut γνήσιαι maiores. Costæ utrinq; duæ primæ ἀντίστροφα uocantur: quæ has sequũtur item duæ, σφαί. Post has στηθίδιες duę. Et deinde quæ ad pectoris cartilaginẽ desinũt, παράσυροι. Quæ reliquę sunt quatuor nothæ μαλθακαὶ uocãtur, id est molles. Humerũ, βραχίονα uocat Galenus. Radius, κερκίς, ἢ παραπηχίον, ἢ πρόπηχιον. Cubitus, πῆχυς, ἢ ὠλένη. Quatuor ossa, Ita Galenus: uerum Pollux hanc palmæ partem (ut supra diximus) exceptis quinq; ossibus ad digitos tendẽtibus constare, primumq́; pollicis internodium metacarpij partem esse scribit. Ilium ossa, λαγόνος ὀστᾶ. Coxæ & coxendices, ἰσχία, κοτύλη, ἢ κοτυληδών. Pecten, ἥβης ὀστοῦν. Fœmen & fœmur, μηρός. Caput fœmoris, κεφαλὴ μήρου, ἢ C κοτυληδών. Patella, mola, μύλη, ἢ ἐπιγονατίς, ut supra. Tibia, κνήμη. Sura, περόνη: recentiores fibulam uocant. Tibia, κνήμη: quidam etiam κερκίδα uocant. Νευροχονδρώδης συνδεσμὸς, hic est, de quo lib. 2. De temperamẽtis. Malleoli, σφυρά: Celsus hos etiã talos uocat: & talos item appellat os illud quod & nos, quod scilicet ἀστράγαλον uocauit Galenus. Talus ἀστράγαλος Aristot. lib. de histor. animaliũ: & talus Plinio lib. 11. uidetur aliud significare: de quo infra plura dicemus in quadrupedibus uiuiparis. Ossiculum, Sub tonsillis ossiculum est ὑοειδὲς dictum, eò quòd simile sit Υ literæ, quod arteriæ caput amplectitur: alij παρασπάτην uocant.

De cartilagine. Cap. XXII.

Eiusdem fere naturæ cum osse cartilago est: & quemadmodum os præcisum nunquam recrescit, ita & cartilago ablata nunquam reparatur. Differt autem ab osse pluris minorísque ratione: & uidetur quidem cartiD lago ex osse ligamentóque constare: utrique enim aliqua ex parte similis naturæ est: uerum ligamento durior, sicuti osse mollior est. Et partes cartilaginosæ membrorum articulis inseruntur, ueluti puluinar, ne attritu mutuo lædantur ossa. Terrestrium quæ & sanguinẽ habẽt, & animal gignunt, cartilago nullo foramine hiscit: nec ossium more medullam continet. At uero aquatilium cartilagineis, quod per dorsum ossibus proportionatum tendit, cartilago est humorem in medullæ speciem continens: & Plinius, cartilaginea medullam in spina habent, inquit. Gressilium, quæ animal gignunt, auriculæ, nares, extrema ossium nonnulla cartilagine constant. Priuatim uero quæ in extrema ora est ossis, quod in medio pectore στέρνον uocatur, prope os uentriculi ξιφοειδὴς cartilago dicitur, & triquetra est.

De unguibus, ungulis, chelis, id est ungulis bisulcis, cornibus & rostris. Cap. XXIII. E

Vngues, ὄνυχες. ungulæ, ὁπλαί. Apud Celsum pro pedibus ipsis capiuntur ungulæ. Chelæ, χηλαί. Cornua, κέρατα. Rostrum, ῥύγχος, ἢ ῥάμφος.

SVnt item alia partium genera, quæ naturam nec eãdem habent, quam ea quę exposita sunt: nec longe ab iis remotam, ut ungues, ungulæ, chelæ, cornua: præterea rostrum, quale datum auibus est: hæc enim & flexilia & fissilia sunt: cum nullum os findi possit, sed fragile quodq; habeatur. Colores cornuum, unguium, ungularum & chelarum, cutis pilorúmque colorem sequuntur: etenim cutis nigræ, cornua nigra, & ungues ungulæque nigræ oriuntur. Et candidæ pari modo in colore respondent: mediis etiam medium eadem colorem præferunt. At dentes naturam ossium æmulantur: quamobrem hominum nigrorum ut Aethiopum, atque similium dentes, ut ossa cãdent: ungues nigri, modo suæ cutis apparent. F Cornua parte plurima caua sunt ab radice, quatenus ambiunt os, quod ortum à capite, cauo cornu inseritur, totúmque implet: in mucronem tamen solidum & simplicem exeunt. Adhærent cornua cuti potius quàm ossi. Ceruino generi tota solida & sparsa in ramos, & omnibus annis decidua, nisi castrentur: cum ex cæteris cornigeris nullum cornua amittat. Cornua quibusdam inesse dicimus, sed per similitudinem: cum nullum ex iis cornu officio fungatur: qualia cochleis data sunt ad prætentandum iter: quæ enim iure cornua intelliguntur, gerunt quadrupedes uiuiparæ ad uim, aut inferendam, aut depellendam, quæ uirium sunt officia: quod nulli ex cæteris quæ cornua habere dicuntur, contingit. Vngues à neruis neruosis ue ligamentis orti, iis G scilicet quæ digitorum ossa continent, indurescunt. Habent autem ungues quibus digiti sunt: digiti uero iis sunt, quibus pedes articulis formati, excepto elephanto. ungues etiam in senectute, & defuncto augescunt, durioréśque redduntur: & ungulæ quoque maiores in senecta redduntur: quod idẽ rostris etiam auium euenit. Vngues præterea nonnullis animalium adeo duritate degenerant, ut præ nimia duritudine nihilo ab ossibus differre uideantur.

De unguiũ exortu plura apud Pollucem.

De pilis & cute, & quæ his proportione respondent, scilicet cortice, squama, testa & crusta. Cap. XXIIII.

Cutis, δέρμα. Pilus, θρίξ. Lana, ἔριον. Cortex, φολίς. Squama, λεπίς.

DE pilis & cute, atque de iis, quæ uicem pilorum cutísq; suppetunt, ita se res habet: cutem omnia habent quibus inest sanguis: pilos habent H quæ pedestria eademque uiuipara sunt. nam lana etiam pilus est, sed pilus proprie crassior est & procerior: lana uero crispa magis ac tenuis. Cortice autem integuntur quæ ouiparara sunt pedestria, appellantúrq; φολιδωτά: squama uero pisces tantum, sicuti penna aues: & testa silicea includuntur, quæ testacea dicuntur, ut ostreæ: crusta operiuntur, quæ crustata uocantur, ut cancri, locustæ. Gignuntur pili ex uaporibus fuliginosis è cute exeũtibus, iam lori formam adeptis: quorum quod in meatibus est, stirpis radici simile uidetur: quod uero ex cute extat, ipsi ueluti stirpi. Habent autem pili ad suam radicem lentum quẽdam humorem, quo protinus, ubi euulsus pilus est, si qua leuiuscula tangat, ita adhæret ut trahere possit. Quibusdam animalibus

Pili.

A malibus nulli dati sunt pili: aliis supina in parte nulli, aut pauciores quàm in prona. Iis animalibus qui molli sunt cute, ut homo, quanto siccior calidiórque cutis fuerit, tanto magis pilos gignere potest. at neque in iis, quæ silicea testa includuntur, ueluti ostreis: nec crustatis, ut locustis, cancris: sed nec quę corticem habent, aut squamas, ut serpentes, ut pisces, oriri pili possunt. Sunt enim horum quæ summæ cutis loco habentur, uere & in totum sicca ritu testæ uel petræ. Pili præsecti augeri inferius ab radice possunt, superne non possunt. Pennæ autem nec ab radice, neque superne ab incisura possunt, sed cadãt necesse est. Cortex squamæ loco est, & illi similis: sed natura rigidior atque durior: quod in testudine & serpẽtibus magnis, & crocodilo fluuiatili palam fit: firmior enim osse euadit. Cutem, ut diximus, o-
B mnia habent, quibus est sanguis: pilos non omnia, sed sicut distinctum iam est. Inest in cute omnium lentor quidam mucosus: uerum aliis minus, aliis magis: ut in tergore bubulo, ex quo glutinum facere solent. ubicunque cutis per se ac sine carne est, uulnerata nõ coit, ut in gena, præputio, palpebra. Sed neque in carnosis etiã partibus restitui cutis potest talis omnino qualis erat quæ periit: sed simile quiddam cuti, & quod eius officium suppleat, potest, non tamen plane cutis. Cõtextu perpetuo cutis in omnibus animalibus continuatur: nec alibi interpellatur, quàm ubi sint naturales meatus: ut in ore & excrementorum exitibus, atq; etiam in unguibus. Cutis hominis proportione magnitudinis tenuissima est. Cutis quæ quidem totum corpus ambit, δέρεσθαι, id est excoriari potest à subiecta carne, & membrana
C eam circundante, ideoq; δέρμα Greci uocant: manuum autem internam & infimæ plantæ cutẽ, præterea frontis & totius fere faciei, aliarumq; quarũdam partium animalis excoriari nõ contingit. Cuti superiacet summa cuticula, quę Græcis ἐπιδερμὶς dicitur, tenue quiddã, quale est quod serpẽtis senectus nominatur: id quod in scabie, lepra, & lichenibus maxime cernitur.

Quinq; cutis differentias enumerat Galenus lib. 11 De usu part. quarum aliquæ excoriari possũt, aliquæ uero minime. Quo pacto autem excoriari debeat cutis à subiecta sibi mẽbrana, docet idẽ Galenus li. 3. Anatomices.

De membranis. Cap. XXV.

SVnt & membranæ in sanguineis animalibus: quæ quidem pars similis cuti prætenui spissæq; est. Sed diuersum genus id est: quandoquidẽ neque fissilis, neque euulsilis cutis est: membranę etiam omnes, cute slcciores sunt. Ambit singula, tum ossa, tum musculos, tum etiam uiscera, membra-
D na tam in maiore, quàm in minore animalium genere: uerum in minore sensum effugit. Quæ ossa contegit membrana, περιόστεος ὑμὴν dicitur: quo in genere est quod περικράνιον uocatur, membrana scilicet caluariam ambiens. Ligamenta per quæ musculi ossibus colligantur, mẽbranas circa ipsos musculos efficiũt. Inter membranas præcipue duæ sunt, quibus cerebrũ opertum munitur, μήνιγγες dicuntur: altera superior adhæret ossi, quæ firmior & crassior est: hæc σκληρὰ dicitur, & παχεῖα, & δερματώδης, hoc est dura, crassa & coriacea: altera inferior contigua est cerebro, quæ χοροειδὴς uocatur, quod χορίῳ membranæ similiter, uenas in se & arterias habeat connexas: atq; hæc cerebro tanto durior est, quanto altera, crassior uidelicet illa, osse sit mollior. Adhærent item membranæ duæ septo trãsuerso, ex utraque eius parte

Μήνιγγες, Plinius continentes cerebrũ mẽbranas eas uocat.

singulę, ſuperiore ſcilicet parte & inferiore. Superior ὑπεζωκώς, id eſt ſuccingens, inferior uero περιτόναιον nominatur: quod à renibus ortum, toti abdomini interne obtenditur, atque adhæret ad pubem uſque infimam. Vtraque ſiue membranam dicere placet, ſiue tunicam, (χιτῶνα nanque Græci dicunt) ſubſtantia omnino ſimili eſt: utraque enim araneæ modo prætenuis eſt: non ut tendines quidam, qui cum in membranarum ſpeciem tenues ſint, ſi tamen eas clara luce inſpicias, fibras quaſdam tenues intercurrentes oſtendent. At non ita peritonæum: eſt enim ſimplex, totum ſibi continuum & adamuſſim ſimilare corpus, quod inde nomen habet ἀπὸ τοῦ περιτετάσθαι, id eſt quod prætendatur omnibus, quæ inter ſeptum tranſuerſum & crura continentur. Eodem etiam modo ſuccingens coſtas membrana ſimplex eſt peritonæo ſimilis, eundemq́; uſum omnibus ſpiritus inſtrumentis, quæ intra pectus ſunt præſtat, quem peritonæum iis quæ nutriendi gratia in uentre ſita ſunt. Coſtas nanque omnes intrinſecus ſuccingit: & operimentum eſt eorum quæ intra pectus continẽtur omniũ. Verum non una eſt mẽbrana quæ utriuſq; lateris coſtas ſuccingit: à dextra etenim parte una eſt, à ſiniſtra altera. Neque unum & continuum eſt totius pectoris ſpatium internum (ita enim uoco εὐρυχωρίαν) ſed membranis diſtinguitur. Ex membranis nanque illis ſuccingentibus oriũtur partes duæ, quę totum hoc pectoris ſpatium diuidunt, atque ob id διαφράττοντες uocatæ. Hæ ad iugulum uſque à dorſo aſcendentes, & per totam oſſis, quod in medio pectore eſt, longitudinem ad mucronatam uſque cartilaginem, quæ ξιφοειδὴς dicitur, porrectæ, mutuo ſibi cohærent: niſi ea tantũ parte qua cor ſitum eſt. Hic nanque ſeparatę, cor ipſum unà cum propria quadam membrana, ſiue tunica craſſiuſcula cor ipſum ambiente (περικάρδιον uocant) inter ſe cõprehendunt. Succingentium autem baſes, ſupernis ſepti tranſuerſi partibus ſuperbiacent: quemadmodum alia quædam membrana ſimilis, infernis ſubſtrata eſt, quæ peritonęi uertex, aut principium non inepte dicitur. Hæc totam inferiorem ſepti regionem ſublinit: ac ubi ſeptum perforatum eſt, quo uaſis tranſitus pateat, ibi iis ipſis quæ permeant, undique adhæret, ferturque una per totum corpus, ut quæ iam ipſis ſimul & operimentum fiat, & quaſi firmamentum. Eodem modo & membranæ illæ ſuccingentes quæ ſupra ſeptum ſunt, uaſis ſeptum permeantibus iungũtur, & ſimul per corpus feruntur. Membranoſa præterea quædam corpora multis in locis præter hæc exiſtunt: quędam ex oſſibus procedentia in ipſa ligamentorum ſubſtantia, quædam ex neruoſis muſculorũ finibus (ἀπονευρώσεις uocant) intẽdinum ſubſtantia. At quæ uere maximeq́; proprie membranæ dicũtur, eæ ſunt. Omentum quoque non niſi membrana eſt, ἐπίπλοον à Græcis dictũ. hoc omnia habent animalia quæ ſanguinem, ſed alia pingue, alia macilentum. Nomen hoc à ueteribus ἀπὸ τοῦ ἐπιπλέειν ſortitũ eſt, quoniam nulli inteſtinorum adhæret: ſed neque ulli alij perpetuo præterquam iis tribus, uentriculo ſcilicet (à quo oritur atque dependet) lieni & colo, quibus ſemper connexum eſt. Adnaſcitur etiam nonnunquam, ſed raro iecinoris fibræ cuipiam, aut ex nothis coſtis alicui. Eſt autem corpus ex duplici peritonęi ceu

plexu

Περιτόναιον, ἢ περίδιαιος ὑμήν, ἢ περιτόναιος χιτών, ἢ περίβλητον σκέπασμα.

E F G H

A plexu compoſitum, in quo uenæ permultæ ſparguntur. Deſcendit uero in quibuſdam animantibus, haud multo infra quàm umbilicus eſt: at in quibuſdam ad pubis oſſa: maximum id habent inter animantia, homines & ſimiæ. Quod etiã lactes uocant, membrana & ipſum eſt duplex pertendens continua de inteſtinis ipſis ad uenam uſque, quæ in iecinoris porta eſt, uti ante dictum à nobis eſt. Veſica etiam utraque, tam ea quę urinam recipit, quæ maior eſt, quàm quæ flauam bilem, quæ minor, membranoſa eſt: quãuis maioris illius collum carnoſum ſit. Membranæ etiam quædã ſunt fœtum in utero inuoluentes: prima χορίον dicitur, quæ uuluæ adhæret: hæc nil aliud quàm uenarum, & arteriarum multarum cõtextus quidam eſt, cum interuallis quibuſdam membranoſis: altera tenuis eſt & mollior, totum
B circundans fœtum, ἄμνιον uocant: tertia duplex membrana eſt, & partibus tantum prominentibus circuniecta: capiti dico, natibus, & pedibus. hanc ἀλλαντοειδῆ dicunt, quòd ἄλλαντι, id eſt inteſtino crumenæúe ſimilis ſit. albæ utręque ac tenues, forma ad araneam proxime accedentes. Sunt & oculorum membranæ, de quibus ſupra pertractauimus. è membranis ſi qua pręciſa fuerit, non coit. Ergo de ſanguine & uenis, neruis, fibris, cute, membranis: atq; etiam de pilis, unguibus, ungulis, tam ſolidis quàm biſulcis, roſtro, cornibus, dentibus, cartilagine, oſſibus, corúmque proportionalibus, ſtatuendum ad hunc modum eſt.

C Membranæ, ὑμένες. Euulſilis, τιλτόν. G Peritonæi uertex, κορυφὴ τοῦ περιτοναίου. H Omentum, ἐπίπλοον, & ἐπίπλους, & ἐπιπλόοσω. A Lactes, μεσεντέριον, ἢ μεσαραῖον: medium inteſtinũ uocauit Cicero lib. 2. De natura deorũ. Lactes Plinio aliud
C ſignificant: nẽpe ieiunum inteſtinum, opinor, & quæ ἔκφυσις dicitur. Veſica κύστις. Quo conueniant, quóue differant iſtæ ueſicæ, præclare docet Galenus lib. 5. de uſu part. χορίον, ſecundas uocant: de his plura legas apud Galenum in lib. de diſſect. uuluæ, & de ſcie. Ariſtoteles duas tantum enumerat, lib. de hiſt. animal. 7. & mẽbranas uocat.

De carne. Cap. XXVI.

EX animalium partibus, nulla omni animantium generi, carne magis communis eſt: nam & exanguia quoque ſuam quandam habent carnem, ut oſtrea & teſtacea reliqua. In genere animalium ſanguineo, caro, & quod carni ſimile eſt, omnibus fere inter cutem & oſſa, aut quæ oſſi proportione reſpondent, continentur: eſtq; caro ueluti molle fulcimentum & pin- Caro, σάρξ.
D guiuſculum oſſibus impoſitum, ornandi pariter & uelandi cauſa. aboletur, & in uenas fibráſque tranſit, quoties animal extenuatur & graciIeſcit: uertitur item in pingue, quoties pabuli copia ſuppetit. Sed carnis plures ſunt ſpecies: primam quidem, quæ ſyncera & abſq; fibris eſt, & proprie caro dicitur, nuſquam in corpore per ſe inuenias: ſed eſt perpetuo muſculi pars.

Muſculi autem reuera carnes ſunt, potiſſimumque partes ipſorum me- Muſculi, μύες.
diæ: nam extremis in finibus plurimi in magnos deſinũt tendines. Eſt autẽ & carnis quoddam genus cuiuſque uiſceris propriũ, quod parenchyma ab Eraſiſtrato dictum eſt: iecinoris enim, lienis, renum & pulmonis caro, ſimplicis cuiuſdam naturę eſt, circa cuiuſque uiſceris arterias, uenas, & neruos creſcens. Cordis ſimplex carnis natura non eſt: ſed ſunt in eo ſui generis fi-

bræ,quales in muſculis cernimus,quibus caro circũhæret. Eſt & uentriculi,inteſtinorum,uteri,ueſicæ utriuſque propria quædã caro,quæ ſuis ipſorum fibris circunnaſcitur. Lingua prætera ſubſtantiam quandam habet ſibi propriam:eſt enim rarior fungoſiórue eius caro, & minus habens ſanguinis,quàm ſit muſculorum. Neque enim eandem penitus formam habent hæc carnis genera. Muſculorum nanque caro rubicundior eſt ac mollior,quàm uentriculi aut uuluæ,ueſicæ'ue aut inteſtinorum: cordis autem durior,& fibris magis uaria: muſculi enim fibras habent poſitu ſimplici,& quæ neruorum ligamentorúmque ſunt particulæ,ut ſupra dictum eſt:cordis autem propria fibrarum eſt ſpecies,quæ ſitu ſunt magis uario. E

F

De glandulis. Cap. XXVII.

Glandula, ἀδὴν. ἀδὴν δέ ἐστι συστροφὴ σαρκώδης.

CArni proxima eſt adenum ſiue glandularum natura: eſt enim ueluti caro conglomerata. quantum autem lingua differt ab ea quæ proprie caro appellatur,tantum glandulæ à linguæ ſubſtantia receſſerunt. Harum cum duplex ſit uſus, duplex quoque genus eſſe debet: alterum denſum ac ſiccius,quod uaſorum,uenarum dico & arteriarum,fulcimentum eſt in iis locis,quibus in ramos diſciſſa,periculum ſubeunt, ne in uehementioribus agitationibus diſrumpantur:alterum uero glandularũ genus, rarioris ſubſtantiæ eſt,cauernoſum fiſtuloſúmue, ac madidæ ſpongiæ in modum, humore imbutum.Hoc nanque glandularum genus humorem quendam in ſe gignit,aut ad aliorum membrorum uſum, irrigandorum ſcilicet cauſa, ne facile exſiccentur:ut quę linguæ adiacent adenes ſaliuam procreant:aut ad generis propagationem,ut teſtes ſemen,(nam & hi è glandularum genere ſunt) aut ad conceptus nutritionem, ut quæ in mammillis ſunt glandulæ,lac generant. Huius generis adenes uenas & arterias, perſpicuas quidem,ac nonnunquam magnas,& item neruos in ſe habent:illæ uero alterę neque ſenſum habent, neque motũ,neq; neruum in ſe ullum. Sunt prætera nõnullę in quibuſdã corporis partibus adeo exiguæ, ut uulgus ipſum lateant: ueluti in lactibus,(μεσεντέριον dicunt) in quibus utriuſq; generis glãdulæ reperiuntur. Et in aliis quoque corporis partibus ſunt exiles quędam, uaſorum diuiſiones fulcientes: circa fauces autem & laringa magnæ ſunt atque conſpicuæ. Haud longe à cordis radice & pericardij membranę,ad ſeptimam ſpinæ uertebram,θυμὸς,glandula eſt,haudquaquam exigua, glãdium Latini dicunt.hæc in recens natis animantibus eſt quã maxima, creſcentibus autem minuitur. παραστάται dicuntur glandulæ,ceruici ueſicæ adiacentes,quas & ἀδενώδεις παραστάτας quandoque uocat Galenus, in maribus maiores,fœminis minores. Sunt qui renes quoque inter glandulas numerant:ij nanque etiam glanduloſum quiddam habere uidentur. Glandularũ omnium natura exanguis eſt. G H

παραστάται apud Pollucẽ, (niſi liber ſit mẽdoſus) ſunt meatus quibus defertur ſemẽ à teſtibus ad οὐρήθραν.

De adipe & ſebo. Cap. XXVIII.

Adeps & ſebum(quod & ſeuum dicitur)

ADeps quoque & ſebum ex maxime communibus ſunt inter animaliũ parteis:nam quæ rite alũtur,ſanguinea dico,ea omnia aut adipem habent,

A bent, aut sebum. Quòd si uoles, licebit omnẽ quæ in animalis corpore est, oleosam & pinguem substantiam, utrumuis appellare, sebum scilicet aut adipem: utrunque enim oleosum & pingue est, & utrunque sanguis est concoctus per bonitatem nutrimenti. humiditate tamen & siccitate differunt inter se, cum sebum fragile usquequaque sit, nec ad ignem admotum tam facile liquescat, & cum refrixit, concrescat, ut ouis, ut capræ: adeps liquidior sit, hoc est, ad ignem facile liquescens, miniméque aptus durari, oleo longa uetustate incrassato similis, ut equi, ut suis. Locis etiam discrepant, adeps enim inter carnem cutemque solet consistere: sebum in fine carnis semper est. Itaque si ex hominibus quempiam incidas, qui uel graciles sint, & paruas uenas habeant, fœminam præcipue (ut quæ & frigidioris B est naturæ, & uitæ magis desidiosæ) adeps excidet, quam cõstat cuti ad internam eius membranam subnasci. Omentum omnibus adipe pinguescentibus adipeum est, sebo obesis sebale. Quæ parte utraque dentata sunt, adipe pinguescunt: quæ una, sebo. Generatur autẽ pinguedo omnis ex sanguinis parte pinguiore, per tenueis uenas effusa, circa parteis animãtis mẽbranosas ac neruosas: cui concretio ideo contingit, quòd membranis adiacet: crasso nanque oleo est similis, eóque congelatur, ubi cum frigidis & exanguibus particulis coniungitur. At neque circa iecur coire potest (inquit Galenus) neque circa arterias uenásue aut cor: sed nec circa ullam aliam partem calidam. Renes autem ex uisceribus maxime pinguescunt, uerum dexter minus semper quàm sinister: & quanuis uehementer fuerint pin-C gues, tamen aliquid fere mediis deest. Quę sebo pinguescunt, maxima prò parte magis quàm quæ adipe in renibus opimandis luxuriant, ac omnium præcipue oues: quippe quæ renibus pingui obductis intereant, quod ubertate pabuli fit. Plerisque animalium est pinguedo sine sensu: quam ob causam sues spirantes à muribus tradunt rosas. Animalia quæuis aut intra carnem, aut seorsum pinguescunt. quibus autem pingue separatum non est, ea minus per uentrem omentumque pinguescunt, ut anguillæ: paucum est enim eis pingue in omento. Plurima tamen pars animalium uẽtre pinguescit, & præcipue quæ parum se moueant: est nanque uitæ magis desidiosæ eiusmodi nota. Minus esse fœcunda, quæ admodum pinguescunt, siue mares sint, siue fœminæ notum est.

πιμελὴ καὶ στέαρ.
Pinguetudo cõmune nomen est Latinis, aut pinguedo.
Sebum, στέαρ.
Adeps, πιμελή.
Huius causa redditur ab Aristotele lib. De part. animalium 2.

D

De medulla. Cap. XXIX.

MEdullæ rationem iis addere debemus: nam ea quoque humidis adnumeranda generibus in nonnullis sanguineis animalibus est: humida est enim, & propemodum fluxilis. Maxime uero mollem ipsius substantiam adsimilare pinguedini possis: nam cum nouellis adhuc animalibus medulla cruenta admodum sit, ætate prouectis, ut adipe piguescentibus, adipi similis est & albescens: sic sebo deputatis generibus, sebum prę se fert. Quod in spinæ ossibus continetur, colorem habet medullæ similem, νωτιαῖον μυελὸν, id est spinalem medullam uocant. Est porro spinalis medulla cerebro cõtinua, ac eiusdẽ cum eo substantiæ, nisi quòd compactior multo

Medulla, μυελός.
Νωτιαῖος, μυελὸς, ἢ αὐτοδιαλιών.

D

fit & durior, potissimum in infernis spinæ finibus: quanto enim ab cerebro abscedit, tanto magis durescit. Eandem uero esse ei naturam, quam cerebro colligunt (inquit Plinius) quoniam prætenui eius membrana modo incisa statim expiretur. Quanquam medulla non nisi inclusa ossibus est, (ut reliqua quoque omnia, quæ suapte natura humida in corpore sunt, cõceptaculis quibusdam tanquam uasculis continentur: ut sanguis in uenis, & alia in membranis, aut cutibus, aut uentribus) tamen ossa nõ omnia medullam intra se cõtinent: sed ea tantum quæ caua habentur, tametsi ne ipsa quidẽ omnia continent: ossa enim leonis partim nullam, partim admodũ exiguam habent, ut dictum est. Hæc fere semper in animalibus natiua & congenita humidi genera habentur. E

De lacte & coagulo. Cap. XXX. F

ADnata autem posterioraq; sunt lac & genitura: præterea excrementa tam alui quàm uesicæ, atque alia quædam, scilicet in iis quorum natura hæc obtinet: hæc enim similaria uidentur, licet re uera nõ sint omnia similaria: lac etenim tametsi sensui quidẽ similare apparet, ex tribus tamẽ naturis diuersis est cõpositum: prima quidem crassa, ex qua caseus conficitur: altera pingui, ex qua butyrum: & tertia aquea, quod serũ nũcupamus. Plus casei lac illud habere uidemus, quod crassius est. coit lac eorum, quæ non utrinque dentata sunt: quapropter caseus ex iis fit, quæ inter urbana dentium ordine carent superiore. Eorum autẽ quæ utrinque dentata sunt, lac coire tam facile non potest, (sicuti neque adeps) & tenue & dulce est: tenuissimum cameli est, mox equæ, tum asinæ: crassissimum bubulum est & pinguissimum: mediocris consistentiæ est caprarum, crassius hoc est ouium lac: sed lactis differentias pluribus infra explicabimus. Nulli fere animalium lac fieri solet, antequam uterũ ferat: nec dum ferunt, utile omne est: lac enim fieri incipit ad speciem puris statim cum coire inceperint: sed utile postea est cum pepererint. Prima autem à partu spongiosa densitas lactis, colostra uocatur & colostrũ. & ex primo lacte in bobus semper à partu colostra fiunt: quæ, ni admisceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia, uel perinde ut lapis durescunt, ut prodit Aristoteles. Non prægnantibus aliquando, sed raro, eduliis quibusdam, aliisque artibus (ut uberum frictione) efficitur ut lactescant. Quæ lac habent omnia, mãmis id continent. Maribus magna ex parte nec bestiis nec hominibus gignitur lac: fieri tamẽ potest, ut aliquibus interdum gignatur: uiris enim post pubem, exiguum nonnullis exprimitur. Cogitur lac succo ficulneo & coagulo. Coagulum lac etiam est: quippe quod in eorum uentriculo, quæ adhuc lactent, continetur. est ergo coagulum lac ignem habens intra sese, quod cum animalis tepore concoqueretur, caseum traxerit. Habent coagulum omnia ruminantia, & inter dẽtata utrinque dasypus. Coagulum, inquit Plinius, hinnuli, leporis, hœdi laudatum: præcipuum tamen dasypodis. Habent quibus hoc datum est, non in magno uentre, neque in reticulo, neque in ultimo, quod abomasum nominatur, sed in eo qui inter ultimum & duos primos positus est, quod omasum uocatur. Quo uetustius coagulũ est, eò præstantius: G H

A tius:tale profluuio alui mederi poteſt,atque etiam quod leporis eſt,ſed laudatiſſimum hinnuli,inquit Ariſtoteles.

F. Lac, γάλα. Butyrũ, βούτυρον. Serum, ὀῤῥός. Caſeus,caſeus non fit ex utrinque dentatis,inquit Plinius,quoniam eorũ lac non coit. Lac,Plinius, craſſiſſimũ eſt aſinæ lac, inquit,ut coaguli uice utantur: niſi fortaſſe menda ſit. H. Coagulum, πυτία. Eſt ergo,&c. Aliter libro ſecundo de generat.animalium,Coagulum lac eſt cõtinens calorem uitalem,qui parteis ſimiles ducit eodem, & unit atque conſtituit. Coagulum etiam uituli marini, & balenæ quoque reperitur apud Plinium & Dioſcoridem.

De ſemine. Cap. XXXI.

GEnitura nõ eodem modo in omnibus eſt: ſed quibuſdam pro genitura, θορός, id eſt genitale uirus ſui generis habetur,ut piſcibus. σπέρμα, id eſt ſemen genitale habent omnia quæ ſanguinem. exit profecto ſemen genitale à maribus album & craſſum,ſi integrum eſt:ſed foris tenue totũ redditur & nigriuſculum.Nunquam id gelu concreſcit: imo admodum extenuatur,& aquæ tum colorem,tum ſubſtantiam trahit: calore autem coit, & craſſeſcit.Delabitur in aqua quod fœcũdum eſt atque ſubſidit:quod autem infœcundum,diffunditur atque exoleſcit. *Genitura, γονή.*

B

De excrementis. Cap. XXXII.

EXcrementum appello reliquias alimenti:cuius uariæ ſunt ſpecies. naturalibus excremẽtis omnibus fere locus præſcriptus eſt, ut ſit humoris ueluti conceptaculum:uerbi gratia,alimẽti ſicci excrementis, aluus inferior,humidi ueſica,lactis mammę,ſeminalis(nam & hęc excrementa dicuntur)quæ circa uterum & genitale ſunt uaſa:in ea nanq; loca ſe colligũt, atque confluunt. Quod enim ſtercus & ſiccũ excrementum uocatur, à ſyncero nutrimento ſeparatum,paulatim impellitur per omnia inteſtina uſq; ad ſatis amplum ſpatium,quod ad illud inteſtinũ uiſitur, quod rectum uocant:poſtea uero quàm plurimum congeſtũ iam graue animali fuerit,tum foras egeritur. Seroſum uero excrementum,renes à ſanguine ſecernentes, ad ueſicam maiorem tranſmittunt:ea porro id colligit ſeruatq;, ad eũdem ferme modum,quo de ſicco excremento retulimus. Bilioſum excrementum ex iecinore attrahitur à ueſicula,quę illi ſubiicitur:alterum uero à liene. in iis collecta excernũtur,alterum in priorem tenuis inteſtini partem, alterum uero in uẽtriculum:ab iiſq; iam per omnia inteſtina unà cum ſicciore excremento permeant. Quod uero pituitam expurget,natura nullũ inſtrumentum cõdidit ſingulare: mixta enim cum cibo puro, alere poteſt, & in laborantibus in alimentum abſumitur. pituita ergo illa, quæ ad iecur unà cum ſucco perlata eſt,non uacuari deſiderat, ſed in corpore manẽs alterari: dum enim cum ſucco illo unà concoquitur, ſanguis euadit: & quod in uentriculo reliquum ex cibo eſt,& in inteſtinis, à defluẽte in ea loca bile exterſum, per inferiora egeritur. Quod uero à cerebro deſtillat (mucũ uocant,& deſtillationem, græce βλέννα καὶ κόρυζα) per palatum & nares exitum habet manifeſtũ. Ex hoc genere eſſe uidetur, & quæ quotidie expuen-

C

D

do excernitur saliua. Aliud excremẽtorum genus est, quod in singulis animalis nascitur particulis, ex ipso unde aluntur succo, humidum tenuéque, cui nullus certus à natura præscriptus meatus est: expellitur tamen per exiguos omneis corporeæ molis meatus, πόρους Græci uocant, quorum nõ modo reliquum corpus uniuersum, sed etiã tota cutis plena est: partim uiolẽto motu confertim erũpens (appellant uero quod ita excernitur, sudorem,) partim in speciem halitus ab insito calore solutum, quod per flatus sensum latens uocatur. ueteres quidem authores hoc excrementorum genus totum σύντηγμα, id est colliquamentũ (ni fallor) uocauere: quod enim ex corporis incremento secernitur propter motus calorem, uim habet colliquamenti. In hoc insensibili perflatu, crassioris excrementi nonnihil excernitur: ex quo tum pilis origo est (natura enim commode uel excrementis suis F interdum abutitur) tum uero iis quæ circa omnem cutem semper aceruãtur sordibus. In hoc genere excrementum est, quod Græci κυψέλη dicitur, ita uocant aurium sordes, quæ interdum etiam auditum multitudine sua obstruunt. De partibus animalium iis, quas similares dissimilaresq; appellamus, deniq; de omnibus tam interioribus, quàm exterioribus partibus dictum iam est: reliquum est, ut ad instituta pergamus.

κυψέλη, κυψελίς.

B Excrementum, περίττωμα. C Stercus, κόπρος. Vrina, οὖρον. Bilis, χολή. D Atra bilis, χολὴ μέλαινα. Pituita, φλέγμα. E Saliua, σίαλος, ἢ σίελος, ἢ πτύελος, ἢ πτύσμα. Sudor, ἱδρώς. quo pacto in corpore generetur, leges apud Galenum lib. 10. De simplic. med. faculta. F Perflatus sensum latens, uel transpiratio sensum latens, uel perspiratio, græce ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοή.

G

DE ANIMALIVM
DIFFERENTIIS LIBER II.

Perquæ potissimum constitui, inueniriúe possint animalium differentiæ. Cap. XXXIII.

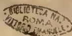
Vemadmodum corpus totum animi gratia conditum est, (organum nanq; animi corpus censetur) ita & corporis partes officiorũ gratia constant, & operum ad quæ singulæ accommodantur: indeq; fit, ut quorum actiones officiáque plura sint, ea plureis exerceant motiones, pluréisque & uarias desiderẽt corporis parteis, quæ sint ipsarũ motionum instrumenta: quæ uero aut immobilia sunt, aut parum motus adipiscũtur, ut testata, eorum corpus non adeo multiplex, ut sit necesse est. Atque hæc quidem cum ita se habeant, præter corporis parteis, earumq; actiones motionesq;, tertiũ H

etiam

A etiam quoddã adesse est necesse, nempe affectus. Porro actiones & affectus intelligi diximus, incessum & quanuis loci mutationem, in uictu parando solertiam, ortum, incremẽtum, coitum uenereum, sensum, spirationẽ, uocem, uigiliam & somnum: ætatem, ut iuuentutem & senectutem: uitã, ualetudinem prosperam & aduersam, atque mores: & quæcũque huiusmodi alia possunt generi animalium tribui. Per hæc, ut diximus, potissimũ, partes dico, actiones & affectus, animaliũ differentias constitui dignũ est: sunt enim hæc animalibus partim omnibus communia, partim uero pluribus.

De differentiis animalium, quæ à partium discrimine oriuntur. Cap. XXXIIII.

B HAbent uero animalia partes, aut eiusdem sibi omnes, aut diuersas partes: easdem, uel specie intelligi uolo, ut hominis nasus aut oculus specie cum oculo aut naso alterius hominis conuenit, & caro cum carne, & os cum osse: (ut enim totũ se habet ad totum, sic partes singulæ sese ad singulas habeant, necesse est) uel genere, quanquam excessu defectúue differunt. de iis loquor, quorum idem est genus, uerbi gratia, auis aut piscis: id enim utrunque differentiis cõsumitur generis: & species complures cũ piscium, tum etiam auium habentur. Diuersæ uero inter se sunt animalium partes pene plurimæ, contraria affectuum qualitate: ut coloris & figuræ, eò quòd aliæ magis, aliæ minus affectæ iis ipsis qualitatibus sint: multitudine etiam & paucitate, & magnitudine paruitatéque, mollitie & duritate, lęuitate & C asperitate, & reliquis generis eiusdem, atque omnino excessu defectuque discrepant: id est quod magis minúsue quicquã horũ habeãt, uerbi gratia, oris magnitudine discrimen existere animalibus palã est: aliis enim os magno hiatu rescissum est, ut cani, leoni: aliis paruum, ut homini: aliis mediocre, ut generi suũ. Multitudine & paucitate differunt partes: ut eorum quæ pedes habent, alia bipeda sunt, alia quadrupeda, alia multipeda. mollitia & duritate, ut inter ea quæ oculos habent: alia duris oculis sunt, ut cancri, locustæ: alia humidis mollibúsque. lęuitate & asperitate, ut concharum quibusdam testæ lęues sunt, aliis scabræ. præterea aliquæ longæ sunt, quædam rotundæ, itáque in figura notatur differẽtia. item aliis crusta, aliis testa pro tegmine habetur: & aliis rostrũ porrectius est, ut gruibus: aliis breue. Pen- D na item aliis uberius, aliis parcius data est. Sunt item auium aliæ longo crure, aliæ breui. Linguam etiam aliæ latiusculam habent, aliæ angustam. Pectus animalia plurima humano proportionatum pectori habere uisuntur, uerum non simile: homini enim pectus latum est, cæteris uero, ut quadrupedibus, angustum. sed & in iis quoq; ratio partium nonnullarum diuersa est: eò scilicet quòd quas alia animalia habent, alia iisdem careant. Alia enim calcari aut aliquo armantur aculeo, alia nihil eiusmodi habent: & aliis apex in capite est, aliis deest: & eorum, quæ loco se mouent animalia, quædam pedes habent: ut bipeda, quadrupeda, multipeda: (sed omnia pedes pari numero possident) alia nullis fulciuntur pedibus. & oculos habentium, alia carent palpebris, alia habẽt, ut uisus sit exquisitior. Partes ita-

que animalium(prope dixerim)plurimæ aut eædẽ ſunt, ueluti dictum eſt, E aut ratione contrariorum differunt,aut per exceſſum defectúmque. Non deſunt tamen quibus partes nec ſpecie ſunt eædem,neque ſecundum exceſſum defectúmue,ſed proportione conueniant: queádmodum os cum cartilagine aut piſcium ſpina, & unguem cum ſolida ungula, & manus cum chele, id eſt forcipato pede,& pennam cum ſquama conuenire animaduertimus:quod enim penna in auium genere eſt,idem ſquama in piſcibus habetur.Proportione item conueniunt,quod aliis pulmo datus eſt: aliis pulmo quidem negatus,ſed uice pulmonis iunctum aliquid eſt,quod pulmoni reſpondeat . aliis item ſanguis ineſt,aliis ſanguinis proportionale, quod eandem in genere exangui obtinet uim,quam ſanguis in compote illo ſanguinis habet. Differentias præterea nonnullas partium ſitu atque ordine F contemplamur : ſunt enim complura animalia quæ eaſdem habeant parteis,ſed non ſitu eodem:uerbi gratia , mammas alia in pectore habent, alia inter fœmora,ut uacca.Partes quas ſingula animalia habent, hunc in modum diuerſas eaſdémue intelligimus. Differũt autem ſuis partibus animalia:cum aliæ omnium communes ſint,aliæ uero plurimorum, aliæ quorũdam generum propriæ:ut piſcium branchiæ, ut auium pennæ. Omnium animalium communes partes ſunt,qua cibus recipitur, & in quam deuoratur : communes enim partes tam ſanguineo generi,quàm exangui ſunt os,uẽter,& plurima ex parte ſtomachus & inteſtinum, aut quæ iis proportionalia habentur: plurimorum nanque animalium cõmunes partes ſunt, per quas tranſit cibus, & quibus cibi excrementũ emittitur . Et cum excre- G mentum hoc,ut antea docuimus,duplex ſit,humidum & ſiccum,quæ partem illam humidi excrementi capacem habent, hæc ſicci receptaculũ continent:quæ uero hoc habent,non illud etiã habere omnia nouimus. quanobrem quæ ueſicam habent, aluum inferiorem eadem etiam obtinent:at uero quæ aluum habent , non omnia & ueſicam poſſident . Oculos item habent animalium genera omnia,præterquam talpa,(quem tamen modo quodam habere dixerim) & quæ teſta integuntur, & ſi quid imperfectum aliud eſt, ut uermes . Et per partes quidem animalium differentiæ his modis conſtitui debent.

De differentiis quæ ab animaliũ actionibus oriũtur. Cap. XXXV.

ACtiones animalium plurimæ circa coitum,fœtus procreationem, at- H que uictus ſolertiam uerſantur:necnon ad frigora & æſtus, mutationes denique temporũ pertinent:ineſt enim omnibus ex natura ſenſus mutationis factæ ex frigore aut calore.Itaque ut homines alij domicilia hyeme repetunt , alij qui amplioris prouinciæ principes ſunt, ſedem pro tempore mutant,ut morã æſtate locis frigidis,hyeme tepidis trahant: ſic bruta quę loca poſſunt permutare,faciunt. Atque alia iuuamen in ipſis conſuetis ſibi locis comperiũt,alia locum mutãt: iam enim poſt autumnale æquinoctium,aliqua ex ponto lociſq; frigidis fugiunt hyemem futuram: à uerno autem,ex tepida regione ad frigidam ſeſe conferunt, æſtus metu futuri: & alia

A alia de locis uicinis discedunt, alia de ultimis (prope dixerim,) ut grues faciunt, quæ ex Scythicis campis ad paludes Aegypto superiores, unde Nilus profluit, ueniũt. Quinetiam pisces modo eodem, alij ex ponto aut in pontum tranant: alij per hyemem ex alto ad litora teporis gratia ueniunt: contra, æstate ex litore in altum uitantes æstum discedunt. Aues quoque imbecilliores hyberno & gelido tempore discedunt in campos, ut tepore potiãtur: æstiuo autem repetunt montes, ut æstu careant. Idem hic affectus, fugiendi scilicet caloris frigorisq; exuperantias, euenit iis, quę tẽporibus quibusdam se abdunt & latent: ut terrestria quædam hyeme latebras subeunt, tempore iam tepidiore exeunt. Condi autem plurima hyeme, diebus scilicet frigidissimis, uel eo maxime argumẽto constat, quòd minime cum al-
B gor est capiuntur. Sed piscium nonnulli æstate etiam latent, ut glaucus. latet aliquorum genus totum: aliquorum partim latet, partim non latet. testacea omnia latent, uerum non eodem modo: absolutorũ enim latibulum euidentius est: condunt enim se suis testis, ut pectines facere uisuntur: aliqua leuiore tegmine superimposito delitescunt, ut limaces: eorum autem quæ adhærent, non est tam manifesta latitatio. insecta pene omnia hyeme conduntur. Sanguinei quoq; generis multa se condunt: ut ea quę cortice intecta sunt, serpẽtes dico, laceratos, crocodilos fluuiatiles. Pisciũ etiam complureis latẽre nouimus: alios hyeme, ut coracinum, thumnũ: nõnulli æstate etiam latent, uti diximus, ut glauci: auium etiam complures cõduntur, ut hirundines. iam enim uisæ sunt multæ hirundines in angustiis cõ-
C uallium nudæ atque omnino deplumes. Quadrupedum quoque quæ animal generant, nonnulla conduntur: ut hystrices, ursi: glires etiam latent in ipsis arboribus. Nonnulla ex iis quæ conduntur, exuunt id, quod senectus uocatur, (est autẽ senectus ueluti cutis ultima, uel cortex, qui ueluti operculum cuti est) ut ex sanguineis ea quæ cortice molliori intecta sunt, serpẽtes scilicet & lacerti. insecta etiam quædam senectutem exuunt, ut silpha & culex: & ea quarum pennæ uagina continentur, ut Scarabei: & omnia quidem, ubi iam factum est, quod gigni debuerit, exuunt. quædam etiam inter marina senectutem exuunt, ut locustæ, gammari & cancri. Sed quænam lateant, & quo modo & tempore: atque etiam quo tempore exuant senectũtem dictum iam est. *Senectus, γῆρας.*

D

Ab animalium motu quæ cõstituuntur differentiæ. Cap. XXXVI.

Differunt animalia inter se etiam ipsa motione: animalium nanque alia sede stabili degunt, alia mutabili & uaga. Sedes stabilis in humore tantummodo est: terrestrium nulla statu immutabili uiuũt: at aquatilium plura saxis affixa uitam omnem traducunt: ut conchæ genera complura. Sunt itẽ quæ & adhærere soleant, & quoties libeat absolui: ut genus quoddam quod urticam uocamus: quippe cum nonnullæ ex iis noctu absolutæ pascantur. Non desunt complura, quę cum sint absoluta, mouere tamen se nequeant, ut ostreæ. Omnia uero tum natantia tum stabilia, locis eisdem quibus orta sint, aut similibus degunt: suus enim quibusque cibus in iis est:

uagantur maxime & oberrant quæ carne aluntur. Quæ loco mouentur E animalia, iis initium incedendi omnibus à dextris partibus est: & omnia aut quaternis notis mouentur, aut pluribus. quaternis tantum, quæ habent sanguinem, ut homines binis manibus binisque pedibus, quadrupedes pedibus quaternis, pisces pinnis quaternis: nam & quæ pinnis, aut non amplius binis, aut nullis, ut serpentes, utuntur, quaternis ea quoque notis nihilominus mouentur: flexus enim aut quaterni iis aguntur, aut bini cum pinnis binis. At quæ sanguine uacua, pedibus se pluribus moueant, siue uolucres sunt siue pedestres, iis certe motus per notas pluries exercetur: nam & ephemerum pedibus quatuor, pennísque totidem mouetur: quęcunque uero ambulant, omnia pedes pari numero possident. Animalium quoq; alia uolatilia sunt, ut aues, apes: alia gressilia, ut quadrupedes, multipedes: F alia natatilia, ut pisces: alia reptilia, ut angues: alia tractilia, ut hirudines. Animal quod uolucre tantum sit, ut piscis natatile solum est, nullum nouimus: at uero quę gressilia eademque natatilia sunt, complura reperiũtur.

Item eorum quæ pedibus carent, alia incessu undant fluctuántue, (κυμαίνοντα Græci uocant) hocque bifariam accidit: quædam nãque flexuosis impulsibus per terram labuntur, ut angues: quædam corpus sursum flectentia progrediuntur, (parte enim innitentia priore, contrahunt sese, adducentes posteriorem, arcuatímque incedunt) ut erucæ quædam. alia in incessu ἰλυσπάσει utuntur (ac si per limum trahi dixeris) hoc est præcedẽte parte priore progrediuntur, & quod reliquum est corporis ad illam contrahũt: quo mouentur modo hirudines & uermes terreni. Animalium præterea quæ G loco se mouent, alia toto corpore id præstant, ut salientia: alia per partes, ut incedentia omnia. Quæ per saltum sese loco mouent, ut serpentis genus, qui iaculus dicitur, nullum pedum ministerium ad eiusmodi saltem motionem desiderant: at quæ saltu utuntur, & gressus insuper indigent, cum illis saltus satis non sit, iis pedibus opus est.

Incedẽtia, πορευόμενα.

E Notæ, σημεῖα partes significare uidentur Aristoteli, per quas motio fiat: libro etenim de animalium gressu, σημεῖα, id est notas uocar & alas, & brachia manusque, in auibus atque hominibus, & pedes item in reliquis.

A generatione quæ oriantur differentiæ. Cap. XXXVII.

EX omnibus uitæ muneribus, animalium quibusdam nihil præter gene H rationem inesse percipitur: quædam uero non tantum procreandi officio suis quodque temporibus funguntur, sed in enutrienda etiam prole laborant. atque horum quædam cum hoc perfecerint, nullam insuper cũ prole seruant societatem, sed sibi tantum uiuunt: alia uero ciuilius agũt cũ prole. Prima igitur pars uitæ animalium, in officio procreandi consistit: altera in alẽdo: in his enim duobus studium omnium uitáque uersatur. charum enim cuique suaueque contingit, quod per naturam habetur: sequunturque omnia eam uoluptatem quæ secundum naturam est. Sunt autem generationes animalium multæ ac uariæ: hoc enim commune animalia cum stirpibus habent, quòd alia semine, alia sponte naturæ oriantur, nullo cognatio-

A cognationis ſemine antecedente: quorum alia humo aut ſtirpe putreſcente conſiſtunt, ut plura inſecta generantur: alia ex rore, qui frondibus inſidat, ut erucæ: alia à limo, ut teſtacea: alia in animalibus ipſis excrementíſq; partium gignuntur. Quæ uerò ex ſemine cognato procreātur, iis omnibus ortus per coitum eſt, dummodo ſexus diſcrimen id habeant, quod marem & fœminam deſcribere poteſt: non enim in omnibus animalibus, ſed in præditis ſanguine omnibus, paucis quibuſdam exceptis, alterum mas, alterum fœmina perfectum euadit. marem appellamus, quod in alterum, fœminam, quod in ſeipſa ſemen illud prolificum mittit. Et quanquam diuerſa ſunt animalia mas & fœmina, tamen ſpecie idem ſunt: homo nanque utrunque eſt. In piſcium genere, nonnullæ nec mares nec fœminæ gignū-

Mas, ἄῤῥεν. Fœmina, θῆλυς.

B tur. Exanguium etiam quædam marem & fœminam habent, ut ſobolem eiuſdem generis procreent. Alia procreant quidem, ſed nō ſui generis prolem: ſcilicet quæ non ex coitu animalium prodeunt, ſed quæ per ſe uel in animali, uel in terra putri, uel in ſtirpe, uel etiam in eorum ipſorum partibus uel excrementis gignuntur: quæ nanque hoc modo per ſe generantur, ſi in mares ac fœminas deſcripta ſunt, ita generant quidem ea aliquid coitu, ſed imperfectum & diſſimile, & ex quo nihil amplius gignatur: ſed id quod ſunt, in nonnullis, ſordes perſiſtunt: ut uermiculi ex muſcis, ut pulicum aut pediculorum fœtus: id nanque magis declarant naturę eorum quæ inſecta dicuntur. Coitus nec ſimiles omnibus ſunt, nec ſimilem in modum agū-tur: quæ enim ex ſanguineis pedeſtria uiuipara ſunt, & retro urinam mit-

Auerſa, πυγηδὸν.

C tunt, auerſa coeunt: ut leo, lupus, canis: cruſtacea quoque & inſecta eodem modo. Cæterorū, quæ ſanguinea uiuipara ſunt, magna ex parte modus coeundi idem eſt, fœminā ſcilicet mare ſuperingrediente: quanquam non omnia ſimili modo cōiunguntur. Aliis enim coitus cōplexu mutuo ſupinarum partium agitur, ut ſerpētibus, murenis, & lacertarum generi: alia, ut piſces omnes, exceptis planis cartilaginei generis, admotis inuicem partibus ſupinis copulātur. Aues mare fœminā ſuperueniente coēunt: quæ mollia dicuntur oribus inuicem admotis, cōplexuq; mutuo brachiorū, libidinē explent. Coitum omnium animalium ad hunc modū fieri apertū eſt. Tempora autem coitus deſcripta, & ætates certas ad uenerem ſingulis animalibus natura fixit & ſtatuit. Ergo plurium animantium natura uult quidem rem uenereā per id tēpus cū hyemis ceſſante ſæuitia, æſtatisclementia ori-

D tur: quod ſane tēpus ueris eſt, quo animalia, prope dixerim omnia, & uolatilia, & pedeſtria, & natantia ad coitum excitantur: ſed ſunt tamen quæ nō eo tempore coeant: uerum prout quæque alere ſuos fœtus cōmodius poſſunt, ita tempus ſibi conueniens habeant. ſunt enim quæ per autumnum etiam & hyemem coēant & pariant: ut nonnulla tum aquatilium tum uolucrum genera. ſicuti enim temporis beneficio, ita & corporis ualetudine propenſiora ad uenerem reddūtur animalia. Homo uero atque etiam plura alia pedeſtria, quæ cum homine uiuunt, coitum nullo tempore aſpernātur, (uidelicet propter teporem & pabuli ubertatē) ut ſus, canis, & uolucres quædam. Genus autem auium parte plurima uere ac ineunte ęſtate coit &

parit,excepta alcyone,quæ circa brumam parere solita est: quædam etiam E
æstate:aliç à bruma ineunte uere pariunt & incubant. luscinia æstate parit:
insecta hyberno quoque tẽpore coeũnt.non desunt quç omnibus anni tem
poribus pariant,ut ex piscibus murena,& ex mollibus sepia. Aetate etiam
ad coitum differũt animalia:primum enim magnæ eorum parti semen nõ
simul incipit,& excerni,& posse generare:sed uis illa prolifica postea accedit:nouellorum enim in omnibus animalium generibus,prima emissio seminis,aut infœcunda,aut si fœcũda sit, imbecilliora tamen generat & minora:quod potissimum in hominum, & quadrupedum animal gignẽtium genere,atque etiam auium patet: alterum enim prolem minorẽ procreat, alterum oua edit minora. Aetas uero accommodata ad coitum cuique suo in genere,plurima ex parte,fere tempus idem sortitur,nisi quid præmaturet,& aut ob aliquam rem monstrosam,aut ex detrimento naturæ & uitio F
anticipet:ut oues & capræ anniculæ coeunt,atq; utero ferunt.mares quoq; in ipsis generibus eodem illo tempore ineunt.Sues tum mares tum fœminæ coire incipiunt mense suæ ætatis octauo: sed tamen non omnibus locis eadem ætatis ratio est:iam enim sues nonnusquam tam mares, quàm fœminæ quarto coeunt mense:sexto tamen ita,ut uel progenerare & educare possint. Ex quadrupedibus itaque uiuiparis,aliæ anniculæ & coeunt & pariunt,ut oues,capræ,canes: aliæ mẽse suæ ætatis octauo,ut sues, ut iam diximus:aliæ uero biennes coeunt,ut equus,asinus,tam mas, quàm fœmina coire incipit in trimatu:fert uentrẽ menses duodecim. Elephãtus tam mas, quàm fœmina incipit coire ante annum ætatis uicesimũ: incipit enim fœmina coire anno duodecimo cum celerrime,aut quintodecimo cum lẽtissime:mas quinque aut sex annos natus superuenit ineũte uere: coitũ triennio interposito repetit. Lacustres & palustres pisces,quinto suæ ætatis mẽse uterum gestare magna ex parte incipiunt. Coeunt quandoque uel alienigena,ut in Cyrenẽsi agro lupi cum canibus coeunt. Indicos etiam canes ex tigride & cane gigni confirmant. Raro quidem id fit:sed tamen id fieri,& in canibus,& in uulpibus,& lupis certũ est: necnon in auibus salacioribus idem fieri uisum est,ut perdicibus & gallinis. In Africa coeunt & generãt etiam quæ genere diuersa sunt,sed quorum tempora eadem ferendi uteri sunt,& magnitudines non multò inter se discrepent. Obseruatum,inquit Plinius,è duobus diuersis generibus nata tertij generis fieri, & neutri parẽtum esse similia:eáque ipsa quæ ita nata sunt, non gignere in omni animalium genere:idcirco mulas non parere. Coitum animalium, quæ non nisi coeundo progenerant,ad hunc modum se habere intelligimus. Generant autem hæc,alia uermẽ, ut aranei & aliorum insectorum quædam: alia oua (ouipara dicuntur,)ut aues,serpentum maxima pars, & quadrupedes ouiparæ,& pisces plurimi:alia animal pariunt (appellanturq; uiuipara, ut homo,equus,uitulus marinus,& reliqua quæ pilis integuntur:& quæ cete dicuntur, ut delphini: & ex piscibus cartilaginei,& ex serpẽtibus,uiperæ. At uero eorum quç animal pariunt,aut oua intra se prius cõficiunt,ut cartilaginea,aut ilico animal intra se formant,ut homo & equus. Ouiparorũ alia

Ouipara, ᾠοτόκα. *Viuipara, ζῳοτόκα.*

A ouum edunt perfectũ,ut aues,& quæ quadrupes ouum pariunt,& serpentum pars plurima: (oua enim eorum postquam prodierũt,nullum insuper capiunt incrementũ) alia imperfectum edunt,ut pisces,& quæ crustata,& quæ mollia dicuntur: nanque eorum oua postquam edita sunt augentur. Quæ ex ouo generantur,fere omnia coitu oriuntur, mare in fœmininam emittente semẽ genitale. Ouum id uocamus,quod ubi in fœtura perfectũ est,eius ex parte principio animal consistit:reliquũ uero,alimento ei quod gignitur est. Continetur autem ouum ipsum,aut putamine testaceo,& bicolor est,quale auium esse uidemus:aut cute molli obducitur,unicolórque est,quale est cartilagineorum & piscium omnium. Vermẽ id esse dicimus, ex quo toto nõ ex parte aliqua animal totum per subiecti fœtus formatio-

Ouum, ᾠόν.

Vermis, σκώληξ.

B nem incrementumq; gignitur. Quæ ex ouo generantur, constat non similiter gigni,atque ea quæ ex uermibus:in ouo nanque oculi primũ in capite patent grãdes:contra uero in illis euenit, ut scilicet pars inferior maior inter initia sit,oculi & caput postea augeantur. Hîc admirari naturam subit, quàm bene miroq; deinceps ordine generationem reddit:alia enim & quę perfectiora sunt,animalia intra se statim generant perfecta,sed tamen quæ foris incrementum recipiunt : alia non statim animalia, sed cum prius intra se ouum pepererint, mox animal edunt in lucem : alia non perfectum animal generant,sed ouum,idq; edunt perfectum,ut aues : alia,ut quæ frigidiora iis constent,generant quidem ouum,sed nondum perfectum:uerũ quod foris perficiatur, ut genus piscium squamatum , crustata & mollia.

C quintum genus,ne ouum quidem ex sese parere potest,nisi quòd hæc affectio foris euenit ei,uti infra docebimus : insecta enim primo uermiculum pariunt,qui addito tempore,speciem accipit oui : quæ enim chrysalis appellatur,oui obtinet facultatẽ,tum ex eo animal nascitur, tertia mutatione finem accipiens generationis. Differunt etiã animalia,tum gerendi uteri tempore,tum pariendi,tum partus etiã numero : semel anno pariunt quędam,ut magna pars syluestrium animaliũ:alia bis,alia ter, alia sæpius. Dasypodes & coeunt,& pariunt quoque tempore,& singulis mẽsibus : & alia uere,alia æstate,alia autumno,alia bruma pariũt:ut inter aues halcyone,ex piscibus męnides: alia omni tempore, ut homo , uitulus marinus. rursum alia breui à coitu pariunt,ut insecta maxima sui parte,quæ solẽt coire: alia

D diutius uterum ferunt:alia denique singulos fœtus pariunt:alia,binos, ternos,aut quaternos:alia numeroso magis partu fœtificãt. In ouiparo genere sanguineo,quadrupedum ortus uerno tempore agitur : auiũ syluestres semel magna ex parte pariunt:aliquæ tamen bis,ut hirũdo:aliæ & coeunt,& pariunt omni tempore anni,ut gallinæ: columbæ decies anno pariunt: & columbaceum genus magna ex parte bina parit oua:turtur tamen & palũbes uere,nec plus quàm bis pariunt. Piscium alij diebus amplius tricenis uterum ferunt,alij minus.alij item circa æquinoctium uernum pariũt:aliis æstas,aliis autumnale æquinoctium attribuitur: mænides bruma pariunt, ut dictum est. Ex iis qui in lacubus fluuiisq; degũt, Cyprini quinquies aut sexies anno pariunt:chalcis ter: reliqui semel edunt oua. In exangui uero

genere, tribus mensibus oua gerunt locustæ: quatuor mensibus squillæ: intra diem decimum quintũ parit sepia. Ex uiuiparis delphini singulos magna ex parte edunt, interdum tamen & binos. Sues cicures uterum ferunt mẽses quatuor: numerus partus cum plurimum ad uicenos. Oues & capræ magna ex parte singulos: aliquando binos, & ternos, & quaternos. uterum ferunt quinque mensibus, tum oues, tum capræ. Parit canis duodecim cum plurimum: sed magna ex parte quinque, aut sex: unum etiam aliquam peperisse certum est. Gerũt uterum canes Laconicæ sexagenis diebus, aut uno aut altero plus minúsue. sunt & canes, quæ quinta anni parte uterũ ferant, hoc est tribus & septuaginta diebus: nõnullæ quarta parte anni. Vaccæ decimo mense pariunt singulos, geminos uero raro. Ferunt uterũ equæ menses undecim: pariunt duodecimo mense, magna ex parte singulos, sed gemellos quoque aliquando. eodem modo asinæ. Camelus fert uterum mẽses decem. Elephanto ferendi uteri tempus incertum: alij annũ & sex menses, alij biennium, alij triennium statuunt. Ceruæ uterum gerunt octo mẽses: pariunt magna ex parte unum. Vrsa fert uterum dies triginta: parit tum unum tum duos: sed cum plurimum quinque. Histrix totidem diebus fert utero, & reliqua facit perinde, ut ursa. Leæna singulis annis uere parit, & magna ex parte geminos, sed cum plurimos sex catellos. Vulpes cum plurimos quatuor edit. Lupus fert, & parit ut canis, tum tempore, tum etiã fœtus numero: parit ineunte æstate. Felis & ichnemaones tot pariũt numero quot canes. Thos ut canis impletur, & generat numero duos, aut tres, aut quatuor. Murium generatio mirabilis præter cætera animalia maiorem in modum est, tum numero, tum celeritate.

Duobus & septuaginta.

E F G

A locis in quibus gignuntur animalia, & in quibus degunt, colliguntur differentiæ. Cap. XXXVIII.

AD generationem pertinet & locus: est enim uel locus generationis principium, ac proinde à diuersitate etiam locorum differẽtia oritur: ut enim locis nonnullis gigni omnino aliqua nequeunt, sic aliis generãtur quidem, sed minora aut pauciora & uita breuiore, nec prospera: serpentes enim & lacertæ corticatáque omnia, in locis calidis, & in mari rubro testata omnia gignuntur prægrandia. In frigidis autem, ut septẽtrionali plaga, ex animalibus, quæ aut parum sanguinis habent, aut eodẽ uacant, quædam omnino nõ gignuntur: quædã gignuntur quidem, sed minora uitæq; sunt breuioris. Maxima in India gignuntur animalia: indicio sunt canes grandiores cæteris. Plurimum autem discriminis ex ipsa regione oriri certum est, non ad magnitudinem tantum habitúmque uegetiorem, uerum ad coitum etiam & partum: ut eadem alibi pluries generent, alibi minus. In uniuersa Africa non aper, non ceruus, nõ capra syluestris est: & locis quoque uicinis discrimen huiusmodi existit, ut agri Milesij locis sibi propinquis cicadæ alteris gignantur, alteris non. Amnis in Cephalinia insulãm dirimit, cuius citra alterum latus cicadarum copia est, ultra alterum nullæ. Terræ Bœotiæ in Orchomenio agro talpæ habentur multæ: at in Lebadico uicino

H

Plinius capreas dixit.

A uicino nullæ ſunt:neque ſi aliunde portatæ eò fuerint,uolunt infodere. India quæ ſanguine carent,& quæ ſeceſſu tempore conduntur,grandiora nimirum illa poſſidet, ſicuti & reliqua quoque animalia, ut modo diximus. In Africa,magnitudo anguium mira,ſicut & fertur.In Arabia,lacerti magnitudine cubitum excedunt.In Ponto, neque mollia ſunt, neque teſtata, niſi locis quibuſdam pauca.In mari rubro, teſtata omnia mira quadã magnitudine augentur.In Syria oues ſunt cauda lata ad cubiti menſuram: capræ auriculis menſura palmari & dodrantali,ac nonnullæ demiſſis, ut ſpectent terram.In Cilicia capræ tondentur, ut alibi oues. In Ægypto aliqua maiora quàm in Græcia fiunt,ut boues & oues:aliqua minora,ut canes,lupi, lepores, uulpes, cerui, accipitres: aliqua magnitudine pari, ut cornices B & capræ:cuius rei cauſam attribuunt cibo,qui aliis large aliis parce ſit: tum etiam cæli conditio temperaturáue cauſa eſt:ut in terra Illyrica & Thracia & Epiro,aſini parui habentur:in Scythica & Celtica nulli aut omnino pauci,propter immodicum frigus.Item leones in Europa potius ſunt: pantheræ in Aſia: in Europa autem nullæ. Beſtiæ denique omnes feræ efferatiores in Aſia ſunt,fortiores in Europa,multiformiores in Africa:quo quidem loco etiam quæ alienigenæ ſunt,coeunt & generant, ut ante dictũ eſt. Morum etiam diuerſitatem loca efficiunt, ut mõtana& aſpera ſuas beſtias reddunt,& aſpectu efferatiores,& uiribus robuſtiores,quàm plana & molliora.Morſus etiam ferarum & ictus ex locorum diuerſitate plurimum differunt:ut in Pharo locíſque aliis quibuſdam ſcorpiones non lædunt: at aliis, C & præcipue in Scythia multi & magni,& nocui ſunt. Anguium quoque morſus per loca plurimum differunt. Genera enim ſerpentium peregrina aliquanto magis peſtifera ſunt:maxime quæ æſtuoſis locis gignuntur. Italia frigidioréſque regiones minus terribiles angues edunt. Atque hæc ita ſe habent.

σπιθαμῆς καὶ παλαιστῆς.

De ſexuum differentiis, maſculini ſcilicet & fœminini.

Cap. XXXIX.

SExus item maſculinus fœmininúſque diſtinctus quidem, ſed non in omnibus animãtibus,eſt: ſunt enim quibus id deſit,ac ſimilitudine quadam & parere dicuntur & ferre uterum.In iis enim animalibus quę uitam ſtabilem uiuunt,aut omnino iis,quæ teſta integuntur,ſexus diſcrimen nul D lum omnino eſt:in mollibus uero, cruſta opertis, & pedeſtribus omnibus, tum bipedibus tum quadrupedibus ſexus uterque eſt: atque etiam in aliis quæ animal per coitum generant,aut ouum aut uermem.At uero in genere inſectorum & piſcium,ſunt quæ omnino ſexus hoc diſcrimen alterutrã in partem non habeant. Nulla parte interiore ſexus inter ſe differunt, niſi utero & teſtibus,atque iis quæ illis adiuncta ſunt.Fœminis enim omnibus ſanguineis intus conditæ habentur hæ partes: maribus autẽ multiplici differentia euariant teſtes: aliis enim nulli omnino ſunt,ut piſcibus,ſerpentibus:aliis ſunt quidem,ſed intus:& iis quæ intus continent,nõ etiam omnibus eodem modo habentur, ut infra docebimus. Maribus in quocunque animalium genere, partes ſuperiores prioréſque ſunt potiores, ualidiores

Sunt tamẽ qui dã qui in rhinocerotũ genere marem tantum reperiri exiſtimẽt.

& aptiores. Quæ autem dici possunt inferiores posterioresque, eas fœminæ habent robustiores, tum in hominibus, tum cæteris animalibus omnibus, quæ pedestria sunt atque animal generant. Et fœmina fere inneruior atque infirmior est: à partu tamẽ fœmina in educanda sobole fere acerbior mare est. In pedestribus sanguineis uiuiparis, maxima ex parte maiores sunt mares quàm fœminæ: at in iis quæ aut ouum pariunt aut uermem, ut piscibus atque insectis, fœminæ maiores suis maribus euadunt. Fœminis sanguis nigrior & crassior quàm maribus est, dummodo cætera adsint pariter, quæ uel ab ætate uel sanitate proficiscũtur. Et minus sanguis per summa corporis fœminarum est, plus enim parte interiore continetur. Caro quoque humidior est fœminæ quàm maris: pilum etiam habet tenuiorem fœmina quàm mas: uox item fœminis omnibus tenuior & acutior, boue excepto. Partes autem quas uelut arma natura animalibus dedit, cuiusmodi sunt dentes exerti, cornua, calcaria, & cætera generis eiusdem: eas certe in nonnullis generibus omnino mares habent, fœminæ non habent: uelut generis ceruini, fœmina cornuum inops mutiláque est: & auium nonnullarum quibus data calcaria sunt, fœminæ omnino iis carent: pari modo ut sues fœminæ dentibus uacant exertis. At in nonnullis generibus sunt quidem hæc sexui utrique, sed maribus potiora, ut cornua tauris robustiora quàm uaccis. E F

A uictus ratione diuersa oriuntur animalium differentiæ. Cap. XL.

Terrestria, uel pedestria, πεζά. Aquatilia, ἔνυδρα.

Ἐπαμφοτερίζον.

DEgunt animalia locis disiuncta, alia nanque terrestria, alia aquatilia sunt: quam differentiam trifariam intelligimus: aut enim recipiendi aeris aut aquæ ratione, altera terrestria, altera aquatilia dicimus: aut quòd apta natura sunt seruari temperamento alterutrius, quanquam aërem aquámue non recipiant: aut etiam quod cibum petant, uersanturque utrobique diutius. Complura enim cum recipiant aerem, id est spirant, partúsque faciant in terra, cibum tamen à madidis locis petunt, uersantúrque in humore partem maximam temporis: quę sola ἐπαμφοτερίζει, id est uitam ambiguam agere uidentur: quippe eadem & uelut pedestria & uelut aquatica statui possunt. At eorum quæ humorẽ recipiũt, præter unum cordulũ, nullum uel pedestre uel uolatile est, nec cibũ sibi ex terra petit: quanquã multa spirabilia pedestrísque generis humore gaudent: & adeo nonnulla ut ne uiuere quidem disclusa ab aquæ natura ualeant, ut testudines marinæ & lutariæ, crocodili, fluuiatiles equi, uituli marini. Hæc enim omnia nisi aliquandiu spirent, intereunt: & parere educaréque solent in sicco. Quæ uero in cetaceo uel in reliquo aquatili genere fistulam gerunt in capite, ut delphinus, balena, hæc natura quadam peculiari, nec aquatilia tantum, sed nec terrestria facile dixeris: siquidẽ terrestre quod aerem recipit, aquatile quod aquam, secundum naturam est: particeps nanque est hoc genus utriusque, cum & mare accipiat, reddatque per fistulam, & aerem per pulmonem: habent enim hoc membrum & spirant, uerum in utraque diuisionis tam cõtrariorum generum parte collocari hoc genus absurdum est. Quamobrẽ G H

aqua-

A aquatile genus amplius distinguendum uidetur: ut alia accipiant reddántque aquam, ea causa, qua spirantia aeré, quo scilicet refrigerentur: alia propter cibum. Cum enim in humore cibum accipiunt, fieri non potest, quin simul aliquid humoris admittatur: quod admissum, quo emittant, instrumentum habeant necesse est. Quę igitur loco aeris, qui per spirationem attrahitur, humore utuntur, quo scilicet refrigerētur, branchias habent: quibus autem cum cibo humor illabitur, iis fistula in sanguineo genere data Fistula, αὐλός. est. Mollibus etiam & crustaceis hoc idem adhibitum est: nam ea quoque humorem propter cibum accipere coguntur. Altero etiam modo aquatilia sunt, (ob temperationem corporis dico & uictum) quæ accipiant quidem aerem, sed in humore ætatem degant: aut quæ recipiant quidem hu-
B morem & branchias habeant, sed terram petant, unde cibū accipiant: quale cordulum esse diximus. Sed horum omnium natura quasi peruersa deprauatáue uidetur: sicut marium nonnullorum natura fœminam refert, & fœminarum marem. Cum ergo animalia trifariam in aquatile & terrestre diuidantur, ut dictum iam est: aut enim recipiendi aeris aquæúe necessitudine, aut corporis temperatione, aut tertio cibi ratione, uictus prorsus discrimen pro his diuisionum membris consequetur: alia enim temperandi corporis gratia, & propter cibum, atque etiam recipiendi aeris aut aquę necessitate ita degunt: alia temperamēti uictúsque causa tantum. In iis, eorum quæ testa operiuntur, quæ quidem sua natura immobilia sunt, plurima aluntur humore dulci & potulento, qui tenuior ex aqua salsa elicitur:
C quæ autē mobilia eademq; carne uescētia sunt, ζωοφαγοῦντα Græci dicunt & σαρκοφάγα, iis uictus ex pisciculis est, ut purpuris: alia & iis quæ in mari pullulāt uescuntur. Quæ crusta integuntur, omniuora sunt: quippe quæ & lapillos, & limū, & algā deuorent: atq; quædam etiā stercus, ut cancri fluuiatiles: carnes etiam nimirum appetūt. Locustæ uel pisces maiores cōuincere possunt. Mollia omnia carniuora sunt: lolligines enim atq; sepiæ pisces uel maiores euincunt: polypi conchulis maxime uescuntur. Pisces fere omnes fœturam suo tempore, alter etiam alterum edit, maiorúmq; minores sunt præda: reliqua uictus ratio nō eadem omnibus est. In auium genere, quibus ungues aduncæ, omnes carniuoræ sunt. In genere etiam non adunco sunt, quæ carne uescuntur, ut hirundo. Sunt quæ uermiculos cum alios, tū
D qui in lignis nascuntur, pascant: aliæ spinam appetunt: aliæ frugibus uiuūt. Omnium fere auium, aliæ uictum à terra petunt: aliæ à fluuiis & lacu, ut ardeolæ: aliæ mari, ut halcedo & fulica. Genus auium omne cum potu exiguo contentum sit, tum aduncis nullus usus bibendi est, præterquam paucissimis quibusdam, quæ & ipsæ raro utuntur. Auium cęteræ sorptu bibūt: sed quibus collum est longum, intermittunt, caputque resupinant. porphyrio unus morsu bibit. Genus animalium cortice intectum, ut lacerti & reliquæ huiuscemodi quadrupedes, atque etiam serpentes, omniuorum est: nam & carnem edunt & herbam: sed desiderium iis quoque bibendi exiguum, & reliquis quibus pulmo fungosus est. Quadrupedes quæ animal generant, syluestres eædemque serratæ dentibus, ut leo, lupus, carne omnes

uescuntur. ursus animal omniuorum est. Cornigera animalia, & quibus E dentes serrati non sunt, omnia fruge herbáque uescuntur, nisi uehementer esuriant, sue excepto, qui minime herbę frugúmue appetens est, sed radicũ maxime ex omnibus animalibus. Sunt & inter quadrupedes feràsque, quæ uictum ex lacu & fluuiis petunt, ut fiber, lutris, latax: at uero à mari nullum præterquam uitulus marinus. Bibunt, quibus dentes serrati animalia, lambendo: atque etiam nonnulla ex non serratis, ut mures. Quibus autem continui, sorbendo, ut equi, boues: ursus neque sorbendo neque lambendo, sed morsu. Bibunt cætera quidem magis tempore æstiuo quàm hyberno: quæ autem in Africa degunt animalia, contra: insuetum nanque iis est bibere æstate, propterea quòd imbres per id tempus fieri non soleant. Insecta animalia quibus dentes omniuora sunt: quibus autem lingua tantum, humo- F rem undique exugendo sua lingua uescũtur: quorum alia omniuora sunt, quibus gustus omnium saporum est, ut muscæ: alia sanguiuora, ut tabani & asili: alia succis plantarum & fructuum uiuunt. Animalium quibusdã ruminare in more est, proficiúntque ac delectantur non minus in ruminando, quàm edendo. Ruminant, quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oues, capræ. Ex feris nullum ruminare constat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exigunt, ut ceruus: hunc etenim ruminare planum est. Sunt etiam de dentatis utrinque nonnulla quæ ruminent, ut mures pótici, lepores & piscis quidam, quem ab ea re μήρυκα, id est ruminalem quidam appellarunt. Talis animantium uictus est.

Vide an hoc pacto legendũ sit apud Aristotelem, Et pisces quidã, & quẽ ab ea re, &c.

A sensibus quæ oriantur animalium discrimina. Cap. XLI. G

Sensus quidem, ut ante dictum est, omnibus animalibus communis est: aliis tamen omnes, aliis uero pauciores dedit natura. Quæ nanque sanguine prędita sunt omnia, omnes habent sensus, nisi quid lęsum mutilúmue sit, ut talpa: præterea iis quæ mollia, quæ crusta intecta, & quę insecta dicuntur, prope dixerim omnibus, sensus omnes insunt. Quæ autem siliceo tegmine operiuntur, quáquam tactum (quem omnibus animalibus communem esse diximus) & olfactũ gustumq; habere constat, de uisu tamen & auditu nihil certi manifestiq; habemus: quædam tamen ut echini, tethya, glandésq; olfactum minime habere uidentur. Eorum quæ non spirant, alia branchiis, alia fistula, alia præcincta, ut insecta, odorẽ sentiunt. Nec pro cõ- H pari modo genera animalium omnia, sensibus prædita omnibus sunt: sed olfactu canes præcellunt, uti quibusdam placet: uisu aquilæ: gustu protogeustæ animalia Indica, unde & nomen acceperunt: tactu serpẽtes, & quædam aues: auditu anseres. Verum Plinio authore, ex sensibus ante cætera homini tactus, deinde gustus: reliquis superatur à multis. Aquilæ clarius cernunt: ultures sagacius odorãtur: liquidius audiunt talpæ. Cicero, omnis, inquit, sensus hominum multo antecellit sensibus bestiarum: quorum ita clara iudicia & certa sunt, ut si optio naturæ detur, & ab ea deus aliquis requirat, contentáne sit suis integris incorruptisq; sensibus, an postulet melius aliquid, non uideam quid quærat amplius. Hæc Cicero.

Quàm sint certa humanorum sensuum iudicia, plurib. explicat Cicero libr. 2. De nat. deor. et 4. Academic. quæst.

A respiratione

A A reſpiratione & uoce, animalium diſcrimina. Cap. XLII.

ANimantium alia accipiunt redduntq; aërem: quę res reſpiratio nominatur, ut homo, & quæcunque terreſtria habent pulmonem: alia uero minime, ueluti piſces & inſectorum genus omne: & his quidem neq; uocis emittendæ, neque locutionis ulla facultas eſt, ſed ſonus tantum in nonnullis: differt enim uox à ſono, & cum iis tertia res adnumeranda eſt locutio: gutture (φάρυγγα dicunt) parte una, uox agitur: locutio non niſi uocis per linguam explanatio eſt. Quamobrem quibus animantiũ lingua libera abſolutaq; non eſt, neque ſermone utuntur, neque uocem emittunt, ſed ſonũ tantum. Inſectorum alia murmur edũt, ut apes: alia canere dicuntur, ut cicadæ: nullum molle, nullum cruſtatum, uel uocem uel ſonum mittit natu-
B ralem. Piſces uocis quidem expertes ſunt, ſed ſonos ſtridoresq; mouẽt, qui uocales eſſe exiſtimantur: at uero, quæ & linguam habent & pulmonem, ſi quadrupedes ouiparæ ſunt, uocem quidem emittũt, ſed exilem: & alia longum ſibilum edunt, ut ſerpentes: alia abruptum & perexiguum, ut teſtudines: alia uero exilem & imbecillẽ uocem: rana ſuum habet ululatum, quã ololyginem nominant. Genus auium uocem mittere poteſt: iisq; pręcipua facultas conficiẽdæ locutionis, quibus lingua mediocriter lata uel tenuis. Quadrupedũ genus quod animal procreat, uocem uarie mittit: neque eſt quod loqui poſſit, ſed proprium id hominis eſt: omniũ uero uocaliũ animalium communis mos eſt, ut ſui coitus tempore potiſſimum canant & blaterent præter hominem, ut aues tunc maxime plurimáſq; emittunt uoces
C cum coëunt. Differunt tum uoces animalium, tum locutiones tractus ratione & regionis. Et uox quidem acumine grauitateq; maxime innoteſcit: in iis tamen ſpecie nequaquam diſcrepãt, quæ generis eiuſdem ſunt. Ætatis quoque ratione differunt uoces: iunioribus enim quàm uetuſtioribus fere acutior uox eſt. Magna etiam ex parte uox marium fœminarũq; differt: eo quòd mares grauius ſonant quàm fœminæ: uerũ non in omni animalium genere ita agitur: ſunt enim in quibus è contrario fit, ut in bubus: nam boum fœmina grauiorem, quàm mas agit uocem: & uitulis grauior, quàm adultis. Quamobrem caſtratis uox è contrario mutatur: tranſeunt enim quæ caſtrantur in fœminam.

A Spiratio, ἀναπνοὴ καὶ ἀναπνεῖν. Vox, φωνή. Locutio, διάλεκτος. Sonus, ψόφος.
D B Longum ſibilum, συριγμόν. Abruptum & perexiguum ſibilum, συγμὸς μικρὸς, uel potius συριγμός. Ololygo, ὀλολυγών.

Animalium diſcrimina, quæ à ſomno & uigilia oriuntur: aut ætate, iuuenta ſcilicet & ſenecta, à uitę prolixitate & breuitate. Cap. XLIII.

SVnt uero hæc animalibus omnibus cõmunia, uigilia & ſomnus, iuuẽta & ſenectus, uita & mors: non tamen pariter omnibus eodemq; modo inſunt: omnia enim animalia dormiunt quidem & uigilãt: (nullũ enim reperitur, quod uel ſemper dormiat, uigilẽtue ſemper) ſunt tamen quæ ſomno omnino adeo exiguo contenta ſunt, ut ſæpenumero quemuis lateat, dormiant, necne. Pedeſtria omnia & pręedita ſanguine dormire ac uigilare,

sensu ipso percipiuntur: quibus enim palpebrę adiunctæ sunt, conniuendo E
Aquatilium, Quòd pisces et aquatilia reliqua dormiant, uide argumēta Aristo. histor. animal. lib. 4.
obdormiscūt. Aquatilium quoque somnus apparet, ut piscium, mollium, & crusta opertorum, locustarum inquam, & cæterorum generis eiusdem. Argumentum uero, quāuis nullum deduci ab oculis potest, quia palpebris carent, ipsa tamen quiete cernuntur placida, seu soporata. Insecta etiā dormire argumentum, quòd requiem capiūt, motuq; omni procul dubio cessant, quod præcipue patet in apibus: quiescunt enim noctu & conticescūt, ut nullus omnino bombus sentiatur. Item somniare non solū homines, sed & alia quædam animalia, ut equos, canes, & boues palam est. Dormiētibus sanguinis copia partes exteriores deserit, subit interiores: ita ut adacto cultello non æque effluere possit. Ætatum etiam ratione nonnihil discriminis
Saniē trahit, ἰχωροειδής ἐστι.
accidit: etenim in prima ætate, & admodum iuuenili, sanguis saniē trahit, F
& copiosior est: in senectute autem crassus, niger & paucus, medium tenet in media firmaq; ætate. Concrescit etiam facile senum, uel in corpore sanguis, qui per summa est, quod idem nunquam in iuuenibus accidit. Augescunt animalibus pili in senectute, durioresque redduntur: quod idem unguibus quoque euenit: piscibus quoq; senescētibus squamæ duriores crassioresque efficiuntur. Quadrupedum etiā uilli lanæue senectute prolixius augentur: quanquam rarescant, fiantq; pauciores. & ungulæ quoque maiores in senecta redduntur, quod idem rostris etiam auium euenit. Pennas gruum in senecta nigrescere perspectum est. Viuunt certe alia diutius, alia uero quo nata sunt, eodem die emoriuntur, ut ephemerus: longioris uitæ sunt aliis, quæ gressilia sunt, pariter & sanguine prædita, ut homo & ele- G
phas: & aquatilia terrestribus breuioris uitæ sunt. In pedestribus sanguineis uiuiparis maxima ex parte longioris uitæ sunt mares quàm fœminæ: fœminas autem piscium maribus esse uiuaciores cōstat, eò quòd fœminæ uetustiores quàm mares capiantur. Quæ semine abūdāt, & salacia sunt, citius senescunt: quæ contra, diutius uiuunt: ideoque mulus lōgiorem degit uitam, quàm aut equus aut asinus, ex quibus procreari solet. Mares, prope dixerim omnes, diutius uiuunt, quàm fœminæ: accidit tamen uel ob salacitatem, ut in passeribus, uel ob nimium laborem, ut in iumentis, ut mares quidam suis fœminis ocyus senescant.

Differentiæ animaliū, quæ à moribus constituuntur. Cap. XLIIII. H

MOribus item animalia distinxit natura: habere enim uim quandam naturalem animantes in quauis animi affectione uidentur: hoc est prudentia, stultitia, animositate, ignauia, clementia, atrocitate, & reliquis habitibus generis eiusdem. in quibusdam etiam commune aliquid disciplinæ eruditionisque habetur: atque etiam prudētiæ imago quædam inest in nonnullis: alia enim uicissim inter se, alia ab homine (quæ scilicet auditu non carent) non modo strepēdi, uerum significandi differentias possunt
Ciuiles, πολιτικά.
dinoscere. Sunt etiam animātium aliæ ciuiles, aliæ inciuiles: ciuiles appello animātes, quę labori communicāt: id est, quarum opus communi efficitur opera, ut homo, apis, formica, grus. In omnibus uero generibus, in quibus

A bus per marem & fœminam procreatio est, mores distinxit natura, quibus mas differt à fœmina: quod præcipue tum in homine, tum etiam in iis, quę magnitudine præstant, & quadrupedes uiuiparæ sunt, percipitur. (mores nanque minorum animalium, parumq; uiuentium temporis, minus sensu percipiuntur: uiuaciorum euidentiores sunt:) fœminæ enim in iis moribus sunt mollioribus, mitescunt celerius, & manum facilius patiuntur: discunt etiam, inuitanturq; ingeniosius: ut in genere canum Laconico: sed fere minus quàm mares sunt animosæ, uerum malitiosiores, astutiores, & insidiosiores fœminæ sunt, atque in nutrienda prole solicitiores: mares cōtrà, animosiores, ferociores, simpliciores, minúsque insidiosi. Pugnant inter se ipsa animalia, quæ loca eadem incolunt, atque iisdem uescūtur cibis: nam si ui-
B ctus penuria sit, fit certe ob eam rem, ut uel eiusdem generis animantes pugnam inter se conferant. Et quidam marinos uitulos eiusdem loci pugnare inuicem aiunt, & marem cum mare, & fœminā cum fœmina, donec alter ab altero, uel occidatur, uel eiiciatur: idemq; eorū catulos facere. Carniuora etiam (Græci ὠμοφάγα uocant) oppugnantur à cæteris omnibus: & ipsa cum cæteris pugnāt, quoniā uictus iis ab animalibus est. Sunt ferarum aliæ semper inter se infestæ: alię hominum ritu, cum res ita tulerit. Piscium autem, alij gregatim degunt, amicique sunt: alij non gregatim, inimicique uiuunt. Conger & muræna caudas inter se prærodunt. Polypum intantum locusta pauet, ut si iuxta uiderit, omnino moriatur. Locustam cōger, rursus polypum congri lacerant. Genus ouile amens, & moribus stul-
C tissimis est. Ferarum quadrupedum cerua non minime prudentia præstare uidetur: id quod & pariēdo, & fœtum educandō ostendit. Omnino ratio brutorum magnam refert uitæ humanæ similitudinem: magísque in minore genere, quàm in maiore uideris intelligentiæ rationem: quod primū in auium genere, hirundo in effingendo construendóq; nido, ac pullis educandis ostendit. Columbi cum pluribus coire nolunt, neque coniugiū iam inde à primo ortu initum deserunt, nisi cœlebs aut uidua. quin etiam fœminę parturienti mas adest, & cultu, omniq; officio fungitur. Domicilia quoque agrestes uolucres aptissime ad uictum, & prolis salutē moliuntur. Sunt item aliæ parentes feliciores, & suorum gnatorum diligentiores: alię con- *Feliciores*, εὔ-
tra. Et aliis ingenium ad uictum acutius, aliis obtusius est. Sed in marinis τεκνοι.
D quoque animantibus permulta intelligi possunt, nō sine solerti ingenio effici rationē uitæ commodioris: rana nanque, quę piscatrix appellatur, præterea torpedo & pastinaca sese abscondentes piscantur. Obruunt arena sese & aselli, & raiæ, & passeres, & squatinæ: cumque nullam sui corporis partē intectam reliquerint, uerberant radiolis sui oris, quos piscatores uirgulas uocant, quas pisciculi cum aspexerint, adnatāt quasi ad algas, quibus uesci soliti sunt. Mollium astutissima sepia est: maxime enim hęc suo utitur atramento, non modo cum metuerit, uerum etiam abscondendi causa. Polypus fatuus quidem est, cum ad manum demissam hominis accedit: sed prudens rei familiaris, cum omnia colligat, & suo in domicilio recondat: sui etiam mutatione coloris uenatur pisces. Insectorum operosissimum, &

præ cæteris fere animalibus officiosissimum genus formicarum & apũ est. E
Crabrones item & uespæ, & prope dixerim omnia huius cognata generis, & aranei quidam in uitæ muneribus ingeniosiores habentur. In moribus animantium percipi differentias licet: præcipue quidem ad fortitudinẽ & timiditatem, ad mansuetudinem quoque & feritatem, etiam in ipso syluestrium genere: leo enim quanuis in edendo ferocissimus sit, tamen pastus & fame iam uacans, facilis mitísque maiorem in modum est: elephãtus omnium ferarum mitissimus & placidissimus est. E terrestribus mures, è uolucribus hirundines indóciles sunt: cum elephanti iussa faciant, leones iugum subeant, in mari uituli, totque piscium genera mitescant. In marino etiam genere plurima de delphinis narrantur indicia morum placidorum ac mitium. Genera autem quæcunque placida sunt, hæc eadẽ quoque fera F
possunt reperiri, ut sues, equi, homines, oues, capræ, canes, boues.

Ab affectuum quorundam immutatione, quæ oriantur animalium differentiæ. Cap. XLV.

VT quæque animalia pro suis affectibus agere, sic contra, pro suis quoque actionibus affici immutaríq; moribus solent: quin & partes corporis nonnullæ sæpenumero ratione agendi immutantur. In auium enim genere gallinæ cum mares uicerint, cucuriunt: & exemplo marium tẽtant superuentu coire, crista etiam caudáque erigitur. Cuculus etiam immutatur colore, & uocem minus explanat cum se abditurus est. Complures etiã aliæ immutantur aues per tempora, & colore & uoce: ut merula quæ ex ni G
gra redditur russa, & uocem mittit diuersam: strepitat enim per hyemem, cum per æstatem tumultuanter cantet. mutat & turdus colorem, uoce tamen eàdem est. Luscinia quoque & colorem per tempora mutat & uocẽ: & quidem in terra Italia per id tempus, quo sic immutari solet, alio nomine appellatur. Denique auestunc maxime plurimásque emittunt uoces, cũ
Alias fuca. coeunt. Colorem etiam mutant & pisces, merulę & turdi. phuca etiam mutat colorem: cum enim cæteris temporibus candida sit, uerno uaria redditur. Mutantur uero animantium aliqua, forma & moribus, nõ modo per ætates & tempora, uerum etiam castratione. Castrantur autem ea quibus sunt testes. Gallinaceus si perfecta ætate est qui castratur, illi crista pallescit, & cucurire desinit: neque coitum uenereum repetit: sed si adhuc pul- H
lus est, ne inchoari quidem ex iis quicquam potest cũ accrescit. Quod idẽ in homine quoque accidere certum est: nam si puer adhuc excidatur, neq; post geniti pili crescunt, neque uox immutatur, sed suum seruat acumen: at si iam puber, post geniti defluunt pili præterquã pubis: hæc enim quanuis minuatur, tamen manet, & congeniti non defluunt: nemo enim spado caluescit. Quadrupedum etiam exectorum uox omniũ in fœminam mutatur. Omnia denique ii dum crescunt, castrantur, maiora elegantioráque, quàm incastrata euadunt: sed si posteaquam adoleuerunt & iam incremẽto constiterunt castres, nihil præterea accedere ad magnitudinem potest. Cerui si cum per ætatem nondũ cornua gerunt, castrentur, non edunt cornua:

A nua:sed si cornigeri exciduntur,non decidunt cornua, & magnitudine eã-
dem seruantur. Et castrata denique auctiora quàm incastrata euadunt.

A ualetudine prospera uel aduersa differentiæ. Cap. XLVI.

VAletudines etiam & morbi per tempora, pro generum diuersitate ua
rie accidunt,& in totum non eadem omnibus ualetudo existit: uiuũt
enim animalia prospere,non eisdem temporibus, nec omnibus æque qua-
litatum exuperantiis.Iam auibus prosunt squalores, tum ad cæteram sani-
tatem,tum ad partum. At uero piscibus (exceptis quibusdam paucis) im-
bres conducunt:incommodi contra auibus anni pluuij sunt, piscibus sicci.
Et pisces quidam suos morbos habent,ut cyprinus, glanis. Testaceo generi
B anni pluuij prosunt,præterquã purpuris.Quadrupedum, sues uariis mor-
bi generibus laborant,scilicet raucedine,dolore capitis, alui profluuio, &
grandine: canes,rabie, angina & podagra. Boues gregales morbis duobus
tenentur,podagra & struma.Equi gregales morbo immunes sunt, excepta
podagra: at uero equi domestici morbis plurimis obnoxij sunt. Asini ma-
xime morbo laborant,quam malidam uocant,Græci μαλίδα: elephanti mor
bis ex inflatione contractis:ægrotant etiam si comedant terram,nisi ea fre-
quenter utantur:necnon profluuio alui tentantur,&aliis quibusdam mor-
bis.Insectorum maxima pars eo tempore ualet,cum annus humidus est &
tepidus Apibus præcipue nocent bestiolæ quædam,quæ in alueis innascũ-
tur.Discrimen animalium ut prospere contráue exigant,etiam cum utero
C grauescant,existere nouimus:testa enim intecta atque etiam crustata,tunc
optima sunt cum grauida,ut locustacea: mollia etiam pręstant cum graui-
da sunt.Et pisces cum impleri incipiunt à coitu, boni omnes fere sunt: sed
procedente uteri tempore alij præstant,alij non.

Animalium discrimina,eò quòd commoda magis minúsue, aut
incommoda nobis sint. Cap. XLVII.

HOminis causa uidetur natura cuncta animalia genuisse: alia nanque
in consortium operum nobis ueniunt, ut ea quæ iumenti nomen à re
traxere:quòd nostrum laborem, uel onera subuectando uel arando iuua-
rent:alia uoluptatis ac redditus & custodiæ causa parari solent, ut ouis,ca-
D pella,sus,canis. Ouillum nanque pecus & contra frigoris uiolentiam nos
protegit,corporibusque nostris liberaliora præbet uelamina:tum etiam ca
sei lactisque abundantia,non solum agrestes saturat,sed etiam elegantium
mensas iucundis & numerosis dapibus exornat: quibusdam uero nationi-
bus frumenti expertibus, uictum commodat: ex quo Nomadum Geta-
rúmque plurimi γαλακτοπόται dicuntur.Capra pilos ministrat ad usum nau-
ticum,& ad bellica tormenta, & fabrilia uasa: necnon quædam nationes
harum pellibus sunt uestitæ,ut in Getulia & Sardinia. Canis aut custodiæ
paratur,propellendis scilicet iniuriis hominum ferarúmque: aut uenatio-
ni.Mella contrahunt apes,succúmque dulcissimum ac saluberrimum, fa-
uósque conficiunt & ceras. alimenta nobis præbent & alia nonnulla, tum

ex suis partibus, tum ex quibusdam, quæ in partibus ipsis continentur aut E generantur: cuius generis sunt sanguis, oua, lac, caseus & butyrum. E diuerso alia, ut serpentes & pisces nonnulli, mortem ilico afferre in cibis feruntur: & plurima ex animalibus morborum colliguntur remedia.

Ab alimentis, quæ ex animalibus nobis suppeditantur, differentiæ quibus modis constituantur. Cap. XLVIII.

IN iis quæ nos alunt, scire oportet hæc inueniri discrimina. Omne animal quadrupes domesticum, omnem grãdem feram, quales sunt capræ, ceruus, aper, onager: omnem grandem auem, quales sunt anser, pauo, grus: omnes beluas marinas, ex quibus cetos est, quæq; his pares sunt, alimentorum ualidissimi generis esse: id ualentissimum uoco, in quo plurimum alimenti est. Caro quæ durior est, inquit Galenus, & crassiorũ partium, si probe concoquatur: alimentũ corpori præstat copiosius, quàm quæ humidior est ac mollior. In media uero materia numeratur, ex quadrupedibus lepores: & gallinaceum genus, phasiani, perdices, attagenæ, columbæ, merulæ, turdi, auiculæ omnes à minimis (ut inquit Celsus) ad phœnicopterũ. Item pisces omnes, qui salem non patiuntur, solidíue saliũtur: uel ut Galeno placet, pisces omnes & litorales & pelagici: qui neq; glutinosum habeant succum, neque insuaue quicquam, aut uirosum referant. Imbecillissimã uero materiam esse tradunt, ex auibus, eas quæ in montibus uictitãt: sturnos scilicet, turdos, merulas, columbasq; & passeres, qui in turribus degunt: ex piscibus eos, qui in saxis uitam agunt, ut iulides, phucas, scaros, merulas, turdos. Sed quãuis hęc ita discreta sint, tamen etiam quæ sub eadẽ specie sunt, magna discrimina recipiunt: alia nanque res, alia uel ualentior est, uel infirmior. Siquidem ex auibus, quæ in media specie sunt, ualẽtior ea quæ pedibus, quàm quæ uolatu magis nititur: & ex iis quæ uolatu fidunt, firmiores sunt quę grãdiores, quàm quæ minutæ sunt, ut ficedula & turdus. Inter domesticas uero quadrupedes leuissima suilla est: grauissima bubula: itemque ex feris, quò maius quodque animal, eò robustior ex eo cibus est. Pisciúmque eorum, qui ex media materia sunt, quibus maxime utimur, grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est: deinde, qui quanuis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, coruus, scarus, oculata, tum plani: post quos etiam leuiores, lupi mulliq;: & post hos sunt omnes saxatiles. Leuiorem cibum præstant pisces, quàm uolucres: & hæ leuiorem quàm caro suilla: quæ inter domesticas quadrupedes, ut modo diximus, leuissima est. Neque uero in generibus rerum tantummodo discrimẽ est, sed etiam in speciebus ipsis: quod & pabulo fit, & ætate, & membro, & solo, & cælo, & habitu affectioneue. Nam animalia omnia quibus abunde suppetunt idonea alimenta, longe seipsis euadunt in alendo præstantiora: quemadmodum si desint, multo fiunt deteriora. Et quadrupes animal omne, si lactens est, minus alimenti præstat: item quò tenerior pullus cohortalis est: in piscibus quoque media ætas, quæ nondum summam magnitudinẽ impleuit: nam alimentum humidius, ut distribuitur, ita etiam celerius discutitur.

Galenus de uictus rat. F G H

A pabulo.

Ab ætate.

A titur. Deinde ex eodem sue, ungulæ, rostrum, aures, cerebellum: ex eodem agno hedóue cum pectiolis totum caput, aliquanto quam cætera membra leuiora sunt, adeo ut in media materia poni possint: & ex eodem sue pedes, quàm imum crus leuiores sunt, & hoc quàm reliquæ partes: ex auibus colla, alæ'ue recte infirmis cibis annumerãtur. Quod ad solum uero pertinet, leuior piscis inter saxa editus, quàm in arena: leuior in arena, quàm in limo: quò fit, ut ex stagno uel lacu, uel flumine eadem genera grauiora sint, leuiorq; qui in alto, quàm qui in uado uixit. Omne etiam ferũ animal domestico leuius est, & quodcunque humido cœlo, quàm quod sicco natum est: quandoquidem ea quæ in montibus uiuunt, temperamẽto sunt sicciore, atque eorũ caro minime pituitosa aut lenta est: quæ uero in locis aquo- B sis & campestribus degunt, humidiora sunt, & excremẽtosa magis. Eadem omnia pinguia quàm macra: recentia quàm salsa: noua quàm uetusta plus alimenti habent. Tum idem magis alit iurulẽtum, quàm assum, magis assum, puàm frixum, ut Celsus prodit. Ouum durum ualentissimæ materiæ est: molle uel sorbile, imbecillissimæ. Fere uero sequitur, quò ualẽtior quæque materia est, eò minus facile concoquatur: sed si concocta est, plus alat, ut dictũ est. Et imbecillis hominibus, rebus infirmissimis opus est: mediocriter firmos media materia optime sustinet: & robustis apta ualidissima est. Plus deinde assumere ex leuioribus potest: magis in iis, quæ ualentissima sunt, temperare debet: uerum hæc potius ad medicinam pertinenr, διαιτητικὴν scilicet.

A membro. *A solo & cœlo.* *Ab habitu.*

C

A Cara humidior, suillam carnem tradit Galenus ualentissime nutrire. Cõsidera.
B Ex auibus, has aues inter ea recenset Galenus, quæ in tenui uictus ratione conueniunt: at Celsus aues omnes à minimis ad phœnicopterum, in media materia reponit.
C Suilla. Omnium ciborum, inquit Galenus, plurimũ nutrit caro suilla: idemque in ratione uictus analepticæ, id est renutritoria, à piscibus, ac deinde ab auibus ad carnes suillas statim uictum mutat. A Et quodcunque. uide an ita legẽdum, sit apud Celsum: Et quodcunque sicco cœlo, quàm quod humido natum est: sed nihil muto.

Alia quædam ab alimentis quæ nobis præstant animalium discrimina. Cap. XLIX.

D NEque hæc sola quæ diximus, discrimina sunt, sed etiam alia boni succi, alia mali sunt, (εὔχυμα & κακόχυμα Græci uocãt) alia stomacho idonea sunt, alia aliena: alia facile concoquuntur, alia difficilius: alia inflãt, alia ab hoc absunt: alia intus facile corrumpuntur, alia minime uitiantur: alia mouent aluum, alia supprimunt: alia citant urinam, alia tardant: alia succũ procreant crassiorem, alia tenuiorem: alia glutinosum, alia mediocrem: sicut alia magis excrementosum gignũt, alia minus. Boni succi sunt, ex quibus probus gignitur sanguis: ut aues piscésque fere omnes, prȩterquam qui in lacubus, paludibus, fluuiisq; uictitãt limosis, alióue quouis modo uiciatis. Quadrupedũ carnes, si bene cõcoquãtur, & in iis præcipue porcina quæ ætate media est: lac omnium penè aliorum ciborum optimũ procreat succum. Agrestium animalium caro succum efficit meliorem, quàm domesti

εὔχυμα.

corum. Boni ſucci ſunt, inquit Celſus, omnis uenatio, omnes aues, quæ ex E media materia ſunt: ex maioribus quoq; eę, quas ſupra memorauimus. medij inter teneros duróſque piſces, ut mullus & & lupus. In ſumma, omnis pinguis caro, omnis glutinoſa, omne iecur, ubera, roſtra, & aliæ partes exCarnes ut uenter, inteſtina, uuluæ, & omnes extremæ partes, & caudæ ſuccum gignũt, quàm carnes minus bonum. Mali uero ſucci ſunt, quæ ſanguinem efficiunt minime probum, ſed humoribus uitioſis exuberantem: ſunt autẽ & quæ frigidiora ſunt, & pituitoſa: & quæ calidiora bilioſáq;: & quæ melancholico ſucco abundant. Sunt uero inter animalia huius generis, piſces omnes, qui ex tenerrimo genere ſunt, aut ij rurſus, qui nimium duri, uiroſiq; ſunt: ut ferè quos ſtagna, lacus, limoſiúe riui ferunt, quíue in nimiã magnitudinem exceſſerunt. Mali ſucci eſt, & ouilla caro: caprina uero, & F acrimoniam habet. Hircorum caro deterrima eſt: arietum deinde & taurorum. In omnibus autem iis, ut caſtratorum meliores, ita peſſimæ ſunt ſeniorum carnes: his nihilo meliorem ſuccum gignit ceruina caro. Lepores craſſiorem quidem ſanguinem generãt, probiorem tamen ſuccum, quàm aut bouilla caro; aut ouilla. In his ſunt, & caro domeſtica permacra: & omnis caro ſalſa, omnéque ſalſamentum, atque animalium omnium caro, quæ in lacubus, paludibus, fluminibúsue limoſis uictum habent: pręſertim ſi urbis cuiuſpiam populoſę purgamenta, ut balnearum, latrinarúmue, aut culinarum, in eas aquas defluant. Stomacho idonea ſunt (inquit Celſus) omnis uenatio: atque utraq;, uel aſſa, uel elixa: ex domeſticis animalibus, bubula, ſiquid ex cæteris ſumatur, macrum potius quàm pingue: ex ſue un- G gulæ, roſtra, aures, uuluæ: duri ex media materia piſces, oſtrea pectines, murices, purpuræ, cochleæ. Aliena à ſtomacho ſunt omnia ſalſa, omnia pinguia, cerebrum omne, & omnes medullæ. Ex his autem intelligi poteſt, nõ quicquid boni ſucci eſt, protinus ſtomacho cõuenire: neque quicquid ſtomacho conuenit, protinus boni ſucci eſſe. Facile in uentre concoquuntur piſces, maxime ſaxatiles: auium genera omnia, ſi cum quadrupedibus cõferas. Ex quadrupedibus, ſuilla caro facillime concoquitur. uitulina facilius q̃ bubula: hedina, quàm caprina: & omnium eorum carnes quæ adhuc adoleſcunt, facilius concoquuntur, quàm quæ ætate declinant: & heſternum, quàm recens necatum, facilius concoquitur. Caro caprina, bubula & ceruina difficilius concoquuntur: & ſues cum ſenuerint, & anno- H ſa omnia: anſerum, turdorum, merularumque, & auicularum caro: quibus adhuc durior eſt turturis, palumbi & anatis caro: magiſque pauonis & turdi: raia, leuiraia, ſquatina, dracones, cuculi, trachuri, mulli, & ex piſcibus alij quidam: cochleæ, & ex cæteris teſtaceis, ea quę duriorem habent carnem, ut purpuræ, buccinæ, cruſtacea omnia, & quæ mollia uocantur. Minima inflatio fit (inquit Celſus) ex uenatione, aucupio, piſcibus, conchyliis, ouis, uel mollibus uel ſorbilibus. Inflant autem omnia pinguia. Minime intus uitiantur aues, & eæ potius duriores, aurati piſces, ſcari: neque hi ſolum, ſed etiam lolligo, locuſta, polypus. Itémque bubula, omniſque dura caro: eadémque aptior eſt, ſi macra, ſi ſalſa eſt: omniáq; ſalſamenta, cochleæ,

Extremæ partes, trunculos has uocat Celſus.

κακόχυμα.

εὐςόμαχα.

κακοςόμαχα.

εὔπεπτα.

δύσπεπτα.

ἄφυσα.

φυσώδη.

δύσφθαρτα.

A ta:cochleæ,murices,purpuræ,paruulæ chanæ,& testacea alia quæcunque
duram habent carnem. Dantur uero bis téræ elixa iis,quibus ob humoris
cuiuspiam uitium corrumpitur in uentre cibus. Facile autem intus cor- εὔφθαρτα.
rumpuntur lactentia omnia,teneri pisces,ostrea,lac, caseus, & uetus & re-
cens. Aluum mouent lac & lactentia omnia, cochleæ, ostrea, pelorides, ὑπακτικὰ γα
echini,musculi,& omnes fere conchulæ,maximéque ius earum:salsamen- στρός.
ta,omnes teneri pisces, sepiarum atramentum: si qua caro assumitur pin-
guis,eadem uel uirulenta uel elixa,aues quæ natant. Cõtra, astringunt du- ἐφεκτικὰ γα-
ra oua,magísque si assa sunt,minutæ aues, merula, palumbus, magísque si στρός.
in posca decoctus est,grus:omnes aues,quę magis currunt quàm uolant:le
pus,caprea:iecur ex iis quę seuum habent,maximéque bubulum,ac seuum
B ipsum: caseus, qui uehementior uetustate fit: in eadem carne, assa potius
quàm elixa. Vrinam autem mouēt, ex uenatione maxime lepus, pectan- διουρητικά.
culi,purpuræ,& quæ coriphia uocantur. Ad tenuem uictus ratione᷑ ido- λεπτύνοντα.
nea sunt,pisces saxatiles,auiculæ montanæ:quæ enim in montibus degunt
animalia,omnia siccius præbent alimentum,minúsque pituitosum ac len-
tum.E diuerso sanguinem crassiorem procreant, pisces grandiores (κητώδεις παχύχυμα)
Græci uocāt,id est cetaceos) cuius generis sunt thumni,anguillæ,cochleæ,
ostrea,& testaceum genus omne: & quæ mollia uocantur, ut lolligines,se-
piæ,polypi : caro ceruina,caprina,bouilla,leporina,porcina. Lentum glu γλίσχρα.
tinosúmue succum gignunt suilla atque agnina caro, tendines omnes, &
quæ circa labra sunt partes atque lingua. Scire autem oportet, quæcunque
C crassum glutinosúmque succum procreant, si recte in uentre ac iecinore
concoquantur,optimum sanguinem efficere. Medium autem inter tenuē
crassúmque succum gignunt,gallinarum,phasianorum,perdicum,attage-
narum,merularum,omniúmque paruarum auium caro. E piscibus,tam li
torales quàm pelagici,gobij, murenæ,buglossi,& quicunque neque lento-
rem habent neque fœtorem, neq; aliàs insuaues sunt. In omni autem ge-
nere,ad salubrem uictus rationem præferuntur animalia quàm exercitatis
sima,& quæ cibo licciore aereque purissimo utuntur:iis quæ aut otiose de-
gunt,aut humidiore alimēto,aerée impuro crassóque uiuunt. Et ex pisci-
bus eliguntur,qui carnem teneram habent & friabilem : qui uero aut durā
aut lentam glutinosámue,reiiciuntur : sicuti & qui ex tenerrimo genere
D sunt: & ut paucis rem absoluam, duobus hisce indiciis, quod scilicet mol-
les sunt & friabiles, omnium animalium carnes perpenduntur : quibus e-
nim utrunque inerit,tuto usque ad saturitatem eduntur: cui uero neutrū,
ab eo penitus abstinendum iudicāt medici. Quòd si cui alterum solum in-
sit,hoc genus quoque fugiendum admonent : nonnunquam tamen, ob a-
liorum inopiam in usu cibario esse solet,sed citra satietatem acceptum: his
saltem qui sanitati tuendæ student. In cibis quoque pituitosum succum ge
nerant alia,ut testacea,caro agnina:alia melancholicum,ut bouina, capri-
na, & præsertim hircina taurináque. Et nonnulla excrementosum pro- περιττωμα-
creant succum,ut palumbi,anseres,& alię,quæ in paludibus aut stagnis ui- τικά.
ctitant aues.Porcina caro & ouilla, atque omnis nouellorum & domesti-

corum animalium caro, & eorum quæ otiose uiuunt: piscesq;, qui in lacu- E
ἀπίμελα. bus aut fluuiis limosis degunt, atque cetacea omnia. Nonnulla minimū excrementi habent, ut syluestrium animalium caro, & eorum quæ in siccioribus locis uictitant: colla animalium & caudæ & alæ. Quin & ipsa præparatione (quod ad alimenta attinet) differunt animalia: reddū́túrque nonnunquam & aliis & seipsis meliora deterioráue. Apparamus autē ea, sicuti & alios cibos: aut apponentes quippiam, aut auferentes, aut modo quodam immutantes. Sordes eluuntur: ingrati uero si quid inest saporis, aut in humore macerando aufertur, ut salsugo, aut elixando: quæ enim uehementer amara aut austera sunt, si in aqua elixentur, exuperantem illam qualitatem exuunt: acria uero & mordacia in aceto diluto. Assorum quoque & elixorum uirus fœtórue, aut succi ipsius malitia, si qua adsit, partim F
aufertur, partim uero immutatur, & ab igne, & ab iis, quæ cuique accommodata sunt condimentis. Hæc Diocles. Differūt elixa ab assis, quòd hæc sicciora, illa humidiora sunt, ut Galeno placet atque Ruso: contra Aristoteli, elixa assis aridiora sunt, assorúmque externæ partes internis sicciores: cum in elixis è diuerso, extremę humectiores sint. Vt rite assentur, quæ carnosa aut pinguia sunt, copiosiore indigent igne, lēto autem, quæ macra aut sanguinis expertia. Non paruū carnis discrimen contingit, si sale maceretur: sæpe nanque fit, ut animal quod sua natura sit humidum, salis ui reddatur alio, quod siccum natura sit, aridius: & quæ edulia dura sint, & sua natura sicciora, eadem sale macerata, reddantur ob nimiam siccitatem cibo inepta: sicuti contra, quæ excrementis abūdent, succúmq; in se pituitosum G
contineant undique permixtum, eadem sale macerata euadant meliora. Sunt quoque eadem sapore grata, & tenuis uictus rationi idonea, sed à stomacho aliena: & succum gignunt non bonum, aluúmque perturbant.

Discrimen quoque in iis nō paruum uel hinc oritur, quòd alia duriorem habent carnem, alia mollem & ueluti fluidam, sicuti mediocrem alia. Rursum alia carnosa sunt, alia præpinguia, & nonnulla graciliora macráue: & quædam iamdiu, quædam uero non ita pridem sale condita sunt. Sed de salsuris plura aliàs.

A medicamentis, quæ nobis præstant animalia, quibus modis constituuntur differentiæ. Cap. L. H

NOn alimenta solum uarie nobis præbent animalia; sed & medicas uires suppeditant plurimas. Rerū nanque omnium parēs, nullum animal ad hoc tantum ut pasceretur, aut alia satiaret, nasci uoluit: quin artes salutares inseruit & uisceribus: quippe cum surdis etiam rebus inseruerit, tum uero illa animæ auxilia præstantissima, exanima alia esse uoluit, contemplatione ante cuncta mirabili. Exsiccant, humectant, calfaciunt, refrigerant, tum ex animalibus nonnulla, tum ex eorum partibus. Sunt præterea quæ durities emolliant, ut adipes atque medullæ: quæ concoquant, συμπεπτικὰ Græci uocant, ut œsypus & butyrum. Pus mouent adeps uitulinus, porcinus & butyrum: per halitum digerunt nōnulla, ut coagulum omne, adeps

μαλακτικά.
συμπεπτικά.
πυοποιητικά.
διαφορητικά.

A adeps leoninus, pantherarum & hyænæ. Abstergendi uim habent, testaceorum omnium testæ, sepiarum ossa, erinaceorum ustorum cinis, lactis serum. Caustica uis cantharidi, buprestí, atque pityocampæ: totis nanque animalibus partim ustis, partim uero crudis nonnunquam abutuntur medici. Torpedinem integram capiti admotam eius dolores sanare tradunt. Terreni uermes triti, in potu ex passo urinam ciunt: impositi præcisos neruos glutinant. Limaces si totæ cum testis urãtur, admistis galla, omphacitide ac pipere albo, dysentericis mirifice prosunt. Hippocampi cremati cinis cum pice liquida aut axũgia illitus, alopecyas replet. Per hęc potissimũ, & si quæ huiusmodi alia possunt animalium generibus tribui, eorum differentias constituendas censemus. ῥυπτικά. καυστικά.

B

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER III.

De animalibus, quæ sanguine prædita sunt, partium exteriorum differentiæ. Cap. I.

VÆ in singulis animalium generibus reperiuntur differentiæ explicandũ iam est. C Amplissima animaliũ genera, ut dictum est, hac ratione inter se differunt, quòd hæc sanguinea sunt, illa exanguia. Sãguine prædita sunt, ut homo: quadrupedes, tũ quæ animal, tum quæ oua pariunt (dixerim hæc ᾠοτόκα, id est ouipara, illa ζωοτόκα, id est uiuipara) atque etiã aues, pisces, cete: & inter terrestria, quę pedibus carent, serpentes. Caput habent omnia animalia sanguine prædita: hoc, ut dictum antea est, superiorem in omnibus obtinet situm, corporis sui ratione: at homo solus partem istam habet respondentem parti sublimi uniuersi, cũ prona spectent reliqua fere. In capite D paucis animalium, nisi uolucribus, apices. Cornua multis quidem & aquatilium, & marinorum, & serpentium, uariis data sunt modis: sed quæ iure cornua intelligantur, quadrupedum tantum uiuiparorum generi. Habent profecto oculos omnia præter talpam, quam modo quodam etiã habere dixerim. Et candidum oculi magna ex parte simile in omnibus est: at quod nigrum dicitur uariat: aliis enim atrum, aliis admodum cæsium, aliis fuluum, aliis caprinum est: & omnibus fere oculi in suo cuiusque genere unicolores sunt, ut boum nigri, ouium aquini: aliorũ rufi toto genere aut cæsij: nonnullorum caprini, ut caprarum generis: at hominũ oculos uarios uersicoloresque esse euenit. Cæterorum animalium, equus maxime uersicolor est: aliqui enim cæsij altero oculo nascuntur, quod nulli fere ex cæte-

ris bestiis euenit manifeste:ut quorum oculi recens natorũ nõ plus, quàm E
unum colorem habent sua natura. Genus hominum, quadrupedum tam
uiuiparorum, quàm ouiparorum, & auium, oculos uisus custodiendi gra-
tia integunt, sed uarie: quæ enim animal pariunt, geminam habent palpe-
bram, & conniuere utrâque solent. Aues grauiores, & quadrupedes ouipa-
ræ palpebra inferiore conniuent: columbæ autem & similia, utrâque. Pi-
sces palpebrã non habent, sicuti neque insecta aut crustacea. Cilium habẽt
palpebris adiunctum omnia, quæ obtinent pilos: aues, & quæ cortice inte-
guntur carent, ut quæ pilos habeant. Auriculæ alijs sunt, alijs desunt: mea-
tusq; patent quibusdam audiendi, ut iis quæ penna aut cortice integuntur.
Quæ animal statim pariũt omnia auriculas habẽt, excepto uitulo marino,
& delphino, & reliquis cetaceis: pisces uero auditus nullum continent mẽ- F
brum manifestum. Cętera suas auriculas omnia mouent, uerũ homo unus
aurem non mouet. In iis quæ spirant animalibus, olfactus instrumentum
modo quodam euariat: quæ enim uiuipara sunt, quibus maxillæ longæ ex-
ῥύγχος. eunt in acutum, iis nares in rictu appellato continẽtur: cæteris explanatior
ῥίς. hæc pars habetur maxillis adiuncta: at elephãtus peculiarem hanc partem
ῥάμφος. præ cæteris fortitus est animalibus. Aues uero & serpentes, & quæcunq; ex
quadrupedibus sanguinis compotes ouiparę sunt, foramina quidẽ narium
ante os habent, sed non ita explanata, ut nares appellari possint, nisi spirãdi
officio. Nares desunt iis quæ non spirant: aërem enim hac quoq; parte red-
dimus atque accipimus: ęfficitúrq; sensus olfaciendi per spirationem in iis
quæ obtinent nares. Naribus labra subiacent iis, quæ simul & dentes habẽt G
& sanguinem: auibus enim cibi armamentiq; gratia rostrum osseum habe
tur, non nares. Maxilla cum duplex sit, ut ante dictum est, superior scilicet
& inferior, mouent animalia omnia maxillam inferiorem, crocodilo flu-
uiatili excepto: is enim unus superiorem mouet. Homo & uiuiparæ qua-
drupedes maxillam inferiorem sursum deorsum, atque in latera agitant: pi
sces uero, & aues, & ouiparæ quadrupedes sursum deorsumq; tantum mo
uent. Oris officium omnibus commune cibis conficiendis est: robur non-
nullorum peculiare est: sermo aliorum: spirandi etiam usus (iis scilicet quę
spirãt) per os accidit. Fit itaque ut os aliis compressius, alijs amplius habea-
tur: quibusdam enim cibi tantum conficiendi, & spirandi, & loquendi gra
tia os datum est: atque iis compressius est: aliis auxilij gratia: iis, si dentibus H
sint serratis, rescissum. Cum enim tota eorum uis in mordendo sit, hiatum
oris ampliorẽ esse necesse est: plenius enim morsum infigent, quò amplius
rescissum os sit. Piscium quoq; mordacibus, & carniuoris tale os est, sicuti
nõ carniuoris in arctum se colligit. Aues, quod rostrum uocatur, pro labris
& dentibus habent. Dentium serie os continetur & constat: horum natu-
ra communi quidem officio ad cibum conficiendum adiuncta est: quibus-
dam tamen seorsum roboris gratia, tum ad inuadendum, tum ad defendẽ-
dum, ut quæ ex feris natura carniuora sunt: aliis auxilij tantum causa data
est, scilicet ne male ab aliis afficiãtur: quibus simul & auxilio & robori sunt
χαυλιόδοντα. dentes, hæc aut exertos habent (χαυλιόδοντα uocãt) ut sus: aut acutos pectina-
tim

A tim ſeſe ſtipantes,unde ſerratis dicuntur eſſe dẽtibus, καρχαρόδοντα Grȩci di- καρχαρόδοντα.
cunt,ut piſces fere omnes.Dentium itaque tria genera,ſerrati,aut cõtinui,
aut exerti: ſerrati pectinatim coëuntes,ne contrario occurſu atterantur,ut
ſerpentibus,piſcibus,canibus: continui,ut homini,equo: exerti,apro, hip-
popotamo,elephãto.Qui canini dicũtur,ſunt ſerratis longiſſimi.Continui χαυλιόδοντες.
aut utraque parte oris ſunt,ut equo:aut ſuperiore primores non ſunt,ut bu
bus,ouibus,omnibúſque fere quæ ruminãt. Nulli ſimul & ſerrati & exerti
ſunt dentes:nec ulli,cui cornua, exerti.piſcium omnibus ſerrati,præter ſca
rum.Maribus dentes plures,quàm fœminis,ut in genere hominum,ſuum,
ouium,caprarum patet: uerum in cȩteris nondum exploratum eſt.Quibus
plures,hæc uiuaciora magna ex parte ſunt: quibus pauciores & rariores,
B hæc magna ex parte uitæ ſunt breuioris. Cæteris cum ipſis naſcuntur den-
tes:homini poſtquam natus eſt ſeptimo menſe:reliquis perpetui manent,
mutantur primores homini,leoni,iumento,cani,& ruminantibus: maxil-
lares nullum animal mutat.Cæteris ſenecta rubeſcunt: equo tantum can-
didiores fiunt.Lingua in ore palato ſubiacet:ſed terreſtribus fere omnibus
modo cõſimili,cæteris diſſimili,tum eorundem ipſorum,tum terreſtrium
comparatione.Hæc aut lata eſt,aut anguſta,aut mediocris (quæ quidem
optima & explanatiſſima eſt:)item aut abſoluta,aut conſtricta,qualis tor-
torum & balborum eſt,Græci ψελλοὺς καὶ τραυλοὺς uocant.Homo linguam ha
bet abſolutam,molliſſimam & latã:quadrupedes,quæ animal pariunt,du- Καὶ ἐκ σεσφα
ram,craſſam,nec adeo abſolutam.ſerpentes & lacerti longã habent,& bifi- λελυμένην.
C dam. piſcium generi data eſt lingua imperfecta,oſſea,nec fere abſoluta,ſed Theod. & mi
adhærens.Linguæ color uarius eſt:perinde nãque eam,ac partem aliquam nime abſolutã.
eſſe exteriorem putandum eſt,qualis manus aut pes eſt,quãquam ore ope-
riatur:itaque cum animantium colore uariarũ,cutis non ſit unicolor,cutis
quoque linguam ambiens uaria erit. Linguam illam minorem operiendi
miniſtram, quam ὑπογλωττίδα Græci uocãt,quam etiam linguæ partem ali-
quam eſſe diximus,ea tantum habent,quibus pulmo,& cutis pilo intecta,
non cortex,non penna operimento eſt.Nullum enim ex iis,quæ ouum pa-
riunt,ut aues & quadrupedes,ſuperimpoſitã eam ſuæ arteriæ continet: ſed
meatum ipſum arteriæ,modo contrahunt,modo laxant,pro ſui commodi
deſiderio:atque ita efficitur,ne quid põderis in pulmonem delabatur.Col-
D lum capiti ſubiacet,iis quæ id habent animalibus: nõ enim omnia habent,
ſed ea tantũ, quibus aſpera arteria productior eſt,atque gula.Aſperam au-
tem arteriam habent omnia,quæ pulmonem:eadem quoq; & gulã habẽt.
Ea uero quæ carent collo(ut piſcium genus)gulam hæc manifeſtam nõ ha-
bent:& quidem à ſitu oris continuo uenter eſſe poteſt, pulmo non poteſt.
Collum itaque omnibus uiuiparis eſt:ouiparorum aliis eſt,aliis deeſt:quæ
enim ſpiritum extrinſecus non accipiunt,carẽt hac parte. ſerpẽtum etiam
genus collũ minime,ſed proportionale colli habere uideri poteſt. Hoc cæ-
teris animalibus flexibile,& uertebris compactum eſt:at lupo & leoni per-
petuo oſſe riget.Quæ alimẽta ſibi à terra ore ſuppeditant animalia,collum
habent longitudine cruribus æquale: at homo,& quæ illi ſimilia ſunt ani-

malia, breuius. Aues item quibus longa sunt crura, & collum longum, & E
præterea palmipedibus nõnullis: quibus breuia crura, iis collum breue fere. Pectus homini latum, quadrupedibus arctius: auibus pectus acutum, carnosumq; omnibus est. Mãma omnibus negata est, quæ animal nequeãt generare: nec uero uiuiparis omnibus data est: sed iis tantum, quę protinus animal intra se formant: nec primum ouum, deinde animal. Quæ pilis integuntur, omnia mammas habent: & præterea cete in aquatili genere. At ea quæ oua pariunt, aut ouo intus concepto animal post in lucem excludunt, hæc & mammis carent, & lacte, ut pisces, ut aues: lac enim fit iis fœminis, quæ animal statim intra se generãt. Mammas homo fere solus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantũ. Mãmas item uarie haberi certum est: nam & inter se ipsæ quadrupedes, & ab homine mammarum F
differunt ratione: aliis enim mammæ in pectoris parte priore sunt binę, binisq; papillis: ut homini: elephanto sub armis duæ, tam mari quàm fœminę perquam exiguæ. ursæ mammas habent quaternas. Aliis mammę inter fœmina binæ, papillæq; binæ, ut ouibus: aliis papillæ quaternæ, ut uaccis. Quibusdam nec in pectore, nec in fœminibus mãmæ, sed in uentre habẽtur, & quidem plures: uerum non omnes pares, ut canibus, ut suibus. Cum itaque cætera id genus habeant plures, pantheræ quaternas medio uentre gerunt: camelus quoq; in uentre mãmas duas cũ papillis quatuor habet, ut bos: leęna etiam duas in uentre. Vmbilicũ omnia habent, quæ uel utero uiuiparis, uel ouo ouiparis excluduntur: sed auibus iam adultis, hic delitescit incertusq; est. Membrorũ etiã, quæ ad uenereũ coitum accõmodata habẽ- G
tur, discrimen plane est: genitale mariũ, quæ animal gignunt, aliis foris est, ut homini, equo, & aliis multis: aliis intus, ut delphino. Quibus foris est, iis aut ante habetur, ut homini, & reliquis multis: aut retro. Quinetiã iis qui ante gerunt, aut penis & testes absoluti pendent, ut homini: aut aluo adhærent & penis & testes: & aut plus aut minus absoluuntur: non enim pariter apro & equo penis absoluta est: nec uero eodem modo ad aluum omnibus continetur, sed aliter iis qui ex aduerso mingunt, aliter iis qui ex auerso. Aliis itaque, ut diximus, testes absoluti pendent, ut equo: aliis non sunt absoluti, ut apro: elephantus non foris conspicuos, sed intus conditos habet.

Maris instrumentum alterum ab altero differt pro discrimine corporũ: aliis cartilaginosum carnosúmque est, ut homini: aliis neruosum, ut camelo, ut ceruo: aliis osseum, ut lupo, uulpi, mustellæ, uiuerræ. Augetur etiã & H
minuitur hoc membrũ sine ulla ualetudinis mutatione: partim enim neruum, partim cartilaginem habet: itaque & contrahi potest & extendi, atq; etiam flatus capax est. Parte eadem utitur natura, tũ ad humidi excrementi exitum, tum ad rẽ uenereã: in sexu tum masculino, tum etiam fœminino, in omni uiuiparo genere. Atque hos quidem in usus omnia id genus, tam fœminæ quàm mares genitale habent, quo & excremẽtum humidum secernatur: quoq; maribus genitura, & fœminis partus emittatur: parte scilicet priore atque superiore, quàm sit excremẽti sicci meatus: diuersus enim est in iis meatus, quo excrementum siccum & quo humidum exit. Omnibus

A bus autem quibus deest humidi excrementi secretio,& quæ genitali caret, (etiam ouiparis, quæ uesicam habent,ut testudinibus) meatus idem sicci excrementi,qui & seminis coitúsque foris pertinet: intus uero alter iuxta habetur:quæ quidem similiter tam in fœminis eorum, quàm in maribus sunt. Caudam omnia fere non solum uiuipara,sed etiam ouipara habent: nam etsi quibusdam magnitudine membrum id caret, tamē aliquid prominet,quod caudam describere possit. Homo unus cauda uacat: nates ha- ἀλλὰ σμικροῦ
bet,quod nulli quadrupedū datum est. A collo & capite crura priora ha- καὶ ἕνεκεν ἔχου-
bentur: sed homo uice pedum priorum, brachia, & quas manus dicimus, σι τινὰ στόλον.
habet,ut aues alas. Quadrupedibus autem pro brachiis & manibus, crura priora subdita sunt: posteriora uero bina omnibus gressilibus esse necesse
B est. Nullum quod pedibus constet, excepto homine,crura habere carnosa perspectum est:sed neruosa ossulentáque sunt, carne autem deficiunt. Coxarum etiam carne exuberante in clune uacant omnia, quod in genere auium conspici apertius potest,at in homine contra. Homini pedes omniū maximi proportione magnitudinis: fœminis tenuiores in omni genere. Pedes quibusdam digitati:quibusdam uero solidi, sicuti bisulci aliis. Ex iis quorum pedes in digitos finduntur,nonnulla quaternos digitos habent, ut aues:alia quinos,ut homo,elephantus. Ex quadrupedibus uero nōnullæ pedes priores quinis distinctos digitis habent, posteriores quaternis: sed quæ paruæ inter digitatas sunt,in posterioribus etiam quinos digitos obtinent. Vngues habent omnia fere quæ digitos, uti infra explicabimus. Humeri
C armíue contra,quàm cubiti aut crura priora flectuntur omnibus, quæ ea possident:coxæ etiam contra quàm suffragines.Flectūt autem crura priora fere contra,atque posteriora: sed cætera è contrario,quàm homo membra inflectat: quadrupedes enim, quæ animal generant, priores pedes ante se flectunt:posteriores uero in auersum. Aues etiā suos inflexus similes quadrupedibus uiuiparis agunt: at ouiparis quadrupedibus, ut crocodilo, lacertæ,& reliquis generis eiusdem crura,tum priora, tum etiam posteriora retro flectuntur, paulum in latus uergentia. Homo brachia retrorsum flectit,quanquam ita,ut paulum uergant in latera interiora: crura ante contrahit recte.Sed quod ante tam priora,quàm posteriora inflectat,nullū est.

Homo cum ad iusta incrementa peruenit, contrà atque cætera fere ani-
D malia,quæ sanguine constent, partem superiorem habet minorem,quàm *Minorem*, ἐ-
inferiorem:partem superiorem intelligi uolo, quantum de capite ad eam λάττω.
pertendit partem,quà exitus patet excrementis: inferiorem autem,quantum ab ea ipsa subsequitur reliquum corporis. Animalibus ergo quæ pedibus inniti natura uoluit,crura posteriora,partem complent inferiorē: quæ autem pedibus carent, iis caudæ & quicquid uice caudæ similéque habetur,pro parte inferiore est. Et tales quidem perfectis iam incrementis, animantes euadunt:discrimen autem in crescendo est. Homo enim priusquā adultior fit,partem superiorem corporis habet maiorem,quàm inferiorē: & quò per ætatem amplius augetur,eò contrà euenit, ut scilicet inferiora sint superioribus longiora. Sunt quæ ex proportione, incrementa partis u-

triuſque capere ſoleāt,ut canis. Nonnulla primum parte ſuperiore minora ſunt,poſt maiora cum creuerint,eadem parte euadunt,ut iumenta. Partes exteriores ſanguineorum animalium, quibus differentiis inter ſe diſſonēt, explicatum iam eſt. E

C Sanguinea, uel ſanguine prædita, ἔναιμα. D Cæſium, γλαυκόν. Fuluum, χαροπόν. Caprinum, αἰγωπόν. Aquini, ὑδαρῶς. Rufi, χαροποί. Varij uerſicoloréſq;, πολύχροα. F Rictus, ῥύγχος: ῥὶς homini tantum: ῥύγχος & in canibus & aliis quadrupedibus: ῥάμφος in auibus dicitur: Ariſtoteles tamen & in auibus ῥύγχος dixit. D Aſpera arteria, Plinius aliter diſtinxit· Ceruix, inquit, nulli, niſi quibus utraque hæc, ſcilicet gula atque arteria: cæteris collum, quibus tantum gula: ſed quibus ceruix è multis uertebratíſque orbiculatim oſsibus, flexilis ad circunſpectum articulorum nodis iungitur: leoni tantum & lupo & hyænæ ſingulis rectíſque oſſibus rigens. E Pectus homini tātum latum, inquit Plinius, reliquis carinatum, uolucribus magis. C Quàm F ſuffragines, τὰ ὄπισθεν γονάτων, id eſt, quàm poplites aut ſuffragines.

Interiorum partium diſcrimina in animalibus, quæ ſanguine prædita ſunt. Cap. LII.

EX interioribus uero, cerebrum omnibus animantibus datum eſt, quæ ſanguinem obtinent, ut ante dictum eſt: hoc ut adipe pingueſcentium pinguiuſculum eſt, uelut ſuis: ſic ſebo obeſorum ſqualidiuſculum ſentitur, ut ouis. In collo tendit arteria omnibus ad pulmonem, gula ad uentrem perfertur, transfigens ſeptum tranſuerſum, in iis ſcilicet quæ hæc habeant: piſces enim arteriam illam aſperam non habent, & magna ex parte gula carent. Situm quoque utriuſque, gulæ ſcilicet & arteriæ, ſimilem habent omnia, ſed diſcrimē ſpecies earum partium affert. G Viſcera eorum propria ſunt, quæ ſanguinem habent: nulli enim exanguium animalium uiſcus ullum eſt: & quædam certe omnia habent, quibuſdam aliqua deſunt. Cor enim & iecur omnibus animalibus ſanguine præditis neceſſaria ſunt: reliqua uero quibuſdam deſunt. Et in omnibus ſanguine præditis primum omnium membrorum gignitur cor, ut Ariſtoteles author eſt: & in eo eſt innati caloris principium, ſicuti in exanguibus, in eo quod eſt cordi proportionale. at contra Galenus cor poſterius iecore formari contendit. Statim uero cum conſiſtunt quæ ſanguinem habent, exiguáque admodum ſunt, deprehendi cor, & iecur ſine dubio poſſunt: & in ouis triduo cubatis puncti iam magnitudine apparent: necnon in partubus aborticiis perquàm exigua cernuntur. H Et in partuum prima generatione, ſtatim cor palpitare cernitur. Et uarie quidem hæc habentur: neque enim cor ſimile habēt ea, quæ corde prędita ſunt, neque aliud, prope dixerim ex uiſceribus ullum. Cor, ut modo diximus, omnibus eſt, quibus ſanguis: eſtque prorſus in medio pectore in homine, & omnibus præterquam piſcibus ſuo turbinato mucrone tendit in priorem partem. Diſcrimina cordis, quæ amplitudine, exiguitate, duritia, mollitia exiſtant, uel ad mores pertinent aliquatenus: quæ enim ſenſu hebetiori ſunt, cor habent durum & ſpiſſum: quæ uero ſenſu ualent, mollius: quæ autem pauida ſunt, iis cor grandius eſt: cor enim magnum proportione fere omnibus eſt, quæ aperte timida ſunt, aut propter

A metum malefica: at audentiora fidentioráque, minus aut mediocre. Pulmo non omnibus datus est: quæ enim branchias habent, ut pisces, carent pulmone: quod nanque idem simul & pulmonem habeat & branchias, nullum adhuc animal uisum est. Verum quæ spirant, omnia pulmonem habent, ut sanguinoa pedestria omnia: & aquatilium nonnulla, ut balena. Pulmo omnium bipartitus esse solet: uerum in iis quæ animal generant, distinctio non æque apparet, miniméque in homine: at in ouiparo genere, ut in auibus & quadrupedibus, quorum partus oui primordio inchoari solitus est, pars altera pulmonis multũ discissa ab altera est, ita ut binos habere pulmones uideantur: atque à singulari arteria partes in utrũque pulmonis latus duæ dependent. Pulmonis differẽtia uaria est: aliis enim sanguineus ma
B gnúsque, aliis minor, fungosus, & minus habens sanguinis: quæ enim uiuipara sunt, maiorẽ, & copia refertũ sanguinis habẽt: quæ cõtrà ouipara sunt, quales sunt lacertæ, testudines, serpentes, atque aues, exiguũ & sicciorẽ, sed aptum ampliari atque extumescere cum inflatur: & proinde desideriũ iis etiam bibendi exiguum est. Septum transuersum habent omnia, quæ sanguinẽ obtinent, æque ut cor & iecur, quæ omnibus insunt, ut iam diximus, sed uarie: iam enim iecur aliis multifidum est, aliis simplicius, uel in eorũ genere quæ uiuipara sunt: sed longe magis piscium iecinora & quadrupedum ouiparorum, tum inter seipsa, tum ab aliis dissident. Auium iecur maxime simile est iecori uiuiparorum: puro enim & sanguineo colore exhilaratur: at uero quadrupedum ouiparorum iecinora, maxime parte pallidi-
C uscula sunt. Iecur si non fissum est, dextro latere totũ continetur: sin à principio usque fissum est, uelut in iis quibus nullus aut exiguus admodũ lien, & ueluti notæ tantum gratia habetur, in iis, inquã, iecur bipartitum est, & dextro lateri maior pars applicata est. Quibusdam uero partes ita sepositæ sunt, ut bina esse iecinora uideantur, nec eadem origine contineri: ut inter pisces galeorum præcipue generi: & inter quadrupedes, leporũ generi cuidam. Iecur è uisceribus adipeum nonnullis consistit, ut inter aquatilia cartilagineis: quorum iecinoribus colliquatis oleum facimus. Lien magna ex parte, omnibus quibus sanguis est: sed magnę parti eorũ, quæ non animal, sed oua pariunt, lien usqueadeo exiguus est, ut propemodum sensum effugiat: quod magna in parte auiũ, & quadrupedibus ouiparis experimur. Vt
D lienis magnitudo, ita neque color idem omnibus inest: quippe leo, canis, omniáque fortia & calida animalia nigrum admodum: sus uero humidioráque & frigidiora magis candicantem habẽt. Fel etiam habet maior pars animalium quibus sanguis: idq; aliis adnectitur iecori, aliis uero intestinis, ut piscibus quibusdam. Et aliis quidẽ deest, ut quadrupedibus quibusdam uiuiparis: & inter cetacea, delphino. Aues autem piscesq; omnes fel habẽt: & quadrupedes quæ oua pariũt, dixerim in uniuersum omnes, aut plus, aut minus fellis sortiuntur. Hæc Aristoteles. Galenus uero, quæ iecur habent, inquit, iis & lien omnino inest, & meatus, qui bilem recipiant: etsi uesica ipsa, qua bilis colligitur, non sit omnibus concessa. Renum & uesicæ similis ratio est: omnibus enim quæ sanguineum habent pulmonem, utrunque

membrum natura tribuit: quæ autē oua pariunt, ut aues, pisces4; & serpentes, renibus uesicaq; carent. Quadrupedum etiam ouipararum, una testudo marina habet: iis enim tantum ea tribuere uoluisse natura uidetur, quæ pulmonem haberent sanguineum, quæ omnium maxime animalium sitibunda sunt. Ventrem habent omnia situ quidem simili, (septo enim transuerso continuo subest) magnitudine tamen ac specie dissimili: quadrupedes enim uiuiparæ corrigeræ altera maxilla dentatæ, quaternos habent sinus, quæ quidem & ruminare dicuntur: at uero quæ uiuiparæ sunt, & dētatæ maxilla utraque, uentrē simplicem paruumq; habent, ut homo, canis, sus. Differentiam autem duplicem fere omnia recipiunt, quæ utrinq; dentata sunt: alia enim canino similem, id est paruum, nec multo ampliorem intestino, leuémque intus: alia suillo, qui amplior est, mediocres quosdā habens cancellos rugásue, ἑλίκας Græci uocant: atque hæc tam in maiore, q̃ in minore animalium genere: sed discrimen in iis quoq; magnitudine, figura, corpulentia, exilitatéue oritur. In ouiparis etiam, quadrupedibus scilicet, serpētibus atque piscibus eadem fere ratio est: uenter enim iis unicus & simplex, sed figura uaria est: & piscibus etiā appendices exeunt circa uētriculum, aliis plures, aliis pauciores. Aues etiam inter seipsas, & à cæteris discrepare animalibus uentriculi ratione apertum est: aliis enim ingluuies præposita uentriculo est: aliis ingluuies deest: nec desunt, quibus uētriculus ipse similis sit ingluuici: at parti plurimæ carnosus callosusq; est. A uentre natura intestinorum posita in omnibus est: differūt autem inter se magnitudine, crassitudine, replicamentis. Sunt certe maiora intestina non utrinque dētatis, nec immerito: nam ipsa ita dentata, omnia sunt auctiora: pauca enim parua in eo genere habentur. Est uero intestinum, aliis quidē simplex & partibus omnibus simile, ut piscibus, aliis uero dissimile: quibusdā enim, parte qua uētri iungitur, laxius est, qua desinit arctius, ut cani: sed tamen maiori animalium numero arctius parte superiore est, latius inferiore. Quæcunque enim intestina habent minus recta, sed anfractus orbésque plures continētia, iis omnibus in latius tendunt: & quod colon uocatur habent, & cęcum quiddam ac tumidum: mox arctatur, & in anfractus complicatur. Ab hoc rectum ad exitum usque excrementi pertendit: quę quidē pars aliis pinguis, aliis sine pingui est. Quæ igitur continentiora esse ad cibi desiderium conuenit, hæc sua in aluo inferiori, neque intestinorum sinus laxiores magnósue habent, nec intestino utuntur rectiore, sed quod anfractus orbesq; plures contineat: laxitas enim intestini auiditatem auget cibi: rectitudo accelerat auiditatē. Indéque fit, ut animalia quæ uel simplex, nec adeo in anfractus conuolutum habent intestinum, uel conceptacula intestinorum ampla, cibum aut copiosum capiant, aut celerius repetāt. Appēdices habent quædam infra, parte intestini extrema: ut aues, & ex uiuiparis etiam animalibus nonnulla. Lactes quoque & omentum habent omnia, quæ sanguinem: sed alia pingue, alia macilentū: oritur id, & depēdet in iis quæ animal generant, eademq; dentata utraque parte sunt, à medio uētre, qua ueluti quædam sutura ducitur (inest enim & in uentre, ut in corde, suturæ

A turæ uestigium quoddam) nec secus in iis quæ altero dentiū ordine carent, à maiore uentre dependet: in aliis quoque animalibus sanguineis uentriculo intestinisq;, & iis quæ sub septo sunt, uisceribus prætenditur: maximum hoc habent homines & simiæ. Quæ uero partes ad generationē ministrāt, fœminis omnibus intus conditæ habentur: maribus enim multiplici differentia euariant: aliis enim testes nulli omnino sunt, ut piscibus, serpētibus. nulli denique quod pedibus careat, testes adsunt, nisi intra se formare animal possit, ut delphinus: aliis sunt quidem, sed intus quibusdam, ut auibus: quibusdam foris dependent. Et iis quæ intus continēt, aut lumbis adhærēt circiter sedem renum, ut auibus & quadrupedibus ouiparis: aut in ultima alui parte priore conduntur, ut delphino ex iis quæ pedibus uacant, & ele-
B phanto ex iis quę quadrupedes sunt: omnibus enim quæ animal generant, testes ante habentur, uel intus, uel extra, præterquā erinaceo. Quibus itaque testes intus continentur, iis protinus cū meatibus seminariis intus firmantur: quibus autem foris sunt, horum quibusdā, ut modo diximus, absoluti pēdent, ut homini: aliis non sunt absoluti, sed aluo adhærent, ut apro. Quæ intus continēt suos testes, eos nulla cute habent obductos: quę autem foris, hæc coniectos in conceptaculum, quod scortum uocamus, gerunt. Omnibus autem quę oua edunt, siue bipeda, ut aues, siue quadrupeda sunt, testes lumbis annexi infra septū continentur, uel candidiores, uel pallidiores, uenulis admodum tenuibus circundati. meatus singuli de singulis pertinent, eademque coeunt supra ostium excrementi, sicuti & in piscibus ser
C pentibusque: atque is meatus, qui ex coitu amborum consistit, genitale est: quod in minoribus latet: in maioribus uero, anserem dico & reliqua huiusmodi, euidentius est, eum recens inierint. Iis quæ foris testes habent, meatus utrinque bini à uasis illis maximis, quæ per dorsum feruntur (uenā dico magnam atque arteriam, quā aortam uocari diximus) deorsum pertēdūnt ad eam partem, quæ ἐπιδιδυμὶς dicitur: est autem ἐπιδιδυμὶς, ut nomen ipsum indicat, testium superimposita capiti, ex qua meatus quidam ueluti fistulæ seroso quodam humore plenæ in testes permeant, suiq; partem quādam exiguam ipsis distribuunt, atque ita testibus committuntur. A capite deinde ipsorum testiū meatus utrinque oriuntur singuli, superioribus illis spissiores atque neruosiores, (meatus uocāt, aut uasa seminaria: aliqui uero πα-
D ρασάτας κιρσώδεις, quasi uaricosos dixeris) qui inde progressi multifariāmque sese flectentes, in idem postea coeunt, & ceruicem subeūt genitalis, humorem iam habentes in se candicantem, quæ γονὴ, id est genitura dicitur, quā ab epididymi ad penis meatū defert. Quę uero testibus carent, ut serpentes & pisces, meatus & ipsa seminarios continent binos, qui de septo exorti latus spinæ utrinque perreptent coeantq; superne, & ad spinę locū in unum, atque ita ad ostium excrementi finiant. Testes animalium, & quæ seminaria dicuntur uasa, ita se habere cognitum est. Pars autem fœminarū ea, quę semen recipit, nō meatus, traiectusq; quidam est, sed uterus amplior. Vteri autem bipartiti omnium sunt: sed nec eodem situ habentur, nec similes omnium sunt: sed differunt, tum eorum quæ animal generant inter se, tum

ab illorũ uteris,quæ oua pariunt.Situs uteri,aliis infra longius à ſepto tráſ- E
uerſo,iuxta genitale,ut mulieribus,& omnibus quæ animal non ſolum fo
ras,ſed etiam intra ſe generant,& piſcibus qui oua edũt: aliis iuxta ſeptum
tranſuerſum,ut auibus omnibus,& piſcibus qui animal pariũt, atque qua-
drupedibus ouiparis.Serpentes tam ab aliis ſupra dictis, q̃ inter ſe differre
apertũ eſt:uiperę nanq; uni uulua ſimilis,ut cartilagineis:aliis uero ſerpẽti-
bus tẽdit uulua prolixior modo corporis,exorſa inferius ab uno meatu cõ-
tinua diductáq; utrinq; in latus ſpinę,quaſi duplex meatus uſq; ad ſeptum.

Sunt & omnes uteri,qui infra iuxta genitale continẽtur, ueluti bifariam diuiſi,in ſiniſtrum ſcilicet & dextrum: initium uero unum eſt & commune oſtium,uidelicet ceruix, carnoſa admodum cartilagineáque, parti plurimæ auctiſſimæque animantium tributum. Sunt partes uteri, Eudemus, F πλεκτάνας,id eſt cirros,Diocles κεραίας, id eſt cornua dixit, Praxagoras & Philotimus κόλπους, id eſt ſinus uocarunt: mulieríſque uterũ δίκολπον dixerunt, id eſt binos habere ſinus,in quibus & fœtũ contineri exiſtimabant: uerum quæ multos ſimul habẽt fœtus,ut ſus,ſinus quidem habere multos uerum eſt,in quibus & fœtum geſtent (ſinus enim tot in utero reperias, quot habet fœmina ipſa mammas.) Mulier autem & cætera animalia quæ uterum muliebri ſimilem habent, ut capra & uacca, non in cornibus illis (quippe quæ multo minora ſunt,quàm ut fœtum continere poſſint,) ſed in toto uteri ſpatio fœtum habere conſpiciuntur. Validiores eſſe eas uuluas, quæ animal contineant neceſſe eſt:quamobrem omnes hæ carnoſæ ſunt:quę autem ad ſeptum iunguntur,ut auium,& pręterea piſcium uteri,exceptis car G tilagineis,membrana conſtant, & tenues ſunt. Vulua omnibus,quæ & intra ſe & foras animal generant,ſuper aluum poſita eſt:quæ oua pariunt, iis lumbis adhæret: quæ animal edunt in lucem, cum intra ſe oua generarint, ut cartilaginea,iis anceps ratio eſt:nam & lumbis adiũgitur ea pars uuluæ, qua oua continentur,& ſupra inteſtina oſtiũ eius ſuſtinetur. Et partes quidem diſſimilares animalium,quæ ſanguine prædita ſunt, hunc in modum ſe habere conſtat.

κεραῖαι,ἢ κόρεκται.

G Cor,Cõuenit inter omnes(inquit Solinus)corda primũ ex uniuerſa formari carne,eáq; in diẽ quintum & ſexageſimũ creſcere,deinde minui. H Sinus laxiores magnóſue,εὐρυχωρίας μεγάλας. Appendix, ἀποφυάς,ἢ ἐκφυάς. C. Meatus, Hæc ex Galeni ſententia afferuntur:nã,ut Ariſtoteli placet,nullam partẽ meatuũ teſtes complent,ſed H adiecti pendent eo modo,quo pondera textrices telis adnectunt, ut motũ excrementi genitalis ſtabiliorẽ faciant: his enim detractis meatus intro ſe retrahunt. Hæc Ariſtoteles. Vas ſeminarium uel meatus ſeminalis,ἀγγεῖον σπερματικὸν,ἢ πόρος σπερματικός.

Similarium partium differentiæ in animalibus ſanguineis.
Cap. LIII.

Similarium uero ſanguis potiſſimum cõmunis animalibus ſanguineis omnibus eſt,ut ante dictum eſt.Habet & genus animantium ſanguinis compos uaſa illa maxima, quæ aliarum quoque uenarũ arteriarumq; initia ſunt,eo quo diximus modo. Nam reliqua uenarum copia non ſimili ratione in omnibus eſt:neque enim animalium partes eodem modo aut eæ-

dem

A dem in omnibus habentur. Nec uero æque in omnibus patet uenarum series: sed potissimum in iis constat, quibus sanguinis copia & præcipua magnitudo est. Nam in minutis, sanguinísue inopibus, uel per naturam, uel per immodicam corporis obesitatem, haud æque inspici possunt: alteris enim meatus quasi canales multo intersepti limo uix conspiciuntur: alteris paruæ, eædémque fibræ potius quàm uenæ habentur: una tamen, quam maiorem ex præcipua magnitudine cognominauimus, potissimum euidens in omnibus etiã minutis animalibus est. Copia sanguinis in primis iis animalibus inest, quæ animal & intra se formant, & in lucem edũt: mox iis sanguineis, quæ pariunt oua. Præpinguia omnia sanguinem quanuis purum, tamen paucum habent: & quò plus pinguedinis, eò minus pos-
B sident sanguinis: pingue enim omne exangue est. Discrimina uero sanguinis ad sanguinem, qui melior sit aut deterior, hinc habẽtur: alius enim tenuior, alius crassior est: & alius syncerior, alius turbulentior: item alius frigidior, alius calidior, tam in eodem animali, quàm in diuersis. Quãtum enim sanguinis parte continetur superiore, his differentiis discrepat cum inferiore: inferioribus nanque partibus crassior & atrior est, quàm superioribus. Animalium, fortiora quibus sanguis crassior: sapientiora, quibus tenuior: quibus minimus hebetia. Dormientibus porro sanguinis copia partes exteriores deserit, subit interiores, ita ut adacto cultello nõ æque effluere possit. Fœminis sanguis nigrior & crassior quàm maribus est, dummodo cætera adsint pariter, quæ uel ab ætate uel à sanitate proficiscuntur: &
C minus sanguinis per summa corporis fœminarũ est: plus enim parte interiore continetur. Ætatum etiam ratione sanguis discrimen, tum in modo, tum in genere, (hoc est in quantitate & qualitate) recipit. Etenim in ætate iuuenili, saniem trahit & copiosior est: in senectute autem crassus, niger, & paucus: mediũ tenet in media firmáque ætate. Concrescit etiam facile senum, uel in corpore sanguis, qui per summa est, quod idem nunquã in iuuenibus euenit. Quibus datus est sanguis, iisdem omnibus nerui adiuncti sunt: sed quæ nullos habent articulorum flexus, priuatáque pedibus & manibus sunt, iis prętenues incertique habẽtur: quapropter in piscibus, qui iuxta pinnas positi sunt, ij præcipue ueniunt in conspectum. Ossa habẽt, quæ sanguine prædita sunt omnia, aut aliquod, quod uice fungitur os-
D sis, ut spinam, cartilaginem: ossa, inquam, caluariam, maxillas, dentium genus, uertebras quæ spinam constituunt, & pectoris ossa: nullum enim animal est, quod circa uentrem os habeat. Sunt item ossa humerorum, & quæ scoptula appellantur, & quæ iis annexa dependẽt brachiorum & manuum ossa saltem in homine: & modus idem compaginum uel in iis est, quæ crura habent priora. A coxendicibus ossa iam crurum oriuntur, quæ græco nomine κωλῆς dicuntur. Ab iis ossa pedis subiacent. Quę igitur ex sanguineis pedestribus animal generant, hæc ossa non multo diuersa habent fere, sed ad proportionem tantummodo, duritia, mollitie, magnitudine, figuráue aut multitudine discrepantia. Costæ homini tantum octonæ, inquit Plinius, suibus denæ, cornigeris tredecim, serpentibus triginta. Ossium item

animalis eiusdem, alia medullam intra se continent, alia minime: sunt e- E
nim nonnulla, quæ suis in ossibus nullam omnino medullam habere ui-
deantur, ut leo. Cæterorum animalium sanguineorum ossa aut paulo diffe
runt, ut auium: aut proportione eadẽ sunt, ut piscium. Qui enim inter eos
animal generant, cartilaginem pro spina habent, (χονδράκανθα Græci uocăt)
ut ea quæ cartilaginea appellantur: qui autem oua pariunt, spinam conti-
nent, quæ perinde ut spina dorsi in quadrupedum genere habetur: omnia
nanque animalia quæ sanguinem habent, dorso constant, aut osseo, aut spi
neo, aut cartilagineo. Cætera ossa aliis insunt, aliis desunt: ut enim partes
corporis quæque habentur, ita ossa quoque ad partes accommodata habẽ-
tur: quibus enim crura & brachia desunt, iis pernæ aut culinæ etiã desunt:
nec uero quibus partes eædem quidem sed dissimiles sunt, eadẽ ossium ra- F
tio seruatur: sed aut pluris minorísue modo differũt, aut proportione. Ossa
igitur ita se habent. Cartilago terrrestrium, quæ & sanguinem habent &
animal gignunt, nullo foramine hiscit, nec ossium more medullam conti-
net: at uero aquatilium cartilagineis, quod per dorsum proportionatum
ossibus tendit, cartilago est, humorem in medullę speciem continens. Car-
tilagine constant gressilium, quæ animal gignunt, auriculæ, nares, extre-
máque ossium nonnulla. Vngues habent omnia fere, quæ digitos: alia ue
ro, quæ scilicet solidos pedes habent, ut equus, pro unguibus ungulas obti-
nent: quę autem bisulcos, chelas. Quæ habent ungues, aut rectis unguibus
sunt, ut homo: aut aduncis, ut inter pedestria leo: inter uolatilia aquila: si-
miæ imbricati sunt, & homini lati. Pilos habent, quæ pedestria eadémq; G
uiuipara sunt. cortice autem integuntur, quæ ouipara sunt pedestria: squa-
ma uero pisces tantum. Differentiæ autem, pilorum existunt duritie, mol-
litie, longitudine, breuitate, rectitudine, crispitudine, multitudine, pauci-
tate: ad hæc coloribus ut albedine, nigredine, eorúmque mediis. Crassitudi
nis, tenuitatis, copiæ, magnitudinis pilorum discrimina pro partium qui-
bus adhærent conditione, atque pro cutis qualitate proueniũt. Fit enim ma
gna ex parte, ut pili duriores, & crassiores cuti crassiori enascantur: plures
autem & longiores humidioribus (dummodo sint ad gignendum pilum
idonei) prodeunt. Regionum etiam tepore & frigore differentia est: ut pili
hominum locis calidis duri, frigidis molles oriuntur. Sunt præterea mol-
les, qui promissi: duri, qui crispi. Nonnulli pili paulatim adeo duritate dege H
nerant, ut non iam pilis, sed spinis similes esse uideantur, ut erinaceorum.

Differunt & colore: aliis enim niger pilus est, aliis albus, aliis flauus, & ru-
fus aliis. Et colorum causa cæteris animalibus cutis natura est, & ut unico-
lora sint & uaria: alborum enim alba est cutis, uariorum permixtorúmque
partim alba partim nigra esse conspicitur. Sed homini nihil causæ cutis af-
fert, (qui enim sunt albi, admodum nigros habent capillos,) nisi quando-
que ad canitiem, uidelicet eam quæ morbo, non quæ senio accidat: nam eo
uitio corporis, quæ λεύκη, id est uitiligo uocatur, pili efficiuntur albi. Muta-
tur color pilorum in senectute, candidíque pili efficiuntur in hominibus:
quod uel cæteris animalibus accidit, sed non adeo aperte, præterquam in
equo.

A equo. Pilos habent cętera animalia, nec intra os, nec parte pedum resupina: lepori uni pili in bucca, & sub pedibus sunt. In sanguineis animalibus sunt & membranæ, ut antea exposuimus, caróque & quod carni simile est: & præterea sebum & adeps: sebum enim habent, quæ non utrinque dentata, sed cornigera sunt. At uero genus utrinque dētatum & cornuum expers & multifidum, uice seui adipem habet. Animalia quæuis aut intra carnem, aut seorsum pinguescunt: quibus autem pingue separatum non est, ea minus per uentrem omentúmque pinguescunt, ut anguillæ: plurima tamen pars animalium uentre pinguescit, & præcipue quæ parū se moueant. Steriliora cuncta, pinguia & in maribus & in fœminis. Senescunt celerius præpinguia: quædam non pinguescunt, ut lepus, perdix, author Plinius.

B Semen genitale habent omnia, quæ sanguinem: non eodem tamē modo in omnibus est, sed quibusdā pro genitura, θορὸς, id est genitale uirus sui generis habetur, ut piscibus. Lentum semen est pilos habentium, cæterorum nullam habet lentitiam.

C Fœminis sanguis nigtiot, Contrà Plinius (nisi exemplatia sint mendosa) maribus quàm fœminis nigrior, & in iuuenta magis quàm senio. D Scoptula, Theodorus scapulas uocat. κωλῶας, Theodorus pernas aut culinas interpretatur. G Differunt & colore, De his fusius apud Galenum secundo De temperament. libro.

Eorum quæ ad generationem pertinent discrimina, in iis quæ sanguine prędita sunt animalibus. Cap. LIIII.

C IN omnibus sanguine præditis, paucis quibusdam exceptis, ut piscibus nonnullis, sexus discrimen ita habetur, ut alterum mas, alterum fœmina perfectum euadat. Coitus autem in iis, nec similes omnibus sunt, nec similem in modum aguntur. Eorum enim quæ pedestria uiuipara sunt, magna ex parte modus quidem coëundi idem est, fœminā scilicet mare superingrediente: uerum non omnia simili modo coniungūtur. Aliis coitus complexu mutuo supinarum partium agitur, ut serpentibus, murenis & lacertorum generi: alia, ut pisces omnes, exceptis planis cartilagineis, admotis inuicem partibus supinis copulantur. Aues mare fœminam superueniente coëunt. Morantur in coëundo diutius omnia quæ animal generant, q̄ quæ oua. Cum uero tempora coitus descripta, & ætates certas ad uenerem sin-
D gulis animalium natura finxit & statuit: quæ tamen cum homine uiuunt pedestria coitum nullo tempore aspernātur, uidelicet propter teporem, & pabuli ubertatem: quorum tempus etiam gerendi uteri breue est, ut suis, ut canis, ut uolucrum quæ sæpius pariūt. Semel anno magna pars syluestrium animalium parit: tam eorū quæ animal generant, quàm quæ oua, quæ scilicet non ut lepus superfœtant. Omnium maxime animalium grauidæ coitum patiuntur mulier & equa: cætera ubi grauida fuerint, fugiunt mares: ea scilicet quorum natura superfœtare more leporis recusat. Quæ sanguinem habent omnia, aut animal pariūt, aut ouum, nisi omnino sterilia sint: bipedum solus homo animal generat. Semen ubi à coitu insinuatū in utero fuerit, aliquandiúq; contentum, membrana obducitur: quippe quod si

antequam articulis discernatur membra, eiiciatur, uelut ouum in sua mē- E
branula contentum apparet detracto putamine: membrana autem ipsa ue
nis referta est. Omnia uero tum natatilia, tum pedestria, tum etiam uolati-
lia, siue animalis, siue oui forma procreentur, simili modo gignuntur: nisi
quòd alia umbilicum habeant uuluæ adhærentem, uidelicet quæ animalis
forma enascuntur, alia ouo, alia utroque modo, ut in quodam piscium ge-
nere, cartilagineo scilicet. Pari quoq; modo tam in uiuiparis, quàm ouipa-
ris uocantur ea, quibus obuolutus est fœtus, uti inter membranas antea di-
ximus: aliæ secundę (Græci χορίον dicunt,) aliæ membranæ, quas ἄμνιον & ἀλ-
Vmbilicus, ὀμφαλός. λαντοειδῆ uocant nonnulli. Augentur omnia animalia, quibus est umbilicus,
per ipsum umbilicum. Est autē umbilicus uena in aliis simplex, in aliis mul
tiplex (in maiore enim animali plures sunt uenæ, ut in boue: binæ in me- F
diocribus: singulæ in minimis, ut Aristoteles author est) quam uenam pu-
tamen cuticulare ambit, quod & umbilicus uocatur: uenæ autem quasi ra
dices aguntur, per quas alimētum haurit fœtus. Hæc Aristoteles. Galenus,
Coëunt, inquit, in unum, & uenæ, & arteriæ, quæ à χορίῳ membrana, id est
à secundis producuntur in fœtum: atque ex eo coitu, coniugiū fit utrorum-
que uasorum, quod in umbilicum inseritur. Animalia quæ non utrinque
dentata sunt omnia, etiam dētatorum utrinque, quorum uterus uenā non
singularem habet pertinentem grandē, sed pro una plures frequentes con-
tinet, hæc in utero habent, quæ acetabula appellātur, in quæ umbilicus de-
Acetabula, κοτυληδόνες. uenit atque adhæret. Sunt autem acetabula, uasorum ora, quæ in uuluā pe-
netrant: & in quæ ueluti in mammas reponitur à natura fœtui alimentum G
sanguineum, quæ ferendi uteri tempore, quandiu scilicet fœtus sit minor,
nec multum alimenti assumere possit, in matrice prominēt, in pustularum
(ἐξανθήματα uocant) & inflammationum morem: & conspicua maioráque
sunt, non aliter quàm in recto intestino hæmorrhoides solēt: fœtu uero ac-
crescente proficiscentéque ad exitum, minora subinde reddūtur, demúm-
que considunt, obliterantúrq; cū perfectus iam est: minuta uero & utrinq;
dentata nonnulla acetabulis uteri carent: tendit umbilicus iis in uenā sin-
gularem, quæ per uterum maiuscula fertur: iam quæ ouo nascūtur omnia
incrementum foris recipere abiuncta ab utero apertum est. Situs in ute-
ro quadrupedum omnium extensus est: expedum autem obliquus, ut pi-
scium: bipedum uero inflexus contractúsque, ut auium, hominum. O- H
mnibus æque animalibus, dum in utero continentur, caput primùm supe-
rius est: sed cum creuerint, & iam exitum appetāt, deorsum deducitur: ita
fit, ut omnibus partus secundum naturam in caput, contra naturam in pe-
des, aut inflexo circūactóque corpore agatur. Animalia quorū natura im-
perfectior est, conceptum cum perfectus iam est, sed nondum animal per-
fectum, foras edunt (perfectum autem est animal, cum conceptus iam aut
mas, aut fœmina est, scilicet in quibus sexus hæc differentia habetur: sunt
enim quæ nec marem nec fœminam generent: uidelicet quæ & ipsa nō ex
fœmina, maréque & coitu animalium procreantur.) Quæ autem animal
intra se generant, scilicet naturæ perfectæ animalia, quousque animal pa-
riant

A riant,foráſque emittant,gerunt intra ſe innexum quod gignitur. At uero quæ foras animal pariunt,cum intra ſe prius ouũ genuerint, eorũ nõnullis ouum iam perfectum abſoluitur,ut eorum quæ foras pariunt ouum,atque ita animal ex ouo intra fœminam naſcitur:aliis cum alimentũ in ouo contentum abſumptum iam eſt,perficitur ab utero, atque ob eam rem ouum utero non abiũgitur. Atque hæc fere cartilagineorum piſcium differentia eſt,de quibus poſt ſeorſum per ſe diſſeremus.Partus cæteris animalibus minime laborioſi eueniunt:minus enim cum parturiunt infeſtari uidentur:at mulieribus dolores uehementiſſimi incidunt.Poſtquam conceperit fœmina, deſinit lac atque extinguitur,tam in homine, quàm in quadrupedum uiuiparo genere.Habent quod coagulum uocatur,omnia quæ plures con-
B tinent uentres:carent fere quæ unum habent,excepto lepore.

Morũ actionúmq; & affectionũ quarundã aliarũ differẽtiæ. Cap. LV.

SAnguinei generis multa temporibus quibuſdam ſe condunt,ut ea quæ cortice intecta ſunt:ſerpẽtes dico,lacertos,ſtelliones crocodilos fluuiatiles.Piſcium etiam cõplures latêre nouimus,alios hyeme,alios etiã æſtate: & præterea aues nonnullas,ut hirundines. Quadrupedum etiam quæ animal generant,nonnulla cõduntur,ut hiſtrices,glires.Et ex iis nõnulla exuunt id quod ſenectus uocatur:ueluti ea quę cortice molliori intecta ſunt, ut ſerpentes & lacerti.Maiora ſunt quę ſanguinem habent,quàm quæ non habent:& in iis magna ex parte,quæ maiora perfectioráq; ſunt animalia,
C plus temporis uiuunt:ſed tamen non omnia maiora ſunt uiuaciora: homo enim plus temporis,quàm quoduis animal uiuit,excepto elephante:quanquam homo minoris eſt incrementi,quàm ueterina & alia multa. Singulis generibus pro ſua natura cibus ſtatutus eſt:nec omnibus eadẽ eſſe in cibo idonea,cum in multis palam eſt,tum omnium fére conſenſu in ceruis pateſcit,qui uiperas edunt,quibus cætera moriuntur: & Lucretius,

Præterea(inquit)nobis ueratrum eſt acre uenenum:
At capreis adipes,& coturnicibus auget.
Atque uidere licet pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigenas pecudes,homini quæ eſt acre uenenum.

D Eorum quæ in his alimenti aut medicamenti rationem obtinent,diſcrimina. Cap. LVI.

ALimenta quæ ex his animalibus ſumuntur,non paruam præ ſe ferunt differentiam:non omnium etenim caro(quæ maxime in uſu cibario eſt)idem præſtat nutrimentum : quædam hoc ipſum tantum ſunt, alimentum ſcilicet. Alia pręterquam quòd nutriunt,habent & medicam quãdam facultatem:nempe ut excalfaciendo,refrigerando,humectando,ſiccãdóue corpus noſtrum immutent:ut uiperarum carnes,cum in anguillarum morem condiuntur,calfaciunt palam,deſiccántq;, & corpus totum per cutem expurgant. Alia medicamenti duntaxat uim habent:eorum quibus quotidie ueſcimur,quæ domeſtica ſunt,otioſeq; uiuunt, carnem habent humi-

diorem, & quæ magis excremētis abundet: quæ uero ſylueſtria, duriorem E excrementiſq; uacuum:& quæ lacuſtribus paluſtribúsue locis,aut in flumi nibus immundis ac turbidis lutoſiſq; degunt,deterrimam habent.Cōmune & hoc quoque,& uolucribus & quadrupedibus, longe præſtantiorem, concoctuq; faciliorem eſſe carnem eorum, quę adoleſcunt,quàm aut recēs natorum, aut iam ſeneſcentium. Hæc enim dura eſt, neruoſáque & arida: ideoq; & concoctu difficilior,minusq́ue alimēti præbet : illa uero mucoſa, præhumida,atque excrementoſa eſt,eorum præſertim animaliū, quæ ſuapte natura humidiore ſunt carne,ut agni & ſues:uerū hœdi & uituli,ut qui natura ſunt ſicciores,melius multo & concoquuntur & nutriunt.Sicuti enim in humidioribus natura animantibus ipſe ętatis flos temperiem affert mediocrem,ita in ſiccioribusætas adoleſcens, & quæ adhuc creſcat : nam F quod præhumidum eſt alimētum, ut diſtribuitur,ita etiam celerius diſcutitur.Non lōge poſt tempore,quàm mactata ſunt animalia (inquit Ruſus) coqui ſolent,ex quadrupedibus ſuilla caro, & ouilla atque caprina: ex auibus turtur,columba,& turdus:diutius ſeruantur uenatio omnis,& bubula caro: maiores quoque aues & paluſtres: & gallinaceum genus, phaſianus, perdix,pauo,& attagena.Piſciū genus omne fere, uel antea quàm expiret, coquendum eſt:haud facile nanque ſeruari patitur.Caſtratorū animalium carnes in ſuo cuiuſque genere præſtant:auium caro,ſi cum quadrupedibus conferas,minus præſtat alimenti.Piſces leuiorem cibū præſtant, quàm caro ſuilla, quæ inter domeſticas quadrupedes leuiſſima eſt · & alimentum quod ex piſcibus prouenit, ſanguinem procreat tenuiorem, quàm quod G ex pedeſtribus animalibus,& qui non tam abunde nutriat. Ex piſcibus tamen nonnulli teneriorem,alij duriorem carnem habent:quæ cete appellātur,eorū caro dura eſt, maliq; ſucci. Quod uero ad medicas uires attinet, ſylueſtris ſuis caro uehementius exſiccat,quàm domeſtici : ſue ſiccior ouis eſt,oue capra:hanc bos ſuperat,illum denique leo. Erinacei utriuſque uſti cinerem ulceribus ſordidis impoſuere quidam : hirūdinum quoque combuſtarum cinis,cum melle gutturis affectibus medetur.

Ex animalium ſanguineorum partibus,alimentorum medicaminúmque uires diuerſæ. Cap L V I I.

E Reliquis animalium partibus,oculi à paucis eduntur. conſtant autem H ex partibus diſſimilibus:alia nanque tunicæ ſortitæ ſunt naturam, muſculi aliam:denique humores aliam,qui cryſtalloides & hyaloides uocantur,in quibus ſoli muſculi facile concoquuntur. Lingua (uti diximus) carne ſubſtantia eſt rariore,minúſque continens ſanguinis : huius natura fere glandulosa eſt:& glandulæ ipſæ à linguę ſubſtantia tantum receſſere, quātum lingua ab ipſa carne . Omnibus autem glandulis illud commune eſt, quòd in cibo ſuaues pariter & friabiles ſentiuntur : ſuccum gignunt craſſiuſculum . Mammæ autem lactantium certe animalium (οὔθατα appellant) habent à lacte comparatam dulcedinem:quocirca maxime à guloſis expetuntur,præſertim ſuillæ.Alimentum uero,quod ex iis gignitur,ſi probe fuerint

A be fuerint in uentriculo concoctæ, prope ad carnis alimentum accedit, sed crassum efficit succum. Atque si animal ipsum, ex quo sumuntur, boni habitus fuerit, abunde nutriunt, & probum generant succum: sin minus probe, succum crudū aut pituitosum procreant. Sunt qui renes quoque inter glandulas adnumerent: habent uero ij ex urina uirosi quippiam: ac proinde uitiosum gignunt succum, concoctúque difficiles sunt. Virus quoque habent testes à semine contractum, ex adultis saltem quadrupedibus: altilium autem gallinaceorum testes & suaues sunt, & optimum præbent corpori succum. Quadrupedum quoque iuniorum testes manduntur: taurorum uero, hircorum & arietum, sapore sunt ingrato, cōcoctu difficiles, malíque succi. Viscera ad concoctionem difficilia sunt, crassique succi, atque B excrementosi: in iis tamen iecur uel quadrupedum nonnullarum succum procreat non omnino malum. Cerebrum omne pituitosum crassúmque est, nec probum efficit succum. ægre concoquitur, tardéque permeat, atque à stomacho alienum est, idque haud modice: quippe quod nauseam concitat, adeo ut si cui à cibo uomitum ciere decreuerint, cerebrum postremum ciborum exhibendum suadeant medici. Idem tamen si probe concoquatur, alimentum præstabit corpori nō exiguum. Auium cerebrum paruum quidem est, sed quod pedestrium cerebro tanto prræstantius, quanto durius est. Cerebro dulcior est, suauior quoque & pinguior, quæ in ossibus reperitur medulla: ut si utrunque gustando inter se conferas, uidebitur certe cerebrum austeri in se quiddam continere: & medulla ipsa quoque si li- C beralius edatur, nauseam excitat ut cerebrum: & si probe fuerit concocta, nutrit non aliter atque cerebrum. Facillime omnium putredinem sentit medulla, ut Rufus author est: eóque fit, ut eorum animalium ossa, quorum caro grauius olet, quamprimum confringi soleant. Emollit medulla, quæ in corpore nostro dura sunt: etiam quæ scirrum patiuntur, siue in musculis, siue tendonibus aut ligamentis, siue etiam in uisceribus id accidat. Molliunt, inquit Dioscorides, omnes medullæ, calfaciunt, rarefaciunt, ulcera explent: &, ut Plinio uidetur, exsiccant. Laudatissima est ceruina, proxima uitulina aut boum iuniorum: dein caprina, inquit Plinius. Hircorum uero, taurorúmque medulla & acrior & siccior est, quàm ut scirrosas duri-ties emollire possit, uti Galeno placet: Dioscorides taurinam caprinæ præ- D fert & ouillæ. Curantur medullæ hyeme, ut uult Galenus: alij uero æstatis exitu, uel ante autumnum. Vtimur autem medulla, non ea solum quæ in ossibus, sed & quæ in spina reperitur, quam & spinalem medullam nuncupant: quæ altera illa & durior & siccior est. Hæc pinguetudinis habet minimum, quo fit ut nauseam minime ciat: non exiguum dat corpori alimentum, sed quod crassiorem succum efficiat. Pinguetudo omnis, siue adipē dixeris, siue seuum, pauci nutrimenti est: potiúsque carnis, quæ nos alit, cōdimentum est, quàm alimentum. Excalfacit, mollit, rarefacit & humectat omnis pinguedo: uerum cuiusque differentia in maioris minorísque ratione consistit. Nam pinguedo suilla, omnium est humidissima, oleiq; instar fluida: caprina ob crassitiem citius concrescit. Taurinus adeps suillo longe

calidior & ficcior eft,minus tamen, quàm fit leoninus: uitulinus quoque E
taurino minus tum calidus eft, tum ficcus: & hœdinus quàm fit caprinus:
minus quoque hic,quàm hircinus.Adeps anferinus fuillo calidior eft, inter quos medium locum obtinet gallinaceus. Pifcium adipem ad fuffufiones impofuere nonnulli:Maffurius palmam lupino adipi dediffe antiquos tradit.A renibus autem eft laudatiffimum omne febum. Perficitur omne febum exemptis uenis membranífque. Sanguis omnis concoctu difficilis eft,præcipue qui craffus, qualis eft bubulus: leporinus tamen, utpote omnium fuauiffimus,in pretio eft. Suum quoq; & iuniorum & eorum qui caftrati funt,fanguine pro alimento utuntur quidam:ficuti & gallinarum & caprarum nonnulli.agreftéfque nonnunquam caprarum fanguine unà cum adipe fefe replent,uti & Homerus de Penelopes procis retulit. Apro- F
rum fanguinem, qui uel guftare quidē uelit, nemo eft: taurorū fanguis recens epotus uenenum eft.Sanguis anferis, anatis & hœdi,utiliffime in antidota mifcentur:palumbi autem, turturis, columbæque ac perdicis, oculis cruore fuffufis,& recentibus eorundem uulneribus illinuntur. Partes animalium excarnes,ut pedes,roftra,aures, cartilagines, minimum præftant alimenti:& neruofæ partes omnes, ut ligamenta atque tendones alimentū gignunt lentum glutinofúmue:nec fane aliud,quàm partes ipfæ coctæ præ fe ferunt.Et quæ circa quadrupedum labra funt,eandem habent naturam: glutinofum nanque,fed minime craffum generant fuccum: uerum facile concoquuntur & hęc & uolucrum alæ. Offa cremata digerunt atque exficcant egregie:maxime uero (ut nonnullis placet) humana.Quidam autē G
arthritim & comitialem morbum epotis offibus uftis fanauere. Pili ufti calfaciunt egregie, atque deficcant:& lanæ crematæ eodem modo.

D Curandæ medullæ rationem uarie explicant Galenus, Diofcorides & Plinius. E Quomodo curari debeat omne pinguedinis genus, docent Diofcorides & Plinius.

De excrementorum,quæ in animalibus fanguineis reperiuntur, differentiis. Cap LVIII.

HVmorum omnium qui in animalibus infunt,bilis calidiffima eft: cuius proinde uis acris excalfaciénfque eft. Excalfacit, inquit Plinius, mordet,fcindit,extrahit,difcutit. & calidiffimorum animalium fel, cæte- H
ra quoque in calore fuperare palam eft.Quin & in animalibus, quæ magis calida funt,colore flaua uidebitur bilis:quæ uero minus calida, pallidior erit. Et cum animal quod fua natura calidum eft,fame fitíque torquetur,ad atrum colorem uergit bilis.Porcorum fel omnium humidiffimum eft, ac proinde maxime imbecillum,præterquam agreftium: hoc itaque felle tanquam ad aurium ulcera idoneo medicamento utuntur. Suillo felle acrius paulo eft ouillum:ouillo caprinum,cui bubulum urfinúmque fimilia funt. taurinum ualentius eft, quod tamen ab hyænæ felle uincitur: hoc quoque fuperat callionymi bilis,fcorpiíque marini & teftudinis marinæ. Minorū animalium fel fubtilius intelligitur:& ideo ad oculorū medicamenta utilius

A lius existimatur. Auium fel omne & acrius & siccius est, quàm quadrupedum. Perdicis fel atque gallinæ ad medicinę usum cæteris pręferũtur. Felle quocunque facile, infantibus præcipue, alui deiectionem quis molietur, si intinctum linamentum sedi subiiciat. Sudor omnis salsus est: sępe uero & amaritudinem præ se fert minime obscuram. Vrinarum non minor est uarietas, quàm bilis esse diximus. Et omnium quidẽ uis calida est: magis autem eorum quæ calidiora sunt, sicuti frigidiorũ minus. Hominis, ut & exacti suis domestici, maxime est imbecillis: apri uero syluestris ualida est, ut ex odore facile apparet, qui utique acerrimus est. Saliua canis certe rabidi, in homine quoq; rabiem excitare potest, si in eius corpus inciderit. Hominis saliua uenenosis omnibus bestiis aduersatur. Hoc autem scire oportet, B saliuæ discrimina contingere, tum in animalium speciebus, tum in eorum unoquoque sano aut ægro, ieiuno & sitibundo, aut cibo potuq; sumpto: à cibo nanque imbecilla est: ualida acrísque earum, quę longa inedia aut siti uexantur: mediocris eorum, quæ probe concoxere, nondum tamen cibum potúmue hausere. Stercus fimúmue omne digerendi facultate pollet: uarie tamen pro animalium temperaturis: eorum nãque quæ sicciore sunt temperatura exsiccantius stercus est, sicuti & quæ calidiore, calfaciens magis. Quin & pro eorum quæ pascuntur natura, numerosa fiunt discrimina: id quod in hominibus maxime conspicuum fuerit: quandoquidem hoc animal ciborum generibus utitur maxime uariis: caprarum quoq; pilulæ, pro pastus uarietate nonnihil discriminis habent. Quorundam animalium C fimum non modo medicamentis quæ foris imponuntur, sed iis quoque quæ intro in os sumuntur admiscent nonnulli: caprarum etenim fimum, earum præsertim quæ in montibus uictitant, in uino potum, regium morbum emendat. E sue syluestri fimum aridum ex aqua aut uino epotum, sanguinis reiectionẽ sistit, diuturnum lateris dolorẽ lenit: ad rupta & conuulsa ex aceto bibitur. Horum certe usus contingit nonnũquam, dum aut uenamur, aut peregre, aut ruri agimus: cum scilicet præstantius nihil affuerit. Humanum autem stercus ob fœtorem omnino reiicitur.

H Taurino felli, inquit Plin. præcipua potentia. A Quonã modo curabitur fellis genus quoduis docet Dioscorid. lib. 2. & Plin. lib. 29. C Fimi stercorísue animalium discrimina, quod ad agrum lætificandum attinet, ostendũt rei rusticæ authores, Columella scilicet ac Plinius lib. 17.

D De lacte, & iis quæ ex lacte fiunt, ut caseo, butyro, & aliis. Cap. LIX.

IN lacte non parua est huius generis animalium differentia: humanũ etenim lac corpori humano maxime accommodatum est, ut quod & suauissimum sit, & optime nutriat: aliorum uero quorundam animalium lac, homini ingratum est, ut canis, lupi, leonis, uulpis, ursi, & id genus aliorum: caprino autem ouillo, bubulo, asininóq; libẽtius uescimur: caseosq; nobis ex iisdem conficimus, præterquam ex asinino. Horum animalium lac generatim omne probatissimum gignit alimẽtum: discrimen uero est, quòd crassius est bubulum, ouillum, caprinum: minus autẽ crassum equinum, & asininum (quanquam Plinio crassissimum asininum) camelinum omnium

liquidissimum est. Vt uero paucis eius facultatem definiamus: lac medico E rum omnium consensu, inter omnia edulia quamoptimum gignere succũ, multúmque alimenti præstare dicimus: ex contrariis quibusdam substantiis, ac facultatibus compositum: uentrem scilicet mouendi, ac sistendi, obstruendiq́; ac tenuandi. Quod nanque in eo serosum est, succos extenuat crassos, & aluum ciet: contra, quod caseosum aluum sistit, succósque reddit crassos. Quò fit, ut lac, quod serosum ac tenue est, minus nutriat, aluum magis moueat: sicuti contrà, quod crassius est, aluum minus citat magisq́; nutrit. Camelinum, asininúmq; serosi humoris plus habet: plus casei ouillum: pinguetudinis bubulum: caprinum inter cętera mediocritatem obtinet, ut quod nec pingue admodum, nec crassum sit: bubulum pingue, ouillũ crassius, cõtrà asininum tenue. Optimi succi lac ex iis habetur animalibus, quæ F optimo sunt corporis habitu: idq́; si, ubi emulctum fuerit, quamprimũ hauriatur: ubi nanque diutius emulctum manserit, genuinæ bonitatis nõnihil amittit. Quod uero postea coctũ amplius fuerit, succum gignit crassiorẽ: multo uero maxime, si uel farinam triticeam, uel milium aut amylum incoxeris. Lac, ne in uentriculo coaguletur, mellis, aquæ, & salis nonnihil admiscent quidam: nam uel caprinum ipsum, absq; melle sumere, minime erit tutum: plerisque enim qui illud purum hauserint, in casei speciem in uentriculo coactum est: quod cum acciderit, mirum quàm aggrauet hominem, ac prope dixerim, strangulet. Non parua quoq; lactis discrimina sunt ab anni tẽpore: ab eo ipso spatio, quo à partu in lucẽ edito, distat: ab ætate, & à pastionibus. Quanquam sunt qui pascuorum rationẽ plane pro nihilo G habeant, quasi nihil parúmue ad lactis bonitatem conferant. Cæterũ haud dubie uidemus, animalium, quorum usuri lacte sumus, si scammonia aut marinarum lactucarum quapiam (tithimallum uocant) uescantur, in lacte quoque laxandi uires inesse. Ex quo patet, quòd ex uitioso pascuo, acre, acidum, & austerum reddetur, natura uidelicet herbarum imitatũ: & à uiridi pabulo lac aluum magis emollit, inquit Dioscorides. Quod uero ad anni tempora pertinet: uernum lac ut liquidissimum, ita copiosissimum: æstate uero media, ipsum etiam mediocre est: post id uero temporis, sensim iam crassescit, quoad prorsus deficiat. A partu dilutissimum est: procedente deinceps tempore crassescit semper. Probi lactis improbíue hæc sunto indicia: quod optimum est, id gustanti olfacientiq́; suaue dulcéque mediocri- H ter: nec amarum, nec acidum salsúmue aut acre, aut grauis odoris: intuenti candidum, æquabile, liquidi, crassiq́; medium apparebit, ut si ungui instilletur, hęreat, nõ defluat. Quod uitiosum est, è diuerso crassum & caseosum: aut liquidum & serosum ac liuidum consistentia ipsa caloréque uidebitur: idem gustantibus amarorem, aut salsedinem, aut qualitatẽ quampiam extraneam exhibebit: tale uero nec olfacienti suaue erit. Lac animalium sanorum, aduersus acres, mordacesq́; fluxiones est utilissimum: quandoquidem non solum à partibus affectis eas abluit, sed & corpora ipsa ueluti illinit: ne quod defluit, in loca nuda incidat. Continet enim in sese extergentẽ quandam humiditatem, quam serum uocãt: & præterea crassum quiddam

pinguæq́;

A pinguéq; quod corpori illinitur, atq; adhæret, non aliter ac pinguedo adéps ue aut ceratũ aliquod: ex triplici nanq; ſubſtãtia conficitur lac omne, ut ante diximus: ſeroſa ſcilicet, caſeoſa, & pingui. Serum abſtergentem uim habet, qua uel abſque roſione abluit acres humores. Pars lactis craſſior, & quę caſei naturam refert, ceu illita adhæret, nõ aliter atque pinguedo adépsue, aut ceratum aliquod, acrimoniamq; humorũ ea ratione obtũdit: lac uero ipſum totum lene mitigánſque pharmacum eſt (παρηγορικὸν uocant) & mordacitatis expers: præcipue uero ſi ex mediocri decoctione partis ſeroſæ plurimum ſit exhauſtum. Ob ſucci quem lac gignit probitatem, nonnulli uel pulmonis ulceribus afflictos ſola lactis potione curari putauere: antea ſcilicet quàm ampliora fiant ulcera ipſa, callumq; contrahant. Sed in tabificis

B morbis, lac muliebre præcipue laudatur, tanquam eiuſdem naturæ nobíſque accommodatiſſimum: maxime uero ſi infantium in morem ab ita affectis ex uberibus exugatur. Ad acres oculorum fluxiones ipſum lac, tum per ſe, tum cum molliorum collyriorũ aliquo imponitur: præterea ad hypopia & hypoſphagmata. Palpebris quoque extrinſecus unà cũ oleo roſaceo & ouo impoſitum, iis qui ophthalmia laborant, ubi ſomno ſeſe dabunt, phlegmonas ipſas cõcoquit: mulieris autem lac eſto, quod recens ex mammis expreſſum ſit. Vbi uero exſiccantem uim quampiam adiunctã habuerit, lac craſſum caſeoſúmque, optimũ euadet dyſenteriæ, acriúmq; omniũ uentris fluxionum remedium: quam ſane facultatem accipiet potiſſime à lapillis (quos κάχληκας uocant) uel ferreis quibuſdam cylindris candentibus

C lacti ante decocto iniectis. Decoqui autem lac eouſque debet (ut modo diximus) dum ſeroſi in eo humoris pars maxima abſumpta fuerit. Hæc Galenus: Plinius uerò, Et ſi urat dyſenteria, inquit, infunditur decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptiſſana ordeacea. Item contra roſiones inteſtinorum bubulum aut ouillum utilius. recens quoque dyſentericis infunditur. Vtero quoque ulcerato infunditur lac: atq; omnibus, quæcunque leniri poſtulãt, prodeſt impoſitum, ſiue ob phlegmonẽ, ſiue ob humorũ acrimoniã malignitatémue, ut ſedis pudendorumq; ulceribus & cãceroſis omnibus. Infunditur quoque lac cõtra roſiones à medicamento factas. Oris, gutturiſq; inflammationes lenit collutum gargarizatúmq;: ac proinde anginas mitigat, tonſilláſque & columellam, ſi phlegmone afficiantur. Datur & ad

Vſque ad dimidium, ut uult Dioſcorides.

D uenena quę erodendo interimunt, qualia ſunt lepus marinus, & cantharis. Sunt qui lac exhibeant, & iis qui aconitum & thapſiam ſumpſerint. Priuatim bubulum iis qui cholcicon biberint, aut cicutam, aut doricnium, aut leporem marinum: ſicut aſininum contra gypſum, & ceruſam, & ſulphur, & argentum uiuum. Sunt inter exempla, inquit Plinius, qui aſininũ bibendo liberati ſunt podagra chiragráue. Vſus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes, ueſicam, interanea, fauces, pulmones: foris pruritum cutis, eruptiones pituitæ poſt abſtinẽtiam: thoraci quoque ac pulmoni lac omne utile eſt. Lactis uſus contrarius ſpleneticis, hepaticis, comitiali morbo affectis, uertiginoſis, neruorum uitio laborantibus, febres habẽtibus, caput dolentibus, uertigini, inquam, pręterquam purgationis gratia, grauedini, tuſ-

ſientibus,lippis.Minus inflat quodcunque decoctum . nocet uſus eius aſſi- E
duus dẽtibus & gingiuis. Lac quod ſeri habet plurimum (inquit Galenus)
nihil affert periculi: quod uero ſeri exiguum habet, craſſúmque eſt & ca-
ſeoſum,non ſine periculo aſſidue eſtur: ab iis pręſertim,qui renum calculo
Oxygala. aut iecinoris obſtructionibus obnoxij ſint. Oxygala quod uocant, frigi-
dum eſt,craſſique ſucci:dentes,qui iuſto ſunt frigidiores, lædit: euenit nã-
que iis,qui oxygala ſumpſerunt, ſymptoma quod dẽtium ſtuporẽ uocant:
quale poſt acerborum acidorúmque eſum accidere ſolet. Ventriculus fri-
gidior oxygala haud bene concoquit:temperatus uero,quanuis ægre,confi
cit tamen:ſed qui iuſto calidior eſt, præterquam quòd minime lęditur, cõ-
modi nonnihil ab eo ſentit.Fit autem oxygala uno modo,acido lacte addi-
to in recens quod uelis aceſcere . Oxygala fit & alio modo, dum crebro ia- F
ctatu in longis uaſis conficitur butyrum, additur paulum aquæ ut aceſcat:
quod eſt maxime coactum in ſummo fluit,atque id exemptum addito ſale
Aphrogala. oxygala appellant. Medici ſpeciem unã addidere lactis generibus, quod
Schiſton, σχιστὸν γάλα. ſchiſton appellauere.Id fit uel citra coagulum,cum ſcilicet ipſius partes la-
ctis ſecernuntur,& diſcedit ſerum à lacte, cum lacti abunde calido acetum
mulſum affundimus,aut uinum mulſum.Interdum etiam citra omnem li
quorem infuſum uaſculo frigidiſſimam aquam continẽte, in lac dum fer-
uet dimiſſo,lactis partes ſeparamus.Ad hæc lac quod ſtatim ab edito fœtu
emulſum fuerit,uel abſque coagulo concreſcit,ſi ſuper cineres calidos pau
liſper ferueat: quod uero hoc pacto concreuerit, ueteres comici πυριάτην, a-
ſiatici uero πυρίεφθον uocarunt:& hoc quidem lac ſyncerum eſt,nulla admi- G
ſta aliena natura.Cum uero una cum melle addito,per coagulum fiat χλας,
id eſt ſeparatio concretióque:diſcedit certe quod tenue & aquoſum eſt,ue
rum id ſolum mandunt nonnulli,quod coactum eſt, quod tum ex caſeoſa
lactis ſubſtantia, tum ex feruida igneáue coaguli facultate, tum uero ex
melle ipſis admiſto compoſitum eſt.Alij uero non hoc ſolum,ſed unà cum
eo quod concreuit,ſerum etiam deuorant: & id quidem uel pariter totum
ſerum cum eo toto quod concretum eſt, uel eorundem altero alterum co-
pioſius.Euenitque ut his quidem magis,illis uero minus uenter moueatur
pro quantitatis ſeroſi humoris ratione.Ac præterea quòd,qui ſolũ id quod
coactum eſt comedant,uberius alantur: qui uero unà ſeroſi quicquam hu-
moris deuorauerint,minus:ac longe minus ij, qui eius quod concreuit pa- H
Serum, ὀῤῥός. rum,ſeroſi uero liquoris multum hauſerint. Serum nanque poſtquam à
lacte diſceſſit,aluum egregie mouet, & ad purgationes ualentius redditur:
datur autem potiſſimum, quibus ſine acrimonia uolumus deiectionem
moliri,ut melancholicis,comitialibus,in lepris,elephantiis, erumpentibus
ex toto corpore puſtulis, articularibúſque morbis, (ut ſentit Plinius) & pa-
ralyticis.Bibitur autem efficaciſſime heminis,per interualla temporis uſq;
ad quinas:ita ut per interualla illa temporis potantes ambulent.Serum ex-
empto caſeo potum cum exiguo ſale, phthiriaſin à toto corpore inhibet.
Caſeus, τυρός. Lac coagulatum expreſſúmque caſeus eſt: non ita tamen ut uniuerſa la-
ctis moles in caſeum cogatur,ſed quod craſſum eſt duntaxat, ſeparatóque
eo quod

A eo quod serosum est. Porro dictum iam est habere lac in se naturam quandam pinguem & oleosam: hæc ubi à reliquo lacte seiuncta fuerit, soláque per se constiterit, butyrum appellatur: uerum si unà cum crassiore lactis parte coacta coagulataque fuerit, (seroso duntaxat lactis humore separato) caseus ipse pinguior efficitur. Abunde nutrit in cibo caseus sine sale recens, stomachóque idoneus est, & facile in corpus digeritur, corpus auget, & aluum leniter emollit: alius tamen alio præstat, pro lactis natura ex quo conficitur. Elixus autem & expressus, ac deinde assatus aluum sistit: oculorum inflammationibus atque hypopiis impositus iuuat. Qui uero recens nuperque salitus est, in cibo minus alimenti præbet, carníque minuendæ aptus, stomacho aduersatur, uentrem & intestina turbat. Vetustior aluum B sistit, corpúsque minuit, & stomacho utilior est. Hæc ex Dioscoride & Plinio. Vt uero Galenus refert, caseus omnis crassum procreat succum, uetus etiam malum: recens autem & qui nuper coactus est, neque malū gignit, nec æque atque uetus, crassum. Caseus cum conficitur, acrimoniam quandam ab iniecto coagulo contrahit, humiditatémque amittit, id quod maxime cum inueterauerit, conspicuum est: quo tempore & acrior & manifesto calidior sentitur. quo fit, ut & sitim excitet magis, & concoctu difficilior, deteriorísque succi euadat. Quapropter reiiciendum penitus suadent medici id genus casei: ut quod neq; ad cōcoctionem sit utile, aut in corpus digestionem, nec utique ad probi succi generationē. Malus deinde, sed prædicto minus, iudicatur, qui necdum uetus est, nec magnam contraxit acri- C moniam: recens ut diximus, succi malignitate uacat. Crassities cum lentore non omni caseo inest: quandoquidem nō paruum casei discrimen est, tum à lacte ex quo fit, tum ab animalium ex quibus colligitur natura, tum uero à pabuli uarietate: nonnihil itē à præparationis modo: præterea quòd alius mollior, alius durior, aut densior laxiórue, glutinosior aut friabilior sentitur. Sapor deinde alius acidus, acrior alius aut dulcior. Mollior duriore præstat: rarior quoque & laxior eo, qui densus admodum aut eousque friabilis est, ut & asperitatem habeat. Inter hos qui mediocritatem obtinet, præferendus est. Quod uero ad sapores attinet, is omnium præstantissimus esto, qui nullam refert qualitatem insignem, ut dulcis tamē alias modice exuperet. Melior quoque suauis, quàm qui ingrati saporis est: & qui sa D lis modicum, eo qui uel permultū habeat, aut qui expers omnino salis est.

Butyrum.

Qui oxygalactinus à nonnullis appellatur, omnium caseorum recētium nouellorúmue præstantissimus est: ut qui in cibo suauissimus, & stomacho minime omnium noxius est, aliísque cōcoctu facilior: sed neque uitiosum, neque usqueadeo crassum præbet succum, quod uitium omnium caseorū commune esse diximus. Huius generis est qui Romę diuitibus habetur gratissimus, βιθὺς nomine, & alij quidam in aliis regionibus. Quæ plures quaternis mammas habent, inquit Plinius, caseo inutilia sunt, & meliora, quæ binas. Caprarum gregibus sua laus est in recenti maxime, eam augente gratiam fumo, qualis in ipsa urbe conficitur, cunctis præferēdus. Trans maria uero Bithynius fere in gloria est. Commodum ad conficiendum repo-

nendúmque caseum, lac præcipue ouillum caprinúmque est, mox bubulũ. E
Equinum ac asininum miscet interdum. Bubulũ fertilius caseo est, quàm caprinum. Caseos, si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negant corrumpi uetustate, aut à muribus attingi. Tradunt Zoroastrem in desertis caseo uixisse annis uiginti, ita temperato, ut uetustatem non sentiret. Vetustus caseus pernæ suillæ decocto maceratus ac probe in mortario subactus, arthriticis, quibus tophi (quos πώρους uocant) in articulis creuerint, impositus plurimum iuuat. mollis uero & qui recens iam coactus est, repulsoriam uim obtinet & modice frigidã. Tritus itaque uulnus mediocre cõglutinat impositus. Oxygalactinus autem uim habet præterea digerendi, sed paruam, ut uel magnum uulnus, etiam in rusticano corpore glutinare possit. Saprum uocant, inquit Plinius, qui cũ sale & sorbis siccisè uino tritus potúsq; F
medetur cœliacis. Quod hippacen uocãt, caseus est equinus: ea uirus olet, magnopere alit, bubulóque proportione respondet. Non desunt qui hippacen equinum coagulum appellarint. Hippocrates Scytharum inuentũ hippacen dixit: esséque quod in equino lacte in alueolis subacto, in fundo subsederit: quo gens illa quotidie uesceretur. Hippace exiguo gustu famem sitímque sedat, ut Plinius author est. E lacte fit & butyrum, barbararum gentium laudatissimus cibus. Spuma id est lactis, inquit Plinius, concretiúsque quàm quod serum uocatur: fit autem crebro lactis iactatu in longis uasis, donec pinguior lactis pars separetur: plurimum è bubulo (inde nomen) & pinguissimũ, ut Galenus author est: ut uero Dioscoridi placet atque Plinio, pinguissimum ex ouibus: fit & ex caprino. Quod magis uirus respuit, hoc præstantius iudicatur. Recens obsoniis additum, olei uicem pensat: & in bellariis adipis loco ponitur. Neque omittendum in eo olei uim esse: & barbaros omnes infantésque nostros ita ungi. Butyrum exiguo gustu famem sitímque sedat, conseruátque uires. Butyrum natura oleosum & emolliens est: unde si largius sumatur, aluũ soluit: & contra uenena, si oleum desit, utile est. cũ melle admistum dentiliones adiuuat, si adfricetur. Phlegmonas quæ in mollibus sunt corporibus, cõcoquit ac discutit, ut parotidas, bubonas, orísque ac similium partiũ phlegmonas in puerorum & mulierũ corporibus postea quàm fluxio constiterit. Cõtra uuluæ inflammationes, atque duritias efficax est butyrum, quòd neque uirus resipit, neque uetustum est. In medicamenta additur, quæ pus mouent, præsertim in neruorum uulneribus aut cerebri mẽbranarum, aut ceruicis uesicæ. H
Natura butyri est mollire & (ut Dioscoridi placet) purgare, replere & carnem creare, & astringere quoque ut Plinio uidetur. Aspidis morsui utilissime imponitur. Deuoratũ uero & in corpus digestũ, pleureticis peripneumonicísque confert plurimũ, ut & liberior fiat excreatio & materiæ cõcoctio facilior. Quòd si syncerum butyrũ linctu hauriatur, cõcoquit quidẽ magis, sed sputum minus educit: uerũ unà cum melle & amigdalis amaris, minus certe concoquit, sed educit liberius. Fuligo ex butyro collecta, in ocularibus medicamentis exsiccãdi astringendíque uim habet: oculorum fluxiones cohibet, & ulcera ad cicatricem facile perducit. Coagulũ omne ut

Caseus mollis. *Caseus muste°.* *Caseus uiridis.* *Saprum.* *Hippace.* *Butyrum.* *Coagulum, πυτία.*

A ut Dioſcorides prodit,& diſſipata cogit,& coacta ſeparat.Ego uero(inquit Galenus)coagulo uti,acri certe medicamẽto, ad affectum aliquem qui adſtrictionem deſideraret,nunquam ſum auſus.Porro coagulum omne acre eſt,facultatémque habet extenuantem,digerentem,& exſiccantem.Lac in uentre coagulatum diſſecat:& ſanguinem in uentriculo concretum, non leporinum ſolum,ſed coagulum quoduis epotum:quanuis efficacius id faciat leporinũ.Hœdi,agni,hinnuli,dorcadis,platicerotis,dorci,uituli, & bubali coagula ſimiles habent naturas.Coagulum hinnuli, inquit Plinius, leporis,hœdi,laudatum:præcipuum tamẽ daſypodis,quod & profluuio alui medetur,unius utrinque dentatorum.Et hæc quidem animalibus quæ ſanguine prædita ſunt,partim omnibus communia ſunt, quibus uidelicet ab
B iis quæ ſanguine carent,ea differre conſtat:partim uero generibus quibuſdam propria:de quibus accuratius generatim deinceps pertractãdum iam nobis reſtat,ab homiue exorſis.

G Si ſcammona aut &c. Hoc confirmant Theophraſtus lib.9.De hiſtoria plantarum, & Dioſcorides lib.2. De lacte quoque tabiarum, quantum diſcrepet ab aliis, leges apud Galenum lib.5.Method.medend. E Oxygala, aliis quoque modis oxygalam conficit Columella lib.12. Eſt quod aphrogala uocatur, quod æſtate dant media in caloris ſiccitatíſque leuamen: an idem ſit quod hoc loco ex Plinio oxygala appellatur,coniicere potius licet quàm certi aliquid pronuntiare: cum neminem hactenus aut græcum authorem aut latinum (quod certe memini) uiderim, qui quid ſit aphrogala explicet.Melca autem quid ſit (quod è lacte quoque obſonium eſt, cuius & uſus idem qui aphrogalactis eſt) deſcripſit nobis Conſtantinus Cæſar in agriculturæ
C lib.12. ex Paxamo authore. Melcam ſcilicet lac eſſe,in ollas fictiles, quæ acerum feruefcens ebiberit,coniectum repoſitúmque: atque quod hoc pacto acidum fuerit redditum,melcam uocat. Interdum etiam &c.Hoc à Dioſcoride & Plinio fit, non ad ſeparationem, ſed ne ſuperfundatur lac cum feruet. Serum à lacte) Modus ſeparandi deſcribitur à Dioſcoride,& Plinio lib.28. πυριάτην,aliàs πυριάστην,πυρίεφθον, inquit Athenæus, à nonnullis uocatur primum lac, quod ſtatim ab edito fœtu mulgetur.

H Caſeus,Caſei faciendi ratio traditur à Columella lib.7. A Stomacho utiles, inquit Plinius,qui non ſunt ſalſi,id eſt recentes. Caſeus mollis,ut Plinio uidetur,aluũ ſiſtit. Elixus, ἑφθός:ita habetur in Dioſcoride,ſed non ſinè ſuſpicione mendoſi exemplaris. Caſeus recens cum melle,inquit Plinius,ſuggillata emendat. D βιθύς,aliàs βαθύς. Latinus interpres uetus baynticus legit. an fortaſſe bithynius? ut idem ſit, de quo ſtatim ex Plinio. De caſeorum præſtantiſſimorum uarietate ex locis,plura habet exempla Plinius lib.11. E Mollis,Mollem caſeum,& qui recens coactus eſt,Columella (ut arbitror) caſeum uiridem, Plinius muſteum uocauit. Saprum, id eſt putri-
D dus caſeus, uel uetuſtate putridus. H Fuligo ex butyro,λιγνὺς ἐκ τοῦ βουτύρου.Quo pacto colligitur ex butyro fuligo,docet Dioſcorid.lib.2.

De homine. Cap. LX.

VM animalium differentias quæ dictu dignę uidebũtur, prout natura cuiusq; admonebit generatim speciatímque simus notaturi, iure potissimum ab eo ordiemur quod primum est: prima autẽ sunt quæ perfecta: eiusmodi uero sunt quæ animal generant perfe- F ctum, eorúmque primum & præcipuum homo est: utpote quẽ rerum natura, sensus iudicio & rationis capacitate præposuit omnibus. Sapiẽs enim est hoc animal, & unum ex omnibus animalibus nobis cognitis diuinitatis particeps, aut omniũ maxime simul & prudentissimum omnium. Homo itaque cum sit animaliũ omnium diuino cultui maxime deditum, nõ abs re effectum est, ut omniũ maxime erectus uiuat, superiorem sui partem ad uniuersitatis supremum erectum habẽs: caput scilicet, quod membrum corporis totius diuinissimũ esse cæterorúmque principẽ asserit Plato: cui totum corpus connexũ subest & ueluti paret: atque in hoc tanquam in summa corporis arce pręstan- G tissimam animi nostri partem, ipsam scilicet rationem, sedem habere dicimus. Et cum alia item animalia imaginationem habeãt, quæ per sensus fit, (φαντασίαν αἰσθητικὴν uocant Græci) homo unus ex numero animalium, quæ nobis cognita sunt, τὸ βουλευτικὸν, id est uim obtinet cogitãdi deliberandíue. Et memoriæ quidem atque disciplinæ plures animantes participes quandoque sunt: nulla tamen præter hominem potest reminisci: quãdoquidem id nulli contingit absque συλλογισμῷ, id est rationis quodam ueluti discursu, quid prius & quid postea factum fuerit colligẽte. Quod uero ad sensus attinet, homo quanquam pro corporis magnitudine minime fere omnium animalium procul sentire potest, sensilium tamen differẽtiarum sensu atq; iudicio maxime omnium ualet. Et in tactus quidẽ acumine & gustus (nam H & hic tactus quidam est) homo reliqua facile superat animalia : uerum olfactum habet, nõ solum aliis animantibus obtusiorem, sed & omnium sensuum, qui uel in seipso sunt, maxime stupidam.

Homo.

G Præstantissimam. Variam authorum sententiam de principalis animi partis sede, explicat Iulius Pollux, lib.2. Quod uero ad sensus. Humanorum sensuum quàm sint certa iudicia pluribus explicat Cic. lib.2. De nat. deor. & 4. Academ. quæst.

De partibus hominis exterioribus. Cap. LXI.

HAbet sane homo solus inter animalia caput superiorem obtinens sitũ, non corporis sui ratione tãtum, ut cætera, sed quòd parti sublimi uniuersi

A uersi respondeat, ut supra dictum est. Est autem propria naturalísque capitis figura, ueluti si excogitares sphęram paulo lõgiusculam utrinque compressam: prominet enim pars utraque, prior scilicet & posterior. Facies homini tãtum, noménque à re accepisse uidetur πρόσωπον: (quod enim unus ani malium homo erectus est, solus prospicit ante uersus uocémque ante uersus mittit.) cæteris os aut rostrum: nam piscis aut bouis faciẽ dicere non solemus. frons & aliis: sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index est. Supercilia homini & pariter & alterne mobilia: & in iis pars animi, negamus an annuimus: supercilium homini dextrum magis attollitur, & arcuatum magis quàm sinistrũ habetur. Distant oculi hominis sibi interuallo proportione magnitudinis respectu cæterorum anima-
B lium minimo. Puerorũ omnium oculi statim à partu cœsiusculi sunt: post uero immutantur in eam naturam quæ futura est: quod in cæteris animalibus non euenit manifeste. nascuntur etiam nonnulli altero tantum oculo diuerso, cœsio scilicet, quod item cæteris fere non contingit. Cum cæteris quidem animalibus in suo genere fere singulis color sit idem, solus, uel saltem potissimum animalium homo numerosa oculorũ uarietate notatur: quod enim nigrum oculi dicitur, aliis atrum conspicitur, aliis admodum cœsium, aliis fuluum, aliis caprinum, quod ad cernendi claritatẽ primatum obtinet. Sunt & oculi in homine grãdiores, modici, parui, prominentes, (quos hebetiores putant) cõditi: (quos clarissime cernere) præterea alij contuentur longinqua: alij nisi prope admota nõ cernunt, μύωπες dicũ- *Μύωπες.*
C tur & lusciosi. Multorum uisus fulgore solis constat, nubilo die non cernẽtium, nec post occasum: alij interdiu hebetiores, noctu præter cæteros cernunt: utique nyctalopes uocantur. Augurium est ex homine ipso nõ timẽdi mortem in ægritudine, quãdiu oculorum pupillę imaginem reddãt. Inter ea quæ pilos habent, homo unus cilium in utraque palpebra obtinet, & parte magis supina quàm prona, contra quàm quadrupedum generi accidat: & frequentius conniuet homo, quàm alia. Aures homini tantum immobiles: & situm utroque ex latere, eodem in orbe quo oculi obtinent: nõ, ut quadrupedum nonnullis, positæ superius sunt. mobiles esse nares natura uoluit, nec sicut aures immobiles. Labra homini mollia, carnosa, & quę separari possint data sunt: tum dentium tuendorum gratia, ut & cæteris, tum *Nyctalopes.*
D etiam ad usum sermonis agilia. Barba nõ pari modo effunditur omnibus, sed aliis tam mustax, quàm maxillæ & mentum, pilorum frequentia integuntur: aliis mentum leue & mustax, maxillæ uero pilosæ cernuntur. Homo contra quàm cætera animalia dentibus carens uenit in lucem, nisi quid præter naturã intercesserit: pueri deinde septimo mense dentire incipiunt: primo edunt primores, alij superiores, alij inferiores: sed fere superiores, uti Plinio uidetur. Denique omnes maturius dẽtiunt, quorum nutrices lac habẽt calidius. Mutantur postea homini dentes (sicuti & quibusdam aliis) pri mores: nam septimo eosdem decidere anno, aliósq; suffici palam est: at canini amissi casu aliquo, nunquã renascũtur: & maxillares nullũ animal mu tat, ut dictum est. Homini nouissimi maxillares, quos genuinos uocamus,

circiter uicesimũ annum gignuntur & uiris & mulieribus. Iam uero quibusdam mulieribus anno etiam octogesimo maxillares illi nouissimi non sine dolore exierunt. Viris quoque idem euenisse accepimus: quod certe iis accidit, quibus in iuuentute ipsi genuini nati non fuerint: sed quibus in iuuenta non fuere nati, inquit Plinius, decidere in senecta, & mox renasci certum est. Dentes habet plures mas, quàm fœmina. triceni bini uiris attribuuntur, fœminis minor numerus. Aliqui uice dentium continuo osse gignuntur. Hominum dentibus quoddam inesse uirus traditur: nanque & speculi nitorem ex aduerso nudatos hebetare, & columborum fœtus implumes necare. Linguam habet homo absolutam maxime, mollissimam & latam: ut sit non ad sapores solum percipiendos, sed ad literarũ explanationem, & sermonis expressionẽ accommodatissima. Latũ pectus humanũ est, cætera angusta. Et præter hominẽ nullum est animaliũ, quod mammas parte gerat priore. Mammas homo solus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantum: maribus mammæ conspectiores & fœminatiores tum iunioribus tum senioribus efficiũtur, qui humidiores, leuiores, nec uenulenti sunt: eorúmque ipsorum, iis magis qui fusci, quàm qui candidi sunt. In mammis etiam maribus lac fieri potest: uerum caro iis spissa, mulieribus fungosa foraminulentáque. uiris post pubem exiguum nõnullis lac exprimitur: ueruntamen per suctum frequẽtiorem, uel multum prodisse aliquibus traditum est. In muliere lac quod ante septimum mensem contractum est, inutile est: sed simul infans natalis est, & lac esse utile incipit: prius autem salsum etiam est, ut pecoris. Mulieris lac commodius lactentibus est, ex Aristotelis sententia, quod liuotem trahit, quàm quod candidum est: & fuscæ salubrius quàm candidæ. Galenus candidũ lac, Paulus quod nõ solum crassitudine, odore, & sapore, sed & colore quoque mediocre est, commodius arbitratur. Maris genitale foris prominet & ante habetur, testésque absoluti pẽdent. Genitale illi cartilaginosum carnosúmque, quod ut parte carnosa inflari nequit, sic cartilaginosa intumescit. Homo unus sanguineorum cauda uacat: nates habet, quod nulli quadrupedũ datum est. Homo uice pedum priorum brachia habet & manus: & ungues in digitis habet rectos ac latos. Solus quoque animalium ambidexter, hoc est dexter utraque manu nascitur. Hominis digiti articulos habẽt ternos: pollex binos, & digitis aduersus uniuersis flectitur: per se uero in obliquum porrigitur, crassior cæteris. Huic minimus mensura par est: duo reliqui, sibi: inter quos medius longissime protenditur. Digiti quibusdam in manibus seni. Inflexus articulorum tum brachij, tum digitorum omnium agitur ad interiora. Crura homini fœmore suráque carnulenta sunt: nullámque fere sui corporis partem, tam carnosam haber, quàm nates, fœmora, tibias: (quas enim suras uocamus, non nisi carnis copia parte tibiæ posteriore complentur) cum cætera animalia quæ cruribus constant omnia, uacua carne hęc habeant. Sura aliis retracta ad poplitem est, quibus scilicet nates sunt pleniores: aliis detracta, quibus graciliores. In ipsa genu utriusq; commissura dextra læuáq;, à priore parte gemina quædam buccarum inanitas

Nates pleniores, μεγάλα τὰ ἰσχία.

E F G H

A nitas inest, qua perfossa, ceu iugulo, spiritus fugit, ut Plinius author est. Homini pedes omniũ maximi proportione magnitudinis: quibus pars interior plantę non caua, sed ita pleniuscula est, ut solũ toto attingat uestigio, ij uersuti sunt, ut inquit Aristoteles, & fraudulenti. Digitorum manus magnitudo, contra quàm pedis est. manus enim longos, pes uero breuiores habet digitos. ungues habet homo pro digitorum magnitudine minimos. Homo cõtra atque cætera animalia inflectit crura brachiáque: quippe qui brachiá in posteriora flectat, (quanquam ita ut paulum uergant ad latera interiora:) crura autem in anteriora. Partes naturales hominis unius, secundum naturam dispositæ sunt, tam superiores quàm inferiores: quandoquidem partem superiorem ad uniuersi supremum erectam obtinet: solus e-
B nim animalium erectus incedit. Homo cum ad iusta incrementa peruenit, partem superiorem habet minorem quàm inferiorem, cõtra quàm cætera animalia quæ sanguine constent: (partem superiorem intelligi uolo, quantum de capite ad eam pertendit partem, qua exitus patet excremẽtis: inferiorem autem, quantum ab ea ipsa subsequitur reliquũ corporis.) homo nanque in prima ipsa ætate, antea quàm adolescat, partem superiorem corporis habet maiorem quàm inferiorem: & quò per ætatem amplius augetur, eò contra euenit, ut inferiora superioribus magis crescant, donec ad iustam peuenerint magnitudinem. Quamobrem unus ipse non eodẽ modo ingredi solet, infirma adhuc ætate, quo iam firma ingreditur: sed dum infans est principio, ne serpere quidem potest, sed immobilis iacet: deinde
C primum quadrupes reptat: postea se erigit, bipésq; incedit, nisi formam pomilionis habeat. Est autẽ pomilio cuius pars superior magna est, inferior, quæ sustinet pondus motúmque exercet, parua. νανώδης. Parti dextræ habilior adscribitur motus, lęuæ firmitas maior: unde altera gesticulationibus promptior est, altera oneri ferendo accommodatior. Vires tamen quibusdã dextera parte maiores esse, quibusdam æquas utraq;, aliquibus lęua manu pręcipuas obseruatum est.

D Quosdam etiam cum dẽtibus esse natos, exempla sunt & apud Plinium & Solinum. Genuini, κραντῆρες, ὀψίγονοι. F. Natalis, γόνιμος, id est ad partum habilis: Plinius uitalem dixit. Quod liuorem trahit, τὸ πελιδνότερον, id est quod ad liuorem accedit, uel subliuidum. H Pollex, inquit Aristoteles, uno inflectitur nodo, cæteri binis adducuntur: ut uero Galenus, compactus pollex est ex triplici osse: primúmque e-
D ius internodium tanquam palmæ pars minime est accipiendum. A Partes etiam crurum brachiorúmque, quo pacto & contrario modo inter se flectantur, & contra quàm in cæteris animalibus, pluribus explicat Aristoteles lib. De gressu animalium.

De partibus interioribus hominis, & similaribus. Cap. LXII.

HOmo plurimum cerebri proportione magnitudinis, ac humidissimũ habet: & mas plus quàm fœmina. Vni animalium homini cerebrum in infantia palpitat, nec roboratur ante primum sermonis exordium. Cor animalibus cæteris in medio pectore est: homini tantum infra lęuam papillam turbinato mucrone in priora eminens. Est hominis pulmo simplicior, nec ita multifidus, ut nonnullorum animal procreantium est: nec leuis,

ſed inæquabilis eſt. Fibras habet, quas λόβους uocant, quatuor quidem maiores, utraque ſcilicet parte binas: unam autem ſimplicẽ & minorem. Rotundum hominis iecur eſt, ac ſimile bubulo: ſuperne quà manu tangitur, gibbum eſt, intrinſecus cauum. Iecur quatuor fibras habet, in iis duntaxat qui procero corpore ſunt, uti Theophilus prodidit: non in omnibus enim hominibus fibrarum numerus ſimilis conſpicitur, ſicuti neque magnitudo. etenim uti recte ſcripſit Herophilus, in quibuſdam ne fibras quidẽ habet iecur, ſed ex toto rotundum eſt: quibuſdam duas, aliis plures, nonnullis quatuor. Iecori fel adnexum habetur: aliqui tamẽ eo carere uiſuntur, quorum ualetudo, inquit Plinius, firmior, & uita longior. Carent eo qui abſinthio ueſcuntur in Ponto. Eſt hominis lien ſuillo ſimilis ſpecie anguſta & longa. Hominũ renes, inquit Ariſtoteles, ſimiles bubulis ſunt: quippe qui tanquam compoſiti ex multis exiguis renibus conſtent: neque æquabiles ſunt, quomodo renes ouium cæterarúmque quadrupedum habentur. Galenus uero eorum figuram, ea parte qua uenæ atque arteriæ in ipſos inſeruntur, ſimam eſſe prædicat: altera uero, quæ illi parti oppoſita eſt, plane rotundam. Ventriculus humanus canino ſimilis eſt: (quippe qui nõ multo amplior ſit quàm inteſtinum) figura illi rotunda, ſed oblongior, & quaſi inteſtino ſimilis ampliori. Inteſtina homini ſuillis ac ſimiarum proxima ſunt: in quibus quod colon appellatur, amplius eſt: & quod poſt ipſum in ſedem porrigitur, breue id corpulentúmque eſt. Omẽtum homini proportione magnitudinis maximum eſt: oritur id & dependet à medio uentre, quà ueluti ſutura ducitur. Eſt & hominis ueſica proportione, quàm cæterorum amplior. Sanguis homini tenuiſſimus ac puriſſimus eſt: extremúmque ſanguinis uitium habetur, cum ſit uel in picis liquidæ modum craſſus, uel ſeroſus adeo, ut poſteaquam è uena effuſus concreuerit, plurimum habeat liquidi humoris ſupernatãs: optimus uero qui inter hos medius eſt. Omnium fœminarum maxime mulier ſanguine abundat: & quæ menſtrua appellamus, plurima fieri in mulieribus ſolent. Sunt & hominis uenæ craſſæ proportione humani corporis. Inter oſſa ſinciput ultimum confirmatur: iam enim cum partus in lucem uenit, molle hoc infantis os eſt, palpitátque, ut antea dictum eſt. Caluaria homini raro ſolida ſine ſuturis eſt: ſed tamen & uiri caput uiſum ſine ulla ſutura eſt. Spina hominis ex uertebris quatuor & uiginti conſtat: (excepto etiam oſſe ſacro) nam in reliquis, ex pluribus compacta eſt. Homo omnium animalium, quæ pilos habent, nudiſſimo corpore eſt: pilis enim pauciſſimis exiguíſque integitur, niſi in capite: qua quidem parte, hirtiſſimus omnium ipſe eſt. Et cum cæteris, quæ pilis ueſtiuntur, partes pronæ piloſiores ſunt, ſupinæ aut glabræ omnino, aut minus piloſæ habẽtur: homo contra. Cilium etiam homini utraque in palpebra, ut dictũ eſt: & alæ oppletæ pilis, & pubes, quod cæteris deeſt. Pili in homine omnium animalium uno, partim ſimul, partim poſtea per ætates gignuntur. Congeniti ſunt pili capitis, ſuperciliorũ & palpebrarum: poſtgeniti pubis primum, mox alarum, poſtremo menti: loca enim quibus pili proueniant, totidem ſunt congenitis deputata, quot

Colon, Theodorus aluũ interpretatur.

E F G H

poſt

A post genitis. Deficiunt ac defluunt maxime primíque per ætatem pili ca-
pitis, non tamen omnes, sed tantum primores. ergo capitis leuitatem cal-
uitium nuncupamus, Græci φαλακρότητα dicunt: quam rem in superciliis Caluitium, φαλακρότης.
ἀναφαλαντίασιν, hoc est salitium appellamus, quoad melius uocabulum inue-
nerimus, inquit Theodorus. Mutatur color pilorũ in senectute: cãdidíq; pi Ἀναφαλαντίασις, salitium.
li efficiuntur in hominibus, quod uel in quibusdã aliis, uerum perpaucis a-
nimalibus accidit, sed non adeo aperte, prçterquam in equo: hunc pilorum
candorem canitiem uocamus, Græci πολιότητα. Caluitium uni tantum a- Canities, πολιότης.
nimalium homini, præterquam innatum: parte itaque capitis priore non-
nulli caluescunt. sed pueri aut mulieres raro caluescunt: uiri autem proce-
dente ætate sæpius calui euadunt. necnon capite homines senescentes ca-
B nescunt, quod nulli fere ex cæteris accidit manifeste. Canescunt homi-
nes primo temporibus: sed nemo uel temporibus, uel occipite caluescit.
Pili post geniti iis, qui ante pubertatem castrati sunt, nõ exeunt, & post pu
bertatem excisis, soli decidunt, prçterquã pubis: hæc enim quanuis minua-
tur, tamen manet. congeniti uero iis non defluunt: nemo enim spado cal-
uescit. Pili in mento mulieris non prodeũt, nisi interdum pauci: reliqui pili
qui postea gigni solent, mulieribus quoque proueniũt, sed parcius. Fieri po
test, ut homo tum mas tum etiam fœmina pilis post genitis careat, iam in-
de ab ortu naturæ uitio contracto: & nisi ut pubescant contingat, steriles in
gignendo sunt. Crescũt pili quibusdam in morbis, ut præcipue in tabificis:
quinetiam in senectute & defuncto augescũt durioresq; redduntur, quod
C idem quoque unguibus euenit. Copiæ pilorum defectúsq; discrimina pro
corporis temperatura, atque pro cutis qualitate proueniũt. Qui enim cali-
da & sicca intẽperie sunt, magna ex parte hirsuti euadunt: uerùm hoc, si in
summo fuerit: mediocriter autem, si calida quidem est intemperies, sed in
altera cõtrarietate mediocritatem habeat. similiter & quæ sicca quidem,
sed in calido & frigido media est temperie: est enim ea quoq; modice hir-
ta. Raro pilo sunt omnia frigida temperamenta, siue ea mediocriter se ha-
beant in humiditate, siue immodice. Cæterum ad summum glabra est fri-
gida temperies & humida: minus hac quæ frigida est, sed in altera cõtrarie-
tate temperata: adhuc minus, quæ frigida & sicca est. Nõ ut in cæteris ani-
malibus quæ pilum habent, colorũ causa cutis est: qui enim alba sunt cute,
D nonnunquã nigros admodũ habent pilos. Cutis homini proportione ma-
gnitudinis tenuissima est: ea uero quæ in manu est, quàm proxime ad me-
diocritatem accedit: ideóque & tactus instrumentum in homine prçcipuũ
est. cutis quoque affectus secundum naturam est, tum Ægyptiorum nigri-
tia, tum Gallorum candor, tum Scytharum rufus color.

De uoce hominis, & somno. Cap. LXIII.

VOcem quidem mittũt & alia animalia: nullũ tamen aliorũ est, quod
loqui possit, sed proprium id hominis est. Qui surdi iam inde ab ortu
naturæ sunt, iidem etiam muti. uocem ergo emittere possunt, locutionem
autem nullam. Pueri ut cætera sua membra continere ac regere nequeunt,

sic etiam linguæ sunt impotentes,& serius lingua absoluuntur:itaque ma- E
ψελλίζουσι καὶ τραυλίζονται. gna ex parte balbutiunt,tortáque lingua sunt. Infantis nascentis uox nulla auditur antequam totus emergat utero.Primus sermo anniculo est:qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiũt.Vox roboratur à tredecim annis,eadem in senecta exilior:neque in alio animalium sepius mutatur.Differunt tum uoces tum locutiones tractus ratione & regionis: locutióque ipsa non perinde ut uox per naturam prouenit, sed per disciplinam acquiritur:unde homines quoque locutione utuntur uaria, cum uocem omnes reddant eandem. Homo genitus premitur somno per aliquot menses: deinde longior in dies uigilia.Infantes primis quadraginta diebus neq; ridét cum uigilant,neque lachymantur, sed noctu & per quietem utrunque interdum faciũt. somniátque statim infans:nam & pauore expergiscitur, & F
suctum imitatur.Homo maxime animalium somniat: sed editis nuper in lucem,& infantibus adhuc, nullum ita cõtrahitur somnium, ut meminisse possint imaginum:sed plurimis anno circiter quarto aut quinto ætatis,uisa incipiunt.Produntur tamen & uiri & mulieres,qui nũquam quicquam somniarint:quorũ nonnullis in processu ætatis accidit,ut uiso somnio mutarentur habitu sui corporis,uel in mortem,uel in morbum.

De hominis generatione & partu, atque de iis quæ ad hæc pertineant. Cap. LXIIII.

Semen habet homo pro corporis magnitudine plurimũ:& homini maxime omnium animalium temporibus omnibus oportunus coitus est. G
Cæteris enim animalibus stati per tempora anni concubitus: homini uero omnibus horis dierum noctiúmque:cæteris satietas in coitu, homini prope nulla.Stimulatur ad uenerem mas hominum magis tempore hyberno, fœmina æstiuo,ut Hesiodus prodidit.Ætas uero accommodata ad coitum innotescit homini,tum uocis mutatione,tum etiam testium non magnitudine tantum,uerum etiam specie:quemadmodum etiam mammis declaratur, sed præcipue ortu pilorũ pubis.Mas semen genitale magna ex parte incipit ferre anno peracto bis septimo:simul etiã pubescere incipit eo tempore.Vox item per id tẽpus mutari in sonum asperiorem inęquabiliorémque incipit:quanquam nondum grauis,neque acuta pręterea est,neq; tota æquabilis.Mammæ etiam extuberant:& genitale nõ solum magnitudine, H
sed etiam specie proficit.Fœminis etiam per id tempus exurgunt ubera: & quæ menstrua uocantur erumpunt:& uox eodem tempore puellarum mutatur in grauiorem.In puellis item diuersitas uberum est:aliis enim admodum magna,aliis exigua sunt: euenit sane ut immodice crescant,cum puellæ excrementis redundant.Semen profecto infœcũdum usque ad bis septimum annum est: mox prolificum quidem est, sed exigua imperfectáq; generant iuniores & mares & fœminæ, ut in cæterorum quoque animalium plurimis euenit.Concipiunt quidẽ facilius natu minores:sed ubi cõceperint,laborant in puerperio uehemẽtius: corpore etiam minus magna ex parte perficiuntur:& senescunt celerius mares salaces, & mulieres quæ

frequẽtius

A frequentius pariant: nam ne incrementum quidem post tertium partum effici posse uidetur. Post annum ter septimū mulieribus quidē opportune iam procreatio est: sed uiris accedere aliquid potest adhuc ad perfectionē. Homo mas ad annū usque septuagesimum, uidelicet termino ultimo potest generare: fœminæ usque ad quinquagesimum, uerum id raro: paucis enim proles in eo ætatis tēpore procreata est: sed magna ex parte maribus sexagesimus, aut quintus & sexagesimus annus finis progenerandi est: fœminis quintus & quadragesimus. Bipedum solus homo animal generat: & homo maxime sua natura uniparum est: cum omnibus tamen generibus ambigit: nam & uniparum, & pauciparum, & multiparum interdum est: hinc tempus etiam uteri ferendi enorme unum hoc animal sortitū est. cæ-
B teris enim unū est tempus: homini uero plura sunt. Nam & septimo mense & octauo & nono parere potest: & quod plurimū, decimo, nonnullæ etiam undecimum attingunt. Fœtus qui maturius quàm septimo mēse prodeat, nullo pacto uitalis est: septimo, non nisi pridie posteróue plenilunij die aut interlunio concepti nascuntur, ut Plinius author est: qui septimo mense, uitalis quidem hic primus exit: sed magna ex parte infirmior. Nonnullis etiam meatus quidam infissi, ut aurium & nariū, sæpenumero generantur: sed accrescenti articulantur infanti, & demum suam formam recipiūt: & in his multi etiam uiuere atque adolescere possunt. Qui autem mēse octauo nascuntur, non nisi perpauci seruantur: unde fit ut si quis in locis saltem Græciæ seruetur, non octauo mense natus existimetur, sed mulierem
C sui conceptus initium latuisse. Simili modo & qui diuturniores quàm undecimo mense nasci uidentur, eorum conceptus initium latēre putatur. Ita multiplex perficiendi tempus, pariēdíque diuersum homini datum est. Et cum alia singulos pariant fœtus, alia plures, genus humanum, uti diximus, in ancipiti est. Nam quod plurimum & locis plurimis agitur, mulieres singulos singulæ pariunt: sed sæpe geminos etiam: (nam in Ægypto plerunq; geminos pariunt) quandoque etiā & tres & quatuor: sed quinque cum plurimum nascuntur: iam enim hoc pluribus euenisse cōspectum est. Et quædam uiginti, partubus quatuor edidit: quinque enim singulis partubus enixa est. Verum supra tergeminos nasci, inter ostēta adducitur, (ut inquit Plinius) præterquam in Ægypto, ubi fœtifer potu Nilus: quo in loco septenos
D uno utero simul gigni author est Trogus. Et cū in cæteris animalibus gemini nati, etiamsi mas & fœmina sint, nihilominus enutriantur seruētúrque, quàm si mares ambo aut fœminæ sint: in genere certe humano pauci gemini seruātur, si alter mas sit alter fœmina. E geminis si remanēte altero alter abortiuo fluxu exciderit, alter qui legitime natus est, uopiscus nominatur. *Vopiscus.* Mulier grauida quidem maxime fere animaliū coitum patitur: uerum raro euenit ut superfœtet, sed factum tamē aliquando est. Qui itaque longo post tēpore sint cōcepti, minime perfici possunt, sed præmaturius dolorē, quo ipsi & primus fœtus intereāt, mouēt. At uero si proxime à primo cōceptu secundus sit factus, alsolui ediq; potest quod superfœtarit: ut quasi gemini nasci uideantur: quomodo Herculē & Iphiclem procreatos esse fa

bulantur:unum quidem omnino,aut alterum superfœtat mulier.Extat in E monumentis etiã medicorũ,& quibus talia cõsectari curę fuit, uno abortu duodecim puerperia egesta. In ferendo etiam utero homines cum cæteris animalibus dissident: cum enim cætera animalia plurimum temporis ualeant corpore cum uterum ferunt,mulieres magna ex parte ægre degũt. Quibus autem gentibus solitum est, ut mulieres labores suscipiant,iis nec uterus tam difficulter gestatur, & partus facilis est. denique quibusuis locis mulieres quæ laborare consueuerunt, facilius pariunt. Omnium animalium mulieribus inter fœminas plurima mensium purgatio euenit: ut uero Democritus physicus ostendit, mulier solum animal menstruale est. Conceptus mulieribus à menstruorum profluuio sua natura contingit: & quæ iis carent,steriles magna ex parte exigunt:uerum fieri potest,ut aliquę F etiam sine eorum profluuio concipiant, uidelicet quibus tantum humoris colligitur, quantum iis mulieribus, quæ purgãtur restare solet:quanquam non tanta copia ut & foris possit profluere. Sunt quibus prægnantibus etiã menstrua usque in postremum gerendi tempus eueniant:quibus accidit ut paruos fœtus pariant, & proles aut minus uitalis, aut infirma procreetur. Desinunt plurimis menstrua circa quadragesimum annum: quod tempus quæ excesserint,iis ad quinquagesimum seruantur nonnũquam: etiã nonnullæ eo tempore pepererunt,ut dictum est:sed ultra hoc tempus nulla potest protrahere.Et ipsæ fœminæ quibus munus est necessitatis huiusmodi, quandiu sunt in sua lege,non innocentibus oculis contuentur: aspectu specula uitiant,ita ut hebetetur uisu fulgor offensus, & solitam æmulationem G uultus extinctus splendor amittat,faciésque obtusi nitoris quadam caligine nubiletur. Mulierum aliæ in æternum steriles sunt:aliæ mutatis coniugiis exuunt sterilitatem:nonnullæ tantum semel pariunt: quædam autem fœminas aut mares semper.Euenit quippe multis & uiris & mulieribus,ut qui coniuncti inter se nequeant procreare,ubi dissociati se iunxere cum aliis,queant.Quod idem in maris quoque aut fœminæ procreatione nimirum euenire certum est. plerunque enim tum mulieres tum uiri, quandiu cum eisdem iunguntur,fœminam tantũ marémue procreant, seiuncti autem cõtra.Ætatis etiam ratione immutãtur,ut scilicet iuuenes inter se fœminas generent,seniores facti,mares,aut contra. Et qui iuuenes nihil procreent,seniores iam incipiant generare:aut contra,ut qui ante possent,pòst H nihil possint fœtificare. Sunt etiam aliæ mulieres,quæ uix concipiant:sed si concipiant,perficiant atque edant:aliæ contra, facile quidem cõcipiunt, sed seruare non possunt. Sunt & uiri qui non nisi fœminam procreent, & mulieres quæ non nisi marem:& contra,ut de Hercule fabulantur, qui inter duos & septuaginta liberos,fœminam unam tãtummodo genuit.Quæ concipere nequeunt,si uel cura adhibita, aut aliquo casu conceperint, fœminam magna ex parte pariũt potius quàm marem. Multis etiam uiris euenit,ut cum antea possent generare,post nequeant: deinde rursus facultatem recipiant generandi. Fœtus in utero in semet conglobatus,sic gestatur,ut nasum inter genua habeat.Nascuntur pueri (ut cętera etiam anima-

A lia) in caput uersi: at pedes autem procedere nascentem, contra naturā est:
quapropter uelut ægre parti appellantur agrippæ. Ita editi minus prospe- *Agrippæ.*
re uiuunt, & de uita æuo breuiori decedunt. Sed pueri manus quoque ad co
stas porrectas extensásque habent: qui cum exierint, uocem statim emit-
tunt, & manus in os admouent. Excremētum etiam reddunt, alij statim, a-
lij breui, sed omnes intra diem: quod excremētum copiosius quàm pro in-
fantis magnitudine est: μηκώνιον, id est papauerculum hoc mulieres uocant,
colore cruentum atque admodum nigrum & piceum est: postea lacteum
iam & albidum redditur: sugit enim confestim ubera infans. Vocem an-
tequam egrediatur nunquam emittit, uti ante dictum est: etiamsi cum dif
ficulter egreditur, caput extet, corpus intus sit totum. Nascentium uox pri-
B ma uagitus est: lætitiæ enim sensus differtur in quadragesimū diem. Nam
infantes, ut modo diximus, primis quadraginta diebus, neque rident cum
uigilant, neque lachrymantur: sed noctu & per quietem utrunque interdū
faciunt: nec uero sentiunt magna ex parte, cum scalpuntur. Plurimam hu-
ius temporis partem dormiunt: cæterum in dies quò subinde auctiores fue
rint, eò magis ad uigilandum immutantur. Pueris sinciput, ut modo dixi-
mus, molle est, seróque duratur: cum tamen cæteris animalibus discri-
men ossium nullum sit: sed omnia perfecta iam à natiuitate proueniant.

Fœminæ non similiter atque mares perficiuntur: quippe cum & intra pa
rentem fœmina tempore longiore conficiatur quàm mas: & ubi in lucem
uenerint, celerius fœminæ quàm mares perficiūtur. Nam & pubes & uigor
C & senectus fœminis prius uenit quàm maribus. Partus cæteris quidem ani
malibus minime laboriosi eueniunt: at mulieribus dolores uehemētissimi
incidūt, & præcipue stabilibus & sellulariis, & quibus nō bona latera sunt,
neque facultas retinendi spiritus suppetit. Post partum purgationésque
lactis copia excitatur, & nonnullis effluit non solum de papillis, sed etiam
passim per ubera: aliquibus etiam per alas. Edurāt in posterū globuli, (στραγ-
γαλίδας dicunt) quoties humor non coquatur nec exeat, sed redundet: ubera
enim tota fungosa ita sunt, ut si in poculo pilum forte hauserit mulier, do-
lor moueatur in mammis, quod malum τριχίαν uocant, id est pilare appel-
lant: nec sedatur, donec pilus uel pressus exeat sponte, uel cum lacte exuga-
tur. Solent pueri plurimi conuulsione excipi: & præcipue corpulentiores, *qui pueri conuul- tentantur.*
D & lacte uescentes copiosiore aut crassiore, & nutricem lactentes succi ple-
nam & corpulentam. Plurimi ante septimum diem intereunt: plenilunio
etiam infestantur hoc malo periculosius. Et quia solus homo, aut certe ma
xime animantium omnium homo comitiali morbo in tenera ætate labo-
rat, quod morbi genus transuertere oculos, sicut & cætera etiam membra
potest, eò fit, ut soli aut certe maxime animantium homini oculi deprauē-
tur per limitatem, fiántque limi. Mares potius quàm fœminę oblæsi muti-
líue in genere hominum nascuntur: cum in cæteris animalibus nihilo po-
tius mares quàm fœminæ ita proueniant.

A Extant apud Plinium & Solinum exempla quorundam, qui uel post septua-
gesimum annū liberos genuissent. D De partuū superfœtatione exempla uideas
apud Aristotelem lib. 7. hist. animalium, & Plinium lib. 7, & Solinum cap. 4.

Hominis uita, ætates & statura. Cap LXV.

E

Vluit homo plus temporis quàm quoduis animal, excepto elephanto, quod quidem usu rerũ adhuc fide digno nouerimus, inquit Aristoteles: quanquam alij aliter sentiant, uti ex Hesiodo circunferũtur uersus. Ter tria secla hominis transmittit garrula cornix. Quatuor & peragit cornicis tẽpora ceruus. Porro ætatũ gradus Varro ita distinxit: pueritiã ex puritatis ratione ad quintumdecimum extendit annum: inde ad tricesimum, adolescentiam: ad quintum uero & quadragesimum iuuẽtam: ad sexagesimum denique senectutem: in qua qui agunt, iam uocantur senes. Quinquennio fere corpus in homine quidem dimidium capere uidetur omnis magnitudinis eius, quæ reliquo toto tempore comparetur, ut sentit Aristoteles. In trimatu suo, inquit Plinius, cuique dimidiam esse mensuram staturæ certũ est. Homo crescit in lõgitudinem ad annos usque ter septenos: tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubescens, nodum quendam soluere, & præcipue ægritudine sentitur. Proficere uero homines ad annum usque tricesimum, aut longitudine aut crassitudine prodit Aristoteles. Corporis mensuræ ratio bifariam conuenit: nam quantus manibus expassis inter digitos longissimos modus est, tantum constat esse inter calces & uerticem. Nunc si de ipsis hominum formis requiramus, liquido manifestabitur, inquit Solinus, nihil de se antiquitatem mendaciter prædicasse, sed corruptã degeneri successione sobolem nostri temporis, per nascẽtium detrimenta decus ueteris pulchritudinis perdidisse. Licet ergo plerique definiant nullũ posse excedere longitudinem septem pedũ, quòd intra hunc modum Hercules fuerit: priscorũ tamen molem testantur etiam Orestis suprema, cuius ossa Tegeę inuenta à Spartanis didicimus implesse longitudinem cubitorũ septem. Procerissimum hominem ætas nostra, inquit Plinius, diuo Claudio principe, Gabbarum nomine ex Arabia aduectum, nouem pedum & totidem unciarum uidit. Iam uero ante tot annos uates ille Homerus non cessauit minora corpora mortalium, quàm prisca conqueri. In India multos quina cubita constat longitudine excedere. Onisicritus, quibus in locis Indiæ umbrę nõ sunt, corpora hominum cubitorum quinûm & binorũ palmorum existere prodidit: & uiuere annos 130, nec senescere, sed ut medio æuo mori. Cirnos Indorum genus Isigonus tradit annis centenis quadragenis uiuere.

Aliàs, ad quadragesimũ uero iuuentam.

F G H

G Longitudine septem pedum. Et alia inueniuntur exempla magnitudinis humanorum corporum, & apud Plinium & Solinum.

Multiformes hominum effigies, & mira quædam de hominibus alia. Cap. LXVI.

ET monstriferę narrantur hominum effigies: à litore Scytharum tridui nauigatione feruntur insulæ, in quibus equinis pedibus homines nascãtur, Hippopodes appellati: aliæ in quibus nuda alioqui corpora prægrãdes ipsorum aures tota integant. In quadam conualle magna Imai montis regio quę uocatur Abarimon, in qua syluestres uiuũt homines, auersis post crura plantis, eximiæ uelocitatis, passim cũ feris uagantes. Hos in alio non spirare

Hippopodes

Aliàs, Timaui montis.

A ſpirare ſolo,ideóq; ad finitimos reges non pertrahi aiunt:& in quadã Afri-
cę parte quoque homines feri ſunt, & uiri & mulieres.In Scythia iuxta ſe-
ptentrionem produntur Arimaſpi uno oculo in fronte media inſignes : id
quod ne crediderim quidem,inquit Herodotus,ut uiri naſcantur unoculi,
cæterum naturam habentes hominibus parem. Ferunt certe in Æthiopia
ab oriẽtis parte intima,gentes eſſe ſine naribus,æquali totius oris planitie:
alias ſuperiore labro orbas,alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto & na
ribus carens,uno tãtum foramine ſpirat: potúmque calamis auenæ trahit,
& grana eiuſdem ſponte prouenientis ad ueſcendum : quibuſdam pro ſer-
mone,nutus motúsq; membrorum. Megaſthenes gẽtem inter Nomadas
Indos narium loco tantùm foramina habẽtem prodit. Supra Naſamonas
B confinésque illis Maclias Androgynas eſſe utriuſq;naturæ,inter ſe uicibus
coëuntes,Caliphanes tradit:Ariſtoteles adiicit,dextram mãmam iis uiri-
lem,lęuam muliebrem eſſe.In monte cui nomen eſt Milo, homines eſſe a-
uerſis plantis,octonos digitos in ſingulis pedibus habentes, author eſt Me-
gaſthenes. In multis autem montibus genus hominum,capitibus caninis,
ferarum pellibus uelari:pro uoce latratum edere,unguibus armatũ : uena-
tu & aucupio ueſci.Cteſias ſcribit,in quadam gente Indiæ fœminas ſemel
in uita parere, genitóſque confeſtim caneſcere : eſſe rurſum gentẽ alterã
quæ in iuuenta ſit cana,nigreſcat in ſenectute, ultra æui noſtri terminos
perennãtem.Perhibent eſſe & gentem fœminarum in Calingis Indię gẽte,
quæ quinquennes concipiunt: ſed ultra octauum annum uiuendi ſpatium
C non protrahunt. At Cirnos Indorum genus Iſigonus tradit annis centenis
quadragenis uiuere.Legimus quoque Monoſcelos in India naſci ſingulis
cruribus,& ſingulari pernicitate ad ſaltum, eoſdémque Sciopodas uocari:
qui in maiore æſtu humi iacentes reſupini,umbra ſe pedum protegant : nõ
longe eos à Troglodytis abeſſe: rurſúſq; ab his occidẽtem uerſus, quoſdam
ſine ceruice,oculos in humeris habentes.Sunt & Satyri in ſubſolanis Indo- *Satyri.*
rum montibus,perniciſſimum animal,tãquam quadrupedes:tamen recte *In Aethiopia,*
currrentes,humana effigie,ut propter uelocitatem,niſi ſenes aut ęgri, non *inquit Solinus,*
capiantur.Satyri cum ſenuerint Sileni uocantur,inquit Pauſanias. Euphe- *& Plin. quo-*
mus prodidit in inſulis,quæ Satyrides in extero mari uocantur,incolas ru- *que lib. 5. ca. 8.* *Sileni.*
fos eſſe,& caudas habere haud multo equinis minores.Satyri in Æthiopia,
D ut inquit Plinius,in Lybia,ut Solinus,de hominibus nihil aliud præferunt,
præterquam figuram. India præterea habet genus hominum,qui non alia
quàm teſtudinis carne uiuũt: hirſuti omnia facie tenus, quæ ſola leuis eſt:
iidem coriis piſcium ueſtiuntur, Chelonophagi cognominati. Blemmyas
in Æthiopia credunt truncos naſci parte qua caput eſt:os tamen & oculos
habere in pectore.Himãtopodes flexis niſibus crurum,repũt potius quàm
incedunt,& pergendi uſum lapſu magis deſtinant quàm ingreſſu. Poſt ua-
ſtam Ægypti ſolitudinem feruntur Cynoproſopi homines habitantes,qui *Cynoproſopi.*
ex uenatu dorcadum & bubalorum uiuunt, nigro aſpectu, capite & den- *Cynocephali.*
tibus caninis:uocis quidem expertes,ſed ſtrident acute. eorum manus ro-
buſtis armantur unguibus atque acutis:ſimilitérque toto pectore,ut capite

ipſo,hirſuti habentur,pedum celeritate ualent.Cynocephali ex eo nomen E
traxere,quod caninum caput habeant,cætera membra homini ſimilia.Ferarum pellibus induuntur: & iuſtitiæ retinentes lædunt neminem: cúmq; Indici ſermonis intelligentes ſint,nihil tamẽ loquuntur. Choromãdarum gentẽ uocat Tauron ſyluestrem,ſine uoce,ſtridoris horrendi,hirtis corporibus,oculis glaucis,dentibus caninis. Eudoxus in meridianis Indiæ uiris plantas eſſe cubitales prodit:fœminis adeo paruas, ut ſtrutopodes appellẽtur.Megaſthenes ad extremos fines Indiæ ab oriente circa fontem Gangis Aſtomorum gentem ſine ore,toto corpore hirtam:ueſtiri frondium lanugine,halitu tantum uiuentem,& odore quem naribus trahũt: nullum illis cibum,nullúmque potum:tantum radicum florúmque uarios odores ſylueſtrium malorúmq; ſecũ portant longiore itinere,ne deſit olfactus:grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Super hos extrema in parte F
montium, ſpithamæi Pygmæi narrãtur, ternas ſpithamas logitudine, hoc eſt ternos dodrantes non excedentes. Quidam & Pygmæorum gẽtes prodiderũt ante paludes ex quibus Nilus oriretur:ubi & cum gruibus pugnare dicuntur.Degunt uero in cauernis: neq; id fabulam eſſe arbitratur Ariſtoteles.Strabo autẽ qui uidiſſe ſe diceret,fide dignum neminẽ eſſe prodit.

Homini,quæ ex homine aut eius partibus,oriuntur commoda. Cap. LXVII.

NVnc quæ in ipſo homine homini utilia inueniantur indicabimus, ipſum ſibi exquirentes.Quorundam hominũ tota corpora proſunt: G
ut ex iis familiis,quæ ſunt terrori ſerpentibus, tactu ipſo leuant percuſſos ſuctúue modico:quorum è genere ſunt Pſylli Marſiq;, & qui Ophiogenes uocantur in inſula Cypro.Et in inſula Nili Teutiri naſcẽtes tanto ſunt crocodilis terrori,ut uocem quoque eorum fugiant.Quæ autem nonnulli de hominis partibus excrementiſque prodiderint,nec referenda arbitror:ſanguinem nanque gladiatorum bibêre nonnulli, ut bibentibus populis procul eſſent comitiales morbi.Et hercule illi ex homine ipſo ſorberi efficaciſſimum putãt calidum ſpirantémque, & una ipſam animam ex oſculo uulnerum,cum è plagis hunc,ne ferarum quidem admoueri ori fas ſit humana.Ad elephantiaſin quoque in Ægypto, cum in reges incidiſſet morbus, in balneis ſolia temperabantur humano ſanguine: alij medullam crurum H
quærunt,& cerebrum infantium.Nec pauci apud Græcos ſingulorum uiſcerum,membrorúmque etiam ſapores dixere, omnia perſecuti uſque ad reſegmina unguium: quaſi uero ſanitas uideri poſſit,ferã ex homine fieri. Xenocrates,tanquam ſane ille ipſe fuerit expertus quoſnam affectus curare ualeat in cibo cerebrum, aut carnes,aut iecur humanum,prodidit:quos etiam capitis,tibiæ,& digitorum oſſa epota: quos denique ſanguis,ſudor, urina,muliebria,& ſtercus deuorata: inteſtabilia hæc & dictu quoq; faſtidienda.Quæ autem retuliſſe fas ſit,pleraque etiam ex iis non ſine honore dicto,explicabimus.Sanguine ipſius hominis ex quacunque parte emiſſo efficaciſſime anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus:item ora comitiali

Aliàs, cũ plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas ſit humana.

A tiali morbo lapſorum, exurgere enim protinus: quidam ſi pollices pedum pungantur, exq; his guttæ referantur in faciem. Lac muliebre corpori humano inter omnia lactis genera accommodatiſſimum eſt, ut quod & dulciſſimum molliſſimúmque eſt, & plurimum alit. Mulieri ante ſeptimum menſem profuſum lac inutile: ab eo menſe, quòd uitalis eſt partus, ſalubre. Lac utiliſſimum cuique maternum eſt. Cõcipere nutrices exitioſum eſt: hi ſunt enim infantes, qui coloſtrati appellantur, denſato lacte in caſei ſpeciẽ. Mammis quoque exuctũ lac, ſtomachi roſionibus prodeſt & tabi, pulmonúmque incommodis. In longa febre cœliacis utiliſſimũ arbitrantur, maxime eius quæ iam infantem remouerit. Item mammarum collectionibus cum thure: & oculis ab ictu cruore ſuffuſis: & in dolore aut epiphoris ſi e- *Lac.*

B mulgeatur, plurimum prodeſt: magíſque cum melle & narciſci ſucco, aut thuris polline: mixto præterea ouorum candido liquore, madidáque lana frontibus impoſitum, fluxiones oculorum ſuſpendit: nam ſi rana ſaliua ſua oculum aſperſerit, præcipuum eſt remedium: & contra morſum eius bibitur ſtillatúrq;. Qui ſimul matris filiæq; lacte inunctus ſit, liberari oculorũ metu in totam uitam affirmant. Aurium quoque uitiis medetur, modice admixto oleo: aut ſi ab ictu dolent, anſerino adipe tepefactũ: & contra morbum regium in morbis relictum, inſtillatur cum elaterio. Podagris quoq; iubent illini cum cicuta: alij cum œſypo & adipe anſerino: (qualiter etiam uuluarum doloribus imponitur) alij cum opio & ceruto: peculiariter ualet potũ contra uenena, quæ data ſunt cum marino lepore bupreſtíq;: & con-

C tra inſaniã, quæ fit hyoſcyami potu. Sempérq; in omni uſu efficacius eius quæ marem enixa ſit: multóque efficaciſſimum eius, quæ geminos peperit mares, & ſi uino cibíſque acrioribus abſtineat: eius uero quæ fœminã enixa ſit, ad uitia tantum in facie ſananda præualet: eius quæ marem peperit lacte guſtato, canes rabioſos fieri negant. Hominum qui probe concoxerint ieiuna ſaliua, lichenas puerorum illitu aſſiduo ſanat: item lippitudines matutina quotidie uelut inunctione. Mulieris quoque ſaliuã ieiunæ, potẽtem diiudicant oculis cruentatis, & ſi contra epiphoras feruentes anguli oculorum ſubinde madificentur: efficacius ſi cibo uinóque ſe pridie ea abſtinuerit. Scorpiones interficit hominis ſaliua: & omnibus beſtiis uenenoſis ſua natura aduerſatur: ferúntq; ictas ſaliua, ut feruentis aquæ contactũ fu- *Saliua.*

D gere. Martion Smyrneus qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit. item rubetas aliáſque ranas: Ophilius ſerpentes, ſi quis in hiatum earum expuat. Nunc mirum dicemus, ſed experimento facile: Si quẽ pœniteat ictus eminus cominúſue illati, & ſtatim expuat mediam in manum qua percuſſit, leuatur ilico percuſſus à pœna. Hoc ſæpe delumbata quadrupede approbatur, ſtatim à tali remedio, correcto animalis ingreſſu. Morſus hominis inter aſperrimos iudicatur: medentur ſordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiam ſcorpionum ictibus, ſerpẽtiúmque ſtatim impoſitæ. Melius è percuſſi auribus proſunt: ita & reduuias ſanari. Gymnaſiorum ſtrigmenta molliunt, calfaciunt, diſcutiunt, complent, ſudore & oleo medicinam facientibus. Vuluis inflamma- *Auriũ ſordes.* *Strigmẽta gymnaſiorum.*

tis contractísque admouentur: sic & menses cient, sedis inflammationes & E
condylomata leniunt: item neruorum dolores, luxata, articulorum nodos. Efficaciora ad eadem, strigmenta à balneis, & ideo miscentur suppuratoriis medicamentis. Nam illa quæ sunt ex ceromate permixto cœno, articulos tantum molliunt, calfaciunt, discutiunt efficacius: sed ad cætera minus ualent. Imo etiam ipsos gymnasiorũ rasere parietes: & illæ quoque sordes excalfactoriam uim habere dicuntur. panos discutiunt. ulceribus senum puerorúmque & desquamatis ambustis'ue illinuntur. Hæc Plinius. Vt uero Galenus prodidit, hominum sudor in palæstris miscetur subiecto pulueri, quem πίλον Græci uocāt. Quod ex his componitur, conisalon dicunt, uim habet digerendi cum adstrictione quadam: quo fit, ut efficacissimum sit mammis inflammatis remedium: & lac quod à partu in F
mammillis exundet, reprimat. inguinum quoque tumores discutit. *Vrina.* Vrina hominis, quàm sit aliorum animalium, multo imbecillior est, abstergẽdi tamen uim obtinet: id quod uel maxime ostendunt fullones, qui ea præcipue ad uestium sordes eluendas utuntur. Quin & medici psoras & lepras ea colluunt, ulceráque præhumida ac sordida, maxime ubi putridi insit quippiam. Impubium puerorum urina contra saliuas aspidũ, quas ptyadas uocant, quoniam uenena in oculos hominum expuant, prodest: contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, argema, palpebras: & cum erui farina contra adustiones, contra aurium pituitas uermiculósque, si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato, nouo fictili. Vaporatio quoque ea menses fœminarum ciet. Hac & atramenti lituræ abluuntur. uirilis, podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negāt. G
Aliàs, contra aurium pura.
Veteri miscetur cinis ostreorum aduersus eruptiones in corpore infantiũ, & omnia ulcera manātia. Ea excesis, ambustis, sedis uitiis, rhagadiis, & scorpionum ictibus illinitur. Obstetricum nobilitas non alio succo efficacius curari pronuntiauit corporum pruritus nitro addito, ulcera capitum, prurigines, nomas præcipue genitalium. Sua cuique autem (quod fas sit dixisse) maxime prodest, confestim perfuso canis morsu, echinorúmque spinis inhærentibus, & in spōgia lanísue imposita, aut aduersus canis rabidi morsus cinere ex ea subacto: contráque serpentium ictus. Ostanes contra mala medicamēta omnia promisit auxiliari matutinis horis suum cuique instillatum in pedem. *Stercus.* Stercus humanum in medicamenta ob fœtorem rarissime admittitur. Inter omnes tamen cõuenire uideo, humanum stercus, H
Pilus. non aliter atque caninum gutturi impositũ anginis auxiliari. Capillus puero, qui primum decisus est, podagræ impetus dicitur leuare circunligatus, & in totum impubium impositus: uirorum quoque capillus canis morsibus medetur ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo aut uino: combustus æque capillus carcinomati. Capilli mulieris si crementur, odore serpentes fugari produntur: eodem odore, uuluæ morbo strangulatas respirare. Cinere eo quidem, si in testa sunt cremati, uel cum spuma argenti scabricies oculorum ac prurigines emendari: item uerrucas & infantium ulcera cum melle. Capitis quoque uulnera, & omnium ulcerum sinus, simul addito

melle

A melle & thure, panos: podagras cum adipe suillo: sacrum ignem, sanguinémque sisti ilico, & formicationes corporum. Pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attingat, inclusus in armillam, & assidue in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibere traditur. Ossa humana combusta, ut quibusdam placet, uim habent maxime omnium ossium digerentem exsiccantémque. De homine satis dictũ habeo. Nunc ad reliqua transeamus animalium genera, primúmque terrestria. *Dentes.* *Ossa.*

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER V.

B

De quadrupedibus uiuiparis, & eorum partibus exterioribus. Cap. LXVIII.

Homini proximum genus quadrupedum est. Inter uniuersa nanque animaliũ genera, homini simillimę sunt quadrupedes: tum ossibus ipsis (quæ maxime totius corporis figuram constituunt,) tum reliquis etiam partibus omnibus, tum uero totius corporis forma. Quę in genere quadrupedum non pennatæ continentur, sanguine quidem omnia
C prędita sunt: sed alia animal pariũt, & uiuipara dicuntur, (quæ & perfectiora sunt) alia ouum edunt, & ouipara uocantur. Quadrupedes quæ animal generãt, caput, collum, & omnes partes corporis sortiũtur: (nam & talpã modo quodam oculos habere dixerim) uerum ipsæ singulæ partes inter se differunt. Sunt quadrupedũ alia cornigera, alia mutila: & quæ cornuta sunt, eadem omnino quadrupeda esse certum est: nisi quid per similitudinem & translationem cornu habere dicatur, quemadmodũ Ægyptij de anguibus Thebanis perhibent, quasi aliquid illis ueluti uestigium cornus extuberet. Nec
D alibi quàm in cornibus maior naturæ lasciuia: sparsit hæc in ramos, ut ceruorum: aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumẽto dictis: aliorum finxit in palmas, digitósque emisit ex iis, unde platycerotas uocant. Dedit ramosa capreis, sed parua, nec fecit decidua: conuoluta in anfractum arietum generi: rupicapris in dorsum adunca: damis in aduersum. Erecta autem rugarúmque ambitu contorta, & in leue fastigium exacuta strepsiceroti: mobilia eadem ut aures, Phrygię armẽtis: Troglodytarum in terram directa, qua de causa obliqua ceruice pascuntur. Aliis singula dedit: omnia in mucronem migrantia. Quæ cornua gerunt, bisulca magna ex parte per naturam sunt: & bisulcorum magna pars cornua gerit: ut bos, ceruus, capra. Quod autem idem & solipes & bicorne sit, nullum est,

quod nos adhuc nouimus, inquit Aristoteles: at solipes idémque unicorne, E
quanquã rarum, ut asinus Indicus: unicornis uero idémque bisulcus oryx
est. Gerunt sane medio sui capitis cornu fixum ea quæ unũ habent, aut cer-
te naribus. Sunt nõnulla quæ simul bisulca sunt, & iubam habeant, & cor-
nua bina orbem inflexu mutuo colligentia gerant, ut bonasus. Conigerum
nullum admodum paruum esse nouimus: omniũ enim quæ explorata ha-
bemus minimum dorcas est. Tenuiora fœminis plerunque sunt cornua, ut
in pecore: multis ouium nulla: nec ceruarum ulli. Quę pedes multifidos ha
bent, cornu omnia carent: & quæ superne priores habent dentes. Cornua
parte plurima caua sunt ab radice, quatenus ossum quoddã solidum am-
biunt: in mucronem tamen solidum exeunt, & simplici parte extrema cõ-
stant. Pars caua ex cute potius oritur: at solidum illud osse enascens subit F
implétque totum, quomodo cornua boum constare uidemus. Ceruino ge
neri ex cornigeris uni, tota solida & sparsa in ramos: & omnibus annis de-
cidua, nisi castrentur, cum ex cæteris cornigeris nulli cornua decidant, sed
omnibus perpetua sint, nisi per uim aliquam amittant. Auriculas habent
omnia, excepto uitulo marino: & eas quidẽ maxima ex parte ueluti capiti
appensas, & propterea mobiles: quas etiam non eodem orbe quo oculos,
quemadmodum homines, sed supra oculos sitas habere uidentur: uerunta
men non ita est, sed conspectum ementiuntur: quoniam bestię non erecto,
sed prono sunt corpore. Quadrupedum quæ multifida sunt, ut canis, leo,
lupus, uulpes, lupus ceruarius, omnia cæcos generant: post palpebræ dehi-
scunt. Cilio carent palpebræ inferioris quadrupedes: sed paulo inferius pili G
rari nõnullis exeunt. Nares quibus maxillæ longæ exeunt in acutum, in ri-
ctu appellato continẽtur: cæteris explanatius magísque discrete ad maxil-
las iunguntur. at elephantus peculiarem hanc partem præ cæteris sortitus
est animalibus. Maxillæ aliis rotundæ, ut simijs. Iumentorum omnium ca
put paruum est: maxillæ longæ. Oris etiam magnitudine discrimen existe-
re iis animalibus planum est: aliis enim os magno hiatu resciſſum est, ut
cani, leoni: denique omnibus quibus dentes serrati: aliis mediocre est, ut ge
neri suum. Linguam habẽt quadrupedes duram, crassam & minime abso-
lutam: indéq; fit, ut uocem parum explanare possint. Habẽt dentes omnia
quæ quadrupeda & uiuipara sunt, sed uarie: sunt enim alia utrinq; dentata:
alia altero dentium ordine carent. Quæ enim cornua gerunt, hæc nõ den- H
tata utrinq; sunt: quippe quæ primoribus maxillæ superioris careant den-
tibus: quanquam sunt nonnulla quæ & cornibus uacẽt, & utrinq; dentata
non sint, ut cameli. Item alia dentes habent exertos (χαυλιόδοντα dicũtur) ut
aper: alia sine iis sunt. Et aliis dentes serrati, ut cani, leoni: aliis continui, ut
equo, boui. Sunt enim dentibus serratis, (καρχαρόδοντα uocant) quorum se-
ries acutorum dentium mutua insertione pectinatim se constipat. Quod
autem simul & dẽtem exertũ & cornua habeat, nullum est: nec uero quod
simul & serratis dentibus sit, & alterutrum habeat illorum, hoc est uel cor-
nu uel dentem exertum. Raro fœminæ, & tamẽ sine usu sunt dentes exer-
ti: itaque cum apri percutiunt, fœminæ sues mordent. Primores dẽtes plu-
rima

Cæterorũ cornua ossibus adhærere, ceruorũ tãtum cutibus enasci sentit Plinius.

Nares, ῥύγχος.

A rima habent acutos, interiores planos. Minutis quadrupedibus primores bini utrinque longiſſimi. Genus autem quod duplicem dentium ordinem habeat, nullum noſtro in orbe eſt. Mutantur dentes, ut homini, ita quibuſdam aliis animalibus, ut equo, mulo, aſino: homini, ut diximus, primores mutantur: maxillares autem nullum animal mutat. In collo gula atque arteria iis omnibus eſt, & eodem ſitu quo homini. Pectus maxima ex parte non ut homini latum, ſed in iis coarctata hæc pars eſt: unde fit ne quadrupedes eo loco habeant mammas. Ipſas autem mammas haberi uarie certũ eſt: nam & inter ſeipſæ quadrupedes & ab homine mammarum differunt ratione: elephãto enim mãmę parte priore, hoc eſt in pectore, aut iuxta pectus ſub armis ſunt binæ, biníſq; papillis: urſæ mãmas habẽt quaternas. Aliis mammæ inter fœmina binæ: quibus enim ſolida ungula, aut cornua &
B partus numero pauciore, hęc mãmas inter fœmora habẽt, eáſque binas. Et inter hæc aliis papillæ binæ, ut ouibus: aliis papillæ quaternæ, ut uaccis. Quibuſdam nec in pectore nec in fœmoribus mammæ, ſed in uentre habentur, & quidem plures: uerum non omnes pares: quæ nanque numeroſo partu & pede multifido ſunt, hæc aut plures per uentrem duplici ordine utroque de latere gerunt, ut ſues, ut canes: aut binas tantum medio uentre, ut leo: pantheræ quaternas in medio uentre gerunt. Camelus quoque in uentre mammas duas cum papillis quatuor habet ut bos. Genitale mariũ aut ante habetur, ut equo & aliis multis: aut retro. Teſtes autem omnibus eſſe conſpicuos natura uoluit, præter elephãtum & erinaceum. & iis quæ
C genitale ante gerunt, aut penis & teſtes abſoluti pendent: aut aluo uel loco cuipiam illi proximo adhærent, & aut plus aut minus abſoluuntur: non enim pariter apro & equo membrum hoc abſolutum eſt, teſtes nanq; apro non pendent abſoluti aut tremuli, ſed hærent annexi retro. Oſſea ſunt genitalia, lupis, uulpibus, muſtelis, uiuerræ: urſo quoque ſimul ut expirauerit, corneſcere aiunt: elephantus teſtes non foris cõſpicuos, ut diximus, ſed intus conditos habet. Quadrupedes fœminæ omnes in auerſum mingunt: mares uero perpauci ita in auerſum mingunt, ut lynx, leo, camelus, lepus: ſolidipes nullum ſic mingit. Magna item quadrupedum pars caudam habet. Cauda quibuſdam prolixior dependet, nõnullis uero perexigua eſt: & quibuſdam tam exigua, ut uix dignoſci à ſenſu poſſit: aliquid tamẽ pro-
D minet quod caudam deſcribere poſſit: quibus enim corpus admodum piloſum natura cõdiderat, caudam iis diminuit: quod in urſis perſpicuũ eſt. Quinetiam caudas prolixiores pilis natura ornauit: alias longis, quibus tenor caudæ breuis, ut equis: alias breuibus, quibus tenor longus, ut bubus. *Tenor, στόλος.* Habent quadrupedes, quæ animal generant, omnes uice brachiorũ crura priora: non tamẽ omniũ crura priora cubitis manibúſq; proportione reſpõdent, ſed quæ multifidæ ſunt: hæ præcipue manibus ſuo digitato pede reſpondent: hoc enim non ſuſtentandi tantum corporis cauſa, ſed ad plura etiam quaſi manu utuntur: quippe quæ & capiant prioribus cruribus & repugnent, quod ſolidipedes poſterioribus faciunt: atque ob id nonnulla ex iis quorum pedes in digitos finduntur, pedes priores quinis diſtinctos digi

tis habent: posteriores quaternis, ut leones, canes, atque etiam lupi & pantheræ. Sed quæ parua inter digitata sunt, posteriores etiam quinque digitos obtinent. Sunt è quadrupedibus quæ sanguine constant, eadémque animal generant: aliæ multifidæ, quales hominis manus pedésque habétur: sunt enim quæ multiplici pedum fissura digitétur, ut canis, leo: aliæ bisulcæ sunt, quæ χηλὰς, id est forcipem pro ungula habeant, ut oues, capræ, cerui: aliæ infisso sunt pede, ut quæ solipedes nominantur, ut equus, mulus. Genus sane suillum ambiguum est: nam quibusdam in locis sues solipedes gignuntur, ut in terra Illyriorum & Pœonia, & quibusdam aliis locis. Bisulca igitur binis fissuris utrinque, id est à parte priore & posteriore diducuntur. Solipeda eam partem continentem ex toto habent. Omnibus autem ungulæ in senecta maiores redduntur. Permulta ex bisulcorum numero talum habent: solipeda eo carent omnia, excepto asino Indico. Multifidum item nullum adhuc talum habere cognitum est, sed lynci semitalo quiddam simile: leoni autem tortuosum in anfractum est. Omnia uero quibus datus est talus, cruribus cum non prioribus, sed posterioribus continent in cruris articulo. Talus autem, ut qui ueluti clauus est, tanquam alienus artus duobus illis interseritur qui articulum ipsum constituunt. Quædam ut manibus utūtur priorum ministerio pedum, ut dictum est, sedentque ad os illis admouentia cibos, ut sciuri. Quibus ex rapina uictus quadrupedum, quini digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni: leones, lupi, canes, & pantheræ in posterioribus quinos ungues habent, uno iuxta cruris articulum dependente. Sed quæ parua inter digitata sunt, posteriores etiam quinque digitos habent, ut modo diximus, quoniam serpere solēt: scilicet ut unguibus numerosioribus facilius obrepant ad superiora. Mirum pardos, pantheras, leones, & similia, cōdito in corporis uaginas unguium mucrone, ne refringantur hebetentúrue ingredi: auersisque falculis currere, nec nisi appetendo prætendere. Quadrupedibus contrà quàm homini, in prima ætate inferior pars maxima est, tum processu temporis superior crescit, quę scilicet ea est quæ ab ano ad caput porrecta est. Partes quas homo habet priores, quadrupedes infra habent supinas: quas autem ille posteriores, hæ pronas. Et motus omnium quadrupedum per diametrum agitur, quo modo etiā subsistere solent. Flectunt autem quadrupedes uiuiparæ crura priora contrà atque posteriora: & è contrario quàm homo membra inflectat, excepto elephanto. Priores enim pedes ante se flectūt, posteriores uero in auersum: aduersáque inter se habent conuexa curuaturæ crurum suorum. Partem corporis læuam minus quàm homo absolutam habent & agilem, excepto elephanto.

Multifidæ, πολυσχιδῆ.
Bisulcæ, διχαλῆ, ἢ δίχηλα.
Solipedes, uel solidipedes, μώνυχα.
Talus, ἀστράγαλος.

E F G H

Interiorum quarundam partium discrimina in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXIX.

IN hoc genere fel quibusdam deesse notatum est: ut ceruo & illi qui prox uocatur, equo, mulo, asino, uitulo marino, & murium nonnullis. Sunt etiam quæ partim habeant, partim nō habeant uel in eodem genere, ut mures:

A res:quod idem & homini accidere diximus:aliqui enim fel in iecore habere uisuntur, aliqui carent. Hoc idem ouibus etiam capríſque euenit. Hæc Ariſtoteles. Galenus uero,quæ iecur habent,inquit,iis meatus quidam inſunt,qui bilem recipiant: etſi ueſicam,quæ amaram bilem colligit, non omnibus conceſſerit natura. Lienem biſulca & cornigera habent rotundum,ut capra,ouis,& reliqua omnia : niſi aliqua prò ſua magnitudine auctiorem in longitudinem habeant , ut boues: at multifidis prolixus omnibus eſt ut muri, cani : ſolidipedibus autē medium tenet, & promiſcuus eſt: partim enim latus eſt,partim anguſtus,ut equo,mulo,aſino. Renes atque ueſicam,omnes quæ animal generant, quadrupedes poſſident. In his, quæ ſeuo pingueſcunt,magis quàm quę adipe,in renibus opimandis luxurianr,
B ac omnium præcipue oues: quippe quæ renibus pingui undique obductis, quandoque intereunt. Ventris in iis diſſimilitudo eſt:quæ enim cornigera ſunt,altera maxilla dentata, quaternos habent uentris ſinus: (quæ quidem & ruminare dicuntur:) gula enim incipiens ab ore,deorſum tendit ad pulmonem ſeptúmque tranſuerſum:hinc ſe ad uētrem applicat maiorem: qui parte interiore aſper interceptúſq; eſt,ac prope gulæ commiſſuram, ſinum ſibi adnexum habet,quem ex argumento κεκρύφαλον,id eſt reticulum uocāt. Eſt enim uentri extrinſecus ſimilis,intus reticulis capilli mulierum implexis,magnitudine multo quàm uenter minor : hunc excipit omaſum, parte interiore aſperum,cancellatum,cruſtatum,magnitudine reticuli. Abomaſum , uenter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaſo, forma ob-
C longior:cancellis intus & cruſtis multis magnis & leuibus inornatus,mox inteſtinum ſequitur. Cornigera altera maxilla dentata omnia ad hunc modum ſuum habere uentrem certum eſt:ſed differunt inter ſe magnitudine & figura:atque etiam quòd gula uel in medium uentris tendat, uel in latus uergat. At uero omnia dentata maxilla utraque, uentres ſingulos habent, ut canis, ſus, urſus, leo,lupus . iis igitur omnibus ſimplex uentriculus eſt, quē excipit inteſtinum:uerum aliis amplior,ut ſui,ut urſo:aliis arctior,nec multo amplior inteſtino,ut cani,leoni. Cæterorum etiam formæ omnium reſpectu eorum quos modo numeraui, diſtinguuntur : aliis enim uenter ſuillo ſimilis, aliis canino, tam in maiore quàm in minore animalium genere. Sed diſcrimen in iis quoque,magnitudine, figura, corpulentia, exili-
D tatéue oritur: atque etiam ſitu gulæ,quo meatum ad uētrem ducat, & conuio iungat foramini. Inteſtinorum etiam natura utrique illi animalium generi,hoc eſt utrinque dentato,& altera maxilla dentato, ſibi differt magnitudine,craſſitudine,replicamentis. Sunt certe maiora omnia inteſtina non utrinque dentatis,nec immerito:nam ipſa ita dentata omnia ſunt maiora:pauca enim parua in eo genere habentur. admodum nanque paruum inter cornigera nullum eſt. Rectum autem inteſtinum nulli eſt cui non utraque parte dētes. Quibuſdā & appēdices inteſtinorū,ſicuti & auibus nōnullis. Oritur omentū atque dependet ſuperiore ſui parte,in iis quæ utraq; parte dentata ſunt,à medio uētre,quà ueluti quædā ſutura ducitur. Nec ſecus in iis quæ altero dentium ordine carent,à maiore uentre dependet.

Reticulū, Theodorus arſineū quoque uocat. Omaſum, ἐχῖνος. Abomaſum, ἤνυστρον.

Pilorum colorúmque discrimina, & uocum in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXX. E

OMnia fere quadrupeda eadémque uiuipara sunt pilosa, nec hominis modo leuia esse nouimus: partes enim pronæ, contrà quàm hominis, pilosiores sunt: supinę aut glabræ omnino, aut minus pilosæ habentur. Cilium etiam, ut diximus, non ut homo habent in utraque palpebra: neq; pubem, aut alas oppletas pilis. Ipsorum autẽ quadrupedum pilis intectorum, aliis corpus totum est hirtum: aliis collum hirtius pari undique modo, ut quæ iubam habent: qualis est leoni mari: aliis prona tantum colli parte à capite ad armos usque, ut quæ iubam habent, quàm λοφίαν dicunt: qualis est equo & mulo. Quadrupedum uilli lanæúe senectute prolixius augentur: quanquam rarescãt fiántque pauciores. Quadrupedibus pilum cadere atq; subnasci annuum est: quæ molles suapte natura pilos habere solẽt, hæc per usum pabuli melioris, duriores incipiunt gerere: contrà autem molliores pauciorésque, quæ duros copiosósq; habuerint, eadem illa scilicet ratione. Aquarum diuersarum usu animalia suos immutant colores: alibi enim cãdida, alibi nigra reddũtur. Sunt etiam aquæ multis in locis, quas cum oues biberint móxque inierint, nigros generẽt agnos: ut in Assyritide agri Chalcidici Thracię facit amnis quem Psychrum uocant. Et in Antandria quoq; duo sunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiã pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur. Vocẽ uarie mittit quadrupedum genus quod animal procreat: neque est quod loqui possit, sed proprium id hominis est. Exectorum omnium uox in fœmineã mutatur. G

Iuba, χαίτη. F

De coitu partúque, & aliis quæ ad generationem pertinent in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXXI.

COmmune omnium quadrupedum est, ut cupidine uoluptatéque rei ueneree maxime incitentur. Ferociunt fœminæ à partu, mares tempore coitus. Iam equi equos mordent: sternunt equitem atque insequũtur. Sues quoque feri acerrime sæuiũt: dimicãt inter se, mirum in modũ armãtes sese: simili modo & tauri efferantur, & arietes, & hirci. Qui enim superiore tempore socij iugi concordia pascerentur, coitus tempore dissidẽt, & alter alterum libidinis rabie inuadit: camelus etiam mas sęuit tempore coitus: & elephanti quoque ad coitum efferari solent. Idem feris quoq; euenire apertum est. nam ursi, lupi, leones acrius per id tempus in eos qui accesserint sęuiunt: inter se tamen minus hæc dimicant, quia nullũ ex iis gregale est. quin etiam ursæ à suis catulis uehementer ferociunt, ut canes à catellis. Quæ autem non uno tempore, sed sæpius anno coëunt, ut ea quæ cum homine degũt: uerbi gratia canes, sues, ut minus efferẽtur, facit coitus copia. Omnino fera omnia, aut certe plurima, non ante cũ fœminis ad cõmune pascuum ueniũt, quàm tempus sit coëundi: sed cum iam per ætatem licuerit, segregantur mares à fœminis, seorsúmq; pascuntur. Plurimæ quadrupedes pedibus innitendo exercẽt uenerem, fœminam scilicet mare superingrediente, admotáq; parte maris supina ad dorsum fœminæ rem peragunt. H

A agunt. Quæ retro urinam mittũt, auersa iunguntur, ut leones, lepores, lynces. Quadrupedes tempore coitus nonnihil humoris suo genitali, tum mares tum etiam fœminæ emittunt, atque admotis ad genitale naribus odorantur: prominet etiam genitale in fœminis cum ad coitum stimulantur. Viuiparorum quadrupedum aliæ imperfectum animal pariunt, alię perfectum. Quæ multifida sunt, fœcundiora sunt: multipara enim id genus animalia sunt: nec tamen partum perficiunt complura: fœtum nanque adhuc recentem alere possunt, auctum iam adeptúmque magnitudinẽ nequeũt: sed cum corpus ad nutriendum non sufficiat, partum emittunt, ut ea quæ uermem pariunt: quædam enim ex iis catulos inarticulatos propemodum pariunt, ut uulpes, ursa, leæna, & alia nonnulla, sed omnia fere cæcos. Sola B inter multipara sus parit perfectos: solipedes & bisulcæ perfectos edunt. Bisulca pauca generant præterquam sues: singulos enim aut binos magna ex parte edunt fœtus. Quæ autem maxima inter animalia sunt, ea singulos pariunt, ut elephas, camelus, equus, & reliquæ solipedes. Quadrupedes in utero gestantur extensis ad longitudinem cruribus & ad aluum suam applicatis. Pinguescunt quadrupedes cum gerunt partũ, comedúntque amplius. omnes autem cum lactentur extenuari solent.

De quadrupedum uictu & ætate. Cap. LXXII.

Pinguescunt uero quadrupeda omnia melius, si præfatigata fame fuerint: & præterea quiete immotionéque. Quadrupedum quæ animal C generant, quæ syluestres eædémque serratæ dentibus sunt, carne omnes uescuntur: (nisi quod lupos aiunt terram quandã cum esuriunt edere: hoc igitur peculiare luporum sit.) herbas autẽ non alio tempore tangunt, nisi cum morbo laborant: quomodo & canes herba ingesta euomunt, atque ita purgantur. Sunt inter quadrupedes feras, quæ uictum ex lacu & fluuiis petant: at uero à mari nullum, præterquam uitulus marinus: sunt in hoc genere fiber, satheriũ, satyrium, lutris, & latax. Cornigera animalia, tam fera quàm urbana, & quibus dentes serrati non sunt, omnia fruge herbáque uescũtur, nisi uehementer esuriant, sue excepto. unum animal digitos habentiũ herba alitur lepus. Bibunt quibus dentes serrati sunt animalia lãbendo: atque etiam nonnullæ ex non serratis, ut mures: quibus autem continui, sorbẽdo, D ut equi, ut boues: ursus neque sorbendo, neque lãbendo, sed morsu. Iumẽta pro aquæ quam bibant usu, suo fruuntur pabulo: & quod minus potum aspernatur, id appetentius pabuli est. In Africa maior pars ferarũ æstate non bibunt inopia imbrium. Ætatem dignosci quadrupedum confirmant, qui in eorum cura sint constituti, si cutis prætenta maxillis detracta, mox relaxata, ilico in suum redeat locum: hoc enim indicium recẽtioris quadrupedis est: ueteris contra, si diutius rugata maneat cutis. Ætas ueterinorum dentibus indicatur, & dentium brochitate, superciliorum canitie, & circa ea lacunis cum fere XVI annorum existimantur. Vt uero Columella tradit, decimo anno equis tẽpora cauari incipiunt, & supercilia nonnunquam canescere, & dentes prominere.

De quadrupedum ruminatione, latitatione, & aliis quibusdam actionibus affectibúsque. Cap. LXXIII. E

RVminant quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oues, capræ. Ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquam ea quæ aliquãdo cum hominibus exigunt, ut ceruus. Iacent potissimum cum ruminant omnia: & hybernis præcipue mensibus solent ruminare: septem fere mensibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur: gregales minus, breuioreq; tempore ruminant, quoniam foris pascuntur. Sunt etiam ex dentatis utrinque nonnulla quæ ruminent, ut mures pontici, ut lepores. Ruminantia omnia coagulum habent: etiam inter dentata utrinque lepus. Conduntur nõnulla hyeme, ut hystrices, ursæ. glires etiam latent in ipsis arboribus: itidem & mures pontici. Volutatio solidipedum propria est. Cũ cætera nisi nouella F castrentur intereant, aper unus qua ætate castretur non refert. Omnia denique si dum crescant, castrantur, maiora & elegantiora quàm incastrata euadunt: sed si postea quàm adoleuerunt, & iam incremento constiterunt castres, nihil præterea accedere ad magnitudinẽ potest. Magnas quadrupedes Epirus gignit, excepto asino: sed præcipue boues & canes, indicio sunt 4 boues quæ Pyrrhicæ uocantur. Pusillas bucculas fert regio Phasiana.

Alimenta ex quadrupedibus & eorum partibus uaria. Cap. LXXIIII.

QVæ herbis pascuntur inter quadrupedũ genera, aut tenellis arborum ramis germinibúsue, ea omnia cum hæc abundant nitidiora sunt ac G pinguia, nobísque alendis accommodatiora. Ideóque quibus altior herba pro pabulo est, ea hyeme primóque ac medio uere fiunt gracilia macráque, & succum præstant uitiosum, ut boues: qui procedente tempore fiunt obesiores meliorísque succi: postquam scilicet auctę fuerint herbæ. Quæ uero ex quadrupedibus humiliori herba pasci solent, ut oues, ea primo ac medio uere sunt præstantiores. Capræ æstate prima ac media, cum scilicet plurima fruticibus insunt germina: nam iis auidissime uescũtur capræ. Cuiusque quadrupedis caro deterior est, cum locis palustribus quàm cum editioribus pascit. Et in domesticis ipsis, castratorum caro in suo cuiusque genere præstantissima est, uti ante diximus: pessima uero, tum ad concoctionem, tum nutritionem, tum etiam ad succi bonitatem, senescẽtium H animalium caro. Probatissimum alimentum inter pedéstria præstat suilla caro, deinde hœdina, mox uitulina. Agnina uero præhumida lentáque est & mucosa: succúmque gignit pituitosum. A cæteris autem abstinendum suadeo, inquit Galenus, iis qui probum succum procreare studẽt. Caro etenim bubula multum quidem præbet alimẽti, sed quod sanguinem gignat crassum ac melancholicum: præcipue uero taurina. Ouilla caro excrementis abundat, ac succum præstat deteriorem. Caprarum autem caro, præterquam quòd succum præbet uitiosum, acrimoniam etiam habet: & melancholicum gignit succum, præsertim hircina. Leporina caro sanguinem gignit crassiorem, sed qui meliorem procreat succum, quàm aut bubula aut ouilla.

Inter quadrupedes gloria prima lepus, inquit Martial.

A ouilla. Ceruina succum generat uitiosum ac concoctu difficilẽ. Huic proxima est agrẽstis asini caro, si minor adhuc ætate fuerit & optimo corporis habitu: nam & domestici asini caro melãcholicum succum procreat: sicuti & camelina, uulpina, canina, leporina, & è sue syluestri caro. Et cęterarum quadrupedum caro ipsa quanto suilla in alimenti probitate fuerit inferior, tanto & illarum reliquæ partes quæ excarnes sunt, ut pedes, aures, rostra, suum partibus sunt deteriores. Iecur omnium quadrupedum crassum in cibo præbet succum, tardius permeat & ægre concoquitur: uerùm succum procreat non omnino malum. Et quæ lactent adhuc, si matris lac probum fuerit, eorum iecur boni succi est. At quorum deprauati humores fuerint, aut quæ iam consenuerint, eorum iecur bonum efficere succum nõ potest.

B In omnibus uero, quod συκωτὸν uocatur, eo quòd animal quod mactatur caricis sit saginatum, præstantissimum est, tum ad alia, tum uero ad saporis gratiam: & in iis præcipuum suillum est. E reliquis autem uisceribus, lien neque gustui suauis est: (habet enim in se acerbitatem perspicuam) & succum preterea gignit uitiosum ac melancholicũ. suillus uero lien non adeo malus est. Pulmo utroque concoctu facilior eo est quo rarior: iecinore tamen longe minus alit, atque quod ex eo gignitur alimentum, pituitæ magis naturam habet. Cor ad concoctionem item difficile est: uerum si recte conficiatur, alimentum gignit neque exiguum, neque quod malũ succum efficiat. De renibus inter sanguineorum glandulas diximus. Venter, uterus & intestina quadrupedum, ipsa carne duriora sunt, ideóque concoctu diffi-

C ciliora: quòd si rite concoquantur, succum gignunt, qui non omnino inculpatus sit, sed frigidiorẽ, crudiorémque, & qui tempus prolixius desideret, ut ex eo probus fiat sanguis: minus quoq; alunt quàm caro ipsa. uulua eiecto partu melior est quàm edito. Quadrupedum testes concoctu sunt difficiles malíque succi, ut qui uirosum quiddam sapore referãt. Caudę duriores sunt, uerum ob frequentem earum motum, minimum habent excrementi. Aurium cartilago in uigentibus saltem ætate animantibus, & sicca est, & minime nutrit. Earum cutis tenuis aridáque est: ægre item concoquitur, & paucissimi nutrimenti est. In quadrupedum lacte non parua reperitur differentia: siquidem boum lac, ut Galeno uidetur, crassissimum est & pinguissimum: casei butyríque habet plurimũ, ualentius nutrit. Mi-

D nime uero pingue camelinum est: liquidissimum quoque & seri multũ habet, imbecillius dat alimentum, & aluum ciet: mox equinum liquidissimũ miniméque pingue est: postea asininũ. Caprinũ medioctiter crassum est: ouillũ crassius illo est. Plinius uero de lacte hæc prodidit: maxime alit quodcunque humanum, mox caprinum, dulcissimum ab hominis camelinum, efficacissimum ex asinis, magnorum animalium & corporum facilius redditur. Stomacho accommodatissimum caprinum: bubulum medicatius: aluus enim maxime soluitur bubulo. Ouillum dulcius & magis alit, stomacho minus utile, quoniam est pinguius. Aluum minus tẽtat lac caprinum, inquit Dioscorides, quoniam pecus hoc adstringẽtibus pabulis fere utitur: & inde quoque stomacho idoneum est. Ouillũ uero dulce, crassum & præ-

pingue, non uſqueadeo ſtomacho utile. bubulū aſininúmque & equinum E
aluum cient magis. Minus inflat lac quodcūque decoctum: & omnino innocentius eſt decoctum, præcipue cum calculis marinis. Medicamentoſæ partium & excrementorum uires earúmque diſcrimina, explicata in ſanguineo animalium genere ſunt.

De quadrupedibus uiuiparis multifidis, & primo de elephanto. Cap. LXXV.

GEneris quadrupedum quæ animal gignunt, plura quidem genera intelliguntur, ſed nullis fere notata nominibus, niſi quòd ſingularū ſpecierū nomina habentur, ut leonis, equi, cerui, canis, reliquorúmque ad hūc modum. Seorſum igitur eorum naturam ſingillatim conſideremus neceſ- F
ſarium eſt, ut differentias quæ cuique animalium generi conueniant accipiamus, à multifidis exorſi. In quadrupedū genere maximum eſt elephas, proximúmque humanis ſenſibus, idémque multifidum. Elephanto oculi quanuis magni habeātur, minores tamen ſunt quàm pro corporis magni-
προβοσκίς. tudine. Promuſcidem pro nare gerit: atque hanc partem ſortitus eſt præ cæteris animalibus peculiarem, prolixam adeo, ut ad terram pertingat, & ualidam, gracilem tamen pariter & mollem, aptámque ad flectendum. Eius uero uſus idem qui manus: ea nanq; cibos tam ſiccos quàm humidos colligit, capit & in os perinde ac manu admouet ſolum animantium omnium: & arbores quoque eadē proſternit. Et quoties immerſus per aquam ingreditur, ea ipſa edita in ſublime reflat atque reſpirat: adūciuſcula parte ſui po G
ſtrema naris hęc eſt, ac cartilaginea, & proinde rigidiuſcula. Dētes illi utrinque quatuor intus, quibus conficit cibum atque in farinæ ſpeciem mollit. Duo præterea prominent grandes, quos mares grandiores reſimatósq; ha- 1
bent: fœminæ minores, & contra quàm mares: uergūt enim deorſum proníque deuiant. Statim cum natus eſt elephantus, dentes habet: quanquam grandes illos non ilico perſpicuos obtinet: & candore dentium intelligitur iuuenta. Decidunt elephanto dentes iſti grādiores, & renaſcuntur quibuſ- 2
dam temporum interuallis. Et deciduos caſu aliquo uel ſenecta defodiunt:
Ebur. hoc ſolū ebur eſt: cætero & in iis quoque, quod corpus intexit uilitas oſſea. Linguam perquam exiguam habet elephas, atque interius poſitam quàm in cæteris ſit, ita ut uix eam uidere poſſis. Mammas duas quidē, & papillas H
item duas, uerum non in pectore habet, ſed paulo citra ſub armis: quæ tam mari quàm fœminæ perexiguæ ſunt, nec pro corporis uaſtitate, ita ut eas à latere conſpicere propemodum nequeas. Crura habet priora multo poſterioribus lōgiora: & malleolos poſterioribus imis cruribus poſſidet paruos. Pedes habet, ut dictum eſt, multifidos, & digitos numero quinque indiuiſos leuitérque diſcretos: & ungues omnino nō ſunt, ſed ungulis potius 3
ſimiles. Flectit hic ſuos poſteriores poplites modo hominis: ut ueroSolinus ſcribit, ſuffragines flectere nequit. Nequit certe præ nimio pōdere, utrūque in latus ęquilibrio quodā uergere, ſed aut lęuo incubat aut dextro: atque eo ipſo habitu requieſcit. Genitale habet ſimile equo, ſed paruū, nec pro corpo

ris

Atq; hæc pars haud impropriè appellatur manus, Plin.

A ris magnitudine. Testes itē nō foris cōspicuos, sed intus cōditos habet: quo circa initum celerius agit. Vt in quadrupedū genere, elephas minime hirtus est: & setarū certe, ut inquit Plinius, nullum illi tegumentū: ne in cauda quidē pręsidium abigēdo tędio muscarum, sed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cum extēti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehensas enecant. Hoc iis pro cauda, pro iuba, pro uillo est. Durissimū dorso tergus est, uentri mollius. Viscera illi suillis proxima, sed maiora: iecur enim quadruplo maius bubulo est: & reliqua pari ratione, excepto liene: hic enim minor ex proportione est. Iecur sine felle est: inciso tamē, parte qua fel adhærere solet, humor felleus effluit plus minus. Fel ad pectus habere traditur à nōnullis: Galenus, Huic, inquit, uesi-
B ca bilis iecori adhæret, magnitudine ad uisceris rationem. Intestinum per-
4 amplum est, equino simillimum: ita tamē sinuosum, ut aluos habere quatuor uideatur. In hoc etiam cibus recipitur: nullum enim conceptaculum
5 cibi separatum adest. Gratissimas in cibatu palmas habent: quanquam & truncos edunt, & lapides deuorant. Elephanti solitudines petunt coituri, sed præcipue secus flumina, & quà pasci cōsueuerunt: est enim hoc animal uti mox explicabimus, sua natura simul terrestre & palustre. Incipit autem coire tam mas quàm fœmina ante annum ætatis uicesimū. Fœmina enim incipit coire aut duodecimo cum celerrime, aut quintodecimo cum lentissime. Mas quinque aut sex annos natus superuenit incūte uere: & coit quinis, non amplius, in anno diebus. Coitum triennio interposito (uel uti aliis *Anno decimo Solinus & Plinius.*
C placet, biennio) repetit mas. Quam grauidam reddidit, eandem præterea tangere nunquam patitur. Ad coitum efferari solent elephanti, adeo ut plu ribus incommodis homines afficiant: mitigari pabuli copia narrantur. Ferendi uteri tempus, alij annum & sex menses, alij biennium, alij triennium statuunt. Causa quam ob rem incertum hoc sit, quòd nō pateat coitus. Decem annis gestare in utero uulgus existimat: Aristoteles biennio. Parit posterioribus cruribus subsidens innitēnsque, & manifesto cum dolore: parit in uere. Parit autem singulos: uniparum nanque est. nec amplius quàm semel gignere tradūt Plinius & Solinus. Fœtum magnitudine bimestris aut trimestris uituli edit: uel, ut aliis placet, uituli anniculi, aut porci ætatis integræ. Pullus statim cum natus est, cernit & ambulat. Citra nares ore ipso *In quibusdam exemplaribus Plinianis hæc non habētur.*
D uocem elidit spirabundam, quemadmodum cum homo simul & spiritum reddit & loquitur: at per nares simile tubarum raucitati sonat. Elephantus dum in syluis uersatur, ferocissimus est: at mansuefactus, omnium ferarū mitissimus & placidissimus euadit. Facillime autem omnium mansuescit:
6 ac permulta officia & eruditur, & quasi intelligit. Valet sensu atque memo ria, & reliqua sagacitate ingenij excellit. Elephanti pugnant inter se uehementer, & dentibus alter alterum ferit: qui autem uictus fuerit, adeo animum amittit, ut ne uocem uictoris toleret. Propter fœminas tamen nunquam dimicant: nulla enim nouerunt adulteria. Sunt apud Indos in usu rei bellicæ non solum mares, sed etiam fœminæ: uerū fœminæ pauciores sunt, & longe minores. Differunt inter se elephantes mirum in modum robo- *Minores, Theodorus timidiores dixit, ἀλάττους.*

re atque animo. Duo nãque ſunt eorũ genera. Nobiliores indicat magnitu- E
do: minores nothos dicunt. Indicos elephantos Mauri timent, & quaſi par-
uitatis ſuæ conſcij aſpernantur ab iis uideri. Elephantem alij annos ducen-
tos uiuere aiunt, alij trecentos: & alij mares annos ducẽtos uiuere, alij cen-
tum & uiginti aiunt: fœminas etiam fere totidem, ſed florere ætate circa
ſexageſimum narrant. Hyemis ac frigoris impatiens hoc animal eſſe dici-
tur. Amat amnes: & quanquam non fluuiatile ſit, tamen riparium dici 7
poteſt. Incedit etiam in aquis, & eatenus progreditur, quatenus eius pro-
muſcis ſuperat: reflat enim per eam, & ſpiritum accipit & reddit: ſed natare
ſatis pondere ſui corporis non poteſt. Elephantos cæteris malis immunes
eſſe aiunt: inflatione autem alui acrius infeſtari. Ægrotant etiam ſi come-
dant terrã, niſi ea frequenter utantur: nam ſi frequenter, nihil ſentiunt ma- F
li. Lapides etiam interdum deuorant, ut diximus, & truncos: necnon fluore
tentantur. Odorem muris uel maxime fugiunt: pabula etiam quæ à muſcu
lis contacta ſunt, recuſant. Mortem ſuam præſentiunt, ſicuti & olores. Eſt
elephantus animalium humanis ſenſibus proximum: quippe intellectus il
lis ſermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorúmque quę didicere
memoria, amóris & gloriæ uoluptas: imo uero, quæ etiam in homine ra-
De elephanti in homines clementia uide Solinum & Plinium. ra, probitas, prudentia & æquitas: religio quoque, ut prodidere authores,
& magna docilitas. Et hæc quidem ueſtigia morum animi humani in hoc
cernuntur animali. Elephantes fert Africa ultra Syrticas ſolitudines & in
Mauritania. Ferunt etiam Æthiopes & Troglodytæ, ſed maximos India.
Boues lucæ. Elephantes Italia in Lucanis primum bello Epirotico uidit: & boues lucas G
inde dixit. Elephantorum dentibus ingens pretium, uim adſtringẽdi ob-
tinent: eorum ſcobe impoſito paronychia ſanãtur. Ita Dioſcorides. Plinius
uero, Ramentis, inquit, eboris cum melle Attico (ut aiunt) nubeculæ in fa-
cie, ſcobe paronychia tolluntur. Elephanti ſanguis, præcipue maris, fluxio-
nes omnes, quas rheumatiſmos uocant, ſiſtit. Proboſcidis tactu, capitis do-
lor leuatur: efficacius ſi & ſternuat. Dextera pars proboſcidis cum lennia
rubrica adalligata, impetus libidinum ſtimulat. Sanguis & iſchiadicis pro-
deſt. iecúrque comitialibus morbis.

1 De dentibus hiſce, an dentes dicendi ſint, an potius cornua, uide Pauſaniã in Heliacis, & Oppianũ De uenation. lib. 2. 2 Decimo quoque anno, ut refert Ælianus. quo pacto dentes etiam defodiant, idem narrat. 3 Indiuiſos leuitérque diſerctos, H τὰ περὶ τοὺς δακτύλους ἀδιαρθρότερα. Plinius informes dixit. 4 Hinc Plinius uentres elephanto quatuor eſſe dixit. 5 De elephanti paſtu & potione Ariſtoteles lib. 8. hiſtor. animalium. 6 Quo pacto uenatu capiantur elephanti, & quomodo domẽtur atque manſueſcant, oſtendunt Ariſtoteles lib. 9. hiſtor. animalium, & Strabo lib. 14 & 16, & Solinus. 7 Philoſtratus de Appollonij uita, lib. 2. tria prodidit elephantorum genera: paluſtrium, montanorum & campeſtrium.

De ſimiarum generibus. Cap. LXXVI.

Simia, πίθηκος. CORporis figura ſimiarum genera perfectam hominis ſimulationẽ cõ-
tinẽt, inquit Plinius. Conueniunt certe cum homine plurimum ſua fa
Simiarum uulgus. cie ſimiarum uulgus. Eſt enim hoc genus, inter omnia ſimiarũ genera ho-
mini ſimillimum: facies nãque iis rotunda eſt: & aures, nares dentésq; tam
primores,

A primores, quàm maxillares hominis more habent: natura tamen in iis

- naréſque à fronte remiſſas

Contudit, & rugis perarauit anilibus ora.

Cilium etiam cum cæteræ quadrupedes non in utraque palpebra habeāt, ſimiæ habent: quanquam prætenue ac prolixius, potiſſimum in inferiore. Collum itē ut homini breue. pectus habet omnium quadrupedum latiſſimum. In pectore quoque binas mammarum papillas: & brachia hominis modo, ſed hirtiuſcula, quæ & ipſa & pedes, ut homo inflectūt: hoc eſt ita ut circunferentiæ membrorum utrorumque obuerſæ inter ſe adducātur. Ad hæc manus, digitos, ungues homini ſimiles: & pollex iis quoque & articuli, ut homini: uerum omnia rudiora efferatioráque, - Vt eædem

B Diſſimiles homini poſſent ſimiléſque uideri.

Pedibus paulum differunt: ſunt enim ut manus prælongi: & digiti ut manus conſtant, medio longiore: & ueſtigium palmæ ſimile faciunt, atq; iiſdem & ut pedibus & ut manibus utuntur: inflectúntque eoſdem perinde ac manus: &, ut paucis dicā, pedes manibus habent ſimiles, & quaſi ex manu pedéque conſtitutos: & calcis poſtremum ad pedem, reliquæ autē particulæ ad manum facile referuntur. Lacertos & fœmora habēt breuia proportione cubitorum & tibiarum. Vmbilicum qui emineat nullum habēt: ſed durum quiddā continetur loco umbilici. Partem corporis ſuperiorem multo minorem habent quàm inferiorem, uidelicet more quadrupedum: quinarij enim fere ad ternarium ratione conſtat. Degunt plus tēporis pro-

C næ quadrupedū more quàm erectæ. Carent natibus, utpote quadrupedes: priuatæ cauda ſunt, utpote bipedes: exigua enim cauda omnino ineſt, quatenus nota ſolum habeatur. Genitale fœminę, mulieris eſt: mari potius canis quàm hominis. Partes interiores humanis ſimiles continent. Simia animal ad omnia imitanda habile eſt: & omne quod corpore agitur, ſi doceatur, facile diſcit, & idipſum actione repreſentat, ſaltat, tibia canit: denique adeo uariū natura animal eſt & multiplex, ut ad omnē actionē ſeſe uerſet. Apud Indos ſimiarum quoddam genus rufum eſt, quod in urbes nō adducitur: quippe quod ueneris libidine adeo inflāmatur, ut ad muliebrem ſexum furiat. Has itaque ſi quando deprehendunt, ſtatim interficiunt Indi. Simiarum generi præcipua erga fœtum affectio. Geſtant catulos, ut quos

D immoderate amant, magnáque ex parte complectendo necant: quo fit ut catulos facilius amittant, quos impendio diligunt, & ante ſe geſtant: quoniam neglecti pone matrem ſemper hærent: ex binis nanque, quos fere parere ſolēt, alterum amant, alterū uero negligunt. Pro uoce ſtridor quidam iis eſt. Poſt hominem nullum animal præter ſimiam ὑδρωποκήλῃ uexatur:

1 omentum enim illi omnium quadrupedum maximum eſt. Sunt & alia ſimiarum genera: nempe cercopitheci caudas habent: hæc ſola diſcretio eſt

2 inter prius dictas. Cercopithecos generat Æthiopia nigris capitibus, pilo *Cercopithecus,* aſinino, & diſſimiles cæteris uoce. Megaſthenes author eſt, cercopithecos in India apud Praſios gigni maximis canibus maiores: & totos albos prĕter *Celphus.* faciem, quæ nigra eſt (quod aliis contra euenit) caudis longis ſupra duos cu *Cephus.*

Caniceps. Cynocephalus bitos:& prӕterea mitiſſimos.caniceps etiam(ſic enim cynocephalum uo- E
co)è numero ſimiarũ,& eadem forma qua ſimia eſt: ſed maior ualidiorq;,
& facie,caninӕ ſimilior,unde & nomen accepit: adhӕc moribus ferocio-
ribus eſt,& dente robuſtiore,caninóque propiore. Ad ſaltum uiolenti ſunt
cynocephali, feri morſu, nunquam ita manſueti,ut non ſint magis rabidi:
in Æthiopiӕ partibus frequẽtiſſimi. Cynocephalorum plura ſunt genera.
Simia cynocephalo ſimilis. Sunt & cynocephalis ſimiles quӕdam, roſtro ſcilicet porrectiore, & quӕ 3
Χοιροπίθηκες, Simia porcaria. dentes caninos,quos κυνόδοντας uocamus, habent prominentiores. Hӕ uix
binis cruribus erectӕ inſiſtunt ut aliӕ,tãtum abeſt ut ita incedere aut cur-
Sphinx. Sphingium. rere poſſint. Inter ſimias habentur & ſphinges,uilloſӕ comis,& pilo fuſco:
mammis in pectore prominulis ac profundis, dociles ad feritatis obliuio-
nem. Æthiopia has generat. Cõdunt in theſauros maxillarũ cibum ſphin- F
Satyrus. giorum & ſatyrorum genus: mox inde ſenſim ad mandẽdum manibus ex-
primunt. Sunt etenim inter ſimias, & quas uocãt ſatyros facie admodum
Callitriches. grata geſticulatis motibus inquietӕ.narura his mitiſſima. Callitriches to-
to pene aſpectu à cӕteris differunt. In facie barba eſt. cauda primore parte
lata. Has capere non eſt arduum,ſed proferre rarum. hoc enim animal ne- 4
gatur uiuere in alio,niſi in Æthiopico quo gignitur cœlo. Et quemadmo-
Simia marina. dum in terra,ſic etiam in mari aliquod eſt ſimiarum genus,quod delphino
medicinam in morbo affert. In mari rubro,aiunt,ſimia eſt, non piſcis qui-
dem illa,ſed beſtia cartilaginea,& uelut ſquamarum expers: eáque ipſa nõ
magna,colore & aſpectu terrenӕ ſimiӕ: non piſceo tegmine,ſed ueluti te-
ſtudinis cortice ueſtirur. Eadem ſimiliter atq; terreſtris reſima eſt: reliquũ G
corpus inſtar torpedinis latũ eſt,ut dicas auem eſſe alas explicantem. Cum
natat,uolare uidetur. maculis quibuſdam diſtinguitur.

1 Simiarum genera. Tria tãtum genera notat Oppianus,ſicut & Ariſtoteles. 2 κῆβος,cebus eſt apud Ariſtotelẽ,ſimia gerens caudam. Inter monſtra Æthiopiӕ cenſetur celphus apud Solinum: & cephus apud Plinium,quem Pompei Magni ludi primum oſtenderunt Romӕ ex Æthiopia: cuius pedes poſteriores pedibus humanis & cruribus, priores manibus fuere ſimiles. Hoc animal poſtea Roma non uidit. Cepum etiam refert Aelianus roſtri forma cynocephalo ſimilem, magnitudine canis Erythrienſis, colore perquam uario. Snnt apud Indos,inquit Plinius,ſimiӕ toto corpore candentes. 3 In hoc forſitan genere eſt, qui χοιροπίθηκος ab Ariſtotele uocatur,id eſt ſimia porcaria,cui roſtrum ſimile habet chameleon. 4 Quibus artibus capiantur ſimiӕ,explicant Plinius,Solinus,Diodorus & Strabo,aliíque nonnulli. H

De canibus. Cap. LXXVII.

Canis,κύων. EX iis quę nobiſcum degunt canes ſunt,atq; hominibus fideliſſimi. Soli dominum nouere:& ignotum quoque ſi repente ueniat intelligunt: ſoli nomina ſua,ſoli uocem domeſticam agnoſcunt. Itinera quanuis longa meminere:nec ulli prӕter hominem memoria maior. In uenatu ſagacitas & ſolertia prӕcipua eſt. Plurima alia in his quotidie uita inuenit. Dẽtes canibus ſerrati ſunr:ex quibus qui canini uocantur, decidunt ſicuti & homini,idq; quarto ӕtatis menſe: & prӕter caninos illos nulli mutãtur. unde fit, ut diuerſa ſit authorum ſententia:alij enim cum hos mutari uiderint,cӕteros quoque pari ratione mutari exiſtimant:alij,quòd duos tantũmodo mu

tant,

A tant,negant omnino ullos mutari,cum eos paucos reperire difficile sit. uerum hoc propterea latet,quia non ante decidunt,quàm alij intus enascantur. Iuuenibus dentes candidi & acuti:ætate prouectis nigriores atque obtusi:indéque fit,ut ætas uetustiorum recentiorúmque canũ dentibus iudicetur. Mammas gerit canis,nec in pectore,ut homo,nec in fœminibus,ut ouis,sed in uentre. caudam sub aluum flectunt, qui degeneres sunt. Pedes priores quinis distinctos digitis habet canis:posteriores quaternis. ungues canibus recti,præter eum,qui à crure plerisque dependet. Venter cani paruus,& qui non multo amplior sit quàm intestinum, sed quasi intestino similis,intus leuis. Inferior intestini pars arctior est:ideóque uehemẽti nixu, nec sine cruciatu eam partem leuat excremento. Ætas canum,ut modo di-

B ximus,dentibus iudicatur:sed & senescentibus uox grauior redditur. Coeunt canes aliorum more retro mingentium:diutiúsque in coitu ligati cohærẽt,etiam inuiti. Canes tam mares quàm fœminæ anniculi magna quidem ex parte coeunt, sed nonnunquã mense octauo,quod magis fœminæ euenit quàm mari:nonnullæ canes & semestres coitum patiuntur. Indiciũ in fœminis in mammis apparet,cum ætatem coëundi iam habent:fit enim perinde ac in hominibus tumor in papillis mãmillarũ, & ueluti cartilago quædã consistit:sed difficile id perceperis,nisi habeas usum rei: carẽt enim hæc indicia magnitudine.hoc igitur fœminæ euenire certũ est: mari nihil eiusmodi accidit. Tẽpus quo toto fœmina libidine tenetur, diebus quatuordecim magna ex parte describitur: uerũ nõnullæ etiã ad sextũdecimum *Huius rei causam inuestigat Alexãder Aphrodiseus in problematum lib. primo.*

C pruriunt. Canes non per totã coeunt ætatẽ,sed usq; ad quendã ætatis uigorem:ad annos enim duodecim magna ex parte & coeunt & implẽtur. uerum iam aliquibus tum fœminis tum maribus uel annũ octauũ &decimũ, atq; etiam uigesimũ natis,facultas nõ defuit prolifici coitus. Laconicæ coeunt quandiu uiuunt & mares & fœminę. Hęc Aristoteles: Columella uero, Nares, inquit, in uillatico & pastorali canum genere iuueniliter usq; in annos decem progenerant. Post id tempus ineundis fœminis nõ uidentur habiles:quoniã seniorum pigra soboles existit. Fœminæ concipiunt usq; in annos nouem:nec sunt utiles post decimum. Canes etiam cum alienigenis coire apertum est. In Cyrenensi agro,(uel apud Gallos,uti Plinius refert) lupi cum canibus coeunt. & Laconici canes ex uulpe & cane generãtur. Im-

D pletur canis uno initu,quod in furticiis maxime constat initibus: implent enim qui semel inierint. Gerit uterũ diebus fere sexaginta & uno aut duobus,aut ad summũ tribus:nec minus quàm sexaginta diebus. Quòd si quid celerius prodierit,educari ac perfici nequit. Cũ peperit, rursum sexto post mense,nec citius,coitu impletur. Catulos parit articulatos quidem,sed cæcos:nec ante duodecimum diem uisum recipiunt. Quæ ante iustum tempus concepere, diutius cæcos habẽt catulos: nec omnes totidẽ diebus. Sunt quæ duobus & septuaginta diebus uterum ferant,quarum catelli quatuordecim diebus luce carent. Quidam tradunt, si unus gignatur, nono die cernere:si gemini,decimo:idémque in singulos adiici,totidémque esse tarditatis ad lucem dies. Quò largiore alũtur lacte, eò tardiorem uisum acci- *Pregnantes solent esse canes, inquit Varro, ternos menses.*

Catuli, inquit Varro, diebus uiginti uidere incipiunt.

piunt: non tamen unquam ultra uicesimum primum diem, nec ante septimum. Optimus in fœtu qui nouissimus cernere incipit: aut quem primum fert in cubile fœta. Primos mares pariunt caniculæ: in cæteris alternant. Canes fœminæ à catulorum partu uehementer ferociunt, & canire tum dicũtur, quod Græci σκυζᾶν uocant. Et tantundem etiam temporis canire putantur dum catelli luce carent. Parit canis duodecim cum plurimum, sed magna ex parte quinque aut sex: unum etiam aliquam peperisse certum est, quod tamen prodigium putant, sicut omnes mares aut omnes fœminas gigni: Laconicæ magna ex parte octo pariunt. Lac ante diebus quinque q̃ pariant, fœminę habent magna ex parte: uerum nonnullis etiam septẽ diebus anticipat. Genus canum Laconicũ post coitum diebus triginta habere lac incipit: utile statim ut pepererint, est. Crassum inter initia omnium est: deinde processu temporis tenuius redditur: crassius canum quàm cæterorum animalium lac est, excepto scrofæ ac leporis. Crus mares tollentes mingunt, magna ex parte quidem sexto mense ætatis: sed nonnulli uel serius, octauo scilicet mense id faciunt: atque etiã maturius quàm sexto: idq́; signum est cõsummati uirium roboris. Quod autem simpliciter dixerim, cum coire incipiunt, tollunt. Fœminę omnes considentes mingunt: uerum in hoc etiam sexu nonnullæ crure elato minxerunt. Viuunt canes maxima quidem ex parte ad annos quatuordecim: sed nonnulli uel ad uiginti protrahunt uitam. Viuũt Laconici, inquit Plinius, annis denis, fœminæ duodenis: cætera genera quindecim annos, aliquando uiginti. Canes tribus præ- 1
cipue laborant uitiis, rabie, angina, podagra. Facit rabies furorem: intereũt canes hoc morbo, & quæ morsa sunt omnia: solus homo non absque mortis quoque periculo euadit. Angina etiam interimit. Et podagra tẽtati pauci euadere possunt. Rabies canum Syrio ardente homini pestifera: ita morsis lethalis aquæ metus. Quapropter obuiam itur per triginta eos dies gallinaceo maxime fimo mixto canũ cibis: aut si præuenerit morbus, ueratro.

Λύττα, rabies.

Canum plura sunt genera, quibus nomina fere regiones dedere, ut Laconicum, Salentinum, Molossicum, Arcadicum, Indicum, Britannicum, Me- 2
litense. Quanquam & aliqui à nutritoribus appellantur, ut Castorij, Menelaides. Laconicis catellis nares porrectæ longius: ideóque olfactu ualent. Coit Laconicum genus mense suæ ætatis octauo: & crus iam circa id tempus attollentes nonnulli urinam reddunt. Gerunt Laconicæ uterum sexagenis diebus, aut uno uel altero plus minúsue, uti modo diximus: & post coitum diebus triginta habere lac incipiunt. Magna ex parte octo pariunt: coeunt quandiu uiuunt & mares & fœminæ. Sũt ex his quæ ex cane & uulpe procreantur, alopecides dictæ. Et peculiare generis Laconici est, ut cum laborarint, coire melius quàm per otium possint. Viuit in hoc genere mas ad annos decem, fœmina ad duodecim: fœminæ enim in hoc genere, quia minus laborant quàm mares, uiuaciores maribus sunt. In hoc quoque genere fœminas sagaciores esse quàm mares apertum est. In canum generibus triplex ratio est: nanque unum genus aduersus hominum insidias eligitur: & id uillam quæque iuncta sunt uillæ custodit: uillaticũ appellamus. At alterum

Laconici canes.

Alopecides.

Sagaciores, εὐφυέστερα.

Canis uillatic⁹ domesticus.

A At alterum propellendis iniuriis hominum ac ferarum: & id obseruat domi stabulum, foris pecora pascentia, pastorale uocamus & pecuarium. Tertium uenandi gratia comparatur. Villaticus eligendus est amplissimi corporis, uasti latratus canorique, ut prius auditu maleficum, deinde etiam cõspectu terreat. Niger potius eligendus quàm albus aut uarius: siue enim luce clara fur aduenerit, terribilior niger conspicitur, siue nocte, ne conspicitur quidem propter umbrę similitudinẽ. Probatur quadratus potius quàm longus aut breuis, capite tam magno ut corporis uideatur pars maxima, deiectis & propendentibus auribus, nigris uel glaucis oculis acri lumine radiantibus: amplo uillosóque pectore, latis armis, cruribus crassis & hirtis: cauda breui, uestigiorum articulis & unguibus amplissimis. Hic erit uillatici canis status præcipue laudandus. Mores autem neque mitissimi, neque rursus truces: quòd illi furem quoque adulantur, hi etiam domesticos inuadunt. Satis est seueros esse nec blandos, ut nonnunquam etiam conseruos iratius intueantur: semper excandescant in exteros. Maxime autem debẽt in custodia uigilaces conspici, nec erronei, sed assidui & circunspecti magis quàm temerarij. Nam illi nisi quod certum compererunt, non indicãt: hi uano strepitu & falsa suspicione concitantur. Nec multum refert an uillatici corporibus graues & parũ ueloces sint: plus enim cominus & in gradu, quàm eminus & in spatioso cursu facere debent. Nam semper circa septa & intra ædificium consistere, imo ne longius quidem recedere debent. Satísque pulchre funguntur officio, si & aduenientem sagaciter adoriũtur,

Pastoralis. *Pecuarius.* *Villaticus.*

B

C & latratu conterrent: uel si constantius appropinquantem uiolenter inuadunt. Atque hæc de domesticis custodibus: illa de pastoralibus. Pecuarius canis neque tam strigosus aut pernix debet esse, quàm qui damas ceruósq; & uelocissima sectatur animalia, nec tam obesus aut grauis quàm uillę horreíque custos: sed & robustus nihilominus, & aliquatenus prõptus ac strenuus: quoniam & ad rixam & ad pugnam, nec minus ad cursum comparatur: cum & lupi repellere insidias, & raptorem feram consequi fugientẽ, prædámque excutere atque auferre debeat. Quare status eius longior productiórque ad hos casus magis habilis est, quàm breuis aut etiam quadratus: quoniam, ut dixi, nonnunquam necessitas exigit celeritate bestiam cõsectandam. Cæteri artus similes uillatici canis æque probantur. Colore eligatur albus potius quàm aut niger aut uarius: quoniam hic est feræ dissimilis, magnóque opus interdum discrimine est in propulsandis lupis subobscuro mane, uel etiam crepusculo: ne si non sit albo colore conspicuus, pro lupo canem feriat pastor. Huic quadrupedi neque fœminę neque mari, nisi post annum, permittenda uenus est: quæ si teneris conceditur, carpit & corpus & uires, animósque degenerat. Hæc Columellæ sententia est. Duo canum genera M. Varro prodidit, unum uenaticum, & pertinet ad feras bestias ac syluestres: alterum quod custodiæ causa paratur, & pertinet ad pastorem. Hi facie debent esse formosi, magnitudine ampla, oculis nigrantibus aut rauis, naribus congruentibus, labris subnigris aut rubicũdis, neque resimis superioribus, neque pendulis subtus: mento suppresso, & ex eo ena-

Canis pecuarius. *Pastoralis.*

D

Canis uenaticus. *Pastoralis.*

tis duobus dentibus dextra & ſiniſtra paulo eminulis ſuperioribus,directis E potius quàm brochis, & acutis, quos habent labro tectos: capitibus & auriculis magnis ac flaccis,craſſis ceruicibus ac collo, internodiis articulorũ longis,cruribus rectis, ac potius uaris quàm uaciis, pedibus magnis & altis,qui ingredienti ei diſplodantur:digitis diſcretis,unguibus duris ac curuis.talo nec ut corneo nec nimium duro, ſed ut fermentato ac molli: à fœminibus ſummis corpore ſuppreſſo: ſpina neq; eminula neq; curua,cauda craſſa,latratu graui,hiatu magno,colore potiſſimum albo: præterea fœminas uolunt eſſe mammoſas, æqualibus papillis. *Venaticus canis.* Venatici canum generis nõ eadẽ eſt omniũ ſpecies,iidémue mores:ſed ut præclare cecinit Gratius,

Mille canum patriæ,ductíque ab origine mores
Cuique ſua. - Siue indomitos uehementior hoſtis F
Nudo marte premas,ſeu bellum ex arte miniſtres.
Medi canes. - Magna indocilis dat prælia Medus.
Geloni canes. Arma negant contrà,martémque odere Geloni,
Perſes canis. Sed natura ſagax,Perſes in utroque paratus.
Seres canis. Sunt qui Seras alant genus intractabilis iræ.
Lycaones. At contrà faciles magníque Lycaones armis.

Britan.canes. Britannici non ſpecie tantum & decore,quantum uiribus pollent, & taciturna ſolertia. *Athamania canis.* Athamania canis,Acyrus,Pherea,Acarnan,uerſutæ omnes,

- Et quæ ſubière pericula furto.

Acyrus. Pherea. Acarnan. Aetolica. Sicamber. Petronius. Vmber. Canis hircan⁹. Indicus. Ætolica multo clangore feras inſequitur.Sicambri uelocitate præſtant:ita & Petronij,& præterea inueſtigandarum ferarum ſagacitate:ſed quæ cum G multo fiat latratu. Canis Vmber naris quidẽ ſagacitate ualet, ſed imbellis eſt.At Hircani(quos & Indicos uocãt)ex paterno ſemine ferociſſimi:Indicos enim canes ex tigride & cane gigni confirmant:uerum non ſtatim,ſed ex tertio coitu natos educant Indi: primo enim & ſecundo fœtu beluinos adhuc catulos procreari aiunt. Alligantur canes locis deſertis: & niſi belua incenſa libidine ſit,ſæpe lacerantur. Forma quoque differunt uenatici canes: eſt enim ex his genus quoddam

Seu Lacedæmoniæ natum,ſeu rure moloſſo
Elegeris,promptum ac ſtrenuum:& qui ſit
- Curſu facilis,facilíſque recurſu:

corpore longo ac robuſto,capite leui,pulchris oculis,cœruleis,ſplendentibus,roſtro porrectiore,dentibus eminulis,acutis: auribus paruis mollibúſque, tenuibus & ueluti membraneis:collo lõgo,pectore amplo robuſtóq;, cruribus gracilibus,altis,rigidis:coxis diductis, prioribus pedibus minoribus:latis armis,coſtarum ordine in obliquum magis tendente,& H

Qui ſenſim rurſus ſicca ſe colligat aluo:

lumbis amplis & bene carnoſis,ſed minime obeſis, cauda gracili, prælõga. In hoc uenaticorũ canum genere ſunt,quibus ceruos,dorcadas,leporéſque *Petroni⁹ canis. Sicamber. Vertraha.* proſequimur: ut qui Petronij uocãtur,& Sicambri,& quã Vertrahã uocãt. Hanc elegãtiſſimo carmine depinxit Gratius poëta. -Te leue ſi quà

Tangit opus,pauidóſque iuuat compellere dorcas,

Aut

A Aut uersuta sequi leporis uestigia parui,
Petronios (sic fama) canes uolucrésque Sicambros,
Et pictum macula uertraham delige falsa:
Ocyor affectu mentis pinnáque cucurrit:
Sed premit inuentas, non inuentura latenteis
Illa feras, quæ petroniis bene gloria constat.

Hæc Gratius. E uenaticis autem canibus quibus tauros uenamur, suésque syluestres atque id genus ferocia animalia: iis corpus robustius est, & pilis hirsutius, nares simæ magis, aspectus trunculétior, fronte & superciliis prominentibus, oculis acri lumine radiantibus, dorsum amplum: nec sane uelox hoc genus est. Tertium uenaticorum genus, Britanni agasæum *Agasæus.* B uocant: strenuus generosúsque hic est, uerum prædictis longe minor: magnitudine potius ignobilioribus hisce canibus, qui sub mēsis in ædibus nostris aluntur æqualis, gibbus, strigosus, hirsutus, aspectu oculorum ignauo, unguibus duris rigidísque, dentibus iis qui canini uocantur, magnis, naris sagacitate in peruestigandis ferarum uestigiis cæteros omnes facile superat. Tuscos canes uocat Aurelius, *Tuscus canis.*

Forma quibus licet obsita uillo,
Dissimilésque habeant catulis uelocibus artus,
Haud tamen iniucunda dabunt tibi munera prędą.
Nanque & odorato noscunt uestigia prato:
Atq; etiam leporum secreta cubilia monstrant.
Gratius glympicum nominat & metagonta, *Glympicus. Metagon.*
C Quem primum celsa lorum ceruice ferentem
In syluis egit Beotius Hagnon. Hic
Vnus præsidium, atque operi spes magna petito
Assumptus metagon, lustrat per nota ferarum
Pascua, per fontes, per quas triuere latebras
Primæ lucis opus: tum signa uapore ferino
Intemerata legens, si qua est qua fallitur eius
Turba loci, maiora secat spatia extera gyro:
Atque hic egressu iam tum sine fraude reperto,
Incubuit spatiis.
D Sed ne qua ex nimio redeat iactura furore,
Lex dicta officij neu uoce lacesseret hostem,
Néue leuem prædam aut propioris pignora lucri
Amplexus, primos nequicquam offenderet actus.
Iam uero impensum melior fortuna laborem
Cum sequitur, iuxta domus quæsita ferarum
Vt sciat, occultos & signis arguat hosteis:
Aut effecta leui testatur gaudia cauda,
Aut ipsa infodiens uncis uestigia plantis
Mandit humum, celsásue apprensat naribus aures.

Et hæc quidē uenaticorum canum genera à ueteribus celebrata memini-

mus. Sunt autẽ & in eodem genere canum, alij uenatici, alij pecuarij: ut in E genere molottico. Cum enim molotticum genus uenaticum nihilo à cæteris discrepat, quòd scilicet fœminæ moribus sint mollioribus quàm mares, pecuarium tamen magnitudine & animositate contra beluas præstat: insignes uero & animo & industria, qui ex utroque, molotticis dico & laconicis, prodierint. Sunt præter hæc nobilia canum genera, imbelles quidam paruíque, & prope dixerim inutiles, qui in domibus nostris oberrãt, & sub mensis aluntur: ex quibus paucos admodum ab authoribus celebratos meminimus: in quibus est qui catulus Meliteus à Melita insula dictus à Callimacho est: paruus hic est, quàm sit uiuerra maior. Hi stomachi dolorẽ sedant applicati sæpius: transiréque morbos, ægritudine eorũ intelligitur, plerunque & morte. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine: quorum in dolore cuiuscunque partis, si catulus lactẽs admoueatur, apprimatúrque his partibus, transire in eum morbus dicitur: idq́; exenterato perfusóque uino deprehendi, uitiato uiscere illo quod doluerit hominis: & obrui tales religio est. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus item mirum proditur. Si catuli priusquam uideant applicentur triduo, stomacho maxime ac pectori, & ex ore ęgri suctum lactis accipiãt, transire uim morbi: postremo exanimari, dissectísque palã fieri ægri causas: mori & humari debere eos obruta terra. Canis rabidi iecur si assum edatur, pro remedio iis qui ab ipso fuerint morsi à nonnullis proditum est. Audiui autem quosdã, inquit Galenus, cum illi soli remedio fidem habuissent, postea statim mortuos. Multo tamen utilissime (ut tradit Plinius) iecur eius qui in rabie momorderit, datur, si possit fieri, crudum mandendũ: si minus, quoquo modo coctum: aut ius incoctis carnibus. quin & necẽtur catuli statim in aqua ad sexũ eius qui momorderit, ut iecur crudum deuoretur ex iis. Hæc Plinius. Vtuntur quoque ad arcendos aquæ pauores (ut author est Dioscorides) canino dente eius, qui momorderit canis, folliculo includẽtes: quem brachio pro amuleto adnectunt. In canis rabidi morsu tuetur à pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri: idem in potione proficit: quidam ob id edẽdum dederũt: aliqui & uermem è cadauere canino adalligauere. Est limus saliuæ sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu fieri hydrophobos non patitur. saliuntur & carnes eorum qui rabidi fuerunt, ad eadem remedia in cibo dandæ. Sanguine canino cõtra toxica nihil præstantius putatur: & ad H scabiem ante omnia ualet sanguis caninus. Ossibus fractis caninum cerebrum linteolo illito superpositis lanis quæ subinde suffundãtur, fere XIIII diebus solidat. Lendes tolluntur adipe canino: aurium grauitatem sedat adeps cum absinthio & oleo uetere: caniníque lactis instillatio sedat auriũ dolorem. Stercus caninum anginis medetur, & dysenteriæ: necnon ulceribus, præcipue malignis.

Molotticus canis. *Pecuarius.* *Melite⁹ canis. Melitensis.* *Quomodo cõburi debeãt canini capitis ossa, docet Plin.*

F G

1 Canes &c. Alios etiam canum morbos ostendũt rei rusticæ authores: sed quibus facilius remedia adhiberi possint: ut Col. lib. 7, Gratius de uenatione. 2 Meliades. Petronij à petronibus dici putantur: quos ueteres rusticos appellarunt. 3 Olfactu ualent. Interpres Arabicus leuerarium hunc uocat.

De lupis.

A De lupis. Cap. LXXVIII.

CAni pecuario magno ſimillima corporis figura lupus eſt. Collũ illi u- *Lupus, λύκος.*
nico oſſe perpetuo rigidum:cauda craſſa,uilloſa.Genitale oſſis naturã
ſequitur.pedes habet priores quinis diſtinctos digitis, ut canis. Auerſi co-
eunt lupi eodem modo quo canes,ſed uno tempore tantum:& dies quibus
coeunt toto anno non amplius duodecim.Fert etiam uterum lupa,& parit
ut canis,tum tempore,tum fœtus numero.Cæcos etiam generat canis mo
do:parit ineunte æſtate.Animal eſt inſidioſum & ferox:inertes tamen hos
paruóſque Africa & Ægyptus gignunt: aſperos trucéſque frigidior plaga.
Viſu prędirus eſt lupus acutiſſimo,ut qui nocte intempeſta & tenebroſa,lu
ce tamen perfruitur: noctu itaque uagatur & pecora deuorat. Quin & tau
B ros quoque inuadit & aſinos, atque etiam uulpes. Lupi hominem illi po-
tius uorandum petunt,qui μονοπεῖραι,id eſt uniparæ aut ſolitarij ſunt, quàm *μονοπεῖραι.*
qui uenatores, κυνηγέται uocant. Lupos etiam aiunt terram quandam cum *κυνηγέται.*
1 eſuriunt edere. Quinetiam apud paludem Mæotidem,lupos eſſe piſcatorũ *Lupi piſcato-*
familiares,eorúmque ſocietate piſcari aiunt: & niſi partem ſuam eorum *res.*
quos capiunt piſcium à piſcatoribus acceperint,retia cum in terra expanſa
reſiccantur,lacerare.In Italia creditur luporum uiſus eſſe noxius: uocémq;
homini quem priorem contéplentur,adimere ad præſens. Lupi iecur tri-
tum hepaticis datur,iis qui febris ſunt expertes cum uino nigro calido: fe-
brientibus uero cum aqua calida.Oſſea ſunt lupis genitalia,uti diximus,&
iis calculo humano præcipua remedia. Plura ſunt luporum genera: pri-
C mum τοξευτῆρα uocant, quaſi iaculatorem ſagittariúmue dixeris,toto cor- *τοξευτήρ.*
2 pore fuluo breuíque. Caput habet lõge maius quàm pro corporis ratione:
uentrem ueluti canitie multa albicantem,curſu pernici,horrendo ululatu,
aſpectu truculento,capite fere nutante. Alterum genus circum appellãt, *Circus, κίρκος,*
& ἅρπαγα,id eſt raptorem,priore maius,corpore oblongo, colore & in late *ἅρπαξ.*
ribus & cauda candido,uelocitate cæteros lupos omnes facile ſuperat.mul
to cum ſtrepitu prima aurora & in ipſo crepuſculo ad prædam proficiſci-
tur.In montibus degit: urgente uero acriore hyemis aſperitate, urbes pro-
pius accedit,quo facilius è gregibus uictum paret. Eſt in Tauro, Amano,
& Ciliciæ montibus,non lupus,ſed lupis belua longe præſtantior, prægrã- *Aureus lupus,*
dis atque procera,aureum uocãt & χρύσεον, à pilorũ fulgore,inter feras pul- *χρύσεος.*
D chritudine eximia:inſigni oris duritate roboréque,quo ferrum,æs, lapidéſ
que uel duriſſimos emollit atque frangit. Caniculæ ortũ ſentit hæc belua
metuítque:ſtatim nanque in terræ ſpeluncam quampiam abdit ſeſe,donec
feruor ille ſolis deferbuerit. Duo item ſunt alia luporũ genera, ἄκμονας uo- *ἄκμονας.*
cant:collo breui,dorſo lato,cruribus pedibúſque uilloſis,roſtro toto & ocu
lis quoque paruis.Horum alter & dorſo & uentre eſt candidiore:in oculo-
rum duntaxat ambitu nigricat:hunc quidam ἰκτῖνον dicunt:alter uero colo- *ἰκτῖνος, πολιό-*
re nigricante inſignis,minor priore eſt, ſed uiribus nihilo inferior. Setarũ *τεχα dixit*
in modum horrent undique pili, lepores frequenter inuadunt. Thos lu- *Oppianus.*
pus eſt Æthiopicus paruus & deformis,ex lupo & panthera prognatus,qui *Thos, θώς.*
3 utrunque refert parẽtem,facie ſcilicet genitorem, reliquo corpore matrẽ.

Corpus illi ad caudam porrectius est,sed minus procerum.Interna omnia 3
lupi similia habet.Impletur ut canis,& catulos etiam cæcos generat.Velo- E
citate præstat,saltúque ualet,quanuis crura habeat breuiora : mollis enim
& agilis est,prosilireque longius ob eam rem potest. uenatu uiuit:hominē
diligit, quem neque offendit neque metuit ualde. pugnat cum canibus &
leonibus, imo leones ipsos superat : quò fit ne in eodem loco sint thoes &
leones. Huius alij duo genera statuunt,alij tria,sed plura esse non uidentur:
sed ut piscium,auium,quadrupedum genera aliqua, ita thoes quoque per
tempora immutantur, & colorem diuersum hyeme æstatéue trahunt:atq;
Nudi, λεῖοι, forsitan leues, uel nitidi. æstate nudi,hyeme hirti redduntur:itaque habitum, nō colorem mutant,
inquit Plinius. Lupus ceruarius (eūdem esse arbitrantur nōnulli,qui thos:
Lupus ceruarius. alij chaum dici malunt,) insatiabilis est, ut cui à uentre protinus recto in- F
testino transeunt cibi. Hic tamen, quāuis post longa ieiunia,repertas ægre
carnes si mandere cœperit:ubi quid casu respiciat, obliuiscitur : & imme-
mor præsentis copiæ, abit quæsitum quam reliquerat satietatem. Mittit
Lycaon. Æthiopia & lycaonem & India quoque. lupus est ceruice iubatus, & tot
modis uarius,ut nullum illi colorem dicant abesse. In hoc animalium ge-
Lynx, λύγξ. nere numerātur à quibusdam & lynces.Duo eorum genera: animal utrūq;
paruum est, forma utrique similis,oculi splendētes,facies formosa,exiguū
Vergil. Quid lynces Bacchi uariæ? caput,auriculæ curuæ.Differūt magnitudine & colore:minori enim gene-
ri color ruffus: maiori ad croceū uergit. Genus hoc maius ceruos orygásq;
magna cum agilitate inuadit. Animal peregrinū lynx est,clarissime omniū
quadrupedum cernit. In cruribus posterioribus simile quid semitalo ha- G
bet.In auersum mingunt lynces, auersǽque coeunt canum more. Harum
urinas coire in gemmas carbunculi similes & igneo colore fulgentes,faten
Lyncurium. tur,qui naturas lapidum exquisitius sunt persecuti : lyncurium uocatur(è 4
De lyncurio plura apud Plinium lib. 37, cap. 2. maribus fuluum & igneum:à fœminis languidius atque candidum.) Istud
etiam ipsum lynces persentiscere hoc documento probatur : quòd egestū
liquorem ilico arenarum cumulis quantum ualent, cōtegunt,inuidia sci-
licet ne talis egeries transeat in usum nostrum, ut Theophrastus perhibet.
Hoc non folia tantum & stramenta ad se rapere,sed æris etiam atque ferri
laminas contendunt:quod Diocles quidem & Theophrastus credidit:Ego
falsum id totum arbitror (inquit Plinius) nec uisam in æuo nostro gemmā
ullam ea appellatione.Et quod de medicina simul proditur,calculos uesicę H
eo poto elidi,& morbo regio occurri,si ex uino bibatur aut si portetur.Vn
gues earum omnes cum corio exuri efficacissime in Carpatho insula tra-
dunt hoc cinere epoto,propudia uirorum,eiusdem aspersu,fœminarum li
Langurium. bidines inhiberi.Item pruritus corporum , urina, stillicidia uesicæ: itaque
Languria. eam protinus terra pedibus aggesta, obruere traditur. Eadem autem & iu-
Langa. gulorum dolori monstratur in remedio.Alij dixere languriū,& esse in Ita-
πανθήρ. lia bestias langurias:Zenotimus lāgas uocat easdem,& circa Padum iis ui-
Lupus canarius. tam affirmat. πανθῆρα lupum canarium uocauere quidam:animal est aspe 5
Chaus. ctu pulchrum,sed uirium expers & imbelle.Catulos parit cæcos luporum
Rhaphilus. ritu.Chaum galli rhaphium uocabant,effigie lupi,pardorum maculis. 6

A 1 Apud paludē Mæot. Secundū Mæotidis paludis Conopiū nuncupatū lupi, quos minime à domeſticis canibus differre dicas, cum piſcatoribus ſtuſtioſe uerſantur. 2 Breui, συλλήχαγῆα, id eſt mẽbrorū compage prope rotunda. 3 Reliquo corpore, νώτῳ, id eſt tergo, uel ut Gillio placet, pellis uarietate. 4 Igneo colore fulgētes, Eſſe autem qualē in igneis ſuccinis colorem, ſcalpíque refert Plinius. 5 πανθῆρες, Pollux πανθῆρες inter maiora numerat animalia. 6 Chaum eundē eſſe cum lupo ceruario cēſet Hermolaus: & ex chao conceptas canes chaonidas nominari: etiā ſi Iulius Pollux altiorem de his fabulam recenſeat.

De hyæna & crocuta. Cap. LXXIX.

VT lupo non diſſimilis, ita nec omnino ſimilis hyæna eſt, quam nõnulli glanum dicunt: dorſum illi medium gibbum eſt. colore lupi prope, ſed hirſutior, latere utrinque fuſca diſtincto uilla. & iubam habet ut equus, ſed quæ per totum dorſum porrecta eſt, & ſeta duriore longioréque. Varietas multiplex ineſt oculis, ut qui in mille colores tranſeat ſubinde, in quorum pupilla lapis inuenitur, hyænium dictum, præditum illa poteſtate, ut cuius hominis fuerit linguæ ſubditus, prædicat futura. Spina illi riget, & collum continua unitate, flectíque nequit, niſi toto corpore circũacto. Corpus illi non minus quàm lupi eſt, longum & gracile: & cauda quoque longa graciliſque, ſed hirſuta. Quod autem de ea fertur, genitale ſimul & maris & fœminæ eandem habere, itaque inire & iniri alternis annis conictitium eſt: ſed uirile ſimiliter atque in lupis & canibus habetur. Quod uero fœmineum eſſe uidetur, tam in mari quàm fœmina ſub cauda poſitum, eſt linea quędam ſimilis genitali fœminino, ſed ſine ullo meatu: ſub hoc meatus excrementorum eſt, atque ſub eo genitale uerum in fœmina continetur. Quæ quidem nota quanuis utrique ſexui communis ſit, tamen in maribus potius cernitur: quia mares quàm fœminæ magis capiuntur, quòd iis ingenita eſt callidior aſtutia. Iam inter undecim numero, unam tãtum cepiſſe uenator retulit quidam. Nocte graſſatur, ut quæ noctu melius cernat. Molitur hæc inſidias homini, ſequitúrque ſtabula paſtorum, & auditu aſſiduo addiſcit uocamen, quod exprimere poſſit imitatione uocis humanæ, ut in hominem aſtu accitũ nocte ſæuiat. Vomitus quoque humanos mentitur, falſiſque ſingultibus ſolicitatos ſic canes deuorat. Sepulchra quoque effodit humanæ auida carnis, ac eruit. Pręcipue pantheris eſſe in metu hyænæ dicuntur, ut ne conentur quidem reſiſtere, & aliquid de corio earum habentem, non appeti. Mirúmque dictu, ſi pelles utriuſque contrariæ ſuſpendantur, decidere pilos pantheræ. Cum fugiunt uenantem, declinant ad dextram, ut prægreſſi hominis ueſtigia occupent. Quòd ſi ſucceſſerit, alienari mente, ac uel ex equo hominem decidere: at ſi in læuam detorſerit, deficiẽtis argumentum eſſe, celerémq; capturam. Hyænæ plurimæ gignuntur in Africa. Hyæna quemadmodum & uulpes in oleo elixa oleum efficit diſcuſſorium, articulari morbo utiliſſimum: uſus omnino idem quem de uulpino docebimus. Hyænæ fel taurino efficacius eſt: ſuffuſionem oculorum per initia digerit, aciémque eorum exacuit. Lippitudini fel illitum frontibus prodeſſe dicitur: aut ne lippiatur decoctum cum mellis Attici cyathis

Hyæna. Glanus.

Aliàs hyænia, ex oculis hyænæ, inquit Plinius.

tribus & croci uncia illitum:ſic & caligines diſcutit & ſuffuſiones. Claritatem excitari melius inueterato medicamento: aſſeruari autem in Cypria pyxide. Eodem ſanari argema, ſcabritias, excreſcẽtia in oculis: item cicatrices. glaucomata uero iocineris recentis inaſſati ſanie cum diſpumato melle inunctis. Dẽtes eius dentium doloribus tactu prodeſſe: (ſi credimus) uel alligatos ordine humeros, humerorum & lacertorum doloribus. Pulmones in cibo ſumptos cœliacis: uẽtriculis, cinerem cum oleo illitum: neruis, medullas è dorſo cum oleo uetere ac felle. Febribus quartanis, iecur deguſtatum ante acceſſiones: lumborum doloribus, carnes è lumbis edendas, illinendáſque cum oleo: uenerem ſtimulari, genitali ad ſexus ſuos in melle ſumpto, etiam ſi uiri mulierum coitus oderint. Hyæna quodcunque animal ter luſtrauerit, mouere ſe non poſſe, ſed in ueſtigio hærere traditur: quapropter magicam ſcientiam ineſſe ei pronuntiauerunt, quam & magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione poſuerunt. In Æthiopiæ parte coit cum leæna, unde naſcitur monſtrum, cui crocutæ nomẽ eſt: uoces hominum pecorúmque & ipſa pariter affectat. Nunquam conniuet aciem orbium, ſed in obtutum ſine nictatione cõtendit. In ore gingiua nulla. dens unus atque perpetuus: qui ut nunquam contrario curſu hebetetur, naturaliter capſularum modo clauditur. Crocutas etiam generat Æthiopia ex cane lupóque conceptos, omnia dentibus frangentes, protinúſque deuorata conficientes uentre.

Cœliacis, aliàs iliacis. E

Crocuta, κροκοῦττα. Aliàs crocotæ, F

1 Genitale, Nec minus ſtulte, inquit Ariſtoteles, magnóque errore trochum. Herodorus Heracleota ſcribit duplex genitale habere, maris ac fœminæ: atque trochum ſeipſum inire. G

De leonibus. Cap. LXXX.

Λέων. leo.

LEo rarum genus animalis eſt, nec multis naſcitur locis. In Europa potius quàm in Aſia inueniuntur leones: & in Europæ ea parte quæ inter Acheloum tantum & Neſtum amnes eſt: & ij uiribus longe præſtantiores ſunt iis, quos Africa aut Syria gignant. Qui uero prope Iſtrum Europæ amnem, quique in Armenia aut Parthia procreantur, non adeo uiribus pollent. Leones ita depinxit Ouidius, — His leuia fuluæ
Colla iubę uelant, digiti curuantur in ungues:
Próque humeris armi fiunt. in pectora totum H
Pondus abit, ſummæ cauda uerruntur arenæ:
Iram uultus habet. pro uerbis murmura reddunt.
Pro thalamis celebrant ſyluas.

Leones fului ſunt omnes, inquit Ariſtoteles, πυῤῥοί.

Verum pro regionum, in quibus gignuntur uarietate, eorum quoque forma diuerſa eſt. In Parthia nanque & Armenia naſcuutur colore fuluo, craſſo collo, capite magno, oculis ſplendore radiantibus, ſuperciliis extantibus, & fere ad nares uſque propendentibus, collo ſimul & mento, plurimo pilo luxuriantibus. Qui in Erebis gignũtur, collo quoque & pectore nõ minus iubati ſunt, & oculis item ſplendore fulgentibus: uerum ex iis pauci, uel in regione ampla reperiuntur, & ſupra modum pugnaces: in Africa autẽ plures,

A res,uerum non ita hirſuti piloſiúe:ſed neque oculis adeo radiantibus,aſpectu tamen terribili.Totius corporis color nigricãs his fuſcúsue, ac ſi nigrũ cœruleo permiſceas:corporis robur eximium.Ex Æthiopia migrant nonnunquã leones,cætero nigricantes,ſolo rictu fuluo colore rufeſcentes,plurima iuba,capite grandiore, oculis nigricãtibus:ut uero Plinius ſcribit color leonum tantum in Syria niger. Abundat Æthiopia & leonibus qui μύρμηκες uocantur,id eſt formicæ:ſunt etiã in arenoſis Indiæ deſertis.Habet autem hoc genus genitale auerſum, colorem aureum, glabriores hi ſunt quàm Arabici.Ipſis,inquit Plinius,color felium,magnitudo Ægypti luporum,uel ut Solino placet,ad formam canis maximi:ut uero Herodoto quã ſit canum magnitudo minor,uulpiũ uero maior,pernicitate miranda: ue-

Μύρμηκες, Formicæ Indicæ.

Aliàs, ipſis color fœdus.

B natu uiuunt,pedibus quos leoninos habent,arenas aureas ex cauernis egerunt terrę, talparũ more,quas uigilantiſſime cuſtodiunt,ne quis auferat:captantéſque ad necem perſequuntur:in cauernis æſtu conduntur.Nearchus uidiſſe ſe ſcribit formicarum ferarum pelles pãtherarum pellibus ſimiles. Herodotus corporis ſpecie formicis Græcis ſimiles eſſe tradit: eodémque modo arenã ab illis effodi.Plinius,Indicæ formicæ cornua,inquit,Erythris in æde Herculis fixa,miraculo fuere. Dentes leonibus omnibus ſerrati: & ex iis eos tantũmodo mutant,qui canini uocantur quatuor,duos ſuperius, totidémque inferius: idq; ſexto ætatis menſe fit. Lingua leonibus imbricatæ aſperitatis eſt, & limæ ſimilis,attenuánſque lambendo cutem hominis: ceruix oſſe uno rigida cõſtat,nec uertebris ullis iungitur. Iuba caret leæna:

C maris enim hęc propria eſt,ut ſcilicet pili in armis largi depẽdeant:at quos pardi generauere,ſemper inſigni hoc carent.Binas tantum gerũt mammas in medio uentre:quæ etiam in fœminis paruo abundant lacte. In cruribus poſterioribus talum gerunt in anfractum tortuoſum: pedes priores quinis diſtinctos digitis habent,poſteriores quaternis:ungues iis adunci,quorum mucrones cum ingrediuntur,uaginis corporũ claudunt,ne acumina attritu retundantur:nec niſi appetendo prætenduntur.Pedatim incedit leo,hoc eſt ut ſiniſter pes non tranſeat dextrum, ſed ſubſequatur. cauda leoni,infima parte ut bubus hirta: Leonis oſſa exiguam admodum, & perobſcuram habent medullam,eámque ſolis in fœmoribus & brachiis: eius oſſa adeo dura ſunt,ut ex iis concuſſis, ignis quaſi ex ſilice excutiatur. Ventrem ha-

D bet leo ut canis arctiorem: & interiora item omnia canibus ſimilia continet.Leo auerſus coit,urináque retro reddit. Coit & parit nõ omni tempore:ſingulis tamẽ annis uere parit,& magna ex parte geminos: ſed cum plurimum ſex catulos:nonnunquam etiam unum. parit autem catulos informes inarticulatóſq;, in initio magnitudine muſtellarum, & cæcos:ſed qui uident protiuus atque naſcũtur, ſoli in eo genere quod dentes habet ſerratos.Sunt uero cum in lucem eduntur adeo parui,ut ſemeſtres uix ingredi poſſint,nec niſi bimeſtres moueri. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariunt:primum quinque,poſt uno ſubinde pauciores: anno enim ſecundo quatuor,mox tres:deinde pari modo per annos ſingulos minus uno,poſtremo nullum:atque ita leæna partus multitudine ſterileſcit. Semel in uita

leænam parere scribit Herodotus, unáque cum fœtu uterũ emittere, quod E fabulosum esse asserit Aristoteles. Vescitur quidem carne leo ritu cæterorum syluestrium serratorum: sed cibo incontinēter admodum utitur, multáque deuorat solida, sine ullo dissectu. Mox nihil biduo, aut certe triduo edit: ferre enim inediam potest, ut qui iam ad multam satietatem repletus est. Parum bibit: excrementum uero emittit tertio die: uel utcunque accidit egerit, idq; durum, aridum, & simile ut canis. Flatum etiam acerrimum emittit, & urinam grauiter olētem. Mingit crure elato ut canes ad stipites: fœdum quoque odorem in cibo relinquit ex suo halitu: proscisso nanque leone, interiora grauiter olent. Leo quanuis in edendo ferocissimus sit, tamen pastus & fame iam uacans, facilis mitísque maiorem in modum est. Clementię in iis indicia multa sunt: prostratis parcũt: in uiros potius quàm F in fœminas sæuiunt: infantes non nisi magna fame perimũt. Animos leonum frons & cauda indicant: sicut motus equini de auribus intelliguntur: immota enim cauda est placido, clemens blandientiq; similis, quod rarum est: crebrior enim iracundia eius. In principio terra uerberatur: incremento terga seu quodam incitamēto flagellantur. Vis summa leoni in pectore est, firmitas in capite pręcipua. Infirmus parte ilium est cōtra ictus: sed reliquo corpore multas patitur plagas. Leonum genus trifariã scinditur: nam breuiores & iubis crispi, plerunque ignaui sunt & imbelles: longiores & coma simplici, generosi acrésque magis ac potentes. Leoni præcipua generositas tunc, cum colla armósque uestiunt iubæ: id enim ætate cōtingit è leone conceptis: at hi quos creant pardi, in plebe remanent iubarum inopes. G Adulterinis enim coitibus degenerantur quandoque partus leænarum: & leones quidem procreantur, sed ignobiles. Leones cum premuntur à canibus aut uenātiũ multitudine, cōtempti m recedunt sensim pedatímq;: subsistentésque interdum ac respectantes dissimulant timorem. Idq; agunt, si in campis patentibus ac nudis urgeãtur: nam syluestribus opacísque locis, quanta possunt se fuga subtrahunt. Cum insequuntur nisum saltu adiuuāt: & ubi iam prædæ appropinquarint, insiliunt: cum fugiunt, non possunt salire, sed cursus eorum continens, ut canum intēditur: fugiunt nonnunquã leones demissa inter crura cauda, ut canes. Iam uisus est leo, qui cum suem aggrederetur, ut setis horrentem aspexit, fugeret. Ignem præcipue formidant, & cantus gallinaceorum, & rotarum strepitus: sed ignes magis. Leo- H nis adeps cæteros & caliditate exuperat, & partium tenuitate: ac proinde digerendi facultatem habet maiorem. Leonis adeps cum rosaceo cutem in facie custodit à uitiis, candorémque seruat, & sanat adusta niuibus, articulorúmque tumores. Fel aqua addita, claritatē oculis inunctis facit: & cum adipe eiusdē comitiales morbos discutit leui gustu, & ut protinus qui sumpsere cursu id digerant. Cor in cibo sumptum, quartanis medetur: adeps cũ rosaceo quotidianis febribus. Leontophonos uocari accepimus bestias modicas, nec aliubi nascentes, quàm ubi leo gignitur: quarum urina aspersa leoni exitialis est: quæ & captæ exuruntur, ut earum cineres pollutæ iactæq; per compita concurrentium semitarum leones necēt, si quantuluncunque

Parte ilium, εἰς κλῶ τὰ κῶλα.

Leontophoni.

A cunque ex illis sumpserint. Propterea leones naturali eas premunt odio: atque ubi facultas data est, morsu quidé abstinent, sed dilaniatam exanimát pedum nisibus. Illa contrà urinã spargit prudens, hanc quoq; leoni exitialé.

De tigride. Cap. LXXXI.

Tigrin Hircani & Indi ferunt. Hoc bestiarum genus insignes maculis notæ & pernicitas memorabile reddiderunt. Aspectus pulchritudine reliquas omnes quadrupedes non minus superat tigris, quàm pauo alites, corporis magnitudine, oculorum intuitu, superciliis prominentibus, caudæ longitudine, toto denique corporis habitu, præterquam coloris uarietate. leęnę simillima tigris fœmina est, (nam mas cani similior extat.) Fuluo *Tigris.*
B nitet corpus: hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum, uarietate apprime decet. Velocitatis tremendæ sunt tigres: nihil enim tam longum quod non breui penetrent: nihil adeo antecedit, quod nõ ilico assequãtur: at maxime potentia earum probatur, cum maternis curis incitantur, cum catulorum insistunt raptoribus. Succedant sibi equites licet, & astu quãtolibet amoliri prædã uelint, nisi in præsidio maria fuerint, frustra est ausum omne. Totus tamen eius fœtus, qui numerosus est, ab insidiante rapitur, equo quàm maxime pernici: atque in recentem subinde transfertur: at ubi uacuum cubile reperit fœta (maribus enim cura non est sobolis, sed nec eos aliàs temere conspexeris) fertur præceps odore uestigans. Raptor appropinquante fremitu, abiicit unũ ex catulis: tollit illa morsu, & pondere etiã
C ocyor acta, remeat: iterũ consequitur, & subinde, donec in nauim regresso, irrita feritas sęuit in litore. Notantur enim frequentissime, si quando raptores, suis asportatis catulis, renauigãtes uident, in litore irrita rabie se dare præcipites, uelut propriam tarditatem uoluntaria castigantes ruina. Tigres apud Prasios maximas gigni Megasthenes author est: quippe quæ leones magnitudine dupla fere superant. Tigres Arrianus (qui Alexandri res gestas conscripsit) magnitudine equum maximum æquare, cæteras uero quas uulgus tigres nominat, non tigres, sed thoas esse maiores prodidit.

De panthera pardo & cepo. Cap. LXXXII.

Panthera & tigris macularũ uarietate prope solæ bestiarum spectãtur. *Panthera.*
D Ferox animal pãthera est, & in homines sęuit. Macularum, ut diximus πάρδαλις.
1 uarietate spectabilis est, & minutis orbiculis picta, ita ut oculatis ex fuluo πόρδαλις.
aut nigro circulis, uel cœrulea, uel alba distinguatur tergi supellex. Sunt qui tradant in armo iis similem lunę esse maculam crescentem in orbes, & cauãtem pari modo cornua. Duplex pantherarum genus, alterum maius, quod & dorsum latius habet: alterum minus quidem, & corpore gracilio-re, at uiribus nihilo inferius. Similes sunt utræq;, præterquam quòd caudis differunt: minori enim maior est cauda, maiori uero minor. Corpus utriq; oblongum maculísque uarium, ut modo diximus. Oculi splendore radiãtes: dentes habent serratos: mammas in medio uentre quaternas, crura cõpacta firmáque: pedes priores quinis digitis distinctos, posteriores quater-

nis.Ingrediuntur leonum more,cōdito ſcilicet in corporis uaginis unguiū E
mucrone,nec niſi appetendo prætendunt. cor habent pro corporis ratione magnum.Animalium nullum odoratum, inquit Plinius,niſi ſi de pantheris quod dictum eſt credimus. Tradunt odore earum, & contemplatione armenta mire affici: atque ubi eas perſentiſcant,præparato conuenire: nec
terreri, niſi ſola oris toruitate . quam ob cauſam pantheræ abſconditis ca- 2
pitibus,quæ corporis reliqua ſunt,ſpectanda præbent, ut pecuarios greges ſtupidos in obtutu populentur ſecura uaſtatione.Pantheræ in Europa nullæ ſunt:in Hircania numeroſæ.uino plurimū delectantur. Capiuntur ma- 3
xime,non agno aut hœdo,ſed canicula palo alligata:uerum Hircani,ut hominibus intentatum nihil eſt, frequentius eas ueneno quàm ferro ne-
cant: aconito carnes illinunt, atque ita per compita ſpargunt ſemitarum: F
quæ ubi eſæ ſunt, fauces earum anginæ obſidentur, ideo & gramen παρδαλιάγχες appellauerunt: ſed pantheræ aduerſus hoc uirus, excrementa humana deuorant, & ſuopte ingenio, peſti reſiſtunt . Quocirca uenatores ſtercus in uaſculo ſuſpendunt ex arbore aliqua,ne procul belua abeat petēs ſuum medicamentum,idq́; altius quàm ut queat ſaltu contingere . itaque inſiliens ibidem,& ſpe capiendi perſeuerans, in ſe efferenda emoritur . In pantherarum genere fœminam animoſiorem eſſe quàm marem apertum
Variæ. eſt.Nunc & uarias,& pardos qui mares ſunt,appellant,in eo omni genere,
Pardi. creberrimo in Africa Syriáque.Quidam ab iis pantheras ſolo candore diſ-
cernunt,nec adhuc aliam differentiam inueni, inquit Plinius. Inſidunt in 4
Africa pardi cōdenſa arbore:occultatíque eius ramis,in prætereuntia deſi- G
Cepus, κῆπος, κᾶπος. liunt, atque è uolucrū ſede graſſantur. Eſt in Æthiopia cepus,reliquo qui- 5
dem corpore pantheræ ſimilis,ſed facie leonina,magnitudine dorcadis.

1 Pantheris in candido breues macularum oculi, inquit Plinius. Cœrulea uel alba dixit Solinus,quod Oppianus ὠθιπυκφαιόωσα, ἰσῶδες. 2 Quo modo pantheræ ſimias captant,oſtendit Gillius,ut ait,ex Æliano : item hinnulos,dorcadas,capras ſylueſtres,atque alia eiuſmodi animalia. 3 Quo pacto capiantur oſtendit Oppianus lib.3.De uenatione,& 3.De piſc. 4 Solinus.In his ſylueſtribus & pardi ſunt,ſecundum à pantheris genus, noti ſatis: quorum adulterinis coitibus degenerantur partus leænarum:& leones quidem procreantur, ſed ignobiles. 5 Cepum, κῆπον colunt Babylonij,qui ſunt iuxta Memphim,faciem habet ſatyro ſimilē,cætera inter canem & urſum: naſcitur in Æthiopia.

H

De urſo. Cap. LXXXIII.

Vrſus. Vrſa. Ἄρκτος.

VRſus animal eſt aſpectu horridum,corpore latiore,hirſuto uillo, &
-Ora illi lato deformia rictu. -Vox iracunda mináxque,
Plenáque terroris rauco de gutture fertur.

Dentes illi ſerrati,naris nigra,mammas habet quaternas,& pedes hominis manibus pedibúſque ſimiles.Cauda urſo tam exigua ut uix dignoſci à ſenſu poſſit.urſo ſimul ut expirauerit genitale corneſcere aiunt. Ventrem intus amplum habet. ueneris mirum in modum nocte diéque appetens eſt: & fœminæ ſæpiſſime mares ad coitum incitant:quæ & dum utero gerunt, in libidinem exardeſcunt: & ſtatim poſt editos fœtus,ſimul & rei ueneræ dant

A dant operam & catulis alendis:& desyderium ueneris etiam hyems suscitat. Coeunt non uulgari quadrupedum more, sed amplexibus mutuis, ambobus cubantibus, uelut humanis coniugationibus copulantur: deinde secessus in specus separatim: specus si non habuere, ramorum fruticúmque congerie ædificant impenetrabiles imbribus, mollíque fronde constratos. Secreti honore reuerentur mares grauidas, & in iisdem licet foueis, partitis tamen per scrobes secubationibus diuidũtur. In iis specubus pariunt ursæ (nec enim quicquam homini rarius, quàm parientem uidere ursam.) tricesimo die, tum unum, tum etiã duos: sed cum plurimũ quinque. Hi sunt candida informísque caro, paulo muribus maior, sine oculis, sine pilo: unguium tantum liniamenta prominent. Hanc lambendo paulatim figurãt, B & interdum ad pectora fouẽt, non alio incubitu quàm oua uolucres: ut assiduo incubatu calfacta, animalem trahant spiritum. Mares quadragenis diebus latent: fœminæ enixæ, quaternis mensibus. Et sane diebus primis quatuordecim tam graui somno premũtur, ut fertur, ut ne uulneribus excitari queant: tum mirum in modum ueterno pinguescunt. Cibi tunc nulla argumẽta: nec nisi humoris minimum in aluo inueniri aiunt: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt uere, sed mares præpingues. Oculi eorum hebetantur crebro, qua maxime fauos causa expetunt, ut conuulneratum ab apibus os, leuet sanguine grauedinem illam. Inualidissimum urso caput: ideo urgente ui, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciũtur: ac sæpe in arena colaphis in- C flictis exanimantur. uis maxima in brachiis & lumbis: unde interdum posticis pedibus insistunt. Vrsus animal ŏmniuorum est, quippe qui & fructus arborum edat, & legumina, & mel perfringens alueos, & cancros, & formicas. carne etiam uescitur: uiribus enim suis confidens, inuadit non solum ceruos, sed etiam sues feros, si clàm repentéque potuerit agere. Tauros aperto marte aggrediuntur ursi, quos ex ore cornibúsque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Vrsæ cum fugiunt, suos catulos ante se compellunt, susceptósque portant: cum ab insectante iam occupantur, insiliunt in arbores. Vrsinus adeps alopecias curat, pernionibus subuenit. Ab hyberno somno mirum in modũ pinguescunt ursi, ut diximus: illi sunt adipes medicaminibus apti, contráque defluuium capilli tenaces. Pulmo D ursinus, attritus qui à calciamentis fiunt, ab inflammatione tuetur. Cerebro ueneficium esse Hispaniæ credunt: occisorúmque in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum, in ursinam rabiem agat.

Coeunt humanitus strati, Plinius.

Vrsi dimicatiŏ cum tauro describitur ab Aristotele lib. 8. de hist. animalium.

De hystrice, erinaceo, & scyuro. Cap. LXXXIIII.

HYstrix etiam latet, totidémque diebus fert utero, & reliqua facit perinde ut ursa. Hystrix in Æthiopia frequentissima: eam generat & India & Africa. Est autem ex erinaceorum genere, & erinaceis similis: spinis tergum hispida, (aculeos nanque pilorum uice gerit, ut erinacei, sed longiores) quas plerunque cum intẽdit cutem, laxatas iaculatione emittit uoluntaria, ut assiduis aculeorum nimbis canes uulneret ingruentes. Magni-

Hystrix.

tudine paulo minor lupo est, qua haud facile inter feras aspectu magis hor- E ribilem inuenias ullam. Quæ uero de medicinis produntur, quæcunque de erinaceis dicũtur, omnia tanto magis ualebunt in hystrice. Aculeos quoque pilorum uice gerunt erinacei: uerum parte omni inferiore rarã & innocuam habent lanuginem. Erinaceorum alij maiores sunt (inquit Oppianus) & maioribus aculeis horrentes: alij minores, spinis minoribus minúsque nocuis armati. Testes erinaceo non qui foris pendeant, sed intus lumbis adhæreant. Dum coeunt erinacei, non superueniunt tergis more quadrupedum, propter aculeos: sed stantes ambo inter se complexi coniungun tur partibus supinis hærentibus sibi aduersis. Pugnant cum serpentibus erinacei. Præparant hyemi & erinacei cibos, ac uolutati super iacentia poma affixa spinis, unum non amplius tenentes ore, portant in cauas arbores. F Iidem mutationẽ aquilonis in austrum, condentes se in cubile, pręsagiunt. Et qui in cauernis sunt, commutant sua cubilia aquilonum & austrorum: qui autem intra tectum aluntur, ad parietes discedunt: quod ita fieri cum Bizantij quidam animaduertissent, cõsecutus existimationem est, ut tempus futurum posset præsagire. Vbi uero sensere uenantem erinacei, contracto ore pedibúsque ac parte omni inferiore, conduntur in formam pilæ, ne quid comprehendi possit præter aculeos. in desperatione uero urinam ex se reddunt. Erinacei terrestris combusti cinis uim habet extergentem digerentémque: quo fit ut eo nonnulli ad ulcera sordida carnémque in ulceribus excrescentem sint usi. eius itaque cinis cum melle, aut corium combustum cum pice liquida alopecias emendat. Caput quidẽ eius ustum per G se etiam cicatricibus pilos reddit: alopecias autem in ea curatione præparare oportet nouacula & sinapi: quidam ex aceto uti maluerunt. Caro erinacei inueterata adseruatáque cum aceto mulso epota, renum uitio laborantibus (nephreticos uocant) auxilio est: aquam intercutem habentibus, conuulsionibus, elephantię, malo corporis habitu affectis: fluxiones quibus uiscera obnoxia sunt, exsiccat. Eiusdem iecur testa solibus excocta arefactũ ad eosdem usus datur. Hæc ex Dioscoride. Alij erinacei carnem iucundam esse aiunt, si capite percusso uno ictu interficiatur, priusquam in se urinam reddat: eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere minime posse. Hæc caro ad hunc modum occisa, stillicidia uesicæ emẽdat. item suffitus ex eodem. Quòd si urinam in se reddiderint, eos qui carnem ederint, H stranguriæ morbum contrahere traditur. Pilos in palpebris incommodos euulsos renasci non patitur fel erinacei. Præuident tempestatem & sciuri: obturatísque qua spiraturus est uentus cauernis, & alia parte aperiunt fores. Sciurus animalculum est pilosum, cui uillosior cauda pro tegumento est: nam in solis præsertim æstu cauda se obtegit. Manibus utitur priorum ministerio pedum, sedétque ad os illis admouens cibos.

Erinaceus. Herinaceus. Erinaceus terrestris. Ἐχῖνος. Ἐχῖνος χερσαῖος. *Erinacei pugnã cũ serpẽte describit Opp. lib. 2. de pisc. Aliàs unum amplius.* οἱ μὲν ἐν τῇ γῇ, ὀπὰς αὐτοὶ μηχανῶνται. *Cyzici Plutarchus. Aliàs, in se. Sciurus.*

De uulpe & leporibus. Cap. LXXXV.

Vulpes. Ἀλώπηξ.

VVlpes quoque non aliter quàm ursa catulos parit, cæcos atque informes inarticulatósque: quos cum ediderit, lingua lambendo refouet & conco-

A concoquit atque figurat:caudam gerit uillosam. mas genitale osseum habet.Coeunt uulpes,ut Plinius refert,in latera proiectę,marémque fœmina amplexa:ut uero Aristoteles,uulpes superueniens coit. Parturiens ita secedit,ut raro grauida capiatur. parit cum plurimos quatuor. Animal astutũ
1 uulpes est & maleficum.insidiatur plurimũ auibus atque leporibus. Foueã incolit altam,& quæ multos habeat exitus procul inter se distãtes, ne uno in loco insidiis à uenatoribus locatis,facile cõprehẽdatur.Vulpiũ carnibus autumno uenatores in Asia uescuntur:eo nanq; tẽpore uuarũ cibo pinguescunt.Est autem eius caro(quantũ coniicere licet,inquit Galenus)eiusdem cũ leporina facultatis:& animal ipsum tẽperatura siccũ ut & canis. Vulpes & uiua & mortua in oleo elixata, digerẽtem facultatem addit oleo,facitq;
B ut ad corporis extremam superficiem euocet quæ in alto dolorem excitẽt: quo fit,ut articulari morbo laborantes,si sæpe atq; diutius in eo insederint, in principio quidem à morbo liberẽtur: leuamen quoq; in diuturnis morbis sentiant.Pulmo uulpinus si in puluerem redactus bibatur, asthmaticos iuuat. Adeps liquefactus infusúsque,auris dolorem sedat. Ossea uulpibus, uti modo diximus, genitalia, & iis calculo humano remedia præcipua.
Sunt in leporum genere, quæ & in specubus degunt subterraneis, ut mox
2 explicabimus.Est uero lepus animalculũ pilosum,auribus longis, cruribus breuibus & minime æqualibus: priora enim posticis breuiora sunt. Color non omnibus idem est.lepori uni pili & in bucca intus,&sub pedibus sunt, inquit Aristoteles:cum cætera animalia nec intra os habeãt pilos, nec par-
C te pedum resupina,sed prona.ut uero Plinius scribit,pili dasypodi & in buccis intus & in pedibus:quę utraque Trogus & in lepore tradit.Cor habet lepus pro corporis ratione magnum. Iecur cuidam leporum generi & locis quibusdam ita fissum est,ut bina esse iocinera credideris: nam cuniculorũ exta in Betica gemina sæpe reperiuntur.Sanguis leporum non concrescit, coitu scilicet firmiore: sed aliquantulum spissatur eo modo quo lac quod iniecto coagulo coiuerit.non pinguescere lepores tradit Plinius. Lepores & auersi coeunt,& retro mares urinam reddunt: & fœmina sæpenumero
3 prior marem superuenit.Coeunt & pariunt quoque tempore:dúmque uterum ferunt superfœtant, & singulis mensibus generant: sed fœtus edunt non uniuersos:interpositis enim diebus quot res tulerit, peragũt partionẽ:
D sæpenumero nanque euenit ut fœtus alios imperfectos gestent,alios perfectos iam edant. Partũ autẽ (ut maior fidipedum pars) cæcũ edit. Habet fœmina lac priusq̃ pariat:& statim à partu repetit coitũ:& lactans adhuc cõcipit fœtum. lac suillo simile sua crassitudine est. Coagulũ habet lepus inter ea quæ unicũ habẽt uentrẽ. Et unũ animal digitos habentiũ, herba alitur lepus:ruminare quoque illi in more est. patẽtibus oculis dormiunt lepores. Horum genera,ut quibusdam placet,duo sunt,maius scilicet & minus.M. Varro tria distinguit genera:unum Italicum pedibus primis humilibus,posterioribus altis,superiore parte pulla,uentre albo,auribus longis,qui lepus dicitur,cum prægnans sit tamen concipere.In Gallia transalpina & Macedonia fiunt permagni: in Hispania & in Italia mediocres. Alterius generis

Margin notes: κερδώ. Πηρίων. Δασουκέρκες: Δασουκέρκον uocat Theocritus. — Lepus. Λαγὼς, ἢ λαγῶς. Δασύπους. Πτώξ. Δορκαυμήλιος quoque à Nicãdro dictus est. — Lepores, δασύποδες. — Lepus, δασύπους. — Lepus.

est,quod in Gallia nascitur ad Alpes:qui hoc fere mutant,quòd toto cādidi sunt.quibus hybernis mensibus,pro cibatu niuem credant esse: certè liquescente ea rutilescunt annis omnibus: & est alioqui animal intolerandi frigoris alumnum.Tertij generis est,quod in Hispania nascitur,simile nostro lepori ex quadam parte,sed humile,quem cuniculū appellant. & longius quidem prospicienti paruulus uidetur esse lepus:at si manibus contrectaueris,non paruam ostendit differentiam.Et maxima ex parte in subterraneis specubus degit:animal fœcunditatis innumeræ: quatuor enim si intromiseris in leporarium, breui solet repleri: ut olim in Astypalæa insula, cum prius non essent:ex duobus tantum in insulā immissis,in eam creuisse multitudinem feruntur,ut uno anno supra sex millia uenatione caperētur. Leporum fœtus uentre exectos,uel uberibus ablatos non repurgatis interaneis,gratissimo in cibatu habent:laurices uocāt.Leporum ipsorum caro sanguinem gignit crassiorem: meliorem tamē procreat succum quàm aut bubula aut ouilla: estq; nonnunquam ad siccam uictus rationem idonea. Sanguis leporinus cæteris præfertur omnibus,ut qui suauissimus est:quem & nonnulli cum iecinore,alij unà cum reliquis quoque uisceribus coctum edunt. Sartagine inassatus dysenterias,& cœliaca profluuia sistit: in uino potus,contra toxica efficax est: si tepidus illinatur,uitia cutis in facie, quæ ἰονθάδες dicuntur,& lentigines emendat. Cerebrū leporis(capite scilicet toto elixo)& attritum & commansum pueris dentientibus utile est: non tamen eximia uis eius est,sed similis melli & butyro atq; id genus aliis. quidam etiam aduersum metum utiliter edi cerebrū hoc prodidere. Assatum nonnulli cerebrum exhibent,edendū aduersus tremores, qui ex mala affectione corporis sint contracti. Caput leporis ustum cum adipe ursino alopeciis nonnulli imposuere.Coagulum leporis ad lac sanguinémue dissecādum quod in uentre concrętum est,cæteris præfertur omnibus. Comitialem quoque morbum, si cum aceto bibatur, & præterea profluuium muliebre sanare traditur.

Cuniculus, κονίκλος. 4 — E

Laurices. — F

G

1 Quibus artibus uolucres decipiat uulpes, explicat Oppianus lib.2 De pisc. quomodo lepores capiat,ostendit Gillius ex Æliano lib.7: uerum quæ refert Gillius,agasæo cani magis propria uidētur. 2 Villosissimus animaliū lepus est,inquit Plinius. 3 Dasypodes omni mense pariunt,inquit Plinius, & superfœtant sicut lepores. 4 Cuniculum nonnunquam Theodorus pro δασύποδα uertit, ut dasypus quādoque speciem significet: sed confunduntur hæc nomina lepus & dasypus , ut utrunque & pro genere & pro specie quandoq; accipiatur. λαγὼς fere genus est.Cuniculos Strabo λεϐηρίδας à quibusdam appellari tradit:qui & λαγίδια χωρύχα,id est lepusculi fossores ab ipso cognominantur, & λαγιδεῖς. Chelidoniam uocauit Diphilus etiam leporis genus quoddam. H

Dasypus. Lepus, Λαγώς. Λεϐηρίδες. Λαγίδια χωρύχα. Λαγιδεῖς. Chelidonia.

De uiuerris, mustelarum generibus,& de fele. Cap. LXXXVI.

Viuerra.

MAgna propter uenatum cuniculorum uiuerris gratia est.Iniiciūt eas in specus,qui sunt multifores in terris , nonnūquam & funiculis ligatas: at illæ quos deprehendunt, aut unguibus extrahunt, aut in apertum egredi cogunt:atque ita eiectos superne capiunt uenatores. Ossea sunt uiuerris 1

A uerris genitalia:& iis calculo humano remedia præcipua.Iocinerum doloribus medetur uiuerra porcelli modo inassata. Sunt qui eas ἰκτίδας uocant: est uero ictis in mustelarum syluestrium genere: sunt enim mustelarũ genera duo:alterum domesticum,alterum syluestre. Hæc autem quæ in domibus nostris oberrat, & catulos ore suo susceptos (ut author est Cicero) quotidie transfert,mutatq; sedem, (atque hinc eas ore parere nonnulli putarunt:)hæc inquam & serpentes prosequitur, & aues quoque uenatur & mures.Mustelę syluestres magnitudine distant. Cor habet mustela pro corporis ratione magnum.Ossa sunt mustelis genitalia,& iis quoque calculo humano remedia præcipua.Ex mustela ipsa inueterata sale denarij pōdus, ut Plinius docet,in uini cyathis tribus datur à serpēte percussis:ut uero Dio

Ictis. *Mustela.* γαλῆ. *Mustela domestica uulgaris.* γαλῆ κατοικίδιος. *Mustela syluestris.*

B scorides,mustela flammis depilata,deinde exenterata,saléque inueterata, in umbra siccatur.Ea binis drachmis in uino pota præsentaneo est remedio aduersum omnia reptilium uenena: & ad toxicũ quoque similiter datur. Eius uentriculus coriandro fartus inueteratúsque serpentum morsui & comitiali morbo in potu auxiliatur:& catulus mustelæ etiã efficacius. Mustelæ cinerem cum aceto illitum sunt qui tradant podagricos arthriticósque iuuare: & cum melle aut terebinthina,aut butyro impositum,strumas discutere:ut quod uehementem digerendi uim possideat. Cinere mustelæ uel felis diluto & semine sparso,mures à segetibus abigũt: uel decoctarum aqua:sed redolet uirus animalium eorum etiam in pane.Sanguis mustelæ strumis utiliter illinitur:qui & comitialibus prodest.Iocinerum doloribus

C medetur mustela syluestris in cibo sumpta,uel iocinera eius. Ex hoc gene-
2 re ictis est,id est mustela rustica,magnitudine quàm paruus catellus Melitensis minor:sed pilo,forma, albedine partis inferioris, & morum astutia mustelæ domesticæ similis.Mansuescit mirum in modum : officit aluearibus:mellis enim auida est:aues etiam petit ut feles. Genitale quoq; osseum habet ictis.Fel ictidis contra aspides dicitur efficax,cętero uenenum.Fel ca
3 prinum(ait Plinius)ueneficiis ex mustela rustica factis contrarium est. Illa solertia in metu melibus,sufflata cute distentæ ictus hominum, & morsus canum arcent:leporibus plurimũ insidiantur.Iecur melis ex aqua oris grauitatem sanat. Feles quoque & leporibus insidias moliuntur, & auibus, ac nouissimũ muribus. Quo uero silentio,quàm leuibus uestigiis obrepũt

Ictis. *Mustela rustica.* *Meles.* *Feles,* αἴλουροι

D auibus,quàm occulto speculatu in musculos exiliunt?imbelle aliàs animal & ignobile.Excrementa sua effossa obruunt in terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse.Nocturnum animal feles est, & in tenebris illi fulgent radiántque oculi.Felem marẽ Ægyptij dicunt pupillas ad solis rationem uariare:cum enim exoritur sol,tum longæ fiunt : in meridie rotundæ uidentur: ad uesperam autem obscurantur.Lingua feli imbricatę asperitatis & limæ similis,attenuánsque cutem hominis. In coitu feles non parte posteriore se coniungũt: sed mas stat erectus,fœmina subiacet. Sunt porro in eo genere fœminæ ipsæ libidinosæ & salaces:itaque mares ad coitũ ipsæ frequentes alliciunt,inuitant, cogũt:puniunt etiã nisi pareant. Feles tot numero pariunt,quot canes:uescuntúrq; eisdem:& felium reliqua ut canum:

Viuunt circiter annos sex. Duplex earũ genus: nam sunt & ex iis syluestres quędã, sicuti & alię quę in domibus uersantur. Spinã aliúdue quid faucibus adhęrẽs, felis extrinsecus fimo perfricatis, aut reddi, aut delabi tradũt. E

Viuerra. Γαλῆ ἀγρία. Catus syluestris. Martes. Mars.

1 Viuerram Strabo γαλῶ ἀγρίαν uocat: at Theodorus apud Aristotelem, γαλῶ ἀγρίαν, catum syluestrem uertit. 2 Theodorus etiam uiuerram interpretatur lib. 9 histor. animal. 3 M. Varro lib. 3 De re rustica admonet, oportere leporarij septa tectorio esse tecta, ne meles aut feles intrare possit: mustelę genus quoddam procul dubio intelligens: sicuti & aliud genus, martes aut mars uocatur: de quo Martialis: Venator capta marte superbus adest.

De mure, & murium generibus. Cap. LXXXVII.

Mus. Μῦς.

SVnt & in murium genere quidam domus incolę, qui nec ferę iure dici possunt, nec placidi, sed medię inter utrunque naturę: plane tamen indociles sunt. F Dentes habent mures continuos, & bibunt lambendo, ut canes: in Africa tamen mures cum biberint moriuntur. cor habẽt mures pro corporis ratione magnum: & nonnullis fel inesse, aliis uero deesse notatum est. In murium iecusculis fibrę ad numerum lunę dierum in mense congruere dicuntur, totidémq; inueniri, quotum lumen eius sit: pręterea bruma increscere. Salacissimum animal mus est: & fœminam murem maiore ueneris rabie flagrare dicunt. Murium generatio mirabilis pręter cętera animalia maiorem in modum est: iam enim fœmina pręgnante in uase miliario occupata, paulo post reserato uase, musculi numero uiginti & centũ reperti sunt. Mirum etiam percipimus ortum redundantis agrestis muriũ 1

Sorex. Ἀρουραῖος μῦς. Mus syluestris Mus agrestis.

generis: (sorices uocant & ἀρουραίους μῦς:) locis enim compluribus agri fru- G
mentarij, tam inaudito modo oriri solent, ut parum ex uniuerso frumenti relinquatur: tam cito absumitur, ut nonnulli mediocres agricolę cum pridie metendum statuerint, postridie mane cum messoribus accedẽtes ad segetem, absumptam inueniant totam. Terrę Persicę parte quadã, mure fœmina rescissa, fœtus fœminini pręgnantes comperiri traduntur. Sunt qui uehementer confirment, mures si salem lambant, impleri sine coitu. Prouentus eorum siccitatibus tradunt: uerum illud adhuc latet, quonam modo illa multitudo repente occidat: nam nec exanimes reperiuntur, neq; extat, qui murem hyeme in agro effoderit: paucis tamẽ diebus omnino abolentur. Nõ aliud quicquam omnium superare copiam & celeritatem prouentus ualet nisi imbres: iis enim quàm primum intereunt. Deturgente H

Mures Nilotici.

ab inundatione Nilo, musculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquę terręque, iam parte corporis uiuentes, nouissima effigie etiamnum terrena, ut cecinit Ouidius,

Altera pars uiuit, rudis est pars altera tellus.

Muribus iam obituris uermiculum in capite gigni tradũt. Ex panibus multis & uariis simul positis optimum quenque seligentes aiunt circunrodere mures: quare optimi panis indicium in iis existimatur esse. Mures in insula Paro ferrum exedere & conficere dicuntur: Amyntas in Teredone Babylonica scribit eodem cibo uti. Pericula nobis imminentia pręmonent musculi: ruinis imminentibus pręmigrant. Mures à segetibus abigunt cinere

Musculi.

mustelę

A mustelæ uel felis diluto & semine sparso, uel decoctarum aqua. Sorices fu- *Sorices.*
gari aiunt si unus castratus emittatur. soricibus pilosæ sunt aures: soricum fi
bras respondere numero lunæ exquisiuere diligentiores: sorices & ipsos
condi author est Nigidius: sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantur.
Pulmonum uitiis medentur mures, & maxime Africani detracta cute, in
oleo & sale decocti, atque in cibo sumpti. eadem res & purulentis uel cruē
tis excreationibus medetur. Muribus elixis in cibo datis urina infantiū co-
hibetur. Murem domesticum dissectum scorpionum ictibus utilissime im
poni tradunt. assatos si infantes ederint, oris saliuam exsiccari. Si mus ara-
neus iumenta momorderit, mus recens cum sale imponitur. murium cinis
cum melle instillatus, aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. Si
B aliquod animal in aurem intrauerit, præcipuum remedium est murium
fel aceto dilutum. Ossibus fractis, cinis syluestris muris cum melle, aut cū
uermium terrenorum cinere linteolo illito, superpositis lanis quæ subinde
suffundātur, fere XIIII diebus solidat. Arūdines & tela quæque alia extra-
henda sunt corpori, euocat mus dissectus impositus. alopecias cinis è mu-
rium capitibus caudísque: & totius muris emendat: præcipue si ueneficio
acciderit hæc iniuria. Murinum fimum (quod item muscerdas uocant) a- *Muscerdæ.*
ceto tritum atque illitum alopeciis medetur. Subditæ infantibus muscer- ** Fortasse hic*
dæ, alui deiectionem moliuntur. In Cyrene tum colore tum forma diuer- *pro uiperæ legē*
sa murium genera nasci ferunt: & quosdam ipsorum quemadmodum *dum erat echi-*
feles, ita lata facie esse: alios uiperæ* speciē gerentes, acutas habere spinas: *ni: alias erina-*
C quos indigenæ echenatas uocant. Sunt è muribus qui erecti bipedes am- *cei & echina-* *tes.*
2 bulent, ceu Alpini: habent enim crura posteriora magna, priora parua. Cō- *Echenates*
duntur etiam Alpini, quibus magnitudo media est: sed pabulo ante in spe- *mus.*
cus conuecto: cum quidam narrent alternos, marem ac fœminam, supra *Mus Alpinus.*
se complexo fasce herbæ, supinos cauda mordicus apprehensa inuicem de-
trahere ad specum: ideóque illo tempore detrito esse dorso. Sunt his pares
& in Ægypto, quibus prædurus fere ut erinaceis pilus est: similiter resident *Aegyptij mu-*
in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribúsque ut manibus utuntur. *res.*
& ortus horum quoque numerosus est. Condūtur hyeme & Pontici mu- *Mus Pōticus.*
3 res, hi duntaxat albi. Dentes utrinque habet mus Ponticus, & tamen rumi
nare solet. Sunt uel alia genera murium plura: nam & in Cyrenaica regio-
D ne alij lata sunt fronte, alij acuta, alij erinaceorum genere pungentibus pi-
lis. In Africa quoque tria sunt murium genera, quorum alij bipedes uocan *Mus Africa-*
4 tur, alij zegeries Punica lingua, quos græce βουνοὺς dixeris, alij ἐχῖνες. Condi- *nus.*
ti & glires tota hyeme cubant in arboribus tāquam mortui, nihílq; edunt: *Zegeries.* Βουνοί.
pinguescunt tamen per id tempus uehementer: rursus æstate iuuenescunt: Ἐχῖνες.
semiferum & ipsum animal, paruum, molle & imbecillum. In uiuariis ser- *Glis.*
uantur, ubi non aqua, sed maceria locus sepitur. In iis arbusculas esse opor- Ἐλειός.
tet, quę ferant glandem: quæ cum fructum non ferunt, intra maceriam ia- Μυοξός.
cere oportet glandem & castaneam, unde saturi fiant. aquam oportet esse
tenuem, quòd ea non utuntur multum, & aridū locum querunt. In iis no-
tatum, non congregari nisi populares eiusdem syluæ: & si misceantur alie-

nigenæ, amne uel monte discreti, interire dimicando: hi saginantur in do- E
liis quę figuli faciunt. In hoc dolium addunt glandem & nuces iuglandes,
aut castaneam: quibus in tenebris cum cumulatim positũ est in doliis, fiunt
pingues. Genitores suos fessos senecta alunt insigni pietate. senium finitur
hyberna quiete. Gliris detracta pelle intestinísque exemptis, decoquitur
melle in uase nouo: sed medici malũt è nardo decoquĩ usque ad tertias, at-
que ita asseruari: deinde cum opus sit, strigili tepefacta infundere. Constat
Mus araneus. deplorata aurium uitia eo remedio sanari. Murem araneum μυγάλην uo- 5
Μυγαλή. cant: magnitudine muri æqualis est, colore mustelæ similis, unde & nomẽ
illi μυγαλῆς. Os illi oblongum, cauda parua, dentes quoque exigui, & utraq;
maxilla duplici ordine digesti: indéque fit ut à mure araneo morsi facilli-
me dinoscantur: quadruplici nanque ordine morsus impressio cernitur. F
Hoc animal plerunque testes impetere solet, non hominis modo, sed cuius
uis etiam aliorum animalium, morsu nonnunquam pernicioso: quando-
quidem in Italia muribus araneis uenenatus est morsus: eosdem ulterior
Aliàs Apen- Apennina regio non habet. Cæca traditur à Nicandro μυγάλη, indéque non
nino. transiri rotarum orbitam: sed si forte in eam conciderit, ibidem emori.
Ipse mus araneus contra se remedio est diuulsus & impositus: optimum, si 6
is imponatur qui momorderit: sed & alios ad hunc usum seruant in oleo
aut luto circunlitos. est & contra morsum eius remedio terra ex orbita: fe-
runt enim nõ transiri ab eo orbitam torpore quodam naturæ. In Palæsti-
na frequens animal est, non maius erinaceo, habens similitudinem muris
& ursi, feréque in cauernis petrarum & terræ foueis degere cõsueuit: ἀρκτο- G
Ἀρκτομύς. μῦς incolis dicitur: χοιρογρύλλιον hunc esse opinatur D. Hieronymus, qui inter ea 7
Χοιρογρύλλιος. numeratur animalia, quæ cum ungulam non habent bisulcam diuisámue,
ruminant tamen. In Lucania Italiæ ora, inquit Galenus, animal quoddã
est, quo & uescuntur incolæ, quod mediam quandam formam habet inter 8
ursum & suem: sicuti & aliud in eadẽ regione, & aliàs quoq; reperitur in-
ter murem & glirem medium.

1 In utroque genere tam murium quàm soricum reperiri uidetur & domesticum
& agreste. Columella lib. 15. Vites quæ secundum ædificia sunt, à soricibus & muribus
infestantur. Plin. lib. 10. Sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantur. 2 Alpini,
quos aliqui marmotas uulgo dictos intelligunt, magnis oculis prominentibus, media
magnitudine. Hæc Hermolaus. Sũt qui legant, quibus magnitudo meliñ est. 3 Sunt H
Pontici mures, inquit Hermolaus, unius coloris: sunt & uarij. Parte tantum prona, ua
rij candicant, uenetus in dorso color quãdoque ferrugineus deterior priore. 4 Ea-
dem fere μυοξοῖς Oppianus, quæ Plinius gliribus tribuit: uidẽtur tamẽ ex Galeno diuer
sa esse animalcula: nẽpe quòd μυοξὸς idem potius sit qui mus agrestis lib. 3. De alimẽt.
5 Nicandri interpres in Theriac. Amynta authore μυγάλην ex mure & mustela
procreari scribit: unde μυγάλη dicta est. 6 Mutis aranei morsus remedia tradũt præ-
cipue Plinius, Aëtius, Paulus & Dioscorides: & pro iumentis Columella. 7 χοιρο-
Cyrogrillus. γρύλλιοι, in quibusdam codicibus habetur cyrogrillus in Leuitica lege: sed nescio an cor
Chyrogrillus. rupte. Isichius in illo loco chyrogrillus, inquit, animal rapax est. 8 Vide an recte le-
gatur apud Galenum μεταξύ τοῦ ἄρκτου καὶ συὸς, an potius legendum sit ἄρκτου καὶ μυός:
Ἀρκτομύς. ut idem intelligatur animal cum arctomye: an idem fortasse sit animal ἀρκτομύς & ἀρ-
Ἀρκτοσυς. κτόσυς, an etiam distincta.

De qua-

A De quadrupedibus aquaticis, ut de fibro, lutra, & quibusdam aliis. Cap. LXXXVIII.

SVnt inter quadrupedes feráſque, quæ uictum ex lacu & fluuiis petant: in hoc genere ſunt fiber, ſatherium, ſatyriũ, lutra, & latax. Per uniuer- *Satherium. aliàs, Satherõ. Satyrium.*
1 ſum Pontum fiber plurimus eſt, quem alio uocabulo dicunt caſtorem. Circa fluuios etiam Hiſpaniæ frequentes inueniuntur fibri: uerum ex eis caſtoreum quod uocant, non eandem habet cũ Pontico uim. Ambigit fiber terra & aqua: ſed maxima ex parte in aquis uictũ quæritat ex piſcibus & cancris. Animal eſt horrendi morſus: quippe quod hominis parte cõprehenſa, non antequam fracta cõcrepuerint oſſa morſu reſoluit. Cauda huic piſciũ, cætera lutræ ſimilis: utrique mollior pluma pilus. Euomit caſtor fel ſuum *Fiber. Caſtor.*
B ad multa medicamenta utile: item coagulum ad comitiales morbos, ob ea ſe peti prudens. Pontici caſtoris teſticuli potiſſimum appetuntur in uſum medelarum (caſtoreum uocãt medici: & efficaciſſimum è Ponto Galatiæ, mox Africæ:) idcirco cum urgeri ſe intelligit, eas partes ſibi amputare ferunt: ob hoc quoque ſe peti gnarus. uerum amputari hos ab ipſis cum capiuntur, negat Seſtius diligentiſſimus medicinæ: quinimo paruos eſſe ſubſtrictóſque & adhærentes ſpinæ, nec adimi ſine uita animalis poſſe. Adulterari autem renibus eiuſdem, quæ ſint grandes, cum ueri teſtes parui admodum reperiantur. Præterea ne ueſicas quidem eſſe cũ ſint geminæ, quod nulli animalium: itaque inter probationes falſi, eſſe folliculos geminos ex uno nexu dependentes: fieri enim non poteſt ut gemini folliculi ueſicæ'ue *Caſtoreum. Aliàs caſtoriũ. Καστόριον. Aliàs Sextius.*
C in una membrana coniuncti reperiantur. Dioſcorides quoque fruſtra hæc credi prodit: non poſſe enim fibrum teſtes ore contingere, cum adeo natibus adhæreant aprorum more. Ad medicamenta eligi debent teſtes cõnexi, ex uno ortu dependentes, liquore intus ceroſo: uel (ut Plinius ſcribit) liquore ueluti mellis ceroſi, odoris grauis uiroſiq́;, guſtu amaro & acri mordacíque, ac friabiles. aſſeruãtur ſale. Diſſecta cute (inquit Galenus) melleus liquor unà cum membrana ambiente eximitur, ſiccatúrq; ac potui datur. Calidum eſt & ſiccum caſtoreum, partibúſque cõſtat admodum tenuibus, & ob hoc in uniuerſum uarios obtinet uſus: ſiquidem mẽſes ac partus ciet, ſecundáſque eiicit cum pulegio aut calaminthe. Contra inflationes, tormina & ſingultus, qui à frigidorum craſſorúmque humorum multitudine o-
D riuntur, ex aceto mulſo bibitur. Lethargicos & utcunque ueternoſos, colli capitíſque irrigatione cum aceto & roſaceo excitat, aut odoris ſuffitu: tremulis quoque & conuulſionibus: ac ubi partem quampiam ſenſu motúue priuatam eſſe contigerit, aut ægre ſentire moueríue, & omnibus neruorum uitiis prodeſt, & epotum & illitum. Nec ſane febrientibus nocet, ubi febris lenta mediocríſue contigerit, qualis cathaphoram & lethargum comitari ſolet. Ac multis certe caſtorium exhibuimus, inquit Galenus, cum pipere albo, utrunque cochlearij menſura, ex aqua mulſa: nec quiſpiam inde ullam ſenſit noxam. Sternutamentum olfactu mouet. ſomnum conciliat cum roſaceo & peucedano peruncto capite: uuluarum exanimationes uel ſubditum excitat. Medetur & dentibus infuſum, cum oleo tri-

tum in aurem à cuius parte doleant: aurium doloribus melius si cũ meco- E
nio:claritatẽ uisus facit cum melle Attico inunctum:capitis doloribus uti-
liter illinitur cum peucedano & rosaceo.Suspiriosis castoreum cũ ammo-
niaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime potatur: eadem po-
tio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido.Ileos & inflationes pellit
castoreum cum dauci semine & petroselini,quantum ternis digitis suma-
tur ex mulsi calidi cyathis quatuor:tormina uero cũ aceto uino mixto.Co-
mitiales morbos pellit castoreum in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis da-
tum: iis uero qui sæpius corripiuntur,clystere infusum mirifice prodest: ca
storei drachmæ duæ esse debebunt,mellis & olei sextarius,& aquæ tantun-
dem: ad præsens uero correptis,olfactu subuenit cum aceto.Castoreum ex
mulso potum,mulierum purgationibus prodest:cõtráque uuluam olfactũ F
cum aceto & pice,aut subditum pastillis. Ad secundas etiam uti eodẽ pro-
dest cũ panace in quatuor cyathis uini:& à frigore laborantibus ternis obo
Lutra. lis. Lutra , quæ & ἐνυδρὶς græce dicitur,& è fibrorum genere est,castori prę-
Lutris. terquam cauda similis est,& utrique mollior pluma pilus:nunquam mari
Ἐνυδρίς. immergitur lutra.Hæc & hominẽ mordet,nec desistit,ut ferunt,nisi fracti
Latax. ossis crepitum senserit.Latax quoq; dẽtes habet robustos: & noctu plerũq; 2
egrediens,uirgulta fluuiis proxima, suis dẽtibus ut ferro præcidit.Hęc,in-
quã,lutra latior est:pilum habet durum,specie inter pilum uituli marini &
Ichneumon. cerui.Ichneumon in ripis & arundinetis uictitat,animal paruũ,forma mu 3
stelę ictidi proxima,cauda oblonga. Iisdẽ uescitur quibus canis:& tot nu-
mero pariunt ichneumones quot canes: & eorũ reliqua ut canum. Viuunt G
circiter annos sex.Pugnat cum aspide & crocodilo, & utrunque interficit.
Ichneumon Ægypti cum aspide pugnaturus,flumẽ ingressus mergit se li- 4
mo sæpius siccatque sole: mox ubi pluribus eodem modo se coriis lorica-
uit,in dimicationem pergit:in ea caudam attollẽs,ictus irritos auersus ex-
Enhydrus. cipit.Sũt uero qui tradant enhydrum alterum ichneumonum genus esse,
Canis fluuiatilis. qui crocodilum interimat. Sunt & fluuiatiles caniculæ, terrestriũ canum
paruulorum similes:pilosa his cauda.Horũ sanguis aqua & aceto mixtus,
intumescentes hominum neruos lenire existimatur:atq; ex pelle ipsorum
calcei conficiuntur,qui neruis salutares esse dicuntur.

1 Satherion. Satheron legit Hermolaus. 2 Quæ alij partim lutræ, par-
tim lataci, ea Plinius fibris tribuit : nempe quòd sit animal horrendi morsus: arbores H
iuxta flumina,ut ferro cędit. hominis parte comprehensa non antequam fracta con-
Lytra. crepuerint ossa morsus resoluit. Quod idem & Varro quoque facere in lytra uide-
tur:qui lutram potius eam quàm lytram uult dici:quoniam succidat dissoluátque in
ripis arborum radices,ut non longe diuersa uideantur hæc animalia. 3 Hac æta-
te(quòd murinam speciem similitudinémque gerit) uulgo murem Indicum uocant.
Hæc Gillius,ex authore quopiam,sed incerto. 4 Ichneumonis pugnam cum aspi
de & crocodilo pulcherrime describunt Oppianus,Plinius & Strabo.

De uitulo marino. Cap. LXXXIX.

Vitulus marinus, φώκη. QVæ à mari uictum petat,nulla fera quadrupes est,præterquã uitulus
marinus.Hic uero generis ambigui est : nam & in mari degit, quan-
quam humorem non recipit,sed spirat ac dormit, & egressus in
terram

A terram parit in litore ut terrestris: sed quoniam plus temporis mari quàm terra immoretur, cibúmque ex humore petat, ideóque inter aquatica fere numeratur. Auriculas non habet, sed meatus continet manifestos qua audit. Oculi in mille colores transeunt subinde. Dẽtes habet serratos acutósque, ut generi piscium affinis: linguam autem bisulcam. Cruribus tãquam lęsa imperfectáque quadrupes est: quippe quæ cõtinuo à scapulis pedes habeat manibus similes modo ursæ: in quinos enim findũtur digitos, qui singuli ternis articulis flectantur, & unguibus muniantur non magnis. Pedes quoq; posterioriores quinis discretos digitis habet, & curuatura & unguibus cum prioribus conuenientes, uerum forma proximos piscium caudis aut pinnis: his in mari, ut pinnis utitur: & humi quoque uice pedũ serpit.

Nonnũquam & inter terrestria, ut lib. 1 histor. animal.

B Caudam habet uitulus exiguã. genitale maribus grande est: fœminæ simile raiæ est, aut mulieris. Fel non habet uitulus marinus: sed renes solidissimos, & forma bubulis similes. cartilaginem habet, non ossa. Cocunt uituli marini modo animaliũ retro mingentium: & diu ligati in coitu cohærent. Animal non ouum statim intra se concipit, & parit fœmina, & lac reddet modo pecudum. parit singulos aut geminos, & cum plurimum treis. Mãmis quas geminas habet, educat fœtum ritu quadrupedum. parit ut homo omni tempore, sed maxime cum primis capris. Prolẽ circa duodecimum diem à partu deducit in mare, subinde assuefaciens: illa pręcipitãter fertur, nec ambulat: cum nõdum inniti suis pedibus ualeat. Colligere se ipse uitulus, & contrahere potest: carne enim abundat mollísque est, atque ossibus

Tertiodecimo die, ut uult Oppianus.

C cartilaginosis constat, ut modo diximus. Interficitur difficulter, nisi elisis temporibus capitis: corpus enim totum carnosum est. Mugitus ei in sono boui similis est: unde nomen uituli accepit. nullũ animal grauiore somno premitur. Canis rabidi morsu potum expauescentibus, faciem perungunt adipe uituli marini: efficacius si medulla hyenæ, & oleum è lentisco & cera misceatur. lichenas & lepras tollit adeps uituli marini: & instillatur igni naribus intermortuarũ uuluæ uitio: & cũ coagulo eiusdẽ in uellere imponitur. Vituli marini coagulum tradidere quidã uiribus simile esse castorio: ac proinde comitialibus morbis uuluæq; strangulationi conuenire epotũ: excipitur autem catulis, ut præcipit Dioscorides, qui nondum natare possunt. Coagulum uituli marini bibũt cum lacte equino asininóue, aut cum

D punici succo: quidam ex aceto mulso: necnon aliqui per se pilulas deuorãt. In lethargum uergentibus, coagulo uituli marini ad olfactum utuntur: & lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere.

De talpa & uespertilione. Cap. XC.

MVtilum animal & talpa est: quippe qui omnino quidem nec uideat, nec perspicuos habeat oculos: sed cæcitatis perpetuæ animal est terráque obrutum, & tenebris etiamnum defossum, sepultisque simile: uerum si quis prætentam membranam detraxerit, locus oculorum apparet, & pars nigra eorundem: situs denique & descriptio eadẽ, quam legitimam conspicui oculi obtinent: ac si obducta cute oculi pressi, confusi, oblitique

Talpa, ἀσπάλαξ.

essent dum crearentur. In tanta hac tamen cæcitate, liquidius audiunt talpæ uel in terra, tam denso atque surdo naturæ elemento. Talpæ cinere strumas illinunt ex melle: alij iecur eiusdem contritum inter manus illinũt, & triduo nõ abluunt. Dextrum quoque pedem eius remedio esse strumis affirmant: alij præcidunt caput, & cum terra à talpis excitata tusum, digerũt in pastillos pixide stannea, & utuntur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostemata uocant, quæque in ceruice sunt. Ambigunt & uespertiliones cum uolucribus & pedestribus: quemadmodum uituli marini cum aquatilibus & terrestribus. Et quadrupes est uespertilio, sed mãca: ut sit ad quadrupedes cõparata, uolucris: ad aues uero, quadrupes. Cauda tam quadrupedis quàm uolucris caret. uolat, sed cuteis pẽnis mẽbranáue. Horũ quoq; alę articulos habent: & uolucrum animal parit uespertilio tantum. Dentes habet ut quadrupes, & lacte fœtum nutrit, admouens ubera quæ in pectore gestat. geminos uolitat amplexa infantes, secúmq; deportat. Noctu uictum sibi quærunt: & in cibatu culices gratissimi. E F

Vespertilio, Νυκτερίς. Inter bipedes numeratur libro 1. hist. animalium.

- Minimam pro corpore uocem
Emittunt: peragúntque leui stridore querelas.
Tectáque non syluas celebrant, lucémque perosæ
Nocte uolant. seróque tenent à uespere nomen.

In Assyria circa Borsyppum gignuntur prægrandes: quæ sunt apud incolas in usu cibario. Cor uespertilionis solifugis contrarium est: omnibúsque formicis & salamandris resistit. Somnũ arcet uespertilionis caput aridum adalligatum. In paludibus circáque paludes Arabiæ, in quibus nascitur casia, degunt ferę alatæ uespertilionibus simillimæ, stridore diro, & uiribus eximiis: quas ægre ab oculis arcentes Arabes casiam colligunt. Est & quod cuteis pennis uolat aliud animal: ἀλώπηξ à Græcis uocatur. G

Vespertiliones Arabicæ.

ἀλώπηξ, uulpecula.

De monstrosis quibusdam aliis animalibus in India aut Æthiopia prognatis. Cap. XCI. 1

Plinius in Aethiopia. Mantichoras.

Apud Indos (si Ctesiæ credendum est) belua gignitur, cui nomen mantichoræ: dentes triplici utrinque ordine: magnitudo & aurium hirtitudo, & pedes leonis: facies & aures hominis, oculi cęsij, color rubricę. Cauda, scorpionis modo terrestris, aculeo armata, spiculáque adnata iaculans. 2
Vox tam sibila, ut imitetur fistularum modulos, tubarúmque concentum: H
cursus nõ minoris pernicitatis, quàm ceruis. humanas carnes auidissime af 3
fectat. hominũ sermones imitari & mãtichoram in Æthiopia author est Iuba. In India quoque fera traditur nomine axis, hinnuli pelle, pluribus candidioribúsque maculis. Sed atrocissimum monoceros monstrum est, quem & cartazonon uocant, reliquo corpore equo simile, capite ceruino, pedibus elephanto, digitis scilicet indiuisis, cauda apro, mugitu horrido: cornu unum nigrum è media eius fronte protenditur cubitorum duûm, splendore mirifico, ita acutum, ut quicquid impetat, facile ictu eius perforetur: nec leue quidem hoc, sed uersuras quasdam naturales habet. Hanc feram uiuam negant capi: quippe quæ in intimis Indiæ & desertissimis regionibus

Axis.

Monoceros.

Cartazonos.

Ad longitudinem pedũ quatuor. Solinus.

A gionibus degit. Apud Hesperios Æthiopas fons est Nigris, ut plerique existimauere, Nili caput: iuxta hunc catoblepa nascitur, modica & iners bestia, caput prægraue ægre ferens, idque deiectum semper in terram, aspectu hominibus pestilenti, omnibus qui in oculos eius offenderint, cõfestim expirantibus. De onocentauro Pythagoram hæc narrasse testatur Crates Pergamenus: homini ipsum ore & promissa barba similẽ esse, simul & collum & pectus humanam speciem similitudinémque gerere: mammas distantes ex pectore pendere: humeros, brachia humanam figuram habere: dorsum, uentrem, posteriores pedes asino persimiles esse: & quemadmodũ asinum, sic cinereo colore esse: imum uentrẽ leuiter exalbescere. Duplicem usum ei manus præstare: nam celeritate ubi sit opus, pedum loco illis utiB tur: ex quo fit ut cæterarum quadrupedum cursu non superetur: ac ubi rursus necesse fuerit uel cibum capere, uel aliud quiddam tollere, qui antea pedes erant, manus efficiuntur. Animal est graui animi acerbitate: nam si capiatur, non ferens seruitutem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame cibi mortem consciscit. Hactenus de multifidis dixisse abunde est.

Catoblepa. Plinius, omnibus qui oculos eius uidere. Onocentaurus.

1 Quæ in hoc capite continentur animalia, an multifida sint omnia, nondum satis constat. 2 Color rubricæ, χρῶμα κινναβάρινον: Plinius & Solinus colore sanguineo. 3 Pedibus sic uiget, inquit Solinus, saltu sic potest, ut morari eam nec extentissima spatia possint, nec obstacula latissima.

De quadrupedibus bisulcis, & primò de boue & boum generibus. Cap. XCII.

C PRoximum est ut de bisulcis doceamus, quæ unguium loco & ungularum chelas forcipémue habere, eadémque fere cornigera esse diximus. Inter hæc primas partes iure boui tribuêre maiores: cuius tanta fuit apud antiquos ueneratio, ut tam capitale esset bouem necasse, quàm ciuem. De hoc igitur genere primum dicemus, cuius potissimum usus nostri laboris est particeps, & quòd laboriosissimus sit bos hominis socius in agricultura.

Bos, βοῦς.

1 Primum in bubulo genere ætatis gradus dicuntur quatuor: prima, uitulorum: secũda, iuuencorum: tertia, boum nouellarum: quarta, uetulorũ. Discernuntur in prima, uitulus & uitula: in secunda, iuuencus & iuuenca: in tertia & quarta, taurus & uacca. Quæ sterilis est uacca, taura appellatur: D quæ prægnans, horda fordáue. Boues pro regionibus cælíque statu, & habitum corporis, & ingenium animi, & pili colorem gerunt. Aliæ formæ sunt Asiaticis, aliæ Gallicis, Epiroticis aliæ. Circa paludem Mæotim boues sunt sine cornibus: & apud Mysios quoque. bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quatuor pedum. Sunt & Indici boues unicornes tricornésque, solidis ungulis nec bifidis. Æonij quoque boues solidipedes sunt, singuláque habent cornua, & hæc medio capite. In Hercynia sylua est bos cerui figura, cuius à media fronte inter aures unum cornu existit excelsius magísque directum iis, quæ nobis nota sunt cornibus. Ab eius summo sicut palmæ ramíque lati diffunduntur. Eadẽ est fœminæ marísque natura: eadem forma magnitudóque cornuum. Armeniis, bina

Vitulus, μόσχος. Iuuencus, iuuenca. Ταῦρος, taurus. Vacca. Taura. Horda, uel Forda. Mæotici boues. Indici boues. Boues unicornes. Boues tricornes. Æonius bos. Hercyniæ syluæ bos.

Armenius bos. quidem cornua, ſed in anfractum conuoluta. Ægyptus boues gignit can- E
Aegyptius bos didos maximóſque & mites: Phrygia uero fuluos & rufos, quibus prolixa
Phrygius bos. à ceruice dependent palearia. Cornua quoque iis capiti nequaquam affixa, 2
Syriacus bos. ſed ut aures mobilia. Syriaci Pelleíque nigri, robuſti, feroces, fronte lata, a- 3
Pelleus bos. *Scythicus bos.* ſpectu horrido: ſuáque natura neque obeſi nimium neque ſtrigoſi: ac pro-
inde & ad pugnam & ad curſum idonei. Scythici, quorum in dorſo gibber
eſt, & proceriſſimi, & ex omni parte cãdidi, perparuis cornibus ſunt, & mi
nime acutis: ſimilitérque ut cameli eminenti dorſo exiſtunt: ſimul & cum
dorſo clitellæ imponuntur, perinde ut cameli genu flectunt: rurſúmque ſu
ſcepto onere ſurgunt, ab hominibus nimirum edocti. Syriacis non propen
Caricus bos. dent palearia, ſed in dorſo gibber eſt. Carici quoque in parte Aſiæ fœdi ui-
ſu, tubere ſuper armos à ceruicibus eminente, laxatis cornibus, excellentes F
in opere narrantur: cæteri nigri coloris candidíue ad laborem damnantur.
Biſtones. Biſtones iuba uiſu horrenda à ceruice utrinque & pectore leonum in mo- 4
rem dependente inſignes, cornua habent peracuta, & nequaquam aliorum
more in aduerſum ſeſe ſpectantia, ſed ſupina & plane recta. Lingua his an-
Pæoniæ bos. guſta, ſed aſperrima, & quæ linctu ſanguinẽ eliciat. In Pæonia boues ſunt,
inquit Pauſanias, toto quidẽ corpore pilis hirſuti, ſed pectore maxime &
circa maxillas. Troglodytarum boum cornua in terram directa ſunt: qua
de cauſa obliqua ceruice paſcuntur. Feruntur & in Africa boues, qui retro
Boues ὀπισθόνομοι. ambulantes paſcuntur, indéque ὀπισθόνομοι dicti: nec enim aliter ob cornua
Hos Aelianus paſci poſſunt, quæ illis antrorſum & in terrã directa ſunt: uerũ hoc fabulo-
Lybicos boues ſum arbitratur Vlpianus. Phœnicũ libri teſtantur indigenas uaccas ea eſſe G
uocat. magnitudine, ut uel proceriſſimi paſtores cũ mulgent, ſtare, atque adeo in
Phœnicis boues. ſcabellũ aſcẽdere habeant neceſſe, ubera ut poſſint pertingere. In noſtro or-
Boues Epirotici. be Epiroticis laus magna: ac Pyrrhi (ut ferũt) iam inde regis cura prægran-
des fuere, hodiéque reliquiæ ſtirpiũ durant. Epiroticæ uaccæ præ ſua præ-
cipua magnitudine amphoras ſingulas ſingulę implẽt lactis: mẽſurę́q; eius
dimidium mammis duabus præſtant. Erectus ſtat qui mulget, aut paululũ
ſe inclinat: quoniã ſedendo ubera contingere nequeat. Nec tantũ diuer-
ſitas prouinciarum, ſed eadẽ quoque regio, ut Italia ipſa partibus ſuis diſ-
crepat. Campania plerunque boues progenerat albos & exiles: Vmbria ua-
ſtos & albos, eadémq; rubros, nec minus probabiles animis q̃ corporibus:
Hetruria & Latium compactos & ad opera fortes: Apenninus duriſſimos, H
Altinæ uaccæ. omnémq; difficultatem tolerantes, nec ab aſpectu decoros. Altinæ uaccæ,
Ceuæ, quas eius regionis incolæ ceuas appellant, humilis ſunt ſtaturæ, lactis abũ-
dantes. In boum genere cornua fere habent tam mares quàm fœminę: ſed
uaccarum cornua & taurorum inter ſe diſſident: tauris enim minora ſunt
cornua tenuioráque. Dentes habet bos, ut & reliqua cornigera continuos:
bimúſque dentes amittit, non tamen uniuerſos. Boum caudis longiſſimus
caulis, atque in ima parte hirtus. Huic tantum animali omniũ quibus pro-
cerior cauda, non ſtatim nato, conſummatæ ut cæteris mẽſuræ: creſcit uni,
donec ad ueſtigia ima perueniat. Renes boui quaſi ex multis exiguis reni-
bus cõſtituti. Taurorum ſanguis ubi è uena effluxerit, craſſiſſimus eſt & ni-

gerrimus

Agerrimus: celerrime omnium coit durescitque, ideóque pestifer potu. Coire tum mares tum fœminæ anno ætatis primo peracto incipiũt, ita ut etiã nonnunquam generent: uerum quod magna ex parte fit, uel anniculi, uel nacti octauum mensem uenerem adeunt. Iuuenca recentior quàm annicu la non patitur uenerem, nisi ostento: iam enim uel quarto ætatis mẽse coisse perspectũ est: sed enim quod maxime confessum habemus, bimatu generant: sed tauri generationem quadrimi implent. Et qui quadrimis minores sunt, prohibentur admissura: sicuti & qui maiores quàm duodecim annorum: illi quoniam quasi puerili ætate seminandis armentis parum hã bentur idonei, hi quia senio sunt effœti. Et tauris singulis fœminę denę eodem anno traduntur: uel (ut aliis placet) unus mas quindecim uaccis suffi-
B ciet. Apud Magonem duo tauri in septuaginta matribus sunt. Maxime ido neum tempus ad concipiendum, à delphini exortu (ad quartum scilicet idus Iunij) usque ad dies triginta, ut sentit Plinius: uel XL, aut paulo plus ut Varro. Quæ enim ita conceperint, temperatissimo anni tempore, & adultis iam pabulis pariũt. uerum Aristoteles initium coitus plurimis quidem mense Aprili & Maio prodidit: sed nonnullæ uaccæ etiam ad autumnum usque tempus coeundi deducunt. Et gentibus quidem quę lacte uiuunt, ita dispensatur, ut omni tẽpore anni supersit id alimentum. Bos uno initu implet, agítque uehementer, ita ut fœmina uix tolerans succumbat. Et quidem uaccæ tauros in coitu non patiuntur nisi raro, propter rigorem genitalis: eáque causa gradiuntur in coitu, clunibúsq; subductis semen recipiũt
C genitale. Si forte conceptio pererrauerit, uicesimo post die marem fœmina repetit. Seniores tauri nec sæpius quidem fœminam eandem eodem su perueniunt die, nisi fortasse ex interuallo: & nõ sæpius quàm bis die ineũt: at uero iuniores & eandem sæpius cogunt, & plures petunt ac superueniũt uigore suæ ætatis. Salax minime inter mares taurus est: at ex fœminis intẽduntur libidine, post equas, potissimum uaccæ: tempore enim coitus libidine quandoque adeo incẽduntur, ut bubulci eas tenere aut capere nequeant: ad hæc uaccæ tauros superueniunt, & sequuntur sedulo, & assistunt. Ferunt uterum uaccæ menses nouem: decimo pariunt. sunt qui decem totos menses, exceptis paucis diebus, uterum gestare affirment. Quod autem in lucem præcurrit hæc tẽpora, id abortiuum est, uitaléque minime, etiam
D si paulo maturauerit partum: præmolli nanque imperfectáq; ungula prodit. Boues grauidas negant, præterquam in dextro uuluæ sinu ferre, etiam cum geminos ferant. Pariunt singulos, geminos raro. Lac à partu utile est: ante partum lac non habet bos. Ex primo semper à partu colostra fiunt: ni *Colostra.* admisceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia: uel perinde ut lapis durescit, ut Aristoteli placet. Quandiu uiuunt, & coire solent & parere. Viuunt magna ex parte fœminæ annos quindecim, atque etiam mares excisi. *Vita fœminis (Plinio autho re) XV annis longissima, ma ribus XX.* Nonnullis ætas uel ad uiginti annos, atq; etiã plures, si corpore bene habito sint: nam & excisi plus temporis quàm cæteri uiuunt, usu exercitij & copia pabuli. Vigẽt quinquennes maxime. domitura boum in trimatu, antè prę matura. Boues & pascunt per societates atque cõsuetudines: & si unus ab-

errauerit,reliqui ſequuntur:quapropter boarij,niſi præuenerint,totum ar- E
mentum requirant neceſſe eſt.Boues & fruge & herba ueſcuntur : paſcuntur etiam commodiſſime in nemoribus,ubi uirgulta & frons multa. Pingueſcunt iis quæ flatum cient, ut eruo & faba freſis, atque etiam fabarum herba.Lauatione quoque calidæ aquæ traduntur pingueſcere. Boues animalium ſoli,& retro ambulantes paſcuntur:& ſunt in Africa qui ita perpetuo paſci ferantur,neque aliter quàm recedẽdo in auerſum paſci ſolere. Bibunt boues ſorbendo,& claram bibere geſtiunt: adeo ut niſi aqua ſit clara, frigida & lympida,libenter bibere nolint. Augentur iuuencę amplius,cum plus temporis expertes ueneris degunt : quapropter terræ Epiri incolæ boues quas Pyrrhicas uocant, annis nouem intactas uenere ſeruãt. Laborant armenta uehemẽtius pruina ſolicitata quàm niue.Boues gregales morbis F
duobus tentantur,podagra & ſtruma(κραῦρον Gręci dicunt:)facit podragra, ut pedibus intumeſcant,& quanuis non intereant,tamen ungulas amittãt. Euenit in κραύρῳ, ut calidius frequẽtiúſque ſpiretur. Quod deniq; in homine febris,idem in boue eſt τὸ κραυρᾶν(febrem uocat Columella:)indiciũ morbi,ut aures flacceant,& ut comedere nequeãt:ſed breui moriuntur . Boues cælum olfactantes, ſéque lambentes contra pilum, hyemem præſagiunt. Qui gregem armentorum emere uult,hæc quaſi communia & certa in emendis bobus præcepta ſequi debet.Parandi ſunt boues nouelli, quadrati, grandibus mẽbris,cornibus proceris,ac nigrãtibus & robuſtis, ac ſine curuaturæ prauitate lunatis, frõte lata & criſpa,magnis & hirtis auribus,oculis & labiis nigris,naribus reſimis patulíſque,ceruice toroſa & cõpacta,pa- G
learibus amplis & pene ad genua promiſſis, pectore magno, armis uaſtis, uentre non paruo, ſed capaci & tanquam implente utero, lateribus porre- 5
ctis,lumbis latis,dorſo recto planóque, uel etiam ſubſidente, clunibus rotundis,cruribus compactis ac rectis,ſed breuioribus potius quàm longis, 6
genibus eminulis,diſtantibus inter ſe,ungulis magnis,caudis lõgiſſimis & 7
ſetoſis piloſiſq;, pilo totius corporis denſo ac breui:colore rubeo uel fuſco, tactu corporis molliſſimo,non aſpero ac duro. At uero colore,ut Varroni placet,potiſſimum nigro,deinde rubeo,tertio heluo,quarto albo : molliſſimus enim hic & duriſſimus primus:de mediis duobus, prior quàm poſterior melior,utrique pluris,quàm nigri & albi. Hęc maris forma ſpectanda eſt:neque enim alio diſtat bonus taurus à caſtrato, niſi quòd tauris in aſpe- H
ctu generoſitas:torua fronte,auribus ſetoſis,toroſiore ceruice: uentre paulo ſubſtrictiore,cornibus breuioribus & in procinctu dimicationẽ poſcentibus:ſed tota comminatio prioribus in pedibus ſtat:ira gliſcente alternos replicans,ſpargénſque in altum arenam,&ſolus animalium eo ſtimulo ardeſcens. Vaccæ probantur altiſſimæ formæ longæque, maximis uteris, frontibus latiſſimis,oculis nigris & patentibus, cornibus uenuſtis, & leuibus,& nigricantibus,piloſis auribus,compreſſis malis,palearibus & caudis ampliſſimis,ungulis modicis & cruribus.Cætera quoque eadẽ fere in fœminis,quæ & in maribus deſiderãtur. Boues hyeme ac uere primo medióque graciles ſunt:prauúmque ſuccũ in cibo præbent: procedente uero anni tempore

Non ante quã drimatum.Plinius.

Taurus.

Vacca.

A tempore, obesiores euadunt succíq; melioris, cum scilicet aucta fuerit herba. Bubula caro plurimum nutrit, sed sanguinem generat, uel quàm suilla crassiorem: nam bos temperamento longe sicciore est quàm sus. Senibus minime, sed nec ulli alij utiles sunt carnes bouillę, inquit Galenus. Bubulas carnes additi caules caprifici magno ligni compēdio percoquunt. Ad eam quæ in uentriculo fit concoctionem, uitulina bouillæ præstat: meliúsque nutrit, ac minime mucosa est, & secundum hœdinam optima. Lac bubu-
4 lum pinguissimum omnium est & crassimum, eóq; minus aluum mouet, si Galeno credimus: alijs uero aluus maxime soluitur bubulo. Caseo fertilius est bubulum quàm caprinum ex eadem mensura pene altero tanto: & ut caseum, ita & butyrum habet plurimum, ualentiúsque nutrit. Datur
B priuatim iis qui colchicon biberint, aut cicutam, aut dorienium, aut leporem marinum. bubuli lactis serum orthopnoicis prodest ante cætera addito nasturtio. Taurinus sanguis recens, inter uenena est, ut modo diximus: cum polenta illitus duritias emollit ac discutit. Taurinus adeps calore siccitatéque suillam longe superat: sed leonino inferior est: ut inter utrunque medium locum tenere uideatur. Non inepte igitur medicamentis admiscetur, & quæ scirrhosis medētur affectibus, & quæ phlegmonas concoquunt. Medulla uitulina uterum emollit tum appositum, tum in pesso inditum. Felle taurino priuatim anginæ cum melle perunguntur. Sedis ulcera sanat, inquit Dioscorides, & ad cicatricem usque perducit. medetur & aurium sibilo ex porri succo instillatū. Felle bubulo semina attin-
C gi utile putant, quo mures à segetibus abigantur. Taurino felli pręcipua potentia etiam in ære pellibúsque colore aureo ducendis. In iuuencarum secundo uentre, inquit Plinius, reperitur pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere, singulare (ut putant) remedium ægre parientibus, si tellurē non attigerit. Talum bouis combustum dentes mobiles firmare traduntı cum melle autem epotum teretes lumbricos expellere: cum oxymelite lienem minuere: & uenerem quoque excitare. Fœmoris ossa cremata, sanguinis fluxiones epota sistunt, & uentris quoque. Bouis armentarij fimū, dum uiridi herba pascitur, si recens apponatur, uulnerum inflammationes mitigat: foliis autem inuoluitur, cineréque feruente calfactum apponitur. coxendicis dolores fotu compescit. illitum ex aceto duritias, strumas, pa-
D uósque discutit. Eorum uero qui paleis uescuntur fimo oblinūtur aqua intercute laborantes, ita ut mox in sole reclinentur. Habet enim stercus bouinum uim etiam attrahentem: qua ratione apum uesparúmque ictibus medetur. Priuatim autem suffitu fimi, quod à masculo boue collectum est, procidentes uuluæ reprimuntur: eiúsque nidore culices (κώνωπες dicti) fugantur. Boum coriis glutinum excoquitur, taurorúmq;, & id præcipuū: xylocollam hoc uocant, & taurocollam: præstantissimū candidū & trans- *Xylocolla.*
lucens: nigrum uero deterius est, & lignosum quoque damnatur. Præstan- *Taurocolla.*
tissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus: nec quicquam efficacius prodest ambustis. Ex aqua calida dilutum atque illitum pustulas erumpere non patitur. Sed adulteratur nihil æque quibusuis pellibus inueteratis

calciamentisque etiam decoctis:Rhodiacum uero fideliſſimum,eóque pi- E
ctores & medici utuntur. Glutinum in aceto reſolutum, impetigines cutíſque lepras delet: melle & aceto diſſolutũ uulneribus prodeſt. In boum

Bos ſyluestris. genere ſunt apud Arachotas boues ſylueſtes,qui differunt ab urbanis,quãtum inter ſues urbanos & ſylueſtres intereſt.Sunt colore atro, corpore robuſto,rictu leuiter adunco, cornua gerunt reſupinatiora. Atrociſſimos ha 9
Taurus Aethiopicus. bet Æthiopia tauros ſylueſtres,maiores agreſtibus, uelocitate ante omnes, 10
colore fuluos,oculis cæruleis,pilo in contrarium uerſo,rictu ad aures dehi- 11
ſcente iuxta cornua mobilia: tergoris duritiam ſilicis,omne reſpuens uul-
Furore.Solin. nus.feras omnes uenantur: ipſi non aliter quàm foueis capti feritate ſem-
Bonaſus. per intereunt. Bonaſus gignitur in terra Pæonia mõte Meſapo, qui Pæo-
Βόωνασος. niæ & Medię terrę collimitium eſt,& Monapos à Pæonibus appellatur:ma F
Monapos. gnitudine tauri,ſed corpore quàm bos latiore:nequaquã enim oblongior, ſed in latera auctior eſt.Tergus diſtentum eius locum ſeptem accubantiũ occupat:cætera forma bouis ſimilis eſt, niſi quòd ceruix iubata armorum
Compoſitiore, πεσταλμένη. tenus ut equi eſt:ſed pilo molliore quàm ſit equinus & cõpoſitiore. Color pili totius corporis flauus,iuba prolixa, & ad oculos uſque demiſſa & frequens:colore inter cinereum & rufum, non qualis equorum, ſed uillo ſupra ſqualidiore,ſubter lanario.Nigri aut admodum rufi nulli ſunt, uocem ſimilem boui emittunt.Cornua adunca in ſe flexa, orbémque inter ſe colli
gentia,& pugnæ inutilia:magnitudine dodrantali aut paulo maiora: am- 12
plitudine non multo arctiore quàm ut ſingula ſex ſextarios capiant: nigri-
Anciæ, προκόμιον. tie pulchra & ſplendeſcente.Anciæ (προκόμιον uocant Græci) ad oculos uſ- G
que demiſſæ.Caret ſuperiore dentium ordine, ut bos & reliqua cornigera omnia.crura hirſuta atque biſulca habet. Caudam minorẽ quàm pro corporis ſui magnitudine ſimilem bubulæ,interiora omnia bubus ſimilia con tinet.Carnem habet guſtu ſuauem: quamobrem in uſu uenandi eſt. Cum percuſſus eſt,fugit,& defatigatus conſiſtit:repugnat calcitrans,& proluuiẽ
alui,uel ad quatuor paſſus proiiciens:quo præſidio facile utitur,& plerun- 13
que ita adurit,ut pili inſectantium canum tanquam ab igne abſumantur: ſed tunc ea uis eſt in fimo cum belua excitatur & metuit: nam ſi quieſcit, nihil urere poteſt.Tempore pariendi uniuerſi ſimul in montibus enitũtur: ſed prius quàm fœtum edant,excremento alui circiter eum locum,in quo
pariant,ſe quaſi uallo circundant & muniunt:largam enim quandam eius H
excrementi copiam hæc belua gerit. Pauciſſima Scythia gignit:pauca cõ-
Biſontes. termina illi Germania,inſignia tamen boum ferarũ genera:iubatos biſon-
Vri. tes,excellentíque ui & uelocitate uros: quibus imperitum uulgus bubalo- 14
Bubali. rum nomen imponit. Sunt uero uri magnitudine paulo infra elephantos: ſpecie,& colore,& figura tauri.Neque homini,neque fœminæ quam conſpexere parcunt. hos ſtudioſe foueis captos interficiunt. Hoc ſe labore durant adoleſcentes: atque hoc genere uenationis exercent: & qui plurimos ex iis interfecerunt,relatis in publicum cornibus,quæ ſint teſtimonio,magnam ferunt laudem.Sed aſſueſcere ad homines & manſueti fieri, ne paruuli quidem excepti poſſunt. Amplitudo cornuũ & figura & ſpecies multum no-

A tum nostrorum boum cornibus differt. Hæc Cæsar. Cornua iis taurina, inquit Solinus, in tantum modum protenduntur, ut dempta, ob insignem capacitatem, inter regias mensas potuum gerula fiant: urnásque binas capitis unius cornua impleant. Hæc studiose conquisita, ab labris argento circuncludunt, atque in amplissimis epulis pro poculis utuntur. In Hercynia sylua gignuntur: rhinocerota uocant, & taurū Æthiopicum. Huic in capi-
15 te non sunt cornua: sed in naribus unicum est, & repandum quouis osse durius: quod subinde ad saxa limatum in mucronem excitat, eóque aduersus elephantos utitur in dimicatione, aluū maxime petens, quam scit esse molliorem: par ipsi prope corporis longitudine, sed cruribus multo breuioribus: magnitudo tauri est: forma uero apri, præterquā quòd in summis na-
B ribus, ut iam diximus, cornu est. Color illi buxeus, uel eburneus potius: uel ut Oppiano placet, fuluus, raris inspersis maculis nigricantibus. Habet autem duo ueluti cingula, figura serpentū flexibus haud dissimilia, quæ à dorsi spina ad uentrem usque pertenduntur: quorum alterū prope iubam oritur, alterum ad lumbos. In hoc genere nullæ conspiciuntur fœminæ, sed mares omnes. Author est Iphicrates, in Africa gigni qui rhizes uocantur, forma tauris proxima: at uictu magnitudinéque ac uiribus ad pugnam, elephantis similiores.

Aliàs, urnásque bina capitis unius cornua implent. *Rhinoceros.* *Taurus Æthiopicus.* *Vt Oppianus prodidit, non multo maior est quàm oryx* *Rhizes, ῥίζαι.*

1 Vitulus, μόσχος, qui adhuc sub matre est & lactet. Δάμαλις ἢ δαμάλη, & πόρτις, quæ needum coiuerit, nec ad iugū idonea est. Hæc ex Theocriti interprete. 2 Erythræi boues, inquit Ælianus, mobilia similiter cornua ut aures habent. 3 Pelleus bos, à
C Pella, ut arbitror, Macedoniæ oppido. 4 Bistones, à Bistonide Thraciæ palude & regione. 5 Gibberi spina leniter remissa. Varro. 6 Cruribus solidis, neruosis ac breuibus. Palladius. 7 Pedibus, inquit Varro, non latis, neque ingredientibus, qui displodātur, nec cuius ungulæ diuaricēt, & cuius ungues sint leues & pares. 8 Aliis, ut Plinio & Dioscorid. bubulum, asininum, & equinū magis aluum soluunt, ἀκειλιότερα. 9 Indicos tauros uocat Solinus. Taurum ferum hunc uocat Gillius ex Oppiano, quem apud Troglodytas nasci ait. & aliū quoque huic haud dissimilem habet taurum ferum Æthiopicum. 10 Volucris pernicitas. Solinus. 11 Hiatus omne quod caput. Solinus. 12 Dodrantali, σπιθαμιαῖοι, id est, unciarum nouem, magnitudine palmari, ut interpretatur Theodorus, aut paulo maiore: amplitudine non mul-
3 to auctiore quàm ut singula semisextarium capiant: ἡμίχοον, id est congij dimidium, id est sex sextarios, nisi fortasse mēdosus sit codex. 13 εἰς τέσσαρας ὀργυιάς, ad quatuor passus, uel trium iugerum longitudine, ut refert Plinius: ut uero hæc cohærere possint ostendit Claymondus in scholiis in Plin. 14 Martial. lib. I. iungit bubalum cum bi-
D sonte, hoc uersu: Illi cessit atrox bubalus atque bison. Biso (uti fertur) cerui speciem habet: cuius à media fronte inter aures unum cornu in excelsum magis dirigitur, quàm ea quæ nobis nota sunt cornua. Ab eius summo, sicut palmę, sic rami late diffunduntur. Eadem natura fœmina qua mas prædita est: eadem etiam forma, eadémq; magnitudine cornuum. Hæc Gillius, ex authore quodam, sed incerto. 15 Pausanias uero scribit, in extrema nare unicum esse cornu, & paulo supra alterum, sed quod minus sit.

Δάμαλις, δαμάλη. πόρτις. *Erythræi boues.* *Taurus Indicus.*

De ouibus. Cap. XCIII.

VT boues sumptum hominum excolunt, ita corporū tutela pecori debetur. Itaque post boues ouilli pecoris secunda ratio est: ut quod præcipue nos contra frigoris uiolentiam protegit, corporibúsque nostris libera-

Ouis, οἶς, πρόβατον.

liora præbet uelamina. In hoc quoque genere cornua uel fœminis natura E
tribuit, sed ea conuoluta in anfractum arietum generi, ceu cestus daret.
Dentes quoque plures maribus quàm fœminis dati. Ouis binas gerit inter 1
fœmina mammas. Ouium pars maxima fel habet: & quidem terris quibus-
dam adeo large, ut exuperantia prodigij loco habeatur, ut in Naxo: sed aliis
quibusdam locis omnino caret, ut apud Chalcidem Euboicã parte quadã
agri. In renibus sebo opimandis maxime omnium luxuriant: quippe quæ
renibus pingui undique obductis intereant, quod ubertate pabuli fit: quo
fit ut quanquam pingues admodum sint, tamen aliquid desit oportet, si nõ
utrique reni, at dextro saltem. Aries ad utrunq; æquinoctiũ cubãdi rationẽ
mutat: quippe qui sex hybernis mensibus in læuum latus iacens quietẽ ca-
pit: contráque ab æquinoctio uerno in dextrũ incubans dormit. Oues an- F
niculæ coeunt atque utero ferunt: mares quoque eodem illo tempore in-
eunt, sed proles differt, quatenus præstantior ea est, quam senescentes ma-
res & fœminæ procrearint. Neque pati oportet, ut præcipit Varro, mino-
res quàm bimas saliri: quòd neque natum ex his idoneum est, necnon ipsæ
fiunt etiã deteriores quàm trimę admissæ. Arietes primũ uetustiores fœmi
nas ineunt: agnas enim fastidiunt. Coitus omnibus ab arcturi occasu, id est
à tertio idus Maias, ad aquilæ occasum, id est XIII Cal. Augusti: quòd quę
Et cõcepti inualidi. Plinius. postea concipiunt, fiunt uegrandes atq; imbecillæ, ut ait Varro. Oues terno
aut quaterno coitu implentur: & si à coitu imber accessit, abortum infert.
Pariunt maxima ex parte singulos, sed aliquãdo & binos & ternos & qua-
ternos. pariunt geminos tum pabuli beneficio, tum si pater aut mater uim G
eam geminandi per naturam obtineat. Mares autem aut fœminæ generã-
tur ui tum aquarum, tum etiam propter admissionis tempus: nam & aquæ
faciunt ut fœminæ marésue cõcipiantur. Ad hæc aquilonis flatu mares po
tius concipiuntur, austri fœminæ. Vis tanta est aquilonis, ut uel eas quæ
non nisi fœminas pariãt, immutet ad prolis masculæ procreationem. Spe-
ctare ad aquilonẽ oportet cum coeant fœminæ. Dextro teste maribus prę-
ligato, fœminas generari aiunt, lęuo, mares. Ferunt uterum quinque mensi
Cordi. Chordi. bus (diebus CL inquit Plinius:) & cordos aut chordos uocabãt antiqui post 2
id tempus natos agnos. Itáque fit ut partus exitu autumnali fiat: contingit
tamen ut locis nonnullis, quibus cæli clementia & pabuli copia est, bis pa-
riant. Pariunt iuniores pauciores, quàm uetustiores. Oues parere usque ad H
annum octauum possunt: & si bene curentur, uel in undecimũ facultas pa-
riendi protrahitur. Et quidem fieri potest, ut etiam per totam fere uitã co-
eant tam mares quàm fœminæ. Multi hybernos agnos præferunt uernis:
quoniam magis intersit ante solstitium quàm ante brumã, firmos esse: so-
lúmque hoc animal utiliter bruma nasci: castrari agnos, nisi quinqueme-
stres, præmaturum existimant. Vita ouibus ad denos annos: sed magna ex
parte ad pauciores: duces pecoris tamen, uel ad quindenos protrahunt ui-
tam. Singulis ouilibus singuli mares duces constituuntur. Oues Æthiopiæ
uel ad duodecim & tredecim annos uitã agunt: quæ mane iniri solent, ma-
rem si sero diei admiseris, non patiuntur. Candidi nigríue efficiũtur fœtus,

si sub

A ſi ſub lingua arietis uenæ nigræ aut candidæ habentur: cuius enim coloris
ſunt uenæ, eiuſdem & uellus eſt: uarium etiam, ſi plures uenarum colores
ſunt: & rufum, ſi uenæ rubræ fuerint: ſi palatum quoq; nigrum fuerit, aut
maculoſum uel lingua ipſa, pulla, uel etiam uaria naſcitur proles. Quãdiu
admiſſura ſit, eadem aqua uti oportet: quòd cõmutatio & lanam facit ua-
riam, & uterum corrumpit. Oues herba ueſcuntur: & paſcere ſedulæ atque
ſtabiles ſolent. Pingueſcunt potiſſunum ex potu: quamobrem ęſtate ſalem
dare die quinto ſoliti ſunt, ſingulis centenis ſingulos modios, ut ſitibundæ
plus aquæ hauriant: ſic enim pecus incolume atque pinguius redditur. O-
pimat pecus olea, oleaſter, aphaca, palea, herba: quę omnia efficaciora ſunt
ex ſalſugine reſperſa. Oues ſi grauidæ glandem copioſius ederint, abortum
B faciunt. Homines uſu periti totidẽ fere morbis ouem infeſtari, quot homi- *De ouiũ mor-*
nem referunt: & frequentius quàm ullum aliud animal infeſtatur ſcabie. *bis Columella*
Molliſſimũ pecus eſt: & quanuis ex omnibus animalibus ſit ueſtitiſſimũ, *lib.7, & Ver-*
frigoris tamen impatientiſſimũ eſt, nec minus æſtiui uaporis. Genus ouile *gil.3 Georgic.*
amẽs eſt, moribúſque (ut dici ſolet) inter omnia animalia ſtultiſſimis. Repit
in deſerta ſine cauſa: & hyeme obſtante ipſum ſæpe egreditur ſtabulo: oc-
cupatum à niue, niſi paſtor compulerit, abire non uult: ſed perit deſiſtens,
niſi mares à paſtore ducantur: ita enim reliquus grex conſequitur, adeo ut
etiam quà timuere ingredi, unum cornu raptũ ſequantur. Pecora exultan-
tia & indecora laſciuia ludentia pluuiam præſagiunt. Pro loci natura diffe
runt oues, non magnitudine ſolũ, ſed & aliis diſcriminibus. Pinguis & cã-
C peſtris ſitus, proceras oues tolerat: gracilis & collinus, quadratas: ſylueſtris
& mõtoſus, exiguas: pratis planíſque noualibus tectum pecus commodiſ-
ſime paſcitur: idq; nõ ſolum generibus, ſed etiam coloribus plurimum re-
fert. Magnæ oues circa Meotim paludem gignuntur: generis eximij Mile-
ſias, Calabras, Apuláſque noſtri exiſtimabant, inquit Columella, earúmq;
optimas Tarẽtinas: nunc Gallicæ pretioſiores habentur: earúmque præci-
pue Altinates: item quę circa Parmam & Mutinam macris ſtabulantur cã-
pis. Color albus quanuis ſit optimus, ſunt tamen ſuapte natura pretio cõ-
mendabiles pullus atque fuſcus: quos prębent in Italia, Pollentia: in Betica,
Corduba: nec minus Aſia rutilos quos uocãt ἐρυθρούς. Sed & alias uarietates *ἐρυθροί, oues.*
in hoc pecoris genere docuit uſus exprimere: ut cũ uarij coloris ſylueſtres
D ac feros arietes mãſuefactos tectis ouibus quiſpiam admiſiſſet, eæ primum
hirtę, ſed paterni coloris agnos ediderunt: qui & ipſi deinde Tarẽtinis oui-
bus impoſiti, tenuioris uelleris arietes progenerauerũt. Ex his rurſus quic-
quid conceptum eſt, maternam mollitiem, paternum & auitum retulit co
lorem: itáque oues quas paſcimus, ortæ ſunt ab ouibus feris. Ouium aliæ *Ouis uillatica.*
ſunt uillaticæ, aliæ in ſaltibus paſcũtur: itáque ouium ſumma genera duo, *Ouis tecta.*
3 tectum & colonicum: uel uti Columella nominat molle, & hirſutum: illud *Ouis colonica.* *Ouis mollis.*
mollius, hoc in paſcuo elegantius. Molliſſimum genus ouium quod Grǽcũ *Ouis hirſuta.*
pecus, & plerique Tarentinum uocant, niſi cum domini præſentia eſt, uix *Græcũ pecus.*
expedit haberi: ſiquidem & curam & cibum maiorem deſiderat: nec ullam *Tarẽtinæ oues.*
domini aut magiſtrorum inertiam ſuſtinet, multóque minus auaritiã: nec

æstus nec frigoris patiens. Raro foris, plerunque domi alitur: & est auidissi E
mum cibi: cui si detrahitur fraude uillici, clades sequitur gregẽ. Plures autẽ
in eiusmodi gregibus, quàm in hirtis, masculos enutrire oportet: nã prius
quàm fœminas inire possint mares, castrati cum bimatũ expleuerint enecantur:
& pelles eorum propter pulchritudinem lanæ maiore pretio quàm
Hirsutæ oues. alia uellera mercantibus traduntur. Hirsutum uero ouium genus (quod 4
Hirtæ oues. colonicum appellauimus) in saltibus pascuntur, & à tectis absunt longe: &
Colonicæ oues. quòd late longéque in diuersis locis pasci solent, idcirco portant secum crates
aut retia pastores, quibus cohortes septáque secreta in solitudine faciãt.
Ego (inquit M. Varro) in octogenas hirtas oues singulos pastores constitui:
Atticus in centenas. In gregibus ouium magnis, quos miliarios faciũt quidam,
facilius de summa hominum detrahere possunt. Pascua ouillo generi F
utilia sunt, quę uel in noualibus, uel in pratis siccioribus excitãtur: palustria
uero noxia sunt, syluestria damnosa lanis. Per hyemem si penuria est, fœnũ
uel palea, uel uicia, uel facilior uictus ulmi seruatis frõdibus præbeatur, aut
fraxini. In ouium gregibus comparandis in primis uidendum, ut boni seminis
pecus habeas: id fere ex duabus rebus potest animaduerti, ex forma
& ex progenie: si uidelicet agnos procreent formosos. de forma, ouem esse
oportet corpore amplo, quæ lana multa sit & molli, uillis altis & densis toto
corpore, maxime circum ceruicem & collum. uentrem quoque ut ha-
Apricæ, aliàs Apicæ oues. beat pilosum: itáque quæ id non haberẽt, maiores nostri apricas aut apicas
appellabant ac reiiciebãt. Esse oportet cruribus humilibus. caudis obserua- 5
re, ut sint aliubi, ut in Italia prolixis, in Syria breuibus, ut tradit Varro. at G
Plinio, Syriæ cubitales ouium caudæ, plurimúmq; in ea parte lanicij. Sint
Arietis forma præterea uellere candido: uariam autem & canam comã improbabis. Arietis
uero habitus maxime probatur, cum est altus atque procerus, uentre
promisso atque lauato: cauda longissima densiq; uelleris atq; candidi: frõte
lata, testibus amplis, intortis cornibus potius quàm surrectis, patulísque
& pronis ad rostrũ, rauis oculis, auribus amplis, pectore & scapulis & clunibus
latis. Aduertendúmq; lingua ne nigra aut uaria sit: quòd fere qui talem
habent, nigros aut uarios, ut dictum est, procreant agnos. Atq; hæc cõ-
Ouilla caro. munia sunt in comparandis ouibus quas pascimus. Pręstantissima est ouiũ
caro primo ac medio uere. Melior item quæ est unius anni quàm quæ uetustior:
quę & difficulter concoquitur, & malum procreat succum: nocétque H
iis qui stomacho sunt humido & pituitosis. Est enim caro ipsa ouium frigi 6
da ac humida, excrementosáq; & mali succi. Iuuenibus quidẽ nõ omnino
malus est cibus: senibus uero nec ea est commoda: atque etiam hac multo
minus agnina: quippe quæ humida, & mucosa, & glutinosa, & pituitosa
Agnina caro. est. Ouilla caro, præsertim arietina post solstitium elixa, grauiter olet: grauius
etiam si assetur: quo circa dum coquitur, operculum olæ auferre, aquam
copiosam infundere, & condimẽta quoque addere præcepit Rufus.
Lac ouillum caprino crassius est pinguiúsque, & dulcius, ac magis alit: stomacho
tamen minus utile. priuatim tonsillas & fauces lactis ouilli gargarizatio
adiuuat. Dysentericos recreat caseus ouillus uetus. Coagulũ agninũ
aduersus

A aduersus omnia mala medicaméta pollet. Phreneticis prodesse uidetur & lethargicis pulmo pecudũ calidus circa caput alligatus. Pulmo agninus intertrigines quæ à calciamétis fiunt sanare creditur. Dysentericos recreat seuũ ouillũ decoctum in uino austero: hoc & ileo medetur & tussi ueteri. Aures purgat fel pecudis cum melle. Verberũ uulnera & uibices pellibus ouium recẽtibus impositis obliterãtur, idq; nocte ac die una, uti Galenus prodidit.

Sanare. Dioscorides, ab inflammatione tueri.

Lanæ præter cultum & tutelam contra frigora, succidæ plurima præstant remedia ex oleo uinóque aut aceto, prout quæque mulceri morderíque opus sit, & astringi laxaríue. Succida lana mollis è collo fœminibúsque laudatissima habetur. Hæc succos quibus fiant irrigationes facile combibit: & ob pinguitudiné illam, quam œsypum uocant, emolliẽdi uim habet. Con-
B tusis imponitur & quoquo modo percussis: luxatis membris dolentibúsque neruis ac ossibus fractis inter initia crebróque suffunditur, ex oleo uinóque aut aceto. Facit & ad capitis, stomachi, aliarúmque omnium partium dolores cum aceto & rosaceo imposita. Succida lana imposita subditáque mortuos partus euocat. Eadem nitro, sulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidissima imposita bis die lumborum dolores sedat. Cum uero lota fuerit lana, nec amplius œsypum in se habeat, succis ad irrigationes excipiendis, idoneum habetur. Arietis uellera lota frigidáque ex oleo madefacta in muliebribus malis inflammationes uuluæ sedant: & si procidant, suffitu reprimunt. Crematæ lanæ cinis uim habet calidam & acrem: crustas ulceribus obducit, excrescentias in carne cohibet, &
C cicatricem inducit. Illinitur attritis, uulneratis, ambustis: & in oculorum medicamenta additur, in fistulas auréſque suppuratas. Vis eius septica est, inquit Plinius, efficacissiméque genas purgat. Quin & ipsæ sordes pecudum sudórque fœminum & alarum adhærẽtes lanis (œsypum uocant) innumeros prope usus habet. In Atticis ouibus genito palma. excalfacit, explet ulcera & emollit: præsertim quæ circa sedem aut uuluam contingunt cum meliloto & butyro. Menses & fœtum euocat cum lana inditum. ulceribus aurium genitaliúmque atque oris etiam imponitur cũ anserino adipe. Contra erosos oculorum angulos scabiosósque, & palpebras quæ callũ contraxere, & ciliorum defluuia efficax est. Oesypum cum melle Corsico, quod asperrimum est, maculas in facie extenuat: item scobem cutis in fa-
D cie cum rosaceo impositum uellere: quidam & butyrum addunt. Sordes quoque caudarum cõcretæ in pilulas, ác siccatæ per se, tusæque in farinam, & illitæ, dentibus mire prosunt etiam labentibus, gingiuisq; si carcinoma serpat. Iam uero pura uellera aut per se imposita cæcis doloribus, aut accepto sulphure & cinis eorum genitalium uitiis: tantúmque pollent, ut medicamentis quoque superponantur. Medentur ante omnia & pecori ipsi, si fastidio non pascatur. Cauda enim quàm arctissime præligata, euulsa inde lana, statim uescuntur: tradúntque quod extra nodum sit è cauda præmori. Epinyctidas sanat & clauos, thymos, uerrucas pensiles: & ambusta igni rosaceo cerato exceptum fimum. Pecudum fimi cinis illitus ex aceto contra omnium phalangiorum morsus remedium est: alopecias replet cum oleo

Lana, ἔριον.

Quonam modo cremari debeat, docẽt Galenus, Dioscorides & Plin.

OEsypus, οἴσυπος.

OEsypum. Quibus modis colligi debeat, explicant Dioscorides & Plinius.

cyprino & melle.Inuenio nasci,inquit Plinius,& arietis cornibus tusis atq; E
defossis syluestrem asparagum, quem Græci ormynam aut myacantham
Oues feræ. uocant,aliísue nominibus. Oues quas pascimus,primum ortas esse ab o-
uibus feris iam diximus.Sunt autem oues feræ nostris hisce non multo ma
iores,sed cursu ueclociores, atque in dimicando acriores: ut nonnunquam
uel apros ictibus prosternant cornuum, quæ etiam in anfractum contorta
Ouis Gortynensis. gerunt.Est in Creta Gortynæ agro ouium genus,quod cornu gerit quadru
plex:colore fuluo,uillo potius quàm lana duro atque aspero, caprino ma-
gis quàm ouillo simili.Non dissimili huic colore,fuluo scilicet,conspicitur
Subus, σοῦβος. & subus:lana tamen non adeo hirsuta, & cornibus binis non quaternis.Na
tat quandoque hoc animal (ambigit nãque & terra & aqua:)ipsúmque in-
ter natandum comitãtur plura tum piscium, tum aliorum aquatilium ge- F
nera, ciúsque societate gaudent plurimum:in primis uero phagri,melanu-
Musimon, aliàs musimone. ri,acus,mulli atque astaci.Est in Hispania & maxime in Corsica non absi-
mile pecori genus musimonum, caprino uillo quàm pecoris uelleri pro-
Vmbri. pius:quorum è genere & ouibus natos,prisci umbros uocauerunt. Sunt in
Oues Arabicæ. Arabia duo ouium genera admiratione digna,neque alibi usquam uisa:al-
terum caudam gerit longam adeo,ut non sit tribus cubitis breuior: alterũ
Gorgon, γοργών. cubitali latitudine caudam habet. Gorgona uocant Nomades Africæ (ut
author est Alexander Myndius) animal oui feræ simile: uel, ut aliis placet, 8
Iuba uillúsue, χαίτη. uitulo.caput gerit semper in terram deiectum.à fronte ad oculos usque iu-
ba uillúsue dependet: hac si quando ab oculis excussa (id quod ægre ob ca-
pitis grauitatem facere potest) hominem quẽquam aspexerit, protinus in- G
terficit.

Aries, κριός.
Agni, ἄρνες.
Σηκῖται ἄρνες.
Veruex.
Vellera.
Velamina.

1 Ouis nonnunquam fœminam tantum significat, ut aries marem. Agni, ἄρνες. Σηκῖται ἄρνες, qui à matribus iam separati pascuntur. Veruex, aries castratus. 2 Dicuntur agni chordi, inquit Varro, qui post tẽpus nascuntur & remanserunt in uoluis intimis: quæ Græci uocant χόριον, à quo chordi appellati. 3 Tecta ouis ideo fortasse dicitur, quòd pelle iniecta aut alio tali uelamine tegumentóue protegitur, & plerunque domi alitur. Hæc Varro. 4 Vellera, alij uelamina appellant, lanam post tonsuram ademptam & conglobatam. Ex quo animaduerti licet (inquit Varro) prius lanæ uulsuram quàm tonsuram inuentam. 5 In ipsa oue, inquit Plinius, satis generositatis ostenditur breuitate crurum, uentris uestitu. 6 Hæc Galeni est sententia: sed sunt qui carnem ouillam succum melancholicum gignere produnt. 7 Medetur, inquit Plinius, & uuluæ inflammationibus, & sedis rhagadis & condylomatis cum meliloto ac butyro. 8 Bestiola quædam apud Pollucem legitur, quæ τειχοβρῶτες dicitur, quod setas concutiat. H

De capris. Cap. XCIIII.

Capra.
Vsum in castrorum & miseris uelamina nautis. Vergil.
Caspiæ capræ.

VT fructum ouis è lana ad uestimentum, sic capra pilos ministrat ad usum nauticum, & ad bellica tormenta, & fabrilia uasa. Tondentur capræ, quòd magnis uillis sunt, in magna parte Phrygiæ, unde Cilicia ferri solent: sed quòd primum ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Cilicas adiecisse dicunt. Neque non quædam nationes harum pellibus sunt uestitæ, ut in Getulia & Sardinia. Caspiæ capræ, inquit Ælianus, & albissimæ sunt, cornibus mutilæ, & ad maximorum equorum magnitudinem accedunt.

A dunt. Earum uilli adeo molles, cum Milesiis lanis ut mollitudine compa-
rari possint. Capris non omnibus cornua: sed quibus sunt, in his & indi-
cia annorum per incrementa nodorum. Mutilis, lactis maior ubertas. Mu-
tilum in utroque sexu utilius, inquit Plinius. Et Columella quoq;: In omni,
inquit, regione maritos gregum mutilos esse oportebit: quoniam cornuti
fere perniciosi sunt propter petulantiam. Et fœminam quoque mutilam
parabimus quieto cæli statu: nã procelloso atque imbrifero, cornutam sem
per. Capræ superiores dentes non sunt, præter primores geminos. Depen- *Arũcus, ἤρυγγος*
det omnium mento uillus, quẽ aruncum uocant: hoc si quis apprehensam *Caprarũ, aliàs*
unam ex grege trahat, cæteræ stupentes spectant. Caprarum sanguis non *caprearum, sed*
spissatur, inquit Plinius. Capræ herba uescuntur ut oues, sed loca crebro *utrunque for-*
B permutant, summáque tantum contingunt. Dumeta potius quàm campe- *tasse mendo-*
strem situm desiderat hoc animalis genus: asperísque etiam locis ac sylue- *sum.*
stribus optime pascitur: nam nec rubos auersatur, nec uepribus offenditur,
& arbusculis frutetísq; maxime gaudet, nec minus iligneis querneísq; fru-
ticibus, qui in altitudinẽ nõ prosiliunt: uerum morsus earum arbori exitia-
lis est. oliuam lambẽdo quoque sterilem faciunt. Odoratorum uero fruti-
cum expetentius hoc animal est: cúmque cisthi fronde pascitur, pingue-
dinem barbæ cruribúsque uillosis adhærentem reportat, ex qua ladanum *Ladanum.*
in offas cogunt pastores. Capras in occasum decliui sole, in pascuis negant
contueri inter sese, sed auersas iacere: reliquis autem horis, inter se aduer-
sas. Tradunt & noctu non minus cernere quàm interdiu: & ideo caprinũ
C iecur, si uescantur, restituit uespertinam aciem iis quos nyctilopas uocant.
Capræ anniculæ aliquando coeunt, atq; utero ferũt: mares quoque illo eo-
dem tempore ineunt. Est autem mas uel mensium septem satis habilis ad
procreandum: quoniam immodicus libidinis, dum adhuc uberibus alitur,
matrem stupro superuenit: & ideo celeriter & ante sex annos consenescit,
quòd immatura ueneris cupidine primis pueritiæ temporibus exhaustus
est. Itaque quinquennis parum idoneus habetur fœminis implendis. Et tri
mi quoque minus utiliter generant: & in senecta ultra quadriennium. Ca-
pellæ bimæ, aliquãdo & anniculæ, ut diximus, partum edunt: sed in trima-
tu gregi augendo utiles sunt: neque enim educare nisi trima debet. neque
tamen ultra octo annos matres seruandæ sunt: quòd assiduo partu fatiga-
D tæ steriles existant. Parit autẽ capra, si est generosa proles, frequenter duos,
nonnunquam trigeminos: parit & quaternos, sed raro admodum: at Ægy-
ptias capras quinque parere ferunt. Tempus admissuræ per autumnum fe-
re ante mensem Decembrem pręcipiunt: ut propinquante uere pariãt tur- *Noũbri men-*
gescentibus uirgultis: ferunt enim quinque mensibus ut oues. Vita earum *se Plin.*
longissima, annis in Æthiopia XI, in reliquo orbe plurimum octo. Nun-
quam sanæ degunt capræ: nunquam enim febri eas carere Archelaus au-
thor est. Alia pecorum genera cum pestilentia uexãtur, prius morbo & lan
guoribus macescunt: solæ capellę quanuis optimæ atque hilares, subito cõ-
cidunt: id accidere maxime solet ubertate pabuli. Pinguedine etiam steri-
lescunt capræ. Qui caprinum gregem cõstituere uult, in eligẽdo animad-

Caper. Hircus. Τράγος. χίμαρος.

uertat oportet. Caper cui sub maxillis duæ uerruculæ collo dependent, opti E
mus habetur: amplissimi corporis, cruribus crassis, plena & breui ceruice, 1
flaccidis & prægrauantibus auribus longísque, exiguo capite, quàm maxi-
me simus, nitido, nigro, densóque atque longissimo pilo: ut autem Varro-
ni placet, hircus molliore sit pilo & potissimũ albo. Capella præcipue pro- 2
batur, simillima hirco quẽ descripsimus: si etiã est uberis maximi & lactis
abundãtissimi. Tondẽtur capræ, ut dictũ est, nisi si glabrę sunt: duo enim ge
nera earũ. Capra tẽperamento est longe sicciore q̃ sus, minus tamẽ sicco q̃
bos. Caprina caro æstate prima ac media (cum scilicet fruticum germina,
quibus capræ auidius uesci solent, sunt frequentissima) optima est: sed post
solstitium æstiuum uirus olet, pręsertim hircorum: tum uero maxime assa.
Quo circa etiam dum elixatur, ut in ouilla dictum est, ollæ operculum au- F
ferre, copiosámque infundere aquam, & condimenta cocturæ addere, pręce-
pit Rufus. Succum præstat caro caprina uitiosum acrémque: sed hircina
omnium est deterrima tum ad concoctionem, tum etiam ad succi probita
tem: quæ minime quidem pituitosa lentáue est, sed nocet maxime ob du-
ritiem & in alterãdo difficultatem. Hœdina caro concoctu facilis est, neq;
mucosa: sed probum generat succum, & secundũ suillam optimum. Inter
cętera lactis genera caprinum mediocritatem obtinet: ut quod nec pingue
admodum nec crassum sit: éstque eo bubulũ caseo fertilius pene altero tan-
to. Stomacho accommodatissimum est lac caprinum, aluúmque minus cæ
teris tentat: quoniã pecus hoc astringentibus pabulis maxima ex parte ue-
scitur: nempe fronde magis quàm herba. Caprino lacte lienes sanãtur, post G
bidui inediam tertia die hœdera pastis capris, poto sine alio cibo. Iecoris ca
prini assi, sunt qui distillantem saniem accipiunt, qua ad nyctalopas utun-
tur: elixi autem uaporem oculis apertis accipiendũ præcipiũt. assum quo-
que si edatur, ad eosdem affectus accommodatum aiunt: & pręterea comi-
tialem morbũ ostendere. Sanguis hœdi antidotis miscetur. Capræ & hirci
sanguis sartagine inassatus, dysenterias & cœliacos fluxus sistit: in uino po-

Quomodo præparari debeat hirci sanguis, docet Aëtius lib. 11.

tus contra toxica efficax est. Sunt qui sanguinem hirci arefactum calculo-
sis propinent præsentissimo remedio. Cornu caprinum ustum, tum ad dẽ-
tium candorem, tum ad contrahẽdas gingiuas mollitie fluidas utiliter ad-
fricatur. Caprarũ cornu uel pilis accensis, fugari serpẽtes dicuntur. Capra-
rum ungulas crematas, móxque aceto perfusas alopiciis illinunt quidã: est H
itaque cinis hic facultatis extenuantis. Fimum caprinum lienis aliarúmq;
partium duritiem soluit: ustũ, tenuius efficitur. alopeciis medetur aliisque
quæ abstersione indigent affectionibus, ut lepræ, psoræ, licheni, & hoc ge-
nus aliis. Miscetur & cataplasmatis, quæ parotidas diuturnioresque bubo-
nas digerunt. Imponitur in aceto decoctum serpẽtum morsibus, ulceribus
quę serpunt, & erisipelati: uim nanque habet & abstergendi digerendíque:
cum axungia impositum iis qui podagra tentantur, auxilio est. Ex uino po
tum caprarum fimum, præsertim in montibus degentium, regium morbũ
emendat: menses ciet cum aromatibus haustum, partúsque euocat: siccum
uero in farinam tritum, & cum thure in lana inditum, profluuium mulie-
bre

Abre sistit: cæteras sanguinis fluxiones ex aceto cohibet. Capræ quas alimus *Capræ sylue-*
à capris feris sunt ortæ: à quibus propter Italiã capraria insula est nomina- *stres.*
ta: sunt autẽ capræ syluestres, his nostris haud multo maiores, sed uelocio- *Feræ.*
res atque in pugna acriores. In Samothrace habentur greges caprarum syl-
3 uestrium, quas rotas uocant. Sunt etiã in Italia circa Fiscelium & Tetricam *Rotæ.* *Aliàs fiscellũ*
multæ. Capræ feræ in plurimas similitudines transfigurantur: sunt capreæ, *Plin.*
sunt rupicapræ, sunt ibyces: quæ genera omnia alpes nobis transmittunt:
sunt & oryges, soli à quibusdam dicti: sunt & damæ & pygargi & strepsi-
cerotes, multáque alia haud dissimilia: sed hæc transmarini situs mittunt.
Ibyces prærupta & inaccessa montiũ incolunt, pernicitatis mirandæ quan- *Ibyces.*
quam onerato capite uastis cornibus, gladiorúmque uaginis. In hæc se li-
B brant, ut tormento aliquo rotati, in petras potissimum è monte aliquo in
4 alium transilire cupientes, atque recursu pernici quo libuerit exultant. Ca-
preis ramosa cornua dedit natura, sed parua, nec fecit, ut ceruis, decidua. In *Capreæ.*
Africa capreæ non sunt: rupicapris cornua in dorsum adunca, damis in ad- *Rupicapræ.*
uersum: sunt etenim & damę in caprarum genere, sicuti & qui pygargi di- *Damæ.* *Pygargi.*
cuntur. Damas mittunt transmarini situs: hæ mansuescunt raro, cum feræ
5 iure dici non possint: ita nec placidæ nec feræ, sed medię inter utrunque na
turæ, ut in mari delphini. Trãsmarini sunt & strepsicerotes, quibus cornua *Strepsicerotes.*
erecta rugarúmque ambitu cõtorta sunt, & in leue fastigium exacuta, ad-
6 dacem Africa appellat. Orygem perpetuo sitiẽtem Africa generat, solum *Addax.*
7 à quibusdam dictum, contrario pilo uestitum, & ad caput uerso. Color illi *Oryx.*
C in facie niger, cætera cãdidus: cornua nigra, caua, erecta, mucrone acuto & *Solum.*
præduro: dorsum latum & obesum. Velox animal est & ferox: ut quod ne-
que canem timet, aut syluestrem aprũ taurúmue, aut pantheram: sed neq;
leonem, nec hominem uenatorem: elephãtum unum animalium metuit.
Orygem, ut diximus, Africa generat, ex natura loci potu carẽtem, cum mi
rabili modo ad remedia sitientem. nanque Getuli latrones eo durant auxi
lio, repertis in corpore eorum saluberrimi liquoris uesicis. Orygem appel-
lat Ægyptus feram, quam in caniculæ exortu contrastare & contueri tra-
dit, & uelut adorare cum sternuerit.

1 Duæ uerruculæ. Duas ueluti mammillas pensiles appellat Varro: & Plinius, ni
D fallor, lacinias binas depeodeotes: sed in fœminis modo. 2 ἔριφος mas dicitur us-
que ad tertium aut quartum meosem, χίμαρος in genere fœmineo usque ad ætatem *Kif.*
unius anni. Theocritus: – ἐς τε καταρρεῖ ἁ χίμαρος, χιμάρῳ δὲ καλὸν κρέας ἔστε κ᾽ ἀμέλξῃς. *χίμαιρα.*
3 Rotas. Suot qui apud Varronem legi malint platyeerotas: ego uero nusquam *χίμαρος, ἡ*
memini legisse platycerotas esse caprioi generis, sed ceruioi. An idem forsitan geous *ἔριφος.*
rota est cum ibice? de quo mox dieetur. 4 Capreolos uoeat hos Columella, opi-
nor lib. 9. 5 Noo me latet hunc Plinij locum aliter à quibusdam legi: uerùm satis *Capreoli.*
placet hæc uetus lectio. 6 Aliàs, Perpetuo sitiẽtia Afticæ geoerant. 7 Oryx, ut
Aristoteli placet, animal est bisulcũ & uoicorne, quod scilieet medio sui capitis unum
cornu fixum habet: an idem sit cum oryge Plinij & Oppiaoi coosideret studiosus le-
ctor. Oryx item apud Columellã inter eas numeratur feras, quæ uiuariis inclusæ ser-
uantur.

De ceruis. Cap. XCV. E

Ceruus, ἔλαφος.

INter feras quæ cornua gestant, reliqua facile superat ceruinum genus, siue formæ pulchritudinem, siue cornuum amplitudinem, ramorúmue in iisdem uarietatem spectes. Hæc anniculis nondum nascuntur, nisi quoad indicij gratia sit initium quoddam prætuberans, quod breue hirtúmq; est. Bimis primum cornua oriuntur simplicia & recta ad subularum similitudinem: quamobrem subulones per id tempus eos uocãt. Trimis bifida exeunt, quadrimis trifida: atque deinceps ad hunc modum procedit numerus usque ad annum sextũ: ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dinoscere ætatem ramorum numero: sed senes cognoscimus maxime indicio duplici illo, quòd scilicet dentes aut nullos aut paucos habent: atque adminiculis carent: uocantur adminicula rami, qui imis cornibus prominent ante frontem, quibus in pugna utuntur iuniores: senes autem carent. Soli animalium cerui cornua tota solida habent (cum cæteris cornigeris omnibus caua sint:) atque ea omnibus annis statuto ueris tempore, mense scilicet Aprili fere amittunt: quæ cum amiserint, occultant sese interdiu uelut inermes: idque asperis opacísque faciunt locis, ut muscarum tædio uacent. Et quandiu carent iis, nocte procedunt ad pabula, donec recipiant cornua: quę primum quasi cute uestita, & molli lanugine hirtiuscula emittunt: sed cum creuerint, soli exponunt, ut excoquantur & siccentur: ubi iam nihil attritu arborum, cum ea scalpunt, indolent, tunc ea relinquunt loca, confisi habere iam quo repugnare possint, cum res exigit: contra nonnulla enim animalia quandoque resistunt & cornibus se defendunt, quanquam feroceș beluas fugiunt. Sunt etenim & cornuum mucrones hebetiores: & cornua ipsa præ nimio excessu fere superuacua sunt: grandis enim illa & multifida cornuum magnitudo, in pugna sæpe obest potius quàm prodest. Fœmina in hoc genere cornuum inops mutiláque est. Cerui si cum per ætatẽ nondum cornua gerunt castrentur, non edunt cornua: sed si cornigeri exciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem seruantur. Corpus ceruo obesum est, & maculoso uellere tectum, fuluum aliàs: fiũt aliquando & candido colore. Collum gerit procerum atque erectum: summásque cacuminat aures. In monte Asiæ Elapho nomine apud Arginusam, ceruæ omnes scissa ac uelut diuisa aure sunt: qua nota uel alibi, si loca mutarint, dinoscuntur. & quidem fœtus iam inde à primo ortu in utero idem contrahit signum. Crura habet ceruus gracilia. dentium ordine superiore caret aliorum ritu cornigerorum, & ruminat. Nares ita diuisæ apparent, ut quadruplices uideantur. Genitale mari neruosum est: ubera fœminis quaterna ut uaccis. Vermes cerui continere produntur suo in capite plurimos uiuos: magnitudine haud minores iis uermibus quos maximos carnes putres ediderint, qui gigni uniuersi atque contigui solent sub linguæ inanitate. Cor habet ceruus, pro ratione magnum. felle uacat: quãquam eius intestinum amarum adeo est, ut ne à canibus quidem attingatur, nisi ceruus præpinguis sit. Ceruis Achainis cognominatis, fel contineri in cauda creditur. Est uero quod ibi contineri aiunt, colore quidem simile felli: sed non ita ut fel humidum,

Subulones, πασσαλίαι.

Adminicula. ἀμυντῆρες.

Numero circiter uiginti. Plinius et Arist.

Achainæ ceruæ.

Margin letters/numbers: 1 (beside first line), F, G, H, 2 (beside "guis sit. Ceruis Achainis…").

A humidum,sed lieni simile parte interiore. Sunt, inquit Plinius,qui ceruo fel in cauda inesse putent,aut intestinis: ideo tantam habēt amaritudinem ut à canibus nō attingātur. in Brileto & Therne quaterni renes ceruis. Cer uorum sanguis fibras non habet:quocirca non concrescit, coitu scilicet firmiore,ut cæterorum:sed perinde ut leporum sanguis spissari aliquātulum solet,eodem fere modo quo lac,quod iniecto coagulo coiuerit. Ceruæ in coitu mares suos non patiuntur,nisi raro,propter rigorem genitalis: atque ea de causa gradiuntur in coitu, subductísque clunibus semen recipiunt genitale.Mas non uni fœminæ iungitur adhæretue, sed mutat, breuíque interposito tempore aliam atq; aliam supergreditur:quo fit, ut ab eodē multæ implcantur. Coitus plurimum & conceptus earum post arcturi sydus

Aliàs Tharne.

B mense Augusto & Septembri. uterum ferunt octo menses. At mares relicti,rabie sæuiunt, fodiunt scrobes: tunc quoque rostra eorum nigrescunt. Pariunt fœminæ magna ex parte unum,& interdum geminos.parere autē iuxta uias maxime solent,quò scilicet propter homines beluæ minus accedunt.Incrementū hinnuli celere. Editos partus studiose occulunt,& abscōditos inter profunda fruticum uel herbarum, pedum uerbere castigant ad latendum.Cum maturuerit ad fugam robur,exercent cursu,& fugam me-
3 ditari docent:ad prærupta ducūt, & per ea salire assuescunt. Vita esse perquam longa hoc animal fertur: quanquam nihil certi eorum quæ narrantur uidemus,inquit Aristoteles. Ad dignoscendam autem eorum uiuacitatem Alexāder Magnus torqueis aureos plurimis ceruis innexuit:qui post

C annum centesimum capti,adopertis iam cute torquibus, nec dum senij indicium præ se ferebant. Pinguescunt cerui æstate supra modum:quamobrem nec currere quidem possunt:secundo aut tertio cursu capiuntur ab iis, qui pedibus insectantur. Fugiunt etiam in aquas propter æstum & anhelitum: quin & latebras quærunt,ubi se præpingues sensere,fatentes incommodum pondus.Caro eorum libidinis tempore uitiatur & fœtet:cum itaque mares impleuerint fœminas, separātur,ut modo diximus, per seipsos, propter graueolentiam: fœtent enim ut hirci: & facies quoque eorum nigrescit ut hircorum.Degunt ita quousque imber accedat: tum pascua repetunt.Hyeme extenuantur debilitantúrque: uere autem uigent maxime ad cursum.Cum fugiunt,etiam in fuga acquiescunt: stantésque respiciunt at-

D que manent,dum qui insequitur appropinquet:tū fugæ præsidia repetunt: quod ideo facere uidentur, quia interiora laborant: intestinum enim tam tenue imbecilléque habēt,ut etiam si leuiter percusseris, possit rumpi, cute adhuc integra. Vocem mares grauiorem quàm fœminæ mittunt.uox autem maribus in hoc genere est,cum tempus coeundi est:fœminis autem cū metuerint.breuis uox fœminæ est,maris productior.Fugiunt cerui latratu canum audito,aura semper secunda,ut odor cum ipsis recedat. Mulcentur sibilo & cantu uenantium: itaque alter uenantium palam aut sibilat, alter clam ferit à tergo,ubi socius tempus iam esse significarit. Sed cum crexere aures,acerrimi sunt auditus, nec latere insidiæ possunt: cum remisere, surdi,& facile interimuntur..Animal simplex est,& omnium rerum miracu-

Mulcentur fistula pastorali, inquit Plin.

lo ſtupens:intantum ut equo aut bucula accedente propius, hominem iux- E
tà uenantem non cernant,arcum ipſum ſagittáſque mirentur.Serpnetibus
inimicus ceruus eſt,anhelitu nanque, ſi quæ ſint, extractas cauernis,man-
dit. Febrium morbos non ſentit hoc animal:quin & medetur huic timori,
ut fertur: legimus enim plurimos matutinis diebus ceruiuam carnem de-
guſtare ſolitos,ſine febribus longæuos fuiſſe:quod ita demum exiſtimant,
ſi uulnere uno fuerint interempti. Quanquã alioqui ſuccum procreat cer-
uina caro(uti Galenus prodidit)non minus uitioſum concoctúque difficí-
lem quàm ſit bubula aut ouilla:imo aſininę carni proxima eſſe cenſetur,ut
fere nullum(quod ad alimenti rationem attineat)uſum præſtet. Cerninus
ſanguis ſartagine inaſſatus dyſſenterias fluxionéſque cœliacas ſiſtit. in ui-
no potus cõtra toxica efficax eſt.Aduerſus uenena ſerpentiúmque morſus F
mirificũ eſt hinnuli coagulum occiſi in matris utero. Ceruina medulla ute
rum emollit tum in peſſo,tum etiã extrinſecus impoſita.Ceruina medulla

Quonam modo uritur cornu ceruinum, monſtrat Dioſcorides.

perunctos uenenata fugiunt,inquit Dioſcorides. Cornus ceruini cinis ca-
dmię in morem elotus,ulceribus oculorum & diſtillationibus utilis eſt:in-
frictus dentes expurgat, fluidáſque ginginas contrahit: binis cochleariis
epotus prodeſt dyſentericis:ſanguinẽ excreantibus,cœliacis,morbo regio.
Datur & in ueſicæ doloribus cum tragacãtha: in muliebribus fluxionibus
cum liquore quopiam illi rei accommodato. Accẽſi cornus odore ſerpen-
tes fugantur,& comitiales morbi deprehendũtur.Cornu in aceto coctum,
ſi eo gingiuæ colluantur,dolores ex molariũ dentitione factos adimit.Ge-
nitale cerui tritum & in uino potum,uiperarum morſibus auxiliatur.Cer- G

Platyceros. Euryceros.

uini generis ſunt,& cerui quoque dicuntur, qui platycerotes & eurycero- 4
tes appellantur,à ſummorũ cornuum latitudine,quæ in palmas finxit na-
tura,digitóſque emiſit ex iis.Corporis forma cerui eſt:ſed tergus omne nõ
minus quàm ſit pantherarũ uarium:uerum in his albicant maculæ,quæ in
pantheris nigræ ſunt:& huius quoque ſanguis fibris caret, quocirca neque

Bubalus, Βούβαλος. Βουβαλίς.

ſpiſſatur. Bubali pene ad ceruinam faciem in Africa procreantur:corporis
magnitudine bubalus eurycerote minor eſt,at dorcade maior, oculis ſplen
didis,aſpectu pulchro atque alacri.Cornuum exortus ſtatim à capite recti,
ſuperiores uero eorum partes retro ad dorſum flectuntur. Bubalis cornua
interdum inutilia ſunt:nam etſi contra nonnulla ſeſe defendunt,feroces ta
men pugnacéſque beluas fugiunt.Cum uero leonẽ metuat bubalus,caput H
tantum abſcondit,reliquo corpore neglecto:itáque totũ corpus latere pu-
tat.Sanguis quoq; eorũ fibras non habet: ideo neque concreſcit. Patrij ſoli
amantiſſimũ animal eſt:nam ſi forſan à uenatoribus captus, in alienũ ſolũ
quanuis longinquum abducatur,ſolutus ad loca conſueta reuertetur.Inter 5

Dorcas. Dorcalis. Dorx. ζάξ. Dorcus.

cornigera,omnium quæ explorata habemus,minimum dorcas eſt, in cer-
uino quoque genere numerãdus,ut qui cornua habeat omnibus annis de-
cidua,quæ & iis quoque interdum inutilia ſunt: nam etſi contra nonnulla
reſiſtunt,& cornibus ſe defendunt,tamen feroces pugnacéſque beluas fu-
giunt.Timidum animal dorcas eſt,& curſus uelociſſimi: noctu æque cer-
nere, atque interdiu creditur. In uenatione interdum, uel in media fuga

conſiſtit:

A consistit: quòd si tunc temporis otiũ detur reddendæ urinæ, adeo recreantur illi uires, ut denuo ad cursum reddatur alacrior. Dorcades in Hispania sunt frequentes: in Lycia non transeunt montes Syriæ uicinos.

Cilicia forsitan pro Lycia, ex Claymond.

1 Hinnulus ceruí νεβρὸς dicitur & κεμάς: quãquam κεμὰς nondu m progreditur in pascua. Hæc Hermolaus. 2 Aristoteles achainas uocat: Græci genus ceruoru m Echeineas ab oppido cognominant. Hæc ex Hermolao. 3 Vitam esse ceruis longiorẽ quàm elephantis ostendit Pausanias in Arcadicis· Ex Hesiodo, Ter tria secla hominis transmittit garrula cornix, Quatuor & peragit cornicis tempora ceruus.

Hinnulus. Νεβρός. Κεμάς. Echeineæ ceruæ.

4 πρῶκα, quem felle carere scribit Aristoteles, damã interpretantur & Theodorus & Hermolaus, cæteríque quos uidisse memini, recentiores omnes. Verũ dama, ut ante monstrauimus, in caprarum genere numeratur a Plinio: procea uero, uti etiam fatetur Hermolaus, à ceruo non distinxit Aristoteles. Adde quòd eadem insula quæ Proconnesus ab animalium eorum copia, eadem & Elaphonnesus nominatur: de qua Plinius lib. 5.
B Præterea paucos reperias authores, uel nullos potius, qui simul προκὸς meminerint, & platycerotis & eurycerotis. Atque inde coniicimus idem esse animal, quòd πρὸξ ab Aristotele uocatur, & platyceros siue euryceros ab aliis. 5 Dorcada, capream uertit Theodorus: at nos Plinium secuti capream in caprarum syluestrium genere locauimus. Dorcus apud Oppianum idem cum dorcade est: Dioscorides tãquam diuersum enumerat. Dorcades Lybicæ (ut ex Æliano narrat Gillius) quanquam uelocitate sunt mirabili, tamen inferiores sunt in currendo equis Lybicis. Earum aluus nigris uittis distinguitur, reliqui corporis color ruber, & pedes quidẽ eis longi sunt. Cornibus caput ornatur, oculi nigri, longissimæ aures habentur. κέμας à poëtis nũcupata (ut aliud sit animal à dorcade Lybica) turbinis instar celerrime fertur: flauis pilis spectatur: cauda est tum pilosissima, tum exalbenti: eius oculi cyaneo colore tincti uidentur, aures præaltis pilis refertæ: neque modo in terra pedum celeritatem ostendit, sed etiam cum in fluuij confluentem inciderit, ungulis pedum remigans, fluctus perrum-
C pit. & uero in lacubus natare gaudet, unde sibi uictum cõparat: uirides iuncos, & cyperum depascitur.

Πρόξ. Ἴορκες. Cerui palmati forte à Iulio Capitolino dicũtur ij in Gordianis. Dorcades Lybicæ. Κέμας, cemas.

De tragelapho, tarando, ophio, leucocruta & colo. Cap. XCVI.

EAdem pene cum ceruo specie sunt, quos tragelaphos dicunt: sed non alibi quàm circa Phasidem amnem nascuntur. Distát tantum, quòd uillosos habent armos, & menta promissis hirta barbis. Tarando magnitudo quæ boui: caput maius ceruino, nec absimile, cornua ramosa, ungula bifida, uillus profundus magnitudine ursorum: tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Hunc tarandũ affirmant habitũ metu uertere, & cum delitescat fieri assimilem cuicunque rei proximauerit: colorémque omnium arborum, fruticum, florum, locorúmque reddere metuentem in quibus lá
D tet: ideóque raro capitur, sed cũ libuit sui coloris esse, asino similis. Scythia hunc mittit. Ophion Sardinia quondam ferebat, nec alibi nascebatur: animal ceruo minus, sed pilo demum ac dente simile ceruo. Hoc interiisse arbitror, inquit Plinius: & ideo medicinas ex eo omitto. Cruribus ceruinis & ungula quoq; bisulca apud Æthiopas leucrocuta est pernicissima fera, asini fere magnitudine, collo, cauda, pectore leonis, capite melium, ore ad aures usque resciso, dentium locis osse perpetuo. hanc ferá tradunt humanas uoces imitari. Gignitur apud Scythas quæ circa Meotim paludẽ sunt Colos, candido colore, magnitudine inter ceruum & arietem, sed qui uelocitate utrũque facile superat. Potat naribus ad caput usque immersis: cóque potu diebus pluribus contentus, sicciorib us locis pascitur.

Tragelaphus. Tarandus. Colore ursino. Solinus. Æthiopia mittit. Solinus. Ophion. Clunibus ceruinis, & cruribus leonis. Solinus. Apud Indos. Leucrocuta, uel Leucrocota: Alias, asini feri magnitudine. Capite camelino. Solinus. Colos, κόλος.

De hippelapho, hippardio, hippagro, hippopotamo, & eale. Cap. XCVII. E

Hippelaphus. Hippardium.

MAgnitudo hippelaphi ceruo comparatur. cornua dorcadi similia. iu 1
bam summis continet armis. nec non & fera quæ hippardium nominata est, parte etiam eadem: sed utrunque hoc genus tenuissimo iubæ ordine à capite ad summos armos crinescit. Gerit cornua utrũque, excepta fœmina hippelapho, & pedes habet bisulcos. Proprium hippelapho uillus qui ab eius gutture modo barbæ dependet. Gignitur apud Arachotas. Vngulas quoque bisulcas habet hippagros, ceruinis similes. dentes exertos binos. spina tota ad caudam usque perpulchra ornatur iuba. Viuit in præruptis Æthiopiæ Indiæque locis. seruitutem non tolerat: nam si forte captus seruetur, fame sese cruciat, spontéque moritur. Bisulcum animal & F hippopotamus est, sed quod ambigat terræ, mari, atque amni cõmune: natura enim hippopotami ita constat, ut uiuere nisi in humore diu non possit. Hunc gignit Ægyptus, malum hominibus non minus infestum quàm sit crocodilus. Plurimi sunt super Saiticam, inter Ægypti præfecturas. Iuba illi equina, ungula qualis bubus, rostrum resimum, dentes exerti & aprorũ more adunci, sed leuiter & minus noxij. Cauda etiam apri, tortuosa. Talus 2
quoque inest bisulcorum modo: magnitudo asini, hinnitus equi. Tergus 3
ad scuta galeásque impenetrabilis, præterquam si humore madeat. Interiora omnia equi & asini similia. Noctibus segetes depascitur, ad quas pergit auersus astu doloso, ut fallente uestigio, reuertẽti nullæ ei insidiæ præparentur. Carnem habet hippopotamus durissimam, & concoctu difficil- G limam. Hippopotami testes exsiccati ac triti, contra serpentium morsus bibuntur. Cinis corij cum aqua illitus panos sanat: adeps, frigidas febres. item fimum suffitu. Pellis eius è sinistra parte frontis in inguina adalligata uenerem inhibet: eiusdem cinis alopecias explet. Est apud Æthiopas Indósq; eale, aliàs ut equus fluuiatilis, cauda uero elephãti, colore nigro uel fuluo, maxillis aprinis, maiora cubitalibus cornua habẽs mobilia, & ad obsequiũ cuius uelit motus accommodata: neque enim rigẽt, sed deflectuntur, ut usus exigit præliandi: quorum alterum cum pugnat protendit, alterum replicat, ut si ictu aliquo alterius acumen obtusum fuerit, acies succedat alterius. Hippopotamis comparatur, & ipsa sane aquis fluminum gaudet.

Hippagros. Equus syluestris.

Hippopotam⁹ Equus fluuiatilis.

Pergit auersus. alter hoc explicat Gillius, ut uidetur ex Aeliano.

Plin. Testiculi drachma ex aqua cõtra serpentes bibitur.

Eale.

H

Equicerum.

1 Hippelaphum Theodorus equiceruum uocat, à forma equi & cerui quam habet, compositum nomen accepit. 2 Cauda, ut refert Herodotus, equina & magnitudo eius est bouis maximi. 3 Tergoris crassitudo tanta, inquit Herodotus, ut ex eo cum aridum fuerit, uenabula fiant: &, ut Plinius refert, hastæ tornentur.

De camelo, & camelo pardali. Cap. XCVIII.

Camelus, κάμηλος.

INter quadrupedes quæ animal generant, post elephãtum maxima mole camelus est, idémque bisulcum: cornu tamen uacat. Bactri camelos fortissimos mittunt, licet Arabia plurimos gignat. inde duo camelorum genera, Bactrianum atque Arabicum. Differũt, quòd illi bina habent tubera in dorso, hi singula: camelus enim proprium inter cęteras quadrupedes habet in dor-

A in dorſo,quod tuber appellant. Sũt & omnibus camelis ſingula parte ima:
in pectore ſcilicet,quale in dorſo tubera,quibus incumbat reliquũ corpus,
& firmetur quoties in genua inclinantur. Dentium ſuperiore ordine ut bo
ues carent in utroque genere. Caudam habent aſino ſimilem. Genitale ma
ribus neruo ita cõſtat, ut uel ex eo cõfici poſſit,quo arcus fidiſſime intenda
tur: iidémque in auerſum mingunt: genitale enim inter crura poſteriora
caudam uerſus ſpectat. Fœminæ in uentre mammas binas cũ papillis qua-
ternis habent,ut boues. Clunes habet camelus proportione magnitudinis
paruos. Camelo tali ſimiles bubulis,ſed minores paulo: eſt enim biſulcum
uti modo diximus:ſed biſulcum ſic eſt, ut pes parte poſteriore ſciſſus pau-
lulum ſit ad flexum digiti ſecundum: parte autem priore ſumma, quadri-
B partito findatur diſcrimine paruo, quantum ſcilicet ad primum digiti in-
flexum. Et inter fiſſuras quiddam perinde ut in anſerum pedibus contine-
tur: eóq; fit ut alij minime biſulcum animal eſſe uoluerint. Pes ueſtigio eſt
carnoſus urſæ modo:qua de cauſa in lõgiore itinere ſine calciatu fatiſcunt.
Pedatim incedit camelus,hoc eſt,ut ſiniſter pes non tranſeat dextrum, ſed
ſubſequatur. Ventres habet camelus plures: & ruminat quemadmodũ cor
nigera. Fel non uaſe aliquo diſcretum, ſed uenulis quibuſdam concluſum
habet. Coeunt cameli ſedente fœmina, nec auerſi, ut ſentit Ariſtoteles:
(quanquam auerſis,inquit Plinius,camelis coitus) ſed complectente mare,
ut cæteræ quadrupedes agunt,& coitum toto die exercent. Petunt receſſuũ
ſolitudines cum libet coire:nec aliquis eò poteſt tuto accedere, præterquã
C paſtor armenti:ſæuit enim mas tempore coitus,ſiue homo accedat, ſiue ca
melus:nam odium aduerſus equos gerunt naturale. Tẽpus coeundi in ter-
ra Arabia menſe Septembri. fert uentrem menſes duodecim, uel ut aliis ui
detur,menſes decem. parit ſingulos: uniparum nanque eſt. Incipit & mas
& fœmina coire in trimatu: fœmina poſt partũ uno interpoſito anno coit.
Cameli, matres nunquam ſuperueniunt ſuas:ſed etiã ſi quis cogat, ipſi non
patiuntur. Camelus lac ſuum uſque eò ſeruat,quò iam cõceperit: atque eo
tempore,tum lac,tum caro cameli ſuauiſſima omniũ eſt. Prolem à parente
ſeparant anniculam. Viuunt cameli magna quidem ex parte annos tri-
ginta:ſed nonnulli quinquagenis annis: quidam & centenis. utcunque &
rabiem quandoque ſentiunt. Caſtrandi genus etiam fœminas quæ bello
D præparentur,inuentum eſt: caſtratæ nanque auctiores & fortiores fiunt,
coitu negato. Habentur in duplex miniſterium:ſunt alij oneri ferendo ac-
1 commodati:alij leues ad pernicitatem:uelocitas enim illis inter equos, ſed
ſua cuique menſura ſicuti uires: nec ultra aſſuetum procedit ſpatium, nec
plus inſtituto onere recipit. Sitim quatriduo tolerant:uerum cum occaſio
bibendi data eſt,tantum implentur, quantum ſatiet deſideria præterita, &
in futurum diu proſit. lutulentas aquas captant, puras refugiunt: denique
niſi cœnoſior liquor fuerit, ipſi aſſidua conculcatione limum excitant, ut
turbetur. Cameli tum caro,ut modo diximus,tum lac ab hominis dulciſſi-
mum eſt:ſuauiſſimum autem hoc exiſtimatur, ad unam mẽſuram duabus
aut tribus aquæ additis. Cameli cerebrum arefactum potúmque ex aceto

comitialibus morbis aiunt mederi : item fel cũ melle potũ: hoc & anginæ. E cauda arefacta solui aluum .fimi cinere crispari capillum cum oleo. Et dy- 1 sentericis prodest illitus cinis,potúsque quantum tribus digitis capitur, etiam comitialibus morbis. Vrinam fullonibus utilissimam esse tradunt: itémque ulceribus manantibus. Barbaros eam seruare quinquennio,& heminis potam ciere aluum. Camelino capite est quam nabim Æthiopes uocant,nos camelopardalim dicimus. Collo equis similis, pedibus & cruribus boui,colore rutilo,candidis maculis in hinnulorũ morem superspar-sa. Posteriora corporis anterioribus humiliora: adeo ut iis partibus humi sedere uideatur, quæ bouis altitudinem non superant: cum partes priores camelorum crura proceritate æquent,simul & quæ circa armos sunt atque pectus ipsum proceriora uideantur, quàm pro reliqua corporis ratione: ut F uero Heliodorus prodidit,caput cameli simile,maius duplo aut paulo amplius quàm Lybici struthij:collum,ut oloris longum. Animal aspectu magis quàm feritate conspicuum: nullam enim præ se fert sæuitiam, tractatúque tam facile,ut funiculo eius capiti alligato,ubiuis ducatur à præfecto: ut non inter feras,sed inter pecora potius numerari debeat: quare etiam ouis feræ nomen inuenit, Æthiopia hanc gignit. Nullam habet cum parda- 2 le similitudinem.

Nabis. *Camelopardalis.* *Ouis fera.*

1 Currunt cameli, inquit Aristoteles, celerius quàm equi Nissani. Veloces istos camelos dromadas uocauit Liuius Decade quarta : & dromedarios Esaiæ,ut arbitror, interpres Latinus. 2 Ouis fera,alias ouifera.

Dromades. *Dromedarij.* *Ouifera.*

De suibus. Cap. XCIX. G

Sus, ὗς.

SVillum genus cum sit aliàs bisulcum, in Illyrico quibusdam locis & Pæonia,atque nonnullis aliis regionibus, solidas habent ungulas sues: quo fit ut ex utroque genere existimentur, solipedum scilicet & bisulcorum. Dentem nullum mutat sus: & mas plures habet dentes quàm fœmina. Mas item dentes habet exertos, quibus fœmina uacat. Rostrum habet sus repandum,collum crassum, & setis horret. Testes maribus hærent retro,nec tremuli pendent. Mammas gerit fœmina,nec in pectore nec in fœminibus,sed in uentre, generosa duodenas, uulgaris binas minus. genitale uero ea continet parte qua pecoris ubera habentur : & cum per libidinem turget ac prurit ad coitum,sursum tantisper hoc retrahitur, uertítque foras,ut inde mari coitus sit facilior. Cauda sui intorta : id etiam notatum,fa- H cilius iacere in dextrum quàm læuum intortam. Lienem habet angustum & oblongum:uentrem ampliorẽ, in quo rugæ cancellíue (quas πλίνθας uocant) insunt nonnullæ leues:hunc intestinum excipit longissimum & multis conuolutum anfractibus. Vulua porcina anfractuosa sinuosáque est: quandoquidem animal multiparum sus est, & in finibus fœtum gerit. Suum ossa medullæ parum in se continent. aprorum sanguis non spissatur. Coire incipiunt sues tam mares quàm fœminæ mense suæ ætatis octauo: quanquam mas antequam sit anniculus prolem generat uitiosam: fœmina annicula parit : sed non omnibus locis eadem ætatis ratio est.

iam

A iam enim ſues nonnuſquã tam mares quàm fœminæ quarto coeunt men-
ſe: ſexto tamen ita ut uel progenerate & educate poſſint. Nonnuſquam
apri menſe decimo inire incipiunt. Valent ij coitu ad triennium. uetuſtio-
ribus proles deterior gignitur: nullus enim profectus accedit, nulla uirium
recreatio. Pauciſſima edit ſus prima partione, uiget ſecunda: nec ſeneſcens
copia fœtus deficitur, quãquam lentius coit. Vt autem Varro prodidit, ſus
ad fœturam quàm ſit fœcunda, animaduertunt fere ex primo partu, quòd
non multũ à reliquis mutat. Sunt è ſcrofis aliæ ſtatim prolis fœcundæ lau-
dabilis: aliæ increſcentes melius generant. Vbi uero quintũdecimum annũ
nata ſcrofa eſt, non prӕterea generat: aliquibus tamen uita prope ad uice-
nos annos: plurimis uero ad quindecim. Si pinguet ocyus, & iuuenis, & ſe-

Vſque ad quartum annum, Varro: Plini°, non ultra trimatum.

B neſcens mouetur ad coitum: ſi grauida admodum pingueſcat, efficitur ut
fœta minus habeat lactis. Sues cicures bis pariunt anno: natura enim diui-
ſus eſt ſuis annus bifariam: quaternis mẽſibus fert uentrem: binis nutricat.
Parere tot poteſt ſcrofa quot mãmas habet: ſi minus pariat, fructuaria non
erit idonea. Numerus partus plurimum ad uicenos: ſi tamen multos pepe-
rerint, educare omnes nõ queunt. Nutricare octonos porcos paruulos pri-
mo poſſunt, ut Varroni placet: incremento facto, à peritis dimidia pars re-
moueri ſolet, quòd neq; mater ſola poteſt ſufferre lac, neq; cõgenerati ale-
ſcendo roborari. Mihi uero utilius probatur experto, inquit Palladius, por
cam cui pabula ſuppetunt, ut plurimum ſex nutrire debere: quia licet plu-
res poſſit educare, tamen frequẽtiore numero ſucta deficiet. Porci qui nati

Varro, Sus Æneæ Lauini triginta porcos peperit: ſed portentũ erat.

Porca.

C ſunt hyeme, fiunt exiles propter frigora, & quòd matres aſpernantur prò-
pter exiguitatem lactis. Cum ſcrofa peperit, primam mammam porco, qui
primus in lucem prodiit prӕbet: & ſuam nouit quiſque in fœtu quo geni-
tus eſt ordine, eãque alitur, nec alia. Detracto illa alumno ſuo, ſterileſcit ili-
co ac reſilit: uno uero ex omni turba relicto, ſola munifex, quӕ genito fue-
rat attributa, deſcendit. penuriam lactis prӕpingues ſentiunt. qui in utero
lęſus minutúſque fuerit fœtus, metachœros dicitur. Omnem porro ſitum
ruris pecus hoc uſurpat: nam & montibus & campis cõmode paſcitur: me-
lius tamen paluſtribus agris quàm ſitientibus. Nemora ſunt conuenientiſ-
ſima, quӕ glandium pomorúmque ſylueſtrium feracia ſunt. at ubi penu-
ria eſt arborum, terrenum pabulum conſectabimur: & ſicco limoſum prӕ-

Metachœrus, μετάχοιρον.

D feremus, ut paludem rimentur, effodiántque lumbricos, atque in luto uolu
tentur, quod eſt huic pecori gratiſſimum. Herbӕ frugúmue minime appe-
tens eſt (imo uiridia pabula ſuibus plerunque nocẽt:) ſed radicum maxime
ex omnibus animalibus: rictúque aptiſſimo ad id negotij eſt. Facillime etiã
omnium ad quoduis pabulum aſſueſcit: & celerrime quoque in pinguedi-
nem proficit, pro ſui corporis magnitudine: ſexaginta enim diebus pingue
2 ſcit: quantum autem profecerit, ij cognoſcũt quibus ea res curӕ eſt. Alitur
hoc pecus pingueſcítque maxime glãde: deinde faba, & hordeo, & cætero
frumento. quӕ res non modo pinguitudinem efficit, ſed etiã carnis iucun-
dum ſaporem: ſed maxime pecus hoc, ut etiam cætera quibus uentriculus
optime concoquit, quiete immotionéque pingueſcit: magis autem inedia

Aliàs, ſex diebus.

saginatione orsa. Cæterum sues pinguiores redduntur etiam cum in luto se uolutant. Sues ex omnibus pecudibus impatientissimæ famis sunt, ita ut aliquando si indigeant pabuli, non tantum alienam (si liceat) sobolem, sed etiam suam consumant. Sues tantum coitu spumam ore fundere inuenimus. uerrem subantis audita uoce, nisi admittatur, cibum non capere usque ad maciem. In Africa suillum genus non uiuit. Apud Indos quoque nullum suem neque ferum neq; cicurem nasci Ctesias Cnidius ait. In Macedonia sues muti esse dicuntur. Agatharsides ait sues in Æthiopia cornua habere. Cum cætera animalia, nisi nouella castrentur, intereant, aper unus qua ætate castretur non refert. Postquam enim salire desierit, ita ut id recte facere possit, castratur saginatúrque, quoad perueniat ad lanium: uerum castrantur uerres commodissime anniculi, utique ac minores quàm semestres: quo facto nomen mutant, atque è uerribus dicuntur maiales. Castrãtur & fœminæ post bidui inediam suspensæ pernis posterioribus, uulua rescissa, celerius ita pinguescunt. Variis morborum generibus laborant sues, ut raucedine, anginaue, struma, febribus: & unum ex omnibus quæ nouimus animalibus, sus grandinẽ concipit. Grandinosi autem fiunt sues, quorum crura, & collum, & armi carne constant humidiore: quibus partibus uel grandines plurimæ innascuntur. Caro dulcior est si grãdines habet paucas: sed si multas, humida ualde & insipida est. Facile qui grandem concepere cognoscuntur: parte enim linguæ inferiore grandines habentur: & si setas dorso euellas, sanguinolentæ in radice uidentur. pedibus etiam posterioribus constare non possunt qui grandent: & caput obliquum in incessu est: grandinem uero non habent cum adhuc solum lactent. Suem oculo amisso putant cito extingui. Porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes, pluuiam præsagiunt. Qui suum gregem uult habere idoneum, eligere oportet tum bona ætate, tum bona etiam forma. Verres itaque legẽdi sunt, totius quidem corporis amplitudine eximij: sed quadrati potius quàm qui longi aut rotundi sunt, uẽtre promisso, clunibus uastis: cruribus uero & ungulis haud perinde proceris, rostris breuibus & resupinis, amplæ & glandulosæ ceruicis: maximéq; quod ad rem pertinet, quàm salacissimos oportet esse uerres: qui & ab annicula ætate commode progenerant dum quadrimatum agant. Scrofæ probantur longissimi status, & quibus ad sustinẽdum fœturæ onus, magnus se uenter effundat: cætera uerribus similes. Fœmina sus habetur ad partus edendos idonea fere usque in annos septem, ut dictum est. Annicula non improbe concipit. Si regio frigida & pruinosa est, quàm durissimæ densæque & nigræ setæ dux eligendus est. Si tẽperata atque aprica, glabrum pecus, aut qualecũque prouenerit, potest pasci. Sues feræ semel anno gignunt: principio hyemis coeunt, uere pariunt, petentes maxime inuia, prærupta, angusta & opaca loca. Mas cum fœminis dies triginta magna ex parte conuersari solet. maribus non nisi anniculis generatio est. In coitu plurima asperitas: tunc inter se dimicant indurantes attritu arborum costas, lutóq; se tergorantes. Pugnant adeo acri certamine, grege relicto, ut sæpenumero mortem uterque aduersarius obeat. Fœminæ in partu

Verres. Maiales.

Insipida, ἄχυλος.

Sus fera. Υσάγρια. Σύαγρος. κάπρος ἐπιάλιος.

E F 3 4 G H

A partu asperiores, quæ & nonnunquam cum libidine excitantur, uel homines aggrediuntur: idque candida maxime ueste indutos. Numerus partus & tempus ferendi, idem atque in urbanis suibus est. uox etiã similis: sed fœmina uocalior est, mas raro uocem emittit. Mares castrati, maiores ferocioresque euadunt: castrantur autem, quòd iunioribus adhuc morbus pruriens incumbit in testes: quo fit ut atterentes eam partem ad arbores, testes exstringant. Inter omnia edulia, suilla caro ualentissime nutrit, & ex quadrupedibus facillime concoquitur: &, si in uentriculo & in iecinore probe concoquatur, optimum procreat succum, sed qui glutinosi nonnihil in se habeat: quo fit ut iecur obstruat, & renes iis quibus hæc à natura meatus habent angustiores: atque uberior frequentiórque eius usus in his membris
B uel grauitatem uel dolorem nonnunquã creat: eóque senibus inutilis est. Optimum autem succum gignit eorum caro qui ætate sunt mediocri: nã porcellorum recens natorum caro mucosa est, & excrementis abundat. Viscera suilla omnia, cæterorum quadrupedum uisceribus sua natura multo sunt suauiora: quæ tamen etiam seipsis meliora euadunt, cum animal ipsum caricas abunde comederit. Adhibetur & ars iecori fœminarum sicut anserum. Neq; alio ex animali numerosior materia ganeæ: quinquaginta prope sapores, inquit Plinius, cum cæteris singuli. Vulua, ut diximus, eiecto partu melior quàm edito: eiectitia uocatur illa, hæc porcaria primiparę suis optima: contra effœtis. A partu, præterquam eodem die suis occisæ, liuida ac macra. Nec nouellarum suum præterquam primipararum proban
C tur: potiúsque ueterum necdum effœtarum, & biduo ante partum, aut post partum, aut quo eiecerint die. proxima eiectitiæ est occisæ uno die post par
5 tum. Huius & sumen optimum, si modo fœtus non hauserit: eiectitiæ deterrimum, antiqui abdomen uocabant. Præpinguium suũ cutis, ubi probe elixa sit, glutinosum quidem pinguémque succum gignit, sed non admodum crassum: nec tam facile concoctioñe admittit quàm extremæ partes, (crura inquam ac labra:) neque succum præstat tam bonum, sed qui excrementis magis abundet. Pulmo suillus intertrigines, quæ à calciamentis fiunt, ab inflammatione tueri sanaréq; creditur. Aprinum iecur recens si arefactum teratur, ex uino potũ contra serpentiũ morsus auxilio est. Suillũ lac sunt qui arbitrentur utilissimũ tenasmo, dysenteriæ, necnon phthisicis.
D Adipem suillum (axungiã Greci appellauere) antiqui maxime axibus uehiculorum perungendis ad faciliorem circũactum rotarũ utebantur: unde & nomen: sic quoq; utili medicina cũ illa ferrugine rotarũ ad sedis uitia uirilitatísque. Adeps suillus omniũ liquidissimus est, instárq; olei diffluit: emollit atq; concoquit magis q̃ oleũ: ideóq; cataplasmatis quæ ad phlegmonas imponũtur, apte cõmisceri solet. Humorũ acrimoniã impositus maxime obtũdit, ac proinde medicamẽtis ulcera curãtibus miscetur: quale est quod parygron uocant. Et per se axungiã medici antiqui maxime probabãt renibus detractã: & exẽptis uenis aqua cælesti fricabãt crebro, decoquebántq; fictili nouo sæpius, tum demum asseruãtes. syncera axungia medetur igne ambustis uel niue: pernionibus autem cum hordei cinere: & galla pari mo

Vulua eiectitia. Vulua porcaria. Sumen. Abdomen. Axungia. ἀξούγγιον.

do. Ad tuſſim ueterē recens decoquitur quadrātis pondere in uini cyathis E tribus, addito melle:uetus etiā phthiſin in pillulis ſumpta ſanat,quę ſine ſale inueterata eſt:omnino enim nō niſi ad ea quæ purgāda ſint,aut quæ non ſint exulcerata,ſalſa recipitur. Quidam quadrātes axungiæ & mulſi in uini cyathis tribus decoquunt contra tuſſim, quinto die picem liquidam in ouo ſumi iubent,circunligatis lateribus & pectoribus,& ſcapulis eorū qui phthiſin ſentiunt: tantáque eſt uis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os ſapor,eámque expuere uideantur.E ſue quæ nō peperit,aptiſſime utuntur ad cutem mulieres:contra ſcabiem uero quiuis,admixto iumentorum ſeuo,pro parte tertia & pice,paritérque ſubſeruefactis. Medicorum aliqui admixto anſeris adipe taurorūq; ſeuo & œſypo, ad podagras uti iubent: ſi uero permanet dolor,cum cera,myrto,reſina,pice.Vſus igitur axungiæ ad F mollienda,excalfacienda,diſcutiēda,purgandáque.Inueteratur autē duobus modis:aut cum ſale aut ſyncera:tanto utilior, quanto ſit uetuſtior:conuenítque ſalſam magis emollire, excalfacere, diſcutere: utiliorémque eſſe uino lotam. Elota uino pleuriticis prodeſt: cinere aut calce excepta, inflammationibus,fiſtulis,ac tumoribus ſuccurrit. Talum ſuillū uſtum atq; epotum,quidam colli inflammationes atque tormina diuturna ſanare produnt. Atque hæc de biſulcorum genere ſatis præcepimus.

Aliàs, contra phthiſin.

Quomodo curari ſeruariq; debeat, monſtrat Dioſcorides lib.2.

Sus,ὗς. θύτης. Porcus,χοῖρος Delici. Sacres. Nefrendes. Scrofa. Verres, Aper,κάπρος σύαγρος.

1 Sus,ὗς: olim θύτης. Porcus, ut Varro tradit, Græcum nomen eſt antiquum, ſed obſcuratum,quòd nunc eum uocant χοῖρον.Cum porci depulſi ſunt à mām̄a,à quibuſdam delici appellantur: neque iam lactentes dicuntur:qui à partu decimo die, uel (ut alij)die quinto habētur puri, ab eo appellantur ſacres: quòd tū ad ſacrificia idonei G dicuntur primum. Amiſſo nomine lactentis dicuntur nefrendes,ab eo quòd nondum fabam frendere poſſint,id eſt frangere. Sus fœmina,ſcrofa:mas,uerres dicitur, & nōnunquam aper,græce κάπρος:quanquam aper fere pro ſylueſtri accipitur, qui Græcis σύαγρος appellatur. 2 Quomodo ſaginātur ſues, docet Ariſtot.lib.8 hiſt.anim. 3 Ariſtoteles.Pernis poſtetioribus,reciſa cute inter fœmina,quà maribus teſtes maxime continentur.&c.ubi Plinius, pernis prioribus habet: quem & Theodorus ſecutus eſt.
4 De ſuum morbis, & eorum curatione Ariſtoteles lib.8. hiſt. & Columel.lib.7.
5 Sumen interpretantur ſuillas cum lacte ſuo denſato mammas, ut Martial. lib.13.
Eſſe putes nondum ſumen:ſic ubere largo Effluit,& uiuo lacte papilla tumet.

De quadrupedibus ſolipedibus. Cap. C.

Solipedes, Solidipedes. μώνυχα.

Reliquum iam eſt ſolipedum genus: earum ſcilicet quadrupedum, quæ ungulas in pedibus gerunt ſolidas. Porro ſolidas habent ungulas fere, H quæ non ſunt cornigera,igitur pro iis, telum ungula eſt illis:nec talos habent eadem.Solipedū crura ſtatim iuſta naſcuntur menſura: poſtea exporrigentia ſe uerius quàm creſcentia:itaque in infantia ſcabunt aures poſterioribus,quod addita ætate non queunt:quia longitudo ſuperficiem corporum ſolum ampliat.Hac de cauſa inter initia paſci, niſi ſubmiſſis genibus non poſſunt,nec uſque dum ceruix ad iuſta incrementa perueniat.

De equo. Cap. CI.

Equus, ἵππος.

In hoc genere primas partes iure uendicabit equus:homini enim fideliſſimi ante omnia, quę uel in conſortiū operum nobis paramus,ſunt equi:

A & omnium quoque generosissimi. Iudicium quoque ac uoluptatem, affectúsque alios nonnullos humanis similes iis inesse, præstantissimo saltem eorum generi, in exemplis habetur. Cùm cæteris fere animalibus in suo singulis genere oculorum color sit idem, equus, secundum hominem, omniū cæterorum animalium maxime uersicolor est: & aliqui cæsii altero oculo nascuntur, quod nulli fere ex cæteris bestiis euenit manifeste. Ceruix iuba ornatur: & pili in iuba largi. Dentes habet equus cōtinuos numero quadraginta: quorum primores quatuor mēse tricesimo amittit, binos utrinque, supra dico & subter. Tum ubi præterea annum compleuerit, incipiátque quartum agere annum: quatuor item eodem modo mittuntur, duo su-
1 perius, totidémque inferius: & incipiunt nasci quos uocant columellares.
B Rursus anno altero peracto, quinto scilicet anno incipiente, & omnino intra sextum annum, simili modo quatuor alij cadunt. Quibus iam peractis annis quatuor & mensibus sex, nullus præterea mittitur: quanquam euenisse in aliquo certum est, ut cum primis omnes amitterentur: atque etiam in alio, ut cum ultimis omnes: sed raro. Sexto deinde anno quos primos mutauit, exæquat. Septimo omnes explentur æqualiter, & ex eo cauatos gerit. Nec postea quot annorum sit ex dentium mutatione comprehendi potest: sed prouectioribus, decimo anno (ut nonnullis placet: ut uero aliis sexto decimo) tempora cauari incipiunt, & supercilia nonnunquam canescere, & dentes prominere. Agitur certe in equis contra atque cæteris animalibus: cum enim cæteris senectute dentes nigrescant, equo candidiores red-
C duntur. Equus in pedibus solidas gerit ungulas. felle omnino caret. Salacissimus omnium tum fœminarum tum marium equus est, excepto homine. Coire incipit bimus tam mas quàm fœmina: sed hoc in paucis fit. pullíque eorum minores imbecillioréſque sunt. Quod autem plurimum, trimatu tam mares quàm fœminæ coeunt, & proficiunt subinde in generando, ut proles præstantior ad annos usque uiginti procreetur. Iuniorum coitus præter ætatem contingit, pabuli bonitate & copia. Seniores equi fœcūdiores sunt tam mares quàm fœminæ: quo fit ut à circo post uicesimū annum mittantur equi ad sobolem reparandam. Matrem autem post decennium non esse utilem iudicant Columella & Palladius: quòd ex annosa matre tarda sit atque iners proles. Coeunt mares ad annos tricenos ternos: fœ-
D minæ ad quadragenos: ita ut per totam fere uitam coitum equis seruari e-
2 ueniat: uiuit enim magna ex parte mas annos circiter quinque & triginta, fœmina plus quàm quadraginta. iam & quinque & sexaginta annos uixisse equum proditum est. Fœmina quinquennio finem crescendi capit, mas anno addito. Ad generandum paucis animalium minor fertilitas: qua de causa per interualla admissuræ dátur. Equæ tricenæ, inquit Aristoteles, aut paulo plures singulis dantur admissariis. Neque tamē æqualem numerum omnibus debemus adhibere, sed æstimatis uiribus uniuscuiusque admissarij, submittenda sunt pauca uel numerosa coniugia. Iuueni equo & uiribus formáque constanti (ut Palladius præcipit) non amplius quàm duodecim uel quindecim debemus admittere: cæteris pro qualitate uirium suarum.

Caninos hos uocāt Columella & Palladius. Columellares dentes.

Equa.

Nec unus admissarius,ut Plinus author est,quindecim initus eiusdem anni E
ualet tolerare: quanquam (ut Columellæ placet) nec minus quàm quinde
cim,nec rursus plures quàm uiginti unus debet implere. Equus non certo
dierum numero implet, sed aliquando uno aut duobus tribúsue, aliquan-
do pluribus:serius certe quàm asinus equam superueniens implet. Coitus
uerno fit æquinoctio: atque hoc tépore horum fœturæ initium admissio-
nis facere oportet ad solstitium,ut partus idoneo tempore fiat: duodecimo
enim mense,die decimo aiunt nasci. Qui uero post solstitium partus edun
tur,uitiosi & inutiles existunt,ut Apsyrtus docuit.Equos autem pretiosos,
reliquo tempore anni remouere oportet à fœminis, ne aut cum uolent in-
cant,aut si id facere prohibeantur, cupidine solicitati noxam contrahant.
Equas autem domitas L X diebus equire ante quàm gregales inuenimus. F
Coitus tempore equi equos mordent,& prosternunt equitem quoque.In-
cenduntur libidine fœminarum equæ potissimum, uti diximus: quæ tem-
pore coitus colligunt sese, & societate magis quàm antea gaudent. Caudā
mouent crebrius,uocémque immutant. mingunt etiam pluries,atque in-
ter se ludunt. Nec dubium,quin aliquot regionibus tanto flagrent ardore
coeundi fœminæ, ut etiamsi marem non habeant, assidua & nimia cupi-
ditate figurantes sibi ipsæ uenerem (cohortalium more auium) uento con
cipiant.Fert uterum equa menses undecim:parit duodecimo mense,ut di-
ctum est.Pariunt equæ magna ex parte singulos: sed gemellos quoque ali-
quando,cum plurimum,procreant. Abortum etiam facit equa odoré sen-
tiens ellychnij lucernę extinctę,quod & mulierum nōnullis accidit.In hoc G
Hippomanes. genere grauida stans parit:prætérque cæteras fœtum diligit.Quod hippo- 3
manes uocant,ueluti caruncula est,& hęret quidem fronti nascentis pulli,
ut narratur,caricæ magnitudine,colore nigro: sed equæ perlambentes abs
tergentésque id abrodunt:alioqui partum ad ubera non admittunt. Non
statim à partu equa impleri debet,sed intermisso tempore:& melius quar-
to aut quinto anno interposito procreat,ut Aristoteli uisum est. Omnino
si nihil plus detur,unum tamen interponere annum, & quasi nouale face-
re necesse est.Alternis,inquit Varro,qui admittunt, diuturniores equos &
meliores pullos fieri dicunt:itaque ut restibiles segetes essent exuctiores,sic
quotannis quæ prægnans fiat.Et Columella,uulgari inquit,fœminę solen-
ne est omnibus annis parere:generosam conuenit alternis continere, quo H
firmior pullus lacte materno laboribus certaminum pręparetur:mammas
nanque pullis equæ anno prope toto præbent. Fruge herbáque uescūtur
equi,sed maxime potu pinguescunt: ut alia enim iumenta, ita & equi pro
aquæ quam bibunt usu,suo fruuntur pabulo:& qui minus potum asperna-
tur,is appetentior pabuli est.Gaudent pratis & paludibus.Aquam quoque
turbulentam & crassam suauius bibunt: quòd si clara est, pede eam intur-
bant.Bibunt autem equi sorbendo:& quo quis acrior, in bibendo profun-
dius nares mergit.Equos castrare quibusdam in more est,ut Scythicis Sar-
maticísque gentibus:quibus equi parui sunt,acresq; ualde,neque adeo tra-
Canterij. ctabiles: demptis enim testiculis,funt quietiores: & canterij appellantur,
ut in

Aut in ſuibus, maiales, & in gallis gallinaceis, capi. Equorum gregales mor bo immunes ſunt, excepta podagra: hoc enim uno laborant, & plerunque ob id ungues amittunt: ſed amiſſis alij ſtatim renaſcuntur: fit enim ut altero ſubnaſcente ungue, alter amittatur. At uero equi domeſtici morbis plu- *Gregales, φορβάδες.*

4 rimis obnoxij ſunt: adeo ut homines uſu periti totidem fere morbis equũ infeſtari, quot hominem referant. Equinum pecus tripartito diuiditur, uti Columella prodidit: eſt enim generoſa materies, quæ circo ſacríſq; cer taminibus equos præbet: eſt mularis, quæ pretio fœtus ſui comparatur generoſo: eſt & uulgaris, quæ mediocres fœminas maréſque progenerat. At Varro ita diſtinguit: equi, quòd alij ſunt idonei ad rem militarem, alij ad ue ctur am, alij ad admiſſuram, alij ad curſuram, alij ad prædam: itaque peritus *Equus generoſus. Equ⁹ mularis. Equ⁹ uulgaris.*

B belli alios eligit, atque alit ac docet: aliter quadrigarius ac deſultor: neque idem qui uectarios facere uult, neque eodem modo parãtur ad ephippium ut ad prædam: quo ut ad rem militarem, quòd ibi ad caſtra habere uolunt acres: ſic contra in uiis habere malunt placidos: propter quod diſcrimẽ, maxime inſtitutum, ut caſtrentur equi. Quales autem equos maxime legi oporteat, his pręcipue ſignis intelligitur. Cum natus eſt pullus, confeſtim li-

5 cet indolem æſtimare, ſi hilaris, ſi intrepidus, ſi neque conſpectu, nouæque rei auditu terretur, ſi ante gregem procurrit, ſi laſciuia & alacritate, interdum & curſu certans, æquales exuperat, ſi foſſam ſine cunctatione trãſilit, pontémque flumẽnque tranſcendit. Hæc erunt honeſti animi documenta. Corporis uero forma conſtabit exiguo capite, nigris oculis, naribus pa-

C tulis, breuibus auriculis & arrectis, ceruice molli latáque nec longa: præterea quæ non porrecta ſit, ut ſuis, ſed intro flectatur gallinaceorum more, denſa iuba & per dextram partem profuſa, lato & muſculorum toris nume roſo pectore, grandibus armis & rectis, lateribus proceris & ad uentrẽ inflexis: ſpina duplici, uentre ſubſtricto, teſtibus paribus & exiguis, latis lum bis & deorſum uerſum preſſis, cauda longa & ſetoſa criſpáq;, mollibus atque altis rectíſque cruribus, tereti genu paruóque, neque introrſus ſpectãti, rotundis clunibus, fœminibus toroſis, tibiis excarnibus, duris ungulis, & altis, & concauis rotundíſque, quibus coronæ mediocres ſuperpoſitæ ſunt. Sic uniuerſum corpus compoſitum, ut ſit grãde, ſublime, erectum, ab aſpectu quoque agile, & ex longo, quantum figura permittit, rotundum, & to-

D to corpore uenas habeat, quę animaduerti poſſint: quòd qui huiuſmodi ſit, & cum eſt æger, ad medendum eſt appoſitus. Quod ad colores attinet, hæc tradit Vergilius, -Honeſti

Spadices glaucíque: color deterrimus albis
Et giluo.

De colorũ uarietate in equis plura legas apud Palladiũ.

Hæc eadem in equabus conſideranda ſunt: & maxime, ut ſint longi & magni uentris & corporis. De ſtirpe magni intereſt, qua ſint: quòd genera

6 ſunt multa. Itaque ad hoc nobiles à regionibus dicuntur, ut in Gręcia Theſſalici equi, in Italia, Apuli. Sed Cappadocia ante alias altrix equorum, & prouentui equino accõmodatiſſima eſt. In Hiſpania Galetica gens eſt, & Aſturica. Equini generis hîc ſunt, quos thieldones uocamus. minori for- *Thieldones.*

Aliàs, minori fama. *Asturcones.* *Equi Celtiberiæ.* *Vario cinereóue, [illegible] ψαροί.* *Equi Mæotici.* *Equi Indici.*

ma appellatos asturcones gignunt, quibus non uulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurũ explicatu glomeratio: unde equis tolutim capere incursus traditur arte. Celtiberorum equi corporis agilitate pernicitatéque reliquos facile superãt, Parthicorum maxime similes. Hi in Celtiberia quidem colore spectantur uario cinereóue: in alieno uero solo colorẽ mutare solent, ut Possidonius author est. Circa Mæotim paludem pusilli gignuntur equi: sunt enim loca hæc impense frigida. Apud Indos Psyllos arietibus non maiores equi gignuntur. Terram quoque Indiã equos uno cornu præditos procreare ferunt: quorum è cornibus pocula conficiuntur, in quæ mortiferum uenenum coniectũ si quis biberit, nihil graue, quòd cornu repellat malum, perpetietur. E

Equi Lybici.

De Lybicis equis hæc feruntur: equorum uelocissimos esse, nullo laboris sensu affici, ex habitus gracilitate macilentos esse, totósque ex sese aptos ad fortissime sustinendam dominorum negligentiam: pabulum enim dominos eis nec largiri, nec eos cum laborauerint strigile perfricare, nec eis cubilia substernere, nec ungulas expurgare: sed simul atque iter institutum confecerunt, ex equis dissilientes, hos ad pastiones dimittere. F

Hippace.

Lac equinum, cum à camelino discesseris, liquidissimũ omnium est, minimúmque in se pingue habet. Caseum equinũ, hippacem uocant alij: Sextius eosdẽ effectus equino, quos bubulo tradit. Hippacẽ alij coagulum equinum dixere: hæc dysentericis cœliacísque prodesse scripsere nonnulli. Lichenes uocantur in equorum genibus & prope ungulas indurati calli, in earum partium flexu nati: hi triti & ex aceto epoti comitialibus morbis mederi traduntur. Sunt qui eos & ad cuiusuis feræ morsum exhiberi cõsulant. G

Equũ felle omnino carere tradit Aristo. *Equi feri.*

Damnatur equinum fel inter uenena, ut Plinius refert. Quin & sanguis eorum septicam uim habere traditur: item equarum prçterquam uirginũ, erodere, emarginare ulcera. De equis feris pauca scripserunt Græci, quoniã tetræ illæ non gignebãt: Hispania multos. Ad Hippanim fluuium sunt equi feri candidi. In Æthiopũ terris ultimis & deuiis, ferorum equorum non parua natio duobus dentibus acutis & uenenatis prædita uersatur: quibus non perpetua pedum ungula, sed similiter ut ceruorum bifida est. iuba per mediam spinam ad extremam usque caudã pertinet. Ac si quando eos positis laqueorum insidiis Indi cõprehensos in seruitutem redigere uelint, abstinent se cibo & potione, quòd seruiendi indignitatẽ acerbissime ferant.

Pœphagus.

Dimidio quàm equus maior pœphagus est, animal Indicũ, spississima cauda & nigerrima: humani pili subtilitatẽ eius setę uincunt. Ad bina cubita singulæ ipsius setæ longitudine procedunt: ex una radice triginta simul exoriuntur. Omniũ animalium timidissimus est pœphagus. H

Alces.

Septentrio fert & equorum greges ferorum: prçterea alcem iumẽto similem, ni proceritas auriũ & ceruicis distinguat: quibus in rebus mulo comparanda est: adeo propenso labro superiore, ut nisi recedens in posteriora uestigia pasci non queat, ne in priora tendens labrũ inuoluatur.

Machlis.

Scandinauia insula è regione Germaniæ mittit animal quale alces, in hoc orbe nunquam uisum, multis tamen narratum, machlin nomine. Huic suffragines ut elephantis flecti nequeunt: propterea non cubat cum dormiendum est:

A eſt:tamẽ ſomnolentũ arbor ſuſtinet,quæ prope caſura ſecatur,ut fera,dum aſſuetis fulcimentis innititur,faciat ruinam:ita capitur,alioqui difficile eſt eam manu capi: nam in illo rigore poplitum, incomprehẽſibili fuga pollet. Sunt in Hercynia ſylua,ut Cęſar author eſt,quæ appellantur alces. Harum eſt conſimilis capris figura,& uarietas pellium:ſed magnitudine paulo antecedunt:mutilæque ſunt cornibus:& crura ſine nodis articuliſq; habent. Neque quietis cauſa procumbunt:neque ſi quo afflictæ caſu cõciderint,erigere ſeſe aut ſubleuare poſſunt. His ſunt arbores pro cubilibus: ad eas ſe applicant:atque ita paulum modo reclinatæ quietem capiunt:quarũ ex ueſtigiis cum eſt animaduerſum à uenatoribus,quò ſe recipere conſueuerint,omnes eo loco aut ab radicibus ſubruunt,aut incidunt arbores, tãtum ut ſumma ſpecies earum ſtantium relinquatur. huc cum ſe conſuetu- *Alces.* *An eadem ſit cũ machli, an diuerſa:*

B dine reclinauerint,infirmas arbores pondere affligunt, atque unà ipſæ cõ-

7 cidunt. Equos pennatos & cornibus armatos, quos pegaſos uocant, Æthiopia generat. ut uero alij referũt, ales eſt pegaſus:& hæc ales equinum nihil præter aures habet. *Pegaſus*

1 Intra ſextum annum molares ſuperiores cadunt, inquit Columella: Ariſtoteles uero, Maxillares nullum animal mutat. 2 Viuunt equi, inquit Plinius, annis quidem quinquagenis: fœminæ minore ſpatio. 3 Vt Theocritus ſcribit, ἱππομανὲς φυτὸν ἔστι παρ' ἀρκάσι, τῷ δ' ἐπὶ πᾶσαι, καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεσι καὶ θοαὶ ἵπποι: ut uero Cratenas, fructum fert planta ficui ſimilẽ, ſed nigriorem, folium papaueris, ſed ſpinoſum. Sed φυτὸν forſitan dixit Theocritus quaſi φῦμα, id eſt tuberculũ quod in pulli frõte naſcatur, uti ſentit etiam Ariſtoteles. 4 Morborum ſigna & curationum genera

C à medicinæ ueterinariæ ſcriptoribus perquirenda ſunt: nonnulla quidẽ ab Ariſtotele: plura uero à Columella, Vegetio & aliis qui medicinam tradidere ueterinariam. 5 Quæ ſint in equo maxime uituperanda docet Pollux lib. 1. ubi & notæ etiam habentur generoſi equi. 6 Regiones in quibus nobiliſſimi procreantur equi, oſtendũtur præcipue ab Oppiano De uenatione lib. 1, & Gratio atque Strabone. 7 Equos pẽnatos. Monſtro ſimile, uel monſtrum potius hoc uocauit Plinius: & fabuloſum arbitratur. Apuleius lib 8 De aſin. Meũ ipſe reputabam pegaſum inclytum, illũ motu magis uolaticum fuiſſe, ac per hoc merito pennatum proditum, dum in altum & aduſque cælum ſubſilit ac reſultat, formidans ſcilicet igniferæ morſum chimæræ.

De aſino. Cap. CII.

Aſinus, Aſellus, ὄνος.

D Vilem uulgarẽmque aſellum rus omne tanquam maxime neceſſarium deſiderat: nec ſane iniuria: nam etiam eo rure quod paſcuo caret, contineri poteſt, exiguo & qualicunque pabulo contentus: quippe cum non fruge ſolum & herba uelcatur, ſed uel foliis ſpiníſque, uel perticis ſalignis alitur, uel obiecto faſce ſarmentorum: paleis uero, quibus pene omnes regiones abundant, etiam gliſcit, ſed potu maxime: tum imprudentis cuſtodis negligẽtiam fortiſſime ſuſtinet, plagarum & penuriæ tolerantiſſimus: laboris etiam & famis maxime patiẽs, raro morbis afficitur. Huius animalis tam exiguæ tutelæ, plurima & neceſſaria opera ſupra portionẽ reſpondent: cum & facilem terram leuibus aratris poſcindat, & nõ nimio põdere uehicula trahat: & pleraque utẽſilia & uehere in urbem, & reportare collo uel dorſo commode poſſit. Iam uero molarum & conficiendi frumenti pe-

ne solennis est huius pecoris labor. Frigidum animal asinus est, inquit Aristoteles: quamobrem locis frigidis gigni non potest, utpote sua natura maxime impatiens frigoris: quapropter Pontica & Scythica terra asinis caret. Dentes priores, ut equus, tricesimo mense amittit asinus: proximos autem sexto postea mense, atque etiam tertios quartósque eodem modo. In asini cauda, caulis longior est quàm in equis. Cor habet pro corporis ratione magnum: & felle caret: sanguinem habet nigerrimum & crassissimũ. Asinus tam mas quàm fœmina tricesimo mense coire incipit: sed magna ex parte nequeunt generare. Partus tamen à trimatu legitimus est: quanquam iam uel anniculam uetrem gessisse asellam aiunt, ita ut quod pepererat educari ac perfici potuerit. Mulis tamẽ procreandis minor trimo, aut maior deceni non debet admitti. Reiicit semen à coitu, nisi si interpellatur asina: quãobrem ne id faciat, statim post coitum uerberant insectantúrq;. Totidem pariunt quot equæ, & eisdem mensibus, & simili modo. Parit nanque asina duodecimo mense: & singularẽ magna ex parte gignit prolem: nonnunquã etiã, sed raro, gemellos edit. Paritũra lucẽ fugit, & tenebras quęrit, ne cõspiciatur ab homine. Cum uel equus cũ asina uel asinus cũ equa coierit, multo magis abortus cõsequitur, q̃ cũ unigenæ inter se iũgũtur: uerbi gratia, equa cum equo, aut asina cum asino. Euenit etiam tempus gerendi uteri maris norma: id est ut quanto spatio temporis mas perficitur suo in genere, tanto etiam fœtus, quẽ ipse procreat absoluatur. At magnitudine, corporis specie & uiribus magis fœminæ quàm mari simile euadit quod nascitur. Si frequenter coeant, neque ullo interposito tempore cessent, quæ ita iunguntur, breui fœmina sterilescit: alioqui uero parere tota uita potest asina. uita autem asinis amplior annis triginta: & fœmina uiuacior mare est. Asinæ prægnantes, continuo lactescunt. Pullis earum, ubi pingue pabulũ, biduo à partu maternum lac gustasse, lethale est: genus mali uocatur colostratio. Mammæ asinis à fœtu dolent: ideo sexto mense arcent partus, cum equæ anno prope toto præbeant. Partus charitas summa, sed aquarum tædium magis. Per ignes ad fœtus tendunt: eædem si riuus minimus intersit, horrent, ita ut pedes omnino caueant tingere: nec nisi assuetos petant fontes, qui sunt in pecuariis: atque ita ut sicco tramite ad potum eant: nec pontes transeant, per raritatem earum translucentibus fluuiis. Mirúmq; dictu, sitiunt: & si immutentur aquæ, ut bibant cogendæ exorandę'ue sunt. Minor asellus maxime agro necessarius est, qui & laborem tolerat, (ut modo diximus) & custodis negligentiam propemodum non recusat. In hoc fere murinus color uulgaris est. Admissarius uero asinus & qui mularum generi seminando destinatur, speciosior esse debet: ut scilicet amplioris sit corporis, ceruice ualida, robustis ac latis costis, pectore musculoso & uasto, fœminibus lacertosis, cruribus cõpactis, coloris nigri uel maculosi: nã murinus non optime respõdet in mula, ut Columellæ uidetur: uerum Palladius admissarium nigri uel murini maxime coloris aut rubei uult: qui tamen si discolores pilos in palpebris aut auribus geret, colorem sobolis plerunque uariabit. Sunt qui asinorum, ubi iam senuerint, carnibus uescantur: quæ succum

Etiã à bimatu & semisse tradit Aristoteles.

Aliàs, exonerandæue sunt.

Minor asellus

Admissarius asellus.

E F G H 1 2

A ſuccum procreant deterrimum.concoctu ſunt difficillimæ, ſtomachóque
3 noxiæ, & guſtui quoque inſuaues. Lac aſininum ſeroſi humoris plus habet quàm caſeoſi:eſtque conſiſtentia tenui:& ſecundum camelinum equinúmque liquidiſſimum ac minime pingue. In uentre minime omnium coagulatur,& quoquo uerſus ocyſſime in corpus digeritur: ac proinde ſicca uentriculi totiúſque corporis intemperie laborantibus utile eſt. & bibitur ab imbecillitate uires colligētibus,quos atrophos uocāt: & ut nōnullis placet,in febri etiam, quæ careat dolore capitis.Pueris ante cibum lactis aſinini heminam dari,aut ſi in exitu cibi roſiones ſentirent, antiqui in arcanis habuerunt:ſi hoc non eſſet,habuerunt è caprino.Aſinino lacte poto uenena reſtinguuntur,peculiariter ſi hyoſcyanum potum ſit,aut lepus mari-
B nus,aut opocarpathum,aut pharicon, aut dorycnium: & ſi coagulum alicui nocuerit: nam id quoque uenenum eſt in prima lactis coagulatione. Sunt inter exempla qui lac aſininum bibendo liberati ſunt podagra chiragráue.Sed meminiſſe oportebit recenti utendum, aut nō multo poſtea tepefacto:nullum enim celerius euaneſcit. gargarizatur quoq; faucibus exulceratis utiliſſime. dentes collutos & gingiuas firmat. Cutem in facie erugari & tenereſcere lacte aſinino putant.Conferre aliquid & candori in mulierum cute exiſtimatur.Poppea certe Domitij Neronis cōiunx quingētas per omnia ſecum fœtas trahens, balnearum etiam ſolio totum corpus illo lacte macerabat,extendi quoque cutem credens. Aſini iecur aſſum comitialibus prodeſt:ieiunis autem edendum eſt. Oſſa aſini confracta & deco-
C cta cōtra leporis marini uenenum dantur. Aſinorum ungulas combuſtas, ſunt qui comitialem curare morbum dicant,ſi aſſidue binis cochleariis bibantur:ſi oleo miſceantur,ſtrumas diſcutere:& ipſum cinerem aridum inſperſum perniones ſanare. Quæ ex aſinis utilia eſſe diximus, cadē omnia onagris efficaciora:aſinorum enim genera duo:unum manſuetum,ut ſunt optimi ex Arcadia,& in Italia ex agro Reatino: alterum ferum quos uocāt onagros.In Phrygia & Lycaonia,in Aſia quoq; & Africa ſunt greges multi: nam ſimilitudine quadam nomen urbanorum accepere.Eſt uero onager corpore ampliore, pulchriore ſpecie, colore albicante, auribus proceris,nigra linea ueluti uitta per mediam ſpinam protenſa. animal curſus uelociſſimi:quod tamen ferocioribus beluis prædæ eſſe ſolet.Mares in hoc ge-
D nere ſinguli fœminarum gregibus imperitant: quos & ſua ſponte ſequuntur ad paſcua,ad fontes,denique quocunque duxerint.Timent mares libidinis æmulos:& ideo grauidas cuſtodiunt, & fœtum ſi fœmina ſit fouent, morſúque natos mares caſtrant.Contrà grauidæ latebras petunt, & parere furto cupiunt,gaudéntque copia libidinis. Onagri nō tranſeunt montem, qui Cappadociam à Cilicia diuidit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui:pullis eorum,ceu præſtātibus ſapore,Africa gloriatur, quos laliſiones appellant.Aſinorum ſylueſtrium caro (quod ad alimenti bonitatem attinet) bouillæ,caprinæ & ouillæ comparatur,ſi ætate ſint adhuc mediocres, ac bono corporis habitu. In ſolidipedum genere,unicorne aſinus tantum
4 Indicus eſt. gerit ſane medio ſui capitis cornu fixum,quo taurorum more

Aliàs, furunculos, φύγεθλα.

Onagrus.

Onager. ὄναγρος. ὄναγρος ἄγριος.

Aſinus ſylueſtris.

Laliſiones.

Aſinus Indicus, ἰνδικὸς ὄνος.

generosissime pugnat: & talos quoque unus solipedũ habet. Ex huius cor- E
nu pocula conficere Indos aiunt:nec ullis morbis eo die affici,quo ex huius
generis poculo hauserint, neque ullis uenenis lædi, quæcunque nocendi
gratia in potu dantur. Syluestrem asinum hunc uocat Philostratus, quem
in Hyphasidis fluuij paludibus degere refert: alij uero syluestres asinos, e-
quis magnitudine nihilo inferiores apud Indos in locis desertissimis nasci
degeréque referunt,eósque reliquo corpore albos,capite uero purpureo,o-
culísque nigris esse:cornúque in fronte gerere,cuius superius puniceũ, in-
ferius album,mediũ uero nigrum sit:atque non omnes quidem Indos, sed
potentiores, cum tãquam armillis quibusdã brachia,sic cornua auro certis
spatiis ornarunt,ex his ipsos bibere solere.Ex hoc cornu bibentem ab insa-
nabilibus morbis tutum fieri:neque eum conuulsionibus corripi,neque sa F
cro morbo tentari, neque uenenis ullis ferunt:quinetiam si quid pestilens
prius biberit,tum id euomere,túmque ad sanitatem redire. Asinos Indicos
cornigeros Ctesias inquit,talis præditos esse, quos si quis confregerit,inte-
riora quoque nigra deprehensurum esse. Horum fœminæ postquam pepe-
rerunt,patres circũ pullos à partu recẽtes summa custodia uersantur. Cum
à uenatoribus Indis inuaduntur,pullos suos adhuc ætate infirmos à tergo
suo pascentes habent, atque pro iis pugnant:ac contra equites audẽt ueni-
re,eósque ferire. Tanto sane hi robore existunt,nihil iis ut obsistere queat,
quin statim & concidat & perdatur:equorúmque incursu latera discerpũt
ac lacerant, & uiscera disrũpunt: quo fit ut ad eos equi appropinquare ual-
de metuant. Carnes eorum,quòd amarissimæ sint,haudquaquã esculentæ. G

1 Minor asellus, Hunc degenerẽ & uulgarem asellum uocat Columella: dossua-
rium asellum Varro. 2 Quæ forma maxime probãda est in asino,qui ad mularum
procreationem destinatur,ostendit Apsyrtus in lib. ueterinario. 3 Crassissimum,
inquit Plinius,lac asinæ est,ut coaguli uice utãtur. 4 An idẽ sit cum eo,qui Æonius
Equus Indicus. bos dictus est,aut bos Indicus: hunc AElianus,ni fallor,etiam equum Indicũ uocat.

De mulis. Cap. CIII.

Mula. Mulus. Ἡμίονος. Ὀρεύς.

MVli nõ suopte genere ab radicibus,sed bigeneri & insititij sunt:creã-
tur enim ex equa & asino,uel onagro & equa. Neque ullũ est in hoc
pecore aut animo aut forma præstãtius,quàm quod seminabit asinus:quã-
quam possit huic aliquatenus cõparari,quod progenerat onager:nisi quòd H
indomitum & seruitio contumax syluestri more, strigosum patris profer-
ret habitum: generantur enim ex equa & onagris mansuefactis. mulæ ue-
loces in cursu,duritia eximia pedum,uerum strigoso corpore, indomito a-
nimo,sed generoso. Vtiles etiam admissarij nascẽtur ex onagro & asina,&
qui reliquos omnes antecellit. nam ubi asina & onagro natus, admittitur
equæ per gradus infracta feritate, quicquid ex eo prouenit, paternam for-
mam & modestiam,fortitudinem celeritatémq; auitam refert. Ad mulo-
rum generationem equas neque quadrimis minores, neque decẽnibus ma
iores legunt. Mulorum genus totum sterile est,neque omnino fœcundum,
sed infœcundum ad perfectam fœtificationem. Concipere uero aliquando
mula potest(quod iam factũ est)sed enutrire atque in finem perducere non
potest:

A poteſt:mas generare interdum poteſt:quod autē procreat ginnus eſt, quòd *Ginnus.*
1 ſcilicet mulus oblæſus eſt:(nam ex equo & ex aſino ginni proueniunt,cum
conceptus in utero ægrotauit:)eſt enim ginnus idem quod metachœrus in
porcis,aut in homine pomilio.Mulus ſuperuenire coiréque incipit, miſſis *Mulus, ὀρεύς.*
primum dentibus:ſed ſeptennis implere poteſt: & cum equa coniunctus
ginnum procreauit:poſt deinde ſuperuenire non ſolet. Mula quoque iam *Mula, ἡ θή-*
grauida facta eſt,uti modo diximus:ſed non quoad perficeret atque ederet *λυς ὀρεύς.*
prolem.Quidam uero non diſſimulādi authores,ut M.Varro, & ante eum
Dionyſius & Mago prodiderunt mularum fœtus regionibus Africæ adeo *Mulæ Afri-*
non prodigioſos haberi,ut tam familiares ſint incolis partus earum, quàm *canæ.*
ſint nobis equarum.Theophraſtus quoque uulgo parere mulas in Cappa- *Mulæ Cappa-*
B docia tradit:ſed eſſe id animal ſui generis. Vita mulis ad annos multos . Iā *doces.*
quidam Athenis uel octogeſimum annum egerat. & ſerius fœmina ſene-
ſcit quàm mas.Gignitur autem mula & ex equo & aſina:ſed effrenis & tar
2 ditatis indomitæ.Qui ex equo & aſina concepti generantur mares, hinni *Hinnus.*
uocantur & hinnuli. Eſt autem Hinnus matri quidem per omnia ſimi- *Hinnulus.*
lior,minor quàm mulus corpore,plerunque rubicūdior.Iubam & caudam
habet ſimilem aſini,aures tamen gerit equinas. Item in uētre eſt (ut equus)
menſes duodecim.Hoſce item ut equulos & educant & alunt: & ætatem
eorum ex dentibus cognoſcunt. Vngularum muli uel mulæ cinis ex oleo
myrteo alopecias replet. Mulæ quas terra Syria fert, ſimilitudine quadam *Mula Syriaca*
nomen accepere: quanquā non eadem qua mulę ſpecie cōtinentur.Coeūt
C enim & mutua generatione progenerant, & celeritate mulis præſtant. In
India equarum & aſinorum greges ſunt: & aſinos equæ faciliime admit- *Mulus Indi-*
tunt,& rufos mulos pariunt,ad currendum præſtantiſſimos:quos pedibus *cus.*
captos ad Praſiorum regem adducunt.Ex iis, qui bimi capiuntur,domari
poſſunt: contra ueteli ab immaniſſimis & carniuoris feris nihil differunt.
Hæc de uniuerſo quadrupedum uiuiparorum genere ſatis dicta ſunto.

1 Hinnum hunc uocat Plinius, id eſt paruum mulum, niſi deprauatus ſit codex. *Hinnus.*
2 Bardones etiam à nonnullis uocari hos ſcribit Hermolaus. *Bardones.*

DE ANIMALIVM DIF- E
FERENTIIS LIBER VI.

Continet ea quæ cortice integuntur, φολιδωτὰ à Græcis
dicta, quadrupedes ſcilicet ouiparas & ſerpentes.

De quadrupedibus ouiparis. Cap. CIIII.

Ouipara, ᾠοτόκα.

Vadrupedes quæ ſanguinem habent,eędém-
que oua pariunt, (unde & ouiparæ dictæ
ſunt) omnes caput, collum, dorſum, prona F
atque ſupina corporis poſſident:crura etiam
priora poſterioráque, & quod pectori pro-
portionetur,modo uiuipari generis. Sed cru
ra iis ex obliquo habentur annexa, & humi
extenſa:retróque flectuntur tum priora tum
poſteriora,paulo in latus uergentia.Et pedes
hæc omnia in plures digitos habent diſcre-
tos.Caudam quoque habent longiorem,exceptis paucis.Ad hæc omnibus
iis ſenſus totidem quot cæteris quadrupedibus ſunt. Oculos habent, &
coniuent palpebra inferiore (nam ſuperiorem non mouent) quemadmo
dum & aues:quanquam non more auium nictantur: ſunt enim oculis du- G
rioribus quàm aues. auriculis tamen hæc omnia carent, meatúſque tantũ
habent audiendi. Foramina item iis ante os ſunt, ſed non ita explanata,ut
nares appellari poſſint,niſi ſpirandi officio.Et lingua quoque omnibus cõ-
ſpicua data eſt, (excepto quem Ægyptus fert crocodilo:) ſed quæ in parte
maiore adhæret,& dura eſt atque inutilis ad uocis officium: quanquam ad
ſaporum guſtatum uſui illis ſit. Lacertis inter hæc lingua bifida eſt, ſicuti
ſerpentibus. Dẽtibus etiam ſerratis ſunt omnia more piſcium. Lingulam,
quam ἐπιγλωττίδα Græci uocant,ſuperimpoſitam aſperæ arteriæ non habẽt,
ſed dum alimentum in gulam admittunt, meatum ipſum conſtringunt:
atque ita efficitur,ut in pulmonem nihil delabatur. Mãmis carent hæc:nec
genitale aut teſtes foris obtinẽt manifeſtos,ſed intus conditos habent: nec H
pilo,ſed cortice,prope dixerim omnia,tecta ſunt:ſed alia præduro & teſta-
ceo,alia molliori. Pulmo in iis exiguus quidem & fungoſus, & tamen bi-
partitus eſt:& pars altera multum ab altera diſciſſa eſt, ita ut binos habere
pulmones uideantur.atque à ſingulari arteria partes in utrunque pulmo-
nis latus duæ dependent,quemadmodum & in auibus conſpicimus. Qua-
drupedum ouiparorum iecinora pallidiuſcula ſunt: nonnullorũ etiam ui-
tiata omnino,ut corpora quoque eorum prauum tẽperamentum ſortian-
tur,ut rubetæ,& teſtudinis,& ſimilium. Lien iis exiguus,ut propemodum
ſenſum effugiat:rigidus quoque eſt & reni ſimilis. Fellis etiam habent aut
plus aut minus omnia.Renes autem & ueſicam eorum nullũ poſſidet,præ-
ter te-

A ter testudinem. Testes iis dati sunt, non tamen qui foris pendeant, ut modo diximus, sed qui intus adhæreant lumbis, (quomodo etiam auibus habentur) uenulis admodum tenuibus circundati. Meatus de singulis singuli pertinent, eodémque coeunt supra ostium excrementi, sicuti & in aliis ouiparis omnibus. isque meatus qui ex coitu amborum consistit, genitale est. Vuluę ratio in iis eadem quę in auibus est: enimuero ceruix una in imo & carnulentior est: fissura autem & oua proxima septo tranuerso continentur. Ventris intestinorúmque eadem ratio est, quæ in uiuiparis quadrupedibus utrinque dentatis: simplicem enim unúmque habent uentrem aut canino aut suillo similem. Os aut saltem spinam pro suæ magnitudinis modo sortiuntur: maiora enim ossis naturam potius obtinēt: minora spina po-
B tius in ossis uicem fulciuntur. Quadrupedes quæ oua pariunt eodem coeunt modo, quo ea quæ animal generant, mare scilicet superueniente, ut testudo tam aquatilis quàm terrestris. habent uero in quod meatus illi genitales contingant, & quo per coitum adhæreant: quibus autē uesica deest, (carent autem uesica præter testudinem omnes, ut dictū est) iis idem meatus sicco excremento, qui & semini pertinet foris: intúsque iuxta alter habetur. Atque hæc quidem similiter tam in fœminis eorum quàm in maribus sunt. Fœminæ in iis (sicuti in cæteris ouiparis) maribus sunt maiores. Ortus iis uerno quidem tempore agitur, sed coitus non tempore eodem: alia enim uere, alia æstate, alia circa autumnum coeunt, utcunque singulis tempus sequens ad prolem commodius est. Oua edunt, maxima ex par-
C te perfecta: quæ ut seruari possint, duro iam constent putamine oportet: sunt enim oua quandiu increscūt molliora. Eodem igitur modo sunt quadrupedum oua fere, quo auiū, crusta dura intecta, & bicolora: & supra iuxta cinctum consistunt ut auium: & reliqua eadem tum intus tum extra eueniunt. Sed quadrupedum oua, ut ualidiora, tempore cōcoquuntur: auium imbecilliora sunt, atque ob eam rem parentem incubantem desiderant, cū quadrupedum oua uel sine parentis incubitu tepore terræ cōcoquantur ac perficiantur: (hæc nanque fere omnia in terra pariunt.) nam si quæ quadrupedes ouiparæ frequentantes fouent, quæ ediderint oua, custodiæ gratia potius id faciunt. Huius generis omnia & pariūt in terra, & dormiunt uel in terra, uel si in aqua, rostrum ex humore extollentia spirandi causa.
D Vocem quidem emittunt, sed alia exilem & imbecillem, alia perexiguum sibilum. Ranis sua uox quædam est. Omniuorū hoc genus est: nam & carnem edit & herbam. Conduntur hæc hyeme fere, & mensibus quatuor frigidissimis latent, nec per id tempus quicquam comedunt. Ex iis uero quæ cortice molliori (non præduro & testaceo, qualis est testudinum) intecta sunt, senectutem exuunt secessus sui tempore. Varia horum genera: in his maximum est crocodilus.

De crocodilis & scinco. Cap. C V.

CRocodilus fluuiatilis (duo enim genera eorum) maximum animal ex parua origine euadit: ouum enim non maius quàm anseris, & fœ- Crocodil⁹, κροκόδειλος. χαμψαι.

tus inde exclusus proportione est. Accrescit deinde, & magnitudine excedit duodeuiginti cubita. Sunt qui eum tandiu augeri quandiu uiuat confirment: uiuit autem diu. uitam habet terræ amníque communem. Oculi sunt illi suis, & uisus in aqua hebes, extra acerrimus. Vnum hoc animal superiori mobili maxilla imprimit morsum, (inferiorem enim habet immobilem:) aliàs terribile, pectinatim stipente se dentium serie. Sunt præterea dentes exerti magníque pro corporis ratione. Lingua tota inferiori annectitur maxillæ, quæ uix sentiri potest, parua adeo, ut non linguam, sed locum tantummodo linguæ habere putaueris. Crura habet à latere adiuncta, & in summa humo expansa: pedes admodum paruos, atque ad capiendum retinendúmque inutiles. unguibus armatur robustis. cutis in tergo corticea contra omnes ictus inuicta, in uentre mollis tenuísque est. Parit oua, quanta anseres, candida, circiter sexaginta, quæ terræ gremio committit, & sexaginta diebus incubat. Dies in terra agit, noctes aqua, teporis utrunque ratione: quatuórque menses hyemis, inedia semper transmittit in specu: uti uero alij narrant, sexaginta dies uentrem gerunt crocodili, sexaginta oua totidem diebus pariunt: totidémque dies hæc fouent. Sexaginta uertebras in spina habent, quam totidem neruis alligatam esse ferunt. Curatio partus ab eisdem sexaginta diebus peragitur. Annos uiuūt sexaginta: totidem dentes possident, totidem quotannis dies sine ullo cibo in latibulis quiescunt. Alij uero crocodilos dicunt cum in terra partum ediderint, obruere oua, deinde discedere: ita per se nascuntur & educantur. Crocodilum habent Nilus & Indus, quadrupes malum & humani corporis auidissimū. Terribilis hæc contra fugaces belua est, fugax contra insequentes. Crocodilis in litore somno datis atque hiantibus, trochili aues inuolantes repurgant dentes, & intus fauces quoque: quo munere & ipsi aluntur, & crocodilus sentiens secum commode agi, nihil nocet: sed cum egredi auem uult, ceruices mouet ne comprimat. In hac quoque uoluptate nonnūquam crocodilum somno pressum conspicatus ichneumō, per easdem fauces ut telū aliquod immissum, erodit aluum. Fluuiatilium crocodilorum duo genera Ganges fluuius generat: horum alteri nihil nocent, alteri inexorabili atque immisericordi in quidlibet uoragine carniuori sunt: in eorum summo rostro quiddam tanquam cornu eminet. Crocodilus alter priori illi similis est, multum infra magnitudinem (qua chameleonti æquatur) in terra tantum, odoratissimísque floribus uiuit: ob id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farta, crocodileam uocant: alij terrestris crocodili fimum crocodileam appellant. Crocodilum terrestrem sola fert Africa, ut author est Pausanias, qui & bicubitalem habet magnitudinem. Herodotus uero apud Ionas nasci crocodilos in sepibus murísue, à quorum similitudine Niloticos illos crocodilos nominari: quos & halitus odorésue multos uariósq; edere prodidit. Crocodilea oculorū uitiis utilissima fertur cū porri succo inuncta, & cōtra suffusiones & caligines. illita quoque ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit: ex aqua uero morbos omnes quorum natura serpit in facie, nitorémque reddit. Lentigines tollit ac uaros,

Crocodilus terrestris.

Crocodilea.

A ros, omnésque maculas. & cõtra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. apposita menses ciet. Optima est, quæ candidissima, & friabilis, & amyli modo minime ponderosa, in humore statim eliquescens: cũ teratur inter digitos, odore fermentescens. Felle inũctis oculis ex melle, cõtra suffusiones nihil utilius prædicãt. Intestinis & reliquo corpore eius suffiri uulua laborãtes, salutare tradũt. Corij utriusq; crocodili cinis ex aceto illitus iis partibus quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusque claritatem uisus inunctis donat, & cicatrices oculorũ emendat. Corpus ipsum excepto capite pedibúsque elixum manditur ischiadicis. tussim ueterem emendat, præcipue in pueris: item lũborum dolores. Et adipem habent, quo tactus pilus defluit: hic perunctos *Quibus modis adulteratur, explicant & Dioscorides, & Plinius.*

B à crocodilis tuetur, instillatúrque morsibus. Ex eadẽ similitudine est scincus, quem quidam terrestrem crocodilum sui generis esse dixerunt, candidiore autem & tenuiore cute: præcipua tamen differentia dinoscitur à crocodilo aquatico, squamarum seta à cauda ad caput uersa. Apud Nilum gignitur in Indiáque, & ad mare rubrum, atque in Lybiæ quoq; Mauritania. Maximus Indicus, deinde Arabicus: afferũtur salsi. Minor ichneumone est in Nilo natus scincus contra uenena præcipuum antidotum: item ad inflãmandam uirorum uenerem: nam quæ circa renes sunt partes, ad pudendi erectionem bibuntur: uenerémque accendere ferunt, si drachmæ pondere ex uino bibantur. Et rostrum quoque eius & pedes in uino albo poti, cupiditates ueneris accendunt, utique cum satyrio & erucæ semine singulis *Scincus, σκίγκος.* *Sale adseruãtur cum nasturtio. Dioscorid.*

C drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis: ita ut pastilli singularum drachmarum bibantur. per se laterum carnes obolis binis, cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittas uenenatas, ut Apelles tradit, postea sumptus: in antidota quoq; nobilia additur. Sestius plusquam drachmæ pondere in uini hemina potum, perniciem afferre tradit: præterea eiusdem decoctum cum melle sumptum uenerem inhibere. Apelles author est, si ex melle uenenato syncero fastidiũ cruditásue, quæ sit grauissima, incidat, scincum circuncisis pedibus, capite, cauda, decoctum, antidotũ esse. Apud Indos nascitur bestia crocodili terrestris specie, magnitudine Melitensis canis: cuius pellis squamis adeo asperis scatet, ut more serræ æs dissecet, & ferrum exedat atque conficiat: *Aliàs, prodest & contra sagittarũ uenenata ante & postea sumptus.*

D Indi phattagen uocant. *Phattage.*

1 Aristoteles & Herodotus, Accrescit ad decem & septem cubita: uel ut alij legunt apud Aristotelem, ad quindecim cubita. 2 Crocodilum. Herodot. Apud Nomadas Africæ trium cubitorum magnitudine lacertis similimum.

De testudinum generibus. Cap. CVI.

1 GEminus similiter uictus in aquis terráque & testudinum. Sunt autem testudinum genera, terrestres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua 2 uiuũt. Aristoteles tria prodidit genera: marinã terrestrẽ & hæmyda, quam Plinius (opinor) lutariam uocat & murem marinum. Testudinum genera omnia à latere adiuncta habent, eadémque in obliquum flectũt, quemad- *Testudo, χελώνη.*

modum crocodili & lacertæ,& cortice integuntur duro rigidóque,& qui E
osse firmior sit. Testudinis iecur omnino uitiatum est, & totũ corpus pra- 3
Testudo marina. χελώνη θαλασσία.
uum temperamentum sortitur,quemadmodum & ranæ rubetæ. Testudini marinæ lingua nulla manifesta nec dentes, sed rostri acie comminuit omnia.Sunt enim rostri margines acuti,superna parte inferiorem claudẽte pyxidum modo: & os habent robustissimum:quicquid nanque in os ceperint,siue lapidem siue quoduis aliud,perfringunt ac deuorant.Pulmonẽ 4
habet testudo marina carnosum & sanguineum,similem bubulo, sed minorem quàm sit testudinis terrestris pro corporis ratione:at contrà, uesicã ampliorem.Renes etiam habet similes bubulis. Corde eius exempto, mouetur tamen.In mari uiuunt conchiliis:habẽt enim os robustissimum, uti dictum est. Exeunt in terram,& pascunt herbam, & in herba pariunt oua F
auium cortalium ouis similia,ad centena numero : eáque defossa extra aquas & cooperta terra,ac pauita pectore & complanata incubãt noctibus: & educant fœtus annuo spatio:quidam oculis spectando quoq; oua foueri ab ijs putant.Fœminę coitum fugiunt,ob rigorẽ asperitatémq; genitalis masculi : quocirca non aliter coire creduntur, quàm coactæ, & pugna à maribus superatæ.
Testudines Indicæ.
Testudines tantæ magnitudinis Indicũ mare emittere fertur,ut singularum superficies habitabiles casas integant,& numerosam familiam non arcte receptent,ut Solinus testatur,atque inter insulas rubri maris his nauigẽt cymbis.
Testudines cornigeræ.
Troglodytæ cornigeras habẽt,ut in lyra annexis cornibus latis,sed immobilibus: quorũ in natando remigio se adiuuãt:celtinũ genus id uocatur,eximiæ testudinis,sed raræ. Testudinis marinæ san- G
Alias, celtiũ, uel celetinum, uel,ut Hermolao placet celetum.
guis cum uino & leporino coagulo cuminóque cõtra serpentium morsus, & hausta rubetæ uenena utiliter bibitur. Sanguine,alopeciarum inanitas, & porrigo,omniáque capitis ulcera curantur: inarescere autem eum oportet,lentéque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum : comitialibus instillatur ori, diductis labris,iis qui modice corripiantur : spasmo cum castoreo clystere infunditur.Quòd si dẽtes per annum colluuntur testudinum sanguine, immunes à dolore fiunt. Marinæ testudinis fel oculorum suffusionibus,albuginibus,& hebetudini medetur,claritatémq; oculorum facit,& cicatrices extenuat.Oculorum quoque uitia omnia fel inunctum cum melle emendat: tõsillas sedat,& anginas,& omnia oris uitia : priuatim nomas ibi:item ardentium testium . naribus illitum comi- H
tiales erigit attollítque.Marinarum testudinum carnes admixtæ ranarum carnibus,contra salamandras præclare auxiliantur:neq; est testudine aliud salamandræ aduersius.
Testudo terrestris. χελώνη χερσαία.
Terrestris testudo pulmonẽ habet pro corporis ratione maiorem quàm marina:uesicam autem admodum exiguam : adeo ut urinam earum(quæ ad remedia nonnunquã perquiritur)aliter quàm in uesica dissectarum inuenire difficile sit.Oua durioris testę & bicolora edit, quale ouum auium est:eáque defossa & cooperta terra & cõplanata supra incubat,crebrius repetens:fœtúmque sequente anno excludit.
Chersinæ.
Sunt testudines terrestres, quæ ob id in operibus chersinæ uocantur,in Africæ desertis plurimæ,qua parte maxime sitientibus arenis squalent, roscido,ut creditur,

A ditur,humore uiuentes:neque ibi aliud animal prouenit. Testudinum putamina secare in laminas, lectósq; & repositoria his uestire Carbilius Pol-
5 lio instituit. Terrestrium testudinum carnes suffusionibus proprie, & contra uenena salutares produntur. Testudinis terrestris sanguinem epotum comitialibus prodesse tradunt.plurimæ in Africa uti modo diximus.
6 Hę ibi amputato capite pedibúsque pro antidoto dari dicuntur: & ex iure in cibo sumptæ strumas discutere,ac lienes tollere : item comitiales morbos.Sanguis earum claritatem uisus facit, suffusionésque oculorum tollit: et contra serpentium omnium & araneorum,& similium,& ranarum uenena auxiliatur.sanguine seruato,& in farina pilulis factis,& cum opus sit in uino datis.Felle testudinum cum Attico melle glaucomata inungi pro-
B dest:& scorpionum plagę instillari.Tegumenti cinis uino & oleo subactus pedum rimas ulceráque sanat. Squamæ à summa parte derasæ, & in potu datæ,uenerem cohibent:eo magis hoc mirum,quoniam totius tegumenti farina accedere traditur libidinem.Oua durata illinuntur strumis & ulceribus frigore aut adustione factis:sorbentur in stomachi doloribus.Aliqui sanguinem testudinum lethargicis illinunt. hydropicis medetur testudo, decisis pedibus,capite,cauda,& intestinis exemptis:reliqua carne ita cōdita,ut citra fastidium sumi possit. Testudinum est tertium genus in cœno & paludibus uiuentium, lutarium uocant: latitudo his in dorso pectori similis,nec conuexo incurua calice,ingrata uisu.Ex hac quoque aliqua contingunt auxilia:tres nanque in succensa sarmenta coniectæ diuidētibus se

Lethargicis illinunt. An hæc de altero testudinū genere dicantur.

Testudo lutaria.

C tegumentis,rapiuntur:tum euulsæ carnes earum coquuntur in aquæ congio,sale modice addito:ita decoctarū ad tertias partes succus paralysin, & articularios morbos sentiētibus bibitur.Detrahit item fel pituitas,sanguinémque uitiatum:sistitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Aristoteles αἱμύδα uocat,Plinius murem marinum.Hæc corticē(licet duriusculū) molliorem tamen habet quàm marina aut terrestris testudo: uesica & renibus uacat.Egressa hæc in terram,scrobe effossa dolij forma,parit oua,quę deserit obruta terra,die tricesimo repetit : refossa breui excludit, fœtumq́; continuo ducit in aquam.Cutē replet in alopeciis muris marini cinis cum oleo.Quartum testudinum genus est earum,quę sunt in amnibus:has quidam è Græcis hæmydas appellant,longitudinis in India trium cubitorum.

Mus marinus Αἱμύς.

Mus aquatilis.

Testudo fluuialis, χελώνη ποταμία.

Hæmys.

D Harum diuulsarum pinguia cum aizôo herba tusa, admixto unguento & semine lilij ante accessiones perunguntur ægri præter caput: mox cōuoluti,calidam aquam bibunt, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem quintadecima luna capi oportere,ut plus pinguium reperiatur, uerum ægrum sextadecima luna perungi tradūt.Ex eodem genere testudinum sanguis instillatus crebro capitis dolores sedat,item strumas.Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis excipi nouo fictili iubeant: ignem sacrum cuiuscunque generis testudinum sanguine illini: item capitis ulcera manantia, & uerrucas.Iidem promittunt testudinum omnium fimo pauos discuti.

Testudines. Aliàs,crebos.

1 Arrianus in rubri maris nauigatione aliter enumerat quatuor testudinum ge-

nera, ἀλλωθαλῶ:(hãc opinor marinã intelligit,)terrestrẽ albã & montanã,quę maxima E
Αἱμύς. est,& cortice crassissimo. 2 Hæmyda, αἱμύδα: Aristoteles nũquã,quod meminerim,
Testudo. nomine testudinis appellat,imò potius distinguit, αἱμύδας τε καὶ χελώνας: sed fere cum
χελώνη. ipsis cõnumerat. 3 Hoc forsitan uerũ est de testudine marina:nã terrestriũ carnes ad remedia mãdũtur. Testudinis etenim nomẽ apud Latinos,sicuti & χελώνης apud Grę-cos,absq; ullo addito,quãdoq; marinã,quandoq; terrestrẽ significat:ut apud Plin.lib. 11.cap.37: & Aristotelẽ lib.5 hist.animal.ca.33. 4 Plinius(modo absit mẽda)inquit: Testudo pulmonem quãuis prægrandẽ, & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet: ut uero de terrestri testudine intelligatur(ut mihi quidẽ uidetur) nõ pati tur contextus. 5 Vtriusque generis testudinũ putamina in laminas secari ad opera, ut ad pocula aliáque uasa,perspicuum est ex Martiale in Apophoretis,de Gustatorio,

Fœmineũ nobis Cherson si credis inesse, Deciperis:pelagi mascula præda sumus.

Sunt apud Arrianũ in rubri maris nauigatione(quæ ut opinor ad huiuscemodi opera
Testudines albæ. exquiruntur)testudines quædam quę albæ dicuntur,maioribus corticibus: & aureæ, F
Aureæ. quæ reliquas facile superant. Sunt & ὀρειναὶ, id est montanæ testudines prægrandes &
ὀρειναί. cortice crassissimo,cuius pars inferna,quæ & subrufa est,sectionem uix patitur. 6
Montanæ. Hæc ibi, Plinius: Si ex melle syncero fastidium cruditásue,quæ sit grauissima, incidat, testudinem circũcisis pedibus,capite,cauda,decoctã,antidotũ esse, author est Pelops.

De ranarum generibus. Cap. CVII.

Rana.
Βάτραχος.
RAnarum genus ne uiuere quidem diu potest disclusum ab aquæ natura. Quadrupes est ex ouiparorum genere. Lingua ranis sui generis est: pars enim prior,quę cæteris absoluta est,iis cohęret eo modo quo piscium: intima uero absoluta ad guttur applicatur, qua suam uocem solent emit-
Ololigo, ὀλολυγών. tere. Et quidem genus illud ululatus,quam ololiginem nominant, mares intra aquam reddunt, ut cieant ad coitum fœminas: & flagrant tantisper G oculi modo lucernæ,dum uociferantur. Coitum uero noctu magna ex parte agere uisuntur. Coitu superueniunt ranæ, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente,posterioribus clunes. fœtum emittunt suum continuo filo sibi cohęrentem. Pariunt minimas ueluti carnes nigras,quas gy- I
Gyrini. rinos uocant:oculis tamen & cauda insignes:mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirúmque,semestri uita resoluuntur in limum nullo cernente: & rursus uernis aquis renascuntur. Cyrenis mutæ fuere ranæ,illatis è continente uocalibus. durat genus earum. Mutæ sunt etiã nunc in Scripho insula: eædem aliò translatæ canunt: quod & accidere in lacu
Rana fluuiati.
Rana aquatic.
Rana lutaria.
Βάτραχος πλαταῖος.
Βάτραχος λιμναῖος.
Thessaliæ Sicendo tradunt. Ranarum uaria sunt genera. Rana fluuiatilis 2 circa stagna riuósque uersatur. hæ sunt quæ apibus, ubi aquatum accesse- H rint,insidiantur, & eas rapiunt. Iubent aliqui nascẽtium in aqua ranarum, quibus adhuc cauda est,in calice nouo combustarum cinerem,si per nares fluat sanguis,iniiciendum. Contra omnium reptilium uenena pro antidoto sunt ranæ, si ex sale & oleo decoctæ carnes earum edantur, iúsue decoctarum sorbeatur: prosunt & contra inueteratos tendinũ rigores. Hydropicis quoque medentur ranæ aquaticæ in uino uetere & farre decoctæ, ac pro cibo sumptæ. Ignes sacros restinguunt ranarum uiuentium uentres im positi: pedibusque posterioribus adalligari iubent, ut crebriore anhelitu prosint. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo, abiectis carnibus perunctos liberant quartanis. Decoquuntur ranæ singulæ in aceti heminis, ut dẽtes eo

colluãtur,

A colluantur, contineatúrque in ore ſuccus, dentium dolores ſedat. Si faſtidium obſtaret, ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Saluſtius Dionyſius, ut ex ore uirus deflueret in acetum feruens, idque è pluribus ranis. Fortioribus ſtomachis ex iure edendas dabat: maxillaréſq; ita ſanari dentes præcipue putant: mobiles uero ſupradicto aceto ſtabiliri. Ad hæc quidam ranarum corpora binarum præciſis pedibus, in uini hemina macerãt: & ita collui dentes labentes iubent: aliqui totas adalligari maxillis: alij denas in aceti ſextariis tribus decoxere ad tertias partes, ut mobiles dentium ſtabilirent: alij iecur ranæ decoctum & tritum cum melle impoſuere dentibus. Si carioſi & fœtidi ſunt, centum in furno areſieri per noctem præcipiunt: poſtea tantundem ſalis addi atque fricari. Pſoras tollit rana decocta in he-
B minis quinque aquę marinæ: excoqui debet donec ſit craſſitudo mellis. Ranarum decoctarũ ex aceto ſuccus anginas illitus abolet: hic & contra tonſillas prodeſt. Inſperſus earum cinis profluentis ſanguinis impetum ſiſtere fertur: cum liquida pice illitus ſanare alopecias. Tuſſim ſanare dicuntur piſcium modo in iure decoctæ in patinis ranæ. Suſpenſæ autem pedibus, cũ diſtillauerit in patinam ſaliua earum, exenterari iubentur, abiectíſque interaneis cõdiri. Vermes ulceribus innati, ranarum felle tolluntur. Iecur ranæ geminum eſſe dicunt, obiicíque formicis oportere: eam partem quam appetant contra omnia uenena eſſe pro antidoto. Ranarum adeps inſtilla-
3 tus, ſtatim dolores aurium tollit. Quæ βάτραχος ἕλειος à Græcis uocatur, & *Βάτραχος ἕλειος.*
ἑλειοβάτραχος (quaſi ranam paluſtrem dixeris) quibuſdam aut idẽ cum phry- *Ἑλειοβάτραχος. Rana paluſtris*
C no aut certe non diſſimilis uidetur: atque ex utriuſque ueneno eadem pro- *φρῦνος.*
creari ſymptomata feruntur: nempe corporis tumor cum colore admodũ pallido, ut buxo ſimilis appareat: ſpiritus anguſtia, oris fœtor, ſingultus: nõ nunquam & ſua ſponte inuitóque effluit ſemen. facile autem ſanatur qui
4 poſt uomitionem meraci uini plurimum ingeſſerit. Nicander uero & Aë-
5 tius hæc omnia fere ranæ mutæ tribuunt. At βάτραχον ἕλειον ſumentibus, appetitus deiectionem, oris nimiam humectationem, nauſeámque & frequen-
6 tem uomitum, ac præterea affectionem quam καρδιωγμὸν uocant: curari uero, ingeſta uini copia unà cum aliis quæ uehemẽtius calfaciant. Phrynos, *φρῦνος.*
ut Aëtius prodidit, ranarum genus eſt, quod cum paluſtris uitæ conditionem in terreſtrem mutauerit, φρῦνος appellatur. Magnitudine teſtudinem
D paruam æquat. Dorſum exaſperat inflátq; ſe irata & intumeſcit: adeo proterue audax ut in quodcunque aduerſum ierit, inſultet & quaſi uindicet. Raro quidem mordet: uerum adeo uenenoſum exſufflat, ut uel ſolo anhelitu officiat: hoc malum ſequitur totius corporis tumor, ut quandoque rũpatur, ac breui intereat læſus. Phrynon Latini ranam rubetam uocant. Ra- *φρῦνος, Rana rubeta.*
næ rubetæ, inquit Plinius, quarum & in terra & in humore eſt uita, plurimis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac reſumere à paſtu di-
7 cuntur, uenena tantum ſibi reſeruantes. Sunt quæ in uepribus tantum uiuunt, ob id rubetarum nomine, quas Græci phrynos uocant, grandiſſimæ *Rubeta.*
cunctarum, geminis ueluti cornibus, plenę ueneficiorum. Ranæ rubetæ ho- *φρῦνος.*
ſtis eſt buteo triorchíſue: rapit nanque eum & exedit. Apes hoc modo in-

terimit rana rubeta:adrepens nãque foribus aluei insufflat, & deinde auo- E
lantes obseruat ac deuorat. Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Ranæ
rubetæ iecur omnino uitiatum est, & corpus denique totum prauum sor-
titur temperamentum,uenenosúmque est.Ranarum rubetarum iecoris al
tera fibra à formicis non attingitur, propter uenenum, ut arbitrantur. Ti-
mæus & Neocles medici rubetas dicũt bina iecora habere: & alterum qui-
dem occidere,alterum alteri aduersantem salutem afferre. Ex iis ranis quę
in uepribus tantum uiuunt,lien contra uenena quæ fiũt ex ipsis, auxiliatur.
cor uero etiam efficacius est.Mira de his alia certatim tradũt authores. Est
phryni genus alterum φρῦνος κωφὸς,id est rubeta muta,sine uoce est.Exitiosa 8
φρῦνος κωφός. hæc,in arundinetis roris linctu uictitat: ex qua uenenum quoque appara- 9
Rubeta muta. tur.Huic eadem fere tribuunt Nicander & Aëtius, quæ alij ranæ palustri. F
Rana uiridis. Est parua rana,inquit Plinius,in arundinetis & herbis maxime uiuẽs, mu-
ta ac sine uoce uiridis, si forte hauriatur, uentres boum distendens. Huius
Penicillis, aliàs specillis. corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant
afferre:ipsásque carnes doloribus oculorum superponunt.Huius ranę par-
uæ sanies efficacissime psilothrum est,si recens illinatur: & ipsa arefacta àc
tusa,mox decocta tribus heminis ad tertias, uel in oleo decocta æreis ua-
Rana ex arbore uociferãs. sis.Ranarum uiridium sanguine,inquit Dioscorides, palpebræ pili auulsi
renasci prohibentur.Est rana parua arborem scandens,& ex ea uociferans,
Dryphytes. Dryophytes. Calamitæ. in huius os si quis expuat,ipsámque dimittat,tussi liberari dicitur.Pilos in-
utiles in palpebris euulsos cohibent, quas dryphytas & calamitas uocant: 10
sanguis earum cum lachryma uitis si euulso pilo palpebris illinatur. uene- G
rem concitat iecur ranæ dryophytes & calamitæ adalligatum. 3

Geryni. φρύνη λιμναία. Rana leuis.

1 Gyrinos,Gerynos uocat Nicander in Alexiphar. nisi menda subsit. 2 Rana fluuiatilis,φρύνην λιμναίαν uocat Nicander,quę multum uociferatur,uérque ipsum iam aduentare primum denuntiat. 3 βάτραχον λαῖον ex mendoso codice forsitan legerat Hermolaus, cum miratus ranam leuem inuenisse diceret apud Dioscoridem. 4 Si ingesto uino copioso euomat, inquit Nicander. 5 Quòd os bilioso humore humectum sit refert Nicander de muta rubeta. 6 καρδιωγμός,& morsum oris uẽtriculi significat ,& crebrum uelocémque cordis motum ac ueluti palpitationẽ: sed ex Nicandro uidetur hoc in loco stomachi affectionem significari. 7 Rubetarum,Bufo (ut opinor) huius est generis:de quo Vergil. Inuentúsque e cauis bufo: hoc

Bufo.

est rubeta terrestris maxima,ut interpretatur Seruius. 8 Nicander, φρῦνος κωφὸς ἢ ἄφθογγος ἐν δονάκεσι θαμίζων. 9 Roris linctu inter fruteta uiuere attribuit Nican- H
φρῦνος θερειόμενος, θερόεις. der alteri rubetarum generi, quod θερειόμενον & θερόεντα cognominat, quasi æstiuam dixeris: & quod colorem corpori uiridiorem inducit, qualis est thapsiæ: corpúsque ipsum calore incendit,cum anhelitus angustia orísque fœtore: quæ fere Dioscorides & Paulus,illi quam ranam palustrem uocauimus,tribuunt. 10 Si quis,Hæc Dioscorid.de ranis uiridibus. 11 Diophytes,Aliàs dyophytas diopetes.

Diopetes.

De lacertis. Cap. CVIII.

Lacerta. Lacertus. σαῦρα. σαῦρος.

QVadrupes ouipara lacerta est,& crura gerit à latere adiuncta. Cortice 1
quoque integitur,sed molliori,serpentum more. Linguam præterea
ut serpentes longam habet & bifidam, & parte extrema, capil-
lamenti tenuitate.Omnia denique habet membra serpẽtibus similia,si pe-
des

A des iis demas,longitudinem addas.Complexu etiam ſimili ſerpẽtibus coit lacertarum genus: in iis marem intelligi dicunt,quòd ſub cauda unam cauernam habeat. Lacertã ore parere creditur uulgo: Ariſtoteles negat. Neque incubant,oblitæ quo ſint in loco enixæ: quoniam huic animali nulla memoria. Itaque lacertarum oua ſua ſponte in terra aperiuntur: & catuli per ſe erumpunt.uitam eorum annum non complere,ſed ſemeſtrem finire aiunt.Menſibus certe quatuor frigidiſſimis latent. Renaſci lacertis caudas haud falſum eſt.Lacerti Arabiæ cubitales: in Lybię deſertis binûm cubitorum: in India uero in Niſa monte XXIIII in longitudine pedum, colore fului aut punicei aut cœrulei. Lacertæ combuſtæ cum radice recentis arundinis (quæ,ut una cremari poſſit, findenda eſt:) itémque myrteo oleo
B permixto cineres,capillorum profluuia continent.Efficacius uirides lacertæ omnia eadem præſtant.Quidam denas uirides in X ſextariis olei ueteris diſcoquunt,contenti ſemel in mẽſe ungere. Lacerti inueterati in os pẽdentiũ, addito ſale contuſi, & ab ictu læſas aures ſanant:efficaciſſimæ autẽ ferrugineas maculas habentes,lineis etiam per caudã diſtinctę.Lacertæ caput tritum & appoſitum prodidere nonnulli ſpicula extrahere: uerrucas quoque, quas myrmecyas & acrochordonas dicũt, clauóſque tollere.Iecur uero eroſis dentibus impoſitum,eos à dolore liberare.Si diſſecta apponatur, ictis à ſerpente prodeſt. *Lacertæ uirides.* *Ferrugineas maculas habẽtes lacertæ.*

1 χλοροσαῦρον uocat Theocriti interpres. χλοροσαῦρον

De ſalamandra & ſepe quadrupede. Cap CIX.

C LAcerti ſpecies(ut Dioſcoridi placet)ſalamãdra eſt:lacerti quidem figura,ſed aſpera magis atque ſcabra:animal ignauũ,& punctis ueluti ſtellis uariegatum:nunquam niſi magnis imbribus proueniens, & ſerenitate deficiens.Nihil gignit:neque eſt in iis genus maſculinũ fœmineúmue, ſicut neque in anguillis.Huic tantus rigor, ut ignem illæſus pertranſire poſſit:ignémque tactum,ut aiunt,extinguere,nõ alio modo quàm glacies. Et omnino ad certum uſque terminum ab igni nihil patitur:uritur autem, ſi longiore ſpatio igni ſit admota: ſi nanque diutius in igne immoretur, effluẽte abſumptóque ex ea mucoſo quodam frigido humore,exuritur. Eius ſanie ſaliuáue,quæ lactea ore uomitur,quacunque parte corporis humani, *Salamandra.*
D uel in pede imo contacta,omnis in toto corpore defluit pilus: id quod cõtactum eſt colorem in uitiliginem mutat.At ſi quem ſalamandra momorderit,dolor uehemẽs ſequitur, & in uulnere ipſo cruſta.Inter omnia uenenata ſalamandræ ſcelus maximum eſt: cætera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimunt:ſalamandra populos pariter necare improuidos poteſt.Nam ſi arbori irrepſerit,omnia poma inficit ueneno: & eos qui ederint,necat frigida ui, nihil aconito diſtans,inquit Plinius: quinimo ſi contacto ab ea ligno uel pede,cruſta panis incoquatur,idem ueneficiũ eſt: uel ſi in puteum cadat: tamen talis ac tanta uis ueneni, à quibuſdam animalium,ut ſuibus,manditur. Venenum eius extingui primum omnium ab iis quæ ueſcantur illa uериſimile eſt.Seſtius uenerẽ accendi cibo earum, ſi de-

tractis interaneis & pedibus & capite in melle seruentur, tradit: negátque E restingui ignem ab iis. Vim habet (ut Dioscorides author est) calfaciendi, exulcerandi & exedendi: additúrque non aliter atque cántharis, in medicamenta quorum uis est erodere, & lepras abolere. Pilos euellit oleo liquefacta: exenterata, detractis pedibus & capite, in melle seruatur ad eundem usum. Et combustæ quoq; salamandræ cinerem nonnulli septicis & lepricis psoricísque medicamentis admiscent. Lacertæ quoque paruę similis est seps, quem alij chalcidem uocant, alij zignida, alij σαῦρα χαλκιδικὴ, id est lacertam chalcidicam. 1

Seps. σὴψ. Chalcis. Zignis. σαῦρα χαλκιδική. Lacerta chalcidica.

Parua quidem serpens, sed qua non ulla cruentæ
Tantum mortis habet. Color illi serpentis quàm τυφλίνω cecilíámue dicunt. Si equum momorderit, aut interimit, aut uehementem dolorem mouet: si hominem, rumor primum pellucidus ac ueluti splendescens, & cum nigritia circa uulnus undique: sequitur postea membri primum affecti, & totius deinde corporis putrefactio. Lacerta chalcidica in uino epota morsus suos sanare traditur. F

1 Chalcis dicta est à uirgulis, quas in dorso habet ærei coloris: longitudinem habet octo palmorum: gignitur in Syria, Lybia & Cypro. Hæc Nicādri interpres: uerū quod de eius longitudine affertur, uerius fortasse est de sepe serpente, de quo infra.

De stellione. Cap. CX.

Stellio. Ascalabus. Ascalabotes. κωλώτης. Galeotes.

LAcertæ figura & stellio est, quem Græci ascalabum & ascalaboten uocant: alij coloten, alij galeoten: G

Combibit os illi maculas: aptúmque colori
Nomen habet, uariis stellatus corpore guttis:
Inque breuem formam, ne sit uis magna nocendi,
Contrahitur: paruáque minor mensura lacerta est.

Chameleonū stelliones quodammodo naturam habent, rore tantum uiuentes, præterquam araneis: cum quibus pugnāt, eósque deuorant. Cubile habet stellio in locis ostiorum fenestrarúmque, aut cameris sepulchrísue. Temporibus statis se condunt stelliones: mensibus enim quatuor frigidissimis latēt in cauernis. Senectutem quoq; exuunt, ut angues: eámq; protinus deuorant, ut Theophrastus author est, præripientes comitiali morbo remedia. Operæpretium est scire, quomodo præripiatur, cum exuitur mēbrana hyberna, aliàs deuoranti eam: quoniam nullum animal fraudulētius inuidere homini tradunt. Obseruant cubile eius æstatibus: est autem in locis ostiorum fenestrarúmque, aut cameris sepulchrísue, ut dictum est. Ibi uere incipiente fissis arundinibus textas opponunt casas, quarum angustiis etiam gaudet, eò facilius exuens circundatum torporem: sed eo derelicto non potest remeare. nihil ei remedio in commitialibus morbis præfertur epoto. Arbores scandit stellio, uel resupinus ingrediens. Colotis sicuti & lacertis caudas renasci haud falsum. Colotę hostis asinus est: dormit enim colota in eius præsepi: & narē subiens asini, ne comedat impedit. In insulis Thraciæ uicinis frequens est. Pestiferos ferunt stelliones in Græcia: at in- H 2

A at innocuos in Sicilia: Italiæ tamen quibusdam locis morsus eorum exitiales sunt. Duo eorum genera: alterum stellionem transmarinum nominant: hunc Græci coloten uocant, & ascaloboten, & galeoten. In Italia non nascitur: est enim hic plenus lentigine, & stridoris acerbi, & uescitur: quæ omnia à nostris stellionibus aliena sunt. Si quem stellio momorderit, locus affectus cum dolore assiduo liuescit. Stellionē dissectum scorpionum plagis nōnulli imposuere: & scorpio tritus stellionum ueneno aduersatur: fit enim & è stellionibus malum medicamentum: nam cum immortuus est in uino, faciem eorum qui biberint lentigine obducit: ob hoc in unguēto necant eum insidiātes pellicum formæ: remedium est oui luteū, & mel ac nitrum. & scorpionibus contrarius maxime inuicem stellio traditur, ut

Stellio transmarinus. Colotes. Ascalabotes. Galeotes.

B uisu quoque pauorem iis afferat, & torporem frigidi sudoris. Itaque in oleo putrefaciūt eum, & ita uulnera eo perungunt: quidam oleo eo spumā argenti decoquunt ad emplastri genus, atque illinunt. Hydrocœlicis stelliones mire prodesse tradūtur, capite, pedibus interaneísque demptis: reliquum corpus inassatum, in cibo id sæpius datur. Comitialibus morbis stellionis trāsmarini cinis potus in aceto prodest: & tunicula stellionis, quam, ut dictum est, eodem modo ut anguis exuit, pota: quidam & ipsum arundine exenteratum inueteratūmque bibēdum dedere: alij in cibo in ligneis uerubus inassatum. Mirum de stellionis cinere (si uerum est) in linamento inuolutum, in sinistra manu uenerem stimulare: si transferatur in dextrā, inhibere. Fel stellionum tritum in aqua mustelas congregare dicitur.

C

De chamæleone. Cap. CXI.

CHamæleo quoque & magnitudine & figura totius corporis lacertam plane repræsentat: uel ut alij referunt, similis est magnitudine crocodilo terrestri, spinæ tantum acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distans. Latera deorsum ducta uentri iunguntur, ut piscibus: & spina modo piscium eminet. Rostrum, ut in paruo sit, haud absimile suillo: uel ut depinxit Aristoteles, rostrum simiæ porcariæ simillimum. Cauda prælōga in tenuitatem desinens, & permultis implicata in se orbibus, lori modo. Elatior à terra est quàm lacerta: inflexus crurum perinde ut lacertæ, sed crura habet recta. Pedes singuli bipartito secantur: partésque talem inter se habent

Chamæleo. χαμαιλέων.

D situm, qualem pollex ad manus reliquam partem obiectam: sed ipsæ etiam reliquæ partes paulotenus in digitos quosdam finduntur: uidelicet priores triplici fissura interius, duplici exterius: posteriores interius duplici, exterius triplici. Vnguiculi iis adunci. Corpus asperum totum, ut cocodilo, oculi in recessu cauo intus recepti, prægrandes, rotundi, cute simili atque reliquum corpus obducti, media sui parte perquā exigua detecti qua uideāt: quæ uidendi sedes nunquam cute operitur, nec pupillæ motu: sed totius oculi uersatione in orbem, mutationeque quoquò uersus aspicit quæ uelit. Color uarius, & in momento mutabilis: mutat nanque suum colorem inflatus. Habet autem & nigrum colorem non longe dissimilem crocodilo, & pallidum, ut lacertę, & maculis distinctum nigris, ut panthera. Et muta-

Paulotenus, ὡδὶ βραχύ. Solinus. Hamati ungues subtili aduncitate. Pallidum, ὠχρόν.

tur color subinde toto in corpore: redditque semper quencunque attingit, E
præter rubrum candidúmque. Et oculi quoque concolores reliquo corpori redduntur: & cauda eundem colorem accipit. pallescit cum moritur: defunctúsque eundem colorem seruat. Motus illi piger admodum ut testudini est. Gulam atque arteriam situ eodem continet, quo lacertę. pulmonem habet portione maximũ. Carnem nusquàm nisi in capite & maxillis, & ad commissuram caudæ admodum exiguam possidet. Nec alibi sanguinem quàm in corde & oculis, & loco à corde superiore, & uenulis hinc tendentibus: uerũ nec in iis quidem ulla copia, sed pauxillum habetur sanguinis: & omnium ouiparorum pedestrium maxime inopia sanguinis riget chamæleo. Cerebrum paulo superius oculis positum est, & prope iis contiguũ. Cute autem exteriore detracta oculis, quiddam lucens, ueluti annulus æ- F
neus tenuis, nullo palo interceptus cingit. Membranæ in omnis fere corporis partes multæ ac ualidæ, longéq; firmiores, quàm in cæteris tẽdunt. Dissectus hic totus spirare præterea diu potest, motu admodum exiguo adhuc circa cordis sedem extante. Et cum omnes corporis partes contrahit, tum uel maxime costas cogere atque adducere potest: lienem conspicuum nusquam continet. Subit cauernas & latitat hyeme more lacertorum. Nullum animal pauidius esse existimatur, & ideo uersicoloris esse demutationis. Ipse celsus hianti semper ore, solus animalium nec cibo nec potu alitur: nec alio quàm aëris alimento. Circa caprificos ferus, innoxius alioquin. Chamæleontem gignit Africa, quanquam frequentiorem India: per omnem quoque Asiam plurimus est. Impetibilis est coraci: à quo cum interfectus G
est, uictorem suum perimit interemptus. Nam si uel modicum ales ex eo ederit, ilico moritur. Sed corax habet præsidium ad medelam, natura manum porrigente. Nam cum afflictum se intelligit, sumpta frõde laurea, recuperat sanitatem. Vis eius maxima contra accipitrum genus: detrahere enim supra uolantem ad se traditur: & uoluntarium præbere lacerandũ cæteris animalibus. Sanguine chamæleontis palpebras nudari pilis creditum est. Hæc de quadrupedibus quarum generatio ex ouo est.

Circa caprificos, id est mẽse Iulio: uide Claymõdi scholia in Plin.

De serpentibus. Cap. CXII.

Serpens. Anguis, ὄφις.

SErpentum quoque genus, omnia fere corporis membra habet lacertis proxima, si pedes iis demas, longitudinem addas: quippe quod intectũ H
cortice sit, & prona supináque perinde ut lacerti habeat. Serpentum itaque genus animal est terrestre, sanguine præditum, quod pedibus ex natura caret, idémque intectum cortice est. Terrestris inquam: nam exigua serpentum pars aquatilis est, scilicet fluminum incolæ, & quę maris indigenæ serpentes sunt terrestribus similes. Sensoria omnia simili modo hæc atque cætera etiam animalia habent: uerbi gratia, nares olfaciendi, oculos uidendi, aures, audiendi sensorium: non tamen hæc eminent, quo modo ne auibus quidem, sed foramina tantum habentur. Nec palpebram superiorem mouent hæc animalia, ut ne aues quidem, sed inferiore conniuent: quanquam non auium more nictantur: sunt enim oculis durioribus quàm aues. De anguibus

A anguibus Thebanis perhibent Ægyptii, quòd cornua habent: extuberat e- *Angues Thebani.*
2 nim ueluti uestigium cornus. Lingua serpentum tenuis, longa & atri coloris est: atque si extrahas, porrigi longius potest. Peculiare hoc præter cæterorum linguas, serpentibus & lacertis est, ut eorũ lingua bifida sit, sed præcipue serpentium: quippe quæ tenuissimis quibusdam quasi capillamentis
3 discreta uibretur. Dentes omnibus serrati sunt: sed duo in superna parte dextera læuáque longissimi, tenui fistula perforati, ut scorpionũ aculei, uenenum infundentes. Quidam unum esse eum tradunt: & quia sit aduncus, resupinari cum momorderit: aliqui tunc decidere eum, rursúsque recrescere, facilem decussu, & sine eo esse quos tractari cernamus. Lingulã, quã ἐπιγλωττίδα uocant, arteriæ superpositam nõ habent: sed meatum ipsum mo-
B do contrahunt, modo laxant pro sui commodi desiderio: atque ita efficitur ne quid ponderis in pulmonem delabatur. Serpentis collum proportionale potius colli uideri potest: siquidem capite & armis humerísue pars hæc describenda est. Proprium serpentibus præ cæteris cortice intectis est, ut caput uertere in auersum reliquo quiescente corpore ualeant. Angues circa Æthiopiam uolare narrantur, pennas habentes cutaneas & sine pedibus. Omnia etiam interna fere eadem serpentibus sunt, quæ lacertis: uerum omnia earum uiscera propter longitudinem & angustiam corporis longa arctáque habentur: ita ut inter se dignosci præ suæ figuræ dissimilitudine uix queant: arteria nanque longa admodum est, atque etiam gula longior. Arteriæ origo ori proxima est: adeo ut sub ea lingua esse uideatur: & quidẽ
C uidetur linguæ præminere, quoniam lingua contrahitur, neque eodem loco ut cæteris animalibus permanet. Speciem quoque uiscerũ habent prolixam, & cæteris animalibus dissimilem: cor enim arteriæ postremæ adhæ- *Arteriæ postremæ, ἐν δὲ τῷ φάρυγγος.*
ret exiguum, sed longum & renum speciem referens. Pulmo deinde adnectitur simplex, fibrosis fistulis diuisus, prælongus, exiguus, fungosus, multúmque à corde sepositus. Iecur item longum & simplex: sed lien exiguus rotundúsque ut lacertis. Fel similiter atque in piscibus habetur: nam præter natricem, in omnibus fere intestino adnexum hæret. Neque uesicam habent neque renes, sicuti neque alia, quæ ouum pariunt. Ventriculum habẽt serpentes uelut intestinum amplius, canino similem: tum intestinum longum, tenue, & ad exitum usque uniforme. Serpẽtibus ueluti piscibus te-
D stes desunt & penis: sed meatus continent binos, qui de septo exorti, latus spinæ utrinque perreptent, coeántque superne iuxta spinam in unum: atq; ita ad ostium excrementi finiant. Pleni meatus ij humoris fœtifici (θορὸν uocant Græci) redduntur tempore coitus: attritúque mutuo semen effluit genitale: candidum eodem modo quo de piscibus dicetur. Vulua bifida serpẽtibus omnibus fere tendit prolixior, modo corporis, exorsa inferius ab uno continua meatu, diductáque utrinque in latus spinæ, quasi duplex meatus usque ad septum: in qua oua ordinatim gignuntur, & edi inde solẽt. At uiperæ uni (quandoquidẽ animal edit, postquam intra se oua pepererit) uulua similis ut cartilagineis est. Serpentibus dorsi spinam piscium more complexi apertum est: spinam enim in ossium loco continent. Costæ singulis tri

cenæ. Caudæ serpentibus similiter atque lacertis amputatæ renascuntur. E
Vocem quidem emittūt serpentes, sed exilem, & ueluti longum sibilum.
Megasthenes scribit in India serpētes in tantam magnitudinem adolescere, ut solidos hauriant ceruos taurósque. Nota est in Punicis bellis ad flumē Bagradam à Regulo imperatore, balistis tormētísque, ut oppidū aliquod, expugnata serpens, c x x pedum longitudinis: pellis eius maxillæque usq; ad bellum Numātinum durauere Romæ in templo. Mas serpens fœmina minor est, uti in cæteris etiam ouiparis. Serpētum coitus complexu mutuo supinarum partium agitur: & quidē serpentes ita conuolutę sibi cohærent, ut unius serpētis bicipitis caput totum esse uideatur. Pariunt oua foris, excepta uipera omnes: non singulatim, sed ad monilis muliebris quod collū ambit similitudinem: incubant, quæ pepererint in terra, & fœtum sequente excludunt anno. Anguem ex medulla hominis spinæ gigni accepimus à multis, inquit Plinius. Serpentes cum natant, eodem modo natant quo repunt, hoc est flexuosis impulsibus. Serpentum genus omniuorum est: nam & carnem edunt & herbam. Serpētes omnium maxime animalium cupediæ deditę sunt: sed desiderium iis bibendi exiguum, sicuti & reliquis, quibus pulmo fungosus est. Vini incontinētes sunt serpentes: proinde uiperas aliqui uino in fictilibus uasis ad sepes disposito uenātur: ebriæ enim capiūtur, cum alioqui exiguo indigeāt potu, ut diximus. eędem minimo & pene nullo cibo cū adseruantur inclusæ: sed cum serpentes carniuoræ sint, quicquid ceperint, succo exucto intus in uentre (non foris quemadmodum aranei) reliquum totum per meatum sui secessus emittunt. Accipit serpens undelibet quod datur, siue auis siue belua est. oua etiam deuorat: sed cū acceperit, reducit, & usque eo retractat, quoad partem nactus extremam è directo constituat: tum colligit se, in breuéque contrahit, ut quod ori inditum supra est, in imum extento corpore facilius deducatur: quod propterea ita facit, quia gulam angustam habet & longā. Diu etiam serpentes uiuere possunt sine cibo. Condūtur serpentes hyeme sub terra aut saxis aut in arborū saxorúmue cauis: & omnes secessus tempore, ueneno orbę dormiunt. Senectutem exuunt serpentes, tum uere post latibula cum egrediuntur, tum etiā autumno. Cum serpens exuere incipit, ab oculis primum detrahi aiūt, ita ut obcæcari uideatur iis, qui rem non intelligunt. tū caput exuitur: glabrum enim hoc omnium, antequā reliquum corpus apparet: atq; una fere nocte & die senectus tota exuitur, à capite orsa ad caudam: eiúsque quod exuitur, quod internum erat fit externum. Serpentium frigori hedera gratissima est, ut mirū sit illā in honore habitā: contrà, fraxinus adeo serpentē fugat, ut ne matutinas quidē occidentésue umbras, quanuis sint longissimæ, serpens arboris eius attingat. Experta prodimus, inquit Plinius, si frōde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignes potius quàm in fraxinum fugere serpentem. Serpētes omnes natura frigidæ sunt: ac proinde in æstuosis locis fiunt grandiores: ubi & aliquanto magis pestiferæ gignūtur. at Italia frigidioresque regiones, hac quoque parte salubritatem habēt, quòd minus terribiles angues edunt. uenenorum similiter maxima pars frigore interimit,

(margin, beside "& carnem edunt & herbam"): λιχνότατοι.
(right margin): F (beside "ambit similitudinem"), 4 (beside "te excludunt anno"), G (beside "undelibet quod datur"), H (beside "brum enim hoc omnium")

A terimit, tam ictu quàm potu. Sunt tamen & uenenata nonnulla, quæ morsu ardorem inferant. nec aliud uenenum esse quàm fel serpentium diligentissimi quidam authores scribunt. Venenum autem anguium magis minúsue perniciosum ex eorum pastu euadit: id quod maxime manifestū est ex uiperis, quæ in Arabia inter balsami frutices, & ex earundem lachryma uiuunt: morsum nanque eorum minime timent ij qui balsamum colligūt: nullum etenim ueneni periculum affert. Quibusdam in locis serpentes indigenis innoxij sunt, aduenas interimūt. In Syria nanque angues circa Euphratis maxime ripas dormientes, Syros non attingunt: aut etiamsi calcati momordere, non sentiunt maleficia: alios cuiusque gētis infesti auide & cum cruciatu exanimantes. In serpentum genere omnia magis exitialia, si B suum genus edêre, antequam noceant. Illud præterea ignorare non oportet, omnis serpentis ictum, & ieiuni & ieiuno magis nocere: ideóque perniciosissimæ sunt cum incubant: utilissimúmque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit. Venenum serpētis (ut quædam item uenatoria uenenata quibus Galli præcipue utuntur) nō gustu sed uulnere nocēt. nam seps, quæ & lacerta Chalcidica dicitur, in uino pota, morsus suos sanat. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Et hominibus contra serpentes inest uenenum: feruntque ictas saliua ut feruentis aquæ contactum fugere: quòd si in fauces penetrauerit, etiā mori: idq; maxime humani ieiuni oris. Nihil autem æque aduersari serpentibus ferunt, quàm cancros: suésque percussas, hoc pabulo sibi mederi: cum sol sit in can C cro, torqueri serpentes. Anguibus in cibo sumptis anguillarū modo lendes tolluntur: aut uernatione earū quam exuunt pota. Anguis inueterati suffitus menstrua adiuuant. Membrana siue senectus anguium uernatione exuta in uino decocta, dolores aurium sanat infusa: & dentium dolores, si colluantur. Additur & in ocularia medicamēta, præsertim uiperina. Senectus serpentium feruente testa usta instillatur, rosaceo admixto contra omnia quidem aurium uitia efficax, sed contra graueolentiam præcipue: aut si purulentæ sunt, ex aceto: melius cum felle caprino uel bubulo aut testudinis marinę. uetustior anno eadem membrana non prodest, nec imbre perfusa, ut aliqui putant. Dentium dolores sedat anguinæ uernationis mēbrana cum oleo tædæque resina calefacta, & auri alterutri infusa. adiiciunt D aliqui thus & rosaceum: eadémque cauis indita, ut sine molestia cadant, præstat. Phthiriasin à toto corpore pota membrana senectutis anguium triduo inhibet. Anguium senectus adalligata lumbis faciliores partus facit: protinus à puerperio remouenda. Dant & in uino bibendam cum thure: aliter sumpta abortum facit. ad canis rabidi morsum cum cancro masculo trita illinitur: nam etiam per se reposita in arcis armariísque tineas necat. claritatem oculorum facit, si affricetur. Anguium adeps erugini mixtus, ruptas oculorum partes sanat. Quoddam est ouorum genus in magna Galliarum fama omissum à Græcis: angues innumeri æstate conuoluti saliuis faucium, corporúmque spumis artifici complexu glomerantur, anguium appellatur. Vidi equidem ouum, inquit Plinius, mali orbiculati

Venenum anguium.

Anguiū, alias anguinum.

modici magnitudine. ad uictorias litium, ac regum aditus mire laudatur E à magis.

Visæ iam etiã serpẽtes, inquit Plinius, anserinis pedibus.
Non corticẽ, sed cutẽ purã habere serpentes tradit Plin.
Ἑρπετά.
Ἑρπυστικά.
Ἕρποντα.
Βαδίζοντα.
Serpens.
ὄφις, anguis.

1 Serpentis nomen Latinis (ni fallor) nonnunquam significat terrestre animalculum omne, quod se non attollit ingressu, sed humi repit, etiamsi quadrupes est, ut seps, salamandra uel etiã multipes, ut scorpio, scolopendra: præsertim si aut morsu aut ictu uenenum inferat. Plinius enim salamandram serpentem uocat: & sepa quoque, id est lacertam Chalcidicam. Cornelius Celsus scorpionem, araneum & phalangium inter serpentes numerat: (quanquam, ut Solino placet, scorpiones, scinci, lacertique, uermibus, non serpentibus adscribuntur.) Lucanus de sepe, parua modo serpens, dixit. ἑρπυστικὰ & ἑρπετὰ quoque, non ea solum quæ serpẽtum more repunt, significant, sed & alia quoque: ut quadrupedes paruas, quæ apud Aristotelem unguibus numerosioribus apprehendendo (quod fit quinis digitis, quos in posterioribus pedibus obtinẽt) facilius obrepunt ad superiora. ἕρποντα καὶ βαδίζοντα distinxit Galenus: nam ἕρπειν proprie de serpentibus dicitur & uermibus, quibus pedes desunt: improprie etiam de pedestribus omnibus quæ tardius repunt. F Hæc Theocriti interpres. Et diuus Basilius ἑρπετὰ natatilia omnia uocauit, ut pisces, & alia quæ in aquis uictitant. Serpens nonnunquam unam speciem significat. Plin. lib. 29 serpentis oculorum dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse, si serpens uiua dimittatur. Nec aliter apud Græcos ὄφις pro una specie, scilicet uipera accipitur: ut apud Oppianum de murenæ & serpentis coitu, id est uiperæ. Anguis generale non minus est, quàm serpens, ut apud Celsum lib. 5. Serpentium quoque morsus nõ nimium distantem curationem desiderant. quanuis in ea multum antiqui uariarunt, ut in singula genera anguium singula medẽdi genera præciperent: atque aliis alia. Item illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictum & ieiuni & ieiuno magis nocere: utilissimúmque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit. Et aliàs frequenter anguis unã etiam speciem significat, ut apud Plin. lib. 29 cap. 4. 2 Tenuissima serpentibus lingua, inquit Plinius, & trisulca, uibrans, atri coloris, & si extrahas, prælonga. 3 Serrati καρχαρόδοντας, uetus interpres acuti, diuisi, coniuncti secundum serram. G 4 Anguem, Plutarchus in Cleomene: & Ouid. lib. 15 metamorph. eadem tradunt. Ouid.

Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulchro,
Mutari credant humanas angue medullas.

De hydro, & aliis quibusdam serpẽtibus aquatilibus. Cap. CXIII.

Hydrus.
Natrix.
Chersydrus.

IN orbe terrarum pulcherrimũ anguium genus est, quod in aqua uiuit: hydri uocantur, nullis serpentium inferiores ueneno. Genus hoc nomen etiam chersydri compositum inde sortitum est, quòd primũ in aquosis locis degit, postea aridiora petit: quo etiam tempore uenenum illi nocentius inest: ut quod syncerius iam uenenum sit, minúsque alienis admixtum succis, H ac proinde atrocius redditur magísq; noxium: uerum in humore dum uiuit, non adeo purum habet uenenum: ex humidiore nanque uictu alienis temperatur succis. Calabria chersydris frequentissima est: uti & Vergilius explicat:

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis
Squamea conuoluens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus aluum:
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madunt udo terræ ac pluuialibus austris,
Stagna colit: ripísque habitans hic piscibus atram

A Improbus ingluuiem, raníſque loquacibus explet. *In paludibus, Nicander in Ther.*
Poſtquam exhauſta palus, terręq; ardore dehiſcunt,
Exilit in ſiccum & flammantia lumina torquens, *Ex Nicand.*
Sęuit agris, aſpérque ſiti, atque exterritus æſtu.

1 Forma ſimilis eſt aſpidi cherſææ paruæ, niſi quòd ceruicem non ita latā habet: qua in re maxime ab iis differre uidentur aſpides. Huius iecori fel adnexum eſt, cum in cæteris ſerpentibus inteſtino magna ex parte adhæreat. Ex hydri morſu factum ulcus dilatatur, liueſcénſque ſubinde augetur: nigráque ex eo ſanies copioſa maléque olens, ceu ex ulcere depaſcēte manat. Hydri iecur ſeruatum, aduerſus percuſſos ab iis auxilium eſt: quod & bibi *Hydra.*
2 iubent ad calculos pellendos. Enhydris uocatur à Græcis coluber in aquis *Enhydris.*
B uiuens: eſt autē ſerpēs maſculus albus. De colubro uero ita cecinit Vergil. *Coluber.*

Eſt tecto aſſuetus coluber ſuccedere & umbræ.
Peſtis acerba boum, pecoríque aſpergere uirus.
Fouet humum: cape ſaxa manu, cape robora paſtor: *Aliàs, fodit humum.*
Tollentémque minas, & ſibila colla tumentem
Deiice. iámque fuga timidum caput addidit alte:
Cum medij nexus, extremæque agmina caudæ
Soluuntur, tardóſque trahit ſinus ultimus orbes.

Coluber, inquit Plinius, eſt in aqua uiuens. huius adipem & fel habētes qui crocodilos uenentur, mire adiuuari produntur, nihil contrà belua audēte. Enterocelæ iecur aquatici colubri illinitur enhydris (qui ut dictū iam eſt,
C uocatur Græcis coluber in aquis uiuens.) Huius, inquam quatuor dentium ſuperioribus in dolore ſuperiorum gingiuas ſcarificāt, inferiorum inferio-
3 ribus: aliqui canino tantum contenti ſunt. Sunt & hydri marini, qui circa inſulas quaſdam Indiæ egrediuntur in terram, uicenûm cubitorum longitudine. Sed ſerpentum marinorum genera cōplura ſunt, colore numeroſę uarietatis. naſci eos non in altiſſimis gurgitibus certum eſt. Eſt ſerpens ma- *Hydri marini.*
4 rina colore & corpore congro proxima, ſed obſcurior & acrior. Hęc ſi ti- *Serpens marinus. ὄφις θαλάττιος.*
5 meat atque piſcatores euadat, in arenam roſtro quamprimum adacto terebrat ſubítque tota. Eſt ore acutiore hæc quàm terreſtres. Myronē piſcem eundē eſſe cum marino ſerpente uolūt nonnulli: cuius alteruter oculus eru- *Myron.*
tus pro amuleto geſtatur aduerſus oculorum uitia, quem oportet uiuum
D dimittere: alioqui fruſtra geritur amuletum: atque tū deinde piſci alterum renaſci oculum loco eruti aiunt. Sunt etiā maris indigenæ ſerpentes terreſtribus ſimiles, niſi quòd caput habeant congri. Inter aquatiles numeratur & ſerpens quidam paruus, colore atro, oculis ſanguineis, cuius caput draconis formam imitatur. circa mare rubrum naſcitur, ut refert Arrianus. Hydri quoque nomine à nōnullis appellatur dryinus: ab aliis chelydrus. In humidis paludoſiſq; locis, in quercuum ac fagorū radicibus fere latibula habet: & in pratis ranas uenatur & molaridas, in Helleſponto frequens. Eſt autem dryinus ſerpens duorum circiter cubitorum longitudine, corpore obeſo, aſperrimis ſquamis undique munito: in quibus latitant muſcæ quędam paruulæ quæ ſerpentem conficiunt. colore in tergo ſubatro eſt: capi- *Vetus Ariſtotelis interpres ita habet, Niſi quòd caput eis aſperū atq; duriſſimum. Dryinus. Chelydrus: Hydrus.*

Lucan° lib. 9. Tractique uia fumante chelydri. Virgil. 3. Georg. Agitare graues nidore chelydros.

te minime acuto: sed æqualiter latiusculo, hydro similiter: odore tetro, adeo ut fœtor latentem prodat. Est autem odor, qualem reddere solent præsegmina tergorum equinorum humentia, cum à coriariis abraduntur. Est uero dryinus serpēs perniciosus adeo, ut refert Galenus, ut si quis eam calcauerit (ut aiunt) cutis illi à pedibus excorietur, tota crura maiorem in modum intumescant: & quod magis mirum est, manus quoque curantium medicorum excorientur. Si quis autem aggrediatur dryinum interficere, olfactum adeo illi corrumpi aiunt, ut quemlibet odorem quanuis etiam gratissimū, prauum esse existimet: nec aliud præterea olfactu sentire queat. Sequuntur dryini morsum graues dolores: & in ipso morsus loco insurgunt pustulæ: nonnunquam & aquosus effluit humor: cordis dolor, qui καρδιωγμὸς uocatur, atque tormina. In flumine nomine Arcade, quod ad Persicam Psittacen est, bicipites serpentes Ctesias narrat binis pedibus ad caudam præditas esse: easdémque capite albas, reliquo corpore nigras: quatuor cubitorum longitudinem habere: & quos percusserint interimere: interdiu eas haud quaquam natare solere, sed noctu uel aquantibus, uel lintea lauantibus perniciem inferre. E F

Serpentes bicipites.

Hydra. γραῖαι. Ophydion.

1 Forma, Huius generis, sed ingenti magnitudine erat hydra ab Hercule in Lerna confecta: quam primus omnium Periăder, & hunc secuti poëtarum turba monstrum multorum capitum effinxerūt. Ex Pausania. 2 Colubri nomine etiam pro genere abutuntur: fœmina colubra dicitur. 3 Hydri aquatiles sunt & quæ γραῖαι dicuntur apud Arrianum in rubri maris nauigatione. 4 Ophidion Plinio pisciculus est congro similis, uel, ut alia habet litera, scombro similis: urinæ incontinentiā cum lilij radice emendat. 5 Hæc si, Theodorus: Hæc si capta dimittatur foris, &c. Hæc fere de dracone marino pisce à Plinio narrantur. G

De serpentibus terrestribus, & primo de aspidum generibus.
Cap. CXIIII.

Aspis.

Aspis in Africa gignitur: chersydro non dissimilis est: hoc enim insigne solum præ illis possident aspides, quòd ceruicem latam tumidámue habent: similis alioqui chersydrus est aspidi chersææ paruæ, ut modo diximus. Est uero aspidum color uarius: sunt aliæ flauæ aut subuirides, aliæ coloris cinerei, aliæ subatri fuliginosiue. In fronte circa supercilia extant duo ueluti callosa tubercula cornuum instar, quibus efficitur ut oculi caui appareant: quos & hebetes huic malo dedit natura: eósque non in fronte, aut ex aduerso cernere, sed in temporibus: eosdémq; semper ferè quasi somno conniuentes: & excitatur sæpius auditu quàm uisu. Dentes fœminis prominent quaterni incurui: maribus bini. Sub lingua cuticula inuenitur, quę dentes etiam operit. Non obliquo ut cerastes, sed recto incessu serpit. Coniuga ferme uagantur, nec nisi cum compare uita est. Itaque alterutra interempta, incredibilis alteri ultionis cura: persequitur interfectorem, unúmque eum in quantolibet populi agmine notitia quadam infestat. Perrumpit omnes difficultates, permeat spatia: nec nisi amnibus arcetur, aut præceleri fuga. Longitudo quibusdam orgiæ est, id est pedum senûm: magnitudo uero, quanta est uenabuli, quo ad tauros leonésque conficiendos uti solent. H I

Subatri fuliginosiue, αἰθαλώδεσα.

Aliàs coniuga.

A ſolent. Alterum genus (quidam enim duo ſtatuunt aſpidum genera) σπι-
θαμιαῖον, id eſt dodrantale eſt. hoc celerius interficit. Verum, ut aliis placet,
aſpidum tres ſunt ſpecies: quædam chelidoniæ uocatur, aliæ cherſææ, id eſt *Aſpis cheli-*
terreſtres, aliæ ptyades. Chelidoniæ circa fluuiorum ripas, præcipue Nili, la *donia.*
tent: unius cubiti longitudinem paulo ſuperant, & colorem habent hirun-
dini ſimilem. Cherſææ maiores ſunt: inueniuntur enim nonnunquam quę *Aſpis cher-*
quinque cubitorum longitudinem æquent, colore fere cinereo: quanquam *ſæa.*
& ſubuirides aliquando reperiantur. Ptyades omnium maximæ ſunt, co- *Ptyas.*
lore & ipſæ cinereo ſubuiridante, & qui aurum imitetur. omnium perni-
cioſiſſima ptyas eſt: quæ collo exporrecto, ueluti ratione quadam loci in-
teruallum coniectans, uenenum expuit uel in hominum oculos, & aliorũ
B quorumlibet animalium corpora. Aſpidis morſus (ſigna enim fere cõmu-
nia ſunt iis quos aſpis momorderit) nullum affert dolorẽ, neque phlegmo-
nem excitat: ſed animal quodcunque momorderit (uno ichneumone exce
2 pto) torpore & ſomno interficit, omnium ſerpentium ictu minime ſana-
bili. Mors autem intra tertiam diei partem accidit: ex cherſææ quidẽ mor-
ſu, tribus ad ſummum horis: ex chelidoniæ uero ictu, præſentiſſima mors
& ad manum eſt. At iis qui à ptyade conſpuuntur, tardius paulo: præcedit
nanque uiſus hebetudo, faciei tumor, ſurditas, & deinde ſequitur mors.
3 Quin & aliæ ſunt aſpidum ſpecies, uerum diſparis effectus ad nocendum:
aliarum uirus quoniam medelas facilius admittit, minus famæ meretur.
Cunctarer in proferendo ex his remedia, inquit Plinius, niſi M. Varronem
C ſcirem LXXXVIII uitæ anno prodidiſſe, aſpidum ictus efficaciſſime cura-
ri hauſta à percuſſis ipſorum urina. Venenum earum, ſi ſanguinem attin-
git, aut recens uulnus, ſtatim interimit: inueteratum ulcus tardius. De cæ-
tero potum, quantalibet copia non nocet: non enim eſt tabifica uis. Ita-
que occiſa morſu eorum animalia cibis innoxia ſunt. Membrana aſpidis
quam exuerit cum adipe eiuſdem, iumentorum oculis claritatem inun-
ctis facit.

1 Ægyptij aſpides quatuor cubitorũ longitudine nonnunquam apparuiſſe fe-
runt. Ælianus. 2 Aſpida ſomniferam, dixit Lucanus. Solinus uni aſpidis ſpeciei *Hypnale.*
hoc tribuit, hypnali ſcilicet, quòd ſomno necat, teſte etiam Cleopatra. emitur ad mor-
tem: quanquam Cleopatræ mors, ſi aliis credimus, ptyadi potius debetur: niſi forraſſe
D eadem ſit ptyas, quæ hypnale: aut hypnale genus ſit ad hæc tria: quod lectoris iudicio
relinquimus. 3 Aſpis anguis, inquit Ariſtoteles, ex quo medicamẽtum putrificũ
illud componunt, in Africa gignitur, cuius ictui nullum remediũ eſt.

De uipera, dipſade, ceraſte, & hammodyte. Cap. CXV.

1 Vipera mas echis, fœmina echidna uocatur: colore eſt ſubflauo, pluri- *Vipera.*
bus ornata maculis rotundis, longitudine cubitali: nonnunquam ue- Ἔχις.
2 ro trium dodrantium. In Aſia certe orgiæ longitudinem æquant, id eſt ſe- Ἔχιδνα.
num pedum. Sunt in India, authore Strabone, quę nouem cubitos ſuperẽt. *Dodrantium.*
Caudam habet fœmina excarnem, & ſquamis duriuſculis aſperam, nõ pau παλαιστῶν, σπι-
latim gracileſcentem ut mas, ſed ſimul uniuerſim acceruatímue. Caput ge- θαμῶν.
rit latiuſculum, oculos ſubrufos, collum quàm ſit mari anguſtius, aluum

prominulam, meatum ad caudæ extrema propius accedentem. Incessus illi quietus & tardior. Dentes uiperæ gingiuis conduntur: sed qui canini uocantur dentes, fœminis quaterni, & uulnera ex illius morsu infliguntur quaterna. At contra mari caput angustius, collũ crassius, dentes canini tantum bini, & uulnera ex plaga, bina. Oculi, cum irritatur, rubicundi. paulatim huic gracilescit cauda, aliorum more serpentium, non aceruatim, ut in uipera fœmina. Meatus ille, superne magis, & uentri propinquior est. Corpus illi uniuersum tenuius, & modo quodã procerius, & incessus alacrior. Color idem qui fœminæ. uiperæ uulua similis, ut in piscibus cartilagineis est. Cum cætera serpentum omnia genera oua edant in lucem, uipera è serpentibus una foras animal uiuum in lucem edit, cum intra se ouum prius peperit piscium ouis simile, hoc est unius coloris, nec cortice ullo, sed mol- E
li cuticula opertum: parit inquam catulos, in utero antea exclusos, & parit eos obuolutos membranis, quæ tertia die rumpantur. Euenit interdum, ut qui in utero adhuc sunt, abrosis membranis erumpant. Parit autem sigil- 3
latim uno die plures quàm uiginti. Nec nos lateat quosdam de uiperarum coitu ac partu aliter sentire. Vipera, inquiunt, mas in coitu caput inserit in os fœminæ, quod illa abrodit uoluptatis dulcedine: appetente deinde partus tempore, fœtus tarditatis impatientes, erodunt latera, occisa parente. Cum cæteræ serpentes cauernas subeant terræ, uiperæ tamen sub saxis conduntur hyeme. Ita Aristoteles: contra Plinius. Serpentium uipera sola terra dicitur condi, cæteræ arborum aut saxorum cauis. Vipera senectutem exuit (ut alij serpentes) tam uere quàm autumno. Ex uiperæ morsu à uul- G
nere sanies primum effluit subpinguis oleosáue, deinde cruenta: insurgũt & pustulæ, ambustis similes: sequitur postea ulcus quod uicinas omnes partes depascitur, non in summa cute solum, sed altius in carnem descendit. Sanguinolentæ fiunt & gingiuæ: & iecur phlegmone tentatur. Tormina præterea accedunt, & uomitiones biliosæ. Ad hæc tremor, & sopor, & urinæ difficultates, sudórque frigidus: mors postremo intra horas septem imminet, aut cum diutissime (in iis qui non euadunt) die tertia. Quidam ta- 4
men uiperis utuntur in cibis, ut modo diximus. Primum omnium occisæ statim salem in os addi iubent, donec liquescat humor: quatuor digitorum mensura (si prægrandis fuerit) utrinque præcisa, exemptísque interaneis discoquunt in aqua, condientes sicuti anguillas, oleo, sale, anetho, & porro: H
& omnibus aut statim uescuntur, aut pane colligunt, ut sępius utantur. Viperarum carnes, inquit Galenus, cum in anguillarum morem cõdiuntur, excalfaciunt palam, desiccántque, & corpus totum per cutim euacuant. Viperinæ carnes, ait Dioscorides, si coctæ edantur, claritatem oculis afferunt: neruorum uitiis auxiliantur: crescentes reprimunt strumas. Adiiciunt nõnulli longam fore senectutem iis qui earum carne in cibo utuntur. Carnibus hisce uescentibus, pediculos procreari tradunt quidã, quod plane à ueritate abhorret, inquit Dioscorides. Sal ex iis ad eadem conficitur, sed inefficacior. Antonius Musa medicus cum incidisset in insanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miráque celeritate persanabat. Viperam uiuam in fictili

Hæc & à Galeno referũtur ex Nicãdro in lib. De Theriaca ad Pisonẽ.

Vide ne mẽdosa sint exẽplaria Pliniana in hoc loco.

Hæc fere ex Dioscoride, Alia ex Paulo colligas licet & Aetio.

A ctili nouo comburere addito fœniculi ſucco ad cyathum unum & thuris
manna una,atque ita ſuffuſionem oculorum,& caligines inungere utiliſſi-
mum eſt:echion uocatur hoc medicamentũ.Fiunt & ex uipera paſtilli qui *Echion.*
theriaci uocantur,quibus ad multa medicamenta utũtur. Viperę caput ari
5 dum aſſeruatum & combuſtum,igni ſacro medetur.pellium uiperinarum
cinis alopecias celerrime explet. Dipſas(ut quibuſdã placet)ſpecies uiperæ *Dipſas.*
eſt in maritimis locis,aut aliàs ſalſuginoſis reperta: ut aliis uero, non eiuſ- *Solinus aſpidis*
dem omnino generis,ſed ſpecie ſimilis eſt uiperæ paruæ. Eſt enim quàm *ſpeciẽ eſſe uult.*
mas uipera,minor,cauda gracili & nigra:at reliquo corpore albicante, ma
culis partim ruſeſcentibus,partim nigris uariegato.Et in cauda quoque li-
6 neas habet duas nigras:magnitudine cubitali,inquit Aëtius,ex craſſa in te-
B nuem deſinens, capite quàm uipera anguſtiore.Morſum eius ſequitur in-
ternarum partium ardor intolerabilis, ſitis inexplebilis & interficiens: a-
deo ut quantumuis potus exhibeatur, nihilo magis ſedetur ſitis: cum ta-
men neque urina aut uomitu, aut ſudore quicquam excernatur: pre- *Preſter, πρηστὴρ, cauſos,*
ſter à nonnullis uocatur: ab aliis cauſos aut melanurus, aut ammoatis,aut *melanurus,*
7 centris dicitur uel centrine. Eſt uero preſter ſerpens (ut uidetur) alius. *ammoatis.*
Hic ſi quem percuſſerit,diſtenditur,enormíque corpulentia necatur extu- *Cẽtris uel centrine.*
beratus. Ceraſtes quoque ex agnita uipera facile cognoſcitur: corpore e- *Preſter.*
nim non admodum diſſimili eſt: ſed cornua habet (unde illi nomen) bina: *Ceraſtes,*
uel,ut alij tradunt,quadrigemina:id eſt extantia quædam corniculis ſimi- *κεράστης.*
lia,quæ uiperis deſunt.Longitudo illi cubitalis, nonnunquam & cubitorũ
C binum.Color arenæ ſimilis: cauda ſquamis hirta:ſquamæ uero & ſub aluo *Cauda ſquamoſa reddit Hermolaus.*
in ordinem quendam conditæ: quo fit ut ſonitum ſibilo non diſſimilem
ſerpendo edat.non recta incedit,ſed oblique, & in alterum potius latus in-
clinata,in nauiculæ modum quæ uenti uiolentia in alterum latus inclina-
tur. in arena aut rotarum orbitis fere deliteſcit.Corniculorum illorũ oſten
tatione ueluti eſca ilice, ſolicitatas aues perimit. Nam reliqua corporis de
induſtria arenis tegit: nec ullum indicium ſui præbet, niſi ex ea parte qua
inuitatis dolo paſtibus,necem præpetũ aucupetur. In iis quos ceraſtes mo-
mordit,tumeſcit locus una cum duritie & puſtulis: uaria è uulnere effluit *Sunt & alia ſigna apud Aëtium.*
ſanies,quandoque atra,quandoque uero ſubpallida.Genitale tenditur:ac-
cedit ad hæc delirium: caligant oculi, & à conuulſione tandem ſequitur
D mors. Hammodytes uiperæ fere ſimilis eſt,ſerpens cubitalis longitudinis. *Hammodytes ἀμμοδύτης.*
Color illi non ſufflauus,ut uiperæ,ſed arenæ concolor eſt, & maculis qui-
buſdam nigris inſignitus.Maxillæ item quàm ſint uiperæ latiores. Cauda
ſuperiore ſui parte fiſſa & prædura,unde & cercrias illi nomen.Serpẽtis hu *Cercrias.*
ius ictum maxima ex parte feſtina ſequitur mors.Qui uero nõ ſtatim per- *Cenchrias.*
eunt,iis à uulnere ſanguis primum effluit:deinde ſanies, ſequitur poſtea ca *Cercrias nõ cẽchrias legendũ cẽſet Hermolaus.*
pitis grauitas & animi deliquium. Qui autem uehementius ueneno infe-
ſtantur,triduo moriuntur:quanquam aliqui uel ad diem uſque ſeptimum
perdurauerint.Citius pereunt,quos fœmina momorderit.

1 ἔχιν Oppianus in fœminino quoque genere protulit,aſpidem ſignificans: & ἔχιν pro fœmina dixit Ariſtoteles. 2 Rotundis, φολιδώταις potius quàm φολιδώταις legit

hic Hermolaus apud Aëtium. 3 Sigillatim, id est non binos aut ternos, sed unũ E
post alterum. & si Plinius, & illum secutus Theodorus hunc Aristotelis locum aliter reddant, quòd singulos diebus singulis parit. Ex Leoniceno De serpentibus. 4 Viperæ quomodo condiantur ad esum, docent Plin. lib. 29, & Galen. lib. 11 de simp. medic. & Dioscori d. lib. 2. 5 Theriaci, Horum compositionem uideas apud Galenum lib. 1 antidot. & Plinium lib. 29 cap. 4 & 6, & Aëtium & Paulum. 6 Nicandri interpres caput latum esse dipsadi ait, & collũ amplũ. Exemplo est Aulus Iuuenis apud Lucanum, quem dipsas momorderat. 7 Centris uel centrine uocatur, quòd rostrum eius in acutum tendat, ut centro, id est stimulo non sit dissimile. Huius exemplũ præclarum est apud Lucanum, Nasidius à prestere percussus.

De hæmorrho, sepedone, sepe, cenchri & cenchrite. Cap. CXVI.

Hæmorrhus.
Hæmorrhois.

HÆmorrhi quoque color arenę similis est, quandoque obscurior: non- F
nunquam uero splendescens magis. Et incessus ceraste similiter obli- 1
quus. Longitudo pedalis: crassitudo uero eius à capite ad extremam usque caudam paulatim in tenuitatem descendit. Caput habet asperum horridúmque: oculos similes locustarum generi, quæ πάρνοπες dicuntur. Supra oculos bina ueluti cornua: collum angustum, caudam ab umbilico gracilescentem. Meatum excrementi mas habet superne ad uentrem: fœmina inferne ad caudam. corpus uniuersum maculis ornatum, partim candidis, partim uero nigris. dum serpit, ob squamarum asperitatem strepitum edit haud magnum, quasi per arundinum aceruum transiret. in petrarum cauernis fere degit. Hæmorrhus mas est, hæmorrhois fœmina. Ab effectu no-
men habet: à morsu nanque eius interit homo præ copioso sanguinis pro- G
fluuio, tum ex ore tum è naribus, tum etiam ex uniuerso corpore. Si qua uero corporis parte obducta iam olim cicatrix aliqua fuerit, sanguis ex ea denuo erumpit. Alui quoque excrementa sanguinolenta egerũtur. Quin & ex pulmone sanguis tussi expuitur, & mors certa cum uomitu sequitur.

Alia quoq; signa legito apud Aëtium.
Σηπεδών.

Hæmorrho simili forma est sepedon, sed gressu celeriori: neque cornua ha-
bet ulla. Color illi coccineus: caput prægraue: cauda quanuis sit prolixior, 2
breuis tamen apparet, eo quòd dum serpit tãtopere per anfractus torqueatur. A sepedone percusso, undique defluunt pili, & ex capite & superciliis palpebrísque. Sequitur deinde per totum corpus uitiligo atque leuce.

Seps, Σήψ.
An idẽ sit serpens cũ sepedone considera lector.

Seps anguis longitudinem habet cubitorum binûm, capite lato, ore exacuto, to-
to corpore ex crasso in tenuius descendente, multis albis maculis uariega- H
to, incessu recto tardóque. Seps colorem in eorum quæ contingit similitudinem immutat. Eius imos quatuor dentes tuniculæ quædam occultant. Si quem seps momorderit, ex uulnere (quod manifesto apparet) sanguis primum excernitur, sanies deinde fœtens: intumescit autem locus cum dolore quodam mitiore. Et membrum putrescit iam, & colorem recipit album: toti denique corpori & color inest qualis uitiligine affectis: & pili undique defluunt: biduóque aut certe triduo sequitur mors.

Seps.

Seps, ut Pausanias scribit, anguis est minimæ uiperæ magnitudine æqualis: maculis ex interuallis quibusdam uarius, capite lato, ceruice angusta, uentre maiori, cauda breui, incessu obliquo, cancri in morem: id quod illi cum ce-

raste

A raste commune est. At contrà in obliquum non nisi tardissime mouetur, cum aliàs uelocissime:

> Sed semper recto lapsurus limite cenchris: *Κέγχρις, Cenchris, uel Cenchrine.*
> Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum
> Quàm paruis tinctus maculis Thebanus ophites.

Hunc & leonem uocauere quidam, ferocissimum anguem, & qui sese cauda uerberet, atque ad ferocitatem irritet. *Leo, λέων.* Corpus illi longum & crassum: æstate media petit montes, pecorique insidias tendit, sanguinis auidissimus. In insulis Thraciæ uicinis frequens est. morsum eius sequitur aquæ in uentre collectio, & corporis tumor, qualis in hydrope euenire solet: necnō carnis tanta cum dolore putredo, ut uel spōte diffluat. Veternum præterea infert & soporem: atque, ut Erasistratus testis est, iecur, uesica, & crassius intestinum in iis corrumpitur, quos cenchris momorderit.
B Cenchrites, qui & acontias, serpens esse traditur, cubitorum binûm longitudine, corpore toto à crassitudine in exilitatē desinente: colore, præsertim circa uentrē, uiridi, ut uideatur milio (cum adhuc recēs seges est) persimilis: unde nomē illi cēchrites: quem & fortiorem seipso fieri aiunt, cum milium floret. *Cenchrites. Acontias. Ἀκοντίας apud Nicandrū aliud gen⁹ serpentis est: de quo infra.* Cēchrites cum se infestum alicui reddere uoluerit, in iaculi uibrati modum inuolat, atque ita ferit. Ab huius morsu grauiora quàm ab aliis sequuntur pericula, ut simul & putrescant & defluant carnes. *Iaculus.* Iaculum ex arborum ramis uibrari uulgatū est, inquit Plinius, & missili uolare tormento. *Iaculique uolucres, inquit Lucanus.* Subeunt enim iaculi arbores, è quibus ui maxima turbinati, penetrant animal quodcunq;
C fortuna obuium fecerit. Adeo ualet saltu iaculus, ut uiginti cubitorum spatium transilire queat: protinúsque ad ea quæ saltu appetit, inhærescat.

1 Longitudo, Ita Nicāder: Aëtius uero hoc modo, Recta & tarde prorepit. Longitudo illi trium palmorum, uel trium dodrantium: nam utrunque significat παλαιστής. Sed uide ne sint exēplaria mendosa. 2 Coccineus, Nicāder: Color illi, qualis est hirsuti tapetis, id est (ut uult interpres) coccineus.

De basilisco, & aliis quibusdam serpentibus, quorum uenenum remedio caret. Cap. CXVII.

BAsiliscum Cyrenaica generat prouincia, malum in terris singulare: qui uel conspectus solum, ut aiunt, & sibilo auditus, interimit: uel ut referunt alij, qui hominem, uel si aspiciat tantum, dicitur interimere. *Basiliscus.* Et quicquid
D morsu eius occiditur, non depascitur fera, nō attrectat ales: si uero attigerit, statim interit. Alios quoque serpētes olfactu necat: nec hominis tātum, uel aliorum animātium exitiis datur, sed terræ quoque ipsius, quam polluit & exurit: necat enim frutices arborésque non contactas modo, uerum & afflatas. Extinguit herbas, rumpit saxa: ipsas etiam corrūpit auras: ita ut in aëra nulla alitum impune transuolet infectum spiritu pestilenti. ta
1 lis uis malo est. Basiliscus parua serpens est trium palmorum longitudine, colore flauo fuluóue, capite acuminato, & candida in eo macula, ut quodam diademate insigni. *Basiliscus. αἰνδος.* uiribus reliquos serpentes longe superat. Nec flexu multiplici, ut cæteræ corpus impellit: sed cum mouetur, media corporis parte serpit, media celsus & erectus incedit. Vulnus ab eius morsu factum

(ut inqut Eraſiſtratus)aureo colore obducitur: ſtatímque à uulnere ſequitur mors.Sibilum eius etiam ſerpentes alij perhorreſcunt: & cum acceperint, fugam quæque quoquò poſſunt,properant.Huic tali monſtro muſtelarum uis exitio eſt.adeo naturæ nihil placuit eſſe ſine pari. interficiunt eos in cauernis,in quibus deliteſcunt: uis tamen ne defuncto quidẽ deeſt. Baſiliſci reliquias amplo ſeſtertio pergameni compararunt: & ut ędem Apollinis manu inſignem,nec araneæ intexerẽt,nec alites inuolarent, cadauer eius reticulo aureo ſuſpenſum,ibidem locarunt.Sanguinem magi miris laudibus celebrant coëuntem picis modo, & colore dilutum cinnabari clariorem fieri: quidam id Saturni ſanguinem appellarũt.Eſt in Indica regione ſerpens paruus,inquit Ariſtoteles,cuius unius remedio carent incolæ.In regionibus ultra Indum fluuium,ut author eſt Diodorus, ſerpentum uis eſt,qui haud magni ſunt,& corporum uarietate diſtincti. Aliqui æneis uirgis ſunt ſimiles:alij denſam & hirſutam criſtam geſtãt. atque omnium ea eſt morſus uis,ut mortem citiſſimã inferant. Eſt & Indicus ſerpens porphyrus nomine,palmi magnitudine,colore ad purpurę ſimilitudinem accedente,capite albiſſimo.locis Indiæ calidiſſimis reperitur. Dentiũ expers eſt: idcirco mordendi poteſtas illi nulla. At eius uomitio,ſi quod uel hominis,uel alterius animalis attigerit membrum tabeſcat neceſſe eſt. E F

Serpentes Indici.

Porphyrus.

1 Baſiliſcus,Plinius:Duodecim non amplius digitorum magnitudine.Solinus: Pene ad ſemipedem longitudinis. 2 Candida,Solinus:Alba quaſi mitrula lineatus caput.(An igitur in Plinio legendum potius mitrula pro macula.) Aëtius: ὑπεροχὲς, id eſt tubercula tria habet:& Galenus ad Piſon. G

De dracone, amphiſbæna, & aliis quibuſdam ſerpentibus, quorum morſus minus affert periculi. Cap. CXVIII.

Draco, δράκων. Draco uerus.

DRaco nõ habet uenena.Porro ueris draconibus ora parua,& ad morſus non dehiſcentia:ſed arctæ fiſtulæ,per quas & trahũt ſpiritus,& linguas exerunt.Proinde neque draconis morſus dolorẽ ullum uehementem excitat,etiamſi pro uiribus maxime nitatur morſum infligere:ſed qualem mus mordẽdo efficiet:quippe non in dentibus uim,ſed in caudis dracones habẽt: & uerbere potius quàm rictu nocent. Specioſa draconis forma eſt. dentes quoque habet utrinque duplici ordine: frontem & ſupercilia craſſa.ſub mento ueluti palearia dependent ſubflaua ſubuiridiáue,quæ barbę ſpeciem referunt.Id modo mirum,unde criſtatos Iuba crediderit: draconũ enim criſtas qui uiderit,non reperitur. Non admodum diſſimile huic uidetur eſſe genus quoddam draconum,quod ſola fert Epidaurus, manſuetũ & colore ſubflauum, quod Æſculapio ſacrum erat: author Pauſanias. Qui Æſculapio dicatus eſt,anguis à Plinio uocatur: neque anguis hic uenenatus eſt,niſi per menſem luna inſtigatus:ſed prodeſt uiuus comprehẽſus, & in aqua contuſus, ſi foueatur ita morſus. quin & ineſſe ei remedia multa creduntur,& ideo Æſculapio dicatur. Atqui anguis Æſculapius Epidauro Romam aduectus eſt,uulgóque paſcitur,& in domibus: ac niſi incẽdiis ſemina exurerentur,non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere.Draconum genus H I

Subflaua ſubuiridiáue, χελιζάφα.

Draco Epidaurius.

Anguis Æſculapius.

Anguis Æſculapius. Draco.

eſt

A est magnitudine quinque aut decẽ cubitorum:reperiũtur autem & uiginti
2 aut triginta cubitorum longitudine:& ut aiunt, nonnunquã maiores. Generat Æthiopia dracones Indicis pares,uicenûm cubitorum. Artemidorus draconum in Arabia magnitudine refert tricenûm cubitorum, qui tauros
3 elephantósque perimant:moderatus sane in his: nam Indici ac Lybici dracones fabulosiores sunt,super quibus herba etiam nasci dicitur. Draconum ingens hoc genus squamis tegitur toto corpore asperrimis. oculis est prægrandibus:supráque oculos extantibus quibusdam ceu umbraculis: in mẽto uero,quam barbam uocant,ore uasto,lingua longius exporrecta,dentibus magnis,quales sunt suis syluestris,quibus mordẽdo ossa frangunt. Nõ *Vmbraculis, ὑποσκωλοις.*
4 enim nisi in locis æstuosis uenenũ habet draco: sed morsu uiolẽto perniciẽ
B quãdoq; affert. Color illis uarius:sunt enim alij nigri,alij rufi flauíue, alij cinerei coloris. In Phrygia dracones ad magnitudinẽ quadragenûm pedũ nasci ferunt:qui quotidie media æstate ex cauernis prodeũt,cauda ad terram adnitentes,reliquo erecto corpore, & toto gutture eminente: & paulatim laxato ore hiante,uolucres super uolantes (tametsi sublimes & perniciter ferãtur)sua aspiratione ad se pertrahere atque allicere:eas autem ex horum spiritus ductibus detractas in illorum uẽtrem decidere atque illabi:& hæc quidem maxime ad occidentem solem agere. Spectanda quidẽ draconum ars in deuorandis ouis:aut enim solida hauriunt,si iam fauces capiunt:quæ deinde in semet conuoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt: aut si tenerior est & catuli adhuc ætas,orbe apprehẽsa spiræ, ita sensim ue- *Rufi flauíue, κιρροί.*
C hementérque perstringũt,ut amputata parte ceu ferro,reliquam quæ amplexu tenetur,sorbeant. Draconis adipe & melle cum oleo uetere incipiẽtes caligines discuti tradunt. draconum quoque adipem uenenata fugiũt. Draconum maguitudini fidem faciũt in Italia appellatæ boæ, quas gignit Calabria. Hunc anguem ad immensam molem ferunt coalescere. captat primo greges bubulos: & si quæ plurimo lacte rigua bos est, eius se uberibus innectit,suctúque continuo saginata,longo seculo ita funebri satietate ultimo extuberatur,ut obsistere magnitudini eius nulla uis queat. postremo depopulatis animãtibus,regiones quas obsederit,ob uastitatem cogit. Deniq; D. Claudio principe, in loco ubi Vaticanus ager est, in aluo occisæ boæ spectatus est solidus infans. Amphisbæna aut scytale etiam si mor- *Boa.* *Amphisbæna.*
D deant, non enecant: sed horum serpentium morsus & obscuri sunt,& inflãmationes tantũ inferunt,quales fere ex apum uesparúmue ictibus cõtingunt:scytales tamẽ chalcidicæ morsum aiunt eadẽ fere sequi symptomata, ac si quẽ uipera momorderit. Animalcula hæc inter se similia sunt, nisi ꝙ magnitudine differunt. Neque ut alij serpentes ex crassiore corpulentia in caudam tenuem desinunt: sed terete corporis figura utrinque æque crassa existunt:ut aspectu discernere nescias, utra in parte caput aut caudam esse dixeris. Differunt,quòd amphisbæna in utranque partem,in caput scilicet *Scytale.* *Scytale Chalcidica.*
5 & in auersum serpit:quo fit ut à nõnullis biceps esse dicatur, & ἀμφικέφαλος. parua serpens,lumbrici terrestris magnitudine,colore terreo maculis paruis distincto:ob maxillarum crassitiem modo quodam cæcutiens. Sola ser

pentium frigori se committit, prima omniũ procedens, & ante cuculi can- E
tum. Amphisbænam mulier prægnans si transcenderit, abortum faciet,
mortuam duntaxat: nam uiuam habẽtes in pyxide impune transeunt, etiã
si mortua sit atque adseruata: partus faciles præstat uel mortua. Mirum, si
non adseruatam transcenderit grauida, innoxiam fieri, si protinus transcẽ-
Scytale. dat adseruatam. Scytale grandior est: quippe cuius longitudo ligonis aut
securis manubrium æquat. Tanta præfulget scytale tergi uarietate, ut no-
tarum gratia uidentes retardet: & quoniam reptando pigrior est, quos as-
sequi nequit, miraculo sui capiat stupentes: in hoc tamen squamarum ni-
tore, hyemales exuuias prima ponit. Phlegmonem quoque excitat, neque 6
Spathiurus. aliàs mortis periculũ affert ullum spathiuri morsus aut paroi. Est uero spa- 7
Parous. thiurus serpens capite lato, è crassitudine in tenuitatem ad caudam usque F
Parous, uel Pareas. desinens. Nascitur in locis Chalcidi uicinis. muribus uescitur. Parous aut 8
pareas anguis est in locis Syrię proximis natus. In hoc genere alij colore æ-
Parias, uel Pariias. ris simili, alij uero nigro conspiciuntur. Ælianus parian uocat: uel, ut uult
Apollodorus, pariian: igneo colore, & acerrimo oculorum sensu: largo ore,
Elaps, uel Elops. morsu nihil nocet. Sed mitis cum sit Æsculapio dicatus est. Elapis uel elo-
pis notæ non sunt à ueteribus authoribus explicatæ: sicuti neque peliadis:
Pelias. relicti enim uidentur tanquam serpentes nulli non cogniti. Mordent qui-
dem, sed nullo cum periculo mortis: uerum elapis morsus tormina excitat,
Pelias. qualia uoluulosis accidunt: iisdémque remediis curantur. iis uero quos pe-
lias momorderit, dolor circa locum uulneratum cum putredine quadam
prouenit: sed absque omni mortis periculo: oculorum pręterea dolor cum G
Typhlinæ. caligine: nimirum ex ueneni ui ad ipsos pertingente. Typhlinę, qui & ty- 9
Typhlopes. phlopes à Nicandro dicuntur, colore similes sunt Chalcidi siue zignidi. Ri
Cæcilia. mam quandam sub imo uentre habent, qua dehiscente aut disrupta, oua
pariunt: à partu autem uiuunt, & uulnus coalescit. Hæ si etiam calcentur
non mordere feruntur. Circa Thebas Ægypti serpentes quidam sunt ho
Sacer serpẽs. minibus minime noxij, ideóque sacri dicti: corpore pusillo, binis cornicu
lis è summo uertice extantibus. Sacer item appellatur à nonnullis alius ser-
pens quidam minutus, quem serpentes alij permagni fugiunt. Magnitudo
huic ad cubitum, species hirsuta: quicquid momorderit, continuo circiter
Serpens in Sylphio. putrescit. Gignitur in Africa agro, in quo laser, serpens quidam pusillus, 10
cuius remedium lapis est, quem ex sepulchro cuiusdam regis antiqui acci- H
piunt: eóque infuso in uino bibunt. Innocui & alij notantur quidam à Ni-
Molurus. candro, ut ij qui moluri dicũtur, & qui acontiæ uocantur. Volat serpentũ 11
Acontias. genus quoddam, ut fertur, uere ineunte ex Arabia in Ægyptum, forma hy
Serpẽs alatus. dris simile. Alas autem habet hoc genus non penneas, sed cuteas uesperti-
Sphondile, uel spondile. lionibus similes. Genus serpentis est spondile, inquit Plinius. Hæc nullam 12
radicem, quanuis acrem intactam reliquit earum, quæ diutius siccæ man-
serint: cum è bestiolis externis nulla alia radicem aliquam tangit. Hoc er-
go naturæ animalis istius deputandum sit. Et de serpentibus aliísque quæ-
cunque cortice intecta sunt, dictum ad hunc modum est. Sequitur natu-
ra auium.

A 1 Draconum, Hæc Plinius: Philostratus autem, palustribus draconibus, inquit, crista non est: montanis uero, iuuenibus quidem adnascitur crista mediocriter prominens, prouectis uero ætate, grandior. 2 Hos Epidaurici, ut refert Pausanias, non dracones, sed angues potius uocari dicunr. 3 Draconum cum elephantis pugnam depinxit egregie Plin. lib. 8. 4 Draco. Lucan. Vos quoq; qui cũctis innoxia nu mina terris Serpitis aurato nitidi fulgore dracones Pestiferos ardens facit Afri ca. 5 Et ἀμφισβαίνα, Solin. Quę causa efficit, ut caput utrinq; secus nitibũdo serpat tractibus orbiculatis. 6 Lucanus, Et scythale sparsis etiam nunc sola pruinis Exuuias positura suas. 7 Aut idem cum spathiuro, aut certe non dissimilis ser pens esse uidetur, qui à Nicandro μύαγρος uocatur, πολυστεφής, id est pluribus insignitus coronis lineisue, ut exponit eius interpres. Est & Aristotelicus quidam serpens, de quo lib. 9 histor. animal. Serpentem quoque impugnat mustela, eum præcipue qui mures uenatur: uidelicet ea causa, quia ipsa etiã mures prosequitur. 8 Pareas apud Lucanũ, Et contentus iter cauda sulcare pareas. 9 Typhlinæ, Nomen hoc sortitæ sunt, quia cæcæ sunt. Hermol. Cæci serpentes etiam à Plinio uocantur. Cophiæ etiam nomen idcirco habet, quòd hebetes illi aures sint: adeo item dura est pelle, uix ut tandem secari queat. 10 Laser, Aristoteles, ἐν τῷ σιλφίῳ, id est in lasere, uetus interpres habet, in loco qui dicitur silphiar. 11 Moluri dicti sunt, quasi cauda ingredientes. 12 Sphondyle apud Aristotelem è genere est insectorum, quæ & coit more eorundem. Theodorus uerticilla interpretatur. Et alio loco uerticillos dixit pro σφονδύλας: uerũ apud Theophrastum nihil aliud reddidit latine quàm sphondylas: ut uideatur sentire etiam Theodorus diuersa hæc esse animalia.

Anguis, ὄφις.
Μύαγρος.
B *Cæci serpẽtes.*
Cophias.
Verticillus.
Verticillum.

DE ANIMALIVM DIF-
C FERENTIIS LIBER VII

DE AVIBVS.

De partibus auium exterioribus. Cap. CXIX.

1 IN genere animaliũ, quod bipes est & aligerum, pennísque opertum, auem appellamus. In auibus partes nonnullæ similiter atque in iis quæ exposui animalibus, habentur: omnibus enim caput inest, & collum, & dorsum: D & supina corporis pars, & quod pectori proportionetur. Crura quoq; bina, hominis mo do: sed manibus pedibúsque prioribus carent. Auium nonnullis in capite crista addita est: quam cum cæteræ pennarum eminentia quadam extructam gerunt, gallinaceus unus peculiarem sibi sortitus est: sic enim institutam, ut nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena. Oculi omnibus sicut cęteris animalibus bini, sine ciliis. & grauiores pal pebra inferiore conniuent: columbæ autem & similia utraque: quæ uero speciem noctuæ gerunt (γλαυκώδεις uocant) superiore etiam palpebra conniuent. Nictantur omnes ab angulo obeũte membrana. Volucribus usus cer-

Auis, ὄρνις.

nendi ex longinquo eſt:unde fit,ut quæ unguibus ſunt aduncis, clariſſime E
cernant:cibus enim de ſublimi conſpiciendus iis eſt: & quidem uolare in excelſum omnium maxime auium genus id ob eam rem aſſolet: terreſtres autem parúmque uolatiles aues,ut gallinacei & ſimiles, nõ acie oculorum adeo ualent. Auriculis carent omnes & naribus,meatúſque odorandi in roſtro continent,audiendi in capite. foramina bina ante os habent,ſed nõ ita explanata ut nares appellari poſſent. Os ſibi propriũ aues poſſident: non enim labra,non dentes,ſed pro maxillis roſtrum habent (ῥύγχος Græci uo- 2
cant & ῥάμφος,) quod in ſenectute maius redditur. Roſtrũ hoc uarie pro uictus ratione & auxilio datum auibus eſt: quæ enim adũcis unguibus ſunt, quoniam carne uiuunt,& nullo fructu ueſcuntur, roſtrum habent omnia aduncum:cæterarum rectum. Sed aliis prædurũ eſt,ut coruino generi: mi- F
nutis auibus lautum ſubtiléue, ad terræ fruges colligendos, & ad beſtiolas 3
capiendas idoneum. Quę autem herbis uiuunt, & quę ad paludes uictitãt, (ut palmipedes,& quæ collum habẽt longum)partim alio quodam modo roſtri commoditatem obtinẽt, (nonnullis enim roſtrum longum eſt ut & collum)partim latitudine roſtri ſibi ſufficiunt:quippe quæ roſtro eiuſmodi infodere poſſint. Quinetiam aues quæ latius habent roſtrum,& quæ radices eſitant, & reliquæ quarũ uictus ſimilis,nonnullæ ſerratũ roſtri extremum habent:ita enim herbarũ carptus quo uiuunt facilius agitur. Lingua omnibus eſt,ſed uarie:aliis enim longa,aliis breuis,aliis lata,aliis anguſta. Quę aduncis ſunt unguibus,latiorem fere linguã habent. Collũ auibus porrectum eſt:ſed hoc aliis breuius,aliis longius:quibus enim longa ſunt cru- G
ra,iis collum longum:quibus breuia,contrà,collum breue, præterquã palmipedibus. Carniuoris uolucribus longitudo colli incommoda eſt:quamobrem nulli collum longum quibus ungues adunci. Palmipedes uero, & quę diuiſis quidem,ſed parum diductis digitis ſunt,(ut quæ eodem genere cum palmipedibus contineantur)collum longius habẽt: tale enim collum ad cibum ex humore petẽdum commodius eſt:ſed crura iis breuia, ut melius natare poſſint. Omnes aues uncæ breui ſunt collo (uti modo diximus) & lingua lata,aptæque ad imitandũ. Pectus in auibus integrum eſt, & ſibi continuum carinatúmque, & acutum atque carnoſum. Et inter eas aquaticis maxime carinatũ. Pectori uenter ſubiacet ad oſtium uſque excremẽti & ſuffraginem crurum. Vmbilicus auibus iam adultis deliteſcit incertúſq; H
eſt,inteſtini enim coalitu conſiſtit non uenarum pars ulla eſt,ut in uiuiparo genere. Carent aues manibus pedibúſque prioribus,ut dictũ eſt: ſed peculiare inter cætera animalia alas poſſident:alæ enim iis pro brachiis & pedibus prioribus dependent: quamobrem pro ſcoptulis extrema alarũ dorſo adhærent. Clunem habent fœmori ſimilem,longiorem, uentréque medio tenus porrectũ cohæſione perpetua, ita ut ipſum diuulſum fœmur eſſe uideatur:ſed enim parte alia iunctum tibiæ eſt. Sũt fœmora ſane maxima iis auibus,quæ ungues habent aduncos, & pectus quàm cæteris robuſtius. Crura auibus omnibus ut in homine bina,ſed intro flectenda,ut quadrupedum ſuffragines, nõ ut hominis poplites foras. Crura quibuſdam breuiora,ut

Roſtrum. ῥύγχος. ῥάμφος.

Parũ diductis. σχιζοπόδοις.

Pluribus explicãtur hæc lib. 6 hiſt. anima.

Ala, πτέρυξ.

Scoptulis.

A ra,ut palmipedibus.Sunt uero quæ longis cruribus innitantur: harum uita palustris est:nantes tamen non sunt,ideo neq; palmipedes:sed quòd in solo præmolli degunt,hinc digiti illis productiores, & flexus plures in digitis magna ex parte.Multifidę etiam omnes quodammodo sunt: quippe cum 1 pars maxima digitata sit:& nantes quæuis palmipedes,tamē & ipsę digitos perfectos distinctósque habeant.Iis autem natura aut pedum interualla penitus cōpleuit,omninóq, palmipedes reddidit:aut discretos quidem fecit digitos,sed singulis digitis annexa est ductu perpetuo latiuscula cutis,ut pedes etiam ad nandum utiles habeant. Omnibus tam multifido quàm palmipedi generi quaterni digiti dati sunt, (nec fere est quod plures habeat digitos)terni in priore parte,singuli in posteriore maxima ex parte pro calce:
B hic tamen deest quibusdam longa crura habētibus: paucis quibusdā utrinque bini,ut auiculæ quam iyngem uocant:& qui in calce est digitus, minutus est,ut in crece maxime patet. Copia auibus omnibus unguium est : & quibusdam ungues adunci sunt,indéque uncungues appellantur : quibusdam uero rectiores. Vncungues omnes difficulter ambulāt: nec in saxis cōsistunt,quoniam saxi durities impedimento curuaturæ unguium est. Sunt nonnulla grauiorū alitū genera, (ex maribus saltem, sed fœminæ omnino iis carent)quibus natura calcar etiam dederit: sed nulli datum hoc est, cui ungues adunci sunt. Cauda tali,qualis data quadrupedibus est,uolucres carent:sed ὀῤῥοπύγιον uropygiúmue,id est caudam pennis conditam gerunt, breuem quæ longa crura habent,& quæ palmipedes sunt:maiorem autem
C quæ è contrario constant, quæ etiam contractis ad uentrē pedibus uolant: cum illæ,quæ scilicet caudam pusillam gerunt,porrectis in caudam cruribus ferūtur,ut porphyrio,ardea,& aquaticæ aues. Vropygium hoc auibus ad dirigendos uolatus affigitur,sicuti & piscibus suæ caudæ,& nauigiis gubernacula: quo fit, ut aues quæcūque caudā talem ad hunc usum ineptam habeant,ut pauones & gallinacei,& quæ minime uolaces sunt, haudquaquam directe uolare possint, sed ueluti gubernaculo carens nauigiū agitētur ferantúrque quocunq; fors tulerit:nisi si quę caudæ loco protensis cruribus uolent modo quo iam dictum est. Aues item hoc proprium habent ad cętera animalia,quòd non pilis,non squama,non cortice,sed pennis teguntur. Pennæ omnes caule constant, fissæq; omnibus sunt:nec simili spe-
D cie sunt atque ea quæ ὁλόπτερα, id est totipenna à pennę continuitate appellantur:his enim fissa,illis infissa est pēna:& altera excaulis est,altera caulem habet.Pennæ præsectæ non similiter ac cæterorum animalium pili aut ab radice aut superne ab incisura possunt reparari,sed cadant necesse est.

Vncungues, γαμψώνυχες.
Calcar, πλῆκτρον.
Cauda, οὐρά. ὀῤῥοπύγιον, Vropygium.
Penna, πτερόν.

1 ὁ ὄρνις auē fere significat, ἡ ὄρνις, gallinam: sed cōfunduntur nonnunquā. 2 In auibus proprie ῥάμφος, in sue ῥύγχος dicitur. 3 Lautum, γλαφυρόν, uetus interpres, subtile: an potius elegans? nā & ita uertit Theodorus: γλαφυρὸν in purpurarū fauagine.

De partibus auium interioribus. Cap. CXX.

AVes uero & inter seipsas differre, & à cæteris discrepare animalibus etiam interiorum partium ratione apertum est : lingula enim (quam

ὠδηλαστίδα uocāt) auibus deest:uerū laringis constrictione idipsum prçstāt, E quod lingula in aliis:dum enim alimentum capiunt alia, lingula arteriam cooperiunt:aues arteriam ipsam contrahunt atque ita claudūt, sicuti quadrupedes ouiparæ & serpentes. Auium pulmo exiguus est, parum habens sanguinis,fungosus mēbranæq́ue similis, & aptus ampliari & extumescere cum inflatur.Pulmonis partes adeo inter se discretæ sunt,ut binos habere pulmones credideris. Auium iecur maxime simile est uiuiparorū: puro enim & sanguineo colore exhilaratur.Magnę auium parti lien usque adeo exiguus, ut propemodum sensum effugiat, ut in columbis, miluis, accipitribus,noctuis experimur. capriceps auis liene omnino caret.Aues omnes fel habent:sed aliis uentri,aliis intestino iungitur, ut colūbæ, coruo,coturnici,hirundini,passeri:aliis iecori simul & uentri,ut capricipiti: aliis iecori F similiter & intestino,ut accipitri,miluo. Renes uero non habent aues, neque uesicam: quanquam in nonnullis auibus carunculæ quædam sint latiusculæ speciem renum ostendentes. Auibus quibusdam ingluuies præposita uentriculo est,ut gallinaceo,palumbo,columbo, perdici: (ingluuies cutis in amplum sinuata est,qua primum cibus ingestus cōtinetur incoctus: hæc parte qua iungitur gulæ angustior est, mox amplior, tum qua desinit in uentriculum arctior:) aliis ingluuies deest, sed eius uice gula pertinet latior & patentior uel tota,uel quà propius uētriculo adit,ut monedulę,coruo,cornici,coturnici,capricipiti,noctuæ:at anati,anseri,laro,cataractæ,gula tota ampla & lata est. Multis etiā aliis auibus gulā huiusmodi esse perspectum est.Nec desunt quibus uētriculus ipse similis sit ingluuiei,ut tinnunculo. Sunt itē quibus neque gula neq; ingluuies amplior sit, sed uētriculus longior,scilicet auiculis omnibus,qualis passer aut hirūdo est . Sunt etiam, quanuis paucæ,quę neque ingluuiem neque gulam amplam habeant,longitudine autem ingluuiei admodum prolixa utantur: uidelicet quæ longa angustáque colla habent,ut porphyrio:quæ fere omnes excrementum humidius quàm cæteræ solent, reiiciunt . Distat ingluuies ab ea gulæ parte quæ uentriculo propinqua est multum,magnitudinis proportione. Ventriculus auium parti plurimæ carnosus callosúsque est, cutis intus robusta & quæ facile à parte carnosa detrahi potest: sunt tamen,ut modo diximus, nonnullæ quibus uentriculus longior sit atque ingluuiei similis . intestinū quoque parti plurimæ auium tenue est,solutúmque simplex est. Appendi- H ces paucæ in auibus sunt,non supra & circa uentriculum,ut in piscibus,sed infra quà desinit intestinum.Habent eas non omnes,sed plurimæ,ut gallinaceus,perdix,olor,anser & aliæ multæ. Minoris etiam generis nonnullæ habent,sed perexiguas,ut passer. Auibus testes dati sunt omnibus: non tamen qui foris pendeant,sed qui intus adhæreant lumbis:quomodo de sanguineis quæ pedes habent ouiparis omnibus dictum est. ij priusquam coire incipiant aues,aliis exigui,aliis omnino obscuri sunt. at uero cum uenerem exercent, insigni tantisper magnitudine augentur, quod apertissime palumbis & perdicibus euenit. Vbi uero id tēpus præterierit,adeo exiguos habent,ut incertum fere an habeant,sit:cum tamen eo tempore quo coeūt

Ingluuies, πρόλοβος.

gerant,

A gerant prægrandes: itáque fit ut hybernis mensibus ne ullos quidem testes in iis haberi nonnulli arbitrentur. Salaciorum auium testes conspectiores sunt, ut gallinaceorum & perdicum: temperatiorum minus. Auium uulua iuxta septum annexa est. ceruicem habet carnosam callosámque parte inferiore. at superne qua septo iungitur, membrana constat, & prætenuis adeo est, ut oua extra uuluam esse existimes. Auibus ergo auctioribus mẽbrana conspectior est: & si per ceruicem infletur, extollitur atque sinuatur. at in minoribus obscuriora hæc omnia habentur. Auium ossa paulo inter se differre uidentur: aquilis enim densissima sunt ossa, ut dictum est, & durissima: deinde & accipitrum ferocioribus, circo, palumbario & similibus: gallinaceo uero, anatibus atque anseribus laxa simul ac caua leuísque
B ossium est substantia. Semen genitale omnium auium album ut cæterorũ animalium est. Partes auium tum exteriores tum interiores ad hunc modum se habere constat.

De coitu auium, & aliis quæ ad earum generationẽ pertinent.
Cap. CXXI.

Coitus uero differentias in auibus has annotamus, ut aliȩ fœmina considente humi, mare superueniente coeant, ut gallinaceum genus: aliæ non considente fœmina, sed stante, ut grues: & quæ ita coeunt rem quàm celerrime peragunt: mas enim supersiliens, cito ut passeres perficit. Coeundi pariendíue tempus non idem omnibus auibus est: sed parte plurima ue-
C re ac ineunte æstate coeũt & pariunt, excepta halcyone, quȩ circa brumam parere solita est. Sunt etiam quæ sæpius generant, ut columbæ & gallinæ. Auium syluestres semel magna ex parte coeunt atq; pariunt: uerum hirũdo bis parit & merula. at uero quæ aut urbana sunt, aut traduci possunt ad mores mitiores, hæc sæpius generant, ut columbæ, quæ tota æstate fœtant. gallinæ etiam coeunt & pariunt, præterquã duobus mensibus brumalibus. Auiũ itaq; aliis aliæ fœcundius pariunt: quod bifariam fit: aut enim quia crebrius, ut colũbæ, aut quia numerosius, ut gallinȩ. Omnes quibus ungues adunci, minus salaces sunt, & parcius generãt, excepto tinnũculo, qui plurima in adunco genere parit. Sed quȩ graues sunt atque item ueloces, quarum scilicet corpus grandiusculum est, ut colũba & similes, aut graues nõ
D uolaces, quarũ corpus grande, ut gallina, coitu superãt perfœcundæq́, sunt: quomodo interdum plantæ minores sunt fertiliores. Pariunt cæteræ in nidis: quæ autem grauiores sunt & minus uolãt, ut perdices, & coturnices, & reliqua generis eiusdem, non nidis, sed condenso frutice prolem muniunt: facta enim in aprico area (alibi enim nusquã pariunt) atque materia ut uepribus quibusdam cõgestis, quoad accipitrum & aquilarum iniuriam deuitare possint, oua edunt & incubãt: mox cum excluserint, protinus pullos educũt, propterea quod nequeunt suo uolatu iis cibũ administrare. Aquaticæ omnes quæ in lacubus aut paludibus uictitant, iuxta paludes & locis herbam habentibus nidos faciũt: quem uero Bœotij meropem uocant, hic unus subiens terræ cauernas facit cunabula. Vpupa una in suo genere non

Numerosius, uetus interpres, multa generat.

nidificat:sed stipites arborum subiens parit sine ullo collecto stramento in E cauis. Oua pariũt aues omnes, sed quæ unicũ pariat ouum, excepto cuculo, nulla est. Ouum æque omniũ uolucrum duro putamine constat, si modo non deprauetur: gallinæ enim nõnulla pariunt mollia, uitio. Bicolor quoq; ouum intus est: luteum interius, albũ exterius: mẽbrana hæc inter se discernuntur. Sunt & quæ χάλαζαι, id est grandines dicuntur, uitelli initio adhærentes, quæ nil ad generationem cõferunt: quanquam aliqui ita non existimant: has duas esse certum est, alteram parti superiori iũctam, alteram inferiori. Vmbilicus ouis (inquit Plinius) à cacumine inest, ceu gutta eminens in putamine. Fiunt & oua tota lutea quæ uocant schista, cum triduo incubata tolluntur. Differunt oua aquaticarum à terrestribus, quòd multo plus lutei quàm albi ex proportione contineant. Differunt & colore inter F se oua auium: sunt enim alia cãdida, ut columbarum & perdicum: alia pallida, ut palustriũ: alia punctis distincta, ut phasianarum & meleagridum: rubrum tinnũculi est modo minij. Quin & ipsum ouum in se suum habet discrimen: quippe quod non plane rotundũ sit, sed parte sui acutum, parte latius sit: qua quidem parte latiore exit, cum in lucem editur. Exit autem pars oui acuta post: ea nãque parte adhæret, in qua & principium pulli est. Itaque fit ut partus ouorum contra atque animalium eueniat: animal enim uersum in caput suúmque principium nascitur: at ouum quasi in pedes cõuersum exit. Concipit fœmina cum coierit ouum superius ad septum trãsuersum: quod ouum primo minutum & candidum cernitur, mox rubrum cruentúmque. Deinde increscens luteum & flauum efficitur totum: iam G amplius auctum discernitur, ita ut intus pars lutea sit, foris candida ambiat. ubi perfectum est, absoluitur à corpore, & exit putamine dum paritur molli, sed protinus durescente, nisi uitio uuluæ defecerit. at postea oua ipsa aceto macerata in tantum emolliuntur, ut per annulos transeant. Sunt oua quibusdam gemina, quæ binis constant uitellis. Hi ne inuicem confundantur, facit in nonnullis prætenue quoddam septum albuminis medium: aliis uitelli contactu mutuo sine ullo discrimine iunguntur. Gallinas aliquas & anserum iuuencas expertes adhuc coitus parere oua quæ ὑπηνέμια, id est subuentanea dicuntur, uisum sæpius est: sunt hæc sterilia & minora, ac minus iucundi saporis, & magis humida quàm ea quæ fœcunda gignuntur, sed plura numero. humor eorum crassescere incubatio- H ne auis non potest: sed tam cãdida quàm lutea pars similis sibi perseuerat. Pariunt genus id oui plures aues, & maxime quæ non uolaces sunt aut aduncæ, sed multiparæ ut gallinæ & perdices, colũbę, pauones, anseres & uulpanseres. Redditur uero ouum subuentaneum illud fœcũdum, si prius coeat auis, quæ subuentaneum ouum fert, quàm ouum ipsum à luteo in candidam ambientẽ partem proficiat. Ita enim fit, ut subuentanea oua fœcunda reddantur: at si iam candidũ receperunt humorẽ, fieri non potest ut subuentanea in fœcunda mutentur. Sunt qui hypenemia illa oua, zephyria nominant, eo quòd uerno tempore aues flatus illos fœcundos ex fauonio recipere uideantur. Celeriter magna pars auium, & impletur, & oua subuentanea

Marginalia: *Ouum.* — *Luteum oui. Τὸ ὠχρόν. Vitellus. Χάλαζαι.* — *Oua schista. Schista, aliàs scissa.* — *Oua ὑπηνέμια, subuentanea.* — *Oua zephyria*

A uentanea illa concipit:quod uel in perdice percipi poteſt,eo quòd ad libidi
nem incitatur tẽpore. Generatio ex ouo omnibus uolucribus euenit mo-
do quidem eodem:fit enim ut incubante & concoquente aue, animal ex
parte oui ſecernatur, ex albumine ſcilicet: augeatur uero ex reliqua parte
& perficiatur,nempe uitello : origo nanque in albumine eſt,cibus per um-
bilicum ex luteo petitur.Itaque auium incubitu fœtum excludi naturæ ra-
tio eſt:non tamen ita ſolum oua aperiuntur:ſed ſi aut tempus ſit bene tem-
peratum,aut locus,in quo oua manent,tepidus, concoquuntur nonnun-
quam & auium oua,ſicut & quadrupedum ouipararum , ſine parentis in-
cubitu, tepore terræ:ut in Ægypto oua obruta fimo pullitiem procreant.
Nonnunquam uero & cum in uaſis quibuſdã tepidis eſſent coniecta,ſpõte
B oua pullos prompſere.Oui generatio ab initu,& pulli rurſus ab ouo conco
cto prouentus,non pari temporis ſpatio euenit omnibus, ſed pro magnitu
dine generantium intereſt. Ouum gallinæ conſiſtit à coitu , & perficitur
decem diebus maxima ex parte:columbæ paucioribus. Gallinis tertia die
ac nocte poſtquam cœpere incubare,indicium præſtare oua incipiunt. At
maiorum auium generi plus prætereat temporis neceſſe eſt: minori autem
1 minus ſufficit.Effertur per id tempus luteus humor ad cacumẽ, à qua prin-
2 cipium oui eſt,& cor quaſi punctum ſanguineum in candido liquore con-
ſiſtit:uel,ut Plinius tradidit,in medio uitelli.hoc punctum ſalit iam &mo-
uetur ut animal. Tendũt ex eo meatus uenales ſanguigeri duo tortuoſi ad
tunicam ambientem utranque, dum augetur. Membrana etiam fibris di-
C ſtincta ſanguineis,iam album liquorem per id tempus circundat, à meati-
bus illis uenarum oriẽs : paulo autem poſt,& corpus iam pulli diſcernitur,
exiguum admodum primum & candidum , conſpicuum capite,& maxi-
me oculis inflatis:quo modo diu permanet: ſero enim decreſcunt oculi, &
ſe ad ratam contrahunt proportionem.pars autem inferior corporis,nullo
membro à ſuperiore diſtingui inter initia cernitur.Iam meatuum quos ex
corde tendere diximus, alter ad ambientem album liquorẽ fertur,(ex quo
pulli origo eſt) alter ad luteum uelut umbilicus. Die iam decimo pullus to
tus perſpicuus eſt,& mẽbra omnia patent: caput grãdius toto corpore,ocu
li capite reliquo grandiores hęrent:quippe qui fabis maiores per id tempus
emineãt,nigri nondum cum pupilla:quibus ſi cutem detrahas , nihil ſolidi
D uideris,ſed humorem candidum frigidúmque admodum refulgentem ad
lucem,nec quicquam aliud:ita oculi & caput. Iam uero & uiſcera eo tem-
pore patent: & alui inteſtinorúmq; natura perſpicua eſt. uiceſimo die iam
pullus,ſi quis putamine ſecto ſolicitet,mouet intus ſeſe, pipítque aliquan-
tulum: & iam ab eodem die plumeſcit,quoties ultra uiceſimum excluſio
protelatur.Iam per id tempus pullum ipſum multum humoris lutei ſubit,
atque in eius aluo aliquid ſubſidit luteum , quo uidelicet adhuc nutritur.
Excrementum etiam album eodem tẽpore pullus emittit, & in aluo quid-
dam album conſiſtit.Demum uitellus paulatim abſumitur totus mẽbrorũ
hauſtu,ita ut ſi pullo decimo die pòſt excluſo reſcindas aluum,nõnihil ad-
huc uitelli comperias . Initium nanque ſuæ generationis pullus à candido

ſumit,cibum à luteo capit & incremẽtum,ut modo diximus:ita enim pul- E
lum qui in ouo naſcitur,uti luteo exiſtimandum eſt,ut fœtus in uiuiparis 3
ſua parente utitur quandiu intra parentem continetur.Incubat aquila tri-
cenis diebus: & cæteris quoque magnis alitibus tempus incubandi tantũ-
dem à natura ſtatutum eſt,ut anſeri & tardæ: mediocribus uiceni perficiũt
incubationem,ut accipitri,miluo.Et auium quidem ortus ad hunc modũ
ex ouo agitur.Sed euidentiora hæc in auctioribus auibus ſunt: nam in mi-
noribus obſcura præ ſua exiguitate habentur. Excludunt celerius incubã-
tes æſtate quàm hyeme:ideo æſtate gallinæ duodeuigeſimo die fœtum ex-
cludunt,hyeme aliquando uigeſimoquinto. Diſcrimen tamen & auiũ eſt,
quòd aliæ magis aliis fungi officio incubandi poſſunt.Incubat magna auiũ
pars,fœminæ mare ſuccedente : aliqui mares incubandi munus tantiſper F
ſubeunt,dum fœminæ intermiſſo incubitu cibum quærunt. anſerum &
cornicum fœminę tantum incubant.Quæ in lacubus paludibúsue uictum
ſibi quærunt,omnes iuxta paludes ipſas,& locis herbam habentibus nidos
faciunt, ut dictum eſt: quo fit ut occupatæ negotio incubandi poſſint ſu-
mere cibum,nec omnino inedia laborent.Sunt quædam,ut in genere gal-
linarum,quæ pariant gemina omnia:ex iis quędam duodeuiginti peperit,
excluſitque gemina, præterquam ſi qua eſſent,ut fit,irrita:ſed qui fœtus ge
mini excluduntur, ita prodeunt, ut alter ſit maior, alter minor: & tandem 4
in monſtrum partus degenerat,qui minor nouiſſime prouenit.Deprauan-
Vrina oua, Cynoſura, Canicularia.
tur quãdoque oua, & fiunt quæ urina & canicularia uocantur,uitello cor- 5
rupto,tẽpore potius calido,ut æſtate. Multiparis hoc accidit frequẽtius & G
uncunguibus: quanuis parũ fœcundis,nihilominus tamen idẽ euenit:ſæpe
enim uel alterum ex duobus urinum fit,uel tertium ſemper fere.Aues ma-
gna ex parte anniculæ nequeunt generare. Quibus partus numeroſior eſt,
unũ ſaltẽ ex pullis ſæpe nido expellunt. & omnes fere alites quibus ungues
adunci, pullos cum primũ prouolandi facultas fuerit, nido expellunt,per-
cutiẽtéſq; cogunt diſcedere: & cæterę quoq; aues maxima ſui parte idẽ hoc
faciunt:cúmque enutrierint, nihil præterea adhibent curæ,excepta corni-
ce,quę aliquandiu prouidet. Aues ad hunc modũ coeunt,geſtãt & pariunt.

1 Quo pacto perficiatur pullus in ouo,pluribus uerbis atque apertius oſtendit A-
riſtot.lib.6 hiſtor.animal. 2 Non cor,ut Ariſtoteles,ſed iecur primum in anima-
lium generatione formari ſentit Galenus: id quod in uiuiparis & in homine maxime
explicat aperte:ſed in ouiparis minime. 3 Ipſum animal,inquit Plinius,ex albo li H
quore oui corporatur:cibus eius ex luteo. 4 Locus hic Ariſtotelis aliter fortaſſe
reddi potuerat,ut infra explicabitur in gallinaceo genere. 5 οὔρια ἢ κυνόσουρα,ſunt
urina,ut Plinius uult,oua incubatione derelicta.

De uictu auium & de loci mutatione earum. Cap. CXXII.

Carniuoræ, σαρκοφάγα.

IN auium genere,quibus ungues adũci,omnes carniuorę ſunt: fruges au-
tem ipſæ etiam ſi in os indideris,nequeunt deuorare,ut genera aquilarũ
σκωληκοφάγα.
omnia,milui,accipitres:ſunt tamen etiam in genere nõ adunco,quæ carne
ueſcantur,ut hirundines : aliquæ uermiculis partim ex toto,partim magna
ἀκανθοφάγα.
ex parte aluntur,ut fringillarum genera : aliæ ſpinã appetunt, & inter ſpi-
nas

A nas uictitant:uermem autem & quoduis animal aspernantur,ut spinus & carduelis.item qui auriuinctis appellatur:atq; hæc omnia uictitant in spinis,& dormiunt pascuntúrque eodem in loco. Aliæ uermiculis formicisue in lignis degentibus gaudent, nec alio magis quàm eius generis animalcũlorum uenatu uiuunt:ut pipo tam maior quàm minor. Aliæ frugibus uiuunt:ut palumbes,columbus,turtur. Nõnullę etiam aues omniuoræ sunt, ut cornix.Omnium fere auium aliæ uictum à terra petunt, aliæ à fluuio & lacu,aliæ à mari: & harum,quæ palmipedes sunt omnes in ipsa aqua partẽ maximã temporis uersantur. Multæ etiam fidipedes prope aquas paludésque degunt:earúmque nonnullæ terra contẽptis altilibus uescuntur, quæ scilicet carnem non tangunt. Palmipedum grauiores circa lacus & amnes B uersantur,ut olor,anas:omnes uero palmipedes apud mare,aut fluuios,aut lacus. Aues aduncæ,tum cætera animalia,tum aues aggrediuntur: sed non sui generis carniuoræ sunt modo piscium,qui plerunque sibi cognatos rapiunt:nulla autem auis,quanuis etiam carniuora, sui generis aliam deuorare solet. Genus auium cum omne potu exiguo contentum sit, tum aduncis nullis omnino usus bibẽdi est,præterquam paucissimis quibusdam, quę & ipsæ raro utuntur,qualis potissimum tinnunculus est:miluus etiam uisus est bibere,quanquam raro: cæteræ aues bibunt quidem, sed parum. Auium aliæ sorptu bibunt:sed quibus collum est longum,intermittunt ca pútque resupinãt.porphyrio unus morsu bibit.Loca uero in quibus degãt agrestes uolucres,aptissime ad uictum & prolis salutem moliuntur. Colũt C aliæ loca fragosa & saxa: aliæ cauernas,ut qui charadrias appellatur: sunt quæ montes colãt & syluas,ut upupa,brenthus:trochilus fruteta incolit & foramina.Viuunt apud mare,& flumina,& lacus palmipedes omnes,ut dictum est:sed multæ etiam fidipedes circa aquas paludésque degunt. Loca mutare quandoque solent aues nonnullæ: imbecilliores nanque hyberno & gelido tempore discedunt in campos,ut tepore potiantur: æstiuo autem repetunt montes,ut æstu careant.Sẽper quæ imbecilliores sunt, prius utrauis ratione discedunt: coturnices enim Augusto, grues uero Septembri mense incipiunt.Sunt profecto omnes pinguiores, quæ de locis discedunt frigidis,quàm quæ de calidis:ut coturnices autumno quàm uere sunt pinguiores. fit autem ut simul de locis frigidis & tempore calido discedatur. D Auium complures conduntur,non ut aliqui putant,paucæ: nec omnes ad loca tepidiora abeunt:sed quibus loca eiusmodi sunt uicina solitæ sedis, iis eò secedere libet:ut miluos & hirũdines agere animaduersum est. Quæ autem procul locis eiusmodi morantur,non mutant sedem, sed se ibidẽ condunt: iam enim uisæ sunt multæ hirundines in angustiis conuallium nudę atque omnino deplumes: milui etiam de eiusmodi locis euolasse,cum primo apparerent, uisum est.quædam uero auium genera semper apparent, nec loca mutant aut latent: & in iis præcipue quæ in urbibus solent uiuere, ut coruus,cornix.Itaque temporum magna est differẽtia auibus: perennes, ut columbæ:semestres, ut hirũdines: trimestres, ut turdi & turtures: & quę cum fœtum eduxere abeunt,ut galguli,upupæ.

σκνιποφάγα, ἢ κνιποφάγα. καρποφάγα, ἢ καρποφαγοῦντα. παμφάγα. Palmipedes, στεγανόποδα. Aues aduncæ. γαμψώνυχα. Loca fragosa, χηραμούς. Cauernas, χαράδρας. Fruteta, λόχμας.

De uocis discriminibus & coloris in auibus. Cap. CXXIII. E

GEnus auium uocem mittere potest: & pleræq; uocem copiose emittunt: & omnium maxime animalium post hominem conficiendæ locutionis nonnullis auium generibus datum est, ex iis uidelicet quibus lingua mediocriter lata uel tenuis. Quáuis autem latiorem habeant linguam quæ unguibus sunt aduncis, tamen minores uocaliores sunt, magísq; garrulæ ac linguaciores: & circa coitum maxime talem fieri unáquanque auē moris est. Et aliis in pugna uox, ut coturnicibus: aliis ante pugnam, ut perdicibus, dum suos aduersarios prouocāt: aliis cum uicere, ut gallinaceis. Canunt item nonnulli mares perinde ut suæ fœminæ: sicut in lusciniarum genere patet: fœmina tamen cessat cantu, cum incubat, pullósq; educat. Sed in nonnullis generibus cantus maribus tantum datus est, ut gallinaceis & F coturnicibus. Vox illa explanata, quam esse quasi locutionem dixeris, differt: quandoque etiam earum quæ eodem genere continētur: auicularum enim nonnullæ haud uocem eandem mittunt quam sui parentes, si præreptæ paterna caruerint educatione, moribúsque & cātibus cæterarū auium insueuerint. Lingua utuntur aues etiam ad sui sensus mutuam interpretationem: sed aliæ aliis amplius, ut in nonnullis uel usus docendi mutuus esse uideatur. :iam enim luscinia modulos suos pullos docere, uersúsque quos imitarentur, trader e uisa est. Immutantur aues nonnullæ per tēpora & colore & uoce, ut merula, quæ ex nigra redditur rufa, & uocem mittit diuersam: turdus colorē mutat: palumbes hyeme non gemit. Denique tunc maxime plurimásque emittunt uoces, cum coeunt. Auium autem pēnę nullæ G per ætates mutantur, ut aliorum animalium pili, præterquam gruum, quas nigrescere in senecta perspectum est. At uero per affectus tēporarios, quoties frigora urgent acriora, pennę uolucrum interdum è nigris aut nigriusculis in albas transeunt: ut corui, passeris, hirundinis. Temporum quoque uicissitudine bona pars auium ita colore immutatur, ut quęnam sint latere possint, nisi rem penitus noueris.

Ex incessu auium & uolatu differentiæ, atque ex ualetudine moribúsque. Cap. CXXIIII.

OMnibus animalibus reliquis certus & unius modi in suo cuique genere incessus est: aues solæ uario meatu ferūtur, & in terra & in aëre. Ambulant aliquæ, ut cornices: saliunt aliquæ, ut passeres, merulæ: currunt, H ut perdices, rusticulæ: ante se pedes iaciunt, ut ciconiæ & grues. Expandunt alas, pandentésque raro interuallo quatiunt, aliæ crebrius, sed & primas duntaxat pennas: aliæ & tota latera pandunt. Quædam uero maiore ex parte compressis uolant percussóque semel, aliquæ & gemino ictu aëre feruntur, uelut inclusum eum prementes. Iaculantur sese in sublime, in rectum, in pronum. Impingi putes aliquas: aut rursus ab alto cadere has, illas salire. Anates solæ, quæque sunt eiusdem generis, in sublime protinus sese tollunt, atque è uestigio cælum petunt, & hoc etiam ex aqua. Vultur & fere grauiores, nisi ex procursu aut altiore tumulo immissæ non euolant. Sine

Aliàs pendētésque.

uoce

A uoce non uolant multæ, aut è contrario semper in uolatu silent, subrectæ, pronæ, obliquæ, in latera, in ora: quædam & resupinæ feruntur, ut si pariter cernantur, plura non in eadem natura meare uideantur. Iterum auiũ aliæ uolaces, quæ scilicet alis grandibus atque ualidis sunt, ut quæ ungues habent aduncos & quæ carne uescuntur: sed non modo quæ aduncis sunt unguibus, uerum alia quoque uolucrum genera uolatu superant, uidelicet ea quæ pernicitate uolandi sese tuentur, uel loca mutare solent. Sunt quæ non uolaces sed graues sint, quibus uita terrena est, & aut fruge uiuunt aut natant, & apud aquas immorantur. Quæ longis cruribus innituntur non admodum uolaces fere sunt, & in uolatu porrectis cruribus in auersum uolant: sicuti & aliæ omnes quæ caudam pusillam gerunt, ut palmipedes. At *Aues uolaces.* *Aues graues.*

B aliæ, quibus scilicet (ex iis quæ pedes habent fissos) crura breuia sunt, hæ ad uentrem contractis cruribus uolant. Quæ longo sunt collo, si id crassius habent, uolant collo porrecto, ut olor, anser: si tenue, collo curuato feruntur, ut ardeola. Calcarigeræ præ sua grauitate sunt ad uolandũ ineptiores. Corpora uncunguium exigua sunt exceptis alis: contrà quæ uolaces non sunt, iis corpora euadunt in molem grandiorem: atque ita efficitur, ut sint grandiores. Magnitudinem tamen auium minimam esse prope dixerim, si ad alia respicias animalia, necesse est. Quod uero ad ualetudinem attinet, auibus prosunt squalores, tum ad cęteram sanitatem, tum etiam ad partum, & præcipue palumbis: incommodi autem his anni pluuij sunt: quippe cum auium natura sit, ut ne bibere quidem largius possint sine detrimẽto. Cum

C aues ægrotant, plumæ indicium prę se ferunt: turbantur enim, nec siturã eandem seruant quam habent cum recte ualent. Aduersus improbitatem alitum depascentium semina allium, inquit Plinius, quod in aruis sponte nascitur, (alum hoc uocant) coctum ne renasci possit, abiicitur: statímque quæ deuorauere aues, stupentes manu capiuntur. Mores auium ita habent, ut aliæ sese in puluere uolutent, aliæ sese lauent, aliæ nec puluere neque balneo utantur. Sunt pulueratrices, quæ non altiuolæ sunt, sed in terra uersantur, ut gallina, perdix, phasiana, lotrices nõnullæ rectungues, & quæ circa fluuios aut paludes, aut mare uersantur. Aliæ utrunque tum lauare tũ puluerare solent, ut columbus, ut passer.

D

Eorum quæ in auibus alimenti medicamentíue rationem obtinent, discrimina. Cap. CXXV.

AVium genus omne carnem habet, quæ si cum quadrupedibus conferas, & minus præstat alimenti, & facilius concoquitur: maxime uero perdicis, attagenis, columbæ & gallinæ. Turdorum autem caro merularúmque & auium minutarum (in quibus sunt qui πυγῖται uocantur) durior est: quibus etiam durior, turturis, palumbi & anatis caro est. Phasianorum autem, quod ad alimenti rationem attinet, gallinaceæ carni similis est: sed suauitate præstat. pauus durior, fibrosior, concoctúque difficilior est. Perdix tamen & turtur, atque alię id genus (si qua illis inest durities) cũ uel uno die mortuæ asseruentur suspensæ, duritiem illam reiiciunt, fiúntq; *πυγῖται.*

friabiles omnino: & sanguinem procreant crassitie tenuitatéq; mediocrē. E
Probum gignit succum auium fere omnium caro: earum tamen non parua existit differentia, quòd in montibus locísque siccis degant: aut in fluminibus, stagnis, paludibus, lacustribúsue locis uictitent: pro locorum nanque ratione sicciores fiunt carnes, excrementísque magis uacuæ, & ad concoctionem faciliores: aut contra, humidæ excrementosæq;, & concoctu difficiliores. Itaque probum succum faciunt, ut gallinaceum genus, ita & phasiani, perdices, attagenes, columbæ, merulæ, turdi, turtures, atque auicularū genera. Excrementosa autem & deterrima earum caro quę lacustribus palustribúsque locis ac fluminibus immundis & turbidis degunt. Alarum substantia in iis auibus quæ paruæ sunt & durę fibrosa duráque est: at pinguium iuniorúmque auium facile concoquuntur, & optimæ sunt: sicuti F
annosarum graciliorúmque pessimæ. Viscera auium eandem habent ad carnes proportionem, quā quadrupedibus diximus. Intestina omnium fere ad cibum sunt inepta: at uentriculi & manduntur & corpus nostrum alunt: sunt autem crassi duríque & concoctu difficiles: qui tamen abunde nutriunt, si probe fuerint concocti: nonnulli uero ex iis sapore sunt suaui, ut anserum & altilium gallinarum. Cerebrum ex auibus longe præstantius est quàm ex quadrupedibus, ut quod siccius est, præsertim si montanæ a-
Oua. ues fuerint, quæ palustribus longe melius habent cerebrum. Oua cibos quot modis iuuent notū est. Nullus est alius cibus, inquit Plinius, qui in ægritudine alat neque oneret: simúlq; uini usum & cibi habeat. Oua optima sunt gallinarum & phasianarum: anserum uero & struthocamelorum de- G
teriora. Oua quo recentiora eo præstantiora, sicuti quę uetustissima eadem & pessima sunt: quæ uero ætate media sunt, proportione recessus ab extremis bonitate aut succi prauitate inter se differunt. & quę oblonga sunt oua 2
gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Ad concoctionem, digestionē,
τρομητά, Tremula. nutritionem, boníque succi generationem præstant, quæ τρομητά, id est tre- 3
mula uocantur, quæ scilicet cocta quidē sunt, sed modice: quæ uero ῥοφητά,
Oua sorbilia, ῥοφητά. id est sorbilia dicuntur, in aqua duntaxat excalfacta, liquida adhuc & minime coacta densatáque, minus quidem nutriunt, sed aluum magis mouent, ac gutturis asperitates, gulæque, nec minus uentriculi intestinorum atque uesicæ leniunt: stomachum tamen languidum subuertere solent. Quæ au- 4
tem diutius cocta duriora euadunt, crassiorem ea procreant succum: diffi-
Tardius permeāt, βραδύποροι. ciliúsque concoquuntur, & tardius permeant: longe his duriora sunt ac tar H
dius permeant, quæ in feruenti cinere uehemēter assantur. Omniū deterri-
Oua frixa, τηγανιστά. ma sunt, quæ in sartagine spissantur: unde & τηγανιστά, id est frixa appellātur, malum nanq; procreant succū, crassum atq; excremētosum nidorosúmq;,
ὠὰ πνικτά. & qui reliquū quoque cibū in uentriculo corrūpat. Quæ πνικτὰ uocantur, hoc modo parari solent: oua ubi oleo, garo ac uino modico fuerint imbuta, in duplici uase supra ignem modice crassescunt. Hæc & elixis & assis meliora sunt, si ad mediocrem crassitiem peruenerint: nam & probum generant succum, & facile concoquuntur. Hic cōsistētiæ modus in iis etiā ouis seruandus est, quæ superne caldariis infunduntur: ne scilicet nimium crassescant,

A crassescant, sed dum adhuc liquida sunt, uas ab igne summouendũ. Ouum si edatur in aceto coctũ alui fluxiones desiccat: quòd si austeri quippiam ouis addideris (quale rhus est, aut galla, aut balaustium, aut id genus aliud) & super prunas frixeris, efficacius fit medicamentũ: & ad dysentericos hoc modo cœliacósq; affectus efficacissime datur. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen: talibus cum farina in pane subactis, cœliaci recreantur. Quidam ita resoluta in patinis torreri utilius putant: quo genere non aluos tantum, sed & menses fœminarum sistunt: aut si maior sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Et per se lutea ex his decocta rursum in aceto, donec indurescant, iterúmque cum trito pipere torrentur ad cohibendas aluos. Fit & dysentericis remediũ singulare ouo effuso in fictili no-
B uo, eiusdémque oui mensura, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo, confusis crebróque permixtis: quo fuerint excellentiora, hoc præsentius remedium erit. Alij eadem mensura pro oleo & aceto resinã adiiciunt rubentem, uinúmq;, & alio modo tẽperant, olei tantum mensura pari, piniíque corticis duabus sexagesimis denariorum, unà eius quod rhus dicimus, mellis obolis quinq; simul decoctis, ita ut cibus alius post quatuor horas sumatur: ad puris & sanguinis excreationes ouum crudum cum porri sectiui succo paríque mensura mellis Græci calefactũ hauritur. Ouo quoque toto crudo utimur admixto rosaceo ad palpebrarum, aurium mãmarúmque phlegmonas, & quæ in partibus neruosis contingunt, ut cubito & digitorum tendinibus, siue in manibus siue pedibus existant. Et ambustio-
C nibus, si statim imponatur, prodest, siue cãdidum oui solum molli lana exceptum, siue etiam cum uitello quis imponat: mediocriter nanque refrigẽrat ouum, & citra erosionem desiccat. Cãdidum oui ægre concoquitur: tẽperatura modice frigidum est, & mordacitatis expers atque emplasticum: ophthalmiis, sedísque ac pudendorum ulceribus medicamentum est idoneum: ambustionibus innasci pustulas non finit, si quamprimũ eo perunguntur: faciem à solis ustione tuetur: frõti impositum, cum thure fluxiones arcet: inflammationes oculorum lana exceptũ, addito rosaceo, melle & uino mitigat. Crudum contra hæmorrhoidis serpentis morsum: tepidũ uero ad uesicæ rosiones renúmq; ulcerationes datur: ad asperæ quoque arteriæ scabritiem, sanguinis reiectionem, distillationes, thoracísq; fluxiones. Mi-
D scetur quoque medicamentis sanguinis profluuium ex cerebri membranis quas meningas uocant, supprimentibus: & ad ulcera malefica, cum iis quæ absque erosione exsiccant: qualia sunt pompholix et metallica quædã elota. Vitellus quoque natura simili est: miscetúrque ceratis immordacibus, & cataplasmatis quæ phlegmonas mitigẽt, ouis uidelicet aut elixis aut assis: sed paulo exsiccantior fit assatus: quantúmque siccitatis hoc modo habeat, tantum mitigatoriæ facultatis amittit. Luteum oui, inquit Dioscorides, oculorum doloribus utile est. assum sedis inflãmationibus prodest cum croco & rosaceo: & condylomatis cum meliloto: cum rhoe culinaria aut galla in sartagine frigitur: & in cibo aluum sistit: ad idem quoque per se offertur. Prodest tussientibus, inquit Plinius, per se luteum deuoratũ li-

quidum, ita ut dentibus nõ attingatur: thoracis distillationibus & faucium E
scabritię. Stomachum dissolutum cõfirmãt pulli ouorum, gallæ dimidio: ita ut ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dãt & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos, admixta uini austeri hemina, & pari modo olei polentæq;. Membrana putaminis detracta siue crudo siue cocto, labiorum fissuris medetur: putaminis cinis in uino potus, sanguinis eruptionibus. combu ri sine membrana oportet: sic fit & dẽtifricium. Firmitas putaminum tanta esse traditur, ut nec ui nec pondere ullo frangãtur, nec nisi paululum inflexa rotunditate. Et ne quid desit ouorũ gratię, cãdidum ex his admixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmenta. Vis uero tanta est, ut lignum perfusum ouo non ardeat: ac ne uestis quidẽ contacta aduratur. De gallinarum autẽ ouis fere tantum locuti sumus, cum & reliquarum alitum restant magnæ F
utilitates, sicut suis dicemus locis. Adeps auium nonnullarũ, ut anserinus & gallinaceus, recẽs & sine sale cõditus, uuluæ uitiis prodest: sale inueteratus, & qui temporis diuturnitate acrimoniã contraxit, uuluæ inimicus est. 6
Fel auium siccius atque acrius est, quàm sit quadrupedum.

Ἁπαλὰ ὠὰ. *Mollia.* Ἀνθρακλινά. ὠὰ ἐξέφθα.

1 Hoc in loco πυργίτας, ni fallor, passeres uocant Galenus & Oribasius: nec secus Aëtius in Galerita. 2 Horatius, Longa quibus facies ouis erit, illa memẽto Vt succi melioris, &c. 3 Hæc Dioscorides ὠὰ ἁπαλὰ, id est oua mollia uocat. 4 Ἀνθρακλινὰ hæc uocat Sethus, nisi mendosus sit codex. 5 Caldariis infunduntur, Hæc ἐξέφθα uocat Sethus. 6 Auiũ adeps quo pacto curari reponíq; debeat, docẽt Diosc. & Plin.

De auium generibus quæ fissos pedes habent: & primo, de gallinaceo genere. Cap. CXXVI. G

Fidipedes. Digitata. Σχισόποδα. *Gallinarum genera. Gallina,* Ἀλεκτορίς. *Gallus gallinaceus. Gallinaceus. Capus.*

Volucrum prima distinctio pedibus maxime constat: aut enim digitos 1
habent fissos, dicũtúrq; fidipedes, aut in palmipedum genere sunt, uti modo diximus. Inter fidipedes uero, gallinarũ plerunque agricolæ cura solennis est. earum genera sunt, uel cohortalium, uel rusticarum, uel Africanarum: cohortalis est auis quæ uulgo per omnes fere uillas conspicitur: & 2
ex tribus hisce generibus, hæ propriæ appellantur gallinæ: mares autẽ galli, semimares capi, qui hoc nomine uocantur cum sint castrati libidinis abolendæ causa. Cum cæterę aues cristam gerant pennarũ eminẽtia quadam extructam, gallinaceus unus peculiarem sibi sortitus est cristam: sic enim institutam, ut nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena. Ingluuiẽ habet gallinaceum genus præpositam uentriculo, & appendices quasdã pau H
cas infra, quà desinit intestinum. Coeũt & pariunt gallinæ omni fere tempore: toto enim anno præterquam duobus mensibus brumalibus pariunt. Inhorrescunt à coitu, & se excutiunt: sæpe etiam festuca aliqua sese lustrãt, quod edito ouo interdum faciunt. Magna est generosarum nonnullis fœcunditas: quando oua uel sexaginta edunt ante incubitum: quanquam generosæ minus fœcundæ quàm ignobiles uulgarésue sunt. Nonnullæ enim è cortalibus bis die pariunt. Iam aliquæ in tantum copiæ peruenerunt, ut effœtæ breui morerentur. Hadrianis laus maxima. Hæ paruo quidem sunt corpore, sed quotidie pariunt: ferociunt tamen, & pullos sæpe interimunt: color his uarius. Ouum gallinæ cõsistit à coitu, & perficitur decem diebus

Gallina hadriana.

magna

A magna ex parte. Gallinarum iuuencæ pariunt primæ,statim uere ineunte: & plura quàm ueteres,sed minora. Sunt in genere gallinarum quę pariur gemina omnia(gemina uoco, quæ binis cōstant uitellis:)quędā enim duodeuiginti peperit,exclusitq; gemina:præterquam si qua essent(ut fit)irrita.
4 Cæteris itaque geminis fœtus prodijt:sed ita gemini excluduntur, ut alter sit maior,alter minor:& tandem in monstrum degeneret, qui minor nouissime prodiit:aliqui negant omnino geminos excludi. Pariunt autē gallinæ oua nonnulla infœcunda,uel eorū quę conceperint coitu:nullus enim prouenit ex eis fœtus, quanuis incubitu foueantur. Oua plena sint atq; utilia nec ne,animaduerti aiunt posse,si demiseris in aquam: quòd inane, natat:plenum,desidit. Qui(ut hoc intelligant)concutiunt,errare:quòd in eis
B uitales uenas confundunt:quo fit ut non gignant,cōfusis scilicet uitalibus uenis. In iis idē aiunt,cum ad lumen sustuleris:quod perlucet,id esse inane. Oua quæ incubantur,si habeant in se semen pulli, curator quatriduo postquam incubari cœperint,intelligere potest:si enim contra lumen cacumine ouorum apprehenso,purus & unius modi perluceat color,sterilia existimantur esse,próque eis alia substituēda. Gallinas quæ incubare uolūt (glocientes uocant rustici)negant plus uigintiquinque oportere oua incubare. *Glocientes.*
5 Numerus autem ouorum quæ subiiciuntur(ut præcipit Columella)impar obseruatur,nec semper idem: nam primo tempore, id est mense Ianuario (fere enim cum primū partum consummauerint, gallinæ incubare cupiūt ab idibus Ianuariis) quindecim,nec unquā plura subiici debēt: Martio de-
C cem & nouem,nec his pauciora,unū & uiginti Aprili. Tota deinde æstate usque in cal. Octobris,totidem:postea superuacua est huius rei cura, quòd frigoribus exclusi pulli plerunque intereant. Plerique tamen etiam ab ęstiuo solstitio non putant bonam pullationem, quòd ab eo tempore etiamsi facilem educationem habent,iustum tamen nō capiunt incrementū: tantóque minus,quanto serius prouenere: uerum suburbanis locis, ubi à matre pulli non exiguis pretiis ueneunt,nec plerūque intereunt, probanda est æstiua educatio. Diebus quibus animantur oua, & in speciem uolucrū cōformātur,ter septenis opus est gallinaceo generi. Verū celerius excluduntur calidis diebus: ideo ęstate undeuicesimo die aut duodeuicesimo educūt fœtum:hyeme uero aliquando uicesimo quinto. In gallinacco genere ma-
D ribus tantū datur cātus. Hi,ut inquit Plinius,nostri uigiles sunt nocturni, quos excitandis in opera mortalibus rumpendóque somno natura genuit. norunt sydera,& ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum sole eunt cubitum,quartáque castrensi uigilia,ad curas laborémque reuocāt: neque solis ortum incautis patiuntur obrepere:diémq; uenientem nuntiant cantu:ipsum uero cantum plausu laterum. Imperitāt suo generi, & regnum in quacunq; sunt domo,exercent:dimicatione paritur hoc quoq; inter ipsos, nec finis sępe commorientibus. Quòd si palma cōtingit,statim in uictoria canunt,séque ipsi principes testantur:uictus occultatur silens,ægréque seruitium patitur:nec in pugna aut ante pugnam canūt, sed cum uicere. Gallinæ quoque cum mares uicere,cucuriunt:& pręterea exēplo marium ten- *Id est hora tertia post mediā noctem:ex Vegetio lib.3.* *Cucuriunt, κακκίζουσι.*

tant ſuperuentu coire:criſta etiam caudáque erigitur : ita ne facile præter- E
ea ſit an fœminæ ſint cognoſcere:nonnunquam etiam calcaria parua iis e-
naſcuntur.Iam uero & mares uiſi nonnulli ſunt,qui cum forte fœmina in-
teriiſſet,ipſi matricis officio fungerentur in pullos ductando,fouendo,edu
cando,ita ne de cætero uel cucurire uel coire appeterent.Quin & iam inde
à primo ortu naturæ ita nonnulli mares effœminati proueniunt, ut neque
cucuriant,neque per coitum agere uelint, ac uenerem eorum qui tentant
ſuperuenire patiantur.Deſinunt etiam canere caſtrati:gallos enim caſtrãt,
Capi.
ut ſint capi libidinis abolẽdæ cauſa:quod duobus fit modis, lumbis aduſtis
candente ferro,aut imis cruribus,calcaribúsue,mox ulcere, dum conſane- 6
ſcant,oblito figlina creta : facilius ita pingueſcunt.In hoc uillatico genere,
qui procera corpora & animos ad prælia pertinaces requirũt, iis præcipue F
Tanagrici galli. Rhodij gallinacei. Chalcidici galli. Medici galli. Melici galli.
Tanagricum genus & Rhodium probant:nec minus Chalcidicum & Me- 7
dicum (quod ab imperito uulgo litera mutata melicum appellatur)qui ſi-
ne dubio ſunt pulchri , & ad præliandum inter ſe maxime idonei , ſed ad
partus ſunt ſteriliores : nam Rhodij generis aut Medici propter grauita-
tem neque patres nimis ſalaces, nec fœcundæ matres . & Rhodiæ aues ne
ſuos quidem fœtus commode nutriunt, tantum abeſt ut alienos, ceu pa-
uoninos excludant. Tanagrici plerunque Rhodiis & Medicis amplitudi-
ne pares, non multum moribus à uernaculis diſtant, ſicut & Chalcidici.
At quibus cordi eſt induſtrij patrisfamilias uectigal inſtituere,mercari cer
Gallinæ fœcundæ.
te niſi fœcundiſſimas aues non expedit.Eæ ſint rubicũdæ uel fuſcæ plumæ,
nigríſque pennis,ac ſi fieri poterit, omnes huius & ab hoc proximi coloris G
eligantur:ſin aliter,euitentur albæ, quæ fere cum ſint molles ac minus ui-
uaces,tum ne fœcundæ quidem reperiuntur: atque etiam conſpicuæ ſunt,
propter quod inſigne candoris ab accipitribus & aquilis ſæpius abripiun-
tur.Sint ergo matrices probi coloris,robuſti corporis,quadratę,pectoroſę,
magnis capitibus,rectis rutilíſque criſtulis, interdum geminis,albis cruri-
bus,ore rubicundo,& ſub hac ſpecie quàm ampliſſimæ, nec paribus ungu-
Plinius ſuper quatuor digitos tranſuerſo uno.
lis:generoſiſſimæque creduntur quæ quinos habent digitos, ſed ita ne cru-
ribus emineant tranſuerſa calcaria : nam quæ hoc uirile gerit inſigne,con-
tumax ad concubitum dedignatur admittere marem,raróque fœcunda,e-
tiam cum incubat calcis aculeis oua perfringit. Gallinaceos mares niſi ſa
Gallinaceus.
laciſſimos habere non expedit:atque in his quoque ſicut in fœminis, idem H
Vnguibus lõgis, inquit Varro.
color,idem numerus unguiũ,ſtatus altior quęritur: ſublimes ſanguineæq;
nec obliquæ criſtæ,rauidi uel nigricantes oculi,breuia & adũca roſtra,ma-
ximæ candidiſſimæque aures,paleæ ex rutilo albicantes, quæ uelut incanæ
barbæ dependent:iubæ deinde uariæ, uel ex auro flauæ per colla ceruicéſq;
in humeros diffuſæ : tum lata & muſculoſa pectora , lacertos æque ſimiles
Varro. Caudis magnis & frequentibos pinnis.
brachiis, alæ tum proceriſſimæ, caudæ duplici ordine , ſingulis utrinque
prominentibus pinnis inflexæ:quin etiam uaſta fœmina & frequẽter hor-
rentibus plumis hirta,robuſta crura nec longa,ſed infeſtis uelut ſudibus no
center armata. Mores autem quanuis non ad pugnam neque ad uictoriæ
laudem præparentur,maxime tamen generoſi probantur, ut ſint elati,ala-
cres,

Acres,uigilaces,& ad sæpius canendum prompti, nec qui facile terreantur: nam interdum resistere debent, & protegere coniugalem gregem: quin attollentem minas serpẽtem,uel aliud noxium animal interficere. Talibus autem maribus quinæ singulis fœminę comparantur:cum Rhodij generis aut Medici ternæ singulis maritentur. Tanagrici plerunq; Rhodiis & Medicis amplitudine pares non multum moribus à uernaculis distant, ut dictum est, sicut & Chalcidici:omnium tamen horum generum nothi sunt optimi pulli: nam & paternam speciem gerunt, & salacitatem fœcunditatémque uernaculam retinent. Pumiles aues, nisi quem humilitas earum delectat, nec propter fœcunditatem,nec propter alium redditum nimium probo, inquit Columella, tam hercule quàm nec pugnacem nec
B rixosæ libidinis marem: nam plerunque cæteros infestat, & non patitur iniri fœminas, cum ipse pluribus sufficere non queat. Quod ad gallinacei generis morbos attinet, pituita iis nasci solet, quæ alba pellicula *Pituita.*
linguam uestit extremam. Id porro uitium maxime nascitur, cum frigore & penuria cibi laborant aues:item cum per æstatem consistens in cohortibus aqua potatur :item cum ficus & uua immatura, nec ad satieta-
8 tem permissa est. Sub oculis etiam illis grana ipsa procedunt, quæ nisi acu leuiter apertis pelliculis auferantur,extinguunt. Pediculis quoque infestantur & cruditate,& à suo lęduntur stercore, quod cum pedibus uncis adhęsit,podagram creat. Caro gallinacea facile concoquitur, & probũ gignit succum,neque crassum,neque tenuem, sed mediocrem : idq; tam ex mare
C quàm ex fœmina. Gallinaceæ carnis usum iis quibus ratione uictus tenui opus est,exercitatis quidem non prohibeo,inquit Galenus,præsertim earũ quæ in montibus fuerint educatę:at qui se non exercent,iis gallinacea carne minus utendum est: alis tamẽ gallinarum uel in tenui uictus ratione uesci licebit:quanquam neque uiscera neque gallinaceorum testes huic diætæ sunt idonea. Dissectæ gallinæ & adhuc calentes appositæ serpentũ morsibus auxiliantur,quas tamẽ subinde mutare oportet: ius quoque ex iis potum pręclare medetur, & in multis aliis usibus mirabile. datur in stomachi ardoribus. Aluum soluit, inquit Plinius, ualidius è uetere gallinaceo.
9 Gallinarum iuniorum ius simplex (uti docet Galenus) ad temperanda hu
10 morum uitia datur,sicuti ueterum gallinaceorum alui subducendę gratia.
D Coquere autem eos oportet cum sale diutissime : aliqui incoquunt brassicam marinam, mercurialem, cnicum aut polypodium:crudos humores, crassos,lentos,melancholicos educit. Prodest longis febribus, asthmati,articulariis morbis, & stomachi inflationibus,(addit Plinius) torpẽtibus mẽbris tremulisq;, & capitis doloribus, epiphoris, fastidiis,incipiẽti tenasmo, iocineri,renibus,uesicę. ueneficiis ex mustela syluestri factis cõtrarium est ius gallinacei ueteris large haustum: peculiariter contra aconitum. Gallinarum gallinaceorúmue cerebrum in uino bibendum datur ad serpentũ morsus.(Parthi gallinę malunt cerebrum plagis imponere:)sanguinẽ quoque à cerebri membrana profluentem sistit. Contra phalangiorum omniũ morsus remedium est gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum

in poſca. Gallinarum, ſaltem altilium, uentriculi alimenti bonitate ſua- E
uitatéque reliquarum auium omnium uentriculos ſuperant, pręterquam anſerum. Quę in gallinacei maris uentriculi parte interiore cornus duritiem habet membrana, eadem inter elixandum ſeparatur. Hæc, inquit Dioſcorides, membrana ſiccatur, tritáque in uino ſtomachicis bibenda datur. Ventrem gallinæ arefactum, inquit Galenus, ſi bibatur, ſtomachicos iuuare nonnulli prodidere: id quod nos uanum eſſe comperimus. Gallinaceorum uentris membrana, ut Plinius docet, inueterata & inſperſa potioni, diſtillationes pectoris, & humidam tuſſim uel recens toſta lenit, & membranam è uentriculo gallinacei aridam, uel, ſi recens ſit, toſtam conteri & potioni inſpergi iubent ad calculos pellendos. Gallinaceorum teſtes & ſapore ſunt ſuaui, & optimum gignunt alimentum, eorum ſaltem, qui ſagi- F
nati fuerint: multóque maxime ſi ex lacte ſeroſo alimenta illis prębeãtur: quippe qui & plurimum nutriunt, probúmque generant ſuccum, & concoctu faciles ſunt. Gallinaceorum teſtes ſubinde, ſi à cõceptu edat mulier, mares in utero fieri dicuntur. Gallinacei dextrum teſtem arietina pelle adalligatum, uentrem concitare: contrà inhiberi uentrem pugnatoris galli teſticulis anſerino adipe illitis adalligatiſq; pelle arietina tradunt. Adeps gallinaceus inter ſuillum & anſerinum mediam obtinet naturam. recens & ſine ſale conditus uteri uitiis prodeſt: ſale inueteratus, & qui temporis ſpatio acrimoniam contraxit uuluæ inimicus eſt: conuenit & ad labiorum rimas, & contra aurium dolores. laudant & gallinarum adipem contra puſtulas in papillis: has ſcilicet eius rei gratia ſaginant. Adiuuat mirifice & ru G
ptas oculorũ tuniculas admixtis ſchiſto & æmatite lapidibus. Fel ad medicinæ uſum pręcipuum eſt gallinarum & perdicum. Gallinacei fel alligatur ad argema & ad albugines ex aqua dilutum: item ad ſuffuſiones oculorum, maxime candidi gallinacei. Laudant & gallinæ fel contra puſtulas in papillis. Gallinaceum fimum ex aceto ſtrumas diſcutit: carbunculos perrũpit cum melle, lini ſemine & oleo ſubactum: igni quoque ambuſtis medetur. Gallinaceum fimum duntaxat candidum in hyſſopo decoctũ aut mulſo, uenena fungorum boletorúmque adſtringit: item inflammationes ac ſtrangulatus, quod miremur, cum ſi aliud animal guſtauerit id fimum, torminibus & inflationibus afficiatur. Alopecias celerrime explet gallinarum fimum recens illitum. Fimum quoque gallinaceorum duntaxat rubrum H
luſcioſis illinendum monſtrant. & fimum gallinarum dũtaxat candidum in oleo uetere corneíſque pyxidibus adſeruant ad pupillarum albugines. Non præteribo miraculum, inquit Plinius, quanquam ad medicinam non pertinens: ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt illud in ſe, ita hoc uenenum auri eſt: at gallinaceis ipſis circulo è ſarmentis addito collo, nõ canunt. De uillaticis gallinis, quoniam uel nimium dictũ, breuitate reliqua compenſabo.

OEſypo puto legẽdum apud Plinium.

ἀλεκτρυών. ἀλέκτωρ, ἡ ὄρνις. ἀλεκτρυαίνα,

1 Fidipedes, χηλόποδας: digitatas uocat Plinius. 2 Cohortales uillaticæ etiã dicuntur à M. Varrone. 3 Gallos gallinaceos ἀλεκτρυόνας & ἀλέκτορας Græci uocant: gallinas uero ἀλεκτορίδας καὶ τὰς ὄρνιθας: & ἀλεκτρυαίνας Ariſtophanes ludẽs in comœdia

A dia dixit & ἀλεκτρυόνας utrunque continere: inuenias, & pro maribus ἀλεκτορίδας acceptas. Hæc fere Hermolaus. 4 Cæteris itaque. Ita locũ hunc reddidit nobis Theodotus, uulgatam Plinij literã, ut uidetur, secutus, quæ ita habet. Et geminos sæpe excludunt, ut Cornelius Celsus author est, alterum maiorẽ: alioqui negant omnino geminos excludi. Vetus quoque Aristotelis interpres ex Arabico ita uertit ad eundẽ sensum. Et in quolibet inueniuntur gemelli: & unus gemellorum paruus est, & alter magnus: & multoties est paruus monstrosus. Hæc ille: Græca uero Aristotelis exemplaria (nisi mendam subesse iudicemus) ita habent: τὰ μὲν οὖν ἄλλα γόνιμα, πλὴν ὅσα τὸ μὲν μεῖζον, τὸ δ᾽ ἔλαττον γίνεται τῶν διδύμων, τὸ δὲ τελευταῖον τερατῶδες: hoc est (ut ego arbitror.) E cæteris itaque gemina fœcunda sunt, nisi quibus hoc cõtingit, ut alter maior fuerit, alter minor: in iis enim tandẽ in monstrum degenerat qui minor nouissime prouenit. Vtra autem sententia fuerit uerior, indicabit experientia. Videtur certe Plinius uel ex professo cum Aristotele hac in re minime conuenire: quando Celsum authorem non B Aristotelem citet. Obiter & illud admonuerim, in quibusdam exemplaribus Plinianis haberi (uti recte annotauit Claymundus) non alioqui, sed aliqui negant omnino geminos excludi. 5 Oua quo pacto gallinis subiicienda sunt & pulli educandi, docent Columella & Varro. 6 Varro adurentes calcaria ad infima crura usque dum rumpantur. Nec id patiuntur, inquit Columella, amissis genitalibus, sed ferro candẽte calcaribus ustis. 7 Gallinæ Medicæ, inquit Varro, primo dicebãtur, quia ex Media propter magnitudinem erant allatæ, quæque ex his generatæ postea propter similitudinem. *Medicæ gallinæ.* 8 Harum affectionum curationes ab iis perquirendæ, qui de uillaticis pastionibus scripsere, ut à Columella & Palladio. 9 Quod Galenus dixit, ὑποχωρητικῆς ἐστι δυνάμεως, Dioscorides, δίδοται ὑποχωρήσεως χάριν φαυλοτέρων. alij aliter reddiderunt: iudicent lectores. 10 Gallinaceus quomodo coquendus est, ut iusculum efficiat ciendæ aluo idoneum, docent Dioscorides & Plinius.

C

De gallinis rusticis, Africanis, meliagridéque & pauone. Cap. CXXVII.

1 RVstica gallina uocatur, quæ non dissimilis uillaticæ per aucupem decipitur: eáque plurima est in insula quam nautę in Ligustico mari sitam producto nomine alitis, gallinariam uocitauerunt. *Gallina rustica.* Gallinæ rusticæ, inquit Varro, sunt in urbe raræ, nec fere mansuetæ sine cauea uidentur Romæ, similes facie non his uillaticis gallinis nostris, sed Africanis aspectu, ac facie incontaminata. In ornatibus publicis solent poni cum psitacis ac merulis albis: item aliis id genus rebus inusitatis. Neque fere in uillis oua ac pullos
2 faciunt, (in seruitute enim non fœtant) sed in syluis. Africana est quam plerique Numidicam dicunt, meleagridi similis, ut sentit Columella, nisi *Gallina Africana Numidica.*
D quòd rutilam galeam & cristam capite gerit: quæ utraque sunt in maleagride cœrulea. Et gallinarum Numidicarum eadem est fere quę pauonum educatio. M. autem Varro, Gallinæ, inquit, Africanæ sunt grandes, uariæ, gibberæ, quas meleagridas appellant Græci. Meleagrides in Bœotia pugnant, inquit Plinius, Africę, hoc est gallinarum genus gibberũ uariis sparsum plumis. *Meleagrides.* Hæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas receptæ, propter ingratum uirus: uerum Meleagri tumulus nobiles eas fecit. Et ueneunt propter pennariam magno. Porro meleagrides ita describit Clytus Aristotelis discipulus: magnitudine ut sint gallinæ generosæ, capite ad portionem corporis paruo ac glabro, in quo crista carnea rotunda & prædura, quæ paxilli in morem promineat, rostro ligneo. Ad malas ab ore ortam ca *Meleagrides.*

runculam habent longam dependentem, rubicundiorem quàm in genere E
gallinaceo. Quod autem in gallinis rostro adhæret (πώγωνα uocāt Græci, La
tini palcam mentúmue) meleagrides non habent. rostrum acutius & ma-
ius quàm gallinæ, ceruix crassior breuiórque & nigra, corpus frequenti- 3
bus uarium maculis in nigro candidis, maioribus lenticula: & alæ ipsæ ua-
riegatæ, serrata specie digestis in quendam uersum maculis. crura sine cal-
caribus, cætero similia gallinaceis. locis gaudent paludosis lacustribúsque.
Fœminæ maribus adeo similes sunt, ut uix dignoscere genera possis. Hæc
Clytus. Histrus tradit meleagridas à nullis auibus quę aduncis sunt ungui-
bus uiolari. Oua generant meleagrides punctis distincta. pullos suos uelut
Pauo. perosæ negligunt. At contrà pauones fœminæ sua sponte studiosius pul-
Pauus. los enutriunt. Hæ sine custode tuto uagantur: maiorémque pabuli partem F
Ταώς. sibi & pullis acquirunt. Hoc genus auium cum trimatum expleuit, optime
Ταώς. progenerat. siquidem tenerior ætas, aut sterilis aut parum fœcũda est. hoc
Ταών. tempore & colores pennarum uarios recipit. coitus uere & partus breui à
coitu agitur: itaque post admissuræ tempus confestim matrices custodien-
dæ sunt, ne alibi quàm in stabulo fœtus edant: maximéq; temporibus qui-
bus parturiunt pluribus stramentis exaggerandum præcipiunt auiarium,
quo tutius integri fœtus excipiantur. Nam fere pauones cum ad nocturnã
requiem uenerunt, perticis insistentes enituntur oua: quæ quo propius ac
mollius ceciderint, illibatam seruant integritatē. Excludit pauo diebus tri-
cenis aut paulo tardius. semel tantummodo anno parit oua duodecim, aut
paulo pauciora: nec continuatis diebus, sed binis ternísue interpositis. pri- G
miparæ octona maxime edunt. Hæc Aristoteles. Pauo, inquit Plinius, parit
primo anno unum aut alterum ouum, sequenti quaterna quináue, cæteris
duodena non amplius: uerum, ut alij tradunt, fœminæ quæ non incubant,
ter anno fere partus edunt: at quæ fouent oua, totum tempus fœcunditatis
aut excludendis aut etiam educandis pullis consumunt. Primus est partus
quinque fere ouorum, secundus quatuor, tertius aut trium aut duorum es
se consueuit. Irrita & subuentanea illa pauones etiã pariunt. Mas dum fœ-
mina incubat aduolans oua frangit, desiderio incubãtium: quapropter no-
ctu & in latebris pariunt: & earum curatores gallinis subiiciunt incubanda
oua pauonina. Pullos præterea suos mares persequuntur uelut alienigenas
priusquam illis cristarum nascatur insigne: crinitæ enim pauoni in capite
exeunt arbusculæ. Viuit pauo annis uiginti quinque. Colores incipit fer- H
re in trimatu. Amittit pennas cum primis arborum frondibus: recipit cum
germine earundem. Cauda, quæ pauoni magna est, etiam decidua est, & u-
tranque ob causam nullius in uolatu usus. Huic uni natura formæ è uolu-
cribus dedit palmam: nec id quidem corporis specie, sed pẽnarum pulchri-
tudine. Masculus pauo gallinaceam salacitatem habet: atque ideo quinque
fœminas desiderat. Porro signa sunt extimulatę libidinis, cum semetipsum
(aduerso maxime sole, quia sic fulgentius radiat) ueluti mirantem, caudæ
gemmantibus pinnis protegit, & singularum capita oculata pinnarum lo 4
cis suis exerit, cum stridore procurrens. Idē cauda, ut modo diximus, amis-
sa cum

A ſa cum foliis arborum,donec renaſcatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram. Vitia quæ gallinaceo generi nocere ſolent, eadem has aues infeſtant.Sed nec alia remedia traduntur,quàm quę gallinaceis adhibentur. Pauonina caro dura eſt fibroſáque, & concoctu difficilis. Pauones fimum ſuum (cuius eſt ad oculorum uitia uſus efficax) reſorbere tradunt,inuidentes hominum utilitatibus. In India gallinacei naſcuntur maximi,qui criſtam habent non rubram ut noſtri, ſed ita uariam & floridam,quemadmodum coronam ex floribus cõtextam. Pennas poſteriores minime inflexas habent,neque in orbem reuolutas, ſed latas, quas cum nõ erigunt,ut pauones trahunt,eorum pennæ ſmaragdi colorem gerunt. *Gallinacei Indici.*

B 1 In mari Tuſco, inquit Varro, ſecundum Italiam contra montes Liguſticos. 2 Numidicæ,inquit Plinius, in parte Africæ Numidia. 3 Corpus frequentibus, Si cui contigerit emendatior Athenæi codex,hũc locum legat græce, quem nos ob exẽplaria mendoſa totidẽ uerbis exprimere non potuimus,coniectura noſtra contenti,unà cum Hermolai interpretatione. 4 Hæc luculẽtiſſime expreſſit Lucretius lib. 2.

Caudáque pauonis larga cum luce repleta eſt,
Conſimili mutat ratione obuerſa colores:
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu,
Scire licet ſine eo fieri non poſſe putandum.

De columbaceo genere. Cap. CXXVIII.

C Columborum poſſeſſio non abhorret à cura boni ruſtici: nam fœcunditas quanuis longe minor ſit,quàm eſt gallinarum, maiorem tamen refert quæſtum: nã & octies anno pullos educat,ſi eſt bona matrix,& pretiis eorum domini complent arcam, ſicut eximius author M. Varro nobis affirmat.Quæ proprie columba uocatur, (ſunt enim columbacei generis ſpecies plures) duo continet genera:unũ agreſte,ut alij dicũt,ſaxatile, quod *Columbi. Columba. περιστερά. περιστεροί. Columba agreſtis ſaxatilis.*
1 habetur in turribus ac columinibus uillæ.Hæ propter timorem naturalem ſumma loca in tectis occupant: & in turres ex agro uolant ſuapte ſponte ac remeant.Alterum genus columbarum eſt clementius, quod cibo domeſtico contentum,intra limina ianuæ ſolet paſci. hoc genus maxime eſt co- *Columba domeſtica.*
2 lore albo:illud agreſte,ſine albo, uario:quãquam in India luteas eſſe colũbas ferunt.Ex his duabus ſtirpibus fit miſcellum tertium genus fructus cau- *κατοικίδιος περιστερά.*
D ſa:atque incedunt in locum unum, quod aliqui uocant περιστεροτροφεῖον, alij περιστερεῶνα: in quo uno ſæpe uel quinque millia ſunt incluſæ. Columbæ utraque palpebra conniuent. Lienem habent paruum, adeo ut propemodũ ſenſum effugiat. ueſica bilis in columbis non iecori adhæret, ſed aut uentriculo aut inteſtino. Vẽtriculum habent calidum columbæ,& facultatem concoquendi maximam. Coeunt intra annum columbæ: quippe quę ſemeſtres noſſe incipiant uenerẽ: uel, uti Plinius tradit, quinquemeſtres fœtificant.Columbæ proprio ritu oſculantur ante coitum:& niſi ante mutuo oſculentur,mas non aſcendit: ſed iunior ſit an ſenior intereſt: ſenior enim primum coitum oſculo exorditur, ſequentem & ſine oſculo agit:at iunior quoties libet coire,toties oſculatur.Igitur hic ritus columbarum proprius *περιστεροτροφεῖον, περιστερεών. Columbarium.*

eſt:atque etiam ille,ut fœminæ ſaliant, ac ſupergreſſu mutuo agant, ſi mas E non ſit,& cum oſculo ut mares:& quanuis nihil altera emittat in alteram, tamen plura ſic oua quàm ex maris coitu pariunt:uerum nullus ex his enaſcitur pullus,ſed ſunt omnia irrita: quanquam & nonnunquam oua infœcunda & irrita etiam ex maris coitu cum fœmina proueniunt. Columbę ouum paucioribus quàm decem diebus à coitu conſiſtit & perficitur:& pariunt,inquit Plinius,à coitu die quinto.Pariunt fere bina oua: ac marē ſemper & fœminam pariunt,priorem marem,poſteriorem fœminam: etenim cum pepererint primum ouum,uno interpoſito die ſecundum pariunt. Pariunt omnibus anni temporibus,pullóſque educant, ſi locum apricum habeant & cibum:ſin minus æſtate tantum fœtant.Sed proles præſtantiſſima uere & autumno eſt:deterrima æſtate & omni tempore calidiore. Facultas F columbis retinendi oui, etiam tempore parturiendi eſt: nam ſi ab aliquo uexetur, aut penna in nido euulſa,uel quauis alia re infeſtetur, aut etiam ſponte moroſius habeat,ouum per triſtitiam retinet,partúmq; differt. Nihil cǫlumbis fœcundius: pariunt enim decies anno, nonnullæ undecies: Ægyptiæ uero & duodecies. Et æſtate quidem interdum binis menſibus terna edunt paria:nanque decimooctauo die excludunt, ſtatímque concipiunt: quare inter pullos ſæpe oua inueniuntur: & alij prouolant, alij erũ- 3 punt: pulli autem cæci procreantur. Diebus circiter quadragenis concipit, & parit, & incubat columba: & hoc fere totum annum faciunt: tan- 4 tummodo interuallum faciunt à bruma ad æquinoctium uernum. Incubant in hoc genere ambo uiciſſim, interdiu mas, noctu fœmina. Exclu- G dunt uiceſimo die,aut citra uiceſimum diem ouum quod prius ediderint. Perforant ouum pridie eius diei,quo pullum excludunt: & fouent prolem ambo ad certũ tẽpus,eodem modo quo oua. Quin etiã fœminæ parturiẽti mas adeſt,& cultu omníq; officio fungitur. Sæpe etiam fœminam pigrius euntem ad nidum propter partus laborem mas percutit,cogítque intrare.Excluſis iam pullis,alimentum illis parat,quod pręmanducatum,in eorum os inſerens ſuum, ingerit,atque ita præparat ad cibum recipiendum. Pullis primo ſalſiorem terram collectam gutture in ora inſpuunt, præparantes tempeſtiuitatem cibo.Ita magna ex parte columbæ mutuo degunt amore,ut neque cum pluribus coire uelint,neque coniugium iam inde à primo ortu initum deſerant,niſi cœlebs aut uidua: ſed interdũ tamen nõnullæ etiam ex maritatis cum aliis coeunt.Pugnax hoc animal eſt:alter al- H terum infeſtat,nidúmque alter alterius ſubit, ſed raro: nam etſi ex longinquo minus,tamen apud ipſum nidum ſummo certamine dimicatur. Columbacei generis proprium eſſe uidetur,ne collum cum bibunt reſupinẽt, 5 niſi ſatis hauſerint:& ut large bibant iumẽtorum modo. Frugibus uictitãt columbæ:uiuũt autem uel ad octauum annum. Fertur à columba quodq; accipitrum genus cognoſci:itáque cum accipiter prouolat, ſi ſublimipeta eſt,manent quo conſtiterint loco:ſed ſi humipeta qui proũolat eſt,non manent,ſed continuo auolant.Cum auium mos ſit,ut aliæ ſeſe in puluere uolutent,alię ſeſe lauent,aliæ nec puluere nec balneo utantur:columbi utrũq; tum

Aliàs die 25.
Poſtridie fœminã, inquit Pli.

A tum lauare tum puluerare solét. Multiuaga auis columba: estq; ars illis inter se blandiri, & corrumpere alias furtóq; comitatiores reuerti: inducúnt-
6 que alias in columbarium, si cumino pascantur assidue. Columbarum caro facile concoquitur: succum efficit crassitie tenuitatéque mediocrẽ. Præstantior autem est earum caro, quæ in turribus degunt quàm domesticarũ: ex quibus nõ nisi modice degustare expedit iis, qui exercitio minime utũtur, sicuti nec è gallinis. auxiliatur contra serpentum morsus columbarum caro recens cõcerpta. columbæ sanguis cruorem è membranis cerebri erũpentem cohibet. Columbinum fimum quod à colũbis agrestibus redditur, excalfacit & urit, miscetúrque uice napyos cum semine nasturtij siccũ contusum cribratúmq; ad ea quæ rubefieri desiderãt: quales sunt diuturniores
B affectus, ceu coxendicis morbus, hemicrania, uertigines, scotomata, cephalea, & laterum, scapularum, ceruicis, lumborum inueterati dolores: nephritides & cœliaci dolores, podagręque & arthritides, quæ nondum poros in articulis contraxerint. Columbinum fimum ex aceto strumas discutit: laudatur & ad ægylopas, & albugines, & cicatrices: carbunculos perrumpit cũ melle, lini semine & oleo subactum: igni quoque ambustis medetur. Fimũ columbinum cum oleo & uino potum uenerẽ inhibere: sed si lutea ex ouis quinque columbarum, admixto adipis suilli denarij pondere ex melle sorbeantur, uenerem concitare feruntur. columbarum syuestrium fimum priuatim contra argenti uiui potum ualet. Genera columbarum quinque numerantur: quæ proprio nomine columba uocatur, palumbes, œnas quæ *Columbarum genera.*
C uinago, pelias quæ liuia à nonnullis uocatur, & turtur: in his palumbi, turturis & columbæ sanguine utuntur medici ad recentia oculorum uulnera, ad oculos cruore suffusos atq; lusciosos. In columbis masculi sanguinem efficaciorem putant: uena autem sub ala ad hunc usum inciditur, quoniam suo calore utilior est. superimponere oportet splenium è melle decocto, lanámque succidam ex oleo & uino.

1 πυρρίτης, nonnunquam à Galeno, arbitror, uocatur & τῶν περιστερῶν νομάς. 2 De coloris uarietate in pennis ceruicis columbarum ita cecinit Lucretius lib. 2. *πυρρίτης, νομὰς τῶν περιστερῶν.*

Pluma columbarum quo pacto in sole uidetur
Quæsita ceruices circum, collúmque coronat?
Nanque aliàs fit, uti claro sit rubra pyropa,
Interdum quædam sensu fit uti uideatur
D Inter cœruleum uirides miscere smaragdòs.

3 Columba cum peperit, inquit Athenæus, postridie marem repetit. 4 Colũba citra dies triginta, inquit Aristoteles, prole expedita superiore patit. 5 Nisi satis hauserint, ἐὰν μὴ ἱκανὸν πίωσιν. ita Theodorus: uetus interpres, quousque eis sufficiat. Suspecta mihi uidentur hoc in loco exemplaria Aristotelica. 6 Hæc Galeni est sententia: Sunt ex Arabum schola, qui tradant corpora pullorum columborum esse tardæ digestionis, & longæ moræ in stomacho: Rasius tamen, columbus, inquit, leuis est cibus, & subtilis. Et iterum, est cibus mirabilis ad caliditatem declinans.

De palumbo, œnade, peliade & turture. Cap. CXXIX.

Palumbes.

INter columbarum genera maximo corpore est palumbes: quippe quæ nonnullis locis gallinaceum æquet magnitudine. Colorẽ habet cinereũ: *Palumbus. φάψ. φάττα. τίθασος.*

caput subcœruleum purpureúmue: & nigrum oculi rotundissimum. Ingluuiem habēt præpositam uentriculo. Cantus in hoc genere omnibus similis atque idem terno conficitur uersu, præterquam in clausulæ gemitu, hyeme mutis, uere uocalibus: hyeme nanque nō gemit palūbes, nisi quòd aliquando ex asperrima hyeme, cum placidum tempus successisset, gemuerit: id quod apud peritos in admiratione habitum est: cæterū ineunte uere gemere incipit. Camporum incola palumbes est. Coitus tempore testes palumbi magnitudine insignes, aliàs uero parui & omnino obscuri, ita ut hybernis mensibus ne ullos quidem testes in his haberi nonnulli arbitrentur. Palumbes & turtures trimestres coire fœtificaréque aliqui referunt, argumento quòd larga eorum copia est. Gerūt uterum decem & quatuor diebus, ac totidem aliis incubant: & totidē aliis fœtus ita uolucer fit atq; perficitur, ut uix possit apprehendi. Bina pariūt oua palumbes & turtur, & cum plurimum terna: sed nunquam plus duobus pullis educunt: nonnunquam etiam unum tantum: reliquum ouum semper irritum est. Pariunt autē uere, nec plus quàm bis: atque ita si prior fœtus corruptus est: pullos procreāt imperfectos. Incubatus tempore palumbium fœmina incubat à postmeridiano incipiens, totáque nocte & usque ad tempus ientaculi perseuerans: in reliquo tempore munus idem mas subit. dignosci autem másne an fœmina sit, haud facile est, nisi interiorum aspectu. Collum cum bibit non resupinat palumbus, nisi satis hauserit. Mare uno contenta & turtur & palūbes uiuit, nec alterum recipit: nidulátúrque & palumbes & turtures semper locis eisdem. & cum mares in aliis fere animalibus diuturniores quàm fœminæ sint, in his marem prius quàm fœminam mori nōnulli aiunt. Viuere autem palumbes ad tricesimum annum, aliquos ad quadragesimum Aristoteles author est, uno tamen incommodo unguium, eodem & argumento senectæ, qui citra perniciem reciduntur. Prosunt squalores maxime palumbis. Horum aliqui latent, aliqui non latent, sed cum hirūdinibus abeunt, nec hybernare apud nos patiuntur: aliqui tamē semper uisuntur. Volant gregatim tum palumbes tum turtures cum accedunt, & cum suo tempore abeunt. Palumbium caro durior est, quàm sit columborū, turturum, turdorum, merularúmue aut paruularum auium: estq; concoctu difficilis excrementosáque. In cōtractione neruorum caro palumbina in cibis prodest & inueterata: in aceto decocta dysentericis & cœliacis medetur: è posca uero ileon & tormina sanat. Palumbi sanguine utuntur medici ad oculorum uitia, uti in columbis indicauimus. De palumborum esu ita cecinit Martialis coquus,

Pariūt, inquit Plinius, palūbes post solstitia.

Palumbus torquatus.

Inguina torquati tardant hebetántque palumbi.
Non edat hanc uolucrem, qui cupit esse salax.

Οἰνὰς, uinago.

Autūno tantū conspicitur, inquit Athenæus.

Secūdum magnitudinis locum in columbaceo genere œnas obtinet, id est uinago, paulo maior quàm columbus, minor quàm palumbes est. Autūno potissimum & conspicitur & capitur. Modus maxime capiendi eam, dum se in aquam bibendo propendet. ueniunt ad nostra loca, cum iam fecerint prolem. Frugibus quoque uiuit ut columba: & bina parit oua. Diuersum

certe

A certe genus à columba peleias est,id est liuia: quippe quæ minor quàm co- *πελειάς, liuia.*
lumba sit, & minus patiens mansuescere. liuet etiam plumis & pene nigri-
cat: & pedibus rubidis scabrosisque est, paruáque adeo, ut nemo id genus
alere uelit. In India liuiæ columbæ uirides pennas habēt, ut primo aspectu,
si quis in auium cognitione rudis sit, psitacum nō columbam dicat. Rostrū
illis & cruor Græciæ perdicibus sunt similia. Discedunt hyeme liuiæ, nec
2 apud nos hybernare patiūtur: plurimum curæ proli impendūt. Minimum
in columbaceo genere turtur est, colore fere cinereo. Frugibus uiuunt tur- *Turtur, Τρυγών.*
tures, bibunt, coeunt, gerunt uterum ac pariunt, nō aliter atque de palum-
3 bis diximus. Degūt æstate locis frigidis, hyeme tepidis: ideóque æstate tan-
tum apparet turtur: hyeme se. cōdit aut discedit: nec enim hybernare apud
B nos patitur: nemo enim, prope dixerim, uidisse per hyemem uspiam turtu-
rem dicitur. Latēre autem incipit præpinguis: & quanquam pennas in la-
tebra dimittit, tamen pinguedinem seruat. Volant gregatim cum accedūt,
4 & cum suo tempore abeūt. Turturi cum uocem reddit, pars nouissima al-
ui uehementer citatur: euenítque nonnunquam crepitus alui. Turturis ca-
ro difficilius quidem concoquitur quàm columbarum, turdorum, meru-
larum aut paruarum auium: succum tamen probum gignit, si recte con-
coquatur. & temperatura sicca turtur est, præsertim si in locis mōtanis ui-
ctitarit. neque recens mactata edēda eius caro est: sed ubi uno, minimum,
die adseruata sit: fit enim hoc pacto, ut & minime dura euadat, sed friabilis
iam, & omnino uitio careat. Turturis sanguine utuntur medici ad recētia
C oculorum uulnera, uti in columbis dictum est: fimum turturis albugines
extenuat. Turtur cum pyrali pugnat: locus enim pascendi uictúsque idem *Pyralis. Ignaria.*
eorum traditur. Turtur quoque & chloreus pugnant: & occiditur à chlo- *Chloreus,*
reo turtur. *Luteus.*

1 Palumbes Italiam autumno relicturæ, quonam pacto capiantur, explicat Blō-
dus in regione Latina. 2 Plurimum curæ: Vide an hoc intelligat Oppianus dè
columbis: nam id significat πελειάς nonnunquam apud poëtas. 3 Turtur uere oc-
cultatur, inquit Plinius, pennásque amittit. 4 Turtures quo pacto capiātur cantu
& saltatione, legas apud Ælianum.

De phasiana, tetrace, erithrotaone, otide, & oto. Cap. CXXX.

1 Gallinam phasianus alimēti bonitate cōcoctionísque facilitate æquat, *Phasiana.*
D suauitate uincit. Auis est minime altiuola, sed terrena & puluerattix. *Phasianus.*
Phasianæ in Colchis geminas ex pluma aures summittunt subrigúntque
2 corniculis similes. Oua pariunt punctis distincta. Phasianum Epænetus ta- *Tatyras.*
tyran, Ptolemæus tetarton uocari dixit & tetraona: nam tetrax alia auis *Tetartos.*
est, & tetrix itē alia. Tetrax, ut Alexander Myndius author est, auis est ma- *Tetraos.*
gnitudine spermologi: colore figlino, sordidis quibusdam maculis lineísq; *Tetrax.*
3 magnis uaria: frugibus uescitur, & quando pepererit, quadruplicē emittit
uocem. Tetrax altera gallinaceum maximum superat magnitudine, specie *Tetrax altera.*
porphyrioni similis: ab auribus utrinque paleæ dependēt, ut in gallinaceo: *Tetrix,*
uox illi grauis. Tetrix quam Athenienses uragem uocant, nec terræ nec at- *urax.*

bori suum nidum committit, sed frutici: & non aliter atque alauda nidum E
Erythrotaon. patêre aurę cupit. Decet Erythrotaonas suus nitor, absolutáque nigritia, in 4
superciliis cocci rubor. Alterum eorum genus uulturum magnitudinē ex- 5
cedit, quorum & colorem reddit: nec ulla ales, excepto struthiocamelo, ma
ius corpore implens pondus, in tantum aucta, ut in terra quoque immobi-
lis prehendatur. Gignunt eos Alpes & septētrionalis regio. In auiariis sapo-
rem perdunt: moriuntur cōtumacia spiritu reuocato. Proxime iis sunt (ter-
Auis tarda. Otis. tium scilicet genus) quas Hispania aues tardas appellat, Gręci otidas, dānatas in cibis: emissa enim ossibus medulla odoris tędium extemplo sequitur.
ὠτίς. Otides in Hispania frequētes, inquit Strabo. Otides, ut authores sunt Xeno
phon & Plutarchus, carnem habēt suauem, & facile capiūtur. Sunt autem
ὦτος. Hæc, ni fallor, eadem est cum secūda illa specie erithrotaonis. otides (quos & ὠτὰς uocant) aues parum uolaces, & quæ uolando cito defati- F
gantur, non aliter atque perdices. Imitatrix hæc auis est, eorum præsertim
quæ ab homine fieri uiderit, ut eadem quoque facere conetur. Aucupes in
aduersum earum stantes, pharmaco quopiam oculos suos inungunt, un-
guento alio quod oculorum palpebras cōglutinet, haud procul inde in ua-
sculis apparato: quod aues conspicatæ idem facere tentant, medicamento
Otis. Otus. Theodorus tardam uocat. ex uasculis accepto: itáq; facillime apprehenduntur. Ales magna otis otúsue est: & tricenis diebus incubat. Gula eius tota ampla est & lata: ingluuies
nulla. appendices habet paucas quasdam infra quà desinit intestinum. Fi-
dipes tribus insistens digitis, magnitudine gallinacei grandioris, colore co
turnicis: capite oblōgo, oculis amplis, rostro acuto, lingua ossea, gracili col-
lo. Equis mirum in modum delectari fertur, adeo ut si quis pellem equinā G
λαγωδίας. ὦτος, otus. sibi induat, eo pacto quot libuerit capere posse: nōnulli λαγωδίας uocarūt. Vt 6
uero alij otus colūbæ est magnitudine. noctuę similis, nō tamē auis noctur
Nycticorax. Asio. na) pinnulis circiter aures eminentibus præditus, unde & nomen illi, quasi
auritum dicas: nonnulli nycticoraca eum appellant: quidam latine & asio- 7
nem uocant. Hominum hic imitator in omnibus est: saltātes quoque imi-
tatur, & capitur haud difficulter, ut noctua, inter saltandū intentus ex imi-
tandi uoluptate in alterum aucupem, altero circumeunte, aut clanculum à
ὠτίς. ὠτίς. tergo stante. Ducem se præbet otus coturnicibus aliò migrantibus. ὠτίδων 8
(quas & ὠτίδας uocari tradit Galenus) caro media est inter gruum carnem
& anserum, non tam dura scilicet atque fibrosa quàm sit gruum caro. Ex-
crementosa est, ac proinde uitanda iis qui salubri, id est tenui uictus ratio- H
ne uti uolent.

Phasianica auis, ὄρνις φασιανικός. 1 Gallinā, ὄρνιθας φασιανικὰς uocāt nōnulli: ut Pollux & Athenęus. 2 Martial. lib. 13:
Argiua primum sum transportata carina:
Ante mihi notum nil nisi phasis erat. 3 τετράζει τὴν φωνὴν, an quadripartitam. 4 Alij legunt apud Plinium tetragonas, alij tetrahonas, alij tetraconas.
5 Alterum genus, Hæc forsitan otis est Galeno atque Aristoteli: & otus Athenęo: de quibus mox dicetur. 6 Otus, Plinius, Bubone minor est, noctuis maior. 7 Pennatorum animalium, inquit Plinius, buboni tantum & oto plumæ uelut aures.
8 Videtur ex Aristotele hoc loco quod uncos habeat ungues: statim enim adiungit: Omnes uero aues uncæ, &c. Considera.

De coturnice

A De coturnice, perdice, galerita, & aliis id genus quibusdam terrenis grauioribúsue. Cap. CXXXI.

COturnices ægre uolant, propter sui corporis pondus: sunt enim corpore grandiore, quàm ut suis pennis deferre possint, uociferántque ob eam rem cum uolant: laborant enim quasi oppressæ onere. Parua auis coturnix est: cui præ cæteris hæc propria habentur, ut & ingluuiem infrà amplam, & gulam prope uétriculum amplam & latam habeat. Fel aliis earum uentri, aliis intestino adhæret. Fœmina coturnix, ut author est Alexander Myndius, collũ habet gracilius: neque sub mento nigra illa adsunt quæ maribus: & si dissecatur, ingluuies inuenitur non adeo ampla, cor uero magnum, & fel intestinis adnexum. Testes maribus sub iecinore continentur, ut in Coturnix. ὄρτυξ.
B gallinaceis. Nunquam in arbore, sed humi consistit coturnix, & humi nidulatur, sicuti & perdix & reliqua generis eiusdem, quæ scilicet aues grauiores sunt, & non alte uolant. Nidos autem non faciunt, sed facta in aprico area, atque uepribus quibusdã & materia huiuscemodi cõgestis, quoad accipitrum & aquilarum iniuriam deuitare possint, oua edunt & incubãt. Mox cum excluserint, protinus pullos educunt, propterea quòd nequeunt suo uolatu iis cibum administrare. Refouent suos pullos sub seipsas ducẽdo more gallinarum & coturnices & perdices. nec eodem loco & pariunt & incubant, ne quis locum percipiat longioris temporis mora. Mares cum diffugerit fœmina ut incubet, tumultuant, clamitant, pugnámque inter se conferunt: (hos autem χήρους uocant, id est cœlibes:) qui autem uictus fuerit, sequitur uictoris uenerem patiens. uerum hoc non ita fieri semper, sed Perdix. In aprico, ἐν ἁλῳ.
C 2 certo tempore anni planum est: usqueadeo tum perdices tum coturnices copia libidinis gaudent, ut in aucupántes corruant, & sæpenumero capitibus eorum residant. Coturnix uel in pugna ipsa garrula est, & ãnte pugnã mares canunt. Coturnicibus ueratri semen gratissimus cibus: quam ob caussam eas damnauere in mensis, simulque comitialem propter morbũ despui suetum, quem solæ ãnimalium sentiunt præter hominem. Adeo tamen palatis uidentur gratæ, ut in auiariis pastæ pinguésque ueneant care, sicuti &
3 quæ miliariæ dicuntur. Discedunt coturnices mense Augusto in calidiora loca, nisi paucæ locis apricis remanserint, & pinguiores per id tempus capiuntur. Et cum ad nos redeunt, aduolant gregatim non sine periculo na- Miliariæ.
D uigantium, cum appropinquauere terris: quippe uelis sæpe insidũt, & hoc semper noctu, mergúntque nauigia. Iter est his per hòspitia certa. Austro nõ uolant, humido scilicet & grauiore uento: aura tamen uehi uolũt, propter pondus corporum uirésque paruas. Aquilone ergo maxime uolant. Cum ad nos ueniunt, terrestres potius quàm sublimes, & sine ducibus pergunt:
4 at cum hinc abeunt, ducibus oto & lingulata & ortygometra proficiscuntur, atque etiam cenchramo, qui eas noctu hortatur, excitat, admonétque itineris, perseuerantiórque festinat peruenire ad expetitas sibi terras. Huius uocem cum senserint aucupes, intelligunt parari discessum. A coturnicibus magnitudine tantum differt lagopus, croceo tinctu, in cibis gratissima. Est & alia lagopus, pedes leporino uillo ei nomen hoc dedere, cætero Cenchramus. Cynchramus. Cychramus. Lagopus. Lagopus alia.

candidæ,columbarum magnitudine. Non extra terram in qua naſcitur ea E
ueſci facile:quando nec uiua mãſueſcit,& corpus occiſæ ſtatim marceſcit.

Perdix.
Cacabis.

Neque perdix altiuola eſt,ſed terræ propinqua uolat,ſpatiiſque breuibus:
Nec facit in ramis altóque cacumine nidos.
Propter humum uolitat,ponítque in ſepibus oua.

Perdix ingluuiem habet præpoſitam uentriculo,& appendices quaſdã paucas infra quã deſinit inteſtinũ. In Paphlagonia bina perdicibus corda. coitus tempore teſtes habẽt perdices magnitudine inſignes, aliàs uero omnino obſcuros:ita ut hybernis menſibus ne ullos quidem teſtes in his haberi nonnulli arbitrentur. perdicẽ non pingueſcere tradunt. nidificãt, pariunt & incubant oua fœminæ non aliter ac de coturnicibus diximus. Mares itẽ libidinis intemperantia ſimiliter tumultuant, clamitant pugnámq; inter F ſe conſerunt.Pariunt fœminæ oua nõnunquam quindecim aut ſexdecim.

Videbitur forſitan Ariſto.his in locis non ſatis ſibi cõſtare lib.6.hiſt.animaliũ,& li.9.

Et bina ouorum receptacula faciunt nonnunquam perdices: in altero fœmina incubat,in altero mas:excludítque ſua uterque & educat. Nonnunquam uero oua mares quæ cõmpererint, peruoluunt & frangunt præ ſua ſalacitate,ne fœmina incubet: quod ne accidat fœmina contra emolliens, clanculo diffugiens parit:ſed fit ſępius,ut prę turgore parturiendi,quolibet loco edat,& mare pręſenti:uerum ut oua ſeruentur,nunquam ad ea ſubito accedit.Plerunque uero fœminæ tranſuehunt partus,ut mares fallant.Et ſi quis hominum ubi incubent,propinquabit,egreſſæ matres uenientibus ſeſe ſponte efferunt: & ſimulata debilitate uel pedum uel alarum, quaſi ſtatim capi poſſint,greſſus fingunt tardiores. Hoc mẽdacio ſolicitant obuios G & eludunt, quoad prouecti lõgius à nidis auocentur. Coitus tempore uolant tam mas quàm fœmina ore hiante,exertáque lingua: uel, ut Ariſtoteles refert,ore hiante exertáque lingua & mares & fœminæ coeunt. Neque in alio animali par opus libidinis:ſi contra mares ſteterint fœminę,eo quo

De cauſis horum pulcherrimã inuenies cõtẽplationẽ lib. de generat. animalium.

ad libidinem excitantur tempore,aura ab his flante,prægnantes fiunt. Plerunque etiam uoce marium,utero ingraueſcunt, ſi geſtiunt ac libidine turgent.Quin & uolatu quoque ſuperne marium effici idem poteſt: quaſi uidelicet mas ipſe in fœminam fœtificum ſpiritum demittat. Puluere ſe uolutare ſolẽt perdices. Earum uita amplius quàm ad ſexdecim annos durare 5

Perdix altera.

exiſtimatur. In Italia alterum eſt perdicum genus,magnitudine minore, & uolatu incompoſito:roſtro minime ruſo. Perdix uulture maior ex India H ad Cæſarem miſſa eſt.Perdices ſane cum ubique liberæ ſint, ut aues uniuerſæ, 6 in Bœotia non ſunt: nec cum uolant,ſui ſunt iuris: ſed in ipſo aere, quas tranſire non ualeant,metas habent,ut nec in Atticum ſolum tranſmeent.

Syroperdix.

Syroperdix in Antiochia Piſidiæ, perdice minor eſt, & niger excepto roſtro,quod ruſum ſpectatur.lapides deuorat atque conficit. Non manſueſcit,ſed ſemper perſeuerat ferus eſſe.Eius carnes & denſiores ſunt quàm cæterarum,& ſuauiorem cibi uſum præſtant. Perdicis caro facile concoquitur,probúmque generat ſuccum:quæ tamen minime recens edẽda eſt, ſed ubi unum,quàm minime,diem ſuſpenſum adſeruaueris: ita nanque eius durities facile amittitur.Quę circa Cirrham perdices inueniuntur,carum

caro

A caro ingrati saporis est, neque edendo sunt. Si sorbeantur oua perdicis, putantur fœcũditatatem facere, lactis quoque copiam. Perdicis fel atque gallinæ ad medicinæ usum aliis præstat. Fel perdicum cum mellis ęquo pondere, contusis oculis inungitur: per se uero ad claritatem: Hippocratis (ut putant) authoritate adiicitur, quod in argentea pyxide obseruari iubent. Oua perdicum in uase æreo decocta cum melle, ulceribus oculorũ & glaucomatis medentur. Sanguis perdicis oculorum ulceribus recentibus, & oculis cruore suffusis illinitur atque lusciosis. Curruut ut perdices rusticulæ: de qua Martialis, *Rusticula.*

Rustica sum perdix: quid refert? si sapor idem est: *Rustica perdix*
Carior est perdix, sic sapit illa magis. *Aliàs, si sapit.*

B Terrena quoque & pulueratrix attagena est, neque uolax multum: corpo- *Ἀτταγήν,*
7 re quàm sit perdix paulo grandiore, toto dorso punctis maculísue insignis: *Attagena,*
colore aliàs figlino ad subrufum magis tendente. Ob corporis grauitatem *Attagen.*
alarúmque paruitatem, canibus facillime capitur à uenatoribus. Auis mul *Ἀττάγα.* *Ἀτταγάς.*
8 tipara est attagen, frugibúsq; uictitat, & pulueratrix est. Quondam existimatus inter raras aues: iam & in Gallia & Hispania capitur, & in Alpibus etiam. Auis uocalis aliàs, captus uero obmutescens, adeo ut nullam edat uocem, tantum abest ut mãsuescat. Traducti autem attagenes ad Pylas ex Lycia, (ut Socrates author est) coturnicum uocem aliquandiu edidere. Atta-
9 genæ caro facillime cõcoquitur, & probum creat succum. Attagen Ionius maxime celebratur, teste uel Coquo Martiale,

C Inter sapores fertur alitum primus
Ionicarum gustus attagenarum.

Attagas (tagenarium quoque uocari solet) pennas gestat maculis pũctísue *Ἀτταγᾶς.*
uariegatas. in locis uictitat campestribus atque stagnantibus: ideóque in *Ταγηνάρειον.*
Marathone frequens. Humi quoque uersatur, nec unquam in arbore cõ- *Scolopax.*
10 sistit, quæ scolopax dicitur uel ascalopax. Per sepes hortorum capitur. ma- *Ascalopax.*
gnitudine quanta gallina est, rostro longo, colore attagenæ: currit celeriter, & hominem mire diligit. Quæ galerita, ab apice quem in capite ge- *Galerita.*
stat, quondam appellata est, postea alauda gallico uocabulo dicta est, Græ- *Alauda.*
ci corydon & corydalon uocant. Auicula hæc non in arbore consistit, sed *Κόρυδος,*
humi, in uiis & semitis ubique nobis occurrens, apicem in capite ueluti cri *Κορύδαλος.*
D stam ex pilis constantem gestans, pauonis in morem. Hæc & pulueratrix *Κορυδαλίς.*
est. Alaudarum duo genera, alterum terrenum & cristatum, ut dictum est, galerita à crista appellatum: similis hęc est passerculis auiculísue, quos pyr-
11 gitas uocant, uerum maior est galerita. circa uias & semitas reperitur, ut diximus, hyemis pręsertim tempore: alterum gregale, nec singulare more al-
12 terius, uerum colore simile, quanquam magnitudine minus, & galero carens, cibo uero idoneum. Cõdenso frutice nidificat alauda. Alaudæ cum auibus uariis dictis dissident: oua enim inuicem exedunt: ardeolarum quoque oua diripit alauda. Quæ apicem gestat galerita, inquit Galenus, in simplici iure elixa, colicos iuuat, si unà cum suo iure sæpe atq; assidue eda-
31 tur: assam scribit Dioscorides cœliacis prodesse. Et Plinius, coli uitium, in-

quit,sanatur ab aue galerita assa in cibo sumpta. Quidã in uase nouo cum E
plumis exuri iubent,conteríque in cinerem, bibíque ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum: quidam cor eius adalligari fœmini:alij recens tepénsque adhuc deuorari. Cõsularis Asprenatum domus,inquit Plinius,in qua alter è fratribus colo liberatus est aue hac in cibo sumpta,& corde eius in armilla aurea incluso.Hæ fere suum nidum patêre auræ cupiunt.

Merops. Apiaster.

Quem uero Bœotij meropa uocant,hic unus corporis grauitate prohibitus sublime petere,subiens terræ cauernas,facit cunabula & parit, in specu scilicet sex pedum defossa altitudine.Et pēnæ huius auis intus pallidæ sunt, superne cœruleę ut halcyonis:postremæ pinnulę rubrę habētur.Parit sex aut se- 14
ptem æstate.Apibus inimica hæc auis est.Sunt qui meropas genitorum se- 15
nectutem educare confirment,educationis uicem reddere:ut parentes nõ F
modo senescentes,uerũ etiam statim cum iam datur facultas, alantur opera liberorum: nec matrem aut patrem exire, sed in cubili manentes pasci labore eorum.

ὀρτύγιον. χἰνιον.

1 ὀρτύγιον uoce diminutiua dicitur:& χέννιον quoque parua uocatur coturnix. 2 De coturnicis effrenata libidine leges apud Athenæum, lib.9. 3 Miliariæ à milio quo uescuntur,ut inquit Varro,de lingua Latina. Hæc an eadem sit auis cum cenchnamo, consideret lector. 4 Quanam aucupij ratione capiãtur coturnices in Italiam primo uere aduentantes,explicat Blondus in regione Latina. 5 Theodorus lib.5 hist.animaliũ,ad quinque & uiginti annos habet: sed errore,ni fallor, exemplaris Græci,aut scriptoris. 6 Minime rufo,οὐχὶ κίννα βύρινον,ita legitur apud Athenæum:sed melius fortasse si expungatur οὐχὶ,ut sit rostro rufescente:sed nihil uoluimus mutare. 7 Non ἀτταγὼν,sed ἀττάγα dicetur,si Athenæo credimus,& ἀτταγᾶς lingua G
Attica: punctis maculísue insignis, κατάγραφος. 8 Frugibus uictitat: σπερμολόγος ἐστί.An potius? seminibus frugibúsue erutis atque effossis uictitat, uti in spermologo. 9 In alimenti ratione coniunguntur fere attagenę cum perdicibus,& apud Galenum & Oribasium, & cæteros medicos.

Gallinago. Scolopax.

10 Gallinaginem uocat Theod.uernaculã uocem secutus,ut scribit Hermolaus.Scolopax uel ascalopax, uide ne codex Aristotelicus mendosus sit in alterutro loco,an diuersæ sint aues. Hominē mire diligit, φιλάνθρωπος ἐστί. uetus Aristotelis interpres ita reddidit: & diligit appropinquare ad homines. 11 Lib.8.histor.animaliũ.Galerita inter eas aues numeratur,quę hyeme latent: ubi equidem mendosa esse exemplaria crediderim:tum quòd Aëtius dicat hyemis maxime tempore galeritas inueniri,tum uero quòd etiam uetus Aristotelis interpres eo in loco,habet foredoz, cũ aliis in locis pro galerita habeat corozat, aut coroneon pro corydon. 12 Alterum gregale,Hęc forsitan est,de qua Hermolaus:similis est alaudæ terraneola uocata,nisi quòd apice careat,in terra nidificans,unde nomen. Parcus H
(si Hermolao credimus) auis est ab alauda differens,(etiam si qui negant) palũbo minor aliquanto,subtus cãdida, cætero pauoni similis,& crista quoq;. 13 Cœliacis,forsitan colicis legendum. 14 Postremæ pinnulæ.Ita Theodorus, τὰ δὲ ἐπάκρον τῶν πτερύγων ἐρυθρά,id est (ut mihi certe uidetur) in summis alis rubræ.Plinius hæc ita reddidit,colore pinnarum,superne cyaneo,priori subrutilo. 15 Æstate,ὑπὸ τὴν ὀπώραν.

De turdorum merularúmque generibus, & aliis quibusdam,quæ cum iis similitudine quadã coniungũtur. Cap. CXXXII.

Turdus, κίχλη. κιχήλη. τειχάς.

IN omni certe rure,& intra uillarum septa pascebãtur in auiariis & turdi & merulæ.Turdorum tria sunt genera,unum uisciuorum,quod nisi uisco atque resina nõ uescitur: & magnitudine picæ est: alterum τειχάς, id est pilare,

A pilare, quod ſonat acute, & magnitudine merulæ eſt: tertium quòd ἰλιὰς *Turdus pilaris.*
ἢ ἰλλὰς quidam uocant, alij τυλάς: iliacum latine non inepte dixeris, mini- *ἰλιὰς, ἢ ἰλλας. Τυλὰς.*
mum inter hæc, minúſque maculis diſtinctum. Turdi nidos ex luto, ut hi-
1 rundines faciunt in ſeceſſu in excelſis arboribus. ſtragulum ſubiiciunt ex *Iliacus turdus.*
uillo & lana, interioráque nidi ex eiſdem conſternunt. Mutat turdus colo- *In cacuminibus arborum, Plinius.*
rem: æſtate nanque color circa collũ uarius, hyeme cõcolor: uoce tamẽ ea-
dem eſt. Aliquot diebus hyeme latet, in uicináque abit, quo hybernum pa-
bulum petat. itáque in Germania hyeme maxime turdi cernuntur. expeti- *Hyeme ψαρὸς, id eſt, ut uertit Theodorus, murino diſtinctus.*
tur à turdis & fagi glans. Turdorum caro durior eſt quàm ſit gallinarum,
perdicum, attagenarum, & id genus aliarum auium: ſuccum tamen, ſi pro-
be concoquatur, & probum generat & minime excrementoſum: eſtq́; , in-
B quit Martialis,

Inter aues turdus, ſi quis me iudice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Turdus inaſſatus cum myrti baccis dyſentericis medetur: turdos quo-
que ediſſe cum baccis myrti prodeſt urinæ. Venere in Italiam Debria-
cenſibus bellis ciuilibus trans Padum externę & nouę aues: ita enim adhuc *Aues nouæ.*
uocantur, turdorum ſpecie, paulum infra columbas magnitudine, ſapore
gratæ. Merularum duo ſunt genera, alterũ nigrum & uulgare, & roſtrum *Merula. κόττυφος. κόσυφος.*
illi rutilum: alterum candidum: magnitudine quidem compari, & uoce ſi-
mili: ſed circa Cyllenam Arcadiæ familiare, nec uſquã alibi naſcens. Prius
illud genus immutatur per tempora & colore & uoce: ex nigro nanque ru- *Hyeme balbutit, inquit Plinius, circa ſolſtitium muta.*
C feſcit, & per hyemem ſtrepitat, cum per æſtatem tumultuanter cantet. ro-
ſtrum quoque anniculis in ebur transfiguratur, duntaxat maribus. Merula
poſtquam ſibi nidũ fecerit, ſtragulum ſubiicit ex uillo & lana, interioráq;
nidi ex eiſdem conſternit, turdorum in morem. Bis parit merula, ſed primi
partus intereunt frigore hyberno: omnium nanque auium prima hæc pa-
rit: poſteriorem partum educat, & feliciter ducit ad finem. ſaliendo ince-
dit merula. Latet hyeme: hoc eſt in uicina abit, nõ occultatur, quemadmo-
dum & turdus. Eius caro quod ad ad alimẽti rationem attinet, nõ aliter at-
que turdorum durior eſt, ſed probum generat ſuccum, uti de turdis dixi-
mus: & merulæ inaſſatæ caro cum myrti baccis dyſentericis medetur. Eſt
& altera auis κόσυφος, id eſt merula à comicis uocata, nõ cantans, ſed muta. *Merula altera*
D E merularum genere eſt bæos auis, merulæ nigræ ſimilis: ſed magnitudine *Βæος, βαιός.*
2 paulo minor. uerſari hæc in ſaxis & tectis ſolita eſt: nec roſtrum rutilum ut *Vetus interpres, & roſtrũ eius rubeum.*
3 merula habet. Merulis affine genus quoddam eſt uenaticum, colore nigrũ,
ſplendide canorum, recte ex eo uenaticũ appellatum, quòd ex auibus mul- *Venatica auis.*
tas ſui cantus permulſione ad ſe allicit & capit. quòd ſi quãdo captã illam *Venatrix.*
4 concluſeris in caueam, muta permanet atque elinguis. Quẽ caprimulgum *Caprimulgus.*
appellant, auis montana eſt, magnitudine paulo maior quàm merula (ut *Αἰγοθήλης.*
aſpectu ſit merula grandior,) minor quàm cuculus, moribus egnior mol- *Αἰποκέφαλος, Capriceps.*
liórue. Parit oua duo aut tria cum plurima. intrat paſtorum ſtabula, capra-
rúmque uberibus aduolat, ſuctum propter lactis, unde nomẽ accepit: cum
ſuxerit, uber extingui caprámque excæcari aiunt. Αἴξ, id eſt capella, alia auis *Αἴξ, Capella.*

est: circa amnes enim & lacus uersatur. Fur nocturnus est: parum clare nã- E
Sturnus. *ψάρος.* que interdiu uidet, sed noctu perspicax est. Sturnus quoque niger est, & 5
ψᾶρα. merulæ magnitudine, sed colore uario est. Sturnorum generi proprium
cateruatim uolare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium
agmen tendentibus. Hyeme abeunt & sturni simili modo atque merulæ
in uicina, propter hybernum pabulum, sed non aliter occultantur. Stur-
norum oryzam solum pascentium stercus simile est crocodileç, quam uo-
Collurio. cant, eiúsque loco uenditur. Collurio auicula similis est merulæ, nisi quòd 6
κολλύριον. magnitudine sit pardali, mollicipitis, atque aliarum huiuscemodi. Vt in
merularum genere alia nigra tota est, alia uero candida: ita & suum ha-
Cœruleus. bent colorem, cœruleus, chlorion, molliceps & pardalus. Cœruleus cya-
κύανος. nósue auicula est colore tota cœruleo, quæ maxime in Scyro colit, saxa a- F
mans, urbanas commorationes odio prosequitur: his locis ubi magna ho-
minum solitudo est, ut montium iugis, delectatur: magnitudine minor
quàm merula, maior paulo quàm fringilla. pede magno est, scandítque
Chlorion. saxa, rostro tenui & longo: crure breui similiter ut pipo est. Chlorion totus 7
Vireo, uel est luteus. coloris minime grati. hyeme hic non uidetur: sed æstiuo solstitio 8
uirio. uenit in conspectũ. Discedit exortu arcturi syderis: magnitudine turturis
Molliceps. est. docilis & ad uitæ munera ingeniosus notatur: sed male uolat. Molli-
Μαλακοκρα- ceps colore totus cinereo, grandi & cartilagineo capite est: magnitudine 9
νεύς. paulo maior quàm turdus. Ore firmo, paruo, rotundo: ualet pedibus, sed
pennæ inualens est. Eodem in loco semper sibi statuit sedem, atque ibidem
Pardalus. capitur: capitur autem maxime per noctuam. Pardalus auicula est colore G
tota cinereo, magnitudine proxima superioribus, sed pennis ac pedibus bo
nis. magna ex parte gregatim uolat, nec singularem hanc uideris: uocẽ fre-
quentem nec grauem emittit. De fidipedibus quæ grauiores sunt, & quæ
in auiariis aut fructus aut ganeæ causa pasci solebant, quæque iis quoquo
modo cognata sunt, hæc dicta sunto.

1 Quod uero sequitur in Aristotele, ἀφιᾶσι δὲ πτῖσιν ἀλλήλαις καὶ ἰχθύας, &c. ut e-
quidem arbitror, de hirundinibus intelligitur, non de turdis: etiam si Plinius addit, pe- I
ne contextim, scilicet hoc ipsum de turdis intelligens. 2 Non βαιὸς sed φαιὸς legit
Theodorus. 3 In tectis, Græci ἐν τοῖς κεραμεῶσι, id est in figlinis. 4 Est apud Ari-
stotelem & αἰγοκέφαλος, id est capriceps, cui gula inferiore parte lata est. lienem nõ ha-
bet: fel uero adhæret simul & uentri & iecinori. 5 Theodorus, Niger est, albis dis-
tinctus maculis. 6 Ita ex ueteri traductione Græca lectio Aldina, & Theodorus,
ita. Collurio eisdem quibus merula uescitur: magnitudo, &c. 7 Tenui, & uetus H
interpres, angusto habet. χελεπὸν, fortasse λεπτὸν erat legendum. 8 Totus luteus,
Theodorus, totus uiridans ex obscuro, χλωρὸς ὅλος. Hunc nonnulli marem esse arbi-
trantur in lutearum genere. 9 Et cartilagineo, χονδρόπυπος: uide ne sit locus hic cor-
ruptus apud Aristot. uetus certe interpres non habet, sed solum, caput habet magnũ.

De auibus carniuoris, & primo de aquilarum generibus.
Cap. CXXXIII.

IN auium genere quibus ungues adunci, prope dixerim omnes, carniuo-
ræ sunt, ut dictum est, ut genera aquilarum omnia, milui, accipitres: ue-
Aquila, ἀετός. scuntur tamen & glande in hoc genere pomísque nonnullæ. Ex his aquilæ
maximus

A maximus honos, maxima & uis quoque: quocirca ossa iis natura tribuit durissima crassissimáque, quibus & medullæ minimum inest. Nidificant aquilæ locis non planis, sed celsis: præcipue quidem arduis saxis & præcipitibus, sed arboribus etiam. Incubant tricenis diebus: oua pariunt terna, sed pullos binos excludunt, ut ex uersu quem ad Musæum referunt authorem constat:

Excludit binos, edit terna, educat unum.

Sed quanuis magna ex parte sic fiat, tamen & tres uisi aliquando sunt pulli: alterum nido in educando expellunt tædio nutriendi: quippe eo tempore ipsis cibum negauit natura, prospiciens ne omnium ferarum fœtus ra
1 perentur. Vngues quoque earum inuertuntur diebus iis: albescunt inedia
B pennæ, ut merito suos oderint partus. Sed pullum eiectum ossifraga excipit & educat. Genera aquilarum non æque omnia prolem fastidiũt: sed difficilior in alendo una cui nomen pygargo: benignior quę nigra est (melanaëtos dicta.) Alunt aquilæ suos pullos donec potestas uolandi fiat: tum nido eos expellunt, post regione, quam ipsi genitores incolunt, tota exterminant, æmulos scilicet rapinæ. Et alioqui unum par aquilarũ magno ad populandum tractu ut satietur, indiget: unde fit ne suos pullos ullo pacto uicinos habere patiantur. Prædantur locis non suo nido propinquis, sed longe distantibus. A meridiano autem tempore operantur & uolant: prioribus horis diei donec impleantur hominum conuentu fora, ignaue sedent.
2 Rapta non protinus ferunt, sed primo deponunt, expertæque pondus, tunc
C demum abeunt. Venatur aquila etiam lepores, hinnulos, uulpes & reliqua quæ uincere ualeat. Condunt reseruántque aquilæ suo in nido quantum cibi pullis supersit: quòd enim die quaque facultas uenandi non datur, fit interdum ne quod portent extrinsecus habeant. Viuit aquila tempore longo, quod diuturnitate nidi eiusdem declaratur. Senescẽtibus aquilis rostrũ superius accrescit, incuruatúrque subinde magis magísque, ut demum fame intereant, non senio nec ægritudine. Rhodus aquilam non habet. Aquilarum pennæ mixtas reliquarum auium pennas deuorare feruntur. Dissidet aquila cum dracone: uescitur enim aquila anguibus: cum ardeola etiã pugnat: unguibus enim ualens aquila aggreditur: ardeola autem repugnando emoritur. Sitta & trochilus cum aquila pugnant: sitta enim oua aquilæ
D frangit: aquila tum ob eam rem, tum etiam quòd carniuora est, aduersatur omnibus. Cum aquila etiam pugnat uultur & olor: uincítque eam sæpius olor. Cymindis chalcísue cum aquila pugnat adeo acriter, ut sæpius ambæ implexæ deferãtur in terram, & uiuæ à pastoribus capiantur. Aquilarum fel acre admodum est, atque corpora exest: coloreque spectatur æruginneo. Hoc, ut fertur, si unà cum Attico melle inungatur, cui hebescunt oculi, plane uisum recreabit, reddétque oculos acutissimos. Lapis aëtites in aquilæ repertus nido custodit partus contra omnes abortuum insidias. Aquilarum plura sunt genera: unum quod pygargus ab albicante cauda dicitur, ac si albicillam nomines. Versatur hæc in cãpis, & lucis, & circa oppida, hinnularia à nonnullis uocata cognomine est: mõtes etiam syluámq; *Pygargus. Albicilla. Hinnularia, νεβροφόνος.*

suis freta uiribus petit. Reliqua genera raro plana & lucos adeunt. Hæc ma E
Plangus, uel Plancus, uel Clangus. Νηττοφόνος, Anataria. Morphnos, uel morphna. Parcnus.
xime inter aquilas difficilem se præbet in fœtu alendo. Alterum genus secundum magnitudine & ui, plangos nomine, νηττοφόνος etiam cognominatur, id est anataria, & morphnos: Homerus parcnon uocauit. Huic ui- 4
ta circa lacus stagnáue, & saltus quoque & conualles. Phomonoe Apollinis dicta filia dentes ei esse prodidit, mutæ alias carenti lingua: eádem nigerrimam, prominentiore cauda: consensit & Boëthus. Ingenium est ei testudines raptas frangere è sublimi iaciendo: quæ sors interemit poëtam Æschy- 5
lum. Aquaticas aues hæc appetit, mergêtes sese subinde, donec sopitas las- 6
satásque rapiat. Spectanda dimicatio, aue ad perfugia litorũ tendente, maxime si condensa arundo sit: aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetat,
In lacus, aliàs in latus.
in lacus cadente, umbrámq; suam nanti sub aqua à litore ostendente: rur- F
sus aue in diuersa, & ubi se minime credat spectari emergente. Hæc causa est gregatim auibus natandi, quia plures simul nõ infestantur, respersu pennarum hostem obcæcantes. Sæpe & aquilæ ipsæ nõ tolerantes pondus apprehensum unà merguntur. Tertium genus magnitudine minima, sed uiribus omnium præstantissima hæc est. Colit montes & syluas μελαναίετος à
Μελαναίετος, Pulla aquila, Fuluia. Λαγωφόνος, Leporaria, Valeria.
Græcis dicta, id est pulla aut fuluia: & λαγωφόνος, id est leporaria: eadémq; ualeria. Sola aquilarum fœtus suos alit atque educit: cæteræ fugant. Pernix est & prompta ac pugnax intrepidáque. liberalis non inuida est, modesta 7
etiam nec petulans: quippe quæ non clangat neque murmuret. Quartum 8
Percnopterus, ὀρειπέλαργος, Ciconia montana. Γυπαίετος.
genus percnopterus, capite albicante, corpore maiore quàm cæteræ adhuc G
dictæ, sed alis breuioribus, cauda longiore, uulturina specie, ὀρειπέλαργος co- 9
gnominatur, id est ciconia montana, & γυπαίετος imbecillis & degener est: quippe quæ à coruo cæterísque id genus alitibus uerberetur fugetúrq;: grauis est enim & uictu iners, famelica semper est & querulę murmurationis, incolit lucos. Nec cæterarum aquilarum uitiis caret: & bonorum quæ illæ obtinent expers est. Sola aquilarum exanima fert corpora: cætera eum occidêre confidunt. Quintũ genus quod haliętus, hoc est marina aquila uo-
Haliæetus. Haliaëtus.
catur, ceruice magna & crassa, alis curuantibus, cauda lata. Moratur hæc in 10
litoribus & oris maritimis: & lacus quoque petit. Clarissima est oculorum acie, librans ex alto sese, uisóque in mari pisce præceps in eum ruens, & discussis pectore aquis rapiens. Accidit huic sæpius, ut eum ferre quod ceperit, nequeat, in gurgitem demergatur. Haliętus tãtum (inquit Plinius) im- 11
plumes etiamnum pullos suos percutiens subinde cogit aduersos intueri H
solis radios: & si conniuẽtem flentémque animaduertit, præcipitat è nido, uelut adulterinum & degenerem: illũ cuius acies firma contra steterit, educat. Haliæeti (ut Plinius author est) suum genus non habent, sed ex diuerso
Γνήσιος αἰετός. Χρυσάετος, Stellaris aquila. Media magnitudine, inquit Plinius.
aquilarum coitu nascuntur: & id quidem quod ex iis natum est, in ossifragis genus habet. Mixto huius aquilæ felle cũ melle Attico, inunguntur nubeculæ suffusionésque oculorum. Sextum genus γνήσιον appellant, id est uerum ac germanum, uelut solũ incorruptæ originis: alij chrysaëton, alij stellarem uocant. Maxima aquilarum omniũ hæc est; maior etiam quàm ossifraga: sed cæteras aquilas uel sesquialtera proportione excedit: colore subrutilo,

A rutilo, rara conspectu. Hoc genus aquilarum hinnulos, lepores, grues, aues
12 cortales uenatur: quin et tauros inuadit. Ex aquilarum genere una tantum
quæ Iouis appellatur carnes non attingit, sed ad uictum illi herba satis est. *Iouis aquila.*
13 Quod ex haliæetis natum est, in ossifragis genus habet, ut dictũ est: è qui- *Ossifraga.*
bus uultures progenerantur minores: & ex iis magni, qui omnino non ge- *Ossifragus. φήνη.*
nerant. Ossifragam Græci φήνην & φῆνιν dicũt: aquilis cognatum genus un- *φῆνις.*
cungue carniuorúmque: eius magnitudo maior est quàm aquilę: color ex *Vultur.*
cinere albicãs. Parum hæc oculis ualet: nubecula enim oculos habet læsos. *Nubecula etc.*
Probe & fœtificat & uiuit: cœnægerula & benigna est. Nutricat bene & *ἐπιγύρωται γύψ.*
suos pullos & aquilæ: cum enim aquila suos nido eiecerit, hæc recipit eos
ac educat. Eiicit nanque suos aquila antequam uolandi tempus sit, adhuc
B parentis operam desiderantes, nec uolandi adeptos facultatẽ. Deiecti pulli
uociferantur: sed ossifraga recipit eos benigne, & tuetur, & alit dum quan-
tum satis sit adolescant. Ossifragi uenter paulatim epotus, calculos cum lo-
tio pellere proditur. Vnũ est ossifrago intestinum mirabili natura, omnia
deuorata conficienti: huius partem extremam adalligatam prodesse cõtra
colum constat. Vultures minores ex haliæetis progenerantur, uti modo di- *Vultur, γὺψ, αἰγυπιός.*
ximus. Vulturum nanque duo genera: alterum paruum & albicantius, al-
terum maius & coloris cinerei aut nigri. Vultur ut fere grauiores, nisi ex
procursu aut altiore tumulo immissum non euolat. Nidificat in excelsissi-
mis rupibus: unde fit ut raro nidus & pulli uulturis cernantur: ideo etiam
fuere qui putarent illos ex diuerso orbe nobis incognito aduolare falsò:
C quanquam enim difficile nidum eius alitis uideris, tamen uisus aliquan-
do est: neque certe locorum pluriũ incola auis hæc est. Edit non plus quàm
unum ouum, aut duo cum plurimum: & fœtus sæpe cernuntur fere bini.
Vmbricius aruspex author est triduo ante aut biduo uolare eos, ubi cada-
uera futura sunt: & multi exercitum sequẽtes repente apparent. Cũ aquila
pugnat uultur: & inimici inter se sunt uultur & æsalo. Ex uolucribus in
auxilio contra serpentes primum uultur est. Annotandum quoque minus
uirium esse nigris. Pennarũ ex his nidore, si urantur, fugari eas dicunt: uul-
tures unguento fugantur, sed alios appetunt odores. Immussulum aliqui *Theophrast.*
uulturis pullum arbitrantur: & sanqualem ossifragam: Massurius immussu- *Vnguento necantur.*
lum dicit esse pullum aquilæ priusquam albicet cauda: quidã post Mutium *Immussulus*
D augurem uisos non esse Romę cõfirmauere. Ego (quod ueri similius est, in- *sanqualis.*
quit Plinius) in desidia rerum omnium non arbitror agnitos. Sunt in Arca-
dia circa paludem quæ Tantali dicitur, aquilæ, quæ cycniæ uocantur, co- *Cycniæ.*
lore candido æque atque olores.

1 Plinius: Eiectos ab ijs cognatum genus ossifragi excipiunt, & educant cum suis.
2 Hæc tribuit Ælianus pręcipue generi illi, quod chrysaetos & stellatis appellatur. Quàm caute lepores uenatur aquila ostendit Aristoteles: quo uero pacto educantur instituuntúrque ad uenationem apud Indos, explicat Ælianus. 3 Lucis, τὰ ἄλση.
4 Circa lacus, uetus interpres in desertis & montanis 5 Quæ sors, Lege Valeri. Max. lib. 9, & Gellium lib. 13, & lib. 7. Hæc de aquila in genere uel de haliaëto dicuntur, nisi codex sit mendosus apud Aristotelem. 6 Donec sopitas &c. Aristoteles ita, Donec uel strangulet in humore, uel per summa corripiat. 7 Plinius, Sola sine clã-

ὑπαιετός, gore sine murmuratione. 8 Percnopterus, ab alarum notis, inquit Theodorus, uel E
Subaquila. ab alarum nigritia. 9 γυπάετος, Videtur Theodorus ὑπαίετος hic legisse, id est sub-
aquila. Alis minimis, Plinius: Corpore maiore, &c. μεγέθει μέγιστος. uetus interpres, Quã
titas eius est, quasi medietas aliorũ: ubi suspecta forsitan uideri poterent Græca exem-
Nisus. plaria, & legẽdum esse corpore minore. 10 Nisus in haliaetum mutatus narratur.
Ouid. lib. 8 Metamorph. 11 Quæ Plinius hoc in loco de haliaeto narrat, alij ad
alia aquilarum genera referunt: ut Ambrosius lib. 5 Hexamer. & Aristoteles lib. 9 hi-
stor. animaliũ, nisi forsitan totum illud caput sit mendosum: quod sane suspicor. 12
Quonam modo tauros inuadit hoc aquilarum genus, leges apud Ælianum lib. 14.
Barbata. 13 Genus aquilæ quam barbaram uocant, Thusci ossifragam dicũt. Ossifragam ab
ossifrago distinguit Hermolaus, in Corr.

De accipitrum generibus. Cap. CXXXIIII. F

Accipiter, ἱέραξ. ET accipitrum quoque generi natura 1
Oráque adunca dedit, curuos dedit unguibus hamos.

Hi multo inter se magnitudine differunt. Color iis maculis distinguitur ceu lineis. Fel habet accipiter iecori simul & intestino adhærens. Lien illi usque adeo exiguus, ut propemodum sensum effugiat: & uentriculus quoque feruentior: & quanuis uorax sit, auium tamen quas ceperit, cor nunquam comedit. Nidulatur locis arduis & saxosis: & uicenis diebus incubat. Accipitres tutius Massiliç humi fœtificãt, nec alibi nascuntur illis assueti gentibus. In Thraciæ parte homines atque accipitres societate quadam aucupãtur: hi ex syluis frutetísue & arundinetis excitant aues: illi superuolantes deprimunt: rursus captas, aucupes diuidunt cum illis. Accipiter Ægyptius G mansuetior est quàm sint alij. Accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus ad inunctiones omnium oculi uitiorum putatur: item fimi eius cinis cum Attico melle. Genera non pauciora quàm decem esse accipitrum aliqui prodiderunt. Plinius accipitrum genera inquit, XVI inuenimus. Differunt autem, quòd alij columbam humi cõsidentem feriunt rapiúntque, uolantem non appetunt: alij super arborem aut tale quid conscendentem uenãtur: sin humi est aut uolat, non inuadunt: alij neque humi neque in sublimi manentem aggrediuntur, sed uolantem capere conantur. Fertur etiã à columbis quodq; accipitrum genus cognosci: itaque cum accipiter prouolat, si sublimipeta est, manent quo constiterint loco: sed si humipeta qui prouolat, est, non manent, sed continuo auolant contra naturam eius auxiliantes
Triorchis. sibi. Accipitrum genus primum uiribúsque ualentissimũ triorchis à nu- 2
Buteo. mero testium nuncupatus: buteonem hunc appellãt Romani: miluo æqui- H
paratur magnitudine, sempérq; cernitur, uti Aristoteles author est. Buteo 3
hostis est ranæ rubetæ & angui: rapit enim eos atque exedit. In Balearibus
Aesalon. in honore mensarum est. Secundum genus æsalona Græci uocant, qui 4
Aesalo. (si Plinio credimus) omni tempore apparet: cæteri hyeme abeũt. Æsalo & uultur inuicem inimici sunt. Et uulpi quoque hostis æsalo est: ferit enim, pilósque eius euellit, occidítque catulos, ut qui uncos habeat ungues: contra coruus (ut qui uulpi amicus est) pugnat cum æsalone: unde fit ut uulpi,
Circus, κίρκος. cum ab æsalone percutitur, auxilietur coruus. Tertium circus, claudum altero pede: cui cum uulpe quoq; inimicitiæ sunt, & propter communem

A uictum: (carne enim uiuunt) uulpem inuadit & uulnerat. Ex ferociorum *Asterias, stellaris.*
accipitrum numero circus est: & gallinarum domesticarum quoque pullis
insidiatur. Et alia accipitrum genera sunt, asterias, id est stellaris, & per- *Pernes.* *Palumbarius,*
nes, & palumbarius siue φασσοφόνος φαβοτύπος, qui in ferociorum accipitrũ *φασσοφόνος.*
numero censetur. Subuteones uel ὑποτριόρχαι appellantur accipitres, qui *φαβοτύπος.*
5 latiores sunt: alij perci, & σπιζίαι uel fringillarij: alij λεῖοι, id est leues: & φρυνο- *Subuteo, ὑποτριόρχης.*
λόγοι, id est rubetarij: hi abunde uiuunt, & propter humum uolitant. Chal- *Percus.*
cis raro apparet, rarus etiam in syluis: montes etenim incolit. nigro colore *λεῖος, uel leuis.*
est, magnitudine accipitris, quem palumbarium nominant, forma longa
ac tenui, Iones cymindem eam appellant: cuius Homerus etiam meminit *Chalcis.*
in Iliade, cum dicit, *Cymindis.*

B Chalcida dij perhibent, homines dixere cymindem.

6 Nocturnus accipiter est. Sunt qui hanc auem non aliã esse quàm ptyngem *Ptynx.*
uelint. Interdiu minus apparet, quia clare non uidet, sed noctu uenatur mo
re aquilæ. Et pugnat uero cum aquila adeo acriter, ut sæpius ambæ imple-
xæ deferantur in terram, & uiuæ à pastoribus capiãtur. Parit hæc oua duo,
& in saxis speluncisq; nidulatur. Genus accipitris tinnunculum uocãt ru- *Tinnunculus.*
stici, qui fere in ædificiis nidos facit. Columbas defendit hic, terrétque cæ-
teros accipitres naturali potentia, in tantum ut uisum uocémque eius fu-
giant. Hac de causa præcipuus columbis amor eorum. Ferúntque si in qua-
tuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem colum-
bas: uel uti narrat Columella, eius pulli singuli fictilibus ollis conduntur,
C stipantiáque opercula superponuntur, & gypso lita uasa in angulis colum-
barij suspenduntur: quę res auibus amorem loci sic conciliat, ne unquã de-
serant, multiuaga alioquin aue. Sunt qui Cenchrin tinnunculum uocãt: *Cenchris.*
& accipitrum quoque generis hanc Græci faciunt. Ventriculus illi mini-
me carnosus, sed ingluuiei similis. Plurima in aduñco genere parit: cum o-
mnes quibus ungues adunci, parcius generant. huius quatuor reperti sunt
pulli, sed plures etiam posse procreari apertum est. Rubrum est eius ouum
modo minij. sola fere aduncarum bibit. Cenchridis fimum albugines ex-
tenuat. Milui ex accipitrum genere magnitudine differũt. Rapacissima & *Miluus.*
famelica semper ales atque carniuora. Ventriculum habet miluus calidũ, *Miluius.*
& lienem exiguum. fel quoque habet iecori simul & intestino adhærens. *ἰκτῖνος.*
D Videntur milui artem gubernandi docuisse caudæ flexibus, in cælo mon-
strante natura, quod opus esset in profundo. Oua pariunt milui bina ma-
gna ex parte, interdum terna: totidémque excludunt. uicenis diebus incu-
bant. Hybernis mensibus latent paucis quibusdam diebus: non tamen ante
hirundinem abeunt. Traduntur autem & solstitiis affici podagra. Miluus
cum coruo pugnat: eripit enim miluus à coruo quicquid tenet, ut qui &
unguibus sit præstãtior & uolatu. Piphex, harpa & miluus amici sunt. Lau- *Piphex.*
datur milui iecur ad oculorum uitia: sed miluorum bilis acris admodũ est,
atque erodit. Colore quoque æruginoso spectatur, & nonnunquam atro.
In Ægypto auem colunt incolæ, quem accipitrem uocant: qui nec nostris *Accipiter Ægyptius.*
simile quicquam habet, nec Ægyptiis: sed & magnitudine excellit, & ua-

Accipiter Aethiopicus. rius magis multo eſt. Hunc eſſe Æthiopicum dicunt, & illuc ex Æthiopia E afferri. Mitis hic præ cæteris eſt qui alibi reperiuntur.

φάλκων. *Accipiter.* 1 φάλκων nomen & ſpecies accipitris eſt, authore Suida. 2 Primum, &c. κράτιστον, id eſt præcipuum, dixit Theod. 3 Buteo, inquit Feſtus, ex eo ſe alit quod accipitri eripuerit: uaſtitatíſque cauſa eſt in iis locis quæ intrauerit. Vbi aduertendum quòd Feſtus hoc in loco accipitrem pro una ſpecie accipit. 4 Æſalon (inquit Plinius) uocatur parua auis oua corui frangens, cuius pulli infeſtantur à uulpibus: inuicem catulos eius ipſámque uellit: quod ubi uiderint corui, contra auxiliātur uelut aduerſus cõmunem hoſtem. 5 σπιζίας uel fringillarius, φρυνολόγος, uel rubetarius. 6 Sunt qui, &c. Ita legit Theodorus apud Ariſtotelem Plinium ſecutus, qui hæc quæ in contextu ſequuntur cymindi attribuit: uerum in Græco exẽplari aliter habetur, ἡ δ' ὕβρις, φασὶ δέ τινες εἶν τὸ αὐτὸ τοῦτ' ὄρνιθα τῷ πτυγί, οὗτος ἡμέρας μὲν οὐ φαίνεται, &c. Et uetus itẽ interpres ita reddidit, Et inuenitur etiam alia quæ dicitur, &c. ut ex iis alia uideatur *Hybris.* eſſe auis, cui hæc attribuit Ariſtoteles, quæ hybris dicatur, & non cymindis. F

De cuculo. Cap. CXXXV.

Cuculus. *Coccyx.* COccyx ex accipitre fieri, tempore anni immutata figura nonnullis putatur: quoniã quo tempore is apparet, accipiter ille cui ſimilis eſt, non aſpicitur: ſed ita fere euenit, ut ne cæteri quidem accipitres item cernãtur, cum primum uocem emiſit cuculus, niſi perquam paucis diebus: ipſéque modico tempore æſtatis uiſus, hyeme non cernitur. Eſt hic neque aduncis unguibus ut accipiter, neque capite accipitri ſimilis: ſed ea utraq; parte columbum potius quàm accipitrem repræſentat: nec alio quàm colore imitatur accipitrem, niſi quòd accipiter maculis diſtinguitur ceu lineis, cuculus uelut punctis. Magnitudo atque uolatus ſimilis accipitrum minimo, qui G magna ex parte id temporis non cernitur, uti modo diximus, quo cuculus apparet: nam uel ambo uiſi aliquando ſunt. Quinetiam ab accipitre abſumi uiſus eſt, ſi quãdo una apparuere: quod nulla auis ſuo in genere ſolet facere. Pullos cuculi fere nemo ſe ait uidiſſe: parit tamen non in nido quem ipſe fecerit, ſed in nidis parit alienis: & interdum quidem in nidis minorũ auium: præcipue autem in palumbium & curucæ, & alaudæ humi, atque etiam in nido chloridis ſuper arborem. Parit maiore ex parte ſingula, raro bina, aut terna cum plurimum. nec ipſe incubat, ſed auis in cuius nido peperit, incubat, excludit atque educat: quo quidem præcipue tẽpore & pinguis & grati ſaporis pullus cuculi eſt. Atque adeo cum iam uolandi potens eſt cuculi pullus, nulla tum auium ſuauitate carnis comparatur illi. Illa uero H quæ educat, cum alienigena pullus accreuerit, ſuos eiicere dicitur, ita ut pereant. Sed de pullorum interitu non conuenit inter omnes: alij eos à genitrice occidi & dari in cibo cuculi pullo aiunt, uidelicet improbatos propter ſpeciem cuculi elegantiorem: ille enim nitidus in ſe nutricem conuertit, ut aiunt: illa gaudet eius ſpecie, miratúrque ſeſe ipſam quòd talem pepererit: ſuos comparatione eius damnat, ut alienos: abſumíque etiã ſe inſpectante patitur, donec corripit ipſam quoque iam uolandi potens. Alij cuculum ipſum repetere nidum cui ſuum ouum mandarit, pullóſque deuorare nutricis uolunt: alij pullum cuculi, quòd magnitudine præſtet, poſſe percipere cibum omnem oblatum, atque ita cæteros fame perire autumant: alij ipſum

A ipſum ut fortiorem, cæteros paſtus conſortes occidere authores ſunt. Sed prudenter ſane prolis ſuæ procreationem moliri uidetur cuculus: cum enim ſe timidum miniméque opitulandi potentem nouerit, facit quaſi ſuppoſititios ſuos pullos, quo ſeruari poſſint. Timiditate enim hæc auis excedit, quippe quæ ab auiculis uellatur, & præ metu earum fugiat. Cuculus immutatur colore, & uocem minus explanat cum ſe abditurus eſt, quod facere exortu caniculæ ſolet. Apparet autem ab ineunte uere ad eius ſyderis ortum. Auem cuculum leporina pelle adalligatum, ſomnum allicere aiunt.

De nocturnis auibus, quæ uncungues ſunt. Cap. CXXXVI.

B NOcturnarum etiam auium nonnullæ aduncis unguibus ſunt: hæ interdiu nequeunt cernere, & noctu uenando cibum ſibi acquirunt. uerum non tota nocte id faciunt, ſed ueſpertino & matutino. Venantur autē mures, lacertos, ſphondilas, parnopas, & huiuſmodi alias quaſdam beſtio-
1 las: γλαυκώδεις græce dicuntur, id eſt noctuæ ſpeciē habentes: quæ etiam ſuperiore palpebra conniuent. Noctuam cæteræ aues omnes die circunuolant, quod mirari uocatur, aduolantéſque percutiunt: quapropter aucupes ea conſtituta, auicularū genera multa & uaria capiunt. In genere adunco noctua eſt. Gulam habet parte inferiore paulo latiorem: & appendices paucas quaſdam infra quà deſinit inteſtinum. Lienem adeo exiguum, ut propemodum ſenſum effugiat. Diebus quibuſdam paucis latitat hyeme. No-
2 ctuas ſexagenis diebus hyemis cubare & nouem uoces habere tradit Nigi-
C dius. Harum genus in Creta inſula nō eſt: etiam ſi qua inuecta ſit, moritur. Diſſidet cornix cum noctua: cornix enim meridie oua ſurripiens noctuæ abſumit, cum non clare interdiu noctua uideat: noctua contrà oua cornicis noctu exedit: eſtq; altera interdiu, altera noctu potentior: item noctua cum orchilo: nam is quoque oua exedit noctuæ. Noctua apibus contraria, & ueſpis crabronibúſque, & ſanguiſugis. Noctuarum contra aues ſolers dimicatio: maiore circundante multitudine, reſupinæ pedibus repugnant, collectæque in arctum, roſtro & unguibus totæ teguntur. Auxiliatur accipiter collegio quodam naturæ, bellúmque partitur. Noctuas ferunt à cauda de ouo exire, ſicuti & bubonem & trogonem, quoniam pondere capitū peruerſa oua poſteriorem partem corporum fouendam matri applicent.
3 Noctua imbre garrula ſerenitatem, ſereno tempeſtatem enunciat. Ebrioſis
D oua noctuæ per triduum data in uino, tædium eius adducunt. Noctuarū genus maximum aſio eſt, quibus pluma auriū modo micat. Huius felle recenti glaucomata emēdari dicūt. Nocturna auis & bubo eſt, & uncos ungues habet. Plumas habet uelut aures. deſerta incolit, nec tantum deſolata, ſed dira etiam & inacceſſa. Noctis monſtrum, nec cantu aliquo uocali, ſed gemitu. itaque in urbibus aut omnino in luce uiſus, dirum oſtenſum eſt. Priuatorum domibus inſidentem plurimis ſcio non fuiſſe feralem, inquit Plinius: uolat nunquam quò libet, ſed tranſuerſus auſertur. Bubonis pedes uſti cum plumbagine herba, contra ſerpentes auxiliari feruntur. Eiuſdem ouo ad capillos remedia demonſtrant. Quis autem, quæſo, ouum bu-

γλαυκώδεις. *Noctua, γλαύξ.* *Trogon.* *Aliàs trigonē, non trygonē.* *Aſio.* *Bubo.*

Ascalaphus. bonis uidere potuit, cum tam ipsam auem uidisse prodigiũ sit. Ascalaphũ E
fabulantur in bubonem uersum. De quo ita cecinit Ouidius,

Ingemuit regina Erebi, testémque prophanum
Fecit auem: sparsúmque caput phlegetontide lympha
In rostrum, & plumas, & grandia lumina uertit.
Ille sibi ablatus fuluis amicitur ab alis:
In caput crescit: longósque reflectitur ungues,
Víxque mouet natas per inertia brachia pennas:
Fœdaque fit uolucris uenturi nuntia luctus
Bubo. Ignauus bubo, dirum mortalibus omen.

Ascalaphus. Ascalaphus appendices quasdã paucas habet, ut noctua, adnatas infrà quà
Byas. desinit intestinum. Byas græce dicitur (hunc & bubonem nonnulli uocát:) F
Bubo. specie similis noctuæ est: sed magnitudine nõ minor q̃ aquila. Nocturna
Ἔλεος, aluco. auis & aduncis unguibus aluco est, maior gallinacco: picas uenatur. Hæc
Αἰγωλιός, tria simili specie constant, aluco, ægolios, & scops. Ægolios quoque (quam
Vlula. ululam interpretantur) nocturna auis est, & uncunguis, specie similis alu- 4
coni & scopi: aluconi compar: & picas quoque uenatur. Interdiu raro ap-
paret: sed noctu uagatur & pascitur: colit saxa & speluncas: pollet ingenio
ac industria in uitæ muneribus. ægolios quaternos nunquam edit pullos.
Colaris. Colarem ulula cæteríque adunci exedũt, unde his oritur bellum. Vlulæ fel
prædicatur ad albugines, suffusiones, caligines: adeps similiter ad claritaté. 5
Scops, ὁ σκώψ, κώψ. Aluconi & ululæ specie similis est, qui scops uocatur, & uncunguis quoq;,
& carne uescitur: uerum magnitudine minor quàm noctua est: colore plũ- G
beo candidis quibusdam maculis distincto: in capite utrinque ad tempora
emicant plumæ. Duo feruntur scopium genera: & hi quidem uocales, alij
uero muti. Et aliqui omnibus anni temporibus apparent: & ob eam rem
Ἀεισκῶπες. ἀεισκῶπες, id est perennes appellantur, qui esui non sunt propter uitiũ carnis. 6
Perennes scopes. colorem habent glaucum: alij autumno interdum apparent, nec plus uno
aut altero die immorantur, qui & esui sunt, & ua'de probantur. Differunt
hi nullo fere alio à perennibus illis, nisi corpulentia pingui, & quòd uox 7
his deest, illis nõ deest: & quòd turturi aut palumbi æquales sunt. Imitatrix
auis hæc est, non aliter atque otus: & eodem modo capitur (ut aiunt) saltãdi
imitatione: & ut nonnulli tradunt scopes aues omnes oris expressione &
articulata uoce longe superant: & quemadmodũm psitacus & pica, sic H
scops hominum & aliarum auium uoces exprimere fertur. Nominan-
tur ab Homero, inquit Plinius, scopes auium genus: neque harum satyri-
cos motus cum insident plerisque memoratos, facile conceperim mente:
Nycticorax. neque ipsę iam aues nascuntur. Aduncis quoque unguibus est nycticorax,
quæ & noctu uenando cibum sibi acquirit: habétque (quemadmodum &
noctua) appendices paucas adnatas infra quà desinit intestinum. Non est 8
Apud nos, id est in Creta. ubique locorum similis nycticorax. Apud nos, inquit Strabo, aquilæ ęqua-
lis est, uocémque grauem edit: in Ægypto uero graculi habet magnitudi-
nem, & uocem omnino diuersam. Nycticoracem nõnulli uocant otum, a-
uem scilicet illam quæ se coturnicibus hinc abeuntibus ducem præbet.

A 1 Ouidius de Nyctimene in noctuam mutata: Conspectum lucémque fugit, Et à cunctis expellitur æthere toto. 2 Vin'(inquit Penicatus in Plauti Menechmo) afferri noctuam, quę tutu usque dicat tibi. Tutu noctuæ uox est. 3 Aliàs, Quibus pluma auri modo micat: uel quibus pluma aurium emicat. 4 Aristoteles ita habet, ὁ μὲν ἐλεὸς μείζων ἀλεκτρυόνος, ὁ δὲ αἰγωλιὸς, παραπλήσιος: ambiguo sane sensu. Quod nec minus ambigue uertit Theodorus: Aluco maior gallinaceo est, ulula cõpar. Ambiguum scilicet an ulula sit παραπλήσιος, id est specie similis, an magnitudine compar: & an sit gallinaceo compar, an aluconi. Vetus interpres ita habet, sensu paulo apertiore, Heleos autẽ gallo maior, & agolius assimilatur ei multum: cuius sensum & nos secuti sumus. 5 Scops, Asionem uocat Theodorus: Tyrannio σκῶπας esse nycticoráces dixit: & σκῶπας dici quasi σκιῶπας τὴν ὄπα, id est uocem noctu edẽtes. 6 Ἀσκαλώπας, Sempasiones uocat Theodorus. ἀεὶ δὲ γλαυκοί, inquit Athenæus, si uerum sit exẽplar. 7 Corpulentia pingui, Ita legit Theodorus apud Aristotelem: τῷ πάχει: uerum Athenæus τῷ τάχει habet, ut scilicet differãt nõ corpulentia, sed pernicitate. 8 *Asio.* *Sempasiones.*
B Cicumam uocat Theodorus. aliàs, cicunia. *Cicuma.*

De hirundinum generibus. Cap. CXXXVII.

1 SVnt etiam in genere non adunco quæ carne uescuntur, ut hirundo: so- *Hirundo, χελιδών.*
láque carne uescens auis, inquit Plinius, ex iis que aduncos ungues non
habent: una quoque ex iis quæ carne uescuntur, bis anno nidificat: quæ (uti
de ea cecinit Ouidius)

Tecta subit: neque adhuc de pectore cædis
Excessere notæ, signatáque sanguine pluma est.

Hirundinum pennæ quandoque è nigris fiunt albæ. Ventriculus hirundi-
ni longior: & neque gulam habet ampliorem, neq; ingluuiem. Fel earum
C aliis uentri, aliis intestino adhæret, uel in eodem hirundinum genere. Vo-
lucrum soli hirundini flexuosi uolatus, uelox celeritas: quibus ex causis ne-
que rapinæ cæterarum alitum obnoxia est. Eadem demum sola auium nõ
nisi in uolatu pascitur: uerũ ut pennis præualere, sic pedibus degenerare ui-
2 detur. Hirundo nulla arte mãsuescit. Discedũt hirũdines hybernis mẽsibus
in uicina: & quidem uisæ sunt hirundines in locis quibusdã angustis nudæ
atq; omnino deplumes. Discedunt ad arcturi ortũ. Cõspiciuntur denuo ad
VII cal. Mart. itaque semestres apparent. Auersæ hirundines coire ferũtur, *Plinius lib. 8. VIII. calend. Mart.*
contra atque cætera auium genera. Bis anno nidificat hirũdo (ut diximus:)
& pullos edit imperfectos & cæcos: quorum adhuc recentium oculi, si quis
stylo eos pupugerit, resanescunt, & cernendi uim postea plane recipiunt.
Indociles quidem sunt, sed intelligentiæ rationem quandam in effingẽdo
D constituendóque nido ostendunt hirundines: luto construunt, stramento
roborant. Si quando inopia est luti, madefactum multa aqua pennis puluc- *Aliàs, madefacta.*
rem spargunt. Ipsum uero nidum plumis floccísque consternunt tepefa-
ciendis ouis: simul ne durus sit infantibus pullis. In enutrienda prole sum-
ma æquitate alternant cibum tam mas quàm fœmina, obseruantes ne qui
pullus acceperit, bis accipiat. Notabili munditia egerũt parentes excremẽ-
ta pullorum: adultioréśque circumagi docent, & foras saturitatem emitte-
re. apibus iniuria hirundo est. Hirundo tam iuxta aquas uolitans ut penna
sæpe percutiat, imbrem prænuntiat. Dicuntur hirundines excluso pullo la
pillum dare: itaque in uentre hirundinum pullis lapilli candido atque ru- *Lapis chelidonius.*

benti colore, qui chelidonij uocantur, magicis narrati artibus inueniũtur. E
Hirundinum caro recens cõcerpta auxiliatur contra serpentes. Vua & fau
cium dolor anginá ue mitigatur hirundinum cinere cum melle illito: sic & 3
tonsillis succurritur & affectibus omnibus qui in gutture, aut columella,
aut ore contigerint: nõnulli & ad uisus claritatem eo usi sunt. Anginis citis
sime succurritur cinere hirundinis ex aqua calida poto. Sed efficaciores ad
omnia, quæ ex hirundinibus monstrantur, pulli syluestrium: figura nidorũ
eos deprehendit, multo tamen efficacissimi ripariarum pulli. Sunt multi
qui cuiuscunque hirundinis pullum edendum censent, ne toto anno me-
tuatur id malum. Strangulatos cum sanguine comburunt in uase, & cine- 4
rem cum pane aut potu dant: quidam & mustelæ cineres pari modo admi-
scent: sic & ad strumæ remedia. dant & comitialibus quotidie potu. In sale F
quoque seruatæ hirundines ad anginam una drachma bibuntur: cui malo
& nidus earum mederi dicitur potus. Hirundinis rostri cinerem cũ myr-
rha tritum, & in uino quod bibitur inspersum securos præstare à temulen-
Hirundo, Rustica. Agrestis. Syluestris. tia tradunt. Inuenit hæc Horus Assyriorum rex. Alterum genus hirun- 5
dinum rusticarum & agrestium, quæ raro in domibus diuersos figura, sed
eadem materia confingunt nidos, totos supinos, faucibus porrectis in an-
gustum, utero capaci: mirum qua peritia occultandis habiles pullis, & sub-
sternendis molles. In Ægypti Heracleotico ostio molem continuatione ni
dorum euaganti Nilo inexpugnabilem opponunt, stadij fere unius spatio,
quod humano opere perfici non posset. In eadem Ægypto iuxta oppidum
Copton insula est sacra Isidi, quam ne laceret amnis idem, muniunt opere, G
incipientibus uernis diebus palea & stramẽto, rostro firmantes, continua-
tis per triduum noctibus, tanto labore, ut multas in opere emori constet:
Riparia. Drepanis, Falcula. Theodor. eáque militia in illis cum anno redit semper. Tertium est earum genus
quæ ripas excauant, atque ita in terra fœtificant: non faciunt hæ nidos. ri-
pariam uocant Latini, drepanis à Græcis dicitur. rara auicula est, apparet æ-
state tantum cum imber incessit: tunc enim & apparet & capitur. Riparia-
rum pulli ad cinerem ambusti omnium hirundinum efficacissimæ morti-
fero faucium morbo, multísque aliis morbis humani corporis medentur. 6
Riparia altera In genere item ripariarum est, cui nidus ex musco arido ita absoluta perfi-
Argathilis. citur pila, ut inueniri non possit aditus. Sũt qui & argathilin in ripariarum
genere numerent. Solerti porro ingenio argathilis suum instituit nidum: H
Apodes. Cypselli. intexit enim specie pilæ lineæ aditu arcto. Vt pennis præualere, sic pedibus 7
degenerare uidentur hirundo, drepanis, & qui apodes dicuntur: hæc enim
omnia & moribus, & uolatu, & specie proxima inter se conspiciũtur. Sunt
uero apodes, quos aliqui cypsellos appellant, hirundinum adeo similes, ut
haud facile discerni ab hirundine possint, nisi quòd tibiis sunt hirsutis. Ni-
Intra saxa uero, infra. Plinius, Nidificãt in scopulis. dum specie cistellæ productæ longius longius fictæ ex luto, uno aditu dato
arctissimo faciunt: idq; locis angustis intra saxa & specus, ut & beluas deui
tare possint & homines. Apparent apodes omnibus anni temporibus. Plu-
rimum uolant quæ apodes uocantur, quia carent usu pedum. hæ sunt quæ
toto mari cernuntur: nec unquam tam longo naues támque continuo
cur-

A cursu recedunt à terra, ut non circunuolitent eas apodes. Cætera genera residunt & sistunt: his quies nisi in nido nulla: aut pendent, aut iacent. Tormina sanant apodes ex uino decocti.

1 Hirundo, Theocrit. εἰδύλ. 7, ἁ δ' ὀλολυγὼν τηλόθεν ἐν πυκινῇσι βάτων τρύζεσκεν ἀκάνθαις. Sunt qui putent ὀλολυγόνα apud Theocritum hirundinem significare. Interpres Theocriti, ex Aristotele (ut scribit) ὀλολυγόνα animal esse tradit, quod in locis uersatur palustribus: esse uero gemebundum, indéque ὀλολυγόνα dici, noctúque præcipue laborare. Hæc ille. Ego uero apud Aristotelem non memini legisse ὀλολυγόνα animalis genus esse: sed uocem quam edunt ranæ masculæ, cum ad coitum fœminas eiciant: coire uero noctu maxime. Aratus, ubi imbrium signa describit, ita habet, ὀλολυγών.
ἢ τρύζει ὀρθρινὸν ἐρημαίη ὀλολυγών. Vbi scholiastes, ὀλολυγὼν auis est turturis in morem in desertis locis syluestribúsue uictitans: uel, ut alij: animal est palustre articulis
B membrísue minime distinctum: oblõgum terreno uermi simile, sed gracilius. Hoc (inquit) non nouit Aristoteles. 2 Discedunt, inquit Plinius, Africos secutæ montiũ recessus (uel ut quidam legere malunt) apricos montium recessus. 3 Pullorum cinerem Asclepiades & Andromachus anginis illinunt: at Dioscorides tam matrum quàm pullorum cinere uritur. 4 Modum quo comburi debeant hirundinum pulli docuit Asclepiades, uti ex eo refert Galenus. 5 Hæc non genera hirundinum dixit Aristoteles, sed similia hirundinibus. 6 In genere, Ita legendum censet Hermolaus hunc locum apud Plinium, nescio quo pacto (ut scribit) ex Aristotele, Theodori fortasse uersionem secutus ex lib. 9 histor. animalium: alij legere malunt, In genere parrharum. 7 Specie pilæ lineæ: ὥσπερ σφαῖρα λίνου. Plinius Ex lino intexens.

De coruino genere, scilicet coruo & cornice, & de monedula. Cap. CXXXVIII.

C

1 Corui non tantum carne aluntur, sed & alio pabulo. Circa urbes præcipue uiuere solent: nec loca mutant aut latent, sed semper apparet. Coruorum pennæ interdum à nigris in albas transeunt. Rostrum coruino generi robustum ac prædurum est. Ingluuiem non habet coruus, sed eius uice gulam amplam & patentem: in coruis ipsis fel aliis uentri, aliis intestino hæret. Coruinum genus, coruus, inquam, cornix, monedula, coniugium nunquam deserit, neque mas scilicet fœminam aut fœmina marem relinquit: minime quoque salax libidinosúmue est, & raro coit. Generat coruus ante solstitium: oua uero non modo bina, ut aliqui uolunt, parit, uerũ etiam plura, quaterna scilicet quináue. Incubat autẽ uiginti diebus, & pul- Coruus, κόραξ
D los cum iam potestas uolãdi est, primum nido eiicit: deinde robustos iam regione tota expellit fugátque longius. Itaque paruis in uicis locísque arctioribus, & ubi non satis cibi pluribus sit, non plus bina coniugia sunt. Circa Cranonem quidem Thessaliæ singula perpetuo, authores sunt Callimachus & Theopompus. Genitores etenim abeunt ipsi, & compares ibi relinquentes, soboli loco cedunt. Coruus tauro & asino aduersarius est: quippe qui aduolans feriat, & eorum oculos laceret. Miluus cum coruo pugnat: eripit enim miluus à coruo quicquid tenet. Coruus uulpi amicus est: pugnat enim cum æsalone: unde fit ut huic, cum ab illo percutitur, auxilie-
2 tur. Ægrescunt corui sexagenis diebus, siti maxime antequam fici coquantur autumno. Prædicunt corui singultu quodam latrantes séque concutiẽ-

tes, si continuabunt, uentos: si uero carptim uocem resorbebunt, uentosum E
imbrem. Et ut Lucretius cecinit,

-Mutant cum tempestatibus unà
Raucisonos cantus cornicum secla uetusta
Coruorúmque greges, ubi aquàm dicuntur & imbres
Poscere, & interdum uentos auráſque uocare.

Corui ouum in æreo uase permixtum illitúmque deraso capite, nigritiam capillis affert: sed donec inarescat, oleum in ore habendum est, ne & dentes simul nigrescant: idq; in umbra faciendum est, neque ante triduum abluendum. Alij sanguine & cerebro eius utuntur cum uino nigro: alij excoquunt ipsum, & nocte concubia in plumbeum uas condunt. Ouum corui grauidis cauendum constat, quoniam transgressus abortus asperos facit. F

Cornix, κορώνη. Cornici natura omniuora est: nam & litora petunt cornices, & quæ unda eiecerit animalia aggrediuntur. Nucis duritiam rostro repugnantem uolantes in altum in saxa tegulásue iaciunt iterum ac sæpius, donec quassatã perfringere queant. circa urbes præcipue uiuere solẽt: neque latent unquã, sed omni tempore apparent. Ales est inauspicatæ garrulitatis, à quibusdã tamen laudata. Huic quoque deest ingluuies: sed eius loco gulam habet latam & patentem. Incessu ambulant cornices, id est pedetentim progrediũtur, neque currunt neque saliunt. Cornicum fœminæ tantum incubant, assiduéque in opere perseuerant: mares his cibum suggerunt, pascúntque incubantes. Pullos edunt imperfectos & cæcos, magnamque proli curam impendunt: quippe quæ sola in aduncorum genere etiam uolantes iam suos G
pullos pascens ipsa comitetur. Longa cornici uita est: & ab autumno corripitur morbo. Cornix cum noctua dissidet: cornix enim meridie oua surripiens noctuæ absumit, cum non clare interdiu noctua uideat: noctua contrà, oua cornicis noctu exedit: estq; altera interdiu, altera noctu potentior.

Tympanus. A cornice occiditur tympanus. Imbres prænuntiat cornix, cum scilicet contra aquam clangores dabit perfundens sese. Et ut ait Vergilius,

Cum cornix plena pluuiam uocat improba uoce,
Et sola in sicca secum spatiatur arena,
Et caput obiectat querulum uenientibus undis.

Et Cicero quoque,

Fusca cornix. Fuscáque nonnunquam cursans per littora cornix
Demersit caput, & fluctum ceruice recepit. H

Cornicis carnes esse, & nidum illinere in longissimis morbis utilissimũ putant: & in tertianis fiat potestas experiendi. Cornicis cerebrum coctum in cibo sumptum capitis doloribus remedio esse traditur.

Monedula, κολοιός. Monedulæ quoque deest ingluuies, sicuti & coruo & cornici, sed eius uice gulã habet amplam & patentem. Monedulam κολοιὸν uocãt: de cuius uenatione hæc narrat Clearchus: Vasculum si statuatur oleo plenum, aues ad uasculi margines accedentes, effigiémque suam in oleo conspicatæ, sese immergunt: quo fit, ut pennis earum ex oleo concretis, facile capiantur. *Sed uide ne apud Athenæũ pro κολοιὸς scribi debeat κελιός.* *Κορακίας, graculus.* Monedularum tria sunt genera: unum quod coracias uocatur (latine graculum appellari putant), 3

magnitudine

A magnitudine quanta cornix,rostro rotūdo & rutilo. In Lemno insula gra-
4 culos ob id colunt, quòd aduerso uolatu occurrant locustarū exitio. Graculi sero à pabulis recedentes hyemem præsagiunt.Immensa in Insubrum
5 tractu examina sunt graculorum monedularúmque, cui soli aui furacitas auri argentíque præcipue mira est. Alterum monedularum genus lycos, *Lycos,* id est lupus cognominatum est:paruum est & scurra. Tertium genus palmipes est,Lydiæ ac Phrygiæ terræ familiare.Monedulæ simili specie est a- *Lupus.*
6 uis,quam spermologon uocant,magnitudine tetraci æqualis,ut author est *Spermologos,* Alexander Myndius,ab eruendis seminibus spermologos & spermatologos uocatur. *Frugilega. Spermatologos.*

1 Apud Apuleium de deo Socratis, uulpes astute coruum laudat his uerbis,
B Quantum ad decorem,pluma mollis,caput argutum,rostrum ualidum:iam ipse oculis perspicax,unguibus tenax: nam de colore quid dicam? Enimuero cum duo colores præstabiles forent, piceus & niueus, quibus inter se nox cum die differunt, utrūq; colorem Apollo suis alitibus condonauit,candidum olori,nigrum coruo. 2 Apud Ouidium 2 Fastorum Phœbus coruo minatur:

At tibi cum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.

3 Coracias,Idem fortasse pyrrhocorax Alpium peculiaris,luteo rostro niger,& præcipuo sapore. *Pyrrhocorax.* 4 Graculos aues esse minime solitarias , sed gregales apparet ex Varrone de re rustica lib. 3.

5 Monedula,ni fallor,de secunda illa specie ἀντισματικῶς dicitur: cui & Ouidius immensum illum auri amorem tribuit:

Scytonis accepto quod auara poposcerat auro,
Mutata est in auem quæ nunc quoque diligit aurum,
Nigra pedes,nigris uelata monedula pennis.

C κολοιὸς quoque pro hac secunda specie nonnunquam accipitur: ut apud Constantinum Cæsarē de agricultura lib. *κολοιός.*
14 6 Spermologos. Aristophanis interpres, ἐκ τοῦ ὀρύττειν τὰ σπέρματα καὶ ἐσθίειν: ut uero Suidas, ἀπὸ τοῦ τὰ σπέρματα ἀναλέγειν. Et hanc Suidas auiculam esse dicit.

De pico martio,psittace,pica,& quibusdam id genus aliis.
Cap. CXXXIX.

SVunt & paruæ aues uncorum unguium, ut picus martius cognomine: *Picus Martius,* cui & rostrum aduncum esse tradunt.Hic humi nunquā consistere pa- *Δρυοκολάπτης.*
1 titur:cirrum in capite habet. Tūdit hic quercus uermium causa, & eorum
2 quos σκνῖπας uocamus:recipit enim egressos lingua sua, quam maiusculā & *Picus arborarius.*
3 latiusculam habet. Incedit per arbores uelociter omni quidē modo: sed & *Arborum cauator.*
D supinus quoque more stellionum.ungues habet commodiores quàm monedula ad tutiorem arborum reptationem:his enim affixis ascendit. Sunt pici martij cognomine tria genera:unum minus quàm merula,cui rubidæ aliquid plumę inest:alterum maius quàm merula: tertium non multo minus quàm gallina.nidulatur in arboribus:pullósque in cauis educant pici auium soli.Picorum aliquis(inquit Plinius)nidum suspendit in surculo primis in ramis cyathi modo,ut nulla quadrupes possit accedere. Picus martius pascitur formicis & iis qui in arboribus nascuntur uermibus: qui & percussi corticis sono pabulum subesse intelligit: cū uermes uenatur,tum uehementer excauare dicitur. Iam uero mitescēs quidam,amigdalū quod rimæ inseruisset ligni,ita ut fixum constanter ictum reciperet, tertio ictu

pertudit,& nucleum edit.Et Trebius author eſt clauum uel cuneum ada- E
ctum quanta ui libeat in arbores, in quibus nidum habeat, ſtatim exilire
cum crepitu arboris,cum inſederit clauo aut cuneo.Picus martius inTarẽ-
tino agro negatur eſſe.pici martij roſtrum ſecum habentes ab apibus, ue-
Iynx. ſpis,crabronibúsue non feriri traduntur. Vngues iyngi grandes, quæ ſimi 4
Torquilla. les ut monedulis(uel,ut Plinio placet, graculis)exeũt.Iynx paulo maior eſt
Turbo. quàm fringilla,colore uario. digiti à calce iyngi bini,ut paucis quibuſdam
auibus,eo quòd corpus eius minus quàm cæterarũ propẽſum eſt in aduer-
ſum.Linguam habet ſerpentibus ſimilem: quippe quam in longitudinem
menſura quatuor digitorum porrigat,rurſúmque cõtrahat intra roſtrum. 5
Collum etiã circũagit in auerſum , reliquo quieſcente corpore, modo ſer-
Pſittace. pentum:uoce autem ſtridet. Pſittace Indica auis(quam ἀνθρωπόγλωττον dicũt, 6
Pſittacus. quaſi humanam linguam referentẽ)quemadmodum aliæ aues uncæ,collũ F
ψιττάκη. habet breue & linguam latam,aptámque ad imitãdum. Et loquacior cum
ψιττακός. biberit uinum redditur. Viridis eſt toto corpore,torque tãtum miniato in 7
Sittace. ceruice diſtincta.Capiti eius duritia eadem quæ roſtro:ut ſi quando ad di-
Ἀνθρωπό-γλωττος. ſcendum plaga ſit admonendus pſittacus,ferreo uerberetur radio: nec ſen-
tit aliter ictus.Quę accipit uerba pronuntiat: ſtudétque ut quod homines,
loquatur.in ſyluis inconditam uocem, cuiuſmodi indoctæ aues ſolẽt,mit-
tit:non autem expreſſum os & explanatum habet. Dum pullus eſt, atque
adeo intra alterum ſuæ ætatis annum, quæ monſtrata ſunt & citius diſcit
& tenacius retinet:maior paulo ſegnior eſt & obliuioſus &indocilis.Cum
deuolat,roſtro ſe excipit,illi innititur, leuiorémque ſe pedum infirmitati G
facit: cuius roſtri tanta duritia eſt,inquit Solinus,ut cum è ſublimi præci-
pitatur in ſaxum,niſu ſe oris recipiat,& quodam quaſi præſidio utatur ex-
traordinariæ firmitatis. Inter nobiles & plebeos diſcretionem digitorum 8
facit numerus.Qui præſtant,quinos in pede habent digitos, cæteri ternos,
inquitSolinus.Minor nobilitas,quia nõ ex longinquo uenit,ſed expreſſior
Pica, κίττα. loquacitas certo generi picarum eſt. Adamant uerba quæ loquuntur : nec
diſcunt tantum,ſed diligũt, meditantéſque intra ſemet cura atque cogita-
tione intentionem nõ occultant.Nec uulgaris his forma, quanuis nõ ſpe-
ctanda:ſatis illis decoris in ſpecie ſermonis humani eſt. Verum addiſcere
alias negant poſſe,quàm quæ ex genere earum ſunt quæ glande ueſcantur:
& inter eas facilius,quibus quini ſunt digiti in pedibus : ac ne eas quidem
primis duobus uitæ annis.Pica uoces plurimas cõmutat:ſingulis enim fere H
Variæ. diebus diuerſam emittit uocem.Picarũ genera longa inſignes cauda,uarię
appellãtur:proprium his calueſcere omnibus annis cum ſeritur rapa.Pica 9
nidum in arboribus facit,ex pilis & lana : parit oua circiter nouẽ numero,
picæ cum diligentius uiſum ab homine nidum ſenſère, oua trãſgerũt alio.
Glandes cum deficiunt colligit pica,& in repoſitorio abditas reſeruat.

1 Ouidius 14 Metamorph.de pico in auem mutato. - Duro fera robora roſtro
Figit & iratus longis dat uulnera ramis,
Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem,
- Et fuluo ceruix præcingitur auro.

2 Linguam

A 2 Linguam maiusculam, μεγάλην, fortasse longam. uetus interpres, quam habet longam & latam. 3 Supinus, Plinius, in subrectum, felium modo. 4 Theocriti interpres iynga eam auem uult intelligi, quæ σεισοπυγὶς dicitur : sed an recte hoc, an secus, considera lector. Iynx sola, inquit Plinius, utrinq; binos habet digitos. 5 Collum, Hinc torquilla uulgo appellata est, inquit Theodorus : quanquam turbo ab antiquis. 6 Solinus & Pausanias, Sola India mittit psittacum. 7 Torque tantum miniato, Solinus, torque puniceo. 8 Hæc apud Plinium uidentur potius ad picas referri quàm ad psittacos. Ouidius lib. 5 Metamorph. de Pœonibus in picas mutatis, sic habet, - Nemorum conuitia picæ. *Σεισοπυγίς. Torquilla. Turbo.*

Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucáque garrulitas, studiúmque immane loquendi.

9 Rapa duas habet sationes: seritur enim & uere ante calendas Martias & Augusto, ex Plinio & Columella & Palladio: uidetur hic Plinius intelligere de secunda
B satione, quæ mense fit Augusto.

De aliis quibusdam auibus, quæ uictus causa arbores & ligna feriunt contundúntque. Cap. CXL.

NOn alio magis quàm uenatu uermiculorũ circa arbores lignáue na-
1 scentium (κνίπες, ἢ σκνίπες Græci uocant) pipra uiuit, tum maior tum *Πίπρα.*
minor: utranque δρυοκολάπτην, id est picum martium appellant. Similes in- *Δρυοκολά-*
ter se sunt, uocémque similem emittunt, sed maiorem qui maior est. pasci- *πτος,*
2 tur utraque ad ligna aduolans. Pipra cum lutea dissidet: oua enim inuicem *picus martius.*
exedunt. Ardeolæ quoque inimica est: oua enim & pulli ardeolæ uiolantur
3 à pipra. In iis est & auis quæ proprio nomine κνιπολόγος dicitur: magnitu- *Κνιπολόγος.*
dine parua, quanta est acanthilis. colore cinereus distinctus maculis, uoce
C parua: hic etiam lignipeta est. Et κολιὸς (galgulum interpretantur) lignipeta *κελιὸς, uel*
mirum in modũ est: magnáq; ex parte ad ligna aduolans pascitur. cui ma- *κελιὸς, uel*
4 gnitudo quanta turturi fere est: color luteus, uocem emittit magnã. Incola *κελεός.*
5 maxime Pelopõnesi auis hæc est. Crex cum galgulo pugnat: amici sunt gal *Galgulus.*
gulus & ledus: colit enim galgulus fruteta & nemora: ledus saxa & mõtes: *Ledus.*
suísque locis uterque contentus degit pacifice. De galgulis hæc refert Pli- *Galgulus.*
nius. Galgulos quidem ipsos dependentes pedibus somnum capere confir-
mant, quia tutiores ita se sperant. galguli cum fœtum eduxere hinc abeũt.
Auis icterus uocatur à colore: quæ si spectetur, sanari id malum tradunt, & *Icterus.*
6 auem emori. Hanc puto latine uocari galgulum, inquit Plinius. Sitta quo- *σίττη, ἢ σίττα*
D que uiuit ligna contundens. mores huic pugnaces, sed minus hilaris, con-
7 cinnus, cõpos uitæ familiaris. Rem maleficam ei tribuunt, quia rerũ callet
8 cognitione. prolem hæc numerosam faciléque progignit. Cum aquila dis-
sidet sitta, & oua eius frangit. Est & auicula quædã certhius nomine, cui *Certhius, uel*
domiciliũ apud arbores, uictus ex uermiculis in ligno nascentibus, qui cu- *Certhia,*
licibus similes sunt (thripes uocantur:) mores illi audaces, ingenium sagax, *κέρθιος.*
in uitæ officij uox clara. Quæ ungues habent aduncos, quæque carne fere
pascuntur, aut uermiculis atque id genus bestiolis in ligno nascẽtibus: eo-
rúmq; causa arbores lignáue petunt, fere persecuti sumus.

1 Pipra, &c. Theodorus piponem uocat. 2 Ad ligna, πρὸς τὰ ξύλα, ad maceriem uertit Theodorus. Aristoteles, ni fallor, & arbores uiuentes intelligit, & succisas atque aridas: ut legi fortasse debeat, ad maceriem. 3 κνιπολόγος, Theodorus culicilegam di- *Pipo. Κνιπολόγος. Culicilega.*

xit. 4 Luteus, χλωρός: uetus interpres, citrinus: fortasse uiridans. 5 Cum galgulo, Hæc utraque sententia est mihi quidem suspecta: tum quòd in Græca Aristotelis litera, quod Theodorus (cum galgulo) uertit, habetur κελεῷ: in posteriore uero galgulus κελεὸς bis dicitur: tum etiam quòd interpres Arabicus non idem habet utroque loco nomen: nam pro galgulo in priore sententia aut nihil habet, aut oreco: in posteriore uero feleoz. Item quem Theodorus ledum, Aristoteles λιϐυὸν uocat. Postremo, quod Aristoteles dixit, ὁ μὲν κελεὸς παρὰ ποταμὸν οἰκεῖ καὶ λόχμας, Theodorus uertit, Colit enim galgulus fruteta & nemora: quanquam & uetus interpres ante illum ita uertit, Feleoz uero manet prope fluuios, & loca in quibus sunt arbores. 6 Ligna cõtundens, ὑλοτομοῦσα. 7 Rem maleficam, &c. λέγεται φαρμακικὰ εἶναι, quod ita reddidit uetus interpres, Et nigromantici utũtur ipso, quoniam certificat in multis. 8 Victus ex uermiculis, &c. θριποφάγος: est & cerchnes, sed alia uidetur auis, quę locustas deuorat: ex Aristophane in Auibus. E

Λιϐυός.
Cerchnes.

ἀκανθοφάγα, id est quæ spinis uictitant. Cap. CXLI. F

NOn ligna arborésue, sed spinas appetunt nonnulla auium genera, atque in spinis uictitant aut dumètis: uermem autem aut quoduis animal aspernantur: ut acanthis, carduelis siue traupis, & chrysometris. dormiunt hæc, & pascuntur eodem loco. In his acanthidi à uepribus spinísque 1
uictus: neq; uermes nec ullum animal comedit. Victu & colore ignobilis est, sed ualet uocis amœnitate. Acanthis oua parit duodena, auis minima: hyeme ad loca nemoribus frequentia confugit. Acanthis & asinus inimici inter se sunt: asinus enim spinas tenellas adhuc pascit, à quibus acãthidi uictus est. Sunt qui ποικιλίδα quoque hanc auem uocari arbitrantur. Est autẽ ποικιλὶς (quasi uariam dixeris) auicula colore uario, & in dumetis uersatur: Quæ ποικιλίδες dicuntur, cum alaudis dissident: oua enim inuicem exedũt. G
Ægithus auis minima cum asino dissidet, propterea quòd asinus spinetis sua ulcera scabendi causa atterat, nidósq; ægithi dissipet: ob id igitur, si uel rudierit asinus, oua deiiciũtur, & pulli præ metu decidunt: itaq; ob eam in- 2
iuriam aduolans, ulcera eius rostro excauat. Ægithus uitæ cõmoditate & partus numero commẽdatur, sed pede claudus est. Traupis spinis uictitat: uermem autem aut quoduis aliud animal aspernatur: hanc carduelem esse uolunt. Minimę auium cardueles imperata faciunt: nec uoce tantum, sed pedibus & ore pro manibus. Chrysometris etiam in spinis uictitat, & uermem quoque & quoduis aliud animal aspernatur, nõ aliter atque traupis. Et hæ quidem in spinis dumetísque maxime uiuunt: uermiculos uero aut bestiolas alias ne attingunt quidem. H

Acanthis.
ποικιλὶς,
Varia.
Ægithus.
Salus.
Traupis.
Carduelis.
Carduelus.
Chrysometris.
χρυσομήτρεις.
Aurivinctis.

1 Acanthis, & acãthilis, & lipurinum uocatur, spinum uertit Theodorus. Est uero σπίνος apud Athenæum & Suidã auis genus: & σπινίδας apud Polluecem: uerũ nondum constat an sit acanthis. Vergilius de acanthide,

Littoráq; halcyonem resonant, & acanthida dumi. 2 Oua deiiciantur. Pli. Quod illa adeo pauet, ut uocem omnino rudentis audita, oua deiiciat, pulli ipsi metu cadãt.

Acanthilis.
Lipurinum.
Spinus.
Ligurinus.
Σπινίδας.

De iis auiculis, quæ maxima ex parte uermiculis aliísque id genus animalculis uiuunt, σκωληκοφάγα dicuntur. Cap. CXLII.

PAsseres autem fere uermiculis aluntur: circa muros urbium uersatur 1
passer: minor est quàm alauda. Eius pennæ ob temporis mutationem, (ut propter frigus) è nigris albidę fiunt. Neque gulam neq; ingluuiem amplam

Passer,
στρουθός.

A plam habet:sed uentriculus illi lõgior,qualis est auiculis fere omnibus. Fel
in aliis uẽtri,aliis intestino iungitur.Passeres tum lauare tum puluerare so-
lent: incedũt autem saliendo. Procliuis in uenerẽ auicula est & multipara:
supersiliens coit,& cito perficit. Fœminæ maribus imbecilliores sunt, tum
aliis corporis partibus,tum uero maxime ipso rostro.Sũt qui fœminas hoc
in genere uiuaciores esse uolũt, quàm mares, (& id quidem ob marium sa
lacitatem:) capi enim has inter nouellos pullos, cognoscíque labrorum cal
lo asseuerant:mares uero anno diutius durare non posse arbitrantur, argu-
mento,quòd ueris initio nulli mentum, id est partes sub rostro proximas
habere nigrum spectentur:sed postea,tanquam nullus anni superioris ser-
uetur.Terpsicles author est,uenerem concitare passeres in cibo,uel oua eo-
B rum.Passerum cinis sarmentis crematorum cochlearibus duobus morbo
resistit regio.Passeres δειῖτας uocant nonnulli, alij φωλῦτας. Apud muros Δξεῖται.
ueteres sepésque uictum quæritat troglodytes,omnium auicularum mini Τρωλῦται.
2 ma,præterquam illa quę βασιλίσκος appellatur,id est regulus.In multis quo- *Troglodytes.*
que basilisco auiculæ similis est, nisi quòd in fronte aureas non habet pen- Βασιλίσκος.
nas troglodytes. Est uero troglodites basilisco regulóue paulo maior ma- *Basiliscus.*
gísque nigricans,tenui rostro,caudámque semper gerit subrectam,in auer
sa parte candicantibus maculis interpunctam. magis item garrulus quàm
3 basiliscus est,& apud alarum extrema cinerei magis coloris.breues item fa
cit uolatus.In hyeme frequens ubique apparet hoc auicularum genus.in ci
bo calculum renum comminuit,& assa & sale condita,si assidue edatur:&
C ne alius progignatur calculus,efficit. Eadem pręstat & combustæ auiculæ
4 cinis epotus:uerum sale obruitur integra,auulsis pennis: uritur autem unà
cum pennis. In iis quæ uermiculis uictitant tyrannus est,auis minima:ut *Tyrannus.*
cui corpus non multo grandius sit quàm locustæ. Cristam gestat rutilam, *Cristã*, λόφος.
cætera elegans auicula est cantúq; suauis. Vermiculos petit & spiza,frin- *Cantu suauis,*
gillam uocant:floro magnitudine æqualis, orospizæ non admodum dissi- Εὔρυθμος.
milis,& magnitudine quoque.Spiza contrà quàm turtur, æstate tepidis lo *Spiza.*
cis,hyeme frigidis degit. Orospizes (quasi montisfringillam dixeris) spizæ *Fringilla,*
similis,& magnitudine proxima:sed collo cœruleo, & in montibus degit. *Orospizes.*
uermiculis maxima ex parte uiuit. Spizites, ægithali,id est pari species est. *Montis frin-gilla.*
Sunt autem pari tria genera: horum maxima spizites,siue fringillago est,
D quippe quæ fringillam æquet magnitudine:alter ὀρεινός,id est monticula co- *Spizites.*
gnomine est,quoniam in montibus degat,cui cauda longior: tertius cæte- *Fringillago.*
ra quidem similis illis,magnitudine discrepat:est enim corpore exiguo. Pa *Parus.*
rus,ut aiunt,plurima oua parit.Inferunt iniuriam apibus auiculæ,quas pa- Αἰγίθαλος.
ros uocant.uermibus fere uiuunt. Para œnanthe græce dicitur, (ac si ui- ὀρεινός,
tifloram dixeris.) statos latebrę dies habet,exoriente syrio occultata,ab oc- *Monticola.*
casu eiusdem prodit: quod miremur, ipsis diebus utrunque. Melancory- *Para œnãthe.*
phus etiam uermibus pascitur,atricapillam uocant. Hanc plurima edere *Vitiflora.*
5 oua aliqui referunt post Africum struthionem. Iam uel decem & septem *Melãcoryph⁹.* *Atricapilla.*
oua eius reperta sunt:sed plura etiam quàm uiginti parit,& numero impa-
ri semper,ut narrãt.Proprium huius & lusciniæ præter cęteras aues,ut lin-

Melancoryphus. Ficedula. Συκαλίς.

guæ summæ acumine careant. Melancoryphi & ficedulæ uicibus commu E
tantur: fit enim incunte autumno ficedula, (& hoc nomen non nisi autũno 6
habet,) ab autumno protinus melancoryphus: nec inter eas discrimen ali-
quod, inquit Aristoteles, nisi coloris & uocis est. Ficedulæ, inquit Plinius,
formam simul & colorem mutant. Auem autem eandem esse cõstat, quia 7
dum immutaretur hoc genus, utrũque conspectum est nondum perfecte
mutatum, sed cum utrique proprium quiddam inesset. συκαλίδα Alexander
Myndius in parorum, siue ægythalorum genere numerat, quæ à nonnullis

Συκαλίς. Ἐλαιός. Πυρρίας. Luscinia. Ἀηδών. Philomela. Lusciniæ uocis uarietatem elegantissime depinxit Plinius, & ad uiuum, ut aiunt.

ἐλαιός, ab aliis uero πυρρίας appellatur: συκαλὶς uerò cũ iam ficus maturuerint. 8
Epicharmus ἀγλαὰς συκαλίδας in ficuum maturitate capi dixit. Luscinia, ut
modo diximus, præter cæteras aues hoc habet commune cum melancory-
pho, ut linguæ summæ cacumine careat. Mutat quoque & uocem & colo- F
rem: canere nanque solet diebus ac noctibus quindecim sine intermissu
cantus, cum sylua fronde incipit opacare. Dein canit quidem, sed non as-
siduo: mox adulta æstate, uocem mittit diuersam, non insuper uariam aut
celerem, modulatámque, sed simplicem. Singulis quidem sunt cantus: &
non idem omnibus, sed suus cuique. Certant inter sese, palámque animosa
contentio est: uicta morte finit sæpe uitam, spiritu prius deficiente quàm
cantu. Iam uero luscinia modulos suos pullos docere, uersúsque, quos imi-
tarentur, tradere uisa est. Audit tum discipula intentione magna, & reddit:
uicibúsque reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quæ-
dam reprehensio. Canunt in lusciniarum genere tam mas quàm fœmina:
cessat tamẽ fœmina à cantu, cum incubat pullósque educat. Colore etiam
immutatur luscinia: & quidem in terra Italia per id tẽpus alio nomine ap- G
pellatur. Apparet non diu: abdit enim sese & latet: & hyeme quidem non
cernitur, usque ad uernos dies. Parit æstate quinque aut sex oua cum pluri-

Erithacus. Rubecula. Siluia. Phœnicurus, φοινικοῦρος. Χλωρίς. Luteola. Curuca. Ἐπιλαΐς. Ὑπολαΐς. Asilus. Batis. Rubetra.

mum. Inuicem transeunt & phœnicurus & erithacus. Estque erithacus
hyeme, idem phœnicurus æstate: nec alio fere inter se differunt, nisi pecto-
ris colore & caudę: uermiculis pascuntur erithacus & pyrrhulas. Chloris 9
à colore dicta pallido (ὠχρὰ) inferioris suæ partis. magnitudine alaudæ est: 10
uermiculos petit: parit quatuor aut quinque. Nidum sibi ex symphyto her
ba euulsa stirpitus facit: sed stragulum subiicit ex uillo & lana. In arbore ni
dulatur, & in eius nido parit nonnunquam cuculus. uermes pascitur &
curuca. In huius nido cuculus parit: fouet illa, & excludit, & educat: quo H
quidem præcipue tempore pinguis & grati saporis pullus cuculi est. Inter
eas aues quæ uermibus pascuntur numerãtur & asilus, & batis. Et hæc qui-
dem uermiculis uictitant.

Στρουθίον. Πυργῖται στρουθοί. Πυργῦται. Βασιλεύς. Regulus.

1 Passeres, &c. στρουθὸς nonnunquam pro struthocamelo accipitur, sed frequentius ut sit generale ad omnes auiculas, sicuti & στρουθίον. qui passeres dicuntur, à Galeno, ni fallor, πυργῖται στρουθοὶ uocantur, & πυργῦται. 2 Βασιλεὺς est apud Aristotelem inter eas quę uermes pascuntur: an alia sit auis à βασιλίσκῳ Aëtij & Pauli cõsidera lector: Theodorus regulum uocat: uerum de rege aue, quæ βασιλεὺς dicitur, infra in trochilo. Colore, inquit Paulus Ægineta, inter cinereum & uiride: uel fortassis inter cinereum & pallidum, ut legatur ὠχρὸν pro χλωρόν. 3 Cinerei magis coloris, Num coloris magis uarij: φαιότερος. 4 Quomodo & sale conditur & uritur, docet Aëtius. 5 Struthionem,

A thionem,&c. τὸν ἐν Λιβύῃ στρουθόν: uetus interpres, passerem qui est in Libya dixit: & itẽ Albertus. 6 Ficedula quòd ficus edat, hoc nomẽ sortita est, ut inquit Varro: quod & Martialis testatus hoc disticho est,

Cum me ficus alat, cum pascar dulcibus uuis,
Cur potius nomen non dedit uua mihi?

7 ἀμπελὶς & ἀμπελών, auis sunt nomina apud Pollucem: hæc ne sit auis an alia, nondum cõstat. 8 ἐλαιὸς, &c. Vide ne sit Athenæi liber mẽdosus hoc in loco. 9 Pyrrhulas eadem uidetur, quæ phœnicurus: quanquam Theodorus rubicillam interpretatur, cum phœnicurum ruticillam uocet: si cui secus uideatur, non contendo. 10 Chloreus (quem Theodorus quandoque luteum quandoque luteam uocat) mea quidem sententia longe alia auis est, & maior quàm chloris: nam turtur & chloreus pugnant, & occiditur à chloreo turtur. Adhæc chloreus & pipra dissident: oua enim inuicem exedunt. Et coruus & chloreus pugnant, ut refert Plinius: nisi forte exemplaria
B hoc in loco sint mendosa. In hoc genere lutearum nonnulli uireonem marem esse opinantur.

Ἀμπελίς, Ἀμπελών. πυῤῥούλας, Rubicilla. χλωρεύς, Luteus, Lutea.

De auibus, quæ circa aquam uictitant: primò de uolacibus. Cap. CXLIII.

Vermiculis etiam uiuit anthus: nec iis solum, sed herbis quoque pascitur. Colit hic paludes & amnes, & fidipes est: coloris pulchri & uictus facilis. Eius magnitudo quanta fringillæ. odio equum habet: pellit enim equum à pabulo herbę, qua uescitur anthus. Nubeculans hic nec ualens acie oculorum est: uocem equi imitatur, & aduolans equum territat atque fugat: sed qui interdum excipitur, occiditúrque ab equo. Vt hic equi uocem, ita auis est quæ boum mugitus imitetur in Arelatensi agro, taurus appel-
C lata, alioqui parua. Trochilus parua auis, rex auium in Italia uocatur: apud aquas uictitat. Crocodilis hiantibus trochili aues inuolantes depurgant dentes, & os ipsum totum: quo munere & ipsi aluntur, & crocodilus sentiens secum commode agi, nihil nocet: sed cum egredi auem uult, ceruices mouet ne comprimat. Sed uaria sunt trochilorum genera & nomina, nec cum iis omnibus fœdere deuincitur amicitiámque colit crocodilus: sed cũ solo nũcupato cladorincho societatem atque amicitiam seruat. Condensa loca incolit trochilus & foramina. capi difficile potest, & fugax est: uictus probitate & solertia præditus. uocatur idem πρέσβυς & βασιλεὺς, id est senator & rex: quapropter aquilam cum eo pugnare referunt. πρέσβυς priuatas con-
1 tra noctuã inimicitias gerit. Elea inspectat paludes ab arundinibus. par-
D uo corpore est, sed uoce proba, & cum primis uitæ cõmoditate nota. Considit æstate in umbra & aura, hyeme in sole & apricis. Genus halcyonum aquas adamat, lacus scilicet & fluuios: sed apud mare halcyon quoque uer-
2 satur, & à mari uictum petit. Duplex hoc genus est, alterum uocale, arundinibus insidens: alterum mutum, quod ampliore corpore est. Minores in arundinetis canũt. Halcedo paulo amplior est passere: colore tum cœruleo, tum uiridi, tum etiam leuiter purpureo insignis: uidelicet nõ particulatim colore ita distincta, sed ex indiscreto uarie refulgẽs corpore toto, & alis, & collo. Rostrum subuiride est, longum & tenue: collo gracili, inquit Plinius,
3 ac procero. talis species eius est. Nidus marinæ similis pilæ, & iis quæ halosachnæ dicantur, præterquam colore, qui leuiter rufus est. figura proxima

Anthus, Florus. Nubeculans, ἐπάργεμος. Taurus. Trochilus, rex auium. Cladorinchus. Condẽsa loca, λόχμας: Theodor. fruteta. πρέσβυς, senator. βασιλεὺς, rex. Elea. Velia. Halcyone, Halcyon, Halcedo, ἀλκυών.

cucurbitis medicinalibus,iis quibus collum porrectius est, magnitudo am E
plior quàm maximæ spongiæ. Inania quoque habet cauis spongiarum si- 4
milia.Renititur ferramento acuto,ut uix possit discindi: sed si unà & ferro 5
tundis,& manu collidis, facile perinde ut flos maris aridus (halosachnem
dico) confringitur. os eius per quàm angustum, quoad sit exiguus aditus,
ut etiam si uertatur mare,influere nequeat. Ambigitur ex quanam mate-
ria componatur:uidetur tamen è spinis potius belones piscis constitui: pi- 6
scibus enim halcedo uiuit,sed amnes etiam subit ascendens longius. Fœti-
ficat toto suæ ætatis tempore . parere nata menses quatuor incipit : partus
huic maxime quinque ouis consumitur . Circa brumam parere solita est.
dies earum partus qui maria quoque nauigant nouere:sternitur enim ma-
Dies halcyonides, Plinius. re halcyonum fœturæ,& inde nomen ii dies traxere , septem scilicet ante F
brumam,& septem à bruma: quamobrē quoties bruma serena existit,dies
halcyoneæ appellantur. Septem primis diebus nidum cōficere auem hanc
fertur:reliquis septem parere educaréque. Dies halcyoneas fieri circa bru-
mam non semper nostris locis contingit, ait Aristoteles : at in Siculo mari
pene semper id euenit:ut uero Plinius, in reliquis partibus est quidem mi-
tius pelagus : Siculum utique tractabile.Halcyonē uidere rarissimum est:
fere enim circa uergiliarum occasum brumámque ipsam apparet : & ubi
primùm per portum non plus quàm nauem circunuolarit , statim abit, ut
nusquam præterea uideatur. Antigonus author est halcyonas cum senue- 7
κήρυλος. κάρυλος, Attice. Cerylus, Ceyx. rint cerylos uocari,quos tamē Aristoteles separare uidetur. Apud mare,in- 8
quit,halcedo uersatur & cerylus.Idem quoque Antigonus tradit cerylos à 9
nonnullis mares halcyonas appellari:aliis ceyx mas est & halcyone fœmi- G
na.ut elegantissimo carmine ostendit Ouidius de Ceyce & Halcyone con-
iugibus,quos fabulantur in huius generis aues mutatos:

Tandem superis miserantibus ambo
Alite mutantur:fatis obnoxius iisdem.
Tunc quoque mansit amor,nec coniugale solutum est
Fœdus in alitibus:coeunt fiúntque parentes:
Pérque dies placidos hyberno tempore septem
Incubat halcyone pendentibus æquore nidis.

Halcyoneum. Halcyonium. Fit in mari halcyoneum appellatum ex nidis(ut aliqui existimant)halcyo-
num & ceycum: alij è sordibus spumarū crassescētibus,alij è limo uel qua- H
dam maris lanugine.Quatuor eius genera,inquit Plinius,cinereū,spissum,
odoris asperi:alterum molle,leuius, odore fere algæ : tertium candidioris
uermiculi:quartum pumicosius spōgiæque putri simile, pene purpureum:
Milesium. quod optimum,id & Milesium uocatur:quo candidius autem, hoc minus
probabile est.Vt uero Galenus tradidit,unū eorū densum est & graue, fœ-
tidum:olet enim pisces putridos,figura spongiæ simili:alterum figura ob-
longiore,rarum &leue,odorem refert marinis fucis similem :tertium uer-
mis figura, colore purpurascente , substantia molli , Milesium id uocant:
quartum æque atque secundum genus rarum leuéque , succidæ lanæ simi-
le : quintum postremo extima superficie leui,interna uero habet aspera:o-
dore

A dore quidem nullo,sed quòd gustu manifestam præferat acrimoniã. Hoc
& omnium halcyoniorum calidissimum est:ut quod uel pilos exurere pos
sit.Halcyonij genus omne discutit & abstergit,acri scilicet & calida ui:ma
gis tamen minúsue pro cuiusque generis acrimonia caloréque, & quòd
aliud alio partes habeat tenuiores. Nam cum prima duo genera ad al-
phos,lichenas,leprásque & psoras utiliter adhibeantur, & præterea splen-
didam reddant cutim,id nõ præstabit quod ultimo loco dictum est: quip-
pe quod non summam tantum cutim exterit:sed abradit & exulcerat. Mi-
lesium omnium est tenuissimum:itaque ustum alopeciis medetur ex uino
fuluo & tenui illitum.Vires habet minime omnium efficaces quartũ hal-
cionij genus,ut Galeno placet. Vsus,inquit Plinius, tostis & sine oleo mire
B lepras,lichenas,lentigenes tollunt cum lupino & sulphuris duobus obolis.
10 halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Phœnicopterus auis est la- *Phœnicopterus.*
custris:circa lacus enim & paludes uictitat, uisu pulchra & colore decora
purpureo. Phœnicopteri linguã præcipui saporis esse Apitius docuit,nepo-
tum omniũ altissimus gurges. Auẽ hanc breui carmine depinxit Martialis:

Dat mihi penna rubens nomen:sed lingua gulosis
Nostra sapit:quid si garrula lingua foret?

11 Ad hæc lacus & fluuios petunt albiculæ, schœniclos, cinchlus, & tringa, *Albicula.*
12 quæ omnes caudã motitant:quin etiam calidris, cui cinereus color distin- *Calidris.*
ctus uarie. Schœniclos in iis minor est turdo: aquas adamat, & cauda illi *Schœniclos.*
motitat. alaudę amica auis est. Cinclus minor itẽ est,quàm tringa: nõ apud *Iunco.*
C lacus solum & fluuios,sed uitam etiam apud mare traducit. Astutus hic & *Cinclus.*
capi difficilis est: sed captus maxime mitescit. Læsus hic est & prope muti-
lus:incontinens enim partẽ sui posteriore est: ideo suapte natura & per se,
ut aiunt,nidum sibi construere non potest,sed in alieno parit. Hæc semper
caudam motitat. Tringa inter minores has aues maxima est: turdo enim *Tringa.*
æquiparat. Hæc & circa aquas uiuit,& caudam motitat.

1 Elea,Theodorus(nisi culpa sit librariorum) hanc auem confudit cum gnapha-
lo. 2 Alterum genus eorum,inquit Plinius,magnitudine distinguitur & cantu.
3 Pilæ figura,inquit Plinius,paulum eminenti,ore perquàm angusto grãdiũ spon-
giarum similitudine. 4 Theodor. Magnitudo maximis amplior quam spongiæ.
5 Nidum ubi intertexêre,in mare deferunt:ubi fluitans ab intercursantibus undis
D earum opus probatur: & partes quas aqua incidẽs ostẽdit non firmas esse, ita sarciunt,
ut neque si percutiatur saxo rũpatur, neq; ferro discindatur. Ita Ælianus. 6 Plinius,
Putant ex spinis acuIearis cõstitui:piscibus enim uiuunt. 7 In latebras abit,Plinius.
8 Cerylos, Theodorus carulos dixit. 9 Numerantur ab Aristotele ut diuersæ *Carulus.*
aues halcyone & cerylus, cum differant tantum sexu, sicuti & melãcoryphus & fice-
dula pro diuersis numerantur in eodem capite:& crithacus, & phœnicurus:cũ tamen
non differant specie,sed affectione quadam. 10 Videtur phœnicopterus insigni esse
magnitudine,ex Suetonio in Caligula. Hostiæ erãt phœnicopteri, pauones, erithro-
taones:non tamen inter maximas aues numerandus,sed inter mediocres magnitudi-
ne potius uidetur ex Cor. Celso. Iuuenalis in Satyr.
Et Scythicæ uolucres & phœnicepterus ingens. Heliódorus de rebus Æthiopicis
lib.6. Νειλῷον φοινικόπτερον dixit,id est phœnicopterum Niliacum. 11 Albicula apud
Theodorum habetur,sed non in nostris exemplaribus Græcis. 12 Omnibus iis co-
lor cinereus,ut habet uetus interpres.

De laro, charadrio, fulica, æthya & catarracta. E

Cap. CXLIIII.

Larus, λάρος. LArus auis aquatica est, uorax admodum & gulosa: cui gula tota ampla 1
& lata est. In petris maritimis nidificant lari. Oua bina ternáue pariunt
æstate: nec unquam latent. Lari duplex genus, alter colore est cinereo: hic
circa lacus & fluuios uictitat: alter albus est, & à mari uictũ quærit, ac pro-
Brenthus. inde cum brentho & harpa dissidet larus: quandoquidem & hæ à mari ui- 2
Harpa. ctum petunt. Eãdem ob causam, quia scilicet uictus earum similis est, ini-
Phoix. mica harpæ & phoix est: cui peculiare præ cæteris est, ut oculos auiũ deuo-
rare potissimum appetat. Harpa quoque cum triorche accipitre dissidet: &
communibus inimicitiis harpa & miluus contra triorchin pugnant. Ga-
Gauia. uia eadem quæ larus creditur. In petris, inquit Plinius, nidificant gauiæ æ- F
state, dissidet anates & gauiæ. Auis peralba illa, inquit Apuleius, gauia, quæ 3
super fluctus marinos natat, demergit sese propere ad oceani profundum
Charadrius, χαραδριός. gremium. Charadrius à mari uictum petit. degit plurimum in saxis & ca 4
Rupex. uernis. Praua hæc auis & colore & uoce est: & noctu apparet, die aufugit.
Hiaticola. Morbo regio medetur, (ut affirmant quidam) si ab ægro uel conspiciatur
duntaxat. Quocirca qui auem uendunt, abscondunt eam ne ab ægro prius
uideatur, quàm eam uendiderint, ut author est Euphranius: alij non hoc ui
Cepphus. sam, sed in cibo efficere asseuerant. Cepphus (fulicam interpretantur) cir 5
κέπφος, ca mare uictitat. Cepphi spuma capiuntur: appetunt enim eã auidius: quo- 6
Fulica. circa spuma inspersa eas uenari in usu est. Caro earum probi odoris est, ex-
cepta parte posteriore, quæ circa clunes est, quæ sola limum olet: fiunt au- 7
tem pingues. Cepphi, inquit Aratus, cum relicto mari gregatim in terram G
aduerso uento reuolant, uentum prænuntiant. Fulica, ut Plinius tradit, cir-
rhum in capite pro apice gestat. Fulicæ matutino clãgore tempestates præ-
Fulix. nuntiant: & ut carmine quoque ex Arato tradit Cicero, qui & fulicem
eam uocat,

> Cana fulix itidem fugiens ex gurgite ponti,
> Nuntiat horribiles clamans instare procellas,
> Haud modicos tremulo fundens ex gutture cantus.

Et Vergilius,

> Iam sibi tum curuis male temperat unda carinis,
> Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi, H
> Clamorémque ferunt ad littora: cúmque marinæ
> In sicco ludunt fulicæ.

Æthya. Æthya circa mare uictitat, & in aqua degit. æthyas cum frequentius in ma
re sese immergunt tempestates nauigantibus futuras præsagire ferunt: hu-
ius causam reddunt, quòd tranquillo mari progredi non audet æthya ma-
rinarum beluarum metu: at cum tempestatem præsenserit, audacter pro-
greditur, quòd tunc temporis marinæ illæ beluæ in altum abierunt: uerum
Auratus æthiæ, inquit, maria aut stagna fugientes pennásque in terra ro-
stro purgãtes uentum præsagiunt. Æthyæ saxis maritimis oua bina terná-
ue statim à bruma pariunt ineunte uere: nec ullo tempore latent. Æthyæ
uentriculum

A uentriculum amplectuntur nonnulli, tanquam medicamentũ, quod con-
coctioni conferat: uerum (ut inquit Galenus) neque ipse facile concoqui-
tur,neque quicquam ad aliorum concoctionem iuuat. Iecur autem inuete
ratum exsiccatúmque ex aqua mulsa binis cochleariis epotum, secundas
8 eiicere author est Dioscorides. Eandem esse æthyam cum κορώνῃ θαλασσίᾳ,id κορώνη θαλάσσιος.
est cum cornice marina authores sunt Hesichius & Suidas. Et mergũ quo- Cornix marina.
que eandem esse auem nonnulli tradunt. Mergus,inquit Plinius, insatiabi-
9 lis auis est,eo quòd à uentre protinus recto intestino(minime inquam fle- Mergus.
10 xuoso)trãseunt cibi. Mergi in arboribus nidificant:pariunt oua plurimum Mergus marinus.
terna,idq; incipiente uere:nec unquam latent. Inter aquaticas mergi soliti
sunt deuorare quæ cæteræ reddunt. Mergi pennas rostro purgãtes,uentũ,
11 maria quoque aut stagna fugientes,tempestatem præsagiunt:ut & Vergi-
B lius testatus est,

Iam sibi tum curuis male temperat unda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi,
Clamorémque ferunt ad littora.

Vocem nonnunquam mutare mergum author est Lucretius:

Accipitres atque ossifragæ mergíque marinis
Fluctibus in salso uictum uitámque petentes,
Longe alias alio iaciunt in tempore uoces.

Mergi totam speciem, seséque immergendi frequentiam pulchre depinxit Ouidius in Æsaci in mergum mutatione:

C Vtque nouas humeris assumpserit alas,
Subuolat,atque iterum corpus super æquora mittit.
Pluma leuat casus:furit Æsacus, inque profundum
Pronus abit,lętique uiam sine fine retentat.
Fecit amor maciem:longa internodia crurum,
Longa manet ceruix,caput est à corpore longe.
Æquor amat,noménque tenet, quia mergitur illo.

Catarracta mari uictitat:& cum se in altum immerserit, manet nõ minus temporis,quàm quo spatium transieris iugeri. Minor quàm accipiter auis hæc est:gula eius tota ampla & lata est. Catarracta. καταῤῥάκτης

D 1 Larus, λάρος, βυφάγος πεσσαγορίδιτπι. Athenęus. 2 βρένθος, Theodorus anatẽ interpretatur. 3 Ex hoc Plinij loco forsitan Theodorus apud Aristotelem βρένθον anatẽ uertit. 4 Charadrius, Inter fluuiatiles uidetur Aristophanes hanc auem numerare in Auibus: οἱ χαραδριοὶ καὶ τἄλλα ποτάμια ὄρνεα. 5 Cepphus, Theon Arati interpres, Auis & gracilis atq; macra admodũ, uti carnis nihil habere uideatur, sed ossa solum & pẽnas. 6 Quo pacto fulicæ spuma capiãtur, ostendit Nicander in Alexiphar. 7 Limum olet. Quæ sola fœtet, ita reddit uetus interpres. 8 Æthyam, Arrianus in Pontici maris nauigatione κορώνην θαλάσσιον unà enumerat cum αἴθυια, tanquam aues diuersas. Eadem fortasse apud illum est, quæ coruus marinus uocatur: de quo infrà. Mergum etiam bungam à poëtis uocari author est Phocion grammaticus. 9 Quibus animalibus intestina recta sunt, inquit Aristoteles, ea ciborũ auida sunt. 10 Mergi in arboribus nidificant, inquit Plinius. Qui mergum eundem esse cum æthya sentiunt, locũ hunc Plinij aliter legant necesse est. Io. Claymondus ex coniectura ita legendum arbitratur, Gauiæ in petris nidificant: mergi etiam in arboribus. βυφάγος. Bunga.

uerum codices omnes, quos equidẽ uiderim, in altera litera consentiunt. 11 Maria- E
quoque aut stagna fugientes, & cætera. Neque hæc quidem æthyæ conuenire uidentur.

De elorio, crece, ortigometra & glottide. Cap. CXLV.

Ἐλώριος. Crex. Creci ibin magnitudine comparat Herod. uti infra uidebitur. Ortygometra, ὀρτυγομήτρα. Tardi incrementi, δυσθαλής. Glottis. γλωττίς. Lingulata.

ELorius auis est apud mare uictitans creci similis. cælo tranquillo ad litus pascitur. Habet porro crex rostrum longum & acutum serratúmque: crura item lõga: & digitus pedis posterior, qui loco calcis geritur, minutus est. Crex pugnax est, & ingenio ualens ad uictum, sed cætera infelix. Cum galgulo pugnat, & merula, & uireone: nocet enim his & eorũ pullis. Lacustribus auibus similis ortygometra est, quæ ex iis una est quæ duces se præbent coturnicibus hinc abeuntibus. Magnitudo illi turturis, crura longa, auis timida, tardíque incrementi. Glottis etiam ex iis est quæ duces se F
præbent coturnicibus hinc commigrantibus: cui forma quoque similis est auibus lacustribus: hæc linguam exerit prælongam, unde illi nomen. Hanc in initio blandita peregrinatione auide profectam pœnitentia in uolatu, cum labore scilicet subit, reuerti incomitatam piget & sequi: nec unquam plus uno die peragit, in proximo hospitio deserit: uerum inuenitur alia, antecedente anno relicta: simili modo in singulos dies.

De ardeolarum generibus, porphyrione & hæmatopode. Cap. CXLVI.

Ardea, Ardeola, ἐρωδιός. Ouidius de Ardea urbe in auem mutata.

AFluuiis & lacubus uictum petit ardeola: cui, ut inquit Ouidius,

Et sonus, & macies, & pallor, & omnia captam G
Quæ deceant urbem: nomen quoque mansit in illa
Vrbis.

Volat ardea protensis in auersum cruribus, quibus loco uropigij utitur ad uolatum dirigendum. Ardeolæ pipra inimica est: oua enim & pulli ardeolæ uiolantur à pipra. Aquila etiam cum ardeola pugnat: unguibus etenim ualens aquila aggreditur: hæc autem repugnando emoritur. Et hostes sunt sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantes. Rursus amici cornix & ardeola contra uulpium genus communibus inimicitiis. Ardea in mediis arenis tristis hyemem prænuntiat: uel, ut Aratus prodit,

Herodion fulicam nonnulli uocant. Pella, Pellos, πέλλος. λευκὸς ἐρώδιος, Candida, uel alba ardeola. Asterias, stellaris. ὄκνος, ardeola pigra. Albardeola, λευκερωδιός.

herodius, cum ad mare magno cum clangore uolitat, imbres prænuntiat: sed cum præter consuetum morem relicto mari, terram etiam cum clangore petit, uentos. Ardeolarum tria sunt genera, pella, alba, asterias, id est H
stellaris. Pellæ coitus difficilis est: uociferatur enim mas, & sanguinem ex oculis (ut aiunt) emittit. parit etiam ægre fœmina, summóque cum dolore. Sagax & in uictu quęritãdo operosa est & cœnægerula. Agere interdiu solet: colore tamẽ est prauo & aluo humida. Pręlium cũ iis init, à quibus lędi tur: hoc est cum aquila, à qua rapitur: cum uulpe, à qua noctu capitur: cum alauda, à qua oua eius diripiuntur. Reliquarum duarum, cãdida colore est pulchro, & coit, & nidulatur probe in arboribus. Pascitur in paludibus, lacu, campis & pratis: & hanc inter aues altero oculo carere tradunt. Sed asterias, quæ & ὄκνος, id est pigra cognominata est, (ut cognomẽ sonat) iners otiosáque est. Est & quæ λευκερωδιός, id est albardeola uocatur, quæ magnitu dine

A dine minor eſt, roſtro lato porrectóque. Ardeolæ roſtrum in pelle aſinina fronti adalligatum, ſomnum allicere aiunt. Putant & per ſe roſtrum eiuſdem effectus eſſe uino collutum. Et crura lõga habet porphyrio, collúmque longum & anguſtum: & uolat porrectis cruribus, ut ardea, cum uropygium ad uolatum ineptum habeat. Auis eſt Lybica porphyrio, ut author eſt Alexander Myndius: uerum, uti Plinius refert, Baleares inſulæ porphyrionem mittunt: laudatiſſimi in Commagene. Gallinacei magnitudine eſt porphyrio, colore cœruleum imitante. Roſtra porphyrioni & prælonga crura rubent, pedibus fiſſis. Auium quibus longa ſunt crura ſolus porphyrio morſu bibit. Cibum omnem aqua ſubinde tingit: deinde pede ad roſtrũ ueluti manu affert. Volatu porphyrio minime in ſublime fertur: puluerationis inſatiabili gaudio tenetur. in locis ubi columbæ ſe lauare ſolent lauatur: nec prius tamen ſe uel in puluerem dat uel in lauacrum, quàm ambulando certa ſpatia confecerit. In magnificis ſplẽdidíſque domibus porphyrio ludicra delectatio eſt: quarum intra clauſtra ſolutus errat. Porphyrionem qui cibi gratia in cœnis appoſuerit hominem ſcio neminem, inquit Ælianus. Scribit Polemon porphyrionem, ſi in ędibus nutriatur, mulieres anxie obſeruare, ſenſúmque adulterij habere: ac ſignificare id patrifamilias in cuius domo alitur: & id quidem haud alio modo quàm ſeſe iugulando. Hęmatopus multo minor eſt quàm porphyrio, quanquam eadem crurum altitudine: roſtrum quoque illi & crura rubent. naſcitur in Ægypto. inſiſtit ternis digitis. Præcipue ei pabulum muſcæ: uita in Italia paucis diebus. Clitarchus in India ſcribit uolucrem nomine horionem naſci, magnitudine herodio æqualem, rubris cruribus, oculis cœruleis, ſic muſica inſtructum, ut naturæ munere tam ſuauiter canat, ut ipſas Sirenes laceſſere poſſit.

(Margin: 1 at "dem effectus"; Porphyrio. πορφυρίων. — 2 at "porphyrio, colore"; B at "uatur" — 3 at "lando. Hęmatopus"; Hæmatopus. — C at "diebus"; Horion.)

1 πορφυρίς, alia auis eſt apud Athenæũ, & latiporphyra alia. 2 Cœruleum imitante, κυανοφόν: uel, ut habet Ariſtophanis interpres, κυάνεον, id eſt cœruleo, uel fuſco, uel nigrõ. 3 Hæmatopus, aliàs himatopus.

(Margin: πορφυρίς, Latiporphyra. hymatopus)

De grue, platea, ciconia, & ibide. Cap. CXLVII.

D GRues ad paludes aduolant: & de ultimis, prope dixerim, in ultima: ex Scythicis enim cãpis ad paludes Ægypto ſuperiores, unde Nilus profluit, ueniunt: quo in loco pugnare cum Pygmæis dicuntur. Immenſus eſt tractus quò ueniunt, inquit Plinius, ſi quis reputet à mari Eoo. Roſtrum habent grues longum. Balearicæ grues cirrum in capite geſtant. Coeũt grues non conſidente humi fœmina, ſed ſtante: & quàm celerrime rem peragũt: mas enim ſuperſiliens, cito, ut paſſeres, perficit. Pariunt oua bina. In inceſſu ante ſe pedes iaciunt. In grandiorum alitum genere grues tantum mutant colorem, & in ſenectute nigreſcunt. Grues etiã multa prudenter faciunt: loca enim longinqua petunt (ut dictum eſt) ſui commodi gratia: & uolant flatu ſecundo alte, ut procul perſpicere poſſint: & ſi nubes tempeſtatis uiderint, conferunt ſe in terram, & humi quieſcunt. Ideóque grues ſilẽtio per ſublime uolantes, ſerenitatem: in mediterranea uero feſtinantes uentum

(Margin: Grus, γέρανος. — Grues Balearicæ.)

præſagire feruntur. Ducem etiam habent: & eos qui clament in extremo E
agmine diſpoſitos, ut uox percipi poſſit, quo gregem uoce cõtineant. Illud quoque animaduerſum, grues cum maria tranſmittunt, trianguli efficere formã: eius autẽ ſummo angulo aër ab iis aduerſus pellitur: deinde ſenſim ab utroque latere dilatante ſe cuneo, porrigitur agmẽ: quæ ſequũtur grues, in tergo præuolantium colla & capita reponunt: quod quia ipſe dux facere non poteſt, (quia non habet ubi nitatur) reuolat feſſus, ut ipſe quoque quieſcat: in eius locum ſuccedit ex iis quæ aſſequitur: eáque uiciſſitudo in omni curſu conſeruatur. Cum conſiſtunt, excubias habent nocturnis temporibus lapillum pede ſuſtinentes, qui laſſatis ſomno decidens, indiligentiam ſono coarguat: cæteræ dormiunt capite ſubter alam condito alternis pedibus inſiſtentes. dux erecto proſpicit collo, & quod ſenſerit uoce ſignifi F
cat. Eædem manſuefactæ laſciuiũt, gyróſque quoſdam indecoro curſu uel ſingulæ peragũt. Corn. Népos, qui diui Auguſti principatu obiit, cum ſcriberet turdos paulo ante cœptos ſaginari, addidit ciconias magis placere q̃ grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illã uero nemo uelit tetigiſſe. Gruum caro, inquit Galenus, tota fibroſa duráq; eſt: qua tamen ueſci ſolemus poſtquã pluribus à morte diebus quaſi cõputruerit. In Balearibus

Vipiones. inſulis uipiones in menſarum honore ſunt: porro uipiones uocãt minores
Gromphæna. grues. Gromphænã autem in Sardinia narrãt grui ſimilẽ, ignotã iam etiam
Platalea. Sardis, ut exiſtimo. Plataleæ etiã migrant, & de Strymone amne ad Iſtrum 1
πελεκάν. aduolant, prolémque ibi faciunt: roſtrum habet platalea magnũ. Hanc ſibi
Platea. cibum quærere aiunt aduolantem ad eas aues quæ ſe in mari mergũt: quæ G

cum emerſerint piſcémque ceperint, uſque eo premere earum capita mordicus, dum captum illæ amittant, atque ita capturam extorqueat. eadémque hæc auis ſcribitur conchis ſe ſolere complere, eáſque cùm ſtomachi ca 2
lore concoxerit, euomere: atque ita hiantibus iam teſtis, eligere ex iis quæ

Ciconia. ſunt eſculenta. Ciconiæ circa lacus & fluuios degunt: ſed quonam è loco ad
Pelargus. nos ueniant, aut quò ſe referant incompertum adhuc eſt: è longinquo ue-
πελαργός. nire non dubiũ eodem quo grues modo, illas hyemis, has æſtatis aduenas:

hyeme nanq; latent ciconiæ. Abituræ congregantur in loco certo: comitatæq; ſic ut nulla ſui generis relinquatur, niſi captiua & ſerua, ceu lege prædicta die recedunt. Nemo uidit agmẽ diſcedentium, cum diſceſſurum appareat: nec uenire, ſed ueniſſe cernimus: utrunque nocturnis fit tempori- H
bus. Inceſſu pedes ante ſe iaciunt ut grues. Sunt qui ciconiis non ineſſe linguas confirmẽt: uerùm ſonum, quo crepitant, oris potius quàm uocis eſſe. ciconiæ nidos eoſdem repetunt. Eximia illis ineſt pietas: etenim quantum temporis impenderint fœtibus educandis, tãtum & ipſæ à pullis ſuis inuicem aluntur: ita impenſe nidos fouẽt, ut incubitus aſſiduitate plumas exuant: & genitorum ſenectutem inuicem educare inuulgatũ eſt. Noceri eis omnibus quidem locis nefas ducunt, ſed in Theſſalia maxime, ubi ſerpentum immanis copia eſt: quos dum eſcandi gratia inſectantur, regionibus Theſſalicis plurimum mali detrahũt. Proinde honos iis in Theſſalia ſerpẽtum exitio tantum, ut capitale fuerit occidiſſe, eadem legibus pœna quę in homicidam

A homicidam. Trāſpadana Italia iuxta Alpes Lariū lacum appellat,ad quem ciconiæ non permaneant.Contra uenenata omnia ciconiarum uétriculus ualet.Ciconiæ pullum qui ederit,negatur annis continuis lippiturus. Figura & magnitudine ciconiæ ſimilis eſt ibis, auis māſuetiſſima. graditur magna tarditate: nec eam ocyus quiſpiam ingredi uideat,quàm molli gradu & tardo.Inuocant & Ægyptij ibes ſuas contra ſerpentium aduentum: ineunte nanque uere(ut aiunt)angues alati ex Arabia in Ægyptum frequentes aduolant, quos ibes interficiunt:eámque ob cauſam auem hāc colunt Ægyptij.Duplici genere diſtinguuntur ibes. Sunt enim aliæ candidæ, aliæ nigræ.Candidæ apud Peluſium tantum nō ſunt,cum in reliqua tota Ægypto habeantur. Nigræ contra, apud Peluſium tantū,in cætera Ægypto nul lę.Extra Ægyptum non progrediuntur ibides.Incolis tum utiles ſunt,tum

Ibis. *Aliæ candidæ.* *Strabo. aliæ, inquit, colore ciconiæ.*

B inutiles moleſtę́q;:utiles quidem,quòd ſerpentes aliáque noxia animalcula,& omnia macellorum purgamenta deuorant: inutiles uero & moleſtæ, quòd omnia deuorant,nec facile arceri poſſunt. Herodotus ita diſtinguit: Ibis quæ ſerpentes oppugnat,nigra tota uehementer eſt, cruribus gruinis: roſtro adūco,eadem qua crex magnitudine. Alteri generi gracile caput ac totum collum,pennæ ubique candidæ præter caput ceruicémque atq; extremas alas & nates,quæ partes nigræ ſunt: cruribus atque roſtro priori ſimile hoc genus eſt.Cinis ibidis ſine pennis crematæ potus,tormina ſanare traditur.

Roſtro adūco, πλέον ἐπι-κυπτ.

1 Platalex, Ariſtoteles, οἱ δὲ πελεκᾶνες οἱ ἐν τοῖς ποταμοῖς γινόμενοι. 2 Cum ſto-
C machi calore. Ariſtoteles, ἐν ᾧ πρὸ τῆς κοιλίας τόπῳ, hoc eſt: ubi ſua ingluuie coxerit, uel ea parte quæ ante uentriculum proxima eſt. Plutarchus hæc tribuit herodio.

De aquaticis grauioribus,quæ omnes palmipedes ſunt:de anſerum generibus,de olore & onocrotalo. Cap. CXLVIII.

PAlmipedum quæ grauiores ſunt, circa lacus & amnes uerſantur: huius generis anſer præcipue ruſticis gratus eſt:nam clauſæ paſcuntur in neſſotrophiis & anates, querquedulæ, boſcades,phalarides ſimiléſque uolucres,quæ ſtagna & paludes rimantur,ſed maiore impenſa: anſer autem nō magni fructus,ſed minimi oneris eſt. Anſeri gula tota ampla & lata eſt: &

Palmipedes, στεγανόποδες. Anſer, χὴν. Aliàs, boſchides.

D appendices quaſdam paucas habet infra quà deſinit inteſtinum. Iecur fartilibus in magnam amplitudinem creſcit: exemptum quoque lacte mulſo augetur. Anſeres in aqua coeunt: à coitu ſeſe aquis ingurgitant. Anſeribus admittendis, ut Varro & Columella prodidere, tempus aptiſſimum eſt à bruma:atque ad pariendum & incubandum à calēdis Martij uſque ad ſolſtitium.Pariunt uere,inquit Plinius, aut ſi bruma coiuere, poſt ſolſtitium quadrageſimo die prope.Bis anno,ſi priorem fœtum gallinæ excludant:aliàs plurima oua quindecim, pauciſſima ſeptem. ſi quis ſurripiat, pariunt donec rumpantur.hæc Plinius. Singulæ,inquit Varro, non plus quater in anno pariunt:uel,ut Columella, ſingulæ ter anno pariunt, ſi prohibeantur fœtus ſuos excludere.Pariunt autem ſingulis fœtibus oua,primo quina,ſequenti quaterna,nouiſſimo terna.Fœminę tantum incubant:pullis autem

Solſtitium Columellæ fit ultima parte menſis Iunij.

formandis excludendísque triginta diebus opus est,cum sunt frigora: nam E
tepidis quinque & uiginti satis est. negatur anser aliena excludere oua,nisi subiecta quoque sua habuerit. Supponuntur autem gallinis huius generis oua,sicut pauonina, plurima quinque, paucissima tria: ipsis autem anseribus incubanda subijci utilissimum nouem aut undecim: supponuntur autem paucissima septem,plurima quindecim.Pullis anserum urtica cõtactu mortifera:nec minus auiditas, nunc satietate nimia, nunc suamet ui: nam si anserculus adhuc parum firmus & indigẽs ciborũ peruenit in pascuum, fruticibus aut solidioribus herbis obluctatur ita pertinaciter,ut collum abrumpat. In legendo anserum grege obseruare solẽt,ut mares fœminæque quàm amplissimi corporis,& albi coloris eligantur: quòd plerũque pullos similes sui faciũt.Nam est & aliud genus uarium, quod à fero mitigatum, F
domesticum factum est.Id neque æque fœcũdum est,nec tam pretiosum: propter quod minime nutriendum præcipiunt.Hoc auium genus, candidum præcipue,nutriendum: non quia magni sit fructus,ut dictum est,sed quia minimi oneris: attamen præstat ex se pullos atq; plumam, quam nõ, ut in ouibus lanam,semel demetere,sed bis anno,uere & autumno,uellere licet:rursus enim plumigeri uestiuntur:molliórq; pluma,quę corpori quàm
Ganzæ,aliàs, gantæ,ut Rhenano placet. proxima:& è Germania laudatissima. Candidi ibi,uerùm minores ganzæ uocantur: est uero Aristoteli anser maior, est & minor, qui gregatilis est. Anser solertiorem custodiam præbet quàm canis:nam clangore prodit insidiantem.Anseres continuo clangore intempestiui hyemem præsagiunt. Anserum caro excremẽtosa est,concoctúque difficilis: atque domesticarũ G
omnium auium calidissima, humidissimáq; & crassissima: ut eodem ordine apud ueteres habita sit cum struthocameli carne: alæ tamen nihilo sunt cæterarum auium alis deteriores: uentriculi suauitate etiam superãt. Iecur quoque anseris in cibo gratum est, concoctioni facile optimíque succi: & qui abunde nutriat, si alimenta quæ anseri antea præbentur, lacte fuerint imbuta. Testes anserum in cibo ad sobolem procreandam iuuare feruntur:lingua uero singulari quadam proprietate stranguriæ prodest.Sanguis anseris aduersus uenena in antidotis miscetur: maxime uero contra lepores marinos ualet cum olei æqua portione. Item contra mala medicamẽta omnia asseruatur cum Lemnia rubrica & spinæ albæ succo, pastillorũ drachmis quinq;,qui in cyathis ternis aquæ bibãtur. Anserinus adeps calidior H
est,& partium magis tenuium q̃ suillus:qua ratione corpora facilius penetrat, & eorum quæ intus & in corpore sunt,acrimoniam magis obtũdit. Ex anserum adipe in Cõmagene Syriæ fit unguentum odore iucundo,pa- I
Cõmagenum. riter & medicamẽtum celeberrimi usus, quod à gente dicitur Commagenum:utilissimum ad perfrictiones,conuulsiones,cæcos ac subitos dolores, omniáque quę acopis curantur.Adeps anserũ labris fissis prodest,si eo perlinãtur:aurium grauitatẽ dolorémue sedat instillatus:quidã adiiciunt succum cepæ & allij pari modo.Si aqua in aurẽ intrauerit, præcipuũ remediũ
χηναλώπηξ, Chenalopex, Vulpanser. est anserinus adeps cum cepæ succo.Stercus anserinum (ut author est Galenus)prę nimia acrimonia nullius est usus.Chenalopex circa lacus & amnes uersatur

A uersatur. Est uero chenalopex corpore quàm anser minor, sed animi robore superior atque ad inuadendum audentior, ut qui se ab aquilæ, felis ac cæterorum hostiũ iniuriis melius defendat. Pullos suos uehementer amat: eandémque operam, quam perdix, in eis tuendis ponit: nam ante suos fœtus sese prouoluens, aucupi spem sui capiendi præbet: hi uero interea dum uenator illuditur, elabuntur: quibus fuga elapsis, is sese alis eleuãs discedit: ac sæpe, ut pulli facilius euadant, capiendum se uenatoribus præbet. Parit
2 chenalopex nonnunquam oua hypenemia. Anserũ generis sunt chenalo-
3 peces, & quibus lautiores epulas nõ nouit Britãnia, ceramides, fero ansere minores. Olor grauius habet corpus:

Olor. Κύκν@-, Cycnus, Cygnus.

Nec se cælóque Iouíque
B Credit, sed -
Stagna petit patulósque lacus: ignémque perosus,
Quæ colat elegit contraria flumina flammis.
- Collumque à pectore longe
Porrigitur, digitósque ligat iunctura rubentes:
Penna latus uelat: tenet os sine acumine rostrum.

Appẽdices quasdam habet olor paruas infrà apud intestinum. oloribus ut alter alterum deuoret in more est maxime in uolucrum genere. Aquilam, si pugnam cœperit, repugnantes uincunt olores: ipsi autem nunquam nisi prouocati inferunt pugnam. Canere soliti sunt, & præcipue iamiam morituri. in mari Africo hoc sæpe sentiri ferunt. uolãt etiam in pelagus longius.
C Præcipue faciem purgat atque erugat cycni adeps. Olorum similitudinem
4 onocrotali habent: nec distare existimarentur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius uteri genus. huc omnia inexplebile animal congerit, mira ut sit capacitas: mox perfecta rapina, sensim inde in os reddita in uerã aluum ruminantis modo defert. Gallia hos septẽtrionalis proxima Oceano mittit. Onocrotalorum duo produntur genera, alterum aquatile, alterum solitudinis. Diomedeas aues Iuba cataractas uocat: & eis esse dẽtes oculósque igneo colore, cætero candidas tradens:

Onocrotalus.

Diomedea aues: Cataractæ.

Si uolucrum quæ sit dubiorum forma requiris,
Vt non cygnorum, sic albis proxima cygnis.
Magna pedis digitos pars occupat: oráque cornu
D Indurata rigent, finémque in acumine ponunt. Hæc Ouidius.

Solinus uero, Forma, inquit, illis quæ fulicis, color candidus, ignei oculi, ora dentata. Congreges uolitant: duo super iis duces, alter agmen ducit, alter cogit. Cum fœtuum adest tempus, rostro scobes excauant: deinde surculis in uersum superpositos imitantur texta cratium, & sic cõtegunt subtercauata: hanc struem comprimunt terra quam egesserant, cum puteos excauarent: sic nidos moliuntur bifori accessu. Aditus qui dimittit ad pastus in ortum destinatur: qui excipit reuertẽteis, occasum uersus est: ut lux morantes excitet, & receptui non denegetur. Aluum exoneraturæ aduersis flatibus subuolant, quibus proluuies longius auferatur. Aduenas barbaros clangore infestant: Græcis tantum adulantur, miro discrimine. Hæ in solo

loco totius orbis uisuntur in insula cõtra Apuliæ oram, quæ tumulo ac de- E
lubro Diomedis insignis est.

πηνέλοψ. Ceramides. Chenerotes. Truones.

1 Vnguẽtũ, Huius cõpositionẽ uideas apud Pli. lib.10,ca.22,& 29,ca.3. 2 Alij uero apud Plinium hoc pacto legi malũt. Anserum generis sunt penelopes,&,quibus lautiores epulas non nouit Britannia, chenalopeces, fere ansere minores: uerum penelops (si Aristophanis scholiastæ credimus) anati similis est, columbæ magnitudine: uel, ut aliis placet, anate maior (nisi fortasse pro μείζων scribi debeat μικρόν.) Penelops, ut refert Aristoteles, circa lacus uersatur & amnes. 3 Ceramides, alij legũt chenerotes. 4 Onocrotalos Festus truones uocat. Onocrotali, ut quidam existimant, dicti sunt ab asinino, quem in aqua faciunt, ruditu.

De anatino genere, & aliis quę anatibus similes sunt. Cap.CXLIX.

1

Anas. Νῆσσα, uel νῆττα.

E Palmipedum grauiorum genere anates sunt, quæ & circa lacus & a- F
mnes uersantur. Anati gula tota ampla & lata est: appẽdices quoq; pau
cas habet infra quà desinit intestinum. Anas mas, ut Alexander Myndius
prodit, maior est fœmina, & colore magis uario. Anates solæ, quæque sunt
eiusdem generis, in sublime protinus sese tollunt: atque euestigio cælũ pe-
tunt, & hoc etiam ex aqua: itaque in foueas quibus feras uenamur delapsæ
Anates Ponticæ. solæ euadunt. Veneno anates Ponticas uiuere autumant. anates pennas ro
stro purgantes uentum præsagiunt. Anatis caro durior est, quàm sit tur-
dorum merularúmue aut paruarum auium. Quod uero traditur in tormi-
nibus mirum est: anate apposita uentri transire morbum, anatémq; emori.
Anates Ponticæ. Sanguis anatum Ponticarum aduersus omnia mala medicamenta pollet:
itaque & spissatus seruatur, uinóque diluitur. Mithridatis inuentum autu-
mant sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam uene- G
γλαυκίον, Glaucium. no uiuerent. Similes anatibus sunt, sed minores paulo, quos glaucia Græ-
Boscas. ci uocant ab oculorum colore. Anati quoque similis, sed minor est & bo- 2
scas: circa lacus quoque & amnes uictitans. Mas in hoc genere magis ua-
rius cernitur: habent & mares rostra sima atque minora. Inuenitur & bo- 3
scadis genus quoddam anate maius, sed minus chenalopece. Quas ab u-
Colymbis. Colymbus. Vrinatrix. rinandi uoluptate colymbidas & colymbos nominant. omnium aquatica-
rum quæ palmipedes sunt, & in lacubus aut amnibus uictitant, minimæ
sunt: atri ac sordidi coloris, acuto rostro. soli earum spectantur oculi, cæ- 4
Phascades. tero merguntur. Phascades paulo maiores sunt quàm colymbides: cæte-
Vria, οὐρία. ro similes anatibus. Est & uria dicta, non multo minor anate: rostro lõgio- H
Phalaris, Phaleris. re ac tenui, colore sordido figlino. Angustum & phalaris uocata rostrum 5
obtinet: caput rotundius, uentrem subcinericio colore, dorsum nigricans: 6
hæc & circa lacus & amnes uictum quærit. Phalarides in Seleusia Partho-
rum, & in Asia laudatissimæ.

Boschides. Querquedulæ.

1 Anates, Νῆτται περιζωσμέναι dicuntur ab Aristophane, quasi cingulum candidũ habentes, ut uult scholiastes. Νήσσας αἰγιαλῆας uocauit Aratus aues marinas, quæ in insulis sunt. 2 Boschidas dixit Columella: sed uide an sint exemplaria uera. 3 Magis uarius, κατάγραφος. 4 Σκέπτονται δ' ὄμματα, τὰ δὲ πολλὰ καταδύονται, id est sæpissime merguntur, uel urinantur. 5 Longiore, Μακρὸν, μικρόν. 6 Sordido figlino, ῥυπαροκέραμος. 7 In hoc lacustrium genere nominantur à Varrone & Columella, querquedulæ.

De coruis

A De coruis aquatilibus. Cap. C L.

Corui aquatici naturaliter caluent,quibus apud Græcos nomen est inde.Phalacrocoraces aues Balearium insularum peculiares, iam etiam 1 in Alpibus capiũtur.Qui corax,id est coruus appellatus est, magnitudo illi est quanta ciconiæ, sed crura breuiora: palmipes natánsque,colore nigro. Insidit arboribus,& nidulatur in iis unus ex hoc genere.Et hæ quidem aues circa aquas uictum sibi quærunt. *Coruus aquaticus. Phalacrocorax. Coruus marinus.* κόραξ.

1 Corax,κορώνη θαλάσσιος hæc est,ni fallor, apud Arrianum in ponti Euxini nauigatione, & alia ab æthya: quanquam aliter uideatur Suidæ & Hesichio, uti supra in æthya. κορώνη θαλάσσιος.

De brintho & upupa. Cap. C L I.

B Montes autem colunt & syluas upupa & brinthus: cui & uictus probus,& uox sonora est. Vpupa quoque montium incola est & syluarum,coturnice paulo maior:& ut poeta de tyreo ait, *Brinthus. Vpupa.*

-Cui stant in uertice cristæ,
Prominet in modicum prælonga cuspide rostrum:
Nomen epops uolucri est,facies armata uidetur. *Epops.*

1 Obscœna pastu auis,crista uisenda plicatili, contrahens eam subrigénsque per longitudinem capitis à rostro residentem.Eminent pennæ, inquit Pau
2 sanias,in galeæ modũ.Vpupa una in suo genere non nidificat: sed stipites
3 arborum subiens,parit sine ullo stramento in cauis: & nidum potissime è
C stercore hominis facit.Trimestris auis upupa est: quippe quæ cum fœtum eduxerit abit, &

Deserta quærit nemorum, & inuias plagas,

ut Æschylus testatus est.Colore etiam immutatur tempore æstatis & hyemis, ut idem author est,

Colore speciem multimodo pingit suam:
Nam uere candicans ubi extitit nouo,
Æstate tum deinde ut recanduit seges,
Alas repente uarias maculatus quatit.
Vagatur hic semper fastidiens locos,
Deserta quærit nemorum & inuias plagas.

D Indicam upupam Indorum rex amores delitiásque suas ob eius uenustatẽ circungestat.Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur.

1 Crista,&c. τριλοφίαν dixit eã Aristophanes,quasi triplicẽ habentem in galea cristam,uti in scholiis habetur: forsitan ab insigni crista dictum est. 2 In suo genere, τῷ καθ' ἑαυτῶν νοττευόντων. 3 Nidum hominis stercore luti loco circunlinit, in-
5 quit Ælianus.

De auibus partim peregrinis,partim monstrosis. Cap. CLII.

In Hercynio Germaniæ saltu inusitata genera alitum accepimus: quarũ plumæ ignium modo luceant,quanuis densa uox obtegat & denset tenebras.unde homines loci illius plerunque noctu rationem uiæ moderantur indicio plumarum refulgentium.Authores sunt omnibus annis cater- *Hercyniæ aues.*

Memnonides, uel Menoniæ aues. uatim aduolare Ilium ex Æthiopia aues, & confligere ad Memnonis sepul E chrum, quas ob id Mēnonidas aut memnonias uocant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Æthiopia circa regiam Memnonis exploratum sibi Cremutius tradit. Aues hasce terrā Mariandineam incolere ferunt, colore nigras: corporis forma accipitris simili. Carne abstinēt: eis enim ad cibum semina satis sunt. *Seleucides aues.* Seleucides uocantur auiculæ, quæ iugiter locustas, quas ἀττελάβους uocant, edunt, easdémque celeriter excernunt. Harū aduentum ab Ioue precibus impetrāt Casij montis incolæ, fruges eorum locustis uastantibus. Nec unde ueniant, quóue abeant, compertum est: nusquā cōspectis, nisi cum præsidio earum indigetur. inexplebilem habent deuorādi *Scythica auis.* naturā. Scythicæ terræ incola auis est otidis magnitudine, quæ binos pro- 1 creat pullos. & quæ pepererit oua, non incubitu fouet, sed condita in lepo- F rina aut uulpina pelle relinquit: atque ita obuoluta in summa arbore collocat: cúmque à uenatione uacat, custodit: & si quis scandit, impugnat & *Rhyntaces.* uerberat alis, perinde ut aquilæ faciūt. Apud Persas gignitur auicula rhyntaces nomine, in qua nihil inuenitur excrementi: sed interna omnia adipe plena: quo fit, ut eam aere atque rore solum nutriri arbitrentur. Chloriten *Scylla.* dicunt magi gemmam inueniri in scyllæ auis uentre, congenitam ei: ferróque includi iubent ad quædam prodigia moris sui. *Phœnix, φοῖνιξ.* Æthiopes atque Indi discolores maxime & inenarrabiles ferunt aues: & ante omnes nobilem Arabiæ phœnicē: haud scio an fabulose unum in toto orbe, nec uisum magnopere. Manilius senator author est, neminem existere, qui uiderit uescē- 2 tem. Nam ut tradit Ouidius: -Nec fruge nec herbis,

Sed thuris lachrymis & succo uiuit amomi. G

Aquilæ narratur magnitudine, capite honorato, cristis faciē caput plumeo apice honestante: plumarum serie, medio exeunte alio: auri fulgore circa 3 colla, cætera purpureus, cœruleam roseis caudam pennis distinguentibus,

Et Tyrio pinguntur crura ueneno. 4

Viuere quadraginta & quingentis annis: uel ut aliis placet sexcentis L X: senescentem casia thurísq; surculis (uel ut tradunt alij, cinnamis) construere nidum, replere odoribus, & superemori. Ex ossibus deinde ac medullis nasci primo ceu uermiculum, inde fieri pullum prodit idem Manilius.

Fœmina sit uel masculus hęc, fortasséq; neutrum:
Felix quæ ueneris fœdera nulla colit. H
Ipsa sibi proles suus est pater, & suus hæres:
Nutrix ipse sui, semper alumna sibi.

Hæc atque alia de phœnice Lactantius. *Cinnamomus. Cinnamulgus. Cinnamolgus.* In Arabia quoque cinnamomus aut cinnamulgus auis appellatur, quam surculos cinnamomi portare, ac nidum ex his conficere aiunt. Nidificant excelsis arboribus & ramis: ad quos quoniam non est peruenire ob ramorum altitudinem & fragilitatem, accolæ congeries illas plumbatis petunt iaculis: deiectásque pretiis uendunt amplioribus: quòd hoc cinnamum magis quàm aliud mercatores probēt. *Dacnades.* Aues dacnades nuncupatas Ægyptij ad potentium coronas alligare soliti sunt, ut uellicando & assidue cantitando potanteis à dormiendo sustineāt.

A In maris Caſpij inſulis auem quādam naſci ferunt,quæ magnitudine anſe- *Aues Caſpiæ.*
rem ſuperet:pedes autem habeat grui perſimiles:dorſo ſit uehementer ru-
bro,uentre uiridi,collo albo & diſſeminatis maculis croceis diſtincto: non
minus quàm duo cubita longo,roſtro nigro. uocem ſimilem ranis mittit.
Auis etiā Caſpia eſt,uel potius Indica: (nam in India etiam naſcitur) anſe-
ris magnitudine: & lato quidem,ſed tenui capite,cruribus paruis. uario co
lore diſtinguitur:nam eius dorſum purpureum eſt, uenter maxime cocci-
neus eſt:caput & cutis exalbeſcunt:uocem caprinam mittit. Apud Caſpios
etiam fama eſt auē procreari magnitudine maximi gallinacei, uerſicolore
uarietate florentem:ſupinámque uolare, & ſub collum extenſis cruribus i-
pſum iiſdē ſubleuare, tū catelli uocē edere: neque in ſublime,ſed circū ter-
B ram idcirco uolare,quòd in altum non queat ſeſe attollere. Catreum exi- *Catreus.*
mia formæ pulchritudine auem Clitarchus prædicat, pauonis magnitudi-
ne:cuius pennarum extremitates ſmaragdi ſimilitudinem gerunt. Quæ ſi
alios intuetur,eius oculi quo ſint colore neſcias: ſin te aſpiciat, purpureos
dices.Quod in aliorum oculis album,illius pallidum eſt.peracuto uidendi
ſenſu prædita eſt. capitis plumæ partim candidulis ocellis, partim guttis
quibuſdam aliis in alias implicatis diſtinctę ſunt.Eius pedes ſandaracini:&
uox canora. eam in deliciis maxime omnium auium Indi habent, ut qui
aſpectu illius impleri non poſſint. ex oculis facula ſplendet, ut lucidiſſimæ
flāmulæ ſimilis ſit.gregatim uolant,ut nubes eſſe uideantur. Auis in India
naſci fertur:magnitudine triplo maior otide,ore permagno & longis cru-
C ribus: eam abſonum quiddam ſonare: ſummáſque eius alas pallidas: cæte
ras uero pennas cinericias eſſe:Indi celā uocant. In India auis ad ſturni ma *Cela.*
gnitudinem accedens,uariis coloribus picta naſcitur, quæ & humanā uo-
cem effingit,& pſittacis uocalior, & maiore eſt docilitate. Nō tamē huma-
num uictum æquo animo ſuſtinet: ſed libertatis deſiderio famem potius
quàm ſeruitutem amplectitur:cercionem appellānt,quòd ſimiliter caudā *Cercio.*
atque cinclus mouet.Paruularum quarundam auium Indicarum genus in
excelſis rupibus nidificat:quarum magnitudo perdicū, ſandaracino colo-
re:Indi ſua lingua dicerum ſolent nominare:Græci,ut fertur,dicæum.Hu *Dicerus.*
ius ſtercus ſi quis milij magnitudine ſumpſerit in potionem diſſolutum,ad *Dicæus.*
ueſperam morietur:mors ſuaui ſomno ſimilis eſt,& nullum omnino ſen-
D ſum doloris habet.Quamobrem ſummopere Indi id aſſequi ſtudēt: ipſum
etenim malorum obliuionem exiſtimant inducere. Quod quidem ex In-
dia muneri miſſum rex Perſarum omnibus rebus antefert & aſſeruat,inſa-
nabilium malorum remedium,ſi ſumere ſit neceſſe:neq; apud Perſas quiſ-
ſquam alius quàm rex id habet. Peregrina auis & gnaphalus eſſe uidetur, *Gnaphalus.*
quippe quę raro in noſtris locis appareat,inquit Ariſtoteles.Gnaphalus uo
ce próba eſt,& colore pulchro:necnon ingenio ualet in uitæ officiis,& ſpe-
ciem præ ſe fert decoram. Incēdiaria auis inauſpicata eſt:propter quam ſę- *Incendiaria*
penumero luſtratam Vrbem in annalibus inuenimus(inquit Plinius): quæ *auis.*
ſit auis ea,nec reperitur nec traditur.quidā ita interpretantur incēdiariam,
quæcūque apparuerit carbonē ferēs ex aris uel altaribus: alij ſpinturnicem *Spinturnix.*

eam uocant.Sed hæc ipſa,inquit Plinius,quæ eſſet inter aues,qui ſe ſcire di E
ceret non inueni.uerùm Feſtus ſpinturnix,ait,auis genus eſt turpis figuræ,
* occurſatrix:unde artificũ perditis. Spinturnix ea græce dicitur, ut ait San-
Cliuina auis. tra ἀντίδρας.Cliuinam quoque auem ab antiquis nominatam animaduerto
Clamatoria. ignorari:quidam clamatoriam dicunt: Labeo prohibitoriam.Et apud Ni-
Prohibitoria. gidium ſubis appellatur auis,quæ aquilarum oua frangat.Tragopanadem
Subis,uel Subin. uel tragopana plures affirmant maiorem aquila, cornua in tẽporibus cur- 6
Tragopanades uata habentem, ferruginei coloris,tantum capite phœniceo . Equidem &
Tragopan. hanc auem,inquit Plinius,& pegaſos(quos Æthiopia generare dicitur) e- 7
Pegaſus. quino capite uolucres,cornibus armatos:& griphas auritos aduncitate ro-
Griphes. ſtri,fabuloſos reor. Porro griphas ſunt qui tradunt quadrupedes uolucres 8
Γρύψ. eſſe,corpore & unguibus leoninis:ore & alis aquilinis,ſed candidis:oculis F
igneis,& capite cuiuſmodi pictores fingunt, alites ferociſſimas .Maculas
quaſdam griphibus ineſſe, quidã aiunt,quales pardalibus. in Aſiatica Scy-
thia aurum effodere,& cum his aſſidue bellũ eſſe Arimaſpis circa metallã.
Stymphalides. Circa Stymphali aquas, aues anthropophagos fuiſſe aiunt: quas Hercules
ſagittis confecit: uerùm Piſander CamireusHerculẽ minime aues interfe-
ciſſe,ſed crotalorum ſtrepitu abegiſſe tradit. Arabiæ terræ deſerta loca, &
alia fert ferarum genera,&aues quoq; ſtymphalidas cognominatas,leoni-
bus ac pantheris in homines haud minus atroces: inuolant enim in eos, dũ
illas aucupantur:roſtríſque feriunt,atque adeo interficiunt,& quæcunque
ex ære aut ferro geſtant homines,ea perforãt aues: ſin uero ex cortice ueſtẽ
cõtexuerint craſſiorẽ, nõ aliter ſtymphalidum roſtra corticibus, q̃ minorũ
auium pennę uiſco inhærẽt.Sunt autẽ ſtymphalides gruum magnitudine, G
ibis ſpecie, ſed roſtra habẽt ualidiora,nec adunca more ibis. cirrũ in capite
geſtant.Aues iſtę Arabicæ Arcadicis cognomines, an eiuſdẽ fuerint gene-
ris,nihil affirmo(inquit Pauſanias:) alioqui fieri quidẽ poteſt, ut cum natæ
primũ in Arabia fuerint,earũ pars aliqua in Arcadiã ad Stymphalim flu-
Strix, στρίγξ. uium uolauerit:indéq; nomẽ ſtymphalidũ ortum,cum aliud tamen nomẽ
forſitan apud Arabas ſortitæ ſint.Eſſe in maledictis antiquis ſtrigem con- 9
uenit,ſed quæ ſit auium conſtare uon arbitror.Has ita depinxit Ouidius:

Grande caput,ſtantes oculi,roſtra apta rapinis,
Canicies pennis,unguibus hamus ineſt.
Nocte uolant,pueróſque petunt nutricis egentes, H
Et uitiant cunis corpora rapta ſuis.
Carpere dicuntur lactentia uiſcera roſtris:
Et plenum poto ſanguine guttur habent.
Eſt illis ſtrigibus nomen:ſed nominis huius
Cauſa, quòd horrenda ſtridere nocte ſolent.

Fabuloſum autem arbitror, inquit Plinius, de ſtrygibus eas infantium la-
Sirenes. bris immulgere .Nec Sirenes impetrauerint fidem, licet affirmet Dino Cli
tarchi celebrati authoris pater in India eſſe:mulceríque earum cantu,quos
grauatos ſomno lacerent.De his ita cecinit Ouidius,

-Vobis Acheloides undæ,

Pluma

A Pluma pedésque auium, cum uirginis ora geratis. Deinde,
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantáque dos oris linguæ deperderet usum,
Virginei uultus, & uox humana remansit.

1 Otidis magnitudine. Hoc in loco uetus Aristotelis interpres habet, Non minor aquila: ut legisse uideatur apud Aristotelem, ὀρνίθων γένος ἐστὶν ἀετώδης: nō αἱ ὠτίδες, uti legit Theodorus, & ante illum Plinius. Et mihi certe quadrare magis uidetur Aristotelis contextui, ut legatur ἀετώδης quàm αἱ ὠτίδες: nō propter phrasin solū, sed quòd antea uerba plura fecerat Aristoteles περὶ αὐτὴν χῆνος: uerum nihil muto. 2 Quando & ubi uisus esse traditur phœnix ostēdunt Solinus & Plinius: sed quæ falsa esse nemo dubitarit, inquit Plinius. De phœnice lege Herodotū, Ouidiū in Metamorph, Claudianum & Lactantium. 3 Solinus, Capite honorato, in conum plumis extantibus, cristatis faucibus. 4 Solinus, Postera parte purpurēs absque cauda, in qua roseis pennis cœruleus interscribitur nitor. 5 Gnaphalus, &c. Hæc omnia refert Theodorus B ad ueliam auem, ex Græco exemplari (ut opinor) mendoso: nam & in nostris exemplaribus & ueteri traductione tanquam diuersæ ponuntur aues. 6 Solinus, Cornibus arietinis proferens armatū caput. 7 Hæc ales, inquit Solinus, pegasi scilicet, equinum nihil præter aures habet. 8 Griphas priscis Latinis picos appellatos tradidit Nonius, ut Plaut. in Aulul. Pici diuites, qui aureos montes colunt: eos solus supero. 9 Strigem, &c. Hæc syrnia græce nuncupatur: uide Hermolaum in striæ uocabuli explanatione post annotationes Plinianas. *Pici.* *Syrnia.*

De struthiocamelo. Cap. CLIII.

STruthio Africus, quem & struthiocamelum uocant, animal est naturæ duplicis: partim enim auem, partim quadrupedem refert: quippe qui ut non quadrupes pennas habeat, ut non auis, neque sublimis uolet, nec pen- C nas ad uolandum commodas gerat, sed pilis similes. Item quasi quadrupes sit, pilos habet in palpebra superiore: & glaber capite & parte colli superiore est: itaque cilia habet utrinque pilosiora: sed quasi auis sit, infra pennis tegitur. Bipes etiam tanquam auis, bisulcus tanquam quadrupes est: ut uero alij, in capite pilis minutis, oculis grossioribus nigrísque, nō dissimili forma & colore camelis: collo oblongo, rostróque acuto. Magnitudine non auis, sed ceruorum est. Africi autem uel Æthiopici struthiocameli altitudinem equitis insidentis equo excedunt, celeritatem uincūt: ad hoc demum datis pennis, ut currentem adiuuent. Vngulæ uero ceruis similes, bisulcæ, comprehendendis lapidibus utiles, quos in fuga contra sequentes ingerūt D pedibus. Oua pariunt complura, quæ propter amplitudinem pro quibusdam habentur uasis: conósque bellicos & galeas eorum pennis adornant. Concoquendi sine delectu deuorata, mira natura: sed non minus stoliditas in tanta reliqui corporis altitudine: cum colla frutice occultauerint, latere sese existimantium. Struthocameli caro, ut & reliquæ partes omnes, excrementosa est concoctúque difficilior. Ventriculus nonnullis in pretio habetur, & loco medicamenti quod concoctionem adiuuet: qui tamē ipse non facile concoquitur, tantum abest ut aliorum ciborū concoctioni conferat. Seuum struthocamelinū efficacioris ad omnia usus, quàm est adeps anseris. Animalium eorum quæ inter sanguine prædita, terrestria appellauimus, eo scilicet quòd aërem recipiant, partúsque faciant in terra, indicatæ iam differentiæ sunt. Hinc natura aquatilium dicetur.

Struthiocamelus. *Struthocamelus.* *Struthio Africus.* Στρουθὸς ὁ Λιβυκός. Στρουθός, *Struthio.* *Struthius.* *De struthij uenatione lege Strabonē lib. 16, & Oppianum de uenatione lib. 3.*

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER VIII E

Continet ea quæ in ſanguineo genere aquatilia dicuntur: quæ ſcilicet in aqua uictitant, & in aqua quoque pariunt, uidelicet piſcium & cæterorum genera.

De piſcibus, & primo de eorum partibus exterioribus. Cap. CLIIII.

Piſcis, ἰχθύς.

Nter ea quæ aquas incolunt, piſcium genus unum eſt ab aliis diſtinctum: quod & forma F euariat numeroſiore. Habet id caput & prona & ſupina ea parte qua uenter & uiſcera cõtinentur. Caudam cõtinuam indiuiſamque fere parte gerit poſteriore, ſed uarie. Mutilatius autem eſt piſcium genus atque imperfectius quàm auium, partibus exterioribus: piſcium etenim nulli ceruix, nulli manus aut pedes: ſed nec alas habet, ſed pinnulas quaſdam: nulli teſtes aut intus aut foris, nulli mammæ. neque meatum genitalium ullum habet piſcium genus foris conſpicuum, ſed continuo ac ſimplici corpore à capite in caudã uſque porrigitur. Capita piſcibus proportione G corporum maxima: oculi omnibus ſine palpebris: uerum non duri, ſed lubrici. Auditus uero olfactúſue nullum continent membrum manifeſtum: quod enim uideri tale poteſt per loca narium, id non ad cerebrum uſque tranſmeat: ſed partim obſeptum & cæcum mox deſinit, partim ad branchias fertur: audire tamen atque olfacere piſces palam eſt. Sunt autem qui uel maxime animalium piſces auditu ualere arbitrentur: uidelicet hominũ experimento, qui aſſidue in mari uerſentur, rémque piſcatoriam percallẽt. Sunt etiam qui liquidius inter piſces audire prodantur, ut lupus, mugil, ſalpa & alij quidam: cætera piſcium genera minus audiunt. Sunt in piſcium genere oris diſcrimina: aliis enim os ante & promptum eſt: aliis infrà parte ſupina, ut cartilaginei generis maximæ parti: quamobrem hoc genus niſi H conuerſum reſupinetur, cibum corripere nequit. Adhæc differẽtia exiſtit, quòd aliis os reſciſſum eſt, ut iis quæ carne ueſcũtur: iis enim uires ore cõtinentur: aliis ſubinde eſt in arctius compreſſum & coarctatum, iis ſcilicet qui non carne ueſcuntur. Dentes habent omnia piſcium genera ſerratos pectinatímque coeuntes, excepto ſcaro, & acutos: atque ſerie dentium multiplici fulciuntur. Piſcibus etiam data quidem eſt lingua, ſed imperfecta incertáque, ac minime explanata: oſſea enim nec fere abſoluta eſt, ſed adhæret, extrema eius parte tantummodo diſcreta. In lingua etiam dentes nonnullis & in palato & toto ore: ut turba uulnerum molant, quæ attritu ſubigere non queunt: præterea in os uergentes, ne excidant cibi, nullũ habenti-

Huius rei argumentum uideas apud Ariſtotelem lib. 4. hiſtor. animal.

A bentibus retinendi adminiculum. Palatum etiam quibusdam adeo carnosum est & molle, ut si parum diligenter aduertas, lingua id esse uideatur, ut cyprino. Piscibus nullum omnino collum esse dixeris, aut breue admodum ex duabus solum primis uertebris compositum. Branchias autem pisces rē habent peculiarem, quibus humorem, quem ore acceperint, reddūt: atque etiam pinnas, quas magna ex parte quaternas gerunt, binas scilicet parte prona, & binas supina. Et hæ quidem in piscibus similiter quodāmodo habentur, atque alæ & crura in auibus: his enim alæ duæ superne dependent: illis pinnulæ duæ parte prona: his pedes resupinæ parti subduntur, illis pinnulæ infra adhærent fere iuxta pronam partem. Binas illas quæ parte prona lateribus geruntur, omnes fere habent: reliquis quæ subditæ sunt carent nonnulli ex iis qui longi sunt & corpulenti: ut anguilla, ut conger & mugi- βράγχια. Pinnas, πτερύγια.

B lum genus, quod in lacu Sipharum nascitur: & præterea quę tænia appellatur. Iis uero qui prælongi sunt, atque magis serpentis speciem referunt, ut murena, nullæ omnino sunt pinnæ, sed flexuoso impulsu corporum ita humore utuntur, ut terra serpentes: quibus neque branchiæ integræ atque discretæ, ut cæteris piscibus habentur. Cartilaginei quoq; generis aliqua pinnis carent, uidelicet quæ plana sunt & caudam habent, ut raia & pastinaca: suáque ipsa latitudine natant. Ranā tamen pinnas habere uidemus: & quęcunque suam latitudinem colligunt in mucronem. Et branchias ipsas quidam pisces operimento spineo intectas cōtinent: at cartilaginea omnia cuticulari tantum operimento opertas. qui intectas habent, iis in obliquum

C utroque latere tenentur: qui tegumento illo spineo carent, cartilaginea dico, iis fere si plana sunt, parte inferiore supináque habentur, ut raiæ. Rana autem deductas in latera habet branchias: sed si oblonga sunt, eorum lateribus adhærent, ut in quouis mustelino genere (quod galeodes uocant) cernitur. Item branchiatorum ipsorum, aliis simplices branchiæ sunt, aliis duplices: omnibus tamen simplex est, quæ nouissima corpori admota est: & aliis paucæ, aliis multæ: uerū in utrūque latus æque partitæ omnibus sunt. Habent quibus paucissimæ sunt singulas branchias utrinque, eásque duplices, ut aper: aliis binæ utrinque, alteræ simplices, alteræ duplices, ut cōgro, scaro: aliis quaternæ utrinque simplices, ut accipenseri, dētici, murenæ, an-

D guillæ: aliis quaternæ duplici ordine, nouissima excepta, ut turdo, percæ, siluro, cyprino: his qui galeodes dicuntur etiā duplices & quinæ utraque ex parte sunt: gladio octonæ duplices. Ita branchiarū colligitur numerus. Sed præter branchiarum discrimen, pisces à cæteris animalibus differunt, eo quòd non pilis, ut terrestria quæ animal generant, non cortice, ut nonnullæ quadrupedes quæ oua pariunt, non penna, ut genus auium, teguntur: sed plurimis squama cutis operta est: quæ præ sua rigiditate tenuitatéque facile auellitur. Pauci quidam scabri sunt, cutémque habent asperam: paucissimi leues: cartilaginea enim squamis carent, sed aspera cute fere muniuntur: leuia sunt perpauca: congri autem & anguillæ & thunni leues sunt. Duplici ordine, διστιχα.

1 Squama integuntur illi pisces tantum, qui ouum arenidum friabiléue pariunt: nam ex longis conger tale ouum non edit, nec murena. qui autem

ſquamis integuntur, iis extenuatis ac ſeneſcentibus duriores craſſioréſque E
efficiuntur ſquamæ. Teſtes non habent piſces, ſed nec genitale ullum foris conſpicuum, ſicut nec ullum aliud animalium genus quod careat pedibus: meatus tamen idem eſt coitus, qui & ſicci excrementi: quæ quidem ſimiliter tam in fœminis eorum quàm in maribus ſunt. Piſcibus cauda ad natatum data eſt, quẽadmodum auibus uropygium ad uolatum dirigendũ: ſed continua fere ac indiuiſa: uerum cauda ipſa nõ omnibus ſimilis eſt: ſed cum cęteris non euariet, planorum nonnullis ſpinoſa, & longa, & gracilior eſt, ut torpedini & paſtinacæ, & ſi quid aliud huiuſmodi cartilagineum eſt: quorundam carnoſa quidem, ſed breuis, ut ranis accidit.

1 Arenidum, ψαθυρόν, quia non continuum, ſed quoddam arenulentum eſt, ita dif F
fundi in multa poteſt. ψαθυρότητα σομφὼ, id eſt fungoſam & friabilem corpulẽtiam tranſtulit Theodorus, in mollibus, ſcilicet in ſepio.

De piſcium interioribus partibus. Cap. C L V.

Gula paucis piſcibus ineſt, ut congro, anguillæ: iíſque breuis, ſed plurimis ab ore ſtatim ſequitur uenter: quocirca ſæpius euenit grandioribus nonnullis, ut dum per impetum inſectantur minores, uentriculus in os procidat. Piſcium cor ſuum mucronem non ad pectus ſpectantem, ſed contrà quàm in aliis ſpectatur animantibus, ad caput & os habet: extremúmque eius inde pendet, quà branchiæ dextræ atque ſiniſtræ inter ſe coeunt copulantúrque. Sunt etiam meatus alij de corde ad branchias tenden G
tes ſingulas pro ratione magnitudinis, hoc eſt maioribus maiores, & minoribus arctiores: inter quos in maioribus craſſa admodum & candida fiſtula eſt, quæ de cordis extremo oritur. Piſces omnino pulmonẽ non habent, neque arteriam: (non enim reſpirant) ſed branchias uice pulmonis obti- 1
nent, quibus diximus modis. Piſcium iecinora maxima ex parte pallidiuſcula ſunt. Iecoris partes in quibuſdã adeo dirimuntur, ut bina eſſe iecinora uideantur, ueluti cartilagineis. Iecur adipeum nonnullis eſt, ut cartilagineis: quorum iecinoribus colliquatis oleum facimus. Lien piſcibus partim non magnus eſt, partim uero notæ gratia duntaxat habetur. Fel habent omnes piſces: ſed aliis iecori adiunctum eſt, ut muſteligenis, ſiluro, ſquatinæ, leuiraiæ, torpedini: atque ex longis anguillæ, belonæ, zygenæ: aliis, & H
magnæ quidem parti, inteſtino annexum eſt, dependens à iecore meatibus quibuſdam perpetuis ſummæ tenuitatis: & aut ſemotius a iecore, aut propius, ut ranæ, accipenſeri, dentici, murenæ, gladio. Nonnulli etiam toto inteſtino pretextum continent, ut amia. Sæpe etiam genus idem utrũque patitur ſitum, ut congri: aliis enim ad iecur, aliis infra ſepoſitum adhæret. neque renes neque ueſicam piſces habent. Venter piſcibus unus & ſimplex eſt, ſed figura uaria eſt: alij enim modo auium uentriculum habent carnoſum, ut mugilis: nonnulli uentrem inteſtino ſimilem habent, ut ſcarus, qui 2
& ruminare ſolus piſcium creditur. Inteſtinum etiam ſimplex eſt replicãs ſe, ſimiléque ſibi in omnibus eius partibus. Piſcibus magna ex parte ſuperne cir-

A ne circa uentriculum exeunt appendices,ut in iis quasi lacunis cibum conditum macerent atque concoquant:nonnullis complures,ut gobio, galeo, percæ,scorpioni, mullo, sparo. at mugili parte altera plures exeunt, altera una tantum:aliis paucæ,ut hepato,glauco,auratæ. Tum autem eiusdē speciei consortes inter se differunt:auratarum enim aliis plures, aliis pauciores.Sunt etiam quibus nullæ omnino sint, ut magnæ cartilagineorū parti: cæteris ita ut aliis paucæ, aliis uel plurimæ habeantur: omnes tamen ad ipsum uentrem eas appendices habent. Pisces testibus carent,ut modo diximus:sed πόρους,id est meatus continēt binos,qui à præcordiis uenáque maiore exorti bifurces,utrunque spinæ latus perreptēt, coeántque superne in unum caput,atque ita ad ostium excrementi finiunt: (quod enim ad spinā est,id superius nomino.) hoc ergo inseritur atque in locis tenditur fœmi- *Sparo, aliàs scaro.*

B narum. Pleni ij meatus in maribus θορόν,id est humoris fœtifici redduntur tempore coitus,latissiméque patent eo tempore,etiam imperitis, (æque in maribus atque illi qui in fœminis in matricem feruntur,)attritúque pisciū mutuo,atque adeo etiam si compresseris, facile semen ipsum effluet genitale candidum.ubi uero id temporis præteriit,incerti uel meatus ipsi interdum redduntur,ut de testibus in auiū genere expositum est. Differunt inter se meatus genitales maris & fœminæ,tum aliis rebus,tum etiam quòd maris lumbis inhærent firmius,fœminæ mobiles sunt. Piscium uuluæ bifidæ sunt,& non ut auium suprà iuxta septum, sed infra habentur sicut bipedum aut quadrupedum quæ animal pariunt,sed tenues & mēbrana con *θορός.*

C stantes & longæ:ita ut in minutissimis pisciculis partem uuluæ utranque, dextram scilicet & sinistram iungi in faciem unius oui uideatur. At galeis reliquísque cartilagineis uulua bipartita pertinénsque suprà ad septum, quomodo auibus est,& infra quoque porrecta: atq; etiam de medio sui bipartiti sinus arctior ad septum usque pertendit: ac oua hoc in loco ad septi originem maxima pro parte cōsistunt:mox prolapsis in spatium latius, fœtus animales excluduntur.Piscibus ouiparis nō infrà apud aluum,sed lumbis adhærens uulua continetur: at cartilagineis uterus utrunque situm habet,scilicet in parte priore & ad lumbos: partem enim uuluæ superiorem, in qua oua gignuntur,sub septo ad lumbos & pronā habent,inferiorem ad *Aliàs, partem utranque.* *Aliàs, sinum utrunque.*

D aluum:hac enim iam procreant animal. Piscium ossa proportione similia sunt animantium terrestrium uiuiparorum ossibus: qui enim inter eos animal generant,cartilaginem pro spina habent,ut ea quæ cartilaginea appellantur.in iis nanque quod per dorsum proportionatum ossibus tendit, cartilago est:quæ etiam humorem in medullæ speciem continet. Quæ autem oua pariunt,spinam continent: quæ perinde ut spina dorsi in quadrupedū genere habetur. Sed propriū in piscibus est,quòd nonnullis spinulæ quædam prætenues separatim per carnem inhærent. Piscium sebum adipem præ se fert:nec enim concrescere solet. Cartilaginea nullo discrete adipe carni uentríue adhærente pinguescunt: eorum tamen quorundam iecinoribus colliquatis oleum facimus. Pisces genituræ loco θορὸν habent,id est genitale quoddam uirus sui generis, quod meatibus quibusdam continetur, *Χονδράκανθώδη.* *Ἄκανθα.* *Spinula, ἀκάνθιον.*

qui à septo uenáque maiori oriuntur, ut ante dictum est. Semen eiusmodi E
genitale habent mares omnes præter anguillam.

1 Respirare etiam pisces contendunt nonnulli, ut apud Oppianũ lib. 2 de pisc. & Plinium. 2 Intestino, &c. Εὐτροφώδη potius lego apud Aristotelẽ hoc in loco, quàm ἰτροφώδη: tum ex ueteri traductione, tum ex lib. 3 de partibus animalium, cap. 14.

De sexus discrimine in piscibus: déque eorum coitu, & aliis quæ ad generationem pertinent. Cap. CLVI.

Piscium maxima pars consummatur mare & fœmina. In piscium tamẽ genere sunt qui omnino sexus discrimen alterutram in partem non habeant: nõnullis enim nec mares nec fœminæ gignuntur. Sunt enim pisciũ
Epitrageæ. nonnulli epitrageæ appellati, qui nec ouum nec semen prolificum unquã F
habeant: sed qui solidiores pinguioréstque in eo genere sunt, iis intestinum 1
paruum est, & laus præcipua in pastu. Nec desunt quę absque maribus sexu uno fœmineo formentur: sunt enim genera quædam, ut passerum, erythrinorum & chanarum, in quibus omnibus oua reperiuntur. Hæc perinde pariunt ut aues oua, quæ hypenemia dicuntur: uerum ea quæ aues concipiũt pariúntque etiam sunt infœcunda: piscium uero nonnullis, cum spontina ediderint oua, euenit, ut ex his animal progeneretur: in his tamen, si in eo genere mas est, infœcunda manent oua, quæ sponte constiterint, nisi mas suum asperserit semen. Piscium fœminæ plerunque maiores suis maribus euadunt: ut qui ex cartilagineis parui sint, & pars plurima gregalium, & genus omne saxatile. Fœminas quoque maribus esse uiuaciores constat, eo G
quòd fœminæ uetustiores quàm mares capiantur. Pisces non coire existimauere quidam: sed mares uentrem ad arenas fricando semen exprimere: fœminas deinde ore exsorbere, atque hoc pacto concipere. coeunt tamen pisces omnes in quibus sexuum discrimen reperitur, uel admotis inuicem partibus supinis, exceptis planis cartilagineis: quanquam eorum coitus qui oua pariunt, rarius cernitur: quoniam congressionẽ quamprimum digressio sequatur: fieri tamen ita eorum coitum uisum est. Tanta enim celeritate rem peragunt pisces, ut etiam piscatores complures lateant: nemo enim eorum aliquid tale cognitionis gratia obseruat: ueruntamen coitus eorum uisus aliquando est. Ex cartilagineis autem plani, iidémque habentes caudam, ut raia & pastinaca, & reliqua huiusmodi, non solum admotis supi- H
nis, sed etiam tergo fœminarum supinis marium superpositis (modo cauda nullo impedimento ob crassitudinem sit,) coeunt. Squatinæ & quibus plenior cauda est, his attritu mutuo partium supinarum coitus agitur. Sũt qui se uidisse confirmant nonnulla ex cartilagineis auersa, modo canũ terrestrium cohærere. Coitus etiam tempore complura ex his sibi adhærentia capiuntur. Piscium cæterorum diuersa genera coire, uisum à nemine est: squatinam solam & raiam hoc facere creditur argumento piscis cuiusdam qui nomen ex utroque compositum trahit, rhinobati. Conceptus pisciũ magna ex parte uerno agitur tempore: sed tamen & æstate, & autumno, & hyeme nonnulla coitu implentur. Apud Lesbum insulam omnia tam pelagica

A lagica quàm Eurypica parere solent in Eurypo, & coeunt autumno, pariũt uere. Cartilaginea etiam autumno mares cum fœminis congregantur: sed uere subeunt Eurypum disiuncta, neque coniugium reperitur ullum donec pariant: uerũ nec pariter omnibus aut simpliciter aut generatim id euenit, sicuti plurimæ parti, ut uerno tempore concipiant: neque etiam cæteris temporibus tam numeroso partu fœtificatur quàm uere. Denique latere non decet, ut stirpium & quadrupedum animantium generi, plurimum interesse ex regione nõ solum ad cæteram corporis fœlicitatem, sed etiam ad coitum partúmque ampliorem: sic in piscium quoq; ratione locis ipsis discrimen plurimum oritur, non ad magnitudinem tantum habitúmque uegetiorem, uerum ad coitum etiam & partum: ut iidem alibi pluries ge-
B nerent, alibi minus. Tempore coitus cum mares meatus illos genitales plenos iam seminis genitalis habent, modo quo dictum est, fœminę mares sequentes uentrem eorum suis percutiũt rostris: quo etiam fit ut mares semen & celerius fundant & largius. Tempore deinde partus mares fœminas sequentes, quæ illæ oua ediderint, ipsi mordicus fere uorant: pisces uero ex iis quæ remanserint, oriũtur, quibus scilicet mas semen asperserit genitale. Sub partu enim mas sequens, semen ouis quæ reliqua sunt, aspergit, & quæ uitale id uirus contigerint, ex his pisciculi enascuntur: quæ uero nõ attigerit liquor masculi ille uitalis, sterilescunt & irrita fiunt. Nõ omnibus enim id contingit ouis in tanta multitudine: alioqui replerentur maria & stagna, cum singuli uteri innumerabilia concipiant. Discrimine partus
C sic discrepant pisces, ut alij oua pariant, alia animal. pariunt oua omnes qui squama integuntur: animal omnes qui genere cartilagineo continentur, excepta rana. genus enim cartilagineum tam planum quàm mustelinum animal generat: reliqua oua pariunt. Sed nec cartilagineis quidem fœtus sine ouo: pariunt enim intra se primum oua, & augent atque excludunt, præterquam rana: mox animal foras pariunt. Oua piscium imperfecta eduntur omnium, excepta rana, & putamine duriusculo intecta: quæ postquam edita sunt, foris augentur & perficiuntur: incremẽtum enim oui simile uermibus est. Animal enim quæ uermem pariunt, primo exiguum edunt, quod per se augetur sine ullo annexu: ita & piscium oua in mari crescunt: sed quædam summa celeritate, ut murenarum: quædam paulo tar-
D dius. Ouum piscium non bicolor ut auium, sed unicolor omnium est, & al
2 bum magis quàm luteum, tam antea quàm postea cum fœtus insidet. Et piscium generatio ex ouo, quanuis ab auium generatione differat, simili tamen agitur modo, siue intus siue foris est ouum: quippe cum & fœtus in summo ouo nascatur, membrana obducta: & uenæ similes inter initia spergantur, & caput & oculi: deniq; partes superiores principio fiunt prægrandes: increscente etiam fœtu, humor pari modo subinde absumitur: demum nihil superest quod non fœtum subierit, sicuti de uitello auium expositum est. Adhęc cibus in aluo suggeritur eodem modo pisciculis albus, quo auiũ pullis luteus: nutritur enim non ex luteo, cum oua piscium unicolora sint, sed neque est luteum à candido separatum, sed miscentur in iis ista usque-

quaque & confundűtur. Fœtus, ubi absumptus fuerit oui humor, nuclei figura iam constant: & primum nullum accipiunt cibum, sed ex oui humore iam hausto increscunt. post nutriuntur aquis dulcibus usquedum satis augeantur. Piscibus autem hoc commune omnibus est, ut celeri incremẽto perficiantur, sed præcipue coracino inter minores: orphus uero breui ex paruo insignem magnitudinem accipit. Qui oua pariunt pisces, in his ouũ ipsum arenidum est, & tota uulua ouis referta est: itaq; fit ut in paruis quibusdam pisciculis oua tantummodo gemina esse uideãtur: nam ob tenuitatem exiguitatémque uulua incerta in iis est. De coitu piscium satis dictũ iam est. Partus autem piscium neque eodem tempore, neque simili modo omnium fit: nec pari temporis spatio geritur uterus. Pisces plurimi semel anno pariunt, ut ij fere qui χυτοὶ, id est fusanei ex argumento cognominantur, quia fusim retibus capiantur. quidam tamẽ sæpius: sunt enim qui bis pariant, ut saxatiles omnes: & in iis mullus ter parit. Non desunt qui omnibus anni tẽporibus pariant, ut murena. Pariunt pisces plurima sui parte mensibus iis tribus, Martio, Aprili, Maio: Autumno pauci, ut salpa, sargus & nonnulla similia, paulo ante æquinoctium: adde iis torpedinem & squatinam. Sunt certe quæ per hyemem suos edant partus, ut lupus, mugilis, belone. Mugilum quoque genera grauescere mense Decẽbri incipiunt, gerúntque diebus tricenis. Per æstatem mense Iunio thunna circa solstitiũ parit: spargi etiam per æstatem pariunt: & qui pelagici sunt, æstate magna ex parte pariunt. Nec etiam pari temporis spatio geritur uterus: alij nanq; diebus tricenis ferunt uterum, alij minus. Pariendi terminus piscium compluribus est, ubi uermiculi nati in uentre fuerint: innascuntur enim minuta quædam animalia uermium specie, partúmq; expellunt. Profecto omne genus piscium celeriter adolescit, & præcipue in ponto: quippe cum incrementum singulis diebus intelligatur. Omnino ita existimandum est, ut eidem piscium generi, non iisdẽ locis degenti, nec coeundi uterúmue ferendi tempus esse idem, nec fœtificandi, nec in magnitudine proficiendi. Verum hæc nos ita exponimus, inquit Aristoteles, ut magna ex parte res euenit. Lacustres & fluuiatiles pisces quinto suæ ætatis mense uterum gestare magna ex parte incipiunt. pariunt omnes intra annum. Nec semen generationis simul omne emittunt mares, nec ouum fœminæ: sed modo marinorum hi quoque semper intra se aliquid plus minúsue, fœminæ ouorum, mares liquoris prolifici retinent. Cyprini quinquies aut sexies anno, chalcis ter, reliqui semel edunt oua. Pariunt omnes in fluuiorum stagnantibus locis, & lacuum arundinetis, ut phoxini & percę. Non solum pares cum paribus, sed etiam admodum grandes cum paruis conueniunt, admouéntque meatus, quos aliqui umbilicos uocant: qua quidem parte fœmina ouum, mas liquorem uenereum depromit. Et oua quæ liquor ille uitalis contigerit, admodum glutinosa redduntur, & candidiora ex templo cernuntur: maioráque reddi eodem die propemodum dixerim. paulo autem post, oculi fœtus existunt conspicui, prægrandésq; apparent: quæ ex ouis non attigerit liquor masculi ille uitalis, hæc sterilia redduntur, ut in

Arenidũ, ψαδυρὸν, nõ ψαθυρόν.

χυτοὶ ἰχθύες, fusanei pisces.

Semen generationis, θορόν.

Vmbilici piscium.

E F G H

A marino etiam genere euenire diximus: mas deinde oua quæ edita sunt custodit, fœmina abit cum pepetit. Pisciculo iam ex fœcundis ouis increscēte, detrahitur uelut putamen, quod membrana est ouum ambiens & pisciculum. Horum quibusdam tardius incrementum ex ouo est: ideóque silurus mas, uel quadraginta aut quinquaginta assidet custodiens oua, ne à piscibus occurrentibus absumantur. at minorum nōnulla, uel tertio die speciem pisciculi capiunt. Fœminas cū parturiunt sæpenumero singulas, mares tredecim sequuntur. Mox fœmina oua procedēdo emittit: mares sectātes semen illud suū ouis respergūt, ut modo diximus. uerū plurima pereūt: quòd enim fœmina non stabilis, sed mutans continue parit, dissipari oua necesse est, uidelicet ea quæ non in materiē inciderint aliquam, cui hæreāt,
B sed excepta unda ferantur. Habent mares omnes semē genitale præter anguillam: quæ neutrum neque ouum neque semē sortita est. Pisces maxima quidem ex parte ouo gignuntur, ut dictum iam est: quidam tamen uerme nascuntur, ut mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piscium: ad hæc anguillarum genus. Sed sunt qui & limo & arena proueniāt, etiam ex iis generibus quæ per coitum & oui primordio generantur: quod tum aliis locis palustribus, tum apud Gnidum factū olim memoratur: stagnis enim sub canis ortu resiccatis, & limo iam arido, ubi primū imbribus restagnare loca inciperēt, pisciculi nascebantur generis mugilum. Quod per coitum procreatur, magnitudine μαινίδος, id est haleculæ paruæ: nec in his aliquid uel oui uel seminis continebatur. Quæ autem nec ouum nec ani-
C mal pariunt, omnibus iis ortus uel ex limo uel ex arena, uel etiam ex putredine per summa aquæ facta agitur, ut in anguillis & apuarum generibus. De coitu & partu atque de omni piscium generatione dictum iam est.

1 Epitrageæ, ab hirci sterilitate sic dicti, ut uult Theodorus. 2 Quo uero differat piscium generatio ex ouo ab auiū generatione, pluribus ostendit Aristoteles lib. 6. histor. animalium.

De ratione uictus piscium. Cap. CLVII.

Pisces omnes fœturam, etiam piscium, suo tempore deuorant: reliqua uictus ratio non eadē omnibus inest: alij enim carniuori sunt, ut cartilaginei, & congri, & alij quidam. Alter etiam alterum edit: maiorúmque
D minores sunt præda, exceptis mugile & cephalo: ij enim soli carne omnino abstinent: alij non carnibus tantum uescuntur, sed & alia deuorant: alij nanque cœno uescuntur, ut cephali: alij cœno & stercore, ut dasquilli: alij alga, ut scarus, melanurus: alij & carne uescuntur & alga, muschóq;, & cō-
1 chis, & cœno, ut mulli. salpa stercore & alga: porrum etiā petit, & cucurbita capitur. Vescitur mugilis unusquisque alga & arena. è cephalorū genere est, qui non nisi mucore uescitur suo. Anguillæ plurimæ dulci humore uiuunt: nam qui in piscium genere humorem accipiunt, cum non potus, sed cibi potius gratia assumunt. Viuunt fluuiatiles tū sese mutuo deuorantes, tum ex herba, tū ex radice, & si quid in cœno comperiant. nocte potius pascere, interdiu secedere in altum solēt. Cæteris piscibus captura minorum

à fronte agitur ore,ut solent natare:at chartilaginei (quẽadmodum etiam E delphini & omnes fere cetacei generis)resupinati corripiunt:habent enim os subter.Victus causa ineunt prœliũ maiores contra minores:maior enim quisque atque robustior minorem infirmioremque deuorat. Et pisciũ alij gregatim degunt amicíque sunt,ut qui dromades uocantur & thynni & 2 hamiæ:alij non gregatim,inimicique uiuunt.Qui amici sunt congregãtur partim cùm utero ferunt,partim cum fœtum ediderint. Est sane plurima piscium pars gregatilis:nec ullus grex caret duce: & horum nonnulli non modo gregales sunt,uerumetiam coniugales.Greges statis temporibus (ut modo dixi)constituunt:scilicet cum uterum gerunt,aut post partũ. Coeũt in gregem nõ solum quæ eiusdem generis sunt,sed etiam quibus idem aut similis pastus appetitur,modo abundet cibus: nam lupus & mugilis quanquam inimici sint capitales,tamen stato tempore congregantur. Talis piscium uictus est. F

Dromas, δρομάς.

Coniugales, σύζυγα.

1 Porrum,πράσιον,id est marrhubium:ita habetur in nostris exemplaribus Græcis.

2 δρομάδας Theodorus cursores uocat & cursiones:ut lib.6 histor. animalium. Æstate pariunt omnes,qui cursiones uocatur.

Cursor. Cursio.

Quòd loca mutent pisces uarie, atque latitent. Cap. CLVIII.

LOcum etiam mutare solent pisces:alij enim ex ponto aut in pontũ tranant:alij per hyemem ex alto in litora teporis gratia ueniunt: contrà æstate ex litore in altum uitantes æstum discedunt, semper quæ imbecilliora sunt prius utrauis ratione discedunt:ut scombri ante quàm thũni.Petunt autem pontum tum pastus gratia, qui uberior & cõmodior ibi propter aquarum dulcium admixtionẽ suppeditatur: facit enim copia amniũ loci illius,ut mare sit dulcius, & cibus largior habeatur, quem iidem fluuij deferunt:tum etiam propter partũ: sunt enim ibi loca ad partionem aptiora & tutiora: (beluæ nanq; magnę pauciores ibidem sunt,nec in ponto fere quicquam maleficum est,) & humor dulcior ac potulentior fœtum melius educat.Quin & latẽt piscium complures:alij hyeme,ut hippurus & coracinus,thũnus,& pisces saxatiles,omnéq; cartilagineum genus,diebus scilicet frigidissimis: nonnulli æstate,ut glauci:non enim fere capiuntur hi nisi statis quibusdam temporibus,eisdémque semper: cum cæteri omnes fere semper capiantur.Saxatiles uero coniugatim mares cum fœminis condũtur,quomodo & fœtificare solent:ut turdi,merulę,percæ.Duo lacus Italię, inquit Plinius,in radicibus Alpiũ,Larius & Verbanus appellantur, in quibus pisces omnibus annis uergiliarum ortu existunt squamis cõspicui crebris atque præacutis clauorum caligarium effigie:nec amplius quàm circa eum mensem uisuntur. G H

De coloris mutatione in piscibus,uocéq; & somno. Cap. CLIX.

MVtant colorẽ pisces nonnulli pro anni tempore,(quemadmodum & ex auibus quædam) ut qui merulæ uocãtur & turdi:uere enim nigrescunt,post uer albedinem suam recipiunt.Phuca etiã mutat colorem: cum enim

A enim cæteris temporibus cādida ſit,uerno uaria redditur.Piſces uocis quidem expertes ſunt:quippe qui neque pulmonem neque arteriam aut guttur obtineant,ſed ſonos quoſdam ſtridorésq; mouent,qui uocales eſſe exiſtimantur, ut lyra & chromis:his enim quaſi grūnitus quidam emittitur: chalcis quodāmodo ſtridet. cuculus perinde ut cuculus auis obſtrepit,unde nomen accepit.Necnon cartilaginei generis nōnulla τρίζειν, id eſt ſtridere uidentur:uerum ab iis uocem emitti ullam, recte dici non poteſt: at ſonum ſiue ſtrepitū reddi uerius dixeris. Dormiūt piſces noctu potius quàm interdiu:& magna ex parte uel ad arenam,uel ad lapidem aliquem procūbentes quieſcūt imis gurgitibus,uel ſub ſaxo aut limo abditi.Plani autem piſciū arena ſeſe occultant:deprehendūtur ſitu ipſius arenæ, tolluntúrq; fu B ſcina percuſſi:cartilaginea uero ita interdū dormiūt, ut uel manu tollātur. Limo, ʒira.

De ualetudinis piſcium differentiis,tum ex locis, tum ex temporibus. Cap. CLX.

Loca pro ſua natura piſcium genera quæque ſibi habent ad incolumitatem commodiora: quod enim litorale aut pelagium eſt, huic ſuo loco pro naturæ deſiderio uerſari cōmodius eſt:quod autem ambigit,id cōmode utroque degere poteſt: ſed ſunt loca quædam ſingulis propria,in quibus rectius ualeant. Limoſa regio planum educat piſcem, ueluti ſoleam, rhombum,paſſerem: at arenoſi gurgites planos quidem non peſſime, ſed pelagios melius paſcunt,ut auratas ac dentices.nec omni mari poteſt piſcis C omnis ineſſe,ut helops,qui Pamphilio profundo nec alio mari paſcitur, ut Atlantico faber.Cōmodiora piſcibus(quod ſimpliciter dixerim) loca ſunt ea quæ algarum copia ſcatent: pinguiores enim locis his capiūtur. nam & quibus alga in cibo eſt,abunde hîc paſcuntur:& quibus caro appetitur,plures piſces ſibi reperiunt.Intereſt etiā aquilonia loca ſint,an auſtrina: genus enim longum aquiloniis melius uiget: & quidem æſtate loco eodem in aquiloniis plures longi quàm lati capiuntur.Sed diſcrimen piſcium diuerſitate etiam locorum ac temporum exiſtere poteſt:ut circa Cretam inſulam gobiones omnéq; ſaxatile genus ſatis pingueſcit. Lupi piſces in Tyberi amne inter duos pōtes meliores ſunt: rhombus Rauēnæ, murenę in Sicilia, elopes Rhodi.Illa non in nouiſſimis mira, amariſſimos eſſe piſces ad Pelen D inſulam & ad Clazemonas: contra ad ſcopulū Siciliæ & Leptim Africæ,& Eubœam & Dyrrhachium: rurſus ita ſalſos ut poſſint ſalſamenta exiſtimari,circa Cephaleniam & Ampelon & Paron & Deli petras:in portu eiuſdē inſulæ dulces.Quam differentiam pabulo conſtare non eſt dubium. Thūnus poſt arcturū melior eſt, æſtate deterior. Vigēt piſces ouipari fere ueris tempore donec pariāt, uiuipari autumno: & mugiles item, & mulli,& reliqui generis eiuſdem.Pariendi tempore laborant omnes piſces:unde fit ut tunc potiſſimum ruant in terram: feruntur porro graui ſtimulo agitati in terram.Innaſcuntur enim in uentre minuta quædam animalia uermium ſpecie,quæ partum expellunt,ut dictum antea eſt.atque omnino id temporis motu perpetuo incitantur donec pariant:à partu ſtatim requieſcunt.

Piscibus omnibus (exceptis quibusdam paucis) imbres conducunt, tum ad E cæteram sanitatem, tum etiam ad partum: contráque anni sicci incõmodi sunt: annis enim pluuiis non modo plus cibi nascitur, uerumetiam pluuio humore plurimum iuuantur: ueluti etiam quę terra gignuntur: olera enim quanuis rigentur, tamen nõ tantum proficiunt quantũ imbre: quod idem arundinibus etiam lacu prognatis euenit: nihil enim fere accrescunt, nisi aquæ pluuiæ incidant. Ex pluuiis autem ipsis æstiui imbres commodiores sunt parti maximæ pisciũ, & pręcipue cũ uer, & æstas, & autumnus imbribus abũdauerint: hyems cõtrà serenior fuerit. Locis autẽ frigidis parum uigent: & hyeme maxime infestãtur, qui lapidẽ in capite habent: ut chromis, lupus, phanger, umbra: facit enim lapidis rigor, ut per algorẽ gelent & deficiant. Sed cùm plurimis pisciũ generibus imbres conducãt, quibusdã tamẽ F nocent, ut mugili, cephalo, & ei qui à nonnullis myrinus uocatur: fit enim ut pluuiis multi excæcentur, si modum aqua excesserit, atque ad postremũ malo eodem intereant. quod tamen non magis imbrium copia quàm algore accidere uidetur: iam enim quibusdam in locis multi capti sunt cæci cum hyems fuisset asperrima: multi etiam albos habẽtes oculos capti sunt. Piscium uisus maxime fallitur circa solis ortum & occasum. ac proinde retibus capiuntur præcipue non multo ante quàm sol oriatur, aut postquam occidit: quippe cum noctu quiescant, luce autem iam clariore melius uideant. Morbus pestilens nullus incidere piscibus uniuersis uidetur, qualis plerunque hominibus & quadrupedibus nonnullis accidit, tum feris tũ urbanis: ægrotare tamen & ipsi putãtur. Et quidem piscatores pro morbi indicio capiunt, cum aliquot extenuatos languentibus similes, & colore im- G mutatos inter multos pingues ac ualidos eiusdem generis ceperint. Marinum genus ita se habet: fluuiatile & lacustre peste quidem & ipsum immune est, sed nonnullis morbi incidunt proprij: glanis enim canis exortu potissimum syderatur & tonitruo sopitur magno: quod & cyprino accidit, sed leuius. Chalcida pediculi multi sub branchiis innati interimunt, quod nulli ex cæteris accidit.

In alimenti medicamentíque ratione piscium discrimina.
Cap. CLXI.

QVod ad alimenti rationem attinet, non parua est piscium differentia. H Alimentum sane quod ex piscibus prouenit, sanguinẽ gignit tenuiorem quàm quod ex pedestribus: adeo ut nec abunde nutriat, & per insensibilem halitum celerius digeratur. estque eorum caro temperamento frigidiore humidioréque. Pisces, prope dixerim omnes, boni succi esse iudicantur, exceptis lacustribus, palustribus, & qui in immundis fluminibus ac turbidis degunt. Præstantissima uero eorum piscium caro habetur, tum ad bonos gignẽdos succos, tum ad gustus uoluptatem, qui in mari syncero uictitant, ubi dulci aquæ non miscetur: maxime uero ubi regionẽ uenti perflauerint: & ubi neque limoso neque tranquillo litore continetur mare. Qui non apud litora sed inter saxa & scopulos degunt, indéq; πετραῖοι, id est

πετραῖοι, *Saxatiles.*

A id eſt ſaxatiles appellantur, ſaluberrimi omnium ſunt: modo caro eorum minime dura ſit, ut phycides, iulides, percæ, ſcarus, merula, turdus. Hi neq; alimento utuntur uario, nec loca mutant, nec fluuiatilibus aquis gaudent: ideóque perpetuo manent inculpati: omniúmque molliſſimam ſimul ac maxime friabilem habent carnem: quamobrem & concoctu ſunt faciles, & probum generant ſuccum, ſanguinémque craſſitudine mediocrem: & humectant modice. corpus quoque recte & alunt & augent: neque excrementoſi ſunt, neque flatum gignunt: & ut Mneſitheus prodidit, uel ſiccius præbent alimentum.

Turdos & merulas Mneſitheus nõ inter ſaxatiles numerat, ſed inter μαλακοσάρκους.

Saxatiles, ut diximus, carnem habent mollem & friabilem, ac proinde ſaluberrimam: alij molli quidem ſunt carne, ſed minime friabili, utpote quibus innatus eſt ſuccus quidam lentus pinguíſque: alij nihil uiſcidum pinguéue habent: qua quidem in re cum ſaxatilibus conue-

Mollioris carnis piſces, μαλακόσαρκοι.

Duri piſces, σκληρόσαρκοι.

B niunt: eò tamen quòd caro illis durior exiſtat differũt: cuiuſmodi ſunt mulli & pelagici propemodum omnes, niſi qui forte prauo alimento ſuam corruperint carnem. Qui duri ſunt craſſiorem corpori præbent in cibo ſuccũ, ægréque conficiuntur: nam neque in uentrem concoctio, neque in iecinore ueníſq; in ſanguinem mutatio, nec denique, quæ in ſingulis fit partibus adſimilatio, tam facile in duram habentibus carnem, perficitur, quàm mollem. Duram habent carnem ſcorpij, pagri, trachuri, orphi, glauci, caniculę, congri, hamiæ, coracini, myli, thunni, atque id genus alij: cartilaginea quoque omnia præter torpedinem & paſtinacam. Mediocritatem obtinent nonnulli piſces inter durum ac molle, qui ſcilicet neque tam molles ſunt

C quàm qui molliſſimi: nec duram tamen carnem habent, quales ſunt murenæ, lacerti, paſſeres, rhombi, cythari, ſciænæ, hepati: (&, ut Xenocrati placet, aſelli,) hos omnes Philotimus ἁπαλοσάρκους, Mneſitheus μαλακοσάρκους uocarunt, id eſt teneros piſces. Hominibus in otio uiuentibus, ſenibus, imbecillibus & ualetudinariis accommodatiſſimum ex his atque ſaxatilibus gignitur alimentum: qui autem corpus exercent, ualidius deſiderant. Quod uero ad ſucci craſſitiem tenuitatémue pertinet, in ſymmetria omníſq; exceſſus mediocritate cõſiſtunt piſces ſaxatiles, pelagici & litorales, ut gobij, murenæ, bugloſſi, aſelli, omnéſque qui neque inſuaue maliue odoris neque glutinoſum quicquam guſtu præ ſe ferant. Grandiores piſces omnes (quos

Ἁπαλόσαρκοι. Μαλακόσαρκοι.

D cetaceos uocant) craſſum tenacémque ſuccum procreant. Saxatiles piſces febrientibus picrocholis utiliter in cibo dantur: nec ipſis minus aſelli conueniunt, niſi ſi qui prope lacum aut magnum flumen, quod in mare decidat, depaſti, humidam magis glutinoſámque habeant carnem. Proxime aſellos ſunt bugloſſus & torpedo: itémque lupus & mulus, poſt mugil è pelago. Qui ἁπαλόσαρκοι uocantur, ſaxatilibus humidiorem præſtant ſuccum: & iis qui à morbo conualeſcunt ſunt magis idonei, & uentrem quoque & urinam uehementius cient. E marinis piſcibus ſaxatiles, uti Diphilus prodit, facilius corrumpuntur, bonum procreant ſuccum, leuéſque ſunt, & modice nutriunt, atque abſtergendi uim obtinent. Pelagij contrà, copioſius nutriunt, difficilius concoquuntur digeruntúrque. Pelagicis litorales præſtãt, inquit Ariſtoteles: quippe qui cibo copioſiore melioréque potiantur: tum

Κητώδεις. Cetacei piſces.

etiam bene ex calido frigidóque temperata sunt loca magis terrena: quo fit E ut caro eorum piscium magis constet: cum pelagiorum humida, mollis solutáque sit. Sed discrimen horum quoque, diuersitate etiam locorum ac tẽporum existere potest: ut thunnus post arcturum, uti diximus, melior est, æstate deterior. Lupi pisces in Tyberi amne inter duos põtes meliores sunt, inquit Plinius: rhombus, rauennæ, murenæ in Sicilia, elops Rhodi. Qui tamen pelagij dicuntur, longe perstant iis qui limoso litore uiuunt, aut ubi in mare influit amnis: tum ut ex iis probus gignatur succus, tum etiam ad saporis gratiam. Deteriores sunt, qui in paludibus aut maris stagnantibus locis uersantur: his etiam peiores sunt, si stagnantia loca in quibus uiuunt angusta exiguáue sunt, & neque magnos recipiũt fluuios, neque fontes habent scaturientes, neque multum est quod effluat. Quòd si nihil penitus ef- F fluat, sed perpetuo stabilis maneat aqua atque immobilis, longe sunt deteriores. Excrementitia penitus mucosáq;, & omnino pessima caro est eorũ, qui sordidas limosásque aquas incolunt: ubi uero fluuios multos ingentésque suscipit mare, (uti in Ponto fit) qui locis eiuscemodi degunt pisces, quò præstantiores iis qui in paludibus nutriuntur, eò sunt inferiores iis qui in syncero mari uictitant: mediúmque locum obtinent inter pelagios ac fluuiatiles pisces. Marini autem pisces suauiores sunt fluuiatilibus, ut Xenocrates prodidit. facile in corpus digeruntur: sanguinémque procreant copiosum, & bonum in corpore reddunt colorem. Qui autem in fluuiis aut stagnis uictitant, ut idem author est, stomacho sunt ingrati, crassiorem suc cum gignunt, nec tam facile permeant. Sunt tamen & inter fluuiatiles qui G marinis minime cedãt, ut in Nilo coracinus. In Rheno perca & in Tyberi lupus: uictus enim in huiusce generis locis probus est, & qui abunde suppeditatur. Porro eorum qui in fluuiis degunt, cæteris præstãt qui in eo amne capiuntur, ubi & aqua copiosa est, & celeriter fluit: mali contrà sunt, qui in paludosis stagnantibúsue fluuiis uiuunt. Omnium autem pessimi, qui in fluuiorum ostiis uictum queritant, in quos cloacarum, balneorũ aut coquinarum, uestiúmue ac linteorum sordes, cæteráque urbium purgamẽta defluunt. Qui in piscinis seruantur pisces, si ad pelagios conferas, ingrato sunt sapore. qui è mari in fluuios ascendunt puros ac lympidos, suauiores sunt iucundioréfque: qui uero in aqua stagnante limosa clauduntur, quanuis pingues, insuaues tamen sunt. Pisces quicunque herbis radicibúsque o- H ptimis ad saturitatem pascuntur, ij meliores euadunt: qui autẽ cœnosis herbis malíue succi radicibus uictitant, aut iis quæ ex urbibus expurgantur, (uti modo diximus) pessimi: putrescúntque ac male olent, si post capturam paulo diutius seruentur. Nec minus & qui in aquis uitiatis degunt, mali odoris atque insuaues mucosíque euadũt: cúmque sint aliis longe pinguiores, citissime putrescũt. Minime uero tardissiméque omnium putrescunt, qui puro ex mari uictum petunt, boniq; odoris sunt & sapore iucundo: pinguitudinis autem uel nihil uel minimum in se habent. Qui in paludibus aut fluuiis gignuntur, eorum caro fere spinis abundat: quod in marinis raro accidit. Pisces cum impleri incipiunt à coitu boni omnes sunt: sed pro-

Aliàs, in Tyburtino agro, uide infra in lupo.

A cedente uteri tempore alij præstant, alij non. Mæna utero grauis melior est. coracinus etiam cum utero fert optimus est. mugilis uero & lupus & reliqui fere omnes squama intecti, deteriores sunt cum ferunt. Similes sibi ferentes & non ferentes pauci sunt, ut glaucus. Hæc Aristoteles. Xenocrates autem, uere inquit, cum utero gestant, optima est piscium maxima pars: æstate præstant phagri & synodontes. Hepatus autumno uilescit, ut qui uitiosum tunc procreat succum: lupi uero ac mugiles eo tẽpore gratiores habentur. Subeunt etiam fluuios piscium genera cõplura, & præstãt in fluenris & lacubus, ut amia, mugilis. gobiones etiam pinguescunt, qui in fluuios ascenderint. Fluuiatiles & lacustres optimi sunt post partum & seminis emissionem, postquam cibo se refecerint: sed nonnulli etiam cum ferunt, cõmendantur, ut saperdes: alij damnantur, ut silurus. Cum cæteri omnes ma-
B res suis fœminis sint præstantiores, glanis fœmina præstat suo mari: & in genere anguillarum quoque meliores sunt, quas fœminas nominanr. Vitiantur senectute pisces: & quidem thunni ad rem salsamẽtariam senes improbi sunt: multum enim carnis sale absumitur, quod idem uel in cæteris piscibus euenit. Pisciculi recens nati facile in uentriculo corrumpuntur: qui uero cetacea specie sunt & magni, duri sunt, concoctu difficiles & stomacho ingrati: qui autem & ætate & magnitudine sunt media, concoctionem pariter & digestionem facilius admittunt. In partibus quoque pisciũ discrimen est: quę nanque caudæ proximę sunt, suaues existunt, & meliuscule nutriunt, ut quæ sui motione exercitentur magis: quæ uero ad uentrẽ
C pertinent, pinguetudinis nonnihil habẽt: ac proinde stomacho innatant, & per aluum facilius redduntur. Dorsum carnem habet duriorem: caput uero etiam minus præbet alimenti, & quod non facile digeritur. Rursum pisces assi, Xenocrates ait, nutriunt magis, nec tam facile permeant: iurulẽti minus exhibent alimenti & citius permeant: frixi gustui suaues, sed stomacho minus grati, faciléque corrumpuntur: minus nutriunt, & uẽtriculo innatant. Piscium genus omne dum adhuc spirat, (ut ita dicam) coquendum est: non enim facile seruari patitur, nisi carnem admodum duram habeat. Piscium ius, qui recentes sunt, modo per se, modo cũ uino aluum mouet: idem & urinas cit è uino maxime. Priuatim uero ad hunc usum confi-
D citur è phycide, scorpione, iulide & percis, atque aliis saxatilibus mollioribúsque: & qui uirus minime resipiunt, ex aqua, oleo, sale & anetho. addit Plinius apium, coriandrum, & porrum. Ius piscium in patina coctorũ cum lactucis tenasmum discutit. Piscium adipem ad suffusiones imposuere nõnulli. Omnium piscium fluuiatilium marinorúmque adeps liquefactus oleo, admixto melle, oculorum claritati plurimum confert. Piscium natura generatim ita se habet.

De cartilagineis. Cap. CLXII.

QVicquid inter marina pedibus orbatum & branchias habens animal generat, sub cartilagineorum nomine continetur, præterquã rana. Cartilagineis omnibus quod per dorsum proportionatum os- *Cartilaginea.*

A pariunt enim intra se primum oua, & augent atque excludunt, præterquã
rana: mox animal foras pariunt. Oua, maxima quidem ex parte, iuxta præ-
cordia omnibus: sed nonnullis non iuxta præcordia, sed in medio uuluę cir
ca spinam oua adhærent, uti modo diximus: unde aucta in imum transfe-
runtur uteri locum, efficiuntúrq; animalia infrà ad genitale, umbilico hæ-
rente ad uuluam: ita ut ouo absumpto partus nõ aliter fiat, quàm in iis quæ
2 iam inde à primo ortu animal generant. Omnia fere cartilaginea simul &
oua parte superiore continent complura, & alia maiora, alia minora, & in-
feriore animalia iam exclusa. unde fit ut genus id piscium sæpius mense & *Animalia iam*
parere & coire nonnulli arbitrentur: quippe quod non simul uniuersa ede- *exclusa*, ἔμ-
re soleat quæ conceperit, sed particulatim repetens sæpe & diu peragens: ut βρυα ὄντα.
dum superius oua contrahit, inferius concoquat atque perficiat. Superfœ-
B tant cartilaginea, & ferunt utero mensibus cum plurimum senis: & cum tẽ
pus pariendi instat, repetũt litus & uada, pelago & alto relicto gurgite, ut
neque tepore careant, & progeniem tutius collocent. Oua omniũ cute mol
liore operta sunt, prçterquam ranarum, quod unum solidum durúmq; est.
Omne genus cartilagineum minus fœtificat, quia animal gignit. Carni-
bus tantum uescuntur cartilaginei: & resupinati corripiunt pisces quos de-
uorant: habent enim os subter, ut ante diximus. Motus eorũ lentus pigérq;
est: ut qui non spina aũt neruo corroborãtur, sed cartilagine. Latent omnes
diebus frigidissimis. In hoc genere torpedo & pastinaca molliorem habẽt
carnem atque suauem, & quæ modice aluum moueat, nec concoctu diffi-
C cilem: quæ & mediocriter corpus enutriat, sicuti & alia quæ carnem habẽt
mollem: ut nonnunquam in piscium etiam saxatilium penuria his uti pos
sis. Raia uero leuiraia & squatina atque alia id genus duriora sunt, & con-
coctu difficiliora: alimentum autem præbent copiosius, quàm aut torpedo
aut pastinaca: senibus tamen inutilia sunt. Diphilus omnium cartilagineo-
rum carnem concoctu esse difficilem, succúmque gignere flatuosum pro-
didit: usúmque eorum assiduum ac diuturnum uisus hebetudinem pro-
creare.

1 Plana sunt, &c. τὰ πάμπαν πλατῆ uocantur hæc ab Aristotele lib. de animaliũ
gressu. 2 De his plura uideas apud Aristotelem lib. 6 histor. animalium, & lib. 1 de
D generatione animalium.

De cartilagineis planis. Cap. CLXIII.

PLanorum piscium unũ genus est, quod pro spina cartilaginem habet,
ut raia, pastinaca, squatina, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ
1 nominibus Græcia appellat. Raia piscis est cartilagineus planus: cutim ha- *Raia.*
bet asperam, & caudam quoque spinosam ac longam. pinnas nõ habet, sed
ipsa extrema corporis sui latitudine natat. Branchias habet nõ à latere, sed
parte inferiore & supina. genitale fœminæ simile muliebri est. Coeunt raię
non solum admotis inuicem partibus supinis, sed etiam tergo fœminarum
supinis marium superpositis. Raiæ in utero gerunt testacea quædã, in qui-
bus humor ad oui similitudinem consistit: figura eius testæ similis tibiarũ

A innaſcitur, dentium dolores mitigat, inquit Dioſcorides: quos & frãgit atque excutit. Paſtinacæ radio ſcarificare gingiuas in dolore utiliſſimũ prodidit Plinius. Conteritur is & cum helleboro albo illitus, dentes ſine uexatione extrahit. Paſtinacæ item radius adalligatus umbilico, exiſtimatur faciles partus facere, ſi uiuenti ablatus ſit, ipſaque denuo in mare demiſſa. Iecur paſtinacæ in oleo decoctum, lichenas & lepras tollit. pruritũ ſcabiémque, non hominum modò, ſed & quadrupedum efficaciſſime ſedat.

Eſt & torpedo piſcis cartilagineus planus: *Torpedo, νάρκη.*
Hæc grauis & mollis, ſunt nullæ in corpore pigro
Vires: & nimium premitur grauitate. natantem
Non credas, liquidis ita clam ſubrepit in undis.

B Duas parte prona iuxta caudam pinnas habet, pro reliquis latitudine utitur: & utroque ſui corporis ſemicirculo, quaſi geminis pinnis natat. caudam habet lõgam atque ſpinoſam. Huius iecori tenacitas nulla præfertur. Fel habet iecori annexum. prope litora cœnoſa uictitat, ut Oppianus tradit. Parit circa autumnum paulo ante æquinoctium. Fœtus etiã ſuos & emittit & recipit intra ſeipſam, ut ſquatina. & iam quidem uiſa eſt torpedo grandis, quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet. Condi per hyemem torpedines terra, hoc eſt uado maris excauato, tradunt, quod frigoris cauſa eas facere Theophraſtus exiſtimauit. Sunt qui duo torpedinis genera tradunt: marinum ſcilicet & fluuiatile. Quæ de torpedinis ſolertia narrantur, uera omnino certáque ſunt, inquit Ariſtoteles. Torpedo piſces quos appe-C tit, afficit ea ipſa quam ſuo in corpore continet, facultate torpendi: (ipſa tamen non torpens) atque ita retardos præ ſtupore, capit & ueſcitur. Abdit ſe in arena & limo: tum piſces qui adnatantes obtorpuerint, corripit: quam rem plerique à ſe conſpectam retulerunt. Plato torporem appropinquantibus tangentibúsue inferre torpedinem tradit. Quinetiam procul & è longinquo, uel ſi haſta uirgáue aut fuſcina attingatur, uel piſcatoris linea, quãuis prǽualidos lacertos torpeſcere: quãlibet ad curſum ueloces alligari pedes proditur. Torpedo, ut Galenus author eſt, mollem habet carnẽ & ſuauem, nec concoctu difficilem: quæ corpus mediocriter alit & aluum modice emollit: qua & nonnunquam in ſaxatilium piſcium inopia, eorum loco uti liceat. Iceſius torpedinem, exiguum in cibo præbere ſuccum tradit:
D & cartilagineum quoddam in ſe continere, quod ſtomacho ſit pergratum. Diphilus cum alioqui uiroſam torpedinem concoctúque difficilem eſſe dicat: quæ circa caput tamen ſunt partes, & teneras eſſe, ſtomachóque gratas, & concoctu faciles prædicat: aliàs uero minime: optimas quoque eſſe quæ paruæ ſint, præſertim ſi in ſimplici iure coquantur. Torpedo uiua adhuc diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet: id quod illi ob ſtuporem quem affert accidere putatur. Oleum quoque in quo uiua torpedo ſit decocta, uehementes articulorum dolores illitum lenit. Euerſam ſedem prociduámque coercet appoſita torpedo, ut prodidere quidam. Lieni medetur impoſita torpedo. Mirum & quod de torpedine inuenio: ſi capiatur cùm luna in libra fuerit, triduóque adſeruetur ſub dio,

faciles partus facere:postea quoties inferatur, adiuuare. Venerem inhibet E
fel torpedinis uiuæ genitalibus illitum.

Rana marina. Et uisu turpes,& molles tergore ranæ

Rana piscatrix *Βάτραχος,* *Βάτραχος ἁλίας.* è planorum piscium genere sunt, quod pro spina cartilaginem habet. Ranis caput amplum atque spinis asperum: quo fit ut sobolem non recipiat intra se. Ranæ non ipsa sua latitudine natant,sed pinnas habẽt: & quæ pro- 9
niori parti accommodantur, eas infrà gerunt propter amplitudinem partis superioris: quæ autem parti supinæ commissæ sunt, eas iuxta caput adiunctas habent:nihil enim latitudo impedit,quo minus moueantur.Rana tametsi contrà quàm alia plana cartilaginata deductas in latera habet branchias,eas tamen non spineo tectas operimento continet, (ueluti ea quæ nõ cartilaginea sunt) sed cuticula.Posteriorem partem carnosam habet rana: F
& caudam quoque carnosam & breuem. Dependent illi ante oculos gemi-

Plinius, Eminentia sub oculis cornicula exerit. Oppianus, Carũcula quædã cãdida sub mẽto enascitur. na quædam,quę longitudine capilli speciem referunt,quorum extrema rotundis quibusdam præpilantur,quasi escæ causa additis: his,inquam, ubi locis arenosis aut fœculẽtis obturbato solo se absconderit, piscatur attollẽs illa pendentia fila,assultantésq; pisciculos pertrahens,donec tam prope accedant,ut eos suum in os adducat.Fel habet rana semotum à iecore, intestinis commissum.Rana cartilaginatorum sola, non animal sed ouum parit: quod & solidum durúmque est,neque tamen proprie oui similitudinẽ habet,cum sit squamosum atque asperum. edit oua simul omnia,& iuxta terram. Rana inter cartilaginea fœtificat numerosius: uerum quòd de facili pereunt,hinc efficitur,ut appareant paucæ. Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum succus contra uenena bibitur, & contra ranæ rubetæ G
uenenum, & contra salamandras. Quæ de ranis ad dentium dolores sunt descripta,omnia ex marina efficaciora.Ex hoc cartilagineorum pisciũ pla-

Bos, βοῦς. norum genere & bos est,latitudine ingenti:ut qui in duodecim sæpe cubi- 10
torum latitudinem porrigatur:corpore in tanta uastitate carnoso, præmolli atque imbecillo.Dentes intus parui & occulti,ac proinde

-Non uiribus ullis
Confidit:sed fraude uiros in funera pellit. 11
Hinc grati pastus,hinc mollia membra palato
Grata suo,& sęuo nimium iucunda sapore. H

Lamia. Non longe à litore uersatur in locis cœnosis. Lamia quoque in hoc carti- 12
lagineorum planorum genere est, magnitudine insigni: quæ tamen nonnunquam amiarum gregem aggressa, uulnera accepisse uisa est. Et item

Aquila, ἀετὸς. aquila cum his numeratur,quam & Philotimum inter pisces duræ carnis recte adnumerasse dicit Galenus.

Βάτος, βάτις. Βότις. 1 Raia, βάτις ἢ ϐάτος, nomen habet ex eo quòd cauda quibusdam aculeis constat ad similitudinem rubi agrestis mora ferẽtis. Hæc Massarius. βατίδα & βάτον Athenæus tanquam uarios pisces numerare uidetur. Et Sophron, βότιν piscem quendam nuncupauit:sed an idem sit qui ϐάτις non explicatur. 2 Figura eius testæ,&c.Hæc sententia non habetur in ueteri Aristotelis traductione, & mihi certe uidetur suspecta. 3 Molliore,&c. ἔγχελυς legitur apud Athenæum, sed uide an rectius legeretur ἀκύλιος.

4 Squalus

A 4 Squalus(de quo est apud Plinium, nisi exemplaria sint mendosa, quod scilicet autumno parit circa æquinoctium) idem uidebitur forsitan cum squatina: sed Massarius hoc loco non squali, sed galei legendum censet. 5 Obruit,&c. Plinius, Abdita pinnas exertas mouet speciē uermiculorum. 6 Verberat, &c. ῥαβδίζεται τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥάβδια. uetus interpres, Cum latuerit, habet in orificio quandā partem sicut uirgam. 7 Venenatius, Huius mali uenenum pulchre describitur ab Oppiano lib. 2. de piscibus. 8 Pinnis natat, &c. iuxta, huic, inquit Massarius, caput parte prona ueluti duo foramina spectantur: os uero infrà parte supina, ut pastinacæ. 9 Pinnas habent, &c. Suspectus uidetur hic Aristotelis locus de pinnis ranarum & torpedinis. 10 Bouem numerauit Aristoteles uno in loco cum cetis: forsitan ob ingentem eius magnitudinē, & quòd animal pariat uiuum. Bos quoque à Strabone inter Niloticos pisces numeratur: an idem sit piscis, nondum constat. Item apud Oppianum inter cetos habetur malthe (μάλθη) quæ à corporis mollitie nomen traxit: idém ne sit cum boue, an similis? 11 Sed fraude, &c. Quo pacto homines natātes, per fraudem capiat bos, lege Oppianum lib. 2. de pisc. 12 Lamia quoque, &c. Λάμια piscis B ferox est cetaceus: an eadem sit cum lamia an diuersa: & an eadem sit, quæ proximo capite carcharius uocatur.

Squalus. *Malthe, μάλθη.* *Λάμια.*

De cartilagineis oblongis, ut de galeis & iis quæ γαλεώδη dicuntur. Cap. CLXIIII.

1 ET qui galei uocantur, quanuis nō plani, cartilaginei quoq; sunt. Quinas hi ex utroque latere adhærentes branchias habēt, eásque duplices, *γαλεός, γαλεώδης, γαλεώνυμος.*
2 nouissima excepta. In his circa excremēti ostium, maribus omnibus bina quędam pendent, quibus fœminę carent. Habet & galeus plures appendices superne circa uentriculum. fel habet iecori annexū. iecur ipsum fissum C est: & partes in utroq; latere, dextro scilicet & sinistro ita sepositæ sunt, ut non eadem origine contineri uideantur, sed bina esse iecinora. Habet uulua in galeorum genere paulo à præcordiis inferius ueluti mammas albidas, quæ non nisi grauidis insunt. Porro galeorum nō una est species. Differunt autem galeorum generis pisces inter se ratione uteri. nōnullis enim medio uuluæ circa spinam oua adhærent, ut caniculis: spinaces uero galei oua ad præcordia cōtinent super mammas. Cæteri galei bis anno pariunt, excepta canicula, quæ semel: & qui stellares uocantur, sæpissime, quippe qui bis mense putātur parere: quod ideo uidetur, quia oua eorū non simul perficiuntur. Cæteri fœtus suos & emittunt, & metu aliquo imminēte re- D cipiūt intra seipsos, præter unum spinacem: maxime hoc faciunt pœcylos & alopecius: cęteri minus ob cutis asperitatem. Galeorum plura sunt genera, canicula, quam Gręci κύνα uocāt: alij νέβριον, alij σκύλιον uel σκύμνον, ἢ σκύμνιον: uulpecula, quæ & ἀλώπηξ & ἀλωπεκίας: spinax uel ἀκανθίας: & ἀστερίας. id est stellaris, quem ποικίλον alij uocāt. Vna omnibus forma uictúsque idē est. ueluti cristam habent extantem prope caudam, sed in relinqua dorsi spina nullā. Differunt uero inter se maxime ratione uteri, uti modo diximus. Duram omnes carnem habent. cæteris suauitate præstat, quæ asterias uocatur, teneriórq; est & melior, ut Icesius author est. Canicula galeus (ut Xenocrates tradit) & qui illi sunt similes, sapore uirus referunt, & malum procreāt succum. Porro caniculæ trifariam dicuntur: unum genus ferox est, quod inter cetacea numeratur: magnitudine thynnos superat, quos & deuorat. *Canicula, canis marinus, κύων.*

Hæ urinantes circa ſpongias,graui periculo infeſtant:atróxque cum his di E
micario.In mari rubro tanta eſt earum copia,uix ut reſpicere è naui (nedū 3
urinare)tutum ſit nauigantibus,remos plerunque ipſos inuadentiū:Theo

Carcharias. Canis carcharias, κύωνκαρχαρίας.

phraſtus carchariam uocat:& canem carchariam Archeſtratus. In amnes
nonnunquam ſubit canicula.Huius caro,quæ prædura atque excrementi-
tia eſt,in uulgi cibum ſale maceratur,in quatuor partes diſſecta:ingrati au
tem ſaporis eſt atque mucoſa:ideóque non niſi raro abſque ſinapi aut oxe-
læo,aut alio id genus acri quopiam condimento edi ſolita. Ex iis qui bene
periti ſunt,aliud ex aliis membris,aliud ex ore pharmacum colligūt,quod

Cynoſphaſtū. Lamia, ſcylla. Centrine, κεντρίνη.

cynoſphaſtum appellant: Nicāder Colophonius carchariam lamiā quoq;
uocari tradit,& ſcyllam . Alterum caniculæ genus centrine uocatur , acu- 4
leo inſignis,quem ad ceruicem geſtat,quod in aliis galeorū generibus non F
conſpicitur:uel , ut alij produnt, innati ſunt iis aculei duri , alter in capitis
ſummo uertice,alter in cauda:atq; uenenatum quiddam habent.cibo in-
grata & hæc eſt grauíque odore.Hæc & inter galeodeis piſces numeratur, 5
& malefica eſt ictu aculei ueneno ſo.Tertium canicularum genus , idémq;

γαλεὸς κύων, Galeus canicula. Σκύμνος, Σκύμνιον, Σκύλιον, Νέβειος.

galei ſpecies,γαλεὸς κύων uocatur,id eſt galeus canicula,&σκύμνος,& σκύμνιον,&
σκύλιον &νέβειος.colore eſt uario.Caniculis hiſce in medio uuluæ circa ſpinā
oua adhærent:quę cum accreuerint,abſoluta feruntur per uuluam biſurcē
annexámque ad præcordia.Caniculæ teſtacea quædam gerunt in utero,in
quibus humor ad oui ſimilitudinem cōſiſtit.figura eius, teſtę ſimilis tibia- 6
rum ligulis eſt:meatúſque fiunt capillamētorum ſpecie in teſtis: fœtus de-
inde,rupta dilapſáque illa teſta proueniunt.Cum cæteri galei bis anno pa- G
riant,(uti modo diximus) canicula ſemel parit in uere. Fœtum ubi aliquis 7
imminet metus,in ſe recipit,& rurſus emittit,ut & cęteri galei.Galeus ca-
nicula uiroſo ſapore eſt,& malum procreat ſuccum. Dentium dolores ſe-
dantur cerebro caniculæ in oleo decocto adſeruatóque,ut ex eo dentes ſe-

Ἀλώπηξ, ἀλωπεκίας. Vulpecula, uulpes marina.

mel anno colluantur. ἀλώπηξ ἢ ἀλωπεκίας,id eſt uulpecula,guſtu ſimilis eſt ter
reſtri uulpeculæ quadrupedi,unde illi nomen.Oua ad præcordia continet
ſuper mammas illas:quibus,ut deſcenderint,iam abſolutis, fœtus innaſci-
tur.Fœtus ſuos frequentiſſime emittit & recipit alopecias. Piſces, qui uul-
pes marinæ nuncupantur,cum ſe deglutiſſe hamum ſenſerint , hoc modo
ſibi opitulantur: tranſglutientes magnam lineæ partem uſque ad tenuio- 8
ra fila, lineam ita abrodunt. Archeſtratus, inquit,uulpem galeum piſcem H

Canis pinguis. Ἀκανθίας, ſpinax.

Rhodi optimum eſſe: & canem pinguē à Syracuſanis uocari. ἀκανθίας, id eſt
ſpinaci idem generandi modus,qui uulpeculis eſt: oua enim ad præcordia 9
continent ſpinaces ſuper mammas illas:quibus ut deſcenderint iam abſo-
lutis,fœtus innaſcitur. Spinax unus ex galeis recipere intra ſe prolē ſpinæ
impedimento non poteſt.& hoc quoq; illi peculiare,quòd cor habet pen-

λεῖος γαλεὸς, leuis galeus, uel muſtelus.

tagonum.Galei λεῖοι,id eſt leues uocati,oua per uuluam mediam,ut canicu
læ geſtant:quæ poſtea in utrunque uteri ſinum deſcendunt , & animal gi-
gnitur umbilico hærente ad uuluam,ita ut ouo abſumpto, partus non ali-

Ἀστερίας, ſtellaris, ποικίλος.

ter atque in quadrupede contineri uideatur. ἀστερίας , id eſt ſtellaris, quem
ποικίλον alij uocant,parit ſępiſſime:quippe qui bis mēſe putatur parere:quod
ideo

A ideo uidetur, quia oua eorum non simul perficiuntur. sæpissime fœtus suos intra se recipit & emittit. Cæteros galeos suauitate uincit asterias: estq; tenerior & melior, ut Icesius prodidit. E galeorum genere est & qui apud Romanos maximo habetur in pretio, quem galexian uocant. Hic in Græco quidem mari nusquam uidetur nasci. & cum cæteri galei duriorem habeãt carnem, hic teneriore carne præditus est. Quæ galei uocãtur, ita se habere palam est: quæ autem γαλα', id est mustelæ appellãtur, similimæ sunt murenis: nullámque cum mustelo communitatem habent. in Silphio lacu nascuntur plurimæ. De mustela hæc cecinit Ausonius, *Galexias, γαλεξίας.* *γαλῆ, mustela.* *Murenis, ταρ πασίραι.*

Quæque per Illyricum, per stagna binominis Istri
Spumarum indiciis caperis mustela natantum,
B In nostrum subuecta fretum: ne lata Mosellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno,
Quis te naturæ pinxit color? atra superne
Puncta notant tergum, quà lutea circuit iris:
Lubrica cœruleus perducit tergora fucus.
Corporis ad medium fartim pinguescis: at illinc
Vsque sub extremam squalet cutis arida caudam.

Vt uero alij, mustela breuis piscis est & iecorino adeo similis, ut eundem ei se diceres. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt: eius mentum quàm iecorini maius est, & minus quàm chremytis. algas depascitur, & saxatilis est: atque similiter ut mustela terrestris omnium cadauerum in quæ C inciderit, oculos exest. Proxima est scaris mẽsa generis dũtaxat mustelarũ, inquit Plinius, quas mirũ dictu inter Alpes quoque lacus Rhetiæ Brigan-
10 tinus æmulas marinis generat. Comitiali morbo correptis datur mustelæ marinæ iecur. *Mustela marina.*

1 Galei uocantur, &c. Theodorus mustelos uocat. 2 Squalus, ut equidem arbitror, apud Pliniũ lib. 9 galeus est, cap. 24 & 51: quanquam Massarius in priore capite non squalum sed galeum legi mauult. 3 Pugna spongiarorum cum canibus marinis pulcherrime describitur à Plinio lib. 9. 4 Scyllam, &c. Est apud Oppianum scytale, quæ in alto degit pelago, raro litora adiens: uide an sit eadem quæ scylla, an Oppiani exemplaria sint mendosa, & legendũ potius sit σκυλλαὶη pro σκυταλαὶη. 5 An idem piscis hic sit, qui apud Ouidium in Halieuticis inter pelagios pisces numeratur: *Mustelus.* *Squalus.* *Scytale.*

Cercyrósque ferox scopulorum fine moratus, uel cercuros, κερκοῦρος apud D Oppianum, qui in saxorum cauernis uictitat. 6 Suspectus mihi quidem uidetur hic Aristotelis locus, uti prius in raia admonui. 7 Quomodo fœtum emittit & recipit, docet Oppianus lib. 1 de pisc. 8 Hoc in loco libentius secuti sumus ueterẽ Aristotelis interpretem quàm Theodori uersionem, ex Oppiani quoque & Plinij authoritate. 9 Spinaces, inquit Massarius, sic à spinis quæ binæ & albæ eminẽt dorso nuncupati. 10 Marinis, aliàs murenis, sed potius legendum arbitror marinis: ut scilicet comparentur mustelæ, quæ lacustres sunt, marinis piscibus uel optimis, uel marinis, scilicet mustelis, de quibus Plin. hoc loco lib. 32: & inter marinos pisces Columel. lib. 8 auidas mustelas habet: & Ennij uersus est apud Apuleium apolog. prima, *Cercyros, cercuros.*

Omnibus ut clupea præstat mustela marina.

De piscibus longis. Cap. C L X V.

QVi longi sunt pisces & corpulenti, ut anguilla, conger, ut mugilũ genus quod in lacu Sypharum nascitur, parte corporis prona binas ha-

bent pinnas: sed quæ in cæteris piscibus supina parte habētur, carent ex iis E
nonnulli. Iis uero qui prælongi sunt & serpentis speciem magis referunt,
nullæ omnino sunt pinnæ,ut murenæ: sed flexuoso impulsu corporum ita
humore utuntur,ut terra serpentes: & iis neque branchiæ integræ sunt at-
que discretæ,ut cæteris piscibus habentur. Genus piscium longum aqui-
loniis locis melius uiget. Et quidem æstate loco eodem in aquiloniis plures
longi quàm lati capiuntur.

De murena & aliis quibusdam longis. Cap. CLXVI.

Murena, Μύραινα. Ταρτησία. Ταρτήσιον.

MVrena prælongus piscis est, & serpentis potius quàm piscis speciem 1
referens. pinnas nullas habet:sed flexuoso impulsu corporis adnata-
tum ita mari utitur,ut terra serpētes ad gressum: modóq; simili repit in hu F
more,& in sicco quoque nonnunquam: nec ullæ huic branchiæ,inquit Pli
nius. Licinius Macer murenas tantum fœminini sexus esse tradit: Aristote 2
les myrum uocat marē qui generat. Discrimen,quòd murena uaria & in-
firma est:myrus unicolor & robustus,colore laricis. Myrum præterea,Do-
rion author est, nullas per carnem sparsas habere spinas: sed totum in ali-
mentum utilem esse,& carne admodum tenera. Sunt uero duo eius gene-
ra,alterum nigrum,alterum subrufum est:præstat qui niger est. Ad mure-
nam reuertamur: dentes tam intus quàm extra os possidet. In Gallia septē-
trionali murenis omnibus dextra in maxilla septenæ maculæ ad formam
septentrionis aureo colore fulgent duntaxat uiuentibus, pariterque cum
anima extinguuntur. Tenuissimum his tergus, contrà anguillis crassius.
Branchias non habet murena integras articulatásque,ut cæteri pisces:qua- G
ternas tamen utrinque possidet,& eas simplices. Fel habent murenę semo-
tum à iecore,intestinis commissum .exeunt in terram, & sæpe in ea capiun
tur. Licinius Macer (ut diximus) murenas tantum fœminini sexus esse tra-
dit:& concipere è serpentibus in siccum litus elapsas, id quod falso credi af
firmat Andreas. Murenarum certe coitus,ut & Aristoteles prodidit,com-
plexu mutuo supinarum partium agitur,ut serpentum. Murena omnibus
anni temporibus parit oua parua:cuius partus & numerosior est,& ex par-
uo in maximum cito adolescit. Murena neque in stagnis gignitur, nec te-
mere fluuios ipsam subire inuenias: nonnunquam tamen & quæ in utroq; 3
uictitent,in mari scilicet & aqua dulci,reperiuntur. Partim pelagia partim H
litoralis murena est,sed fere in saxorum cauernis degit: & sola ex pretiosis
piscibus (quanuis Tharsensis Carpathiíque pelagi quod est ultimum,uer-
nacula) quouis hospes freto,peregrinum mare sustinet. Sola carne uescitur
murena. pinguescere iactatu traduntur. latent autem quibusdam anni tē-
poribus. Ouidius prodidit in eo uolumine quod Halieuticon inscribitur,
murenam rete circundatam maculas appetere ipsas consciam teretis ac lu-
brici tergi:tum multiplici flexu laxare donec euadat. Murena ut hæserit ha
mo,amplius deuorat hamum, admouētque dentibus lineas atque erodit.
Idem infixam hamo inuertere se,quoniam sit dorso cultellato, spináque li
neam præsecare. In piscinis nonnullis commisceri eas cum alterius notæ
piscibus

Ardens auratis murena notis, inquit Ouidius.

Aliàs, lactatu

Hæc Ouidius in Halieu. anthiæ tribuit, non murenæ.

A piscibus non placet: quia si rabie uexantur, quod huic generi uelut canino
solet accidere, sæuissime persequuntur squamosos, plurimósque mordendo
consumunt. Fuste non interimi murenas aiunt, easdem ferula protinus.
Animam in cauda habere certum est, (inquit Plinius) eáque icta celerrime
4 exanimari: at capitis ictu difficulter. Nouacula & ferrum quæ pisce tacta
sunt, olent. Murenæ morsus uenenosus est: eadémque comitantur symptomata,
quæ uiperæ morsum: uerum perniciosas illas teretes esse minorésque
ac uarias, atque è uipera prognatas tradit Andreas. Murena polypo hostis
est & carabo, atque cum utroque pugnat. Probantur ex murenis maxime
5 è Siculo freto quæ πλῶται & Latine flutæ dicũtur, quòd in summo supernatantes, *Plotæ, flutæ.*
sole torrefactæ curuare se posse, & in aquam mergere desinant: atq;
ita faciles captu sint. Carnem habet murena nec durã nec mollem, sed me-
B diocrem: quæ item succum procreat neque tenuem neq; crassum, sed mediocrem:
quæ tamẽ in uitiosis aquis degunt, pessimæ sunt. Alunt murenæ,
inquit Icesius, nõ minus quàm anguillæ aut congri. Murenæ morsus, ipsarum
capitis cinere sanantur. Lichenas & lepras tollit murenarum cinis cũ
mellis obolis ternis. Est & murena quædam fluuiatilis, cui spina unica est, *Murena fluuiatilis.*
ut Dorion prodidit, non aliter quàm asellorum generi, quod callariam di-
cunt. Serpentis quoque speciem refert anguilla, piscis longus ac leuis: binas *Anguilla.*
habet pinnas iuxta branchias, quas utrinque quaternas gerit simplices, eás- ἔγχελυς.
que exiguas: gula quoque illi exigua: fel in iecore inest. In omento sebũ pin ἔγχελις.
guéue paucum, & in paucis inest: plurimæ eo carent. Nõ est in iis genus ma
C sculinum fœmineúmue: nec per coitum procreantur, nec pariũt oua. Nec
uero capta unquã aliqua est, quæ aut semen genitale aut oua haberet. Meatus
quoque uel semini uel uuluæ accommodatos nulla rescissa ostendit: sed
hoc unum fere inter sanguinea genus totum sine coitu, sine ouo procrea
tur: quod ita esse argumento constat, quòd in nonnullis fœculẽtis stagnis,
aqua omni exhausta, & limo detracto, anguillę denuo generãtur ubi aqua
accesserit pluuia: nam siccis temporibus gigni nequeunt, etiam in stagno
perenni: quippe quę imbre & uiuant & alantur. Conuolutis sibi inuicem
anguillis attritu corporum mutuo, ut nonnulli tradunt, mucor quidam in *Mucor, ἰχώρ.*
arenam limúmque distillat: ut uero aliis uidetur, atterunt se scopulis: ea stri
D gmenta uiuescunt. nec alia est earum procreatio: nam anguilla neque mas
neque fœmina est, ut modo diximus, neq; prolem ex se aliquã potest procreare.
Quam autem differentiam maris & fœminę anguillæ notarũt quidam,
scilicet alteram caput habere amplius atque oblongius, alteram, hoc
est fœminam, repandius, hæc non maris ac fœminæ differentia est, sed generis:
non sunt enim fœminæ, sed quia aspectu à cæteris differunt, fœminę
appellantur. & sunt in anguillarum genere meliores quę fœminę uocantur.
E fluuiis in mare descendunt anguillę: & in utroque humore degunt,
marino scilicet & dulci. Anguillæ octonis uiuunt annis: durãt & sine aqua
senis diebus aquilone spirante, austro paucioribus. At hyemem eædem in
exigua aqua non tolerant, nec in turbida: idcóque circa uergilias maxime
capiuntur, fluminibus tum præcipue turbidis. Anguillæ paucæ quædã cer-

tísque locis uescuntur limo atque eduliis, si quis apponat: sed plurimæ dul- E
ci humore uiuunt, idq; qui uiuariis anguillariis dant operam (ἐγχελυοτρόφοι
dicuntur) summopere curāt, ut quàm maxime pura synceráque sit aqua af
fluens semper & effluens per ripas, ubi uiuaria extruuntur: in turbida nanq;
breui suffocatæ intereunt: ideóque quo eas facilius capiant, aquam pertur-
bant. pascuntur noctibus: interdiu in luto quiescunt. exanimes pisciū solæ
non fluitant. Anguillæ quanuis uel ex purissima capiantur aqua, succum
probum nunquam efficient, sed lentum pituitosúmq;. Et anguilla palustris
sapore magis ingrato est quàm marina: sed uberius alit, ut Diphilus author
est. Icesius autem anguillas inter pisces optimum procreare succū, & sto-
macho admodum gratas esse prædicat: abundéque nutrire, & edētes facile
Anguillæ Macedonicæ, saturos reddere. & Macedonicas anguillas inter salsamenta numerat. Cō- F
Cōger, Gōger. γόγγρος. ger (quem & gongrum appellant) gryllus quoque à nonnullis uocatur, an- 6
Gryllus. guillæ similis est, lōgus leuísque ac lubricus. Pinnulas tantum binas habet:
& binas utrinque brāchias, alteras simplices, alteras duplices. gula illi exi-
gua est. In fellis situ ambigit: aliis enim ad iecur, aliis infrà sepositum adhæ
ret fel. Conger ad ingentem crescit magnitudinē, præsertim in Sicyone, ut
Eudoxus author est. Congrorum generatio, ut Oppianus tradidit, nō aliter
fit atque anguillarum, attritu scilicet corporum mutuo, indéque mucore
quodam in arenam limúmue distillante ex quo nascuntur congri. uerùm
ut Aristoteli uidetur, congri fœturam intra se continent, ouum scilicet, sed
minime arenidum, quale in piscibus cernitur qui squamis integūtur. Nec
ipsa fœtura satis patet in utero pinguedine obeso: est enim prolixiuscula, ut G
in serpentibus, quod certe ignis periculo innotescit: pingue enim absumi-
tur atque euaporatur, oua autem crepitant & extrusa dissiliunt. ad hæc si
palpites & atteras digitis, pingue leue utique senseris: ouum autē duriuscu
lum. Congri itaque alij pingue habent, ouum nullum: alij contrà, pingue
nullum, ouum autem quale modo exposui possident. Congrorum genus
duplex, albicantes pelagij sunt: at uero nigricantes ambigunt, partímq; pe-
lagij, partim uero litorales sunt. Victitant autem frequenter in paludibus
& ad fluuiorum ostia, ubi copia influit aquæ dulcis:

Et fluctus cœno commixtus uertice multo
Voluitur à terra.

Carne tantum uescuntur congri, uti docet Aristoteles. Congri polypos e- H
dunt: leue enim & lapsum congri corpus usum hostis in dimicatione effu- 7
git. Conger & murena caudas inter se prærodunt. Conger, ut Philotimo
placet & Galeno, duram carnem habet: quę tamen concoctu non admodū
difficilis est, uti Xenocrates docuit, nec mali succi. Nutrit copiose, uerum 8
Acus, belone. ori non adeo gratus est. Acus siue belone, quem & aculeatum uocamus &
Rhaphis. rhaphida, piscis est longus, tenuis & leuis, rostro præacuto & in cornus mo
Aculeatus, dum duro. Dentes non habet, ut refert Athenęus: fel habet iecori annexū. 9
ἀβλεννής. fœtificat sero, & hyeme parit. Vnus piscium dehiscēte utero non tam pro-
pter multitudinem ouorum, quàm magnitudinem parit: habet enim hic ri 10
mam quandam sub uentre imo, ut cæcę serpentes, τυφλίνους uocant, à partu
uiuit

A uiuit,& uulnus coalescit: & modo phalangiorum proles parentem offusa
circundat,& si tetigeris,fugiunt. Victitat belone locis partim saxosis, par-
tim arenosis. Postquam laqueos retiáque piscatorum euaserit belone, uti
refert Oppianus, dum conuersa morsu lacerare retia cupit, dentibus hæret
in lino, atque ita capitur. Stomacho minime grata belone est: malum pro-
creat succum, facileque corrumpitur & parum nutrit, ut Xenocrates pro-
didit: ut uero Diphilus, concoctu difficilis est, sed probum efficit succum.
Belonę sphyręna similis est, eam Athenienses cestram dixere. Sudis Latine *Sphyræna.*
appellatur, quę à Gręcis sphyræna, rostro similis nomine, magnitudine in- *Sudis.* *Cestra.*
ter amplissimos rarus, sed tamen non degener. Duplex earum genus, utrū-
que longum. Si reti claudatur sphyræna, serpẽtis in morem è maculis ela-
B bitur: adeo lubrico est tergo. Gregatim degunt sphyręnæ. sapore nõ admo
dum grato sphyræna est: sed succum gignit bonitate mediocrem, & qui co
piosius nutriat, quàm qui è congro. Zygæna piscis longus est, ut prodide- *Zygæna.*
re quidam: ab aliis uero inter cete numeratur ferocissima. Zygænæ fel ad- *Libella.*
nexum iecori est. Caro zygænæ & dura est & insuauis. Zygæna cũ sit aspe-
ctu infausto infelicíque, non est prospera nauigantibus. Forma (ut Op- *Echeneis.* *Ἐχενηΐς.*
12 pianus scribit) anguillæ proxima est echeneis, pisciculus sesquipedalis: *Remora.*
quinque digitorum crassitudine, ut Trebius Niger prodidit. Qui eum
uidere, inquit Plinius, limaci magnæ similem esse dicunt. Saxis assue-
tus est, pelagiúsque, raro litora petens, colore nigricante fuscóue: rostro a- *Colore nigricā*
cuto, atq; prope in hami morem incuruo. Hanc errore nonnulli pedes ha *te, &c. αἰθαλοίοσα, fuligi-*
C bere prodiderunt: expes autem omnino est: sed quoniam pinnas ha- *noso.*
bet pedibus similes, hinc fit ut pedibus instare uideatur. Hoc pisce carinis
adhærente, naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito. & è nostris
quidam Latinis remorã appellauere eũ. Ruant uenti licet, & sæuiant pro- *Remora.*
cellæ, imperat furori, uirésque tantas cõpescit, & cogit stare nauigia, quod
non uincula ulla, non anchorę pondere irreuocabili factę. Hæc prætoriam
Antonij nauim Acciaco marte tenuisse fertur: & postea Caij Caligulæ. Ad
mirandum certe, quomodo adhærẽs teneat, nec idem polleat in nauigium
receptus: mirúmque è Græcis alij lubricos partus atque procidentes conti
neri ad maturitatem alligato eo, prodiderunt: alij sale adseruatum adalli-
gatúmque grauidis, partus soluere: ob id alio nomine odynolyontẽ appel- *Odynolyon.*
D lari. Praeterea hãc esse eius uim adseruati in sale Trebius Niger arbitratur, *Aliàs, appel-*
ut aurum quod reciderit in altissimos puteos, admotus extrahat: tamen in *lauere.*
cibos non admittitur. Oblongo corpore musculus est, μυσικῆτον Græci uo- *Musculus ma*
cant, piscis paruus, cauda tenui. Dẽtes nullos habet: sed pro his, setis, suillis *rinus.*
similibus intus os hirtum, & linguam etiam ac palatum. Balenam antece- *Μυσικῆτος.*
dit musculus, & oculorum uice fungitur, monstrátque uiam ducítque per *Aliàs, & lin-*
æquor, nec balenæ solum dux est, sed & cęterũm aliorum, ut tradit Oppia- *guā etiam ap-*
nus: nam cete non lõge cernunt. βδέλλαι in quodam Lybiæ fluuio nascũtur *pellatam.*
13 septenũm cubitorũ, quæ branchias habent perforatas, ita ut per eas respi- *Βδέλλα.*
14 rare possint, inquit Strabo. βδέλλας, id est hirudines, quas & sanguisugas uo- *Hirudo.* *Sanguisuga.*
cant, nonnulli captas seruant: diuersus etenim earum ad extrahendũ san- *Βδέλλα.*

guinem usus est. quippe eadem ratio earum, quę cucurbitarum medicina- E
lium ad corpora leuanda sanguine, spiramenta laxanda, iudicatur: sed ui-
tium, quòd admissæ semel desiderium facere circa eadem tempora anni
semper eiusdem medicinæ feruntur. decidunt satietate & pődere ipso san
guinis, aut sale cineréue aspersæ. Quòd si forte hirudinum penuria sit, aut
cum admouentur, pauciores quàm pro desiderio adhæserint, forcipe cau-
da inciditur: ita enim fiet ut effluente ex ipsis sanguine, ab attractione non
desistant, donec cinere aut sale aspergātur. Scire autem oportet, hirudines
non sanguinem qui in intimo corpore est extrahere, sed eum qui in extre-
ma carne cōtinetur, exugere. Aliquando, inquit Plinius, affixa relinquunt
capita: quæ causa uulnera insanabilia facit, & multos interimit: inuehūnt-
Hirudines rufæ. que uirus remedio uerso: maximéque rufæ ita formidantur. Ergo sugentia F
ora forcipibus præcidunt: ac ueluti siphonibus defluit sanguis, paulatímq;
morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Hæc Plinius. Incedūt
hirudines parte corporis priore præcedente, & quod reliquum est corpo-
ris, ad illam contrahunt: & hoc quidem pacto, uno ex loco in alium ferun-
tur. Capillū denigrant sanguisugæ, quæ in uino nigro diebus quadragin-
ta computruēre: alij in aceto sextariis duobus sanguisugarum sextarium
in uase plumbeo iubent putrescere totidem diebus, mox illini in sole.
Sornatius tantam uim habere tradit, ut nisi oleum ore contineant qui tin-
gunt, dentes quoque eorum denigrari dicat. Palpebrarum & aliis quoque
locis nascētium pilorum, psilothrum sanguisugarum cinis ex aceto illitus
esse putatur. comburi eas oportet nouo uase fictili. In Gange Indiæ Statius 16
Sebosus haud modico miraculo affert uermes brāchiis binis LX cubitorū G
Cæruleus uermis. cæruleos nomine & colore, (hi nomen à facie traxerūt) adeò robustis uiri-
bus, ut elephantos ad potum uenientes, mordicus cōprehensa manu ipso-
rum, rapiant in profundum. Ctesias Gnidius author est, in Indo fluuio be-
stiarum ferarum experte, uermen nasci, qui eorum qui in ligno gignūtur
& aluntur uermium, speciem habet. Hunc ad septem cubitorum longitu-
dinem, & eo amplius excrescere: cuius crassitudinem decem annos natus
puer manibus uix circūplecti queat. Huic in superiori oris sede unus dens
inest, in inferiori alter: ambo quadrāguli cubitalem longitudinem habēt:
& quodcunque siue animal siue lapidem comprehenderit, facillime cōte-
rit. Interdiu ima in sede fluminis uersatur, noctu ad terram procedit, & in H
quodcunque inciderit, uel equū, uel bouem, uel asinum cōficit, atq; in suas
sedes trahit: & in flumen abstrusus, membra omnia, excepto uentre, exest.
Ac si interdiu fame premitur, siue camelus siue bos in ripa bibit, uiolentis-
simo impetu, summa labra mordicus comprehendit, & robusto tractu in
aquā protractum edit. eius pellis duorum digitorum crassitudine est. Hūc
cum ceperint, triginta dies appēsum tenent: atq; ex eo in fictilia uasa cras-
sum oleum stillat, quod quidem ipsum regi Indorum apportant. Huius ea
est uis olei, ut sine ullo igne eius infusa hemina, quencunque lignorum a-
ceruum comburat. Ac si uel hominem uelis, uel aliud animal exurere, pri-
mum ut hoc infuderis, funditus statim deflagrauerit.

A 1 Etiam lib.1.histo.animalium uidetur Aristoteles murenam separare à piscibus natandi modo. 2 Pliniani codices plurimi pro myro myrinum habent: uerū myrino, ut Aristoteli placet, (Theodorus murinum uocat) imbres nocent: fit enim ut pluuiis multi excæcentur, si modum aqua excesserit. Colore laricis, ὅμοιον τῇ πιτύϊ ita legit Theodorus: Athenęus uero ἴυγγι, id est colore auis, quæ iynx dicitur: cui lectioni cōsentire uidetur & uetus Aristotelis interpres. Sed scrupulus restat, quòd Athenæus addidit, ὅλον τὰ ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν, ut scilicet in omnibus partibus tam externis quàm internis unius sit coloris. Nihil uolui mutare, sed admonere. Smyrus etiā à Plinio inter marinos pisces numeratur, uerum tanquam alterius generis à murena. 3 In utroque. Inter eos pisces numeratur etiam à Galeno, qui in utroque humore, scilicet in mari & aqua dulci uictitant, in lib. de cib.bo. malisque suc. 4 Vetusti codices nonnulli habent, Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olent, ut sit nouacula piscis. 5 Siculo freto, &c. Martialis lib.13. *Myrinus.* *Murinus.* *Smyrus.* *Nouacula.*

Quæ natat in Siculo grandis murena profundo,
Non ualet exustam mergere sole cutem.

B Flutæ. Theodorus etiam ῥυάδας flutas interpretatur lib.4 histor. animalium. Rhyades quoties piscium lotura uel nauis sentina eiecta est, fugiunt ut odorem sentiētes. Libro autem quinto, rhyades per æstatē pariunt: Theodorus spargos uocat. Libro 6, rhyadas piscium genera dixit solitaria, id est quæ solitarie uagantur: οἱ δὲ σποράδες τοῖς μὲν ῥυάσι τὸ ἔαρ, id est: parit solitariorum genus in uere. Sed uide ne mēda in his locis subsit in Græcis exemplaribus. 6 Gryllus, inquit Diphilus, similis est anguillæ, sed insuauis. 7 Vescuntur. Hæc non de congro, sed de murena narrat Oppianus. Aliter hunc locum uertit Theodorus, sed nos hic & Græcam secuti lectionem, & ueteris interpretis sensum ita reddidimus. Et ex Plinio quoque lib.9 polypum congri lacerant. 8 Ori non adeo gratus ἐν ὕσμαις: forsitan ἐν ἄσμαις apud Oribasium. *Ῥυάδες.* *Spargus.*

9 Duro. Addit Massarius, dorso cœruleo ad uiride inclinante: uentreque argentei coloris. Et Albertus Magnus Spinam habet uiridis coloris. 10 Piscium de-
C hiscente. Dehiscente propter multitudinem utero, inquit Plinius. 11 Sphyræna. Mirum quòd dicat Plinius hunc & alios quosdam pisces, de quibus in hoc lib.32 scribit, à nullo authore nominatos. Sphyrænā Theodorus malleolum uocat. 12 Sesquipedalis. Apud Plinium legunt hic quidam, semipedalis. 13 Brāchias habēt perforatas. Et gulam perforatam habent ad respirandum: Ælianus. 14 βδάλλαι παρὰ τὸ βδάλλειν, id est emulgēre: sanguinem nanque cuti admotæ exugunt. Quo pacto seruantur, atque ad usum accommodantur, monstrat Galenus lib. de hirudinibus. 15 Branchiis binis. Aliàs, brachiis binis 1x cubitorum. Solinus ita habet, Hi bina habēt brachia longitudinis cubitorum non minus senūm. *Malleolus.*

De planis piscibus, qui ψηττώδεις dicuntur, id est qui passerina sunt specie. Cap. CLXVII.

D

Ψηττώδεις τῶν ἰχθύων, id est pisces qui passerina sunt specie (qui & plani uocantur) eodem modo natant quo coclites, & altero oculo orbati incedunt: nam eorum natura à recta figura peruersa est. Psettaceum genus non coit: nec enim in eo genere mas est, sed oua in omnibus reperiūtur. Limosa
1 regio, ut Columella prodidit, planum educat piscem, ut soleam, rhombum & passerem. Cibo suaues sunt, & probe nutriūt rhombus, passer & buglossus. Passeres à rhombis situ tantum corporum differunt, dexter resupina-
2 tus est illis, passeri lęuus. ψῆττα, quam passerē uocamus, buglosso similis quodammodo est: non tamen omnino eiusdem speciei: buglossi nanque caro, ut Galenus affirmat, & tenella magis est, & in cibo suauior, atque in omnibus præstantior quàm passeris: quanquam nec illius caro dura est, sed me- *ψηττώδεις ἰχθῦς.* *Planus piscis.* *Passer.* *ψῆττα, ψῆττα.* *Rhombus.* *Buglossus.*

dioeris. Xenocrates autem buglossum & psettam, carnẽ habere duram & E
corruptioni minime obnoxiam, probúmque gignere succũ & aluum mediocriter ciere prædicat. ut uero Diphilus, psettæ & buglossi suaues sunt, & copiosum præbent alimentũ. Buglossi caro, ut docet Galenus, ex iis est, quę succum gignunt neque crassum admodum neque tenuem, sed qui usquequaque mediocritatem obtineat: qua & in saxatilium penuria eorum loco uti licebit. neque uictus utrique prorsus eadem ratio est: buglossus nãq; loca arenosa magis, passer cœnosa amat. Cynoglosson quoque psettam uocant Athenienses, à buglosso diuersũm. Rhombum Diphilus buglosso & psetta nihilo deteriorem iudicat: quod scilicet ad saporis gratiam pertinet, alimẽtíue, quod ex eo præstatur copiam. Mediocritatem obtinet rhombus inter duram & mollem carnem ait Galenus: asello ramẽ durior est. Xeno- F
crates autem duram esse eius carnem, nec facile corrũpi posse: oportere uero rhombum magnum uno die adseruatum, postea coquere: in uentriculo ęgre concoctionem pati, sed nutrire abunde. A rhombis passeres (uti modo 3
diximus) situ tãtum corporum differunt: dexter resupinatus est illis, passeri lęuus. Latus admodum piscis rhombus est, uel Martiale teste:

Ὑπτευχλῶ βό- ρλοσσον dixit Archestratus. Cynoglossus. Rhombus.

Quanuis lata gerat patella rhombum:
Rhombus latior est tamen patella.

Rhombi abditi pinnas exertas mouent specie uermiculorum: ita Plinius. Aristoteles uero de ψῆττα, Cum nullam, inquit, sui corporis partem intectã reliquerit, uerberat radiolis sui oris, quos piscatores uirgulas uocant: quas 4
pisciculi cum aspexerint, adnatant quasi ad algas quibus uesci soliti sunt. G
Lieni medetur (ut aiunt) rhombus uiuus impositus, dein remittitur in mare. Buglosso atque passeri similis tænia est, piscis tenuis gracilisue, & in ci- 5
bo quoque gratus, & qui paruo igne indiget. pinnas habet tantum binas. Tæniæ frequẽtes & optimæ nascuntur in Alexandriæ Canopo & Seleucia Antiochiæ. Tæniæ iecur siccatum pondere X I I I I cum oleo cedrino perunctis pilis I X mensibus, psilothrum palpebrarum esse putatur. Citharus 6
piscis planus rhombo similis est: uerum rhombus teneriorem habet carnẽ. neque huius tamen caro dura est, sed mediocris, uti iudicat Galenus. Est autem, ut Xenocrates prodidit, stomacho ingratus: malum procreat succum, sed non facile corrumpitur. Alga pascitur, in arenosis locis uictitans. Dentes habet serratos, linguam solutam, cor album atque latiusculum. appen- H
dices habet plures supernè circa uentriculum. In hoc genere alius rufescit aut flauescit, alius candidior est. Hæc ex Athenęo. In mari rubro, inquit Ælianus, piscis nascitur, cuius corpus ita figuratum est, ut similitudinem lingulacæ eius latitudo gerere feratur. Squamæ non magnam tangenti asperitatem habent. subaureo est colore, & lineis à summo capitis uertice ad extremã caudam sic distinguitur, ut eas cytharæ fidiculas contentas esse dicas, unde is citharus appellatur. Os illi pessum it & subsidit, idémq; nigerrimum est, atque cingulo croceo circunligatur. uertex uarietate distinguitur, fulgore aureo & nigris quibusdam lineis. Pinnas aureas habet. rufo colore multipliciter nariatur. Cauda est nigra præter extrema: ea enim cãdidissimo

ψῆττα. Tænia, ταινία. Alii hoc loco Plinii legunt channæ iecur. Citharus. κιθαρός. κιθαρίς. κίθαρος.

A didiſſimo colore aſperguntur. Alij item picti naſci dicuntur, toto corpore purpurei, certis interuallis aureolas lineas poſſidentes: eorum uero caput cingulis uiolaceis illuſtratur, uno quod eſt ante oculos ad branchias pertinente, altero ſecundum oculos uſque ad medium caput excurrente, alio autem tanquam monili ſic collum circumplicante. Piſcis eſt, ut nomen indicat, Apollini ſacer, ut & Apollodorus author eſt, ſicuti cytheria Veneri. Inter planos piſces, ut author eſt Dorion, unà cum pſetta & bugloſſo nume-
8 ratur & eſcharus, quem etiam corin uocant. Lato quoque generi epodas ex Ouidio adiecit Plinius, eorum ex numero quorum nomina apud neminem alium reperiuntur.

Πύῤῥος. Cytheria. Ἔσχαρος. Κόρις. Epodes.

B 1 Rhombum, &c. Nuſquam Ariſtoteles (quod meminerim) rhombum nominat, ſed ψῆτταν: & (ut refert Athenæus) Latini ψῆτταν rhombum uocant: Theodotus paſſerem interpretatur. Galenus ψῆτταν à rhombo diſtinguit, & pro una ſpecie ψῆτταν accipit, quam Plinius paſſerem uocat, & nonnunquam pſettan: ita & Athenæus frequenter. itaque ψῆττα quaſi genus uidetur eſſe rhombo & paſſeri: & item unam ſignificabit ſpeciem, paſſerem ſcilicet, uti ſentit Hermolaus in annotationibus in Plinium. Paſſer inter aues στρουθὸς uocatur: at στρουθὸς piſcis eſt apud Ariſtotelem alius à paſſere, cui fel, inquit, non longe à iecore eſt inteſtinis commiſſum. Theodorus non habet. 2 Bugloſſus. Coniicit Hermolaus bugloſſum latine ſoleam dici: & quem Plautus atque Varro lingulacam nominant, aut ſolea eſt, aut illi non abſimilis. Plauti Iocus eſt in Caſſin. cum dixit uillicus, Vin lingulacam? (Reſpondit ſenex) Quid opus eſt? quando uxor domi eſt: ea lingulaca eſt: nam nunquã tacet. De ſolea & pſetta ita refert Plinius. Terra quidem, hoc eſt uado maris exeauato, condi per hyemes pſettam ſoleámque tradunt. Item, ſoleæ cum rhombis non intrant pontum. Lieni medetur ſolea piſcis impo-
C ſitus. & Ouidius in Halieut.

Fulgentes ſoleæ candore: & concolor illis
Paſſer: & Adriaco mirandus littore rhombus.

3 Dexter reſupinatus, &c. Addit Maſſarius aſperum eſſe rhombum: quandoquidem oſſa quædam rotũda aculeata habeat, quemadmodum raia. 4 Verberat, &c. ῥαβδίζεται τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία, Vetus interpres, Et cum latuerit, habet in orificio quandam partem ſicut uirgam. 5 Ταινίας Theodorus uittam uocat. Tenuis gracilisue, λεπτή. 6 Κινίδες ſunt apud Athenæum: an iidem piſces, an potius legendum ſit ψαινίδες? 7 Cytharus, &c. Κιθαρὸς etiam dicitur: κίθαρος apud Pollucẽ, an ſit idem? 8 Lato quoque, &c. Ouidius quoque in Halieutic. latos epodas cũ ſolea, paſſere & rhombo connumerauit.

Στρουθός. Bugloſſus. Solea. Lingulaca. Vitta. Κίθαρος. Κινίδες.

De piſcibus quibuſdam litoralibus ſaxatilibúſque, de ſcaro. Cap. CLXVIII.

D

1 Apud antiquos nobiliſſimus habitus accipenſer nullo nunc in honore eſt, inquit Plinius: ſed ſcaro datur principatus hodie: ut qui cæteros o-
2 mnes ſuauitate præſtet. Hic ſolus piſcium dicitur ruminare: huic etenim uni aquatilium dentes plani & non ſerrati. Litoralis piſcis ſcarus eſt, circa petroſa herboſáque loca degens: herbis nãque ueſcitur & phuco precipue. Solitarius hic eſt, (ut author eſt Ariſtoteles) & carniuorus quoque. Sed Plinius, herbis, inquit, dicitur ueſci, nõ aliis piſcibus. Linguam habet paruam, & quæ ori non ualde adhæreat: cor triquetrum & candidum, lienem nigrum. Superne circa uentriculum exeunt appendices complures. binas utrinque branchias habet, alteras ſimplices, alteras uero duplices. æſtate opti

Scarus.

mus habetur. Noctu fere nõ capitur: dormit enim in cauernis latitans. Solus piscium, ut refert Oppianus, magnam edit uocem. Vacat Eurypus Pyrræus scaro & thryssa, & reliquis spinosioris generis: ita Aristoteles. Scarus, inquit Columella, totius Asiæ & Græciæ litoribus Sicilia tenus frequentissimus exit. nunquam in Ligusticum, nec per Gallias enauit ad Ibericum mare: itaque ne si capti quidẽ perferantur in nostra maria, diuturni queãt possideri. Vti uero Plinius refert, scarus mari Carpathio freques, promontorium Troadis Lectum sponte nunquam transit. Inde aduectos Tyberio Claudio principe Optatus præfectus classis, inter Hostiensem & Campaniæ oram sparsos disseminauit: postea frequentes inueniuntur Italiæ in litore, non ante ibi captæ. Alga uescitur, uti diximus, phucóue marino, eóq; capitur. Fallitur quoque à piscatoribus per fœminas, quas amore nimio prosequitur. Mirum scari ingeniũ Ouidius prodidit in eo uolumine, quod Halieuticõn inscribitur: scarum inclusum nassis, non fronte erumpere, nec infestis uiminibus caput inserere: sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque retrorsum ita erumpere. quem luctatum eius, si forte alius scarus extrinsecus uideat, apprehensa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. Duo esse scarorum genera prodidit Nicander Thaæateræus, alterũ onian uocari, alterum æolon. Saxatilis est scarus, ut diximus: & caro illi, ut Diphilus scribit, tenella, fragilis, suauis, leuis: atque facile & concoquitur & in corpus digeritur, modicéque aluum mouet. Non sine præcautione tamen scaro (præsertim recenti) uescendum suadet: pascitur enim nonnunquam marino lepore: quo fit, ut eius interanea choleram excitent. Xenocrates scarum cito in uentre corrumpi dixit. Scari piscis marini iecinore ad parotidas utuntur nonnulli.

Margin notes: *Vide ne mendosa sint in hoc loco exemplaria Aristotelica.* (E, 3) — *Scarus apud Varronẽ etiã in piscinis dulcibus seruatur.* (4) — *Quo modo capiatur leges apud Oppianũ lib. 4. de pisc.* (F) — *ὀνίας, αἰόλος.* (G)

1 Sed scaro, &c. Scarus, inquit Plinius, principalis hodie. Extat Ennij uersus apud Apuleium apologia prima, de scari præstantia: Scarum præterij, cerebrũ Iouis penè supremi. 2 Dicitur ruminare, &c. Ruminat & piscis, quem ab ea re ruminalẽ quidam appellarunt, μύρηκα. ita Theodorus Aristotelis uerba retulit: mihi uero ita uertendum uidetur, Ruminant & pisces (scilicet quidam) & quem ab ea re μύρηκα, id est ruminalem appellant: ut incertum adhuc sit, in quo animalium genere numerari debeat μύρηξ. Athenæus ex Aristotelis authoritate scribit scarum esse carniuorum. 3 Scaurus habetur in codicibus nostris, & hic in cap. 16 lib. 8, & cap. 17. 4 Optatus, &c. uide an ita legendum sit, an Optanus uel Octauius: ex Macrobio lib. 3 Sat. H

Ruminalis, μύρηξ.

Scaurus.

De mullo, coccyge & aliis quibusdam similibus.
Cap. CLXIX.

Mullus, τρίγλη, τριγλίς, γινάτης.

Post scarum mustelámque, ex reliqua nobilitate, gratia maxima & copia mullis. Nomen his Fenestella à colore mulleorum calciamẽtorum datum putat: trigle à Græcis uocatur, ut nonnullis placet, quia ter anno pariat solus saxatilium. Rufus piscis est, gemina barba insignis fere: sed mullũ expirantem uersicolore quadam & numerosa uarietate spectari, proceres gulæ narrant, rubentium squamarum multiplici mutatione pallescentem, utique si uitro spectetur inclusus. Litoralis piscis est, in arenosis fere litoribus uictitans: & inter saxatiles quoque à nonnullis, sicuti ab aliis inter pelagios

A lagios numeratur:quandoquidem ſecedit nonnũquam & in altum mare. Plures habet appendices ſuperne circa uentriculum: gregatilis eſt. Ter anno parit,ſed autumno potiſſimum.oua ſua limo committit:unde fit,ut ſe-
3 ro parere uideatur:diutius enim frigus continetur in limo. Mullus poſtea quàm ter pepererit,ſterilis redditur, inquit Athenæus: gignuntur etenim illi in utero uermiculi quidam qui ſemen eius deuorent. Mullis magnitu-
4 do modica, bináſque libras ponderis raro admodum exuperant: nec in uiuariis piſcinísue creſcunt, cum ſit molliſſimum genus, & ſeruitutis indignantiſſimum. Septentrionalis tantum hos & proxima occidentis parte
5 non gignit oceanus. Vigent mulli potiſſimum autumno. Eorũ genera ſunt plura:nam & phucis ueſcuntur marinis, & oſtreis,& limo, & aliorum pi-
B ſcium carne:& barba gemina inſigniuntur inferiore labro. Sunt & qui barba carent:uerum lautiſſimi barbati,ut Sophron author eſt, χνάπιδες uocantur:Xenocrates ita diſtinxit,Mullus pelagius,qui & optimus, perquam rubicundus eſt igneóue ſulgore & ueluti minio auróque ſplendeſcens, quo à ſaxatili genere maxime differt.barbam quoque gerit. Lutarium ex iis ui-
6 liſſimi generis appellãt,ut qui cœno & ſordibus uel uiliſſimis paſcitur. nec litoralibus gratia, laudatiſſimi ex mari puriſſimo, & qui conchylium ſapiunt: qui cancellos deuorant,& grauiter olent & guſtui ingrati ſunt.Prę-duram carnem habent mulli,ſed friabilem tamen:quo fit,ut nihil habeant in ſe aut lentum aut pingue,ſed nec mali ſucci quicquam. Difficulter concoquitur,nec facile corrumpitur: quòd ſi probe concoquatur, nutrimenti
C plurimum præbet. Stomacho grata eſt mulli caro,(inquit Diphilus) modicéque aſtringens, & aluum ſiſtit,præſertim aſſa:nã frixa grauis eſt & con coctu difficilis: ſanguinem autem elicit quouis modo parata.Iucunda quidem eſt mulli caro,inquit Galenus,atque hominum naturæ familiaris: aſſiduo tamen mullorum eſu,oculorum aciem hebetari prodit Dioſcorides. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri,inquit Plinius. Mulli grandiores nec adeo ſuaui ſunt carne atque minores: nec concoctu tam facili, ut quæ dura admodum ſit.Et ut in uniuerſum dicam, mullus neque tantam habere ſuauitatem,neque corpori ſalubris adeo uidetur,ut tantopere expeti debeat. Cum itaque quendam interrogaſſem, inquit Galenus, qui mullos prægrandes ingenti pecunia comparauerat, quamobrem tam ſtudioſe
D eos expeteret,propter iecur potiſſimum reſpondit ſe grandiſſimos emere:
7 deinde & propter caput. Mullus ſi crudus atque diſſectus admoueatur, marini draconis,aranei ac ſcorpionis ictibus medetur. Contra omnia ueneficia ex menſtruis mulierum auxiliatur mullus: item cõtra paſtinacam, & ſcorpiones terreſtres marinóſque,& dracones,& phalangia illitus ſumptúsue in cibo. Vomitiones mulli inueterati tritíque in potione concitant. Eiuſdem recentis è capite cinis,contra omnia uenena,priuatim contra ſungos auxiliatur. Attritis quoque imponitur cinis è capite mullorum: comburitur autem in fictili uaſe:illini cum melle debet. Carbunculos diſcutit mullorum ſalſamenti cinis: quidam capite tantum utuntur cum melle. Mullum lutarium ſemper comitatur ſargus nomine alius piſcis: & cœnũ

Non,in quibuſdam exẽplaribus expũgitur.

γενειᾶτις.

Mullus lutarius.

Mullus.

αἵματος ἐκκριτική.

Sargus.

fodiente eo (fodere enim poteſt) hic deſcēdit & paſcitur: imbecilliorésque ne eodē adnatent arcet: piſcis alioqui ſaxatilis inter herboſa ſaxa uictitans. E

Sargus & melanurus, πολυγράμμοί τε καὶ μελανόγραμμοι dicūtur apud Athenæū.

Inſignis ſargúsque notis, inſignis & alis:
Et ſpinis ueluti palis horrentia terga
Occulit, ut totus ualido mucrone tegatur.
Nec dextram iniicies, rigeant quòd tergora denſis
Sentibus.

Sargus bis parit, uere ſcilicet & autumno paulo ante æquinoctiū. Fert uterum dies triginta, coit menſe Decembri. Sargus cum hamo tenetur, ad ſcopulos lineam terit: aſtutum certe piſcem eſſe ſargū tradit Numenius. Mares pro fœminis contendūt: quo in certamine qui uictor euaſerit, ſolus fœminis potitur omnibus. Caprarum miro amore tenētur ſargi: ut ſæpiſſime F ementita earum ſpecie decepti capiantur. In cibo laudatur ſargus: eſt enim 8 ſtomacho gratus, probū generat ſuccum, facileq; in corpus digeritur, abū- 9 de nutrit, & aluum mouet.

Sarginus.

Gregalis piſcis ſarginus eſt: ſed ſarginum alium eſſe à ſargo, Epicharmus author eſt.

Pediculus piſcis. Coccyx. Cuculus. τρίγλα.

Vt circa mullum lutarium ſargus, ita in mari quod à Cyrena in AEgyptum panditur, piſcis pediculus nomine, circa delphinum eſt: qui omnium pinguiſſimus efficitur pabuli copia, quæ delphini opera ſuppeditatur. Rufus eſt & coccix, id eſt cuculus, ut author eſt Numenius: & mullo ſimilis, ut Pſeuſippus. Quo fit ut nōnulli trigolam ab ſimilitudine coccyga appellent: ſed partes poſteriores ſqualidiores habet trigola. Coccyx ambigit: hoc eſt partim pelagius eſt, partim apud litora degit arenoſa. Coccyx piſcis perinde ut cuculus auis obſtrepit, unde nomē accepit: caro illi dura eſt.

Hirundo. Chelidon.

Hirūdinem quoq; piſcem (nam eſt & hirūdo po- G lypo ſimilis) Pſeuſippus mullo ſimilem eſſe tradit: chelidona Græci uocant. Chelidon fel habet ſeorſum à iecore inteſtinis cōmiſſum. Volat hirūdo ſa- 10 ne perquam ſimilis uolucri hirūdini: ſublimésque adeo uolitant hirundines, ut mare ne attingant quidem: altiúsque in uolatu ſeſe attollunt quàm miluus, non tam alte tamen quàm lolligo: & pinnis ſtridere ſentiūtur: ſunt enim his pinnæ latæ & longæ.

Miluus. Miluago. Ἱέραξ. Lucerna.

Item pelago gaudens, & nigro tergore miluus ſubit in ſumma maria. Piſcis ex argumēto appellatus lucerna, linguáque ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. uolitat autem miluus (Ἱέρακα uocant) cum ſibi à maiore piſce metuit, ſed ſumma tātum maria at- H tingens: neque enim tam alte ſe effert quàm aut hirūdo aut lolligo, ut neſcias uolitét ne an ſuper aquā natet. Quoties uero cernatur miluago extra aquam uolitans, tempeſtates mutari Trebius Niger author eſt. Carnem habet miluus coccygi cuculóue alioqui ſimilem, ſed duriorem.

Erythrinus. Erythinus. Rubellio.

Rubellio quē 11 erythrinum & erythinum uocant, litoralis piſcis eſt, & arenoſa loca incolens: uel, ut Ariſtoteli placet, pelagius magis. In hoc genere non reperitur mas: omnes enim ouis grauidę capiūtur: neque mas ullus adhuc uiſus eſt: quamobrem de his nōdum compertum habemus quod fidem faciat ſatis. Erythrinus ſapore iucundo eſt, & alimentum præbet copioſum. in cibo ſiſtit aluum: ſi in uino ſuffocatus moriatur, uenerem ciere dicitur uinum illud epotum, ut ait Xenocrates: uel uti refert Plinius, rubellio in uino putrefactus,

A factus, iis qui inde biberint tædium uini affert. Venerem concitãt erythini
12 in cibo sumpti. Et rutilus pagur (pagrus etiam & phagrus dicitur) similis *Pagur.*
erythrino est: & modo pelagius modo litoralis, in saxorũ cauernis degens. *Pagrus.*
Lapillum in capite continet: ideóque hyeme prægelida maxime infestatur: *Phagrus:*
facit enim lapidis rigor, ut per algoré gelet. Cor illi triquetrũ est: solitarius *Phanger,*
est & carniuorus. Vere pagrum uigere sentit Aristoteles: at caniculæ exor- *φάγρος.*
tu edendum suadet Archestratus. & caput in eo præcipuum: duram habet *Phagorius.*
13 carnem, & quæ nec corrũpitur facile, nec aluum ciet. Est & fluuiatilis phagrus: sed marinus præstat. Niloticus est piscis, qui (uti refert Ælianus) aduẽtantem Nilum præsentiens præcurrit, futurámque aquam Ægyptiis prænũtiat. Pagro similis atque erythrino hepatus est: qui & lebias à nonnullis *Hepatus,*
B appellatur, colore nigricante. estque piscis solitarius, carniuorus. dẽtes ha- *Ἥπατος.*
14 bet pectinatim coeuntes: oculos, quàm pro corporis ratione maiores, cor *λεβίας.*
triquetrum & candidum. lapillos gerit in capite duos, ut Hegesander au- *Iecorinus:*
15 thor est, colore splendoréque ostreis similes, rhombi figura: felle caret. Appendices habet quasdam paucas superne circa uentriculum. Saxatilis est, ut Diocles prodidit: & in cauernis latitat in alto mari. Hepati caro, ut Galenus docuit, duritie mollitiéque mediocris est: autumno uilescit, author Xenocrates.

1 De mulleis calceamentis, uide Hermolaum in annotationibus in Plinium.
2 Ouidius in Halieutic.
-Tenui suffusus sanguine mullus. Addit Massarius, Si uiuus desquametur, san
C guineum colorem habet. Epicharmus τείγλας uocauit κύφας ἀπὸ τῆ συμβεβηκότος, id est *Κύφαι:*
gibbas, ab eo quod earum formæ contigit. 3 Sero parere. ὀψὲ τίκτει, Vt sero pariat: *Gibbe.*
ita Theodorus ad Græcam lectionem. Et uetus interpres aliter: sed mancus est. 4
Binásque libras. Mulli trilibris meminit Horatius lib. 2. Sermon. & quadrilibris Seneca epist. 96: sed rara hæc. Mullum etiam LXXX librarum in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, inquit Plinius. 5 Eorum genera plura. Mullorum genera forsitan pabulo maxime discreta intelligemus: sicuti & de purpura dixit Plinius. Algẽse, enutritũ alga: ostrophagum, conchis: carniuorum, carne: lutariũ, luto limóue. 6
Lutarium. An hæc fortasse triglis sit Oppiano, quæ in cœnosis litoribus uiĉitat? 7 *Τείγλις:*
Iecur potissimum. Mulli iecur quo pacto apparetur condiatúrque, docet Galenus lib. 3. de aliment. 8 Decepti capiantur. Quo pacto fallantur spargi à piscatoribus sub caprarum specie, legito apud Oppianum. 9 Sarginus. Theodorus sargiacũ uoca- *Sargiacus.*
uit, nisi mendosus sit codex. 10 Volat hirũdo. Quod de hirũdine scribunt, hirũdinẽ scilicet uolare, &c. an de altera hirũdine potius dicitur, quæ polypo similis est? cum
D dicat Plinius, eam nõ pisci, sed uolucri hirundini similem esse. Massarius aliter sentit: equidẽ adhuc nihil affirmo. Non me latet, huius sententiæ uerba apud Plinium aliter à nonnullis distingui: sunt enim qui hunc Plinij locum hoc modo legant. Volat hirũdo sane perquam similis uolucri hirũdini, item miluus: ut scilicet hic finis sit illins capitis: deinde alterius principiũ: Subit in summa maria piscis ex argumento appellatus lucerna, &c. ut scilicet diuersi sint pisces miluus & lucerna. Nos à uetustis exemplaribus non recedimus. Et certe Plinius ipse lib. 32, cum lucernam inter marina numerat, miluum non numerat. 11 Rubellio, à colore rufo, ni fallor: quanquam Oppianus
lib. 1. ξανθοὶ ἐρυθρῖνοι, id est flauíq; erythrini dixit. Rubeonẽ etiam uocat hunc Theo- *Rubeo:*
dorus ex Plinio, & rubrum: ὕκκαν eum dixere Cyrenei, hyecam. Erythrinus fluuiati- *Ruber.*
lis etiam fortasse uidebitur legenti primum caput lib. 3 de generatione animalium: *Hycca, ὕκκα:*
nisi mendosus sit codex, quod certe suspicor. Nã quod statim in eo loco sequitur, (Et- *Erythrinus flu*
enim nonnulli statim habere oua uidentur, ut de his in historiis scripsimus) de phoxi- *uiatilis.*

A hic piſcis, nec facile concoquitur, alimentum præbet copioſum, nec improbum, ſed tamen quod lentius eſt: nō facile corrūpitur, & urinam ciet. Partes quæ ad caput ſunt, facilius cōcoquuntur: carnoſiores uero graues ſunt, & concoctionem non tam facile recipiunt: teneriores ſunt quæ circa cau-
6 dam. -Concolor illi Cantharus ingratus ſucco-, inquit Ouidius, *Cantharus,*
partim litoralis, partim pelagius eſt. Cantharus naſſa capitur, eſca carabo *κάνθαρος.*
aut polypo: ſed utrouis aſſo. Cantharum Xenocrates author eſt, & grati ſaporis eſſe piſcem, & probū creare ſuccum: qui & abunde nutriat, faciléque in corpus digeratur, & aluum modic eciat.

1 Et fului ſynodontes, dixit Ouidius in Halieutic, eo forſitan modo, quo Oppianus ξανθοὺς ἐρυθρίνους. 2 Dentex Columellæ pelagius eſt piſcis, qui & arenoſo gurgite optime paſcitur. *Dentex.* 3 Nidificat. Atqui Ouidius in Halieutic,

B Atque auium dulces nidos imitata ſub undis potius de ſalpa dixiſſe uidetur. Cremys uel chremys apud Athenæum lapillum in capite gerit. Et χρέμψ apud Ariſtotelem inter eos piſces numeratur, qui acutiſſime audiunt. *Chremys, χρέμψ.* An uel cremys uel chremps idem ſit qui chromis? cum Theodotus hunc omiſerit: & quòd chromis additus ſit ab explanatore aliquo, tanquam magis notus quàm chremps: *Chremes, χρέμης.* alioqui locus ille Ariſtotelis ſuſpectus eſt. Chremes item apud Oppianum piſcis eſt, qui in paludibus uictitat, & fluuiorum oſtiis: an idem ſit cum chrome, an diuerſus? Iecorino, ut uidetur, ſimilis eſt chremys, ex Æliano. 4 Ouidius in Halieutic. non orphum ſed orphan uocat, *Orphas.* modò abſit menda, & inter pelagios piſces recenſet. An ſit idem cum orpho, conſidera. epithetum habet πολυσπερχέα. 5 Meatus, θαλαμεῦς πόρους, ita legendum arbitror, non ἀπόρους. 6 Cantharus, &c. Theodorus ſcarabeum hunc uocat. *Scarabeus.*

C De anthiarum generibus. Cap. CLXXI.

HIs natura non diſſimili anthian eſſe docuit Iceſius. Porro anthian nō- *Anthias.*
1 nulli ſacrum piſcem uocauere: quādoquidem quo in loco anthias ſit, nullam ibi beluam eſſe confeſſum eſt, quo iam indicio ſecure ſpongiatores urinantur. Sed id caſu ſic euenire dixerim: quo modo & ubi ſit limax, neq; ſus eſt neque perdix: omnes enim limaces ab his eduntur. Frequens hic piſcis apud Chelidonias Aſiæ inſulas, & circa Sarpedonem promontorium,

Anthicon petris ſunt paſcua grata profundis.
Non illis ſemper gaudent, uulgóque trahuntur
Quò gula, quò uentris iubet inſatiata libido.
D Ante alios, iſtos compellunt œſtra palati.

Anthias æſtate parit, hyeme in cibo optimus eſt. ſtrepitu gaudent, eóq; allecti nonnunquam capiuntur. Anthiæ cum unum hamo teneri uiderint, *Quibus modis* ſpinis quas in dorſo ſerratos habent, lineam ſecāre traduntur, eo qui tene- *capiantur anthiæ, oſtendūt* tur extendente, ut præcidi poſſit. Hæc Plinius: at uero Ouidius, *Plinius & Oppianus.*

1 Anthias (inquit) iis tergo quæ non uidet, utitur armis.
Vim ſpinæ nouítque ſuæ, uerſóque ſupinus *Plinius hoc, Pithea authore,*
Corpore, lina ſecat, fixúmque intercipit hamum. *murenæ tribuit.*

2 Nam, ut Oppianus ſcribit, dentibus aut nullis armatur, aut certe obſcuris obtuſiſue: ſed ſi hamo detinetur, plurimum renititur, magnáſque oſtendit in renitēdo uires. *Σῶμα ἄκοπον, ναδὸν.* Anthiam ſtomacho minime gratam eſſe, ſed probum tamen generare ſuccum Iceſius author eſt, faciléque excernitur. Anthiarum *Anthiæ ſpecies.*

ſpecies quatuor:aliæ nanque fuluæ,aliæ candidiores, nigricant aliæ. Sunt E
Ἔνωπος. Αὔλωπος. & quos ἔνωπας & αὐλώπας uocant, quaſi magnos aut cauos habentes oculos 2
dixeris:quâdoquidem ſupercilium in iis ueluti in orbem ducitur. Anthian
quoque alij callichthin uocant,alij callionymon: nonnulli elopa: & alij ly-
Callichthis. con. Quos tamen diuerſos eſſe piſces Dorion affirmat: eſt enim callichthis
καλλιώνυμος. (qui & callionymos à quibuſdam uocatur) ſerratis dẽtibus, & carniuorus,
Callionymus. & gregalis:atque,ut ſentit Oppianus,pelagius, & qui non admodum lito-
re gaudeat. Hunc ſacrum piſcem cognomine uocant: nam ubi callichthis
eſt,noxia magnarum non cætera monſtra ferarum apparẽt: & ſi hamo de- 3
Callionymus. tinetur,ingente ui renititur. Callionymus Ariſtoteli litoralis piſcis eſt,idẽ 4
Pulcher. qui & uranoſcopos uocatur ab oculis, quos in capite ita ſitos habet,ut etiã
Vranoſcopos. ſi noluerit, non poteſt non ſuſpicere cælũ:nonnulli agnum uocant. Fel cal F
Agnus, ἁγνός lionymo in iecore ineſt proportione corporis maxime omnium piſciũ co-
pioſum. Vranoſcopus malum procreat ſuccum, & ſaporẽ habet uiroſum,
ut Xenocrates author eſt: & cibus grauis,ut Diphilus prodidit. Et ſunt qui
callionymum dicant eſculentum eſſe:plerique negant. Fel callionymi ocu
lorum ſuffuſioni,albugini,& hebetudini obſcuritatiue medetur. cicatrices
ſanat, & carnes oculorum ſuperuacuas conſumit: auribus utiliſſimũ, cum
Ἡμεροκοίτης. roſaceo infuſum. Ignauus piſcis eſt hemerocœtes:oculos hic habet in ſum- 5
mo uertice,os inter oculos medium. Interdiu ſemper dormit, noctu uigi-
Nycteris, Νυκτερίς. lat oberrans:indéque à nonnullis nycteris uocatur. Piſcis uoraciſſimus, & 6
nunquam edendo ſatiatus. nec ceſſabit unquam,

> Donec cum rapido diſrumpat uiſcera uentre: G
> Et nimio paſtu uita ſpolietur onuſtus.
> Eſt tantæ ſignum crapulæ uentríſque rapacis:
> Apprendat ſi quis piſcem,dein porrigat eſcas,
> Dum cibus ore tenus,paſtu & ſumma ora replentur,
> Arripiet.

Helops. Ellops. Elops. Hellops. Ellopa quoque nonnulli anthian uocant: eundémque eſſe quẽ callichthin 7
& callionymum arbitrantur. Dorion diſtinguit,uti modo diximus,
Eſt pretioſus helops noſtris incognitus undis, ut ſcripſit Ouidius.
Pamphilio nanque mari profundo nec alio paſcitur: quanquam Arche-
ſtratus ellopen ex Syracuſis pręcipue laudare uidetur. Branchias quaternas
habet utrinque ſimplices. Fel à iecore ſemotũ eſt,& inteſtinis commiſſum. H
Helopi palmam ſaporis inter piſces multi dedêre:eſtque ſtomacho gratus,
abũde nutrit,& aluum facile mouet,ut Xenocrates docuit. Appion gram-
Accipenſer. maticus eundem eſſe ellopa & accipenſerem tradidit. Sed falluntur,ait Pli- 8
nius,qui eundem accipenſerem exiſtimauerunt:quanquam & peregrinus,
& apud antiquos piſcium nobiliſſimus habitus accipenſer eſt: tanta nan-
que erat apud Romanos ueteres accipẽſeris gratia, ut à coronatis miniſtris
cum tibicine & cantu in conuiuium introduceretur. Vnus omnium ac-
cipenſer ſquamis ad os uerſis contra aquam nando meat. Nullo nunc in ho
nore eſt:quod quidem miror, inquit Plinius, cum ſit rarus inuentu. Piſcis
eſt non equidem magnus,figura ad triquetrum accedẽs, roſtro porrectio-
re.Hu-

A re. Huius piſcium generis, uel minimus non minoris uenire ſolitus eſt, mil le nummis Atticis. χιλίων δραχμῶν.

1 ἱερὸν ἰχθὺν, id eſt ſacrum piſcem alij quoque pompilum uocant, alij delphina, alij piſcem, quem λευκὸν, id eſt candidum appellant: alij auratam: alij denique ἱερὸν ἰχθὺν ſignificare dicunt, ἄφετον ἰχθὺν, id eſt ſacratum piſcem, ut ἱερὸν βοῦν. 2 Fuluæ ξανθοί. Cynedi ſoli piſcium lutei, inquit Plinius, qui an ſint ex hoc genere nondum conſtat: ſicuti neque an cum cynedis iidem ſint alpheſtæ. Sunt autem alpheſtæ, piſces toto quidem corpore cerei coloris, quibuſdam tamen partibus admixto purpureo. Capiuntur autem fere, ut aiunt, bini, alter ad alterius caudam inſequens. Alpheſticus Ariſtoteli κιῤῥὸς, id eſt fului aut rutili coloris eſt. Eſt & κηρὶς, ceris, tenella carne piſcis, ſtomacho gratus, uentrem mouet. ſuccus ex eo & craſſior eſt, & abſtergendi uim habet. Αὐλωποὺς, aulopion qui circa inſulas Tyrrhenicas uerſantur cetaceum quendã piſcem appellant magnitudine maximum, qui etiam cum thynnis pugnat. & contra piſcatores nonnunquam decertat, & ſæpiſſime uictoriam reportat: cum eſt captus, eximia forma ſpecta-

Margin: Ἱερὸς ἰχθύς. Sacer piſcis. Cãdidus piſcis. Cynedi. Ἀλφησταί, alpheſticus. Κηρὶς, ceris. Aulopios.

B tur. oculis eſt patulis, rotundis, magnis, dorſo cœruleo & uentre candido. à capite ad caudam pertinens aurea quædam linea in orbem deſinit. Ex his nonnulli cicures ſunt, quos ſane piſcatores ut beneficos ab aliis internoſcunt, eóſque tanquam duces ſectantur, nec comprehendunt unquã: alij feri ſunt aulopij, quos & capiunt piſcatores & occidunt. Hæc Ælianus. 3 Hæc ex Oppiano. Eadem ſuprà de anthia ex Ariſtotele dicta ſunt. 4 Haleſurion, inquit Hermolaus, ſunt qui pro callionymo piſce capiunt. 5 Hemerocœtes, &c. Hic cum callionymo aut idem eſt, aut certe nõ diſſimilis: neque Ariſtoteles Pliniúſue aut Athenæus hoc nomen habet, neque cõtrà, Oppianus callionymum nomen, quod meminerim. 6 Nycteris: Lippius noctuam uertit. 7 Ellopa, &c. Theodorus accipenſerem uocát. Elaps alius piſcis ab ellope, apud Iul. Pollucem. Ouid. in Halientic.

Margin: Haleſurion. Noctua. Accipenſer. Elaps.

Túque peregrinis accipenſer nobilis undis.

Ob raritatẽ laudatur à Martiale,

C Ad palatinas accipenſera mittite menſas.
Ambroſias ornant munera rara dapes.

8 De accipenſeris pretio & nobilitate apud antiquos, plura leges apud Macrob. lib. 3 Satur. 9 An de accipenſere hæc, an de galeo Rhodiaco potius dicantur apud Athenæum, conſidera. Accipenſer.

De lupo & aſellis. Cap. CLXXII.

PRæcipuam olim authoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Corn. Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere. Lupus (λάβρακα Græci uocant) lapidem in capite gerit: ideóque algore maxime infeſtatur: linguam habet oſſeam atque adhærentem, cor trigonum: ut inter piſces liquidius audit. ſo-

Margin: Lupus, λάβραξ.

D litarius eſt & carniuorus, uti prodidit Ariſtoteles. Lupus quanuis pelagius ſit: (ita enim uocantur & qui in mare profundum ſecedunt:) in paludibus tamen maritimis (quas λιμνοθαλάσσας uocant) & fluuiorum oſtiis frequens eſt: præſertim ubi copia dulcis aquæ influit. Et iis maxime locis fœtificat, ubi flumina exeunt in mare: ſæpius uero in fluuios aſcẽdit. Hunc piſcem, inquit Galenus, in aqua dulci natum non uidi: in paludes tamen & fluuios è mari aſcendiſſe conſpeximus: eóque fit ut raro paruus, quemadmodum mugil ſæpius inueniatur. Bis anno parit lupus, prior partus æſtate perficitur: uerum poſterior, qui ſcilicet hyeme accidit: infirmior eſt. Cum
9 alios piſces complures intra piſcinarum ſepta, tum etiã ſine macula (nam ſunt & uarij) lupos includimus. Fuſcina interdiu lupus ſæpenumero capitur dormiens, alioqui minime fuſcina poſſe capi exiſtimatur. Lupum piſcẽ

reti circundatum arenas arare cauda, atque ita conditum trāsire rete, pro- E
didit Ouidius. Quapropter solertia in tuendo sese lupum aliis præstare pi- 2
scibus nonnulli prodidēre: uerum, ut Plinio placet, minus in prouidēdo lu-
pus solertiæ habet: sed magnum robur in pernitendo: nam ut hæserit ha-
mo, tumultuoso discursu laxat uulnera, donec excidant insidiæ. Lupus &
mugilis quanquam inimici sint capitales, tamen stato tempore congregan
tur. Cum fert utero lupus deterior est. Luporum laudatissimi, qui appellan
Lupus lanatus tur lanati à candore mollitiáque carnis. optimo sapore iudicantur in Tybe
ri amne inter duos pontes. Hæc Plinius. Lupus marinus, inquit Xenocra-
tes, quo maior est, eo durior euadit. Optimus autem est qui magnitudine
mediocri est: tenellus enim & stomacho gratus, boníque succi est: suauis
quoque & copiosum præbens alimentum: facileque & per corpus digeri- F
tur, & per aluum defertur: contrà qui in piscina seruantur inclusi, sapore
sunt minus grato. Cum in utroque humore uictitet lupus piscis, marino
scilicet & dulci, qui in puro mari degit, inquit Galenus, longe præstantior
est eo, qui in mixtis uitiatísue aquis uiuit: atque quod ad succi probitatem
attinet, ne auibus quidem montanis multum cedit. Optimis quoque ma-
Lupus uarius, maculosus. rinis piscibus æquari tradit Xenocrates fluuiatiles lupos, maculosos ua-
riósue, (ita uoco ἐπιστιγμένους) ex Tiburtino Aniene. Lupū appellant Foroiu- 3
λάβραξ ἐπιστιγμένος. lienses piscem ex quo garum faciunt. In mari rubro piscis nascitur quem
Lupus Foroiuliensis. perseum Arabes simul & Græci nominant, aspectu lupo similis, pari ma-
gnitudine cum anthia maximo. naso est leuiter adūco, cingulis aureis dis-
Perseus. tinguitur, quæ à capite exorientia oblique feruntur, & ad uentrem usque G
pertinent. frequentibus & prægrandibus dentibus munitus est. Ex omni-
bus piscibus qui in eo mari uersantur, robore & audacia maxime excellere
Asellus. dicitur. Asellorum, inquit Plinius, duo genera: collyri minores, & bacchi,
Bacchus. qui non nisi in alto capiuntur: ideóque prælati prioribus. Et callarias asel-
Callarias. lorū generis, ni minor esset. Quos Plinius asellos, Græci ὄνους uocant, & ὀ-
ὄνος, ὀνίσκος. νίσκους, id est asinos & asellos: quos Philotimus ὄνους, alij ὀνίσκους dixere, inquit
Galenus. Est uero ὄνος & ὀνίσκος, ut Aristoteles prodidit, (inquit Athenæus) 4
piscis minime gregatilis, cuius os magno hiatu rescissum est, non aliter at-
que galei: & qui solus inter pisces cor in media aluo gerit: & in cerebro la-
Molari forma pillos habet molari forma. ὄνος, inquit Aristoteles, caniculæ temporibus ca
ἐμφερεῖς μύλαις, id est rotundos. lidissimis latet: indicio autem esse uidetur, quòd longo interposito tempo- H
re capiātur. Cum pisces uenatur ὄνος, obruit arena sese: cúmque nullam sui
corporis partem intectam reliquerit, uerberat radiolis, quos in ore gestat, 5
quos piscatores uirgulas uocant, quas pisciculi cum aspexerint, adna-
ὄνος, γάδος. tant, quasi ad algas quibus uesci soliti sunt. Differunt autem (ut Dorio tra-
ὀνίσκος. dit) ὄνος & ὀνίσκος: ὄνον quidam γάδον appellarunt: ὀνίσκον autem γαλλαρίδαν & μά- 6
γαλλαρίδης. ξενον: nonnulli uero βάκχον: alij γελαρίην, ut refert Euthydemus. Archestratus
Μάξενος. ὄνον à quibusdam καλλαρίαν uocari dicit. Oniscus, ut Oppianus scribit, in locis
Βάκχος. Γελαρίης. pascitur cœnosis & herbidis: at onos non nisi in alto mari minoribus pisci-
Oniscus. bus insidiatur: qui & caniculæ temporibus latet. Cūque hamo tenetur, non 7
Onos. facile sequitur trahentem: sed plurimum reluctando, piscatori nō paruum
facescit

A facescit negotium. Asellorum caro, inquit Galenus, mollis quidem est, sed non æque ac saxatilium friabilis. Xenocrates mediam habere substantiam mauult eam inter molle & durum, & succum probum eundémque copiosum gignere. Aselli ipsi non parum inter se discrepant: nam qui in syncero mari uictitant, probóque utuntur alimento, carnis bonitate cum saxatilibus contendunt: qui uero prauo aluntur nutrimento, aut in aquis quoquo modo mixtis degunt, (præsertim uero si uitiosæ fuerint aquæ) mollē quidem habent carnem: uerum ob pinguedinem lentorémque, neque suaues adeo iam sunt, & alimentum gignunt excremētosum. Ex asello pisce lapilli, qui plena luna inueniuntur in capite, adalligātur linteolo contra febriū circuitus. Bacchus, ut Xenocrates tradit, mediocris est substantiæ: ut uero B Diphilo placet, bonum procreat succum: sed qui non facile cōcoquatur, & uirosum quid in se habeat. Aselli nomen à colore diductum est, ut Varroni placet, sicuti & umbræ turdíque.

Asellus. *Bacchus.* *Vide an sit Athenæi exemplar hoc in loco mendosum.* *Asellus.*

1 Quos sine macula lupos uocat Columella, iidem fortasse sunt quos Plinius lanatos dicit: quos uero Columella uarios, eos Oribasius ἐπεστιγμένους, id est maculosos. 2 Et pictæ mormyres (mormylos uocant alij) eōdem modo retia declinant, in arena sese condentes. in arenosis litoribus uictitant. Mormyros (à Theodoro mormur dicitur) æstate parit. Copiose nutrit mormylus, inquit Icesius, (Epicharmus myrmam uocauit) Archestratus piscem inutilem, neque tempore ullo bonum esse dixit. Considera lector, an eiusdem an diuersorū piscium sint hæc nomina omnia. 3 Ex Strabone. Est Anio fluuius in Tiburtino agro, qui in Tyberim influit tertio ab urbe miliario: ut refert Blondus in Vmbria. In hoc fluuio tradit Iouius magnam esse eorum piscium C copiā, quos troctas uocamus. Hermolaus hoc in loco apud Pliniū pro collyri callariæ legit, ex Athenæo, ut scribit: uerum Plinius ipse lib. 32 separauit callariam ab asellorū genere: quandoquidem asellis minor est callarias. Apud Athenæū Dorio refert quosdam γαλλερίδας uocare ὀνίσκον. Euthydemus χλαείλω, Archestratus καλλαρίαν. 4 Aristoteles (quod meminerim) ὀνίσκον ne nominat quidē, sed ὄνον. 5 Verberat. Vetus interpres, Habet in orificijs quandā partem sicut uirgā, &c. Vide supra in squatina, & item in rhombo. 6 Vnus idémq; piscis bacchus uocatur, oniscus & schellaris, uti alio loco ex Dorione refert Athenæus. 7 ὄνον νωθρόν, id est segnē ignauúmue uocat Oppianus: & inter magnos pisces illum enumerat lib. 3 de pisc.

Lupus lanatus *Lupus uarius.* *Ἐπεστιγμένος,* *Maculosus.* *Mormyros.* *Mormylus.* *Mormyros.* *Mormur.* *Myrma.* *Trocta.* *Callarias.* *Gallerida.* *γελαρίη.*

De umbra & glauco. Cap. CLXXIII.

1 D VMbra, quam σκίαιναν uocant & σκιαδέα, lapillos etiam in capite habet: ideóque algore infestatur. Scięna cum metuit, caput oculósq; abscondit, aut in cauerua quapiam, aut herbis marinis, reliquo corpore neglecto, ita se totam abscōdi putans. Scięnæ caro minime quidem dura est, sed mediocris: quæ tamen saxatilibus duriuscula sit. Sciadeus, inquit Xenocrates, bonum gignit succum: facile in corpus digeritur: saporis est iucundi: nutrimentum præbet non admodum copiosum. Sciænæ interanea, & squamæ combustę, pauos discutiunt. Siena alia esse uidetur à scięna: nam sciæna, uti Oppianus scribit, in saxis herbosis degit: siena uero in saxis nudis. Vmbrā quoque fluuiatilem habet Ausonius,

Effugiens oculos celeri leuis umbra natatu.

Glaucus quoq; à colore, uti arbitramur, cœruleo dictus, pelagius piscis est: 2 latétque æstate mediis feruoribus dies sexaginta. Appēdices habet paucas

Vmbra. *Sciæna.* *Σκιαδῆς.* *σκιαδεῖς.* *σκιαινίδης.* *Σκιαδεύς.* *Siena.* *An idem qui sciæna.* *Siena.* *Vmbra fluuiatilis.* *Glaucus,* *γλαῦκος.*

superne exeuntes circa uentriculum. Fœtum,cum metuit,ore recipit,rursúsq; emittit. Capitis in cibo præcipua laus:uel ut Archestrato uidetur, rostri maxime,(πέτηλον uocant)sicuti in cōgro capitis totius. In maiorum piscium numero cēsentur,qui à nonnullis τμητοὶ uocantur,id est qui in partes secantur ad patinam. Caro illi dura est. in omnibus lupo inferior est:&,ut Xenocrates prodidit, non minus à lupo uincitur, quàm ipse sparum superat. Verrucas tollit glauci iecur. Glaucus è iure sumptus(uel uti aliis placet, 3 glauciscus) mulieribus lactis copiam facit. Glauciscus,inquit Diphilus, in 4 cibo similis est cephalo & mugili. E

Glauciscus.

Vmbra marina.

1 De umbra marina extat Ennij uersus apud Apuleium, -Melanurum:
Turdum merulámq; umbrámq; marinam. 2 Latet æstate. Ouidius in Halieut,
Ac nunquam æstiuo conspectus sydere glaucus. 3 Glauci iecur. Hermolaus F
hoc in loco Plinij glaui iecur legit,non glauci. 4 Glauciscus piscis an idem sit cum glauco,an alius,cōsidera lector.

De sparo & aurata. Cap. CLXXIIII.

Sparus. *Sparulus.*

SParus(de quo Ouidius in Halieuticis,
Et super aurata sparulus ceruice refulgens)

Xenocrate,uti modo diximus authore,lupo & glauco in cibo deterior est. Icesius uero ita prodidit,Sparus,cum aliis plerisque piscibus copiosius alit: tum uero quàm mæna meliorē succum progenerat. Diphilus sparū acrem esse prædicat,carne tenera,minime uirosa,stomacho grata,concoctu haud difficili,& quæ urinam ciet:frixa tamen difficilius concoquitur. Auratæ, 1 qam chrysophryn Græci à fulgente splendore uocant, in gustus suauitate G primas partes tribuit Icesius. uerum uti Martialis cecinit,

Aurata, χρύσοφρυς.

Non omnis laudem pretiúmque aurata meretur:
Sed cui solus erit concha Lucrina cibus.

Litoralis piscis aurata est,partim saxosis partim arenosis locis degens: pelagius quoque. nonnunquā appendices habent auratæ superne exeuntes circa uentriculum,aliæ plures,aliæ pauciores. Parit aurata æstate. parit uero, ut lupus,in iis maxime locis qua flumina exeunt in mare:quinetiā in maritimis paludibus auratas quoque gigni apertum est. medijs feruoribus latet,ut onos,plurimum temporis. Hyeme aduersa ualetudine laborat. Fuscina sæpenumero capitur interdiu dormiēs,ut lupus:alioqui minime fuscina posse capi existimatur. Auratam Ephesij ioniscum uocarunt,ut Archestratus author est. Aurata carnem habet cādidam,solidam, & quæ bonum procreat succum,abundéque nutrit,facile digeritur atque excernitur. H

Onos, Plinius, asellus.

Ioniscus.

Orata. *Chrysos.*

1 Auratæ. Orata,ut Festus inquit,à colore auri:quod rustici orum dicebant. Aurei coloris chryson habet Plinius ex Ouidio:qui in Halieutic. inquit:
-Et auri chrysophrys imitata decus. Oppianus in Halieutic. lib. 1.
ἀγλαὶη χρύσοφρυς ἐπώνυμος, id est ut uertit Lippius, Aurata à splēdoris nomine dicta.

De turdo,merula & aliis quibusdam saxatilibus. Cap. CLXXV.

INter saxatiles scarus,ut dictum est,principatum obtinere creditur: secūdum uero locum Galenus merulæ ac turdo tribuit:tertium deinde iulidi,

A di,phycidi & percæ. De ſcaro ſatis diximus.Merula,quæ κόσσυφος græce di- *Merula.*
1 citur,inter ſaxatiles laudata,colore eſt ſubobſcuro uiridante. Merula mas κόσσυφος.
eſt,uti Oppianus tradit:turdus uero(κίχλην uocant)fœmina, inter ſaxatiles *Turdus,*
quoque nobilis,inquit Plinius, & μελανόστικτος,id eſt nigris quibuſdam macu κίχλη.
lis inſignis.Merula & turdus mutant colorem:uere enim nigreſcunt: poſt
uer albedinem ſuã recipiũt:& hyeme latent.Branchias habet turdus utrin-
que quaternas,eáſque duplices,excepta nouiſſima.Mollis utrique caro eſt,
& quæ probum creat ſuccum:qui tamen per halitum facile digeritur, ne-
que copioſe admodum nutrit.Turdum nonnulli σαῦρον,alij αἰολίαν uocarũt. Σαῦρος.
2 Turdorum cõplura ſunt genera. Iulis(ut Galeno placet)ſaxatilis piſcis eſt: Αἰολία. *Iulis,* ἰουλίς.
cuius caro & concoctu facilis,& corpori humano ſaluberrima eſt. Et Op-
B piano quoque iulis piſcis ſaxatilis eſt in muſcoſis algoſiſq; ſaxis uiuẽs:par-
uus admodum piſciculus:uerum hominibus in mari natantibus & urinã-
tibus uenenato morſu infeſtiſſimus.Agmine dẽſo adhærẽt iulides immotę
corporibus natantum,non aliter atque muſcæ ſolent in autumno. Os huíc
(inquit Ælianus)ſceleratiſſimi ueneni refertum eſt.quẽcunque piſcem de-
guſtarit,inhabilem ad eſum,pernitioſúmq; ei qui poſtea guſtauerit efficit.
Hominem quoque non minus morſu perſequitur mus,(μῦς à Græcis uoca- *Mus,* μῦς.
3 tur)piſcis alioqui paruus:ſed duro tergore & dentibus robuſtis. Eſt & μῦς
qui capriſcus dicitur.caro eius uirus olet & dura eſt,difficiliúſq; concoqui- *Capriſcus.*
tur.cutis ori grata eſt.Phycis,qui & phycus dicitur,ſaxatilis piſcis & tenel- *Phycis.*
C lus eſt:percæ ſimilis eſt ſpinis uallatus.mutátque colorem:cum enim cæte *Phycus.*
4 ris temporibus candida ſit,uerno uaria redditur . eadem piſciũ ſola ex ma- φύκος.
rinis piſcibus nidificat ex alga atque in nido parit.Et cum cæteri piſces,qui *Fuca.*
oua pariunt,ſemel pariant,puſillæ phycides bis anno pariũt. Differt in hoc
genere mas à fœmina,quòd mas nigrior & ſquamis amplioribus eſt. Phy-
cides,quanquam cætera abſtinent carne,tamen ſquillas ſæpenumero appe
tunt.Mollem carnem habent phycides,probúmque ſuccum gignunt,qui
facile difflatur:nec multum nutriunt.Facile corrumpuntur, inquit Diphi-
lus,minimẽq; uiroſæ ſunt.Eſt & phycen huic ſimilis,piſciculus ſaxatilis & *Phycen,*
tenellus:facileq;(ut perca) corrũpitur. Phycidi perca ſimilis eſt,quæ & per- φυκίω.
cis dicitur,piſcis & amni & mari cõmunis,id eſt marinus & fluuiatilis . ſa- *Perca.*
xatilis eſt circa muſcoſa algoſáque uictitans, uirgulis lineíſque quibuſdam *Percis.*
D uarius.Branchias habet utrinque quaternas,eáſque duplices nouiſſima ex- πέρκη. πέρκις.
cepta:plures quoque appendices ſuperne circa uentriculum. Parit fluuiati- γραμμοποί-
lis perca in fluuiorum & lacuum paludibus,id eſt quæ prope fluuios aut la- κιλος.
cus ſtagnant, (πλωτάδες uocant) in arundinetis.In partu continentem emit *Perca fluuia-*
tunt ſuum fœtum,eo quo ranæ modo: adeo enim fœtus ipſe continuo filo *tilis.*
ſibi cohæret,ut cum piſcatores ex arundinibus colligant. De fluuiatili per-
ca hæc cecinit Auſonius,

Nec te delitias menſarum perca ſilebo,
Amnigenos inter piſces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere mullis.
Nanque & guſtus iners,ſolidæque in corpore partes

Segmentis coeunt,sed dissociantur aristis. E

Perca alimentum gignit saluberrimum, & quod concoctu facile est: uerū, ut inquit Diphilus,æque atque phycis facile corrumpitur.Pro locorum tamen ratione in quibus uictitant, percæ nonnulla uarietas contingit. Quæ in Rheno gignitur perca,marinis piscibus in succi probitate æqualis est, ut prodidit Xenocrates.Percæ salsæ è capite cinis, melle addito, uerendorum pustulas discutit. Channe aut chaune, phycidi & percæ similis:pelagius piscis,ut Aristoteli placet, & carne sola uescitur. Circa saxa uictitat,ut scribit Oppianus,alga muscóque plena. Colorem habet,uti ex Aristotelis sententia refert Athenæus,nigro rutilóque uarium,aut in nigro rufescentem, & maculis lineísue quibusdam distinctum . Huic uenter prope os positus est: adeo ut cum minores pisces insequitur, uentriculus illi in os nonnunquam procidat ob uoracitatem. Channę omnes grauidæ capiūtur. Et ex se F

χάννη. χαύνη. χάννος. Hiatula. ποικιλόχρωον μέλαινα, καὶ πυκλόγραμμον

Concipiens channe gemino fraudata parente est, inquit Ouidius.

Carnem habet channe mollem quidem & tenellam, sed quàm perca tamē duriorem.Channæ iecur siccatum pondere.x.IIII.cum oleo cedrino,perunctis pilis nouem mensibus,psilothrum fit palpebrarum.

Alii legūt, nō channæ iecur, sed teniæ iecur

1 Viridante,&c. Merulæque uirentes dixit Ouidius: Athenæus uero κόσσυφος μελάγχρους. 2 Iulis,&c. An idem sit piscis Galeno & Oppiano qui ἰουλίς uocatur,ambiguū uidetur. 3 Vide an fortassehoc in loco apud Athenæū legi debeat (ut cōiicit Hermolaus) ὗς pro μῦς,id est sus 4 Spinis uallatus. ἀκανθοστεφὴς καὶ πασικλόχρους.

ὗς.

De melanuro,coracino & aliis quibusdam. Cap. CLXXVI.

Melanurus.

SAxatilis piscis est melanurus: & prope litora in locis arenosis alga pascitur. Coracino similis est piscis uarius, notis pluribus nigris insignis, non aliter atque sargus.Percarum ducem Numenius melanurum dixit.Viribus haud magnis est,sed solers:non facile reti aut nassa capitur:nec ad pastionem mari trāquillo,sed tempestatibus agitato proficiscitur:capitúrque tunc temporis apud litora esca ex caseo & pane.In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram,inquit Plinius,melanuri in mari panem abiectū rapiunt: iidémque ad nullum cibum in quo hamus sit, accedunt. Xenocrates melanurum stomacho gratum esse prædicat, probúmque gignere succum: & qui facile digeritur, abundéque nutrit, atque haud difficulter excernitur. Icesius melanurum sargo similem esse tradit: uerum succi bonitate atque suauitate inferiorem:probe tamen nutrire & succum procreare modice astringentem. Melanuro similis est melanderinus: & coracinus melanuro similis est:pelten hunc uocant Nili accolæ. Et Alexādrini πλάτακα:Parmeno autem Rhodius etiam platistaticon uocari dixit, αἰολίαν quoque nonnulli coracinum uocant: alij tamen alium piscem significare æolian contendunt. Est uero coracinus piscis amni & mari communis. colore est nigricante,præsertim in pinnulis.lapidem gerit in capite. Gregalis piscis est: & parit autumno inter algas locis densis.Fert uterum longo temporis spatio: & cum utero fert,optimus est coracinus,perinde ut mæna.Parit etiam nōnunquam messe tritici. loca saxosa incolit & herbida, latet hyeme: neque capi G 1 H 2 3

Melāderinus. Coracinus, κορακῖνος. πέλτης. πλάταξ. Platistacos. Aeolias.

A capi solet nisi certis quibusdam temporibus & eisdem semper. Prodest co- *Plinius. Praeterquam aestatis diebus paucis, & iisdem semper.*
racino ferme, praeter caeteros pisces annus squalens, quia teporem potius affert. Cum alij pisces magna celeritate adolescant, hoc coracino praecipue accidit inter minores. carnem habet duram, & ad salituram idoneam, uti infrà docebimus. Coracinus marinus parum corpori praebet alimenti, idq; bonum mediocriter, ut Icesius prodidit. Sed coracinus in Ægypto principatum obtinet, & praecipue qui in Nilo nascitur: ideóque Nilo peculiarem esse piscem uoluere nonnulli. hunc Xenocrates, uel nobilibus marinis piscibus aequari tradit. Dorion coracinum à nonnullis saperden appellari, optimúmque in palude Maeotide gigni prodidit. Porro saperdes, ut Aristoteles author est, inter fluuiatiles lacustrésque pisces, cum uterum gerit, com- *Saperdes.*
B mendatur. Xenocrates κόρακα scribit piscē esse praedurae carnis, qui & in maiorem auctus magnitudinē durior euadit, sapore uiroso, difficulter in corpus digeritur. Est & κόραξ apud Athenaeum, carne quàm sit hierax duriore. *Coraxus. An idem qui coracinus. κόραξ.*
Coracinorum carnes aduersus scorpiones ualent impositae. fel eorum uisum excitat. Coracinum fluuiatilem sale maceratum ἡμίνηρον appellant Alexandrini: hoc inter salsamenta facile concoquitur digeritúrque, abunde nutrit, miniméque mali est succi. Coracini salsamenta pauos discutiunt & carbunculos. *Coracinus. Ἡμίνηρος.*

1 Theodorus oculatam uocat: uerum Plinius utrunque enumerat piscem eodem prope uersu, tanquam uarios, lib.32 cap.7. Oculatā Celsus inter mediae materiae pisces duriusculos numerat. Melanurum Athenaeus ὀῤῥοπυγοστικτον καὶ πολύγραμμον καὶ
C μελανόγραμμον dixit. 2 ψύχρος, quem Numenius ψόρον uocauit: an idem sit, uide apud Athenaeum. 3 Coracinus, κορακῖνοι dicti sunt, quod assidue oculos moueant, inquit Athenaeus: πλατίσακοι uocari scribit Massarius, à lata figura: Theodorus quandoque coruulum, nonnunquam graculum uocat. Porro graculo similem draconem marinum dixit Plinius, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθωπι χροῖ, id est, ut uertit Lippius, *Oculatā. ψύχρος. ψόρος. Coruulus. Graculus.*

Et nigro cui nomina dicta colore. Coracinus. Athenęus quoque ex Aristophane μελανοπτέρυγον κορακῖνον uocat. Epicharmus κορακίνους κηρωδέας dixit.

De exocoeto & cordulo. Cap. CLXXVII.

Miratur Arcadia suum exocoetum, appellatum ab eo, quòd in siccum somni causa exeat. Circa Clitorium uocalis hic traditur & sine branchiis: idem aliquibus adonis dictus. Piscis est colore subfuluo subrufóue: *Exocoetus. Ἐξώκοιτος. Adonis.*
D cui à branchiis utrinque ad caudam usque protenditur linea siue uirgula candida. Est autem figura minime lata, sed terete, magnitudine paruis mugilibus, qui apud litora inueniuntur aequali: hoc est longitudine octo digitorum aut semipedali. Et, ut paucis rem absoluam, pisciculo qui tragus uocatur, simillimus est exocoetus, pręterquam quòd tragus infra gulam nigrū quoddam gerit, quod tragi, id est hirci barbam uocāt. Est autem exocoetus piscis saxatilis, ut qui petrosis locis uictitat. Hic mari tranquillo unà cum maris effluxu egressus dormit in sicco inter lapillos ad solem cōuersus: qui ubi satis quieuerit, sese denuo aquā uersus reuoluit, donec ab undis marinis recipiatur. Obseruat quoque tunc temporis aues marinas, quae in litore pascuntur, saepe nanque illum aggrediuntur. Has cum uiderit, quantum po- *Τράγος.*

stest,fugit quocunque modo saliendo reptandóque,donec in aquam perre- E
ptet. Tragus uero cui similem diximus exocœtum, infráque gulam nigrũ 2
quoddã habere quod tragi ,id est hirci barba uocatur, pisciculus squalidus
est,minimúmque aut succi continens aut pinguedinis : uictitat apud lito-
ra herbosa. Exeunt in terram & alia aquatilia,ut qui marini mures uocan-
tur, & polypi, & murenæ:sed inter ea quæ brãchias habent,qui terram pe-
tit,ut inde cibum accipiat,unum adhuc tantummodo nouimus(inquit A- 3
ristoteles) cordulum nomine.Pinnis hic caret,sed brãchias habet & pedes,
& caudam præterea laxam & latam. Natátque pedibus & cauda, quam si- 4
milem siluro habet,quoad paruum magno licet conferre.quadrupes idem
est, ut ad ambulandum idoneus: egressúsque cibum petit in terra.

Tragus. Squalidus, ἀχυρώδης.

Cordulus. κόρδυλος. κορδύλη.

1 Subfuluo. Oppianus, ξανθὸς ἰδεῖν: Athenæus, ὑπόπυρος, id est subrufo. 2 Tragus, F
&c. Teragus paruus piscis est ex Ouidio, an idẽ an alius à trago, nondum constat. 3
Inter pisces non inter quadrupedes cordulum numeramus: tum Aristotelem secuti au
thorem, tum etiam quia branchias habet, quod piscium proprium est: κόρδυλον etiã uo
cat eum Numenius. 4 Laxam, μανώδη: uetus interpres, non spissam.

Teragus. κόρδυλος.

De marino dracone & scorpione. Cap. CLXXVIII.

Draco marinus. Δράκων, Draco. Δράκοντες ἀμοίτη γλαυκοίτη, inquit Oppianus.

Litoralis piscis est draco marinus,partim in arena,partim inter saxa de- 1
gens:cætero quidẽ corpore(ut Ælianus prodidit) aliis piscibus similis:
caput uero atque oculorum magnitudo terreni draconis speciem similitu-
dinémque gerunt:magni enim sunt & uenusti: maxillę etiã similitudinem
quandam habent cum terrestribus.Et pellis quoq; non procul abesse à ter-
reni draconis pelle palpanti uidebitur .Simul & infestis & uenenatis arma
tus est aculeis:habet nanque in brachiis aculeos spinásue uenenatas ad cau G
dam spectanteis.Quidam aliud uolunt esse dracunculum: est autem,ut Pli 2
nius tradit, graculo similis. Draco marinus captus atque immissus in are-
nam,cauernam sibi rostro mira celeritate excauat.Draconem marinũ car-
nem habere duram uescentibus omnibus apertum est. Draco marinus ad
spinæ suæ qua ferit,uenenum ipse dissectus & impositus,uel cerebro toto,
prodest.Dentiũ dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gin-
giuis.Quemadmodum draco marinus,sic & scorpio lædit,dum manu at-
tollitur:aculeo nãque uenenoso armatur: piscis partim pelagius,partim li-
toralis.Est enim duplex scorpionum marinorum genus, ut Icesius author H
est. Sapore præstant atque alimenti bonitate qui pelagij sunt:hi rufo
sunt colore.Alterum genus subatrum est,palustre potius atque cœnosum.
Vario colore scorpium esse tradit Epicharmus. Plures habet scorpio appẽ-
dices superne circa uẽtriculum.bis anno parit. Caro scorpionum dura est,
& cum sinapi manditur. Vt uero Icesius scribit, cartilagineam duritiẽ ha-
bet scorpius : alimentúmque præstat copiosum : faciléq; excernitur,ut qui
abstersoriam uim habeat.qui pelagij & rufo colore sunt,uberius alunt. Io-
cinoris doloribus scorpio marinus in uino necatur,ut deinde bibatur.Scor
pius marinus necatus in uino, uesicæ uitia & calculos sanat:lapis qui inue-
nitur in scorpionis marini cauda,pondere oboli potus.Pauos discutit scor-
pio in uino decoctus,ita ut foueantur ex illo. Scorpij marini fel alopecias
replet:

Dracunculus. Graculus. Hæc fere de serpente marina ab Aristotele narrãtur.

Scorpio. Scorpius. Scorpio marinus.

A replet: oculorum ſuffuſioni, albugini, hebetudini obſcuritatíue medetur. Vel ut alij tradũt, fel marini ſcorpionis rufi cum oleo uetere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit: inungi ter oportet intermiſſis diebus.
3 eadem ratio albugines oculorum tollit. Scorpæna, inquit Xenocrates, durã habet carnem, ſaporis minime ingrati. In mari rubro ſagittarius gignitur, erinacei ſpeciem habens, firmis & bene longis armatus aculeis. *Scorpæna.* *Sagittarius.*

1 Ab Ephippo δρακαινίς, id eſt dracæna uocatur. 2 Spinas, ἀκάνθας: uenenum habent, ſed minime mortiferum. 3 Plinius ſcorpænam & ſcorpium tanquam diuerſos enumerat: Athenæus quoque differre tradit ſcorpium & ſcorpænam & colore & ſucco. Scorpidas quoque narrat Ariſtoteles in alto fœtificare: necdum cõſtat an ſint è ſcorpionum genere. *Dracæna.* *Δρακαινίς.* *Scorpides.*

B

De mugilum generibus. Cap. CLXXIX.

1 NOn in ſaxoſis locis, ſed in maritimis paludibus fere uictitat mugilũ genus, & apud fluuiorum oſtia, ubi copia influit dulcis aquæ: atque in iis maxime locis parit. Mugil, ut inter piſces, facillime audit. Ventriculũ habet auium modo carnoſum: & altera uentriculi parte plures exeunt appendices, altera uero una tantum. Mugilum genera plura ſunt: ſed quatuor *Mugil.* *Mugilis.* *κεστρεύς.*
2 præcipua numerantur, cephalus, chelon, ſargus & myxos: ita Ariſtoteles. Iceſius autem, Leuciſcorum, inquit, id eſt mugilum plura dicuntur genera, cephalus, ceſtreus, chelon & myxinus: quorum cephali & ſuauitate & ſucci probitate cæteris præſtant. Secundum locum obtinent, qui κεστρεῖς dicun- *Cephalus.* *χελών.* *σαργός.* *Μύξος.* *Leuciſcus.*
C tur: iis inferiores ſunt myxini: ſed omnium deterrimi chelones, qui & bac- *κεστρεύς.*
3 chi banchíue appellantur. Hæc Iceſius. Euthydemus duo prodidit mugilũ genera, ſphenea (quod ieiunum eſt & figuram refert quadrãgulam) & dactylea, qui latitudinem habet minorem quàm duorum digitorum. Dorion mugilis marini ſpecies duas poſuit, cephalum & νῆστιν, id eſt ieiunum. Sunt qui omne mugilum genus ſponte oriri opinantur, ſed non recte: nam & oua eorum fœminæ, & ſemen genitale mares habere cernuntur: uerùm genus quoddam eorum eſt, quod nõ coitu, ſed limo arenáue enaſcatur, ut quod apud Gnidum olim factum memoratur. Stagnis eorum ſub canis ortu reſiccatis, & limo iam arido, ubi primum imbribus reſtagnare loca inciperent, piſciculi naſcebantur generis mugilum, quod per coitum procrea *Μυξῖνος.* *Βάκχος.* *Βλέχρος.* *Σφηνεύς.* *Διδακτυλεύς.* *Νῆστις.* *Ieiunus mugil*
D tur magnitudine menulæ paruulę: nec in iis aliquid uel oui uel ſeminis cõ-
4 tinebatur. Et genus quoddam mugilum reperitur in fluuiis lutulentis, in *Mugil fluuiatilis.*
5 quo nec mas eſt nec fœmina. Naſcuntur & in Sipharũ lacu mugiles, qui binas tantum pinnulas habent. Qui chelones dicuntur & ſargi, myxi atque cephali, graueſcere menſe Decembri incipiunt: gerúntque diebus tricenis. Parit ceſtreus iis locis maxime, quà fluuius exit in mare, ut dictũ eſt. Et inter primos piſces partum accelerat: parit nanque hyeme. In piſcium genere alter alterum ſui generis edit, excepto mugile. Cephalus & κεστρεῖς ſoli carne omnino abſtinent: cuius rei argumentum eſt, quòd neque in uentre tale quid unquam habentes reperiuntur: neque eſca in eos ex carne utimur, ſed panis offa. Neque oua fœtúsue ceſtrei ab ulla belua uiolantur: ideóque co- *Chelones.* *Sargi.* *Myxi.* *Cephali.* *Ceſtreus.*

piosi existunt:sed cũ adoleuerint,tunc à cæteris piscibus corripiuntur. Vescitur mugilis unusquisque phuco algáue, atq; arena. Gulosus omniũ maxime mugilis est atque insatiabilis,inquit Aristoteles:quocirca uentre distēto grauescit: & cum sit ieiunus,uilis est. Cum hic metuerit,caput abscōdit,corpus totum occultari credens.Eidē tamen tanta facilitas, ut in Phœnice & Narbonensi prouincia,coitus tempore è uiuariis marem linea lōga per os ad branchias religata emissum in mare,eadémque linea retractum, fœminæ sequantur ad litus:rursúsque fœminam mares partus tēpore. Scit mugil esse in esca hamũ,insidiásque non ignorat:auiditas tamen tanta est, ut cauda uerberando excutiat;cibos, capitur autem esca,ex pane, lacte & menta.retia saltu nonnunquam superat.Viget mugilis autumno: deterior est cùm fert utero.Cùm plurimis piscium generibus imbres conducāt, mugili tamen nocent:fit enim ut pluuiis multi ex his de facili excæcentur, si modum aqua excesserit.Et cum pisces omnes,dum utetũ gerunt,graui stimulo agitentur,ita ut in terram exiliant,omnium maxime mugilē ita solicitari certum est.Mugilus & lupus quanquam inimici sunt capitales, tamen stato tempore congregantur.Sæpe mugiles cauda abscissa uiuunt:abroditur uero à lupo eius cauda. Subit cestreus in amnes & lacus, ibíq; prospere degit.Cestres(ut Artemidorus tradidit)ascēdunt in Nilum uere,cum prægnantes sunt:descendunt autem paulo ante pleiadum occasum unà omnes parituri: & tunc quoque in septa incidentes capiuntur.Sunt mugiles (ut Icesius author est) boni admodum succi:facile excernuntur,nec multũ alunt.Porro ex alto mari mugil optimus habetur,sapore iucundo,subacri, lupo nihilo inferior.subiens hic purũ lympidúmq; flumen carnis duritiem temperat,euadítq; delicatior : qui uero in limosis lacubus stagnantibúsue locis capitur,uirosior est.Attritis imponitur cinis è capite mugilũ:cōburitur autē in fictili uase: illini cũ melle debet.Inter salsamēta mediæ materiæ Cestreus est.Bàchi,quē quidam myxinon uocāt,fel auribus utilissimũ est. Inueniũtur in bàchi piscis capite ceu lapilli:hi poti ex aqua, calculosis prę- 7
clare medētur.Mugilũ genus præstantissimũ cephalus est,nomen à capitis grauitate sortitus.Est uero cephalus alter,qui chelon dicitur:alter pherçus. 8
Cephalus, quē chelona uocāt,litoribus gaudet:sed prope paludes maxime 9
uictitat,aut ad fluuiorum ostia ubi copia influit dulcis aquæ:alter eiusdem generis trāslitoranus,qui non nisi mucore uescitur suo: quãobrem semper 10
ipse ieiunus est.Pascuntur limo cephali:quo fit,ut graues & sordidi sint.Piscem ipsi nullũ omnino edunt, sed & carne penitus abstinēt:cuius rei argumentum est,quòd nihil tale in uentre unquā habentes,reperiũtur. Et quoniam uersari in limo solent,efferunt se,urinantúrque sæpe,ut corporis sordes mucúmue abluant.Oua fœtúsque eorum à nulla belua uiolantur: quapropter copiosi existunt:sed cum adoleuerint, tunc à cæteris piscibus corri
piuntur,maximéque ab archana. Parit cephalus ad æquinoctiũ autumna- 11
le,& eius fœtus nouissime fere omnium apparet. De cephalo Galenus hæc prodidit.Cephalus ex eorum piscium genere est, qui squamis integuntur. Nascitur autem non in mari solum,sed in paludibus ac fluuiis:quo fit,ut ce
phali

ὀυλίχνον id est minime gulosum esse: κάστρα, dicit Oppianus.

Aliàs, eidem tam incauta facilitas.

Banchus.

Myxinos,

Cephalus.

Chelon.

Labeo.

Cephalus trāslitorianus.

Archanus.

Cephalus.

E F G H

A phali non paruum inter se discrimen habeant: ut uideri possit cephalus pelagius alterius esse generis, carnéque ipsa plurimũ differre ab eo, qui in palude uiuit, aut fluuio, aut limoso aliquo stagno, aut cloaca, qua expurgãtur urbium stercoraria. est enim eorum caro qui in cœnosis & sordidis aquis uictitant, excrementi mucíque plena: sicut optima eorum qui in puro mari uiuunt, præsertim si uentorum flatibus agitetur. Inter pisces cephalus maxime utraque aqua utitur, marina scilicet & dulci: & hanc habet naturam, ut aduerso flumine natans, quàm longissime à mari discedat. Et hic quidẽ cephalus numerosas illas ac paruas spinas non habet, sicuti neque marinorum quispiam alius: uerum qui ex fluuio aut palude in mare descẽdit, non secus ac congeneres huiuscemodi, spinarum plenus est. Hęc de cephalo Ga
B lenus. Pausanias quoque cephalos lutosos esse pisces testatur: cœnosisq́; locis & fluuiis turbulentis gaudere. Cephali præstantiam statim indicat gustus: qui enim præstantior est, & suauior sentitur & acrior, pinguedinísque expers: at contrà, qui piugues sunt atque insipidi, ij tum in gustu, tum uero ad concoctionem sunt deteriores, stomachóque aduersi, & malũ procreãt succum. Hic tamen si sale condiatur, (nam & cephali sale adseruãtur) longe quàm ante præstantior euadit; nam quod in eo mucosum uirosúmque est, id totum deponit. Recens autem salitus iamdiu in sale adseruato melior existit. Leuciscos uocant nonnulli pisces quosdam in fluuiis genitos, alterum cephalorum genus esse rati. Est autem leuciscus cætera quidem usquequaque cephalo similis, nisi quòd leuciscus candidior paulo est, capitéque minore & sapore acutiore. Quod ad alendi facultatem attinet, cepha-
C lo fluuiatili similis est. De cephalo autem fluuiatili ita cecinit Ausonius: capitonem uocat.

Insipidi, τὴν γεῦσιν ἔκλυτοι. *Leuciscus. Λευκίσκοι.* *Cephalus fluuiatilis. Capito.*

Squameus herbosas capito interlucet arenas,
Viscere præteneris fartim congestus aristis:
Nec duraturus post bina trihoria mensis.

1 Mugil & κεστρεὺς tam genus quàm speciem significant: uocãtur etiam mugiles à quibusdam πλῶτες. Mugil apud Varronem etiam in piscinis dulcibus seruatur. 2 Chelon, &c. Plinius placentem cauda labrum dixit ex Ouidio: an idem labrus sit qui chelon? quem Theodorus labeonem uocat: sicuti & σάργον sargonem, & μύξον mucone
D interpretatur. 3 Bacchi legitur apud Athenæum: uide an potius banchi legendum sit. Sed banchum alteram speciem uocant quidam, quæ myxinos dicitur, uti infrà explicabimus. 4 Mugil fluuiatilis etiam oxyrynchus uocatur, ut Diphilus prodidit. 5 Sipharum lacu mugiles, &c. An sint hi mugiles potins ex anguillarum genere? 6 Ieiunus utilis, &c. Videtur Theodorus hoc in loco legisse, ὅταν ἦ μὴ νῆστις: uerum nos Aldinam secuti literam Græcam, quam & iisdem uerbis citat Athenæus, ita reddere maluimus. 7 Cephalus, &c. Theodorus capitonem uocat. Cephalum alium à cephalino, qui & βλεψίας uocatur, Dorion author est. 8 Pheræus, &c. aliàs περαῖος, id est translitoranus, ut uertit Theodorus: hoc est, ut ego arbitror, qui lõgius à litoribus degit. 9 Euthydemus & Dorion hæc non de cephalorum sed mugilum generibus referunt: sed uarie, uti suprà uidere licet. 10 Mucore uescitur, &c. Est apud Aristotelem pholis, quæ mucorem quem ipsa emittit, sibi obducit: ita ut in eo quasi cubili quiescat. uide an idem sit piscis, an eiusdem saltem generis. 11 Et apud Aristotelem acharnas, quem æstate laborare scribit, atque eo tempore extenuari. Athenæus acharnũ habet: & alio loco acarnan, qui suauis piscis est, & in gustu subastringens: qui & medio-

πλῶτες. Labrus. Labeo. Sargo. Muco. Oxyrynchus. Capito. Cephalinus, βλεψίας. Cephalus, περαῖος, uel φεραῖος. Pholis, φωλίς. Acharnas. ἄχαρνας. ἄχαρνος. Acharnus.

Acarna. Acarne. criter nutrit,& aluum ciet. Acharnas,ut uult Xenocrates,neque stomacho gratus est, E neque probum generat succum. Dura carne est,nec facile corrumpitur. Et Plinius acar nen habet, an iidem sint pisces an diuersi?

De dasquillo,salpa & quibusdam aliis. Cap. CLXXX.

Dasquillus, δάσκιλλος. Salpa, σάλπη. Σαλπὶς ὁ. Salpe.

PAscuntur cephali cœno,ut dictum est: dasquilli cœno & stercore. Salpa quoque stercore uescitur: uerum hæc natura,ut alij alibi pisces principatum obtineant,ut coracinus in Ægypto, zeus Gadibus: circa Ebusum 1 salpa,obscenus alibi: & qui nusquam percoqui possit,nisi ferula uerberatus. Stercore,ut diximus,uescitur salpa,piscis alioqui saxosis locis uictitans, algosisque & muscosis: atque alga pascitur herbisque. reperitur & in paludibus maritimis: sed esca fœtida præcipue capitur,ut stercore. Quin & cucurbita capitur, quod ei ex omnibus uni euenit. F Est uero piscis colore uarius,uirgis uel maculis quibusdã rubentibus distinctus. 2 Serratos habet dentes: & solitarius uagatur. auditum habet peracutum. Semel parit,æstatis scilicet initio locis plurimis: nonnunquam uero autumno. Gustui fere ingrata salpa est, ut Archestratus author est: in usu autem cibario messis tempore maxime habetur aut autumno: ut uero Xenocrates docuit, salpæ quæ in alto capiuntur, sapore sunt iucundo, subacri: abundéque nutriunt,nec facile corrumpuntur: quæ uero apud litora,carnem habent duriorem,saporisque ingrati,& quæ malum procreat succum. *Aliàs, salpes.* Salpe expurgat ulcera in linteolis concerptis. Gignitur & in mari rubro piscis stromateus *στρωματεύς.* nomine,salpæ similis: uirgulas habens per uniuersum corpus extensas auri speciem referentes. Binis quoque uirgulis insignis est piscis,qui seserinus *seserinus.* G uocatur. *Faber, zeus.* Faber, qui & prisca consuetudine zeus appellatur, in Gadium municipio generosissimis piscibus adnumeratur. in Atlantico mari pascitur,nec alibi.

1 Circa Ebusum,&c. Archestratus circa Mytilenem,Diphilus circa Alexandriam salpas prædicant optimas. 2 Virgis uel maculis, &c. Oppianus, αἰολόνωτος: Athenæus, πολύγραμμος καὶ ἐρυθρόγραμμος.

De gobione. Cap. CLXXXI.

Gobio. Gobius. κωβιός. Gouius. Cobius. Cobio. κῶθος. Gobio fluuiatilis.

PIscis paruus gobio est,& ex iis qui parui perpetuo manent. 1 Gobius appendices habet plures superne circa uentriculum. H Pariunt iuxta litora gobiones,suáque oua lapidibus committunt latiuscula & arenida. Subeũt in fluuios nonnunquam: ibique pinguescunt. E gobionibus sunt qui in fluuiorum ostiis aut paludibus maritimis uictitant: partim etiam in saxis, & partim in arena degunt. Qui saxatilis est,hunc Numenius κῶθον uocauit. nec marinus solum piscis est gobio, sed & fluuiatilis, quem hoc modo depinxit Ausonius,

Gobio non maior geminis sine pollice palmis.
Præpinguis,teres,ouipara congestior aluo:
Propexique iubas imitatus gobio barbi.

κωλιὰς. Præterea alius albus est,nigricat alius, & alius uiridior est, κωλιὰς uocatur.

Gobionem

A Gobionem album Eurypi non esse pelagium certum est, inquit Aristoteles. Denique

Lubricus & spina nocuus non gouius ulla est. Et,
Gouius aculeo pugnat, funditque uenenum.

Gobius spinosus.

Gobiorum caro, inquit Galenus, ut asellorum & saxatilium piscium carne durior, ita mollior est quàm mullorum: crassitudine uero & tenuitate mediocrem generat succum. Præstantissimus autem est gobio, tum ad uoluptatem, tum uero ad concoctionem digestionémque, & ad probum gignendum succum, is qui in arenosis litoribus aut inter saxa uiuit: qui uero in fluuiorum ostiis aut paludibus maritimis degunt, diuersam plane carnem habent ab iis, qui in puro mari uictitant: neque enim æque iucundi sunt saporis, neque succum tam bonum præstant. Quòd si limosa fuerit aqua, aut urbem fluuius expurget, deterrimus euadet qui in illa aqua gignitur gobio. Copiosum, inquit Icesius, sed non bonum procreāt succum gobiones sapore grati: facile excernuntur, nec multū nutriunt. Gustui gratiores sunt candidi nigris: uiridium autem gobionum caro substantia est rariore, magis pinguedinis expers, succúmque præstat tenuiorem, neque adeo copiosum: ob magnitudinem tamen magis alit. Gobios, qui saxatiles sunt, teneriorem habere carnem Diocles prodidit. Diphilus, gobij inquit, percis simile præstant alimentū. qui uero ex iis parui sunt & candidi, tenerā habēt carnem: miniméque uirus olent: probum gignunt succū, & facile concoquuntur: uirides squalidiores minúsq; pingues sunt. Gobius recens, inquit Dioscorides, si in suillum uentrem cōiectus insuatur, & in aquæ sextariis duodecim, donec duo supersint decoquatur: tum excolatus & sub dio refrigeratus potui detur, aluum sine molestia soluit: canum reptiliúmque plagis utiliter imponitur. Gobionem saxatilem, uti modo diximus, nonnulli κώθων uocant. κωβιῷ, id est (ut equidem arbitror) paruo gobioni specie similis est βελόνος. βλένος quoque piscis est in herbosis litoribus degens. Blennorum cinis, inquit Plinius, cum ruta, uesicæ uitia & calculos sanat. Epicharmus quoque uilem quendam piscem βαίωνα nominat.

Venenum, sed minime mortiferum inquit Ælianus.

Gobio saxatilis. Βελόνος. Βλένος. *Blennus.* Βαίων.

1 Gobio, &c. Siculi κώθωνα uocarunt: alij κῶθον. Sunt qui κωβιδάρια & κωβίδια habent.

κώθων, κῶθος. κωβιδάριον, κωβίδιον.

D

De apuarum generibus & similibus quibusdam aliis. Cap. CLXXXII.

1 E Gobionibus paruis & ignobilibus, qui terram subeūt, creatur piscicu-
2 lus qui κωβίτης dicitur apuæ genus. Porro quam apuam nostri, aphyen Græci uocant: quoniam is pisciculus è pluuia nascitur. Grauis cibus apua est & concoctu difficilis, ut Diphilus prodidit. Sunt autem apuę plura genera: quæ aphritis & aphros, id est spuma uocatur, non ex coitu gignitur, sed ex terra arenosa consistit: quod quidem apuæ genus nec incrementum capit, nec prolem affert: & tēporis longioris spatio perit, sed denuo nascitur: unde fit ut breui quodā tempore excepto, omnibus fere anni temporibus generetur. Efferri id pisciculi genus funditus de terra, argumentū est, quòd

Aliàs, qui in arena gignuntur. κωβίτης. *Apua.* Ἀφρῖτις. Ἀφρός. *Spuma.*

nisi tempore tepido non capiatur: utpote quod de humo ad summa tepo- E
ris gratia ueniat. Fiunt locis umbrosis & tepidis, quoties temporis benefi-
cio solum tepescit, ut in Attica terra apud Salaminem, & iuxta Themisto-
cleum, & in Marathone: nonnusquam uel cum aqua de cœlo incessit ori- 3
tur pisciculus hic in spuma, quæ à copioso imbre cadente efficitur, unde no
men spumæ (ἀφρὸς) accepit: fertúrque interdum per summa maris, (cùm cæ-
lum tranquillum fuerit) & in spuma fluitat, perinde ac in fimo uermicu-
lus uoluitur: quamobrem in loca complura genus id apuæ affertur è ma-
ri: & copiose quoque generatur, & capitur anno tranquillo & humido. Iis
itaque ortus partim ex limo aut arena, partim per summa facta putredine
agitur. Reliquum uero apuarum genus, fœtura piscium est: quæ etenim co
Cobites. bites dicitur à gobionibus, ut modo diximus, paruis ignobilibus creatur. F
Phalerica. *Membrades.* *Μεμβράδες.* Quæ uero phalerica uocatur, mẽbradas gignit, quibus unà cum spinis ue- 4
sci solemus: sicuti & aliis quæ ex iis procreãtur: uocantur autem trichides. 5
Trichides. Ex iis trichiæ oriũtur, uile edulium, ut testis est Iulius Pollux. Trichias, uel, 6
Trichias. ut Aristoteli uidetur, trichæus, cum põtum ingreditur, uidetur & capitur:
Trichæus. sed exiens nusquam uisus adhuc est: sed hi soli Istrum amnẽ subeũt, unde,
quà diuiditur fluuius, per abditum terrę meatum in Adriaticum mare de-
fluunt: argumento est, quòd subeuntes ex Adriatico in meatus illos nun-
An hic trichias idem sit, an alius piscis. quam capiuntur: sed descendentes in Adriaticũ semper. Trichias bis anno
parit. Est apuæ genus quoddã, quale in portu Atheniensium nascitur, quod
Encrasilochus encrasilochos dictos progenerat. ut uero quibusdam uidetur encrasilochi 7
Ἐγκρασίχολος. ex illo apuarum genere procreãtur, quam cobitin appellari diximus: quin- G
etiam genus aliud apuæ est, quod mænarum & mugilum sit fœtus. Illa ue-
Aphros. ro altera quæ aphros & aphritis dicta est, humida est, breuéque, ut dictum
Aphritis. est, tempus durat, & restant tandem caput & oculi. sed iam piscatores quẽ-
admodum deportare possunt inuenerunt: sale enim aspersa plus temporis
Epsetus. adseruari potest. Et hæc certe cæteris quæ hactenus dictæ sunt omnibus
Ἔψητος. *Ἀφρίτ.* prętat. Cobitin etiam epseton pisciculum uocat Dorion: & illum quoque
Ἀθερίνη. qui ex athrine pisciculo procreatur. Est sane epsetus in apuarum genere pi 8
Triglites. sciculus. epsetos uocãt nõnulli pisciculos qui in fossulis relinquuntur Nilo 9
recedente. Præterea quoddã apuæ genus triglitẽ Dorion nominat. Icesius
in apuarum genere quædam, inquit, alba & tenuis admodũ est & spumea, 10
Cibotis, quàm cibotin nonnulli appellant: alia pleniore crassioréue corpore, & sor- H
κιβωτίς. didior: præstantior quæ nitida & tenuis est. Engraulis, ut scribit Oppianus,
Engraulis. apuæ genus est, pisciculus perimbecillis & timidus: ut qui grauissima sit pi
Ἐγγραυλίς. scibus omnibus præda. Engraules cateruatim & uelut nodo indissolubili
colligati natant: ut nõnunquam uel nauim remorari possint: capiuntúrq;
retibus magno numero. Sũt, inquit Oribasius, pisciculorum minimorum
genera quædam, quæ sale adseruantur, quæ unà cum acrioribus oleribus
Κορακίδια. *Βωρίδια.* eduntur. Vocantur alia κορακίδια, alia βωρίδια, alia κόλλια, alia τυφλωνίδια, quæ 11
Κόλλια. omnia & stomacho infesta sunt & aluum citant, nec facile corrumpuntur.
Τυφλωνίδια. Apuarum tanta est Athenis copia, ut ob uilitatẽ (ut Chrysippus refert) uul-
Apua. gare sit mendicorum edulium: cum tamẽ aliis locis, ubi lõge deteriores
nascuntur,

A nascuntur, magno habeantur in pretio. Apua,ut Clearchus peripateticus docuit,piscis genus est molle ac tenerũ adeo,ut admotũ igni protinus de-
12 coquatur: & oleo feruenti iniectum,statim ab igne auferendum præcipiat Archestratus. Apuæ,membrades & trichides, piscésque id genus alij, quibus unà cum spinis uesci solemus,humidius præstant alimentum, flatuosúmque,dum in uentriculo concoquuntur,generant spiritum: ut qui concoctionem recipiunt minime æqualem, statim etenim caro ipsa cõcoquitur,sed spinæ tempore longiore perficiuntur. *Apua. Membrades. Trichides.*

1 κωβίτης dicitur,Theodorus gobionariã uocat. 2 Apuã,&c. Aplua Theodoro, ἀφύη καὶ ἀφύδιον uocatur. 3 Oritur pisciculus. Apuæ proueniunt,ut docet Plinius, spuma maris incalescente, cum admissus est imber. 4 Phalerica. φαληρικὴ, Lynceus B Samius φαληρικὰς ἀφύας dixit. 5 Membrades appellãtur,& βεμβράδες, & βεβράδες, & βεβραδῶνες. 6 τριχίδες,Theodorus sardinas,& τριχίας sardas uocauit: Dorion uero τὰς τριχίδας τριχίας appellat. Vtrunque Theodorus & τριχίαν & τριχαῖον sardam interpretatur. Sed quis piscis sit sarda infra explicabitur. τριχίας & τριχαῖος an idem sit piscis nondum nobis cõstat: an uero apud alterutrum, Pliniũ scilicet an Aristotelẽ, menda sit. 7 Encrasilochos. Encralos alij legunt. Eundẽ piscem arbitrantur nõnulli esse engrasilochũ,& engraulim. 8 Athrine an sit eadem quæ atherina? de qua infra. 9 Epsetos,inquit Hermolaus,à coquẽdo nominatos arbitror: quos Artemidorus etiam plestos uocauit. Theodorus ἑψητοὺς naricas interpretatus est: nescio quàm uere,inquit Hermolaus. Piscis certe minimus est narica,ut Festus inquit. 10 Spumea,ἀφρώδης,id est rariore substantia, arbitror. 11 Hæc arbitror,in apuarum genere numerantur. 12 Admotum igni. Hinc ortum est prouerbium, ἰδὲ πῦρ ἀφύη, quasi uidisse modo sufficiat ad decoctionẽ. *Gobionaria. Aplua. ἀφύη. ἀφύδιον. φαληρικὴ ἀφύη. Apua phalerica. βεμβράδες, βεβράδες, βεβραδῶνες. Sardinæ. Sarda. Encraulus. Plesti. Narica.*

C

De trichide,thrissa & similibus quibusdam aliis. Cap. CLXXIII.

ET trichidas,uti modo diximus,membrades gignunt: & uulgi cibus trichis est,& qui uili cõparatur. saltu simul ac cantu summopere gaudet, ut nonnunquam cantuum uoluptate captus exiliat è mari. Trichida sunt *τριχίς.*
1 qui arbitrãtur eundem esse cum trissa: similes certe sunt trichides, thrissæ, chalcides & eritimi. Thrissæ,inquit Oppianus,chalcides & abramides cateruatim natant locum semper mutãtes,modo in alto pelago, modo apud *Thrissa. Thressa. θρίσσα. θρῆσσα.*
2 litora uictitantes. Aristosus spinosúsue piscis est thrissa, nec multum habẽs in se pinguedinis: neque succum in alimento præbet copiosum, sed eum ta- *Ἀβραμίς.*
D men,qui facile in corpus digeritur. Ascẽdunt in Nilum thrissæ,sicuti & cestres soli fere piscium, ut Aristobulus author est, absq; crocodilorum metu. Qui Mareotin lacum accolũt,trissas illic cãtu & testarũ concrepãtium consonantia piscantur: etenim eæ saltantes in piscatoria ad se comprehendendas explicata instrumenta incidunt: atque hoc pacto Ægyptij splendidam prædam consequuntur. Trissam nonnulli clupeam interpretantur, sicut alij alosam. Est autem clupea,authore Plinio,minimus piscis, qui attilum ingentem fluuij Padi piscem,uenam quandam eius in faucibus mira cupidine appetẽs,morsu exanimat. huic inter pisces primas partes tribuit *Clupea.*
3 Ennius poeta. Alosam autem piscem plebeium esse ostendit Ausonius *Alosa.*
4 hoc carmine:

Stridentésque focis obsonia plebis alosas.

Chalcis. Chalcis trichidi atque trissæ similis est, piscis aristosus spinosúsue: (aut sic- E
cus & squalidus, hoc est αὐχμώδης) neque multum in se pinguedinis cõtinet, 5
neque succum copiosum in alimentum præbet: facile tamen in corpus di-
geritur. gregalis piscis est. Et gregatim natãt chalcides (ut modo diximus)
locum semper mutantes, modo in alto pelago, modo apud litora degẽtes.
In fluuiatilium quoque numero chalcis est. Ter parit, & gregatim sua oua
gurgiti altiori mandat congesta. sonitum quendam & ueluti stridorẽ non-
nunquam emittit. Chalcis uitio infestatur diro, ut pediculi sub branchiis
innati plurimi interimant: quod nulli ex cæteris accidit. Chalcidas nõnulli
Sardinus. sardinos uocarunt. Aristoteles eritimos sardinos dixit. Est uero eritimus 6
Eritimus. chalcidi trissæq; similis, & in alendo quoque: quẽ Dorion condimẽto sua-
Chalcis. uiorem euadere prodidit. Sale cõdiuntur nonnulli pisciculi, in quibus chal F
Halecula. cis est & halecula.

Θρίσσα. 1 Thrissæ. Θρίσσα uel θράττα alius, opinor, marinus est piscieulus uersicolor: thes-
Θράττα. sa à quibusdam uocatur & thetta. 2 Aristosus spinosúsue. Theodorus spinosum
Thessa. dixit. Græca Aristotelis exemplaria καὶ ξηρότερον habẽt, sed falso, ut opinor: Athenæus
Thetta. αὐχμώδης fortasse, id est squalidus, aut siccus. Θρίσσαν Theodorus alosam uocat. 3
Alosa. Ennij uersus extat apud Apuleium,
Clypea. Omnibus ut clupea præstat mustella marina, &c. Sunt qui legant clypea.
Atherina. 4 Alosam. Atherinam Phauorinus uilem esse piscem tradidit: an eadem sit cum
Arista. alosa, consideret lector. Atherina (quam aristam appellat Theodorus) è solitariorũ ge-
nere (ita nanque interpretatur μονάδος) prima in hoc genere parit: fœtúsque eius pri-
Chalceus. mum fere omnium apparet. parit atterens aluum arenæ. 5 Chalceus piscis alius à
chalcide est Cyzici frequens, figura terete, περιφερής τε καὶ κυκλοειδής: an idem sit, qui G
Erica. faber? Chalcida Theodorus ericam interpretatur, nonnunquam & spuriam: quæ in-
Spuria. ter fusaneos pisces numeratur, & qui semel pariunt. Verum eo in loco uidẽtur exem-
Sardinia. plaria omnia mendosa: nam chalcis gregalis est, non fusaneus: & ter parit. 6 Sardi-
Sardina. niam habet Columella pisciculum salsamentis idoneum, & à chalcide diuersum: nisi
Sardena. deprauatus sit codex. Item sardinam Galenus, uel sardenam σαρδίνην.
Σαρδίνη.

De halecula, mæna, smaride & boce. Cap. CLXXXIIII.

Halecula. HAbentes halecúlas incrementi minuti pisces iubet Columella præbe- 1
Halecula riualis. ri iis, qui in uiuariis seruantur piscibus. Riualem quoque haleculã no-
minat inter ea, quæ sunt incrementi parui animalia. Alecem appellant nõ- 2
Alec. nulli quam Græci μαινίδα uocãt, & Plinius mænam. Colore mutantur mæ-
Μαινίς. næ, candidiores hyeme, & fiunt æstate nigriores, id quod maxime suis pin- H
Mæna. nis & branchiis declarant. Herbosis litoribus gaudet mæna, & gregalis est.
Omnium piscium fœcundissima est, & post brumam parit. utero grauis
melior est. Forma rotundior fœminæ, porrectior mari & latior. Euenit ut
cum fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem, plúsque ua-
rietatis mutetur, & caro deterrima cibo efficiatur: uocantur à nõnullis per
Τράγοι. id tempus τράγοι, id est hirci. Mænæ succi bonitate gobiones superãt, ut tra-
Hircus. dit Icesius: sed suauitate inferiores sunt. Capitis mænarum, quæ sale adser-
uantur, cinis, exsiccandi uim habet, nõ admodum acrem: ideóque ad sedis
rimas eo utimur: quidam & ad columellam diu induratam. Hæc Galenus.
Mænarum ex capitibus cinis, inquit Dioscorides, si imponatur, callosas se-
dis

A dis rimas abolet: cuius etiam garum putrida oris ulcera, si eo colluantur, sistit, Plinius. mænarum muria & capitum cinis, inquit, cum melle sanat strumas. Anginas mænarum salsarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet. Mænæ salsæ cum felle taurino illitæ umbilico aluum soluunt. Capitis mænarum cinis ad rhagades & condylomata utilis. uulgo è mænis iucundissimus habetur sal: ex eo salté genere quod è muria salsamentorum recoquitur, iterúmque consumpto liquore ad naturam suam redit. Mænidi simi-
3 les sunt boces & smarides, ut Pseusippus author est. Est autem smaris piscis litoralis, & litoribus gaudet herbosis. Colorem mutat non aliter atque mena: candida enim hyeme, rursus æstate ad nigredinem redit: quod maxime suis pinnis & branchiis declarat. Smarida nonnulli κυνὸς εὖνα, ἢ κυνοσεύναι uo-
B carunt. Smaridis caput exustum excrescentes in ulceribus carnes reprimit: nomas cohibet, thymos clauósque absumit. eius caro, non secus ac cætera salsamenta, scorpionum ictibus canúmque rabidorum morsibus prodest. Verēdorum pustulas discutiunt smarides illitæ. Mulieribus lactis copiam
4 faciunt smarides cum ptissana sumptæ, uel cum fœniculo decoctæ. Box, ut diximus, mænæ & smaridi similis, in dorso quasi pictus, παρὰ τὴν βοὴν, uti Athenæo placet, nominatur: piscis paruus, oculos habens pro corporis ratione grandes: adeo ut Aristophanes Bizantius, non βόακα aut βῶκα, sed βόωπα potius appellandum statuerit, ab oculorum scilicet magnitudine, quasi bouinos habentem oculos. Piscis gregalis est & litoralis, in locis herbidis ui-
C ctitans. Concoquitur facilius box, atque in corpus digeritur iurulentus, & aluum mouet: uerum assus suauior est & tenerior. Sunt & quidam pisces λευκομαινίδες dictæ, id est mænæ candidæ, quas aliqui βόακας appellarunt: alij diuersos asserunt.

Smarides. κυνὸς εὖνα. κυνοσεῦναι. Box, βῶξ. Voca, uel boca. Bocas. Βοῶψ. Leucomenides. Βόακες.

1 Alecculam arbitratur Hermolaus genus, non speciem esse: idémque apud nos significare aleculas, quod anthracidas apud Græcos, id est prunarios aut carbonarios: quicunque scilicet in pruna & craticula commode coqui possent: uerum ex Columella apparet species esse. 2 Alecem appellant nonnulli, &c. Alex Plinio nō piscis, sed gari uitium est, scilicet imperfecta nec colata fex. nec sane occurrit locus quispiam apud ueterem aliquem authorem, qui plane ostendat alecem aut alec piscis genus esse. Horatius in primo Sermonum, Ego fecem primus & alec inueni. Nonius Marcellus locum hunc citans piscem significare dicit. 3 Quas Græci smaridas appellant, miror unde Theodorus cerros interpretetur, inquit Hermolaus. Sunt quidem
D gerres Plinio & Martiali quoque inter uiles pisciculos, sed diuersi à smaridibus, uti ex Plinio ipso liquet lib. 32. Martial. lib. 12.

Fuisse gerres aut inutiles mænas,
Odor impudicus urcei fatebatur.

4 Νοτόχρωτος, Vocam interpretatur Theodorus. Et certe lectio Pliniana in uetustis codicibus bocā habet, non box, ut notat Hermolaus. Bocas, inquit Festus, piscis genus ēst à boando, id est uocem emittendo. ἀμφότεροί τε βῶκες, id est boces utrique dixit Oppianus: quasi duo sint eorum genera.

Alecula. Anthracides. Alex. Cerrus. Gerres.

De aliis quibusdam piscibus, qui uocales dicuntur. Cap. CLXXXV.

Pisces uocis quidem expertes sunt, ut diximus, sed sonos quosdam stridorésque mouent, qui uocales esse existimantur, ut lyra, ut chromis, de Lyra.

Pisces uocales, ἰχθύες φωνοῦντες, ποικιλίαι. Porcus. Orthagorisc⁹. Porcus marinus. κάπρος. Aper. ὗς, Sus. ψαμμίτης. ψαμμάθις. ὗς θαλάσσιος, Sus marinus. De his infra inter cybiorū genera.

qua suprà dictum abunde est: his enim quasi grunnitus quidam emitti- E
tur. In Clitore amne pisces uocales esse Mnaseus Patrensis author est. Philostephanus Cyrenensis Callimachi familiaris, in Aorno fluuio pisces esse 1
tradit similiter turdis auibus uocales: uocari autem ab accolis ποικιλίας. Ego uero, inquit Pausanias, hos pisces cum caperentur uidi: uocem autem audiui nunquam, quanuis uel ad uesperum usque, apud fluuium expectassem: quo maxime tempore uociferare ferūtur. Appion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedęmonij orthragoriscum uocant: grunnire eum cum capiatur. Inter uenena sunt piscium porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum. Remedium est limus ex reliquo piscium eorū cor-
pore. κάπρος, ut inquit Aristoteles, id est aper, piscis, quem amnis Achelous 2
gignit, uocalis habitus est: & grunnitum habet. Idem fortasse quem ὗν, id F
est, suem uocant nonnulli, alij ψαμμίτην uel ψαμμαθίδα: quanquam ὕες θα- 3
λάττιοι, id est sues marini non inepte dicūtur etiam thynni, cum à glandium marinarum esu pinguiores efficiantur. Circa Lusitaniam nanque, ut refert Polybius, nascuntur in mari glandes, quibus uescentes thunni mirum in modum pinguescunt, nō aliter atque porci quadrupedes terrestribus glandibus: quocirca non immerito sues aut porci marini dici possunt. Laudantur in hoc pisce maxime, quæ circa uentrem partes sunt: ὑπογάστρια dicuntur & abdomina.

ποτάμιος χοῖρος, porcus fluuiatilis. σκάφρος. ὕαινις. ὕαινα, Hyæna Sus.

1 In Aorno, &c. In Aroanio Arcadiæ fluuio scribit Pausanias. 2 κάπρος, Hic forsitan est, quem Athenæus ποτάμιον χοῖρον, id est porcum fluuiatilem uocat: quem e-
tiam ex Aristotele uocalem esse tradit. Eodem loco habetur σκάφρος, quem & uocalem G
esse dicit, nisi forsitan menda sit, & κάπρος scribi debeat. 3 ὕαινις quoque piscis est, & ὕαινα: sed an iidem an diuersi à sue, dubitat Athenæus. Duríque sues, dixit etiam Ouidius in Halieutic. De hyæna ita habet Plinius, Et hyænam piscem uidi in Oenaria insula captum, caput exerentem. Hyæna ab Oppiano inter ferocia cete numeratur, quæ multo sit immanior quàm hyæna terrestris.

De thynno, thynnide, pelamide, & huiusce generis aliis. Cap. CLXXXVI.

Thynnus, Thunnus. Scarodyla. Cordyla. Αὐξίδες. Auxuma. Cordyla, uel cordula. Pelamis, πηλαμύς. Limosa. Lutaria. Sarda. Thunnus. Thynnis. Pelamis. Thynnis. Orcynos.

CVm annuum excessere tempus, thynni uocantur: etenim cum thynnę in Ponto pepererint, prodeunt ex ouo, quas alij scarodylas aut cordy- 1
las uocant: Bizantij auxidas (Theodorus auxumas) nominant, quia diebus H
paucis adolescunt. Cordyla, inquit Plinius, pelamis pusilla, cum in Pontum
è Mæotide exit, hoc nomen habet. Hæ Ponto exeunt autumno in mare u- 2
nà cum thynnis: eodem autem redeunt uerno tempore, iam adeptæ eā magnitudinem, qua limosæ aut à luto, pelaonidis, id est lutariæ nomen acci-
piant. Sarda quoque uocatur pelamis longa ex oceano ueniens. Limosis 3
thunni prouectiores ætate anno esse putantur uno: & thunni tunc uocantur, uti modo diximus, cum annuum excessere tempus. Præ nimia pinguedine disrumpuntur thunni nonnunquam: nec fere plusquam biennio pos
sunt uiuere, ut Aristoteles author est. Pelamis, uti Sostratus prodidit, etiam 4
thynnis dicitur, cum scilicet ad thynni magnitudinem increuerit: postea uero maior adhuc reddita, orcynos uocatur. Postremo autem cum ingentem in

A tem in molem creuerit, cete. Et quidem iam captus est thunnus senex, inquit Aristoteles, cuius pondus erat ad talenta quindecim: & caudæ interuallum ad cubita quinque & palmum: (Plinius, duo cubita, inquit & palmum.) Leuis piscis thunnus est, mari amníque cõmunis. Differt mas thynnus à fœmina, eo quòd fœminæ pinnula iuncta sub uentre est, quam apha- *Aphareus.*
5 rea nuncupant, quæ mari deest. Cocunt thunni mẽse Februario post idus; ἀφαρὴς.
6 pariunt Iunio ante nonas. & semel anno parit thunna: sed quoniam partẽ ἄλχες.
præmature, partem sero producit, hinc fœtificare bis creditur. Edit sua oua condita quasi utriculo, in quo oua exigua multáque consistunt. Incrementum autem partus præcipua sumit celeritate. Pelamides ac thynnę in Ponto pariunt, nec uspiam alibi ut sentit Aristoteles: ut uero Strabo refert, pa-
B riunt in Mæotide palude. A partu statim oua sua, & prolem deinde paruã adhuc, deuorat thunna. Carne sola uescitur thynnus magna ex parte: quandoque etiam algam tangit, sed & glande quoque pinguescit, ut modo diximus. Thunni omniũ maxime gaudẽt tepore: & ob eam rem arenam & litora adeunt. per summa etiam maris natãt, quo tepore potiantur. Latent thunni præaltis gurgitibus hyeme, & bruma non uagantur: sed ubicunque deprehensi, usque ad æquinoctium, ibi hybernant. Pinguescunt à latibulo maiorem in modum: sunt quoque magna ex parte suauissimi cum latent. *Idẽ sentire uidetur Plin. lib. 32, ca, 7 de cordylis.*

Primadiæ in cœno se abdunt, cuius rei argumentum est, quòd neque eo tẽpore, hyemis scilicet, capiuntur: & si capiantur, dorso fœculento pinnísque *Primadiæ.* πριμαδίαι, *id est pelamides nostra certe opinione.*
C oppressis spectantur: uerno autem tempore prodeunt & appropinquãt ad terram coeuntes parientésque: quo tempore fœtu grauidę capiuntur, tempestiuæque tantisper esse putantur: autũno uero & hyeme deteriores sunt. simul etiam mares pleni genitali semine (quod θορὸν appellant) per id tempus cernuntur, eóque præstant ad usum: fœtu in utero adhuc paruo, difficile capiuntur: adultiore iam, larga captura propter infesti asili stimulum. Circa canis enim exortum agitantur asilo thunni: habent enim per id tempus ceu uermiculum quem οἶστρον, id est asilum uocãt, effigie scorpionis, magnitudine aranei. Infestat hoc tãto dolore, ut uel in naues sæpenumero exiliant: id quod facit, ut sit in æstate deterior thunnus. Post arcturum deinde melior est: iam enim eo tempore ab infestantis asili agitatione requiescit. *Asilus,* οἶστρος.

Thynni in Pontum dextra ripa intrant, exeunt lęua: id accidere existima-
D tur, quia dextro oculo plus cernũt, (utroque hebete natura) læuo hebetius. Est in Euripo Thracij Bosphori, quo Propõtis Euxyno iungitur, in ipsis Europam Asiámque separãtis freti angustiis, saxum miri candoris à uado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Asiæ. Huius aspectu repẽte territi, semper aduersum Bizantij promontoriũ præcipiti petunt agmine: itaque omnis captura Bizantij est magna Chalcedonis penuria. Operiũtur autem aquilonis flatum, ut secundo fluctu exeant ex Ponto: nec nisi intrantes Pontum Bizãtij capiuntur. Intrant thynni, uti modo diximus, è magno mari Pontum uerno tempore gregatim: sed multi tamẽ in Propontide æstiuant: Pontum non intrant. Thynni nauigia uelis euntia comitãtes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum spatia & passuum milia à gu

bernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. E
Pompilus. Quidā eos qui ex thynnis faciant hoc, pompilos uocant. At uero pōpilum
alium eſſe piſcem ſentiunt & Ouidius & Oppianus, atque Athenæus: pela-
gium quidem piſcem, & qui pelamidi ſimilis ſit, ſed diuerſus tamen: qui &
circa naues frequenter conſpicitur ludibundus, eáſque ad terram uſq; eun-
Pelamis. tes comitetur. Pelamis, Diphilo authore, cibus grauis, copioſéque alit, con- 7
coctu difficilis, urinam ciet: quòd ſi ſale maceretur, facilius aluum mouet,
& extenuandi ui prædita eſt. Sapore quoque iucundo eſt, inquit Xenocra-
Sarda. tes, & meliuſculum procreat ſuccum: nec facile corrumpitur. Sarda, ut idē
ait, guſtui grata eſt: ob eam quam in ſe habet acrimoniam cybio præſtan-
Thunnus. tior: appetentiam incitat, & aluum mouet. Thunni autem caro, eodē au-
thore, ſtomacho aduerſa eſt, aridáque & mali ſucci: ægre deiicitur aluo, ſed F
copioſum præſtat alimentum: & in ſumma, grauis cibus eſt, ut Diphilus
prodidit. Galenus thynni, inquit, ſicuti & grandiores alij piſces, ſuccum gi
gnunt craſſum tenacémque: ac proinde eorū uſus ſenibus inutilis eſt. Quæ
autem pelamides uocantur, carnem habēt teneriorem: & ſuccum gignunt
craſſum, qui ad mediocritatem magis tendat. Et, ut paucis dicam, thynno-
rum caro, qui & ętate & corporis mole ſunt minores, non perinde dura eſt
atque ſeniorum maiorúmque. Thynni recentioris adipe Attalus ad recen-
tiora ulcera uſus eſt. Pſilothrum eſt thynni ſanguis, fel, iecur, ſiue recentia
ſiue ſeruata: iecur etiam tritum, mixtáque cedria plumbea pyxide adſerua-
tum. Thunni ad rem ſalſamentariam ſenes improbi ſunt: quæ autem pe-
lamides uocantur, iis longe præſtantiores ſunt: ut quæ laudatiſſimis ſalſa- G
Cybiorum genera. mentis non cedunt. Hæ particulatim confectę in genera cybiorum diſpar- 8
tiuntur: conciſa nanq; pelamis quæ poſt quadraginta dies à Ponto in Mæo-
Cybiū, κύβιον. tim reuertitur, cybium uocatur. Cum uero annuum exceſſere tempus, &
iam primum thynni uocantur, uti diximus: hi membratim cæſi ceruice &
abdomine commendantur atque clidio, recenti duntaxat: & tum quoque 9
graui ructu: cætera parte plenis pulpamentis ſale adſeruantur. Melandrya
uocantur cæſis quernis aſſulis ſimilima: uiliſſima ex his, quæ caudæ proxi- 10
ma, quia pingui carent: probatiſſima ea quæ faucibus. Hæc Plinius. Xeno-
crates cæteras thynni partes præter collum & abdomen melandrya uoca-
uit, quòd nigris quercuum radicibus ſimiles ſint. Sed quænam recipiant H
diſcrimina thynnorum partes, quæ ſale adſeruantur, mox refertur. Thyn-
ὠμοτάριχος. ni ſalſi carnē Dioſcorides ὠμοτάριχον uocari ſcribit. Hæc ſi edatur, iis quos ui- 11
pera, quæ preſter dicitur, momorderit, auxiliatur: oportet autem uinum
quamplurimum ſubinde cogantur haurire, indéque euomere. Iis quibus
δριμυφαγία opus eſt, id eſt, qui acrioribus cibis ad uomitionem proritandam
indigent, accommodatiſſima eſt. Canum morſibus utiliter imponitur. Pe-
lamidum ſalſarum capitum cinis uel cybiorum cum melle ad cōdyloma-
ta & rhagadas utilis eſt: ſarda priuatim contra preſteris morſum prodeſt.
Quod cybium uocatur, inquit Galenus, uulneri à cane inflicto non ſine
utilitate imponi prodidēre quidam: & contra draconem marinum ex ace-
to. Cybia uetera eluta in nouo uaſe, deinde trita, proſunt dentium dolori-
bus.

A bus. Aluum purgant cybia uetera: priuatímque cruditates, pituitas bilémque trahunt. Pamphilus melandryn genus thynni grandissimum esse sta- *Melandrys.*
12 tuit. In pelamidum maiorū genere apolectus, (uel, ut alij legunt, apolectū) *Apolectus.* *Apolectum.*
uocatur pelamidum generis maxima, tritone durior. Orcynus pelamidū *Orcynus.*
generis maximus neque redit in Mæotim similis tritoni, uetustate melior: uel (ut Diphilus prodidit) orcynus cum magnus est, chelidoniæ similis est,
13 quod scilicet ad carnis duritiem attinet. Orcyni, inquit Dorion, ex oceano per columnas Herculis in nostrum mare permeant: quo fit, ut in Iberico & Tyrrheno mari capiantur plurimi: circa Gadiram insulam pinguissimi, uti refert Icesius: deinde circa Siciliam: quo uero longius à Gadibus recedunt, eo macilenti magis euadunt. Orcyni carnem tradit Xenocrates sto-
B macho ingratam, malique succi, & aridam: abūde nutrire, nec facile per al-
14 uum excerni. Synodontis maior pelamis appellatur. Triton pelamidū ge- *Synodontis.*
neris magni, ex eo horæa cybia fiunt, quæ duriora solidioráue sunt, quàm *Triton.*
quæ ex pelamide. Chelidonias pelamidi simile præstat alimentū, nisi quòd *Chelidonias.*
durior est. Xāthias, inquit Diphilus, tenerior est quàm orcynus: uirus quo- *Xanthias.*
que nonnihil olet.

1 Alij scorodylos, &c. Oppianus & has pelamidas uocat. 2 Thynnum Aristo- *Pelamis.*
teles nonnunquam inter pisces gregales numerat: aliquando uero inter fusaneos, nisi alicubi menda sit in exemplaribus. 3 Sarda quoque &c. Ex hac (opinor) salsamen- *Sardica salsa-*
ta fiunt præstantissima, quæ sardica uocantur & sardæ, de quibus infra: & Galenus lib. *menta.*
C 3 de aliment. 4 Thynnis fœmina est Aristoteli, Oppianus eā θυννίν uocat. Thyn- *Θυννίς.*
nidas quoque nonnulli trichiadas uocant, & πρημάδας uel πρημνάδας, ut refert Athe- *Τριχιάδες.*
næus. Αἱ πρημαδίαι, quantum coniicio ex Aristotele, pro pelamidibus accipiuntur, si- *Πρημάδες.*
cut & thynnides quoque. Πηλωκάδες sunt apud Oppianum inter eos pisces, qui in alto *Πρημαδίαι.*
mari degunt: an etiam ex hoc genere, an menda sit, pro πρημάδες, an sint orcynorum *Πρημνάδες.*
species. 5 Apharea, athera uocat Athenæus. 6 Aristotelis lib. 6 hist. anima- *Πηλωκάδες.*
lium hæc de thynnis refert: cum tamen lib. 5 ita scribat, Thynna partem fœtus præmature, partem sero producit. Edit primam partem circa mensem Decembrem ante brumam, alteram uere. Quo pacto hæc conueniant, si uera sint exemplaria, consideret le-
ctor. 7 Hippurus nomine piscis est alius pelagius, qui naufragiorū fragmentis mi- *Hippurus.*
rum in modū oblectatur, (Theodorus equiselim uocat.) Latet hippurus hyeme: & nō *Equiselis.*
capitur præterquam certis quibusdam temporibus, ut æstatis diebus paucis, & iisdem semper. Vere tantum parit, cuius partus de minimo in maximum celerrime augetur.
Coryphæna etiam ab Athenæo uocatur & arneuta. Ouidius hippuros celeres dixit. *Coryphæna.*
Est & hippus nomine apud Plinium & Oppianum piscis quidam litoralis, in arenosis *Ἀρνευτής.*
D locis uictitans. Hunc Athenæus etiam hippidium uocari arbitratur. 8 Cybiorum *Hippus.*
genera (uti coniicio) appellauit Plinius, quæ à Græcis κλειδία, μελανδρύαι & ὑπογάστρια *ἱππίδιον.*
uocantur: ut eisdem nominibus appellentur pelamides concisæ partes, quibus & maiorum thynnorum, quos orcynos uocant. Pelamidas quoq; magnas cybia uocauit Ice-
sius. 9 Clidio, &c. Clidia, ni fallor, uocantur partes, quæ faucibus proximæ sunt. *Clidium.*
10 Melandryn Pamphilus genus thynni grandissimū esse statuit. Hinc arbitror, me- *Melandrya.*
landrya dicta & melandriæ. In orcyno, quæ melandriæ dicuntur ab Icesio, eædē κοσταὶ *Melandrys.*
à Diphilo uocantur. 11 Fit thynnorum collum ὠμοτάριχος, ut Xenocrates tradidit: *Κοσταί.*
quod & ori gratum est, nec facile corrumpitur. ὠμοτάριχον, inquit Diphilus, nonnulli *Κύτημα.*
κύτημα dixere: estque cibus grauis lentúsque, nec facile cōcoquitur. 12 Apolectum, inquit Xenocrates, carne constat, quàm tritomum fragiliore: & quæ sapore sit non adeo grato. Est uero tritomon, inquit, cybio durius, cætera simile, nec facile corrumpi- *Tritomum.*
tur. An error sit in exemplari (tritomon pro tritone) considera. 13 Quæ Dorion de

orcynis, eadem fere narrat Oppianus de maioribus thynnis: nẽpe quòd ex oceano per fretum Gaditanum ingrediuntur mare mediterrãneum: quo fit, ut plurimi in Iberico Tyrrhenóque mari capiantur: postea uero passim reliquum mare pererrent. Orcynorum genera statuere uidetur Oppianus πελωάδας & κυβείας, qui in alto pelago degũt, raróque ad litora accedunt. Orcynes quoq; Aristoteli in alto fœtificant. 14 Si quis ea quæ hoc in loco afferuntur ex Plinio & Atheneo conferat, (mea quidem sententia) si non iidem, at similes certe erunt, parúmque inter se different, melandrys, apolectus, orcynus & xanthias, triton, synodontis & chelidonias. Hermolai coniectura est tritonem eundem esse, quem Græci chelidoniam uocant: apolectum uero, quam cynodontida: Athenæíque sensum explicat aliter atque nos reddidimus: hoc scilicet pacto, Maior pelamis synodontis appellatur, durior quàm chelidonias. Item paulo post, Orcynus similis est chelidoniæ cum magnus est: Athenæus uero, in nostris saltem codicibus ita habet, Ἡ δὲ μείζων πηλαμὺς συνοδοντὶς καλεῖται: σκληροτέρα μὲν τοι ὁ χελιδονίας τῇ πηλαμίδι σκληρότερος. Et paulopost, ὁ δὲ ὄρκυνος βορβορώδης καὶ ὁ μείζων προσέοικε τῷ χελιδονίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. In iis tua coniectura utere lector.

Πελωάδες, κυβεῖαι. *Orcynes.* *Synodontis.* *Synodontis.*

E F

De salsamentis. Cap. CLXXXVII.

Salsamentum. Salsura. Τάριχος, τό. Τάριχος, ὁ.

1 POscere uidetur hic locus, ut de salsuris aliqua dicamus. Salis facultatem tradunt medici compositam esse: humores etenim corporũ excrementitios digerit extenuátque: & corpora ipsa in sese cogit atque condensat. Quæ igitur corpora sua natura sunt picciora, hæc (uti supra diximus) sale aspersa reddũtur ob nimiam siccitatem cibo inepta: quorum uero caro dura est & excrementosa, ea ad salsaméta erunt idonea. Excremẽtosa autem uoco, quæ succum in sese continent pituitosum undique conspersum: & hic quidem quo fuerit copiosior crassiórque, eo melior caro, si sale adseruatur, euadet. Quorum autem mollis admodũ fuerit, aut impense sicca caro, excrementorúmque expers, ut saliantur inepta sunt. Mollium itaq; carnium 2 pisces (quos μαλακοσάρκους uocant) & qui excrementis uacant, ut salsamenta G ex illis fiant, minime sunt idonea. Huius generis sunt, qui saxatiles uocantur atque aselli, qui in puro mari degunt: sed neque mulli, quòd dura sit eorum caro excrementísque uacua, sale inueterantur. At coracini, mylli, pelamides, & præterea sardæ sardiníque, & quæ sexitana uocantur salsamenta, atque id genus alia. Ad hęc inter ea quæ in puro mari degunt, quę κητώδη, id est cetacea uocantur, ut balenæ, delphini & phocæ, cùm sale condiũtur, euadunt meliora: ut quæ carnem habent excremẽtitiam omnia. Huic generi proxime accedunt magni thũni, quos melandrias, tritones, chelidoniásque uocari diximus: sale nãque cùm condiuntur, euadunt se ipsis meliores. Præstantissima autem omnium, quæ mihi certe experiri licuit, inquit H Galenus, sunt quæ à ueteribus medicis sardica uocãtur salsamenta (hodie 3 sardas uocant), & qui nunc ex Ponto afferuntur mylli. Secundum uero ab 4 iis locum obtinent coracini, pelamides, & quæ sexitana uocantur. Hæc Galenus. At Diphilus myllo coracinũ in omnibus præfert: ut qui subpinguis est, bene carnosus, succi non omnino mali: facile & concoquitur, & in corpus digeritur, abundéque nutrit. Quæ cybia dicuntur atq; horęa, inter macra salsamenta præstantissima sunt, ut inter pinguia cordylæ, & quæ θύννα ἢ θυνναῖοι uocãtur. Porro thynnium ait Diphilus ex pelamide maiore fieri: cybia uero atque horæa (quæ eiusdem sunt generis) ex minore. Et thynnia quidem

Sardini. Sexitana salsamenta. Sardica salsamenta. Sardæ. Mylli. Myli. Sexitana. Γναλίδες. Ἀγναλίδες. Cybia. Horæa, ὡραῖα salsamenta. salsamentum thynnium, thynnæum.

A quidem uetustate euadunt meliora recentibus acrioráque:& præcipue Bi-
zantina. Qui circa Gadiram insulam capiũtur orcyni,pinguissimi sunt,uti
supra ex Icesij authoritate indicauimus.ex iis clidia seorsum cõdiuntur sa-
le,& melandryæ quoque:uerum abdomina ipsa(quæ ὑπογάστρια uocãt)pin-
guia,cæteris partibus suauitate præstant,uel eodem authore: & clidia hæc
ipsa superãt.Diphilus quoque orcyni abdomina, & clidia sapore grata,&
tenera prædicat:& quæ ὡραῖα dicuntur,sale adseruatas mediocres esse: quã-
5 quam Xenocrates carnem ipsam orcyni stomacho ingratã esse tradit,ma-
líque succi atq; aridam. Salsamenta omnia quæcunq; ex sale duriora eua-
dunt,ac ueluti neruosa coriaceáque cõcoctu sunt difficilia: at contrà,quæ-
cunque extenuatis digestísque à sale crassioribus lentísque excremẽtis te-
B nuium reddũtur partium,eadem ipsa in cibo crassos ac glutinosos humo-
res extenuant. Quæcunque,inquit Diphilus,è marinis,lacustribus aut flu-
uiatilibus salsamenta fiunt,parce nutriunt, aluum cient, appetẽtiam cibo-
rum irritant & sitim faciunt. Sunt & seruatis piscibus medicinæ: salsamẽ-
torúmque cibus prodest à serpente percussis,& cõtra bestiarum ictus me-
ro subinde hausto,ita ut ad uesperam cibus uomitione reddatur:peculiari-
ter à chalcide, ceraste, & quas sepas uocant, aut elape dipsadéue percussis.
Contra scorpiones largius sumi,sed euomi salsamenta prodest, ita ut sitis *Aliàs, sed non*
toleretur. Imponuntur salsamenta & contra morsum canis rabiosi: uel si *euomi.*
non sint ferro ustę plagę,corporáque clysteribus exinanita,hoc per se suffi-
cit:& contra draconem marinum ex aceto imponitur: idem & cybio pro-
C fectus. Fistulæ aperiuntur siccantúrque salsamentis cum linteolo immissis:
intráque alterum diem callum omnem auferunt:& putrescentia ulcerum,
quæque serpunt,emplastri modo subacta & illita.pauis uero prosunt salsa-
menta cocta. Carbunculos uerendorum priuatim salsamẽta cocta cũ mel-
le restringunt. Salsamentorum cinis fictili uase combustorum,addita fari-
na marmoris,ad dentium dolores inter remedia est. Æque prodesse dicũ-
tur omnium salsamentorum spinæ combustæ tritæq; & illitæ. Intestinis pi-
scium cæterísque,que abiicienda essent,sale maceratis,fit liquoris exquisi-
6 ti genus,quod garon uocauere,ut sit illa putrescentiũ sanies. Hoc olim cõ- *Garum.*
ficiebatur ex pisce quem Græci garon uocabant:nunc è scombro pisce lau- *Garus.*
D datissimũ in finibus Carthaginis: id sociorum appellatur:nec liquor ullus *Garum piscis.*
pene præter unguenta maiore in pretio esse cœpit,nobilitatis etiam genti- *Garum socio-*
bus. Scombros quidẽ & Mauritania Beticáque & Carteia ex oceano intrã- *rum.*
tes capiũt,ad nihil aliud utiles. Garum,& Clazomenæ & Pompeios & Le-
7 ptin nobilitauit:uitium huius est alex,imperfecta nec colata fęx. Cœpit ue- *Alex.*
ro garum & priuatim ex inutili pisciculo minimóq; confici,apuam nostri,
aphyen Græci uocant. Foroiulienses piscem ex quo faciunt, lupum appel-
lant. Sic & alex peruenit ad ostreas,echinos,urticas, cammaros, mulorum
iocinera. Garum uehementer calfacit,si Galeno credimus, atque exsiccat:
ideóque à nõnullis ad putrida adhibetur ulcera:clysteribus iniicitur ad dy-
sentericos coxẽdicúmque dolores. Sunt qui præcipue cõtra omnia aurium
uitia laudent gari excellentis sociorum cyathum in calice nouo lenta pru-

na decoquere:deinde ſpuma pennis deterſa,poſtquã deſierit ſpumare,tepi- E
dum infundere:ſi tumeant aures,coriandri ſucco prius mitigandas iidem
præcipiunt.Contra canum morſus prodeſt garum, maximéque crocodili:
& ulceribus quæ ſerpunt,aut ſordidis.oris quoq; & aurium doloribus mi-
rifice prodeſt. Et uuæ medetur garũ cochlearibus ſubditum. Alece ſcabies
pectoris ſanatur infuſa per cutem inciſam: & contra canis morſus draco-
Garum. níſque marini prodeſt: in linteolis autem concerptis imponitur. Garum,
ut Dioſcoridi placet,non ex ſcombris ſolum,ſed & aliis quoq; piſcibus at-
Muria, Ἅλμη. que carnibus conficitur.Hoc alij,ni fallor,ἅλμην,id eſt muriam dixere.Mu-
ria,inquit Plinius,ſiue ſalſugo illa,ſpiſſat,mordet,extenuat,ſiccat.dyſente-
ricis utilis eſt,etiam ſi nome inteſtina corripit,ut quę exulcerata ſint ſiſtat:
iſchiadicíſque infunditur,ut exulcerationem proritet. fotu quoque apud F
mediterraneos aquæ marinæ uicem penſat.depaſcentia ulcera ſiſtit. mor-
ſis à cane medetur: potiſſimum autem ſilurorum ac mænarum muria me-
dici nonnulli utuntur,quæ etiam interdum ad oris ulcera accommodatur.
Hæc obiter indicata ſint:modo ad inſtitutum opus reuertamur.

1 Salis naturam fuſius explicant Dioſcorides & Plinius. 2 Siccioris cuiuſdam
Τράχουρος. piſcis,& qui externæ pinguedinis egeat,meminit Diocles. τράχουρον uocat. Et Nume-
nius ἀλλοπίλω τράχουρον dixit.Galenus item ex Philotimo duræ carnis piſcem trachu-
Σαῦρος. rum eſſe dicit:eundem & σαῦρον à nonnullis uocari prodidit Xenocrates.Nõ idem,ſed
Platiurus. alius uidetur apud Oppianum platiurus:qui inter eos piſces numeratur, qui apud li-
tora arenoſa uictitant. 3 Sardica ſalſamenta(opinor)à ſarde,quæ dicta eſt pelamis G
longa,quæ ex oceano ueniat. 4 Mylli(qui & myli)iidẽ uocãtur & gnotidia, & pla
Πλατίστακοι. tiſtaci: qui enim in hoc genere ſunt maximi, πλατίστακοι dicũtur: qui uero media ſunt
Mylus. ætate,μύλλοι ἢ μύλοι:minimi autẽ γνωτίδια ἢ ἀγνωτίδια.Mylus apud Oppianũ inter eos
piſces numeratur,qui circa ſaxa nuda uerſantur. 5 Carnẽ ipſam,&c. Recentem ni-
mirum carnem intellexit Xenocrates:& partes ſolum illas,forſitan quas Iceſius me-
lãdryas,Diphilus coſtas uocauit. 6 Græci optimũ gari genus putant,quod hæma-
tium,hoc eſt ſanguiculum appellant,ex inteſtinis thynni cum brãchiis,ſanie ac cruo-
re. Muria non ex inteſtinis,ſed ex thynno ipſo fere conficiebatur,Antipolim,Thuriã,
Muria uel muries. inde uero Dalmatiam nobilitans:(ut inquit Plinius)quanquã muria ſiue muries Ca-
toni,Palladio ,Columellæ,non liquamen ex piſcibus,ſed ſalſilaginẽ factitiam ſignifi-
cat.Hæc Hermolaus. 7 Alex neutro duntaxat genere,inquit Hermolaus, ſed Pli-
nius alecem ex mullorum iecore dixit.

De ſcombro,colia & amia,& aliis quibuſdam qui ſale adſeruantur. Cap. CLXXXVIII.

H

Scombrus. Scomber. Σκόμβρος. HIſpaniæ cetarias ſcombri replent,thynnis non commeãtibus:& Mau- 1
ritania,ut modo diximus,Beticáque & Carteia ſcombros ex oceano
intrantes capiunt,ad nihil aliud quàm ad garum conficiendum utiles. His
eſt in aquis ſulphureus color,extra qui cęteris.Scombri ita ut thũni coeunt
menſe Februario poſt idus:pariunt Iunio ante nonas.Scombri diſcedunt à 2
locis frigidioribus calidioribúſque antequam thunni,ut qui imbecilliores
ſunt:ſæpe tamen flatu auſtrino uehemẽtius occurſante fit, ut cum coliis &
ſcombris exeant thunni in mare.Scombri minores ſunt quàm colię,ut re- 3
Colias, Κολίας. fert Iceſius.Coliæ uero magnitudo ſardæ æqualis eſt. colias quaſi lineas
quaſdam habet depictas,nõ in dorſo, ſed obliquas. Coliæ magna ex parte 4
non

A non ſubeunt Pontum, ſed in Propontide trahunt æſtatem & pariunt:hyemem in Ægeo. Optimus eſſe in Propontide indicat Ariſtoteles antequam patiant. capiuntur ſubeuntes Pontum,exeuntes minus. Verum, ut Diphilus prodidit, principatum obtinet Amiclanus colias, & ex Hiſpania ſexitanus:minor enim tenuiórue eſt & ſuauior. uel, ut Plinius tradit,colias ſi- *Minor, tenuiórue, λεπ͂τότερος.*
5 ue patianus ſiue ſexitanus à patria Betica, lacertorum minima genera: ab
6 iis Mæotici. Scombri, ut Iceſius author eſt, meliorem in cibo præbent ſuccum quàm coliæ,& qui è ſtomacho breui deſcendit. Colias ſuccum dat lentiorem ac mordaciorem quàm ſcombrus,abundéque nutrit:ut uero Xenocrates author eſt, & ſcombrus & colias carnem habent non aliter atque thunni ſtomacho ingratam,aridam, malíque ſucci,& quæ non facile aluo *Lacertus. Scombrus. Colias.*
B excernitur,atque copioſe nutrit: uerum coliæ caro ori minus grata eſt,minúſque ſucci habet. Scombrus ſapore eſt non adeo ingrato, nec facile corrumpitur.ſitim proritat.Circa Parium præſtantiſſimi habentur. Scōbri in aceto putrefacti,excitant uuluæ ſtrangulatu oppreſſas. In mari rubro lacertus eſt,cuius magnitudo ei qui naſcitur apud nos,æqualis eſt. Virgatus ſpectatur:lineis nimirum aureolis circundatur à branchiis ad caudam pertinē tibus,quas media argentea diſtinguit. ore eſt hiante,maxilla inferior eminet in ſuperiorem. uirides oculos habet,quos aureo fulgore palpebræ ambiunt. Eiuſdem item maris fœtura eſt piſcis cui nomen phœnix: is nigris li *Parium, uel Parum, forſitan. Lacertus. Phœnix.*
7 neis,quas cœruleæ interſecant maculæ,diſtinguitur. Hamia cum thynnis uere in pontum intrant ad dulciora pabula,æſtatémque ibi producunt. In- *Hamia, ἀμία.*
C crementum hamiæ ſingulis diebus intelligitur. os hamiæ anguſtum, ſicut & mugili. Dentes habet ſerratos,ſpiſſos,præacutos & ualidos,branchias occultas. Fel ſuo inteſtino pari proceſſu annexum continet, ſæpe etiam replicatum. gregalis eſt & carniuora:magna etenim ex parte carne ueſcitur:ſed algam etiam tangit nonnunquam. Ad oſtia fluuiorum uerſatur, & in paludibus maritimis, ubi copia influit dulcis aquæ. Subit & in fluuios, ibíque proſpere degit,ſicuti & mugilis. Hamias etiam in Alopeconneſo reperies, inquit Ariſtoteles. Audaces ſunt hamiæ, dentibúſque plurimum fidunt: quippe quæ cum ſint thynnis imbecilliores,corporéque molliori ac tenello:intrepide tamen cum alias beluas, tum uel delphinos præſertim ſolita- *Hamiarū pugnam cum delphino legas apud Oppianū.*
D rios & à ſuo grege oberrantes cateruatim aggrediuntur uulnerántque. Pugnaturæ,cum beluam uiderint àliquam,colligunt ſeſe:deinde quæ cæteris magnitudine præſtant, luſtrantes gregem circunuallant. Dentes ſunt his ualidi, ut diximus:& iam cum aliæ beluæ,tum lamia aggreſſa,uulnera accepiſſe uiſa eſt. Piſcatoris lineam, ſi forte hamo teneatur, perrodit hamia: eſcam autem in primis ex ipſa multi piſces expetunt. Philotimus hamiæ carnem duram eſſe prodidit:& id quidem recte factum cōfirmat Galenus: uerum Iceſius teneram eſſe,boníque ſucci, ſed modice nutrire. Autumno & circa uergiliarū occaſum optimas eſſe hamias Archeſtratus author eſt. *Trocta.*
Trocta (inquit Ælianus) dentes habet frequentes & continentes: quibus quicquid inciderit,perfringere poteſt. Hamo captus ſolus ex piſcibus non ſe hamo retrahit:ſed impellit ſeſe in ferrum,lineam conſumere cupiens. Pi *An idem ſit piſcis cū hamia, an certe ſimilis?*

ſcatores contra machinantur longas anſas: illo uero quoniam quodammo E
do ualet ſaltu,anſas ſæpe tranſilit,ac linea conciſa,ad alios piſces reuertitur. Hic etiam ſui generis grege coacto,delphinum inuadit:adeóque urgent ij, ut uiuum illum lacerent.Delcanum piſcem tradit Euthydemus à Delcone amne nominatum, (in quo & capitur) ſale conditum, uentriculo eſſe gratiſſimum.Dorion uero eũdem piſcem à nonnullis λεπιδωτὸν λεβιανὸν uocari ſcri 8
bit. Elacatena quoque ſalſamento idoneus piſcis eſt, cetaceus, id eſt præ- 9
grandis.Et callibios ſale conditur.aluum mouet, & attenuantem uim ob- 10
tinet.

Delcanus. *λεπιδωτὸς λεβιανός.* *Elacatena.* *Callibios.*

1 Mauritania,&c. Et Scombratia inſula dicta eſt apud Strabonem à ſcombris,qui circa eam capiuntur. 2 Sulphureus color qualis ſit,explicat ipſe Plinius lib.35.Fulmina & fulgura ſulphuris odorem habent,ac lux ipſa eorum ſulphurea eſt. 3 Co- F
lian Theodorus non recte,ut inquit Hermolaus,monedulam uertit. 4 Lineas quaſdam habet depictas. σκολιόγραπτος, ita legitur apud Athenæum, ſed aliter legi poteſt. νωτόγραπτος ὁ βώξ, κοιλιόγραπτος κολίας: ut intelligatur βὼξ dorſo, κολίας in aluo picturas gerere. Hæc Hermolaus. 5 Sexitanus,à Sexi in Betica, ex Strabone,Plinio & aliis fere omnibus:urbem etiam quãdam eſſe Sexitaniã non longe à Carthagine noua (unde ſalſamenta nomen traxere) prodit Athenæus ex Strabone. 6 Lacertorum generis meminit Plinius: & à Celſo lacertus inter grauiſſimi alimenti piſces cẽſetur:ex quo & ſalſamentum fieri prodidit. Videtur ex Plinio lacertus genus eſſe, & in his colian eſſe minimum. Iceſius ſcombrum colia minorem affirmat. Theodorus σαῦρον lacertum uertit. σαῦρος Ariſtoteli piſcis eſt gregalis: carnem habet duritie mollitiéque mediocrem,ut Galenus author eſt. in litoribus cœnoſis uictitat, & in ſaxorum cauernis. Eſt & σαυρὶς piſcis ſimilis belonæ & ceſtræ, author Pſeuſippus. 7 ἀμίαι παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι G
τοῖς παρ' ἀλλήλαις. 8 Eſt & λεβίας piſcis apud Athenæum: ſed an idem, an alius? 9
Feſtus elacatenem ſalſamenti genus arbitratur,quod melandryum uocatur. 10 Suſpectus hìc uidetur Athenæi codex.

Monedula. *Salſamẽta Sexitana.* *σαῦρος.* *σαυρίς.* *λεβίας.* *ἠλακατῆνες.* *Elacatene.*

De prægrandibus aliis quibuſdam piſcibus,quorũ nonnullos etiam κητώδεις,id eſt cetaceos uocant quidã. Cap. CLXXXIX.

xiphias, ξιφίας

Cetorum magnitudinem habet xiphias pelagius piſcis, raróque litus 1
adiens.In mari Tyrrheno xiphiæ nauicularũ magnitudinem æquant: quorum,dum natant,tertia fere corporis pars ſupra mare eminens fertur, ut Strabo author eſt.Roſtrum habet mucronatũ & rigidum adeo, (ut ſcribit Oppianus) ut poſſit durum quanuis confringere ſaxum: & à quo naues perfoſſæ merguntur in oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta uocetur, non procul à Lyxo flumine, ut Trebius Niger author eſt. Roſtrum hoc, ut H
inquit Ariſtoteles,partem habet inferiorem paruam , ſuperiorem magnã, reliquo corpori longitudine æqualẽ,oſſeam:hoc & ξίφος uocatur, id eſt gladius. Piſcis edentulus eſt.branchias habet octonas,eáſque duplices,fel à iecore ſemotum . Agitantur xiphiæ aſilo circa canis exortum: habent enim per id tempus ſub pinna ceu uermiculum , quẽ οἶστρον, id eſt aſilum uocant, ut de thynno ſupra diximus. Infeſtat hic tãto dolorẹ xiphian, ut interdum in terrã exiliat xiphias, & uel in nauigia ſæpenumero incidat. Galeos quoque uocatur xiphias & θρανίς. thynnorum uenatione pingueſcit. Verum & 2
alios perſequitur piſces galeos,ſed paſtinacam præcipue . Tomum thurianum aliqui xiphian uocant,inquit Plinius:ut uero Athenæo placet,thurianum

ξίφος. *Gladius.* *Galeos, γαλεώς.* *θρανίς.* *Tomus thurianus.*

num

A num uocatur caniculæ marinæ frustum. In frusta secatur xiphias. carnem
habet aridam. concoquitur difficulter: sed plurimum nutrit, sicuti & cæte-
ri grandiores pisces omnes, ut inquit Mnesitheus, qui à quibusdam (quòd
in frusta secari soleant) τμητοὶ uocantur, ab aliis pelagij: sunt enim id genus
omnes concoctu difficiles: qui tamen, si recte conficiantur, plurimum exhi *Τμητοὶ ἰχθύες,*
bent nutrimenti. In cibū sinapi conditur xiphias: est enim sapore ingrato, *Pelagij pisces.*
uiroso: eius abdomen cæteris partibus præfertur. Marinus grus Corin- *Grus marinus*
thiaci maris alumnus ad quindecim pedum magnitudinem crescit. Eius
caput & os alitis gruis similitudinem gerit. squamæ gentilis auis ei similes
sunt. Tanto in saliendo robore est, ut tanquam emissum à contento neruo
telum feratur. In maximo Caspiæ lacu oxyrynchi ab acumine rostri nūcu
B pati, magnitudine octo cubitorum procreantur. Eos Caspij captos distra-
hunt: & muria conditos atque exsiccatos uendunt: simul etiam adipe detra
cto, farinas ex eis conficiunt, atque exempta ex iis uiscera excoquunt: unde
ad permultos usus accommodatum fit glutinum, quod & firmissime adhæ
ret atque conglutinat, ut difficilime dissoluatur. Oxyrynchus Nili alūnus
ex acumine rostri nomen trahēs, illic uenerationem & religionem habet:
ut piscatores ualde timeant, ne quādo is piscis apud eos sacer & magna re-
ligione præditus capiatur. Oxyrynchus quē mare rubrum profert, ore est *Oxyrynchus.*
prælongo, oculis ad similitudinem auri fulgentibus. eius dorso signa pallo-
re insignita sunt. Pinnæ priores illi nigræ existunt: quæ uero sunt in dorso,
albæ. cauda prolixa & uiridis, quam mediam aureola linea intersecat.
C Ichthyocolla appellatur piscis cetaceus, cui glutinosum est coriū idémq; *Ichthyocolla.*
nomen glutino eius: quidam uero ex uentre non ex corio fieri dicunt. Lau- *Quonā modo*
datur Pontica, candida, minime scabra, carens uenis squamísq;, quæ celer- *liquefieri ac pa*
rime liquescit. Epinictidas tollit: emplastris capitis utilis, & iis quæ ad le- *rari debeat do*
pras apponuntur, & tetanothris, quæ cutem faciei erugant & extendunt. *cet Plin. hoc lo co.*
Silurus quoque in salsaméta uenit, piscis amni ac mari communis, sed ma *Silurus.*
xima ex parte fluuiatilis. In Nilo thynni magnitudinem æquat: quāquam
alibi quoque quàm in Nilo natus. Silurus grassatur, inquit Plinius, ubicū-
3 que est, omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergens: præci-
4 pue in Mæno Germaniæ amne, & in Danubio. Mari extrahitur porculo *In Mæno, alij*
D marino similimus. Et in Boristhene memoratur præcipua magnitudo, nul *legunt in Rhe-*
lis ossibus spinísue interstitis, carne prędulci. De siluro ita cecinit Ausonius, *no, uel in Aeno*

Nunc pecus æquoreum celebrabere magnæ silure.
Quem uelut Actęo perductum tergora oliuo
Amnicolam delphina reor. Et sequitur,
Talis Atlantiaco quondam balena profundo
Cùm uento motúue suo telluris ad oras
Pellitur, exclusum fundit mare, magnáque surgunt
Æquora: uiciníque timent decrescere montes.
Hîc tamen hîc nostræ mitis balena Mosellæ
Exitio procul est, magnóque honor additus amni.

5 Qui silurus à Plinio, glanis ab Aristotele dictus est. Glanis branchias habet *Glanis, γλάνις*

utrinque quaternas,eásque duplices,nouissima excepta.fel continet iecori E
annexum.Cum parit,continentem emittit suum fœtum, continuóque fi-
lo sibi cohærentẽ,ut rana.Pariunt glanes grandiores altiore gurgite: quip-
pe cum nonnulli sex pedum altitudine pariant,minores breuiore contenti 6
sunt uado:precipue ad radices salicis aut cuiusuis arboris, atque etiã inter
arundines & algas muscósámue congeriem.Cũ cæteræ fœminæ in triduo
excludunt,si mas attigit:tardissimum tamen glaneos incremẽtum ex ouo
est.Quamobrem mas quo in loco plurimus fœtus constiterit, perseuerans 7
oua custodit,ne à piscibus occurrentibus absumãtur:ídque uel ad quadra-
gesimum & quinquagesimum diem facit.donec satis iam aucta soboles se
tueri à cæteris piscibus ualeat. Deprehenditur sæpe à piscatoribus, ubi oua
custodit:dum enim arcet pisciculos quatiendo prosiliendóque, ictum so- F
númq; mouet.Manet apud oua tam ardente animo,ut cũ sæpe à piscatori-
bus oua,quæ præaltis gurgitibus subsidunt,educãtur quoad magis fieri po-
test in uadum,ipse tamen eodem studio sequatur: neque deserere usquam
patitur.Et tunc quidem si minor natu sit,minúsque usu exercitatus(ut nõ-
nunquam accidere solet)facile hamo capitur:sed si peritus & hamis assue-
tus est,morsu dentis sui durissimi rumpit hamum & fœtum assidue custo- 8
dit:uel ut Plinius refert,qui glanis uocatur auersos mordet hamos, nec de-
uorat,sed esca spoliat,Cũ cæteri pisces omnes mares suis fœminis sint pre-
Hoc de siluro Plinius. stantiores,glanis fœmina prestat suo mari:damnatur tamen, cum uterum
gerit.Canis exortu potissimũ(quòd sublimis natet)syderatur glanis: & to- G
Syderatur, ἀστροβλὴς γίνεται. nitruo sopitur magno. A dracone angue,gurgite parum alto ictus nonnũ-
quam interit.Silurus si recens edatur,probe nutrit: & aluum emollit silu- 9
Sopitur, καρῶται. rus é iure:sale uero conditus,minimum suppeditat alimenti. Arteriam ex-
purgat,& uocem adiuuat recẽs salitúsue in cibo. Infixa corpori spicula ex-
Silurus. trahit saliti caro trita atque imposita:uel, ut Plinius habet, siluri fluuiatilis
carnes impositæ siue recentes siue salsæ, tela corpori inhærentia extrahũt.
Muria eius incipientibus dysenteriis prodest,si in ea insidentes foueantur:
fluxiones nanq; ad externas partes euocat.ischiadicis infusa medetur. Vel,
ut tradit Plinius,ischiadicos liberant salsamenta ex siluro infusa ,clystere e
uacuata prius aluo. Siluri suffitu, præcipue Africi faciliores partus fieri di-
Latus, λάτος. cuntur. Glanidi qui in Danubio gignitur, similis est piscis latus nomine:
Ex hoc genere,qui in Nilo fluuio proueniunt, ea magnitudine inueniun- H
Ἀντακαῖος, Antaceus. tur,ut ducentarum librarum pondus impleant. Piscis est carne & candidis-
sima pariter & lautissima,quocunque apparetur modo . Præstantissimum 10
In Istro quoq; gigni antaceum prodit AElianus. esse in Italia latum circa traiectum Scyllẹum,tradididit Archestratus. An-
taceum piscem grandem (cete Herodotus uocat) in salsamenta præbet Bo
risthenes fluuius, delphini magnitudine , nullis ossibus spinísue intersitis.
Corio (uti aiunt) adeo aspero tegitur , ut eo perpoliantur hastæ. Seorsum
condiuntur sale maxillæ & quæ circa palatum sunt antaceorum partes, ut
quæ aliis partibus suauitate præstent: sicuti ex orcyno quæ clidia dicuntur
& melandryæ. Antacei in glacie concreti nonnunquam effodiuntur , ut
Strabo author est.

A 1 Xiphias,&c.Gladium interpretatur Theodorus,cetaceúsque uocatur. 2 Quibus modis capiatur docent Strabo lib.1. & Oppianus lib.3 de pisc. 3 Silurus uorax dicitur à diuo Ambrosio in Hexam. 4 Mari extrahitur. subaudi silurus, ni fallor,sed alius à priore:ita enim seruabitur sincera lectio pliniana,consentiẽtibus uel antiquis omnibus codicibus,quos equidẽ uiderim. Nam q uòd à nõnullis legitur hoc pacto:& in Danubio Mario extrahitur porculo marino simillimus, mera coniectura mihi certe uidetur esse:neque enim exemplar ullum uetustùm,eorum quæ mihi uidere contigit,tale quippiam indicat.Neque mario piscis nomẽ,quod sciam, apud ullum habetur authorem. Glanis autem qui in Danubio Istróue gignitur, meminit Athenæus lib.7:Beluas quoque perniciosas quasdam scribit Pausanias in Rheno & Istro gigni,quibus nomen nõ indidit,sed forma similes esse tradit glanibus,qui in Hermo & Meandro proueniunt, excepto colore nigriore & corporis robore, in quibus glanes inferiores sunt.Ælianus uero prodit glanem piscem,incolã Meandri & Lyci Asianorum fluminum,& Europei Strimonis,siluri speciẽ similitudinẽmque gerere:eundémque suorum fœtuum amãtissimum esse,marem saltem:qui fœtum assidue ab aliorum
B piscium iniuriis tuetur atque seruat.Si quis horum authorum loca diligenter cõferat, uidebitur eadem esse belua apud Pausaniam,cui nullum nomẽ ab eo est inditum,cum eo qui silurus uocatur ab Æliano, & qui silurus est grassator Plinio, & uorax D.Ambrosio: & item glanis Athenæo. Alius deinde erit silurus,qui mari extrahitur porculo marino similis:& in Boristhene memoratur,&c.Et qui ab Ausonio describitur: atque fortasse idem qui Antacæus Herodoto & Straboni,de quo infra. 5 Glanius,ni fallor,alius est,ut qui marinus est,nõ fluuiatilis.De glani non memini legisse quòd sit marinus. 6 Sex pedum altitudine. κατοργυίας dixit Aristoteles,quod Theodorus reddidit trium passuum altitudine,id est,quindecim pedum. 7 Oua custodit. Plinius lib.9,Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus ne absumantur ab aliis. 8 Hamis assuetus, ἀγκιστροφάγος,id est,hamos ante ederit. 9 Silurus, &c.Hæc non Siluro,sed feli attribuunt nonnulli, αἴλουρον non σίλουρον legentes
C apud Dioscoridem:inde forsitan persuasi,quòd apud Galenum lib.11 de simpli. med. facultat.ita habeatur, αἰλούρων,id est felium salsarum carnem tritam atque impositam spicula corpori infixa extrahere aiunt.Quo quidem in loco ego potius σιλούρων quàm αἰλούρων legerim(facili sane scriptoris lapsu)uel ex Paulo Ægineta,qui in litera σ.hęc habet de siluro,non de æluro. 10 Quod Herodotus ἀνάκανθα dixit hoc modo expressit Plinius:& de eodem forsitan pisce in siluro.

Gladius. Mario. Antacæus. Glanius.

De aliis quibusdam fluuiatilibus, & lacustribus piscibus. Cap. CXC.

SVnt & in quibusdam amnibus nonnulli prædictis haud minores:Esos in rheno,Attilus in pado inertia pinguescens ad mille aliquando libras cathenato captus hamo,nec nisi boum iugis extractus.Atqui hũc,uti diximus,minimus appellatus clupea uenam quandã eius in faucibus mira cupidine appetens morsu exanimat.In Gãge Indiæ platanistas uocant,rostro
D delphini & cauda:magnitudine autem quindecim cubitorum. In Arari gignitur piscis grandis,qui à Celtis scolopidus dicitur:hic augescẽte luna cãdidus,imminuta uero niger omnino est:qui cum supra iustam excreuerit magnitudinem,à suis spinis interit.In huius capite lapis inuenitur chõdro similis,qui febribus quartanis mederi traditur.In Aquitania salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur,de quo Ausonius in Mosella,

Esos Esox. Aliàs,Esox in Rheno. Attilus. Platanista. σκολόπιδος. Salmo.

Nec te puniceo rutilantem uiscere salmo
Transierim,latæ cuius uaga uerbera caudæ
Gurgite de medio summas referuntur in undas,
Occultus placido cum proditur æquore pulsus.
Tu loricato squamosus pectore frontem

Lubricus,& dubiæ facturus fercula cœnæ E
Tempora longarum fers incorrupte morarum:
Præsignis maculis capitis: cui prodiga nutat
Aluus,opimatóque fluens abdomine uenter.

Et quoniam in Mosellanos Ausonij poëtæ pisces incidimus,age uero, quæ de aliis quibusdam fluuiatilibus cecinerit,uideamus,

Capito. Squameus herbosas capito inter lucet arenas 1
Viscere præteneris fartim congestus aristis,
Nec duraturus post bina trihoria mensis:
Salar Purpureísque salar stellatus tergora guttis.
Rhedo. Et nullo spinæ nociturus acumine rhedo.
Barbus. Túque per obliqui fauces uexate sarani, F
Cum defluxisti famæ melioris in amnem
Liberior,laxos exerces barbe natatus:
Tu melior peiore æuo:tibi contigit omni
Spirantum ex numero non illaudata senectus.
Lucius. Hic etiam Latio risus prænomine cultor
Stagnorum,querulis uis infestissima ranis,
Lucius obscuras ulua cœnóque lacunas
Obsidet.hic nullo mensarum lectus ad usus
Feruet fumosis olido nitore popinis.
Tinca. Quis non & uirides uolgi solatia tincas
Alburnus. Norit?& alburnos prædam puerilibus hamis? G
sario. Téque inter species geminas neutrúmque & utrunque, 2
Qui nec dum salmo,nec iam salar,ambiguúsque
Amborum medio sario intercepte sub æuo. Hæc Ausonius.

Cyprinus. Cyprianus. Cyperinus. Et fluuiatilis & lacustris cyprinus est, ut Dorion author est: qui & cyprianum hūc piscem appellauit,sicuti Oppianus cyperinm. Gregalis est,squamosus & carniuorus:in arenosis locis uictitat.Brāchias habet utrinq; quaternas, eásque duplices nouissima excepta: palatum illi carnosum admodum est & molle,ut nisi diligēter inspexeris,lingua id esse uideatur:Cypri- *Plinius,sexies Oppian. quinquies.* ni quinquies aut sexies anno partum faciunt. Vada petunt cum parturiūt: ac sæpenumero singulas fœminas, mares tredecim aut quatuordecim sequuntur.Mox fœmina oua procedendo emittit,& mutans continue parit: H quo fit ut dissipari oua necesse sit,uidelicet ea quæ non in materiam incide- *Cyprinus(opinor)mas.* rint aliquam : sed cyprinus tunc ea custodit,cum congesta repererit.Post glanim tardissime augentur cyprinorum oua : augentur tamen quæ mares custodiunt ad milij magnitudinem: sopitur quādoque cyprinus tonitruo magno ut glanis,sed leuius. Inter amnicos pisces, steriles annotantur 3 *Carini. Balagri. Βαλεῖρος. Balerus. Tillo. Phoxinus.* carini & balagri,qui nec ouum nec semen ullum prolificum unquam habeant.Balero & tilloni lumbricus canis exortu innascitur,qui debilitat cogítque ad summā aquam efferri,qua æstu intereunt. Phoxini inter fluuiatiles pariunt,ut percę in arūdinetis,in fluuiorū & lacuum paludibus, quas παραλιμνάδας uocant,quæ scilicet prope fluuios aut lacus stagnant. Phoxinus

uero

A uero ſtatim fere ut natus eſt, & admodũ paruus adhuc oua habet: ut liqui-
4 do appareat oua illi ineſſe uel abſque coitu. τύλωνα fullonem uocant. grega- τύλων.
5 lis hic eſt: & partus tempore petit litora tranquilliora. Sunt in fluuiis piſci- *Fullo.*
culi quos βοῖτυς apellant. hi ſub ſaxis ſtabulantur. Capiuntur autem à non- Βοῖτες.
nullis ſaxo percuſſo ſub quo latent: protinus enim exturbantur, ut qui au- *Bœtus.*
diant, & caput per ſtrepitum tententur. Piſcem thymalum à thymi odo- *Thymalus.*
re ſic nuncupatum Ticinus fluuius Italiæ procreat. is ad cubiti magnitudi- *Thymus.*
nem accedit: lupi & mugilis mediam ſpeciẽ ſimilitudinémque gerit. Eius
capiti nõ qualis cæteris piſcibus odor eſt: ſed thymo ſimilem recens colle-
cto odorem reddit. Non alia fere eſca quàm culice, illa quæ homini nocte
diéque infeſta eſt, capitur: ut qua ſola fere delectatur.

1 Capito, &c. Cephalum interpretantur nonnulli capitonem, uerum rectène an
B ſecus, nondum certum eſt. 2 Satio, aliàs fario, 3 Carini & balagri, &c. Ita legit
Theodorus: Græca autem exemplaria habent, ſed mendoſe, κυπρῖνες καὶ βαλῖνος. 4 *Fario.*
τύλωνα, &c. γναφὶς à Dorione traditur piſcis, è cuius decocto macula omnis ſordéſue
eluitur: an idem? 5 βοῖτυς, &c. Cottum uocat hunc Theodorus, nomine forſitan γναφὶς.
mutuato ἀπὸ τοῦ κώθου, qui Numenio apud Athenæũ, gobia ſaxatilis eſt. Ego uero arbi *Cottus.*
tror non eſſe eundem piſcem κώθον cum βοίτῳ. κόττοι etiam ſunt apud Athenæũ lib. 3. κῶθος.
κόττοι.

De Niloticis piſcibus, & aliis quibuſdam ignotis. Cap. CXCI.

PIſces in Nilo Ægypti fluuio plurimi ſunt ac diuerſi: ſed maxime noti
1 ſunt, ut inquit Strabo, Oxyrynchus & Lepidotus (quos cõmuni omniũ *Oxyrynchus.*
conſenſu Ægyptij deorum loco colebant) Latus, Alabes, Coracinus, χοῖρος, *Lepidotus.*
C id eſt porcus, Pharagorios, qui & Phagrus, Silurus, Thriſſa, Mugil, σφανίων,
2 Dilichnus, Phyſa, Bos. Addũtur præterea ab Athenæo, Mæotes, νάρκη, id eſt *Aliàs, Deli-*
Torpedo, Simus, Synodontis, Eleotris, Anguilla, Abramis, Typhle, aliíq; *chnus.*
plurimi. His adiiciemus quorũdam aquatilium apud authores poſita no-
mina, quorum differentiæ inſignes aut nullæ aut paucæ admodũ reperiũ-
tur, Alopecias. Ætheus piſcis caſtitate inſignis, qui poſtea quàm cum pari
ſuo tanquam cum uxore quadam coniunctus ſit, áliá non attingit. Aſpar-
gi piſces marini, hyeme conquieſcunt & latent: uere progrediuntur ad pa-
ſcua. Baſiliſcus in ſaxis nudis uictitat, id eſt quæ ſine herba algáue iacent,
Bæon, βαίγυες. Bogpyrus in ſcopulis uiuit: Cynoſdexia, Cynops, uel Cyno
pus. Claria piſcis litoralis, in locis cœnoſis degens. Etelis & ſquamoſus eſt,
D & oua parit. Eleginus, gregalis eſt, Iωpes, Liparis, Lamyrus: Mendeſius pi-
ſcis (ut uidetur) ad ſalſamenta idoneus, Marinus, Metys, Mythus, uel My-
ſtus: μήκων, id eſt papauer, piſcis marinus & gregalis. Oſſophagi, aliàs opſo-
phagi in ſaxorum cauernis degunt. Phyca, Parus, Phytarus, Rhacinus, Pal-
lus. Scepanus in litoribus degit cœnoſis: Scepinus, quẽ Dorion Attagenum *Aliàs, Scepa-*
uocauit. Scirris petroſus piſcis, circa nuda ſaxa degens, Taulopias, Turpæ- *nus.*
na, Thatis, Theſſa, Teragus paruus, Vrena piſcis, Vua. Vua marina, inquit
Plinius, in uino putrefacta, iis qui inde biberint, tædium uini affert.

1 Lepidotus, &c. Lepidion eſt: apud Athenæum an idem, an alius? 2 Mæotes, *Lepidion.*
&c. In Ponto inueniuntur multi piſces, qui à Mæotide palude nomina ſortiti ſunt: ue-
rum hic mæotes Niloticus eſt: qui uti Ælianus refert, aduentantem Nilum præſentit,
atque præcurrendo prænuntiat.

De piscibus mira. Cap. CXCII. E

Luna. DEmostratus piscem quendam formæ pulchritudine eximium dicit appellari lunam, exigua magnitudine, lata figura, colore cyaneo: in dorso pinnas habere molles & leues, easdémque in natãdo explicare, & ad similitudinem lunæ semicirculum efficere: simul & ipsum cum est plena luna, tum impleri, tum implere. Nempe arbores, si ex his ullum appenderis decrescente luna, exsiccari atque interire: ac si ad plantas admoueris, eas *Pisces fossiles.* marcescere & euanescere. Si iam plena luna in id aquæ, quod in perfossis puteis reperitur, quis hunc piscem iniecerit, aquam iugem & perẽnem fore: sin extrema luna, aquam exarescere. Quòd si hunc eundem in fontem scaturiẽtem conieceris, quo modo diximus de puteo, is ad rationem lunę, modo euanescet, modo implebitur. Physam Ægyptiũ piscem notionẽ habere ferunt, quando luna augeatur & diminuatur, eiúsque iecur cum luna pariter decrescere paritérque augeri: corporísq; habitu modo esse opimo, modo gracili & tenui. In Fucino tantum lacu piscis est, qui octonis pinnis *A Theophrasto in lib. de pisc.* natat. Piscium genera etiamnum à Theophrasto mira produntur, circa Babylonis irrigua decedẽtibus fluuiis, in cauernis aquas habentibus remanere quosdam: inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu: contráque uenantes refugere in suas cauernas, & iis obuersos stare: capita eorum ranæ marinæ similia, reliquas partes gobionum: branchias ut cæteris piscibus. circa Heracleum, & Toronem, & Lycum amnem esse multifaria. In Põto unum genus esse, quod extremas fluminum aquas sectetur, cauernásque sibi faciat in terra, atque in iis uiuat, etiam reciprocis amnibus G siccato litore: effodi ergo: motu demum corporum uiuere eos approbant. Circa Heracleam eandem eodémque Lyco amne decedẽte, & circa Tium Ponti Milesiorum coloniam, ouis relictis in limo generari pisces, eosdémque effodi, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis. Eadẽ in Ponti regione apprehendi in glacie piscium quosdam, maxime gobiones, non nisi patinarum calore uitalem motum fatentes. Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis, terrenos altis scrobibus, in iis locis ubi nullæ restagnent aquæ: & uaria horũ genera in terra defossos reperiri, immobilésque uiuere prodit Aristoteles. In Hyphaside Indiæ flumine pisces *Pauones.* esse narratur, pauones nomine: cristis quibusdam cœruleis, squamis uersicoloribus, cauda aurea, in quancunque uoluerint partem uersatili. In mari H *Cucumis. Χαλκἰς. Orchis.* quoque piscis cucumis est, in colore & odore cucumeri similis. In Cyzicena chalceus piscis frequens est, orbiculari specie. Qui orchis uocatur, rotũdus est & sine squamis, totúsque capite constat: durissimum esse pisciũ cõstat. In mari rubro sinu Arabico piscem Leonides Bizãtius gigni ait, gobio ætatis perfectæ magnitudine nihilo inferiorem, nullos oculos nullúmque os habentem: more tamen piscium branchias his innatas esse: capitis figuram, & si minus expressam, coniectari posse, infra imum uentrem formam quandam leuiter contractam in sinum apparere, quę smaragdi colorẽ reddit: hoc ei oculorum loco & ouis esse idem ait. Captus cum primum est extra aquam, inflatur. Et si quis etiam nunc uiuentem in mare uelit reiicere,

supernatat

A supernatat more inflatæ uẽto uesicæ: quocirca Leonides ait ab affectu phys- *Physsalus.* salum appellatum esse. Hunc si quis gustauerit, statim acerrimis doloribus premitur: deinde eius uenter disrumpitur. Miracula quædam dira Ctesias in Armenia scribit esse fontem, ex quo nigros pisces illico mortem afferre *Pisces lethales.* in cibis: quod & circa Danubij exortum audiui, inquit Plinius, donec ueniatur ad fontem alueo appositum, ubi finitur id genus piscium. Hoc idem & in Lydia in stagno Nympharum tradunt. In Arcadia ad Phœneum aqua
3 profluit è saxis styx appellata: & esse pisces paruos in ea tradit Theophrastus lethales & ipsos, quòd non in alio genere mortiferorum fontium. In Africa feruentis aquæ lacus esse existimatur, in quo pisces & uiuere & natare dicuntur, & ad obiectum cibum assilire: ac si quis in frigidam eos inie-
B cerit, interire. Hactenus de piscibus dixisse abunde est: sequitur ut de cetis præcipiamus.

De cetis. Cap. CXCIII.

INter aquatilia peculiaris quædam natura cetaceo generi est, ut delphi- *Cete, cetus, κῆτος.* no, balenæ, & quæcunque alia ex iis fistulam habent: cũ & mare accipiãt quemadmodum pisces, pedibúsque careant, & cibum in humore capiant: aërem uero spirant ut terrestria, ut quodammodo terrestria sint & aquatilia. Hoc genus neque pilis integitur aliorum more, quæ animal generant, neque pedes habet ullos. Branchias non habent cete, sed fistula iis data à na- *Fistula, αὐλός.*
C tura est, qua humorem quem unà cum cibo recipiunt, eiicere possent, quem-
1 admodum pisces per branchias emittunt: ea uero prope cerebrum sita est, delphinis quidem à dorso, balenis uerò à fronte. Mammas habent cete in aquatili genere & lac: id quod in delphinis manifeste à nonnullis perspectum est. Delphinus testes habet intus conditos, & qui ad aluum nectuntur. Pulmonem habent omnia cetacea atque respirant: ideóque cum dormiunt, edita per summa æquoris fistula dormitant, (quà etiã spirant) pinnas suas mouendo leuiter. Et quidem uisus est delphinus dormire rostro emerso, ac stertere. Fel habent omnia, excepto uno delphino. Nullum ex iis oua habere cernitur, sed statim fœtum concipiunt, ex quo redacto in for- *Fœtũ, κύημα.* mam animal constat, quemadmodum homo & quadrupedes quæ animal
1 pariunt. Cocundi modus omni cetario generi idẽ qui piscibus est: supinis
D enim admotis partibus rem peragunt: nec parum multúmue temporis, sed mediocre in coitu ipso consumunt: & paulo quàm pisces diutius in coitu morantur. Cetacei, prope omnes, (quemadmodum pisces cartilaginei) minores pisces resupinati corripiunt: habent enim os subter: unde fit, ut periculum minores pisces facilius possint euadere: alioqui pauci admodũ seruarentur: quippe cum delphini celeritas atque edendi facultas mira esse uideatur. Beluæ omnes marinæ, quæ ingenti sunt mole, (exceptis canibus) & tardius se mouent & uisu sunt hebetiore. Duram habent carnem cetacea omnia & excrementosam, prauíque succi. Atque recens eorum caro, ni optime concoquatur, crudi succi plurimum in uenis congerit: senibúsq; cibus omnino inutilis habetur. Quamobrem ipsis sale cõditis fere in cibis

utimur: ita enim fit,ut alimentum quod ex ipsis in corpus digeritur, & te- E
nuius reddatur,concoctioníque & sanguini generãdo accommodatius.Iu
ba in iis uoluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Ara-
bia,tradit cetos sexcentorum pedum lõgitudinis in flumen Arabiæ intrasse:
pinguíque eius negotiatores & omnium piscium adipe camelos perun-
gere in eo situ,ut asilos ab his fugent odore.

1 Prope cerebrum, πρὸς τὸν ἐγκέφαλον: ita potius legendum censeo, quàm πρὸ, id est ante cerebrum, ex ipso Aristotele de delphino, qui non à fronte, sed à dorso fistulã gerit: quanquam lib. 4 de part. animalium, & de respirat. habetur non πρὸς, sed πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου, id est ante cerebrum.

De delphino & phocæna. Cap. CXCIIII.

F

Delphinus. Delphin. Delphis.

MAnsuetudine,amore,celeritate,forma atque robore, non in hoc tan 1
tum cetaceo,sed in omni marino genere, reliqua facile superat del-
phinus:plurima enim narrãtur indicia morum placidorum ac mitium, &
amoris quoque in pueros. Certum habẽt uocabulum, inquit Solinus, quo
accepto,uocanteis sequuntur:nam proprie Simones nominantur:nomén-
que Simonis omnes miro modo agnoscunt, malúntque ita appellari. Ho- 2
minis amicum animal delphinus,obuiam nauigiis uenit: alludit exultans,
certat etiam, & quanuis plena præterit uela. Et,ut cecinit Ouidius,

Vndique dant saltus, multáque aspergine rorant.
Emergúntque iterum,redeúntque sub æquora rursus:
Inque chori ludunt speciem,lasciuáque iactant G
Corpora:& acceptum patulis mare naribus efflant.

Velocissimum omnium animalium, nõ solum marinorum delphinus, sed
ocyor uolucre,acrior telo:ac nisi multum infra rostrum os illi foret medio
pene in uẽtre, nullus piscium celeritatem eius euaderet. sed affert moram
prouidentia naturæ: quia nisi resupini atque conuersi non corripiunt. Ce-
te est delphinus: neque branchias habet ut piscis, neque ouum, sed animal
generat,& fistulam ad dorsum gerit.Dorsum illi repandum, rostum simũ. 3
In dorso cultellata inest penna,qua uel crocodilum interimit:uel,ut inquit
Solinus,aculeatæ sunt spinę dorsuales:cum ira subiacet,inhorrescunt:cum
animi conquiescunt,quibusdam receptaculis operiuntur. H

Falcata illi nouissima cauda est:
Qualia dimidiæ sinuantur cornua lunæ.

Delphinus, inquit Aristoteles, stridet, non mugit, μύζει.

Lingua,contra aquatilium naturam,libera absolutáque & mobilis est, bre
uis atque lata, haud differens suillę.Pro uoce gemitus humano similis: ca-
ret enim labris quibus uocis aliquem possit articulũ afformare. Audit qui-
dem,sed nullis cauernis quæ uicem præstent aurium.Voces hominũ aqui-
lonis flatu celerius haurit:contrà,austro spirãte,auditus obstruitur.Et cum
olfactus quoque nullam partem sensoriam habeant manifestam, tamen sa
gaciter odorantur delphini. Mammas habet fœmina & lac, (animal enim
concipit ilico & creat,ut modo díximus)quas continet non parte superio-
re,sed in ima aluo prope genitale:nec modo quadrupedum,papillas conspi
cuas

A cuas habet,sed uelut alueolos quosdam humoris duos paulo in obliquum porrectos,utroque de latere singularem, è quibus lac fluit, quod ore catulorum sectantium parentem excipiatur: ídque iam à nonnullis manifeste perspectum est:neque tamen aliud animal,inquit Plinius, in cursu lambitur. Testes habet mas ultima conditos aluo prælongos, & penem à testiculis ad externa pertẽdentem,ut bos. Pulmonem habet delphinus & arteriã: proindéque respirat, & nõnihil uocis, uti modo diximus, potest promoue re.& dormiens rostrum fistulámq; exerit supra mare,ut spiret.Et iam quidem delphinum stertentem etiam nonnulli audiere:quamobrem delphinus retibus apprehensus,breui tempore strangulatur, ut qui spirandi facul tatem amiserit: & foris uero diutius uiuere potest mutiens & anhelans mo
B do cæterorum spirantium.Delphinus inter ea,quæ mare excipiũt pulmonémque habent,unus felle priuatus est. Meatus seminarios eodem modo habet delphinus,quo pisces serpentésque. Non spinas ut pisces,sed ossa habet delphinus. Coeunt delphini admotis supinis partibus,ut pisces:sed eorum coniunctio diuturnior est. Gestatur uterus decem mensibus. Partus æstate fit, nec alit ullo tempore alio: pariũt singulos magna ex parte, interdum tamen & binos. Adolescit celerius proles delphini: quippe qui annis decem ad summam perueniat magnitudinem. Sola carne uescitur delphinus.uiuit annis compluribus: cõstitit enim nonnullos uixisse annis uiginti quinque,alios etiam triginta: quod cognitum est præcisa à piscatoribus cauda:ut quos ita reddidissent mari,captos item agnoscerent, & temporis
C spatium scirent.Delphinus in Ponto magnus non est:quanquam extra ubi aliquantum processeris magni habentur. Abdũtur tricenis diebus circa canis ortum, occultantúrque incognito modo. Coniugati degunt delphini, mares cum fœminis.Solent in terram erumpere incerta de causa:& statim tellure tacta moriuntur,multóque ocyus fistula obturata.Cum male se habere sentiat delphinus,simia marina remedio illi est.Cũ delphinis pugnant hamiæ.Hominẽ non expauescit ut alienum:nec tantum hominis amicum animal delphinus,uerum & mulcentur musica,gaudent cãtibus tibiarum: ubicunq; symphonia est,gregibus aduentant.Circa Taprobanem autẽ duo delphinorum genera nasci feruntur:alterum ferum & inexpiabili immani *Aliàs,nec stamine* *tim.*
D tate piscato ribus infestum:alterum natura mansuetum. Delphini trãquillo mari lasciuientes flatum præsagiunt, ex qua ueniunt parte: iidem spargentes aquam turbato,tranquillitatem. Delphini & hippocampi cinis ex aqua illitus, lichenas & lepras tollit.exulceratione sequi debet curatio,quę perducit ad cicatricem.Quidam delphini iecur in fictili torrẽt, donec pinguitudo similitudine olei fluat:ac perungũt.Febrium circuitus tollit iecur delphini gustatũ ante accessiones. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus & cum uino potus: grauitati saporis occurritur tactis naribus unguento,aut odoribus,uel quoquo modo obturatis.Delphini adipe linamẽ ta accensa,excitãt uuluæ strangulatu oppressas. Nascitur in Ponto phocæna delphino similis: sed interest,quòd minor phocæna est,dorso ampliore, colore cœruleo.Partus quoque illi delphino similis: & lac habet ut delphi- *Phocæna.*

Tirsio. *Tursio.* *Torsio.*

nus:complures uero genus esse delphini opinantur. Delphinorum, inquit E
Plinius,similitudinem habent,qui uocantur tursiones. distant & tristitia
quidem aspectus: abest enim illa lasciuia:maxime tamen rostris canicula-
rum maleficentia assimilati.

1 De delphini mansuetudine amoréque & affectibus id genus aliis legas apud Aristotelem,Plinium,Ælianũ,Solinum & alios. 2 Hominis amicũ &c. Delphini φιλοπαιδία multis exemplis exprimitur à Plinio. 3 Dorsum illi repandum. Ouidius,

Corporéque & presso spinæ curuamine flecti
Incipit. Et lati rictus sunt.

4 Tursiones. Phocænam Theodorus tirsionem interpretatur.

De balena,orca & physetere. Cap. CXCV.

Balena. *φάλαινα.* *Musculus.*

CEtus quoque balena est:& fistulam non à dorso, sed à fronte gerit, per F
quam humorem,quam ore acceperat,reddit: qua & summa aqua in-
natantes in sublime nimbos efflat. Balenæ musculus quandoque prægraui
superciliorum pondere,obrutis eius oculis,infestãtia magnitudinem uada
prænatans demonstrat,oculorúmque uice fungitur. Mammas habet bale-
na & lac:& mammis nutrit fœtus,ut delphinus:& pulmonem,ideóque &
respirat:editáq; per summa æquoris fistula dormit, sicuti & cætera quæ fi-
stulam gerunt:nonnũquam uero etiam desilit in terram,solem passura ca-
lentem. Parit balena cum plurimum binos, magnáque ex parte singulos.
balenæ coagulo in lethargum uergentibus, ad olfactum utuntur. Balenę
in nostra maria penetrant,inquit Plinius. In Gaditano oceano nõ ante bru G
mam conspici eas tradunt: condi autem æstatis temporibus in quodam si-
Orca. nu placido & capaci,mire gaudentes ibi parere. Hoc scire orcam infestam 1
his beluã: cuius imago nulla repræsentatione,inquit Plinius, exprimi pos-
sit alia, quàm carnis immensæ dentibus truculentæ. Et Festus, orcæ, in-
quit,teretes sunt atque uniformi specie. irrumpunt ergo in secreta, ac bale
Balena. narum uitulos & fœtas etiamnum grauidas lacerant morsu: incursúq; seu
liburnicarum rostris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles,ad repugnandum
inertes,& pondere suo oneratæ, tunc quidem & utero graues, pariendíue
pœnis inualidæ,solum auxilium nouere in altũ profugere, & se toto defen
Orca. dere oceano. Contrà orcæ occurrere laborãt,seséque opponere,& cautium
angustiis trucidare,in uada urgẽre, saxis illidere. Spectantur ea prælia seu
mari ipso sibi irato,nullis in sinu uẽtis: fluctibus uero ad anhelitus ictúsq;, H
quantos nulli turbines uoluant. Ingentis magnitudinis orcam à Claudio
principe in portu Ostiensi oppugnatam narrat Plinius. Maximum animal
Balena. *Pistrix.* in Indico mari pistrix balena est: narrantur enim balenæ quaternûm iuge 2
Pristes. *πρίστις.* rum: pistrix ducenûm cubitorum. In Gallico oceano maximum animal 3
πρῆστις. physeter est,columnæ modo se attollens,altiórque nauium uelis,diluuiem
Physeter. *φυσητήρ.* quandam eructans,ut nimbosa illa alluuie plerunque deprimat alueos na-
uigantiũ. Physeteres cum flatum efflant,(ut inquit Strabo)apparet longius 4
intuentibus nebulosæ cuiusdam columnæ similitudo. Tubarum sonitu,
multiplici plausu,strepitúque id genus ingenti terrentur maxime.

ὄρυγες. 1 Orcam, &c. ὄρυγας habet Strabo inter cetacea: an iidẽ sint cum orcis, an sit liber mendosus?

A mendosus? 2 Iugerum continet pedes ducentos quadraginta. 3 Pistrix,&c. Pristes Aristoteli & Oppiano cete est: idem forsitan qui pistrix. Et in Vergiliano illo, de Scylla monstro, (-Postrema immani corpore pistrix.) In quibusdam exemplaribus habetur pristes: apud Oppianum habetur πρῆστις, sed legendum arbitror πρίστις. 4 Physeteres. φύσαλος ab Oppiano inter cete numeratur: an idẽ qui φυσητήρ? φύσαλος.

De aliis quibusdam marinis beluis & monstrosis. Cap. CXCVI.

1 SVnt & in mari beluæ, qui dromones uocantur: & qui melãthini, & ser- *Dromones.*
ræ, materiariæ serræ similitudinem gerentes. Sunt & effigie insolẽti nõ- *Melanthyni.* *Serræ.*
nullæ in Gaditano oceano, arbor intantũ uastis dispansa ramis, ut ex ea cau *Arbor.*
sa fretum nunquam intrasse credatur. Apparẽt & rotæ appellatæ à similitu *Rota.*
dine, quaternis distinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus utrinque
B claudentibus: adeo longis sunt hirsutæ spinis, ut hæ extra mare emineant.
reuersiones in orbem faciunt, unde nomẽ traxere. Grassatur aries ut latro: *Aries.*
& nunc grandium nauium in salo stantium occultatus umbra, si quẽ nan-
di uoluntas inuitet, expectat: nũc elato extra aquam capite, piscantiũ cym-
2 bas speculatur, occultúsque adnatans mergit. Sunt & alij piscium forma a-
rietes in beluarum quoque numero. In Santonum litore beluas nõnunquã
3 reciprocans destituit oceanus, inter reliquas elephantos & arietes candore *Elephantus.*
tantum cornibus assimilatis. Circa Corsicum & Sardoũ fretum hybernant *Aries.*
arietes, atque ex aqua eminentes spectantur: simul & delphini circa eos na
tant. Mas aries frontem alba uitta redimitam habet, diadematis in formã:
at fœmina quemadmodum gallinacei, quasdam uelut barbæ appendicu-
C las possident, sic ipsa cirros ex imo collo pendẽtes habet. In Indico mari ex-
eunt in terram pecori similes beluæ, pastæque radices fruticum, remeãt: &
quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur sata. *Beluæ marinæ, equi, asini,*
Leo quoque in his & pãthera, atque hyæna longe ferociores, quàm sint ter- *tauri.*
restres feræ. Cornuta etiam marina belua attollit cornua è mari sesquipe- *Leo.*
dalia fere, quæ ab his nomen traxit. Panthera in mari rubro nascitur, simi- *Panthera.*
lis terrestri pantheræ, colore & maculis orbiculatis. Castoridas Oppianus *Παρδάλις.* *Hyæna.*
4 inter cete recẽset. uocem hę querulam mœstámq; in littore dicuntur ede- *Cornuta.*
re: quam si forte audierit quispiam, mortem illi breui imminere prænun- *Castorides.*
ciat. Tyberio principi nũtiauit Olyssiponẽsium legatio, ob id missa, uisum *Triton.*
auditúmque in quodam specu concha canentem tritonẽ, qua nascitur for-
D ma: cui Vergilio authore,

Frons hominem præfert, in piscem desinit aluus.

Narrat autem Pausanias se tritonem in spectaculis Romanis uidisse, cuius
capitis coma, & colore, & quòd discriminari non potuisset, ranarum palu-
strium similis uidebatur: reliquum corpus squamis tenuibus inhorresce-
bat: branchiæ sub aures, nasus humano similis, os amplum, dentes ferini,
oculi glauci apparebant: manus habuit & digitos, unguésque cochlearum
testis non dissimiles: cauda eidem infra pectus & aluum, loco pedum
5 erat delphino similiter. Nereidum falsa opinio non est, squamis modo hi- *Nereides.*
spido corpore, etiam qua humanam effigiem habent: nanque harum uua
in Olyssiponensium spectata litore est: cuius morientis gannitum tristem

accolæ audiere longe. Et diuo Augusto legatus Galliæ complures in litore E
exanimes Nereidas scripsit. In eo quoq;, quod circa Taprobanam insulam mare est, cete existere muliebri facie fertur: iísque pro crinibus spinas esse.

Homo marinus.
Hunc inter beluas marinas numerat Plinius.

Authores habeo, inquit Plinius, in equestri ordine splendentes: uisum ab his in Gaditano oceano marinum hominem toto corpore absoluta similitudine, ascédere nauigia nocturnis temporibus, statímque degrauari quas insederat partes, & si diutius permaneat, etiam mergi. De differentiis animalium habentium sanguinem, quas communes, quásue proprias singula habent genera, dictum iam est.

Dromas. *Cursor.* *πρόβατα.* *Ouis.* *Pecus.* *Κριὸς.*

1 Dromonem hunc Plinianum diuersum esse arbitramur à dromade Aristotelico, quem Theodorus cursoré uocat: & gregalis piscis est: quanquã alio loco uidetur genus quoddã pisciũ significare potius, quàm speciem. 2 Arietes. πρόβατα hæc, id est oues F
uel pecus (opinor) uocat Oppianus, qui in alto mari in latibulis fere degunt, locũ raro mutantes. Arietis quoque meminit idem Oppianus, κριὸν uocat. 3 Elephãtos & arietes, &c. Ab his ἐλεφάντινον τάριχος, id est salsamentum elephãtinum dictum arbitror. 4 Tritonem. Nereidas & hominem quoque marinum, beluas marinas uocat Plinius. 5 Nereidas fingunt poetæ Nerei & Doridis filias, quas hoc modo depinxit Ouidius, -Quarum pars nare uidetur,
Pars in mole sedens uirides siccare capillos,
Pisce uehi quædam: facies non omnibus una:
Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER IX G

Continet animalium exanguium differentias, & priuatim insectorum.

De animalibus exanguibus. Cap. CXCVII.

Ἄναιμα, Exanguia.

Onsummata iam disputatione de toto animalium genere, quod sanguine præditũ est, quę reliqua nobis pars superest, absoluamus. Nunc igitur ordinem persequemur eorum, H
quæ sanguine carent: indéque ἄναιμα, id est exanguia dicta sunt: continent enim hæc non sanguiné, sed humorem alium qui sanguini proportione respondeat: qui in hoc animalium genere sit ultimum corporis alimentum, sicuti sanguis in iis quæ sanguine prædita sunt. Porro genera in hoc ordine plura sunt: primum genus insectorum est: secundum eorum quæ μαλάκια, id est mollia appellamus: tertiũ, quæ crustis tenuibus operiuntur, μαλακόστρακα, id est crustacea aut crustata dicta, ut cancrorum genus & locustarum: quartum, quæ silicea testa conclu-

Tria hæc ultima genera, piscium nomine uocauit Plin.

A ſa muniuntur, ὀστρακόδερμα dicuntur: quale genus concharum & oſtrearum
eſt. Cum animalia quæque ſanguinea partes tum interiores, tum exterio-
res ſuis quaſque appellatas nominibus habeant, genus quod ſanguine ca-
ret, pluribus uacat: iam enim uiſcera quæ cuique ſanguineo inſunt omnia,
nullum exangue quod habeat nouimus. Partes tamen ad uictum pertinen
tes omnia neceſſario habent, quanquam uarie, propter loca quibus cibum
recipiant: communes enim omni animalium generi partes ſunt, os, uẽter,
inteſtinum. Caput nõnullis indiſcretum eſt, ut cancris & iis quæ mollia di
cuntur: oculos habent maxima ex parte, exceptis teſtatis, omnia: linguam
quoque & dentes, ſed uarie, ut in unoquoque genere explicabimus. Horũ
etiam genus omne, quæ quidem pedibus fulciuntur, multipes eſt, nec ullũ
B fere quadrupes habetur: & cruſcula omnia, exceptis extremis, à latere affi-
guntur: & partim ſurſum uerſus flexũ habent, partim uero retrorſum ſub-
leſſa ſubtortáue uergunt: medij nanque pedes ſubinde ambigui ſunt, (quod
Græci ἐπαμφοτερίζειν dicunt) atque amplius in latus flectuntur. at uero tum
priora crura tum poſteriora retro flectunt. Omnium uero motus per dia-
metrum agitur, quomodo etiam ſubſiſtere ſolent. Neque ſanguinẽ (ut mo-
do diximus) neque omnem uiſcerum naturam ullum ex iis obtinet: nihil
etiam eorum, quorum gratia uiſcera habẽt animalia ſanguine prædita, da-
tum eiuſmodi animalibus eſt: non enim uenas hæc habent, non ueſicã, nõ
uſum ſpirandi: ſed tamẽ unũ quod cordi proportionetur, id habeãt neceſſe
eſt. Hoc in mollibus quidẽ & cruſtatis ea pars eſt, quę à nonnullis μύτις mu- Μύτις, Mutis.
C tisue appellatur: in teſtatis minus quidem patet, attamen in medio ſemper
quærendum hoc principium eſt: inſectis uero inter caput & uentris alueũ
eſt. Sanguis etiam quanquam iis deeſt, quod ſanguinis tamen proportio-
nale eſt: quódque eandem fere in genere exangui obtinet uim, quam ſan-
guis in compote illo ſanguinis, habet. Nullum ex iis quæ ſanguine carent
uel adipem habet uel ſeuum: quandoquidem ſanguis iis deeſt. Oſſe carent
exanguia omnia, ſed neque ſpinam habent ut piſces: aliud tamẽ quod pro-
portionale oſſium eſt, & quod ſua duritie molliorem corporis partem, hoc
eſt, carnem ſeruare poſſit, habent: uerùm hoc præſidium aliis intus eſt, aliis
foris: nam quæ cruſta operiuntur, ut cancri genúſque omne locuſtarum, &
quæ teſtata dicuntur, ut oſtreæ, his omnibus caro intus: terrenum autem il
D lud quod contineat & conſeruet, foris eſt. At uero animalia inſecta & mol
lia contrà quàm hæc, & modo inter ſe oppoſito conſtant: nihil enim oſſis,
nihil terreni habere diſcretum uidentur, quod dignum effatu ſit: ſed mol-
lia fere tota, carnoſa & tactui cedentia ſunt, naturã inter neruum & carnẽ
obtinentia: mollis enim ut caro eſt, ſed intendi poteſt ut neruus. Habent e-
tiam intus quod piſcium ſpinis proportionetur, ut ſepiæ quod ſepium uo-
cant: lolligines quod gladiolũ: at polypi nihil eiuſmodi habent. Inſecta cõ-
trà quàm hæc conſtant, ut modo diximus: quippe quæ nihil habẽt duri aut
mollis diſcretum: ſed dura toto corpore ſunt, duritie tali, ut oſſe carnoſio-
ra, carne magis oſſea terrenáque magis conſtent. Quæ ſanguine uacant, a-
nimalibus non idem membrorum ad generationem pertinẽtium modus:

ſed tum inter ſeipſa,tum etiam cum ſanguineis diſſident. Et plurima quidem coire apertum eſt:teſtacea uero an ulla coeant,incertũ eſt. meatus autem ſicci excrementi atque coitus omnibus quæ oua pariũt,idem ut in reliquis ouiparis habetur.Quin & interior ille meatus idem excremẽti & uuluæ eſt, tum in mollibus,tum etiam cruſtaceis: exanguium enim quædam ita ſexum habent utrunque,marem ſcilicet & fœminam,ut ſobolem eiuſdem generis procreare poſſint: alia procreant quidem,ſed non ſui generis prolem:ut quæ non ex coitu animalium prodeunt, ſed per ſe uel in animali,uel in terra,uel in ſtirpe,uel etiam in eorum ipſorum partibus,uel excrementis creantur : eadémque maris ac fœminę ſexu diſtincta ſunt:iis coeũtibus gignitur quidem aliquid,ſed ex quo nihil amplius gigni poſſit: uerbi gratia,coitu pediculorum, lendes dictæ procreantur: Pulicum genus uermiculorum oui ſpeciem referens:ex quibus nec ea quæ generarint, proueniunt:nec aliud ullum animal,ſed id quod ſunt, ſordes tantum perſiſtunt. Quod autem in uniuerſum dixerim, eorum aliis toto genere ſexus uterq; eſt,ut mollibus,ut cruſtatis:aliis maxima ex parte,ut generi inſectorũ. Eorum autem ipſorum quæ ex coitu cognatorum animalium gignũtur, ipſa quoque ſibi cognata progenerant.At uero quæ non ex coitu,ſed putri materia oriuntur,ea generant quidem,ſed genus diuerſum: quódque prodiit nec mas eſt nec fœmina, talia ſunt nonnulla in genere inſectorum.In exanguium genere,in iis quæ ex uermibus gignuntur contrà euenit,quàm quæ ex ouo,ut ſcilicet pars inferior maior inter initia ſit dum generantur:oculi & caput poſtea augeantur. Quæ ſanguine carent ex aquatilibus,nec natura calida ſunt,ea naſci in lacu non poſſunt:minus etiam in ſalſis aquis quæ [1] non ſunt potulentiores,gignuntur,ut teſtata,ut mollia, ut cruſtata:ſed ſtagnis marinis & iuxta amnium oſtia gigni ſolent.Quod uero ad ſenſus attinet:quæ mollia ſunt, & quæ cruſta operiuntur, atque etiam inſecta ſenſibus prædita eſſe omnibus conſtat:nam & uiſu & olfactu & guſtu:procul enim quandoque ſentiunt,& odore eſcarum partim allectata capiũtur,partim uero odorum quorundam ſuffitu fugiunt, ut inſecta quædam. Guſtus etiam ſimilis ratio eſt:interdum enim cibum perſequuntur diuerſum: nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur. Tactu uero ſentire, (quod etiam ante dixi) omnibus datum animantibus eſt: quæ autem ſiliceo tegmine operiuntur,olfactum guſtúmque habere conſtat, argumento eſcarum. De uiſu & auditu,quanquam nihil certi manifeſtíque habemus, quibuſdam tamen hos ſenſus ineſſe apparet:ungues enim ad ſtrepitum ſe ſubtrahere cernuntur,quoties ferramentum ſentiunt admoueri.Pectines quoque admoto digito dehiſcunt,mox comprimunt ſe ut cernentes: echini autem & tethe atque glandes olfactum minime habere uidentur. Et generatim quidẽ de exanguibus animalibus ſatis dictum eſt.

1 Minus etiam, &c. Ita Theodorus οὐδὲ τῶν ἁλμυρῶν ἐν τοῖς ποτιμωτέροις, ἀλλ' ἢ ὀλίγον, οἷον τὰ ὀστρακόδερμα,&c. Vetus interpres ita habet:neque erit aliquod animal in quo uincit ſalſedo in aqua dulci,niſi pauca,ſicut duræ teſtæ,&c.

De in-

A De insectis. Cap. CXCVIII.

Est inter exanguia insectorum genus amplissimũ, ut quod plures quàm alia complectitur species. Insecta uoco, quę (ut nomen ipsum declarat) incisuras parte sui uel supina uel prona, uel etiam utraque habent: nec ossem quicquam discretum aut carneum, sed quiddam inter hæc ipsa medium continent: quippe quæ corpore pariter intus forísque duro constent. Hoc genus multas & uarias complectitur species, ut modo diximus, quarum nonnullis quanuis cognatis, nomen nullum commune est inditum, cuiusmodi sunt apes, & reliqua similis formæ insecta: crabrones scilicet & uespæ eiusdémque generis alia quædam: item quibus pennæ uagina inclusæ continentur, (κολεόπτερα uocant) ut galeruca, carabus, cantharis, & reliqua generis eiusdem. Sunt item alia ex his pennata, ut apes: alia pennis carent, sed pedibus gradiuntur, ut centipedæ: alia utroque modo, ut formicæ: aliqua pennis & pedibus carẽtia, ut uermes terrestres. Omnium autẽ treis illas partes haberi constat, caput, uentris aluum, & quod inter hæc sitũ est, quale in cæteris pectus dorsúmque habetur: unum id quod interiacet magna ex parte est: quæ tamen sunt longa & multipeda, iis fere totidem sunt quæ interiacent, quot incisuræ: quæ nunc ceruicum loco, nunc pectorum atque alui præcincta separant membra tenui modo fistula cohærentia: aliquibus uero non tota incisura eas ambiente rugas, sed in aluo, uti diximus, aut superne tãtum, implicatis flexilibus uertebris. Oculi duri in omnibus fere patent, sed nullum ex his palpebrã habet. Ex cæteris uero partibus sensoriis nulla manifesta est, præterquam lingua: olfactus tamen sensum ea habere perspicuum est. cibum nanque sibi peculiarem uel eminus odore sentiunt, ut apes & culices quas κνῖπας uocant, mel. Sentiunt autẽ pręcincti ipso (ἐντέμα uocant) odores: & natiuo quodam sui corporis spiritu, qui à natura insitus est, non aduentitius. Linguam habent, qua & gustant & cibum attrahunt: hæc in nonnullis mollis infirmáque est, aliis dura & ualida: omnia enim quibus non in aluo aculeus est, linguam eiusmodi ueluti arma gerunt. Nec dentes habẽt quibus iuncta ea est, exceptis quibusdam paucis: nam & muscæ ea pertingentes cruorem mouent: & culices κώνωπες dicti eodem acrius pungunt. Dentes autem quædam insecta habent, quanquam alienos, neque aliorum animalium dentibus similes, ut apum muscarúmq; genus: quædam non habent, eorum scilicet quæ cibo utuntur humido. Insectorum enim complura non uictus tantum, sed armorum gratia dentes possident. Quibus igitur non in ore est aculeus, hæc dentes habent, cibi scilicet aut conficiendi aut capiendi admouendíque gratia, ut formicæ, & id genus alia. Ad hæc antennæ, id est, cornicula ignaua nonnullis ante oculos prætenduntur, ut papilioni & carabo: quæ autem in hoc genere, uolucrum sortiuntur naturam, iis præter cætera membra, pennæ quædam membraneæ siccæ annexæ sunt, quibus uolant, quæ neque fissæ sunt neque caulem habent ueluti auium pennæ. Sunt autem aliis binæ, ut muscis, aliis quaternæ, utroque scilicet latere binæ, ut apibus. Quaternas gerunt, quæ aut grandiora sunt, aut aculeo in aluo armantur: quæ scilicet pabuli causa necesse

Margin notes: Insecta, ἔντομα. — Ventris aluum, τὸ περὶ τὴν κοιλίαν κύτος. — Antennæ. Cornicula ignaua. κέραια.

Marginal letters: B, C, D; 1

habeant euagari, quæ & corpulentiam habent leuiorem, ut apes, & reliqua E
generis eiusdem. Binas uero habent quæ aut minora sunt, aut aculeum in priore parte gerunt, ex iis scilicet quæ pabuli causa uagantur, ut musca, tabanus, culex: quæ autem parua sunt & uitam stabilem agunt, multis quidé fulciuntur pennis ut apes, sed crusta pennas obtectas gerunt, uelut melolonthæ, & cætera id genus insecta, scilicet ut pennarũ uires integras tueantur. Ex uolucribus itaque ipsis alia membranas ipsas quibus uolant, crusta (quam ἔλυτρον uocant Græci) superueniente quasi uagina inclusas gerunt: unde & κολεόπτερα, id est uaginipennes dicuntur, ut scarabeus: alia detectas habent, ἀνέλυτρα dicta, ut apes. uaginipennis illius ordinis nullum est, quod aculeum habet: sed neque ulli aculeus in aluo cui pennæ binæ. Geritur etenim aculeus aliis parte priore, aliis posteriore: aut enim ore aut aluo extrema aculeos habent pleraque insectorum: & uel intus conditos, ut apes & uespæ, uel extra prominentes, ut scorpio: uropigium caudámue non habét fere (præter unum scorpionem inquit Plinius) idque in causa est quòd quę uolucres sunt, tanquam nauigium temone priuatum in uolatu agitentur, & quocunque fors tulerit, impingant. Multipeda sunt omnia, quæ saltem pedibus fulciuntur: uarie tamen pedum numerum sortiũtur: quę enim corpore sunt longiore & plures habent incisuras, ea numero pręcipue superãt, ut iulorum genus: quibus autem pedes pauciores, hęc uolucres fere sunt, ut pedum inopia adiumento pennarum compensetur. Pedes priores nonnulla ex iis longiores habent, quibus abstergant oculis incidentem molestiam atque arceant: quod & muscas facere uidemus & apes, & reliqua generis G
eiusdem, quæ scilicet oculos habent duriores. Posteriores etiã mediis longiores, ut ambulent melius, & attollantur facilius de terra cum uel auolare uel salire libet: quæ nanque saliunt, hæc uel crura posteriora habent maiora, uel gubernaculis quibusdam saltui accommodatis fulciuntur retro curuatis, ut crura quadrupedum. Atque iis omnibus pedes seni, iis etiam quorum nixu saliunt connumeratis. Quæ hunc numerum pedum excessere, ut plerique uermes, non infra duodenos habent: aliqua uero & centenos: numerus quidem impar nulli est. Partes corporis pronæ in iis omnibus differunt à supinis, sicut uel in cæteris animãtibus est: cute omnia circundãtur, sed admodum tenui. Partes insectorum exteriores has esse, atque in hunc modum se habere constat. H

ἔλυτρον. κολεόπτερα, Vaginipennes. Ἀνέλυτρα. Aculeus, κέντρον.

Maiora, μείζω longiora uertit Theodorus.

πτηνὰ, ὁλόπτερα.

1 Quæ in hoc genere uolucrum sortiuntur naturam, πτηνὰ dicuntur, & ὁλόπτερα nonnunquam Aristoteli.

De partibus insectorum interioribus. Cap. CXCIX.

QVod autem pro carne in his habetur, id nec testæ naturam imitatur (ὀστρακώδης dicunt) neque illi simile est, quod in testaceis genus carnis continetur: sed mediam quandã inter hæc refert naturam: nihil enim habent duri aut mollis discretum, uti diximus, sed dura toto corpore sunt duritie tali, ut osse carnosiora, carne magis ossea terrenáque magis cõstent. Quamobrem his non spinam, non os, non aliquid sepio simile, non testam

A testam ambientem,neque terrenum aliquod durum,quod iis proportione respondeat,natura dedit: ipsum enim corpus se sua duritia tueri potest & seruare,nec est quod aliunde muniri desideret.Plinius hęc ita retulit,Insecta non uidentur neruos habere,nec ossa,nec spinas,nec cartilaginem, nec pinguia,nec carnes,nec crustam quidem fragilem,ut quædam marina,nec quæ iure dicatur cutis, sed mediæ cuiusdam inter hæc omnia naturæ corpus,aréti simile,neruo mollius, in reliquis partibus siccius uerius quàm durius.Et hoc solum his est,nec prætera aliud: nihil intus, nisi admodũ paucis,intestinum implicatum.Hæc Plinius.Partes autẽ quæ ad cibum administrant,non pari ratione datæ omnibus sunt: alia enim linguam intra os continent,ut formicæ: alia foris gerũt uelut promuscidem fungosam & cauam,ut ea simul & gustare & cibum trahere possint. Patet hoc in muscarũ B genere & apum & omnium generis eiusdem:necnõ asili & tabani eodem spectant:atque iis quidẽ lingua,siue promuscis pro aculeo habetur: omnia nanque quibus non in aluo aculeus est,linguam eiusmodi ueluti arma gerunt.Linguam hanc in quibusdam excipit intestinum rectum simplex ad ostium usque excremẽti porrectum: in quibusdam hoc retortum in anfractum est.Sunt etiam quæ uentrem ori adiunctum, intestinúmque à uẽtre reuolutum habeanr,ut quæ cum edatiora maioráque sint,conceptaculum cibi obtineãt copiosioris.Viscus nullum in his,nullum pingue,sicut neque in cæteris quæ sanguine carent.Pars uero illa quæ cordi proportione respõdet,inter caput & alueum est:quæ etsi magna ex parre simplex est,tamẽ in 1 nõnullis multiplex est,ut iulis & similibus prælongis:quo fit ut præcisa ui- C uere possint. Fœminis in hoc genere membrum quod pro uulua habetur, fissum iuxta intestina positum est,in quo fœtus generatur.Patet hoc in locustis & reliquis quorum magnitudo aliqua est,&natura coitum recipiat: maxima enim pars generis insecti perexigua est: ideóq; & eorum uteri incerti ignotíue propter corporis exiguitatem. Fœminæ inter ea quæ coeunt insecta,maxima ex parte maiores suis maribus euadunt,ut Phalangia.

1 Præcisa,&c.Insecti diuulsi,inquit Aristoteles,uiuit cum pectore tum caput tum alueus:& sine eo caput auulsum uiuere non potest.

De insectorum generatione & interitu. Cap. CC.

D PRocreãtur insecta quædam per coitum & ex animalibus generis eiusdem,ut phalangia & aranei ex phalangiis & araneis:ut bruci, locustæ, cicadæ.Sunt autem quæ coeunt quidem & generant, quædam etiam animal,uerum non sui generis animal,sed uermiculos tantũ,ut muscæ & genera papilionum:neque eadem hæc ex animalibus procreantur, sed ex putrescente humido aut sicco:ut pulices,muscæ,cãtharides. Quædam nec ex animalibus nascuntur neque coeunt: ut culices & uermiculi nonnulli, & plura eiusmodi genera,sed sponte prouenĩũt.Horum uero alia ex rore qui in frondibus est,uidelicet uerno tempore,ut natura fert,sæpe tamen & hyberno quoties tranquillum australéque tempus diutius constitit.Item alia ex cœno aut fimo putrescente oriũtur:alia in lignis aut stirpium aut cæsis:

alia in animalium pilis,alia in excrementis,aut iam excretis,aut adhuc intra animantem contentis,ut quæ lumbrici appellantur.quinetiã in iis quę putredinem nullam posse recipere existimantur,nasci animalia nouimus, ut culicum genus quoddam ex fece aceti,& uermes in niue uetustiore: omnibus autem prope dixerim,quæ sponte procreantur,uel siccis humescẽtibus,uel humidis siccessentibus nascuntur. Insecta auersa coeunt, deinde id quod minus est superuenit maius,hoc est,mas fœminam (inter ea enim quæ coeunt insecta,fœminæ maxima ex parte maiores suis maribus euadunt,uti modo diximus)nec mas in fœminam genitale ullum inserere mẽbrum,more animalium cæterorum uidetur, sed fœminam sursum in marem meatum quendam reflectere conspectum in pluribus est, qui in nonnullis maior quàm proportione totius corporis esse uidetur,cum ipsa parua admodum sit:sed sunt etiam in quibus minor existit.Planum hoc fuerit si muscas coitu uenereo copulatas diuiseris.Tardo etiam quę coiuerint seiunguntur digressu:diu nanque copulatio eorum durat,quòd in iis quæ in nostro conspectu uersantur facile patet:uerbi causa, in muscis & scarabeis, phalangiis & si quid eius generis coire solet.Insecta hyberno tempore coeunt,& serenis austrinísque diebus nascuntur ea quæ se abdere non solent ut muscæ,formicę:breui à coitu pariunt maxima sui parte quæ solẽt coire. uermem autem omnia faciũt,excepto genere quodam papilionum, quod durum quiddã simile cartamo,id est cnici semini producit, sed intus fluidum.E quibusdam qui ex coitu prognati sunt uermibus, neque ea quæ generarint proueniũt animalia,sed nec aliud ullum animal:sed id quod sunt sordes tantum persistũt,ut pulicum & pediculorum fœtus: è uermibus uero ipsis ex quibus gignitur animal, non parte aliqua sicut ex ouis, animal creatur,sed totus uermis accrescit, & particulatim discretus formatur in speciem destinati animalis.Eadem uero gignẽdi ratio omnium est quæ ex uermibus ortum habent, siue ex coitu animalium uermes, siue sine coitu prodiêre.uerbi gratia:nascuntur papiliones ex erucis. Erucæ ex uirentibus foliis,maximéque ex brassica.Primum minus quid milio consistit in folio: mox uermiculi inde contrahuntur:aucti deinde intra triduum, erucę paruæ afformantur:postea uero auctæ motu cessant, suáque forma immutantur,appellantúrque tãtisper chrysallides,quasi aurelias dixeris,& duro intectæ putamine sunt:ad tactum autem immobiles araneosis quibusdã obductę(quę etenim ex erucarum numero è uermibus gignuntur,aranea inuolutæ magna ex parte principio exeunt)nõ os,nõ aliud ex membris quod conspicuum sit,possident.Vermium uero ipsorum alij hoc intra se habent unde incrementum ipsis nutriendis accedat, ut uermes,apum & uesparũ: alij deforis capiunt,ut erucæ & cæterorum nonnulli uermium. Itaque primum dũ erucæ sunt,cibo alũtur atque excremẽtum emittunt:at uero cum in aurelias dictas transierint,nihil uel gustant uel excernunt. Longo post tempore,putamine obrupto euolant inde animalia pennigera, quos papiliones uocamus. Omne autem hoc uermiculi genus,ubi suæ magnitudinis finem receperit,cum scilicet aurelia appellatur,quasi ouum efficitur,& oui

Margin notes: E, F, G, H; χρυσαλλίς. Aurelia.; Papilio.

A oui obtinet facultatem:indurescit enim putamem eorum,& tantisper immota redduntur:quod etiam in uermiculis apum & uesparum nõ secus atque in erucis apertum est:& in cæteris quoque omnibus quæ non coitu generantur,uel in lanis uel aliis huiusce modi, atque etiam in aquis. Omnia enim post uermis naturam,motu cessant,& putamine obarescunt: mox rupto putamine exit ueluti ex ouo animal,tertia mutatione finem accipiens generationis, idque pennatum magna ex parte est: colorem uero à sua eruca trahunt quæcunque ex erucis orta sunt. Hæc eadem gignendi ratio (ut dixi)cæterorum etiam est quæ ex uermibus consistunt, ut apum,uesparum & crabronũ, scarabeorum atque aliorum id genus omnium. Eorum quæ ex uermibus gignũtur contrà quàm eorum quæ ex ouis, pars inferior maior inter initia fit,oculi & caput postea augentur. Tempus generatio-B nis insectorum à principio ad finẽ usq; maximæ fere parti septenariis ternis describitur aut quaternis.Culicum & uermiformis generis parti plurimę,ter septeni dies attributi sunt:iis uero quæ sui generis animal procreãt quater septeni magna ex parte:septem ex iis ab initu, concretio uermis & consummatio uendicat sibi:reliquis tribus septenis incubant atque excludunt,ea scilicet quæ suo procreant fœtu ut araneus,aut id genus aliud: mutationis uero & transitus in figuras alias,trinis aut quadrinis diebus, parti maximę peraguntur,sicuti in morbis quoque dies decretorius euenit.Talis insectorum generatio est.Pereunt striatis contortísque membris, ut senectute genus maiorum animalium moritur,quę pennata ex iis sunt,pen-C nis etiam contractis autumno fere moriuntur:tabani quidem uel aqua intercute oculorum cæci intereunt.

De uictu insectorum,uoce, ualetudinéque & aliis quibusdam affectibus. Cap. CCI.

INsecta animalia quibus dentes omniuora sunt: quibus autem lingua tãtum,humore undique eliquando sua lingua uescũtur: quorũ alia etiam omniuora sunt,quibus scilicet gustus omnium saporum est,ut muscæ: alia sanguiuora,ut tabani,asili:alia succis plantarum & fructuum uiuunt. Apis una nullis putidis assidet,nec utitur alio cibo quàm dulci.Formicę nihil uenantur,sed ab aliis iam parata colligunt.Aranei nihil conficiunt neque re-D condunt,sed cibum solo uenatu sibi acquirũt.Apes nihil uenantur,sed ipsę sibi cibaria faciunt atque recondunt:mel enim cibus earum est.Insecta humorem,non potus,sed cibi gratia assumunt.Omne insectorum genus minimo alimento contentum est,& prope sibi ipsa sufficiunt, non tam corporis exiguitate quàm frigiditate, uti Aristoteli placet. Insectis animalibus neque uocis, neque locutionis ulla facultas,sed sonus tantũ iis spiritu interiore mouetur,non exteriore:nullum enim ex iis spirat: omnia uero in eo genere membrana septo cincturæúe qua incisura est subdita,sonant attritu spiritus interioris.Insecta pene omnia hyeme conduntur,præter ea quæ uitam in domiciliis cum hominibus agant: quæque prius intereant quàm annuum tempus excedant.Latent hæc hyeme, alia diutius,alia quãdiu al-

gor uehemens est, ut apes. Conduntur autem quæque locis apricis abdita, E & ubi sibi cubile constituere tutius solent. Senectutem etiam exuunt insecta quædam, ut silpha, & ea quorum pennæ uagina continentur, ut Scarabæi. Et omnia quidem ubi iam factum est quod gigni debuerit, exuunt, ut iam dictũ est. Nam ut partui ouiparo cortex, sic uermiculariæ proli operculum circunrumpitur, æque & apibus & locustis & aliis nonnullis. Insectorum maxima pars eo tempore ualet quo gigni solet, uidelicet cum annus humidus & tepidus est. Intereũt omnia insecta tacta ex oleo: sed celerrime si capite illito exponantur soli. Conglomerantur ex iis nõnulla ut sese tuto inflexu seruare possint: quæcunque scilicet prolixo corpore sunt. Quæ autem glomerari nequeant, contrahunt se in incisuras, quod patet cum tãguntur, uelut ea quæ canthari uocãtur: ubi enim metuerint, motu cessant, F totóque corpore indurescunt.

De insectorum generibus, quæ fauos sibi extruant, ut de apibus, atque id genus aliis. Cap. CCII.

INsectorum genus quoddam est nomine adhuc uacans quo uno comprehendatur, sed formam suarum partium cognatam omnium referens, uidelicet ea quæ fauos faciunt, ut apes & reliqua similis formæ insecta: quorum genera nouem numero sunt. Sex illa ex his gregalia, apes, reges apum: fuci qui inter apes degunt, uespæ, crabrones, & teuthredones: solitaria uerò reliqua tria, sirenis maior, sirenis minor, & quem bombylium uocant. Sed inter insecta omnia principatus apibus, & iure præcipua admiratio, solis G ex eo genere hominum causa genitis, inquit Plinius. Mella contrahunt succúmque dulcissimum ac saluberrimum, fauos confingunt & ceras, rempublicam habent: concilia priuatim, ac duces gregatim: & quod maxime mirum sit, mores habent. Genera apum plura: optimum, quæ breues, uariæ, & in rotunditate compactiles sunt: secundum, quæ longæ & crabronibus uespísue similes: tertium, qui φώρ, id est fur nuncupatur: quartum, fucus: (nam & hæc inter apes numerantur.) Duo item principum regúmue genera: alterum rufum fuluúmue, (πυῤῥὸν Græci uocant) quod præstantius est, alterum nigrum magísque uarium. Duplo amplius hoc genus ape utili: & pars à præcincto inferior longitudine proportionem habet sesquialteram: uocantúrque à nõnullis matres apum, utpote originis authores. Aculeum H apes possident, fuci eo carent, reges ducésque habent, sed non utũtur: quocirca eos carere aculeo nonnulli existimant. Hæc Aristoteles. Tria ducum genera fecere quidam, ut refert M. Varro, nigrum, rubrum & uarium. Menecrates duo statuit, nigrum & uarium: melior nigro uarius, ita ut expediat mellario cum duo sint eadem aluo, interficere nigrum, quem scit cum altero rege esse seditiosum, & corrumpere aluum. Sunt reges apum, ut Columella prodidit, maiores paulo & oblongi magis quàm cæteræ apes, rectioribus cruribus, sed minus amplis, pinnis pulchri coloris, & nitidi leuésque, ac sine pilo, sine spiculo, nisi quis forte pleniorem quasi capillum quẽ in uentre gerunt, aculeum putet, quo & ipso tamen ad nocendum non utuntur

Apis. Μέλισσα. *Apũ genera.* *Ducũ genera.* *Matres apum. Μητέρες μελισσῶν.* *Reges apum.*

A utuntur: quidam etiam infusci atque hirsuti reperiuntur, quorum pro habitu damnabis ingenium,

> Nanque duæ regum facies, duo corpora, plenis
> Alter erit maculis auro squalentibus ardens,
> Et rutilis clarus squamis, insignis & ore.

Atque hic maxime probatur, qui est melior: nam deterior sordido sputo similis tam fœdus est, -quàm puluere ab alto

> Cum uenit, & sicco terram spuit ore uiator. Et,
> -Ille horridus alter
> Desidia, latámque trahens inglorius aluum.

Regibus omnibus, inquit Plinius, forma semper egregia, & duplo quàm cę
B teris maior: pennæ breuiores, crura recta, ingressus celsior: in fronte macula quodam diademate candicans: multum etiam nitore à uulgo defferunt. Mira plebei circa eum obediētia: cum procedit, unà est totum examen: circáque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur: & se quæque proximam cupit esse, & in officio conspici gaudet. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit similis exhortanti, solus immunis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Non unus in quoque examine dux tantummodo est, sed plures, ut Aristoteles author est: peritq; examen, si duces uel non satis habeantur, uel plures quàm satis: distrahunt enim examen. Plinius uero, Reges, inquit, plures inchoātur ne desint: postea ex his soboles cum adulta esse cœpit, concordi suffragio teterrimos ne- *Aliàs, deterrimos.*
C cant, ne distrahant agmina. Reges nunquam prodeunt foras, uel, ut pascantur, uel alia causa, nisi uniuersa cum plebe, ut cum migratur: tunc enim reliquæ omnes circa ipsum glomerantur, uti modo diximus. Et ubicunque ille consedit, ibi cunctarum castra sunt. Et si cum pergunt, rex ipse forte aberrarit, omnes inquirere odoratúque sagaci persequi ducem donec inueniāt, accepimus: gestari etiam eum à plebe, cum uolare non potest: & si perierit, omnes interire: uel si aliquandiu manserint, fauos quidē conficere, sed mel nullum: nec fieri posse, quin breui omnes pereant. Semperq; duce prehenso totum tenetur agmen, amisso dilabitur, migrántq; ad alios. Esse utique sine rege non possunt: inuitæ autem interimunt eos cum plures fuere. Fuci magnitudine duces æmulantur, inquit Aristoteles: quòd si aculeum quo- *Fessum, inquit Plinius, humeris sublevantes validius fatigatū ex toto portant.* *Fucus, κηφήν.*
D que haberent, duces utiq; essent: & Columella, Fucus, inquit, genus est amplioris incrementi similimum apis. Plinius quoque, Maiores sunt apibus fuci, & sine aculeo, uelut imperfectæ apes. Quamobrem cum ea sint magnitudine, alueis aliqua intertexunt nonnulli, qùo apes subire possint: fuci autem ut grandiores nequeant. Manent fuci magna temporis parte in alueis: (neque enim hoc genus nisi uere conspicitur:) cúmque exeunt, efferunt sese fusim in sublime gyróque uolitanr, & quasi exercitium faciunt: quod ubi satis iam fecerint, redeunt domum & epulis perfruuntur. Gigni fucos seorsum dicitur, si dux uiuit: sed si obiit, in apum loculamentis oriri ex ipsis apibus, atq; hos fieri animosiores: quocirca aculeatos uocari, quanuis aculeo careant: animo nanque feriendi, non potestate hoc meruerunt. *Aculeatos, κεντρωτάς.*

Fuci,inquit Aristoteles,nullum est inter apes munus,sed, ut ait Vergilius, E
ignauum fucus pecus & immune,sine industria fauis assidens: nam neque
alimenta congerit,& ab aliis inuecta consumit: uerum si pauci adsunt fu-
ci,nonnihil præstant commodi : reddunt enim apes in opere solicitiores.
Sunt tamen qui fucos & per se fingere fauos eodem in alueo, & cum api-
bus negotium conficiendi faui partiri dicant: uerum mellificandi nullam
habere facultatem: sed uesci tum eos, tum eorum pullos melle quod apes
fecerint. Hæc fere Aristoteles : ueruntamen , ut Columella author est, ad
procreationem sobolis cōferre aliquid hi fuci uidentur: insidentes semini-
bus,quibus apes figurantur.Itaque ad fouendam & educandam nouā pro-
lem,familiarius admittuntur:exclusis deinde pullis extra tecta proturban-
tur.Et Plinius,Sunt autem fuci,inquit,sine aculeo imperfectæ apes, nouis- F
simæque à fessis & iam emeritis inchoatæ, serotinus fœtus, & quasi serui-
tia uerarum apum. Quamobrem imperant iis, primósque in opera expel-
lunt,tardanteis sine clementia puniunt: neque in opere tantum, sed in fœ-
tu quoque adiuuant eas, multum ad calorem conferente turba : certe quo
maior fuerit multitudo, eò maior fiet examinum prouentus . Cum mella
cœperint maturescere,abigunt eos,multæ singulos aggressæ trucidant. Et
si prouentus desperatur,tunc & fucos abigunt. Proprium furibus genus es
se aliqui existimauere,inter apes grandissimis,sed nigris, aluóque quàm a-
pis utilis ampliore, ita appellatis, quia furtim deuorent mella . Furis sicuti
& fuci nullum est in apum opere munus,sed cæteris quibuscum uiuūt, in- G
iuriam faciunt: nam fur ipse si quādo in alienos fauos surripere ingressum
potuerit,adeo in satietatem repletur ut nequeat auolare , sed ante alueum
uolutetur.Itaque non impune semper hæc faciunt: nam deprehensi inter-
dum à bonis apibus occiduntur,sicuti & fuci. Apes unicolores magis sunt
quàm crabrones aut uespæ. Optimæ breues uariæque & in rotunditatem
compactiles:deteriores longę,crabronibus uespísue similes:etiamnum de-
terrimæ ex iis pilosæ. Minores illæ officiosiores maioribus sunt: pennæ his
detritæ, color nigricans, & quasi combustæ essent. At maiores nitidæ ue- 2
nustæque sunt more otiosarum mulierum. Peripateticæ sectæ cōditor Ari
stoteles in iis libris quos de animalibus conscripsit , apum siue examinum
genera complura demonstrat : earúmque alias uastas sed glomerosas, eas-
démque nigras & hirsutas alas habentes: alias minores quidem, sed æque H
rotundas & infusci coloris, horridáque pili: alias magis exiguas, nec tam ro
tundas,sed obesas tamē & latas,coloris meliusculi:nonnullas minimas gra
cilésque & acuti aluei , ex aureolo uarias atque leues . Eiúsque authorita-
tem sequens Vergilius, maxime probat paruulas, oblongas, leues, nitidas,

Ardentes auro,& paribus lita corpora guttis,

moribus etiam placidis: nam quanto grandior apis, atque etiam rotūdior,
tanto peior: si uero & senior, maxime pessima est. Hæc Columella . Diffe-
runt inter se apes parentibus natæ urbanis,& quæ rustico montanóque ui-
ctu educatis prodierint: sunt enim syluestres horridiores aspectu,& iracū-
diores & minores, sed opere ac labore præstantiores. In Ponto sunt quædā
albæ,

Φώρ, fur.

Fur, inquit Varro, qui uocatur ab aliis fucus, lato uētre.

Apes.

A albæ,quæ bis in menſe mella faciunt. Apud Themiſciram circa Thermo-
doontem amnem apes tam in terra quàm in alueis faciunt fauos, qui parũ
admodum ceræ contineant,& mel craſſius reddant. Fauus ipſe leuis atque
æquabilis eſt,quem non ſemper,ſed hybernis tẽpotibus tantũ conſtruunt:
copia enim in eo tractu eſt hederæ, quæ hyeme floreat, unde apes mel ca-
piant. Ad Amyſum urbem conuehitur à locis ſuperioribus mel cãdidum, *Mel candidũ.*
craſſũmque maiorem in modum, quod apes faciũt in arboribus ſine fauo,
quale etiam fieri in Ponto cognitum eſt.Sunt etiam apes quæ fauos ſub ter
ra triplici ordine faciant,in quibus mel eſt, uermis nullus: uerum nec faui
omnes eiuſmodi ſunt,nec apes ita omnes confingunt.

1 Nanque duæ,&c. Ex Vergilio hæc: quanquam uidetur hic Columella nonnul
B las notas attribuere regibus apum,quas Vergilius apibus ipſis. 2 Quaſi combu-
ſtæ, Theodorus dorſum repandum legit: ſed nos hunc locum ita reddidimus tum ex
Græca lectione,tum ex ueteri interprete conſentientibus.

Ratio operis & uita apum. Cap. CCIII.

SEd perquam uaria in earum operatione & uita,ratio eſt:apes enim fere
cum alueum receperint mundum,primum fauos cõſtruunt,ceram fin-
gunt,hoc eſt,domos cellásque faciunt: deinde ſobolem, poſtea mella. Pri-
mum itaque conſtruere incipiunt fauos,deferẽtes ex floribus, atque etiam
ex arboribus lachrymas,ſalice & ulmo,& aliis quæ glutinum pariunt.Híſ-
C que pauimentum & alueum ipſum intus totum,ut quodã tectorio illinũt, *κώνωσις,uel*
1 ne beſtiolæ nocuæ ſubeãt.Vocant hoc opus apiarij κώνωσιν,id eſt tectorium: *κώνησις.*
aditus etiam ſi ampliores ſint quàm pro fabricæ ratione,obſtruentes coar-
2 ctant.Fauos deinde effingunt multi cauatos è cera:primum in quibus ipſæ *Fauus,κηρίον.*
gignantur:deinde in quibus reges dicti & fuci(quanquam ſunt qui fucos,
ut dictum eſt:& per ſe fingere fauos in eodem alueo, & cum apibus nego-
tium conficiendi faui partiri dicant)ſuos certe ſemper componũt apes: ſed
regum cum fœtus largior eſt,fucorum autem cum copia mellis ſperatur.
Fauos regum ſuis ſimiles faciunt,qui parui ſunt: fucorum autem minores
quàm ſuos: & quandoque finguntur ſeorſum per ſe faui fucorum: ſed ma-
gna ex parte inter fauos apum inſerũtur.In fauis cellæ omnes(quæ & locu-
lamenta dixeris & loculos)tam mellariæ quàm ſobolariæ gemino ſunt o-
D ſtio:uno enim eodémque interſcepto,& baſi duæ ſibi iunguntur cellæ mo- *Cellæ.*
do poculi gemini,altera intus,altera foris. Sũtq; loculi ipſi fucorũ amplio- *Loculamenta.*
3 res. Cellam facit apis ex angulis totidem,quot habet ipſa pedes (quot geo- *Loculi.* *Θυρίδες.*
metræ ἑξάγωνον fieri in orbe rotundo oſtendunt)ut plurimum loci includãt. *κύτταροι.*
Cellæ quę parietibus principiíſue fauorũ proximæ ſunt, arctiores & melle
uacuæ gemino aut triplici uerſu:pleniores autem ſunt faui,quibus plus ce-
ræ obducitur.Ad oſtium ipſum aluei,prima aditus pars illita eſt ex mitye, *Μίτυς.*
quòd uelut excremẽtum purgamentúmue ceræ eſt, bene nigrum acríſque *Commoſis.*
odoris:medetur hoc plagis,& huiuſcemodi ſuppurationibus. Proximũ ab
eo tectoreũ cruſtáue piſſocerus: leuius hoc quàm mitys, minúsq; medica- *Πισσόκηρος.*
mentoſum.Hęc Ariſtoteles.Plinius uero,fores,inquit,latiores circũſtruũt. *Picatus cereus*

Mitys. Prima fundamenta operis mityn uocant periti: secunda pissoceron, tertia E
propolin inter coria cerásque, magni ad medicamina usus: mitys crusta est 4
prima saporis amari: pissoceros super eam uenit picantium modo ceu dilu- 5
Pissoceros. tior, ceræ initium plerunque è mitiori gummi: propolis crassioris iam ma-
Propolis. teriæ additis floribus, nondum tamen cera, sed fauorum stabilimentum
Mitys. qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus obstruūtur, odore etiamnum graui,
ut qua plerique pro galbano utantur. Propolin uocant, inquit Varro, è quo 6
faciunt ad foramen introitus protectum in aluum maxime æstate: quam
rem etiam nomine eodem medici utuntur in emplastris: propter quam
rem etiam carius in sacra uia quàm mel uenit. De propoli Dioscorides hæc
prodidit, In aluearum foribus inuenitur propolis, sua natura ceræ aspectu 7
similis. Eligenda est flaua, odorata, & styracem referens, in uehementi ari- F
ditate mollis, & masticheş in modum ductilis. Fauos itaque primum in-
tus, ut dictum iam est, conficiunt apes: mox collocant fœtum ore emitten-
tes suo, uti iis placet qui censent aliunde prolis primordia conuehi (de ge-
neratione nanque earum uaria sententia est.) Deinde cibi causa mellifi-
cant, ore euomentes in cellas: mel enim apibus tum æstate tum hyeme in
cibo est: sed præter hoc conuehunt recondúntque alterum quoque ciba-
rij genus, cui durities ceræ proxima, quòd Sandaracan nonnulli appel- 8
Σανδαράκη. lant: alij Erithacen, alij Cerinthum. Hic erit apum, dum operantur, cibus,
Erithace. qui sæpe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse amari so-
Ἐριθάκη, uel ῥιθάκη. poris, ut Plinius docuit. Gignitur autem rore uerno, & arborum succo G
Cerinthus. gummi modo: Africi minor, Austri flatu nigrior, Aquilonibus melior &
Κήρινθος. rubens. Erithacen uocant, inquit Varro, quos fauos extremos inter se con-
Erithace. glutinant: quod est aliud melius propoli, itaque in hoc uim esse illiciendi.
Quocirca examen ubi uolunt considere, cum ramum aliámue quam rem
Cerinthus. oblinunt hoc, admisto apiastro. Cerinthum Aristoteles melle quidem de-
teriorem esse scribit, at dulcedine prope ficus. Congerunt hoc apes suis cru
ribus, ut & ceram. Carnem nullius animalis tangunt apes, nec opsoniū ap-
petunt: mortuis ne floribus quidem, non modo corporibus insidunt. Apis
insectorū una nullis putidis assidet: nec utitur alio cibo quàm dulci: aquā
etiam libentissime haurit, qua sinceri clarissimíque fontes scaturiunt. Gau
dere plausu atque sonitu apes uidentur, quapropter tinnitu æris aut fictilis
conuocari eas in alueum aiunt: quanquam incertum est an audiant: & uo- H
luptaténe, an formidine ita faciant. Hyeme conduntur, adeo ut nec cibum
sibi appositum gustare uideantur. Et si qua erepserit, ieiuna spectatur uētre
translucente, nullóque penitus contento quod manifestum sit. Cōduntur
à Vergiliarum occasu usque ad uer inquit Aristoteles: Plinius autem, latēt
ultra exortum, ait, adeo nō ad ueris initium, nec ut quisque in Italia de al-
ueis existimat: ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores. Colu-
mella, post confectam, inquit, brumam diebus fere quadraginta, quicquid
est repositi mellis (nisi liberalius à curatore relictum sit) consumunt apes:
& sæpe etiam uacuatis ceris usq; in ortū Arcturi, qui est ab idibus Februa-
riis, ieiunæ fauis accubantes torpent more serpentū, & quiete sua spiritum
conseruant.

A conſeruant. Poſt hoc tẽpus cum diei permittit hillaritas, procedere audent
in paſcua: nam ab ęquinoctio uerno ſine cunctatione iam paſſim uagãtur,
& idoneos ad fœtum decerpunt flores atque intra tecta comportant. Duo-
dequinquageſimo die ab æquinoctio uerno, cum ſit uergiliarum exortus,
circa v. idus Maij incipiunt examina uiribus & numero augeri. Singulis
deinde muneribus ſe diſtribuunt apes, ut aliæ ex floribus conuehant: aliæ
mel, aliæ erithacen, aliæ extruant & poliant fauos: aliæ aquam importẽt ad
cellas, & cum melle temperent. Gerulæ ſecundos flatus captant: iuxta ue-
ro terram uolant in aduerſo flatu uepribus hebetato. Nullum his tempus
certum conſuetũmque eſt quo operari incipiant: ſed ſi rebus abundent ne-
ceſſariis, benéque degunt, æſtiuo potiſſimum tempore opus aggrediuntur,
B & quandiu ſerenum ſit aſſidue operantur: nullúſque cum per cælũ licuit,
otio perit dies. Socias quoque otioſas & deſides ac minus parcas pellere, in
more apibus eſt. Apum ſeniores intus operantur: hirtioréſque moræ do-
meſticæ ratione ſunt: adoleſcentes foris negotium exercent, & ea quæ res
exigit portant, leuioréſque ſunt, labore hirſutie detrita. Præſagiúntque a-
pes & hyemem & imbres: cuius rei indicium eſt, quòd non uolant: ſed ſe-
reno adhuc, in alueo uolutãtur: quo apiarij hyemem expectant. Tempore
matutino omnes ſilent, donec una gemino aut triplici bombo excitet o-
mnes: tum uniuerſæ ad opus prouolant. Cúmque redierint, primum item
tumultuant, paulatímque minus ſubinde ſtrepunt, dum una circũuolitan-
C do ſuſurret, quaſi dormiendũ præcipiat: tum repente omnes conticeſcunt.
Dignoſcitur examen ualere ſuſurri frequentia, & exeundi ingrediendíque
agilitate: hilaritate præterea & nitore ſanitas æſtimatur. Cum migrandum
eſt, uox ſolitaria & peculiaris quædam aliquot ante diebus intus mittitur:
& biduo aut triduo paucę circa alueum uolant. Ab exortu autem uergilia-
rum ad ſolſtitium, quod fit ultimo menſe Iunio, ut tradit Columella, fere
examinãtnr alui: quo tempore uehementius cuſtodiri debẽt, ne nouæ ſobo
les diffugiant. Vita apum anni ſex: nõnullæ etiam ſeptem poſſunt comple-
plere. Quòd ſi examẽ nouem aut decem annos durauerit, proſpere actum
eſſe exiſtimatur. Efferunt foras uita in alueo defunctos: & cætera mundiſſi-
mum omnium hoc animal eſt. Amoliũtur omnia è medio, nullæque inter
opera ſpurcitiæ iacent. quin & excrementa operantiũ intus, ne longius re-
D cedant, unum congeſta in locum, turbidis diebus, & operis otio egerunt.
Sæpenumero & cum alui neceſſitas eſt, auolãt: & in ſeceſſu reddunt excre-
mentum, quoniam male oleat. Oderũt autẽ non ſolum fœdos odores, ſed
etiam unguentorũ delitias: ex quo fit ut homines his delibutos percutiãt.

1 *Κόνιαι*: an *κώνιαι* potius? Melliginem, ni fallor, hoc uocat Plinius. 2 Fauos deinde, &c. Fauus, inquit Varro, eſt quẽ fingunt multi cauatum è cera. 3 Cellã facit apis. Plinius, Hæ, inquit, cellarum minimę, ſed ipſi (fuci ſcilicet) maiores apibus. An forraſſe fauos intelligit, non loculamẽta ipſa? 4 Myrin, aliàs, commoſin, atque ita uertit Theodorus pro mitye, inter coria ceráſque, id eſt, inter priores illas cruſtas & fauos. 5 Prima, aliàs, nigra. uaria hic notatur lectio pliniana. Populi, inquit Plinius, ferunt in foliis gurram, ex qua apes propolim faciũt. 6 Propolim uocãt. Videtur Varro hoc nomine duplicia illa Ariſtotelis, aut triplicia Plinij fundamenta cõ-

Melligo.

Commoſis.

plecti. Hæc Claymond. 7 φύσει κηρώδης, id est (ut equidem arbitror) substantia ceræ simili, uel aspectu similis ceræ. 8 ἐριθάκη, σιθάκη quandoque uocatur, nisi mendosa sunt Aristotelica exemplaria. E

De generatione apum. Cap. CCIIII.

DE generatione apum uaria sententia est: magnáque inter eruditos & subtilis quæstio fuit: alij enim eas parere & coire negant: (apum enim coitus uisus est nunquam) sed ex floribus quibusdam deportare fœturam existimant. Sūt qui fucorum quidem fœturam comportari è floribus illis arbitrentur, sed apum generi ortum præstari à ducibus hoc argumēto referunt, quod fucorum fœtus editur etiam sine duce, apum nunquam. Aliqui per coitum agi opinantur, marésque esse fucos, fœminas uero apes esse contendunt: alij contrà, apes mares esse, fucos fœminas opinantur. In tāta rei huiusce ambiguitate, cum non satis adhuc explorata, quæ in earū generatione eueniant, habeamus, rationi interim fides adhibenda est: præsertim cum quæ afferuntur, conueniant cum iis quæ sensu percipiuntur. Duces uel absque coitu generāt & seipsos & apes: apes deinde fucos procreāt, ipsi uero fuci nihil insuper generant: sed in ternario numero finem generatio recipit. Et cum cæteræ in concauis imísque fauorum proueniant, duces subter ad fauum pendentes oriuntur. Fiunt autem schadones optimæ (sobolem dico) cum mellificatur: fœtu posito, apes incubant auium more. Fœtus apum & fucorum, ex quo uermiculi fiunt qui in apes fucósque trāscunt, candidus est: primordium regum colore cernitur fuluo, corpulentia mellis crassioris, magnitudine ilico proxima suæ futuræ soboli: nec primū ex eo uermiculus gignitur, sed statim apis, ut aiunt. Vermiculus dum paruus est, iacet in fauo obliquus: post deinde, sua ipse facultate se erigit, cibúmque capit, & fauo ita adhæret, ut retineri uideatur. Schadonibus dum membrana inuoluuntur, & pedes & alæ innascuntur: atque sub ea specie, cum scilicet formæ liniamenta receperint, nymphæ appellantur: iam neq; cibum præterea capiunt, neque ullum alui reddunt excrementum: sed coerciti & contracti quiescunt, nec ullo pacto se mouēt, usque dum species destinata perficiatur. Et cum iam ad finem generationis uenerunt, rupta qua cinguntur membrana, euolant. Peragitur autem fœtus intra XLV diem: non apum tantum, sed & crabronū & uesparum fœtus cum iam formæ liniamenta cœperint, eodem modo nymphæ dicuntur. Stercus quandiu sit, uermis emittit: postmodum non nisi perfectæ, (ut modo dixi) prodierint. Nouellæ istæ tertio quam prodierint die, statim negotium ineunt, si cibus suppetat. Humido uere melior fœtus, ut sicco mel copiosius.

[Margin: 1 (beside "subtilis quæstio"); 2 (beside "comportari è floribus"); F; G; H]

Schadon.

Rex statī mellei coloris, inquit Plinius: Statim penniger, Plinius.

Nymphæ.

Nympha.

1 Varia sententia est, &c. Ambiguitatem hanc quæstionémque pluribus uerbis explicat Aristot. lib. 3 de generat. animalium. 2 Sunt qui fucorū, &c. Plinius, Sunt qui apes in totum amissas reparari putent, uentribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Vergilius, iuuencorum corpore exanimato: sicut equorum uespas atque crabrones, sicut asinorum scarabeos.

A De morbis apum, & iis quæ aliàs inimica sunt apibus.
Cap. CCV.

PEreunt apes tum aliis casibus, tum uero cum multi principes orti partē quisque secum quò libuit, abducat: nascuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores, quæ cæteras fugant, œstrus uocatur hoc malum, ab eo quod exagitet, neque patiatur examina conquiescere. Quin & morbos suapte natura sentiunt: index eorum tristitia torpēs, sicuti hilaritate & nitore sanitas æstimatur, ut modo diximus: ægrotant potissimum cum sylua flores æruginosos tulerit, atque etiam temporibus siccis. Aliud morbi genus quasi otium quoddam & ueternitas apum incidit, cum fœdo aluei odore. Vitiari fauos aiunt ex aranea, nisi suis fauis incubent apes & concoquant: B quòd si ita se cōtinere potuerint, ut incubitu perseuerent, efficietur aranea illis ueluti alimentum: sin minus, pereunt toti faui. Gignuntur in iis quę uitiantur uermiculi, qui mox pennis subnatis euolant. Apibus etiam bestiolæ quædam in alueis innascuntur, quæ fauis officiant: ut uermiculus, quem 1 alij clerum, alij pyrautam uocant: hic ueluti araneam facit in fauo. Nascuntur hi in pauimento, è quibus crescentibus, uelut aranea alueo toti obducitur, & faui carie pereunt. Obest & alia quædam bestiola similis hepiolo, qui lucernarum luminibus aduolat. Hæc lanuginosum quiddam parit, nec aculeo ab apibus stimulatur, sed tantum fumo abigitur. Erucæ quoque nascuntur in alueis teredines dictæ, quas apes non insectantur. Papilio etiam C ignauus, inquit Plinius, & inhonoratus luminibus accēsis aduolans, pestifer: nec uno modo. nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur. Et Columella, Papiliones enecentur, inquit, qui plerunque inter aluos morantes, apibus exitio sunt: nam & ceras erodunt, & stercore suo uermes progenerāt, quos aluorum tineas appellamus. Inter caniculæ & arcturi exortum cauendum erit, ne apes intercipiantur uiolentia crabronum, qui ante aluearia plerunque obsidiantur prodeuntibus. Cum eximuntur mella, apes abigi fumo utilissimum, ne irascantur, aut ipsæ auidæ uorent.

Oestrus. *Sanitatis aut morborum in apibus signa explicat Varro luculenter.* *Clerus, κλῆρος* *Pyrauta, πυραύστης.* *Hepiolus.* *Teredines, τερηδόνες.* *Teredines.* *Tineæ.* *Et Vergil. lib. 4 Georg. tineas uocat.*

1 Quem alij clerum, &c. De clero ita habetur apud Plinium, Est in fauis quibusdam qui uocatur clerus amaræ duritia ceræ, cum fœtum inde non eduxere morbo D aut ignauia, aut infœcunditate naturali, hic est abortus apum: iterum, Sunt & operis morbi cum fauos non explent, cleron uocant. Verum aliter utrunque locū legit Claimondus ex uetustis exemplaribus consentientibus: in priore loco, clauum: in posteriore, clarum, non clerum.

De melle. Cap. CCVI.

EX floribus ceras fieri prodidere Aristoteles atque Celsus, ex matutino rore mella. Quæ ubi collegēre apes, ore euomunt in cellas: & melle, uno alteróue ad summum die cellas replent: omnino ante uergiliarum exortum, mel non fit. Crascescit autem mel, concoctum iam tempore. initio enim ut aqua dilutum est, & primis diebus sine crassitudine cernitur, & feruet ut mustum séque purgat: quòd si exemptum eo tempore sit, crassitu *Mel, μέλι.*

dine caret: tum uicesimo maxime die spissatur, mox obducitur tenui mem E
brana, quæ feruoris ipsius spuma concrescit. Indicium perfectionis in sapore potissimum est. dulcius enim quod crassius. Porro inuenitur in plantarum foliis floribúsque, quod neque succus eorum, neque fructus, neque pars, sed eiusdem sit naturæ cum rore. Non tamē assidue hoc nec copiose, ut ille, prouenit: sed maxime syderum ortu, præcipuéque in ipso syrio explendescente fit: nec omnino prius uergiliarum exortu (ut diximus) sublu canis temporibus. Itaque tum prima aurora, folia arborum melle roscida inueniuntur: ac si qui matutino sub diuo fuere, unctas liquore uestes, capillúmque concretum sentiunt. E fronde ac pabulis potus hic liquor, & in utercolos congestus apum: (ore enim uomunt, ut diximus) ad hæc succo flo F
rum corruptus, & alueis maceratus, totiésque mutatus, magnam tamen cælestis naturæ uoluptatem affert. De apibus, inquit Seneca, non satis constat, utrum succum ex floribus ducant, qui protinus mel sit: an quæ collegerunt in hunc saporem mixtura quadā & proprietate spiritus sui mutent. ut quibusdam enim placet, non faciendi mellis scientia illis est, sed colligēdi. Hoc uero nobis cōstat, materiam ex qua mel gignitur, eiusdem cum rore generis esse: uidetur autem ex plantis è quibus colligitur, nonnihil ad eius probitatem uitiúmue accedere: tāto quoque meliorē qualitatem capere mel, quanto iucundiore sit materia cera confecta. In quodam Ponti tractu, & in Sardinia, ubi ex absinthio apes mel colligunt, amarum gignitur. Tantúmque pabulum refert, ut quibusdam in locis mella quoque uenena- G
ta fiant. Heracleæ in Ponto, quibusdam annis, perniciosissima existūt: nec dixere authores è quibus floribus ea fierent. Nos trademus, inquit Plinius, quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum appellata Ægolethron: huius flores concipiunt noxium uirus aquoso uere marcescentes: ita fit, ut non omnibus annis sentiatur hoc malum. Aliud genus in eodem Ponto, gente Samnorum mellis, quod ab

Mænomenon mel. insania quam gignit mænomenon uocant: id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent syluæ. Et in Perside, & in Mauritaniæ Cæsariensis Getulia, contermina Massesulis uenenati faui gignuntur. Præstantissimum gignitur mel, ubi thymi copia est, aliarúmque tum herbarum tū fru r
ticum, quæ natura calida siccáque constent. Quod ex huiusce generis colligitur plantis, tenuioribus partibus constat: quo fit, ut & facile in bilem uer- H
tatur, in calidis saltem corporibus, & acrimoniæ quiddam in se habeat, quæ aluum citet. Summa quidem bonitatis, natione cōstat: optimum hyblæum 2
ex Sicilia, Thasium aut certe Atticum: mox quod è Cycladibus affertur & Isthmo. Mel quoque & in aliis regionibus optimum conficitur: sed quod, cum ab incolis ob eius exiguitatem absumatur totum, in alia loca nō perfertur: eóque fit, ut minus celebre scriptoribus habeatur. In quocunque ta-

Mel anthinū. men tractu terna sunt mellis genera: uernum, ex floribus constructo fauo, quod ideo uocatur anthinum. Alterum genus est mellis æstiui, quod ideo

Horæum mel. uocatur horæum à tempestiuitate præcipua ipso syrio explendescente, post solstitium diebus triginta fere: nam ab exortu syderis cuiuscunque, sed nobilium

A bilium maxime, aut cælestis arcus si nō sequantur imbres, sed ros tepescat solis radiis, medicamenta non mella gignuntur, oculis, ulceribus, internísque uisceribus, dona cælestia. Quòd si seruetur hoc syrio oriente, casúque congruat in eundem diem, (ut sæpe) Veneris aut Iouis Mercuriíue exortus: non alia suauitas uísque mortalium malis à morte uocandis, quàm diuini nectaris fiat. Tertium genus mellis minime probatum, syluestre, quod ericeum uocant: conuehitur post primos autumni imbres, cum erica sola floret in syluis, ob id arenoso simile. Gignitur id maxime arcturi exortu, à pridie idus Sepembris. Hæc Plinius. Varro quoque, Eximendorum, inquit, fauorum primum tempus esse putant, uergiliarum exortum. Secūdum æstate exacta antequam totus exoriatur arcturus. Tertium post uergiliarum occasum. Præstantissimum, ut ait Dioscorides, uernum, deinde æstiuum. hybernum uero deterrimum est: ut quod iusto crassius est. Aristoteles uero mellis cōficiendi duo tempora prodit, uer atque autumnum. Sed uernum, inquit, suauius, candidius & omnino præstantius autumnali est. Rufum deformius faui uicio redditur: quippe quod perinde ut uinum à uase uicietur: probatur mel, cui est color aureus. Quòd autem albicat, nō syncero thymo confectum est: sed id oculis atque ulceribus cōmodius applicatur. Mellis natura, inquit Galenus, acrimoniam dulcedini cōiunctam habet: ut præstātissimum id iudicetur, quod notis hisce duabus insigne sit. Colligitur enim & mel tum ex plantis aliis, tum etiam ex Cytiso, quod dulcedine uel cum Attico certet, aut etiam superet, acrimonia tamen careat, statímque gustātes auertat: atque si paulo liberalius capiatur, nauseam cōcitet: præcipua igitur bonitatis argumenta hinc sumuntur. Sequēs probatio à colore, substantia & odore. Quod enim colore fuluo est, & odore suaui, tum purum adeo ut totum pelluceat, ac gustanti subacre, tum substātia nec plane crassa nec liquida: præterea tam sibi cohærēs, ut si digito attollatur, continuum sibi nec intercisum ad humum defluat longissima quasi linea sibi continuatum, id omnium est optimum. Si uero abrumpitur, nec demissum ad terram usque continuitatē seruat, id crassius iusto est, aut tenuius, aut partes habet non usquequaque similes: deprehendas autem id si diligentius inspicias, aut crassitudines aut humiditates habere innatanteis, quæ nec inter se sint similes, nec etiam toti. Itaque ad ceræ naturā propius D accedit mel quod & crassius est, & cui tales quædam partes innatant crassiores. Excrementosum uero ac perfici concoquíque difficilius, tum quod totum humidum est, tum in quo multæ in partibus sparsæ apparēt humoris guttæ. Porro in quo uel ceræ qualitas uel propolis, uel id genus alia gustu deprehēditur, adeo non est optimum, ut etiam malum sit. Quippe nullam penitus alterius cuiusquam rei insignem in se continere qualitatē debet. Quocirca quod thymum plane redolet, non probo, inquit Galenus: quanquam non ignoro à quibusdam id laudari: eóque fieri ut nonnulli uēditores incisa thyma post illi iniiciant, quo id redoleat, uideatúrq; optimū. Ipse tamen quod tam improbe thymum olet, non laudo: multóque minus si iniectum thymum sit: quod tamen exiguam quandam qualitatem odo-

Mel syluestre. *Mel ericeum.*

B 3

C *Mellis optimi notæ.*

re gustúue præfert,id nō uitupero. Malum item mel iudicatur, quod inter coquendum multam egerit spumam:quo etiā diutius coqui debebit:optimum uero, ut breuissimo tempore coquitur, ita minimū spumæ euomit. Non omnibus similiter hominibus,æqualis ex melle gignitur bilis copia: siquidem qui iam in flore sunt,potissimū si calidiore natura sint, ac uitam degant laboriosam,in iis totum mel uertitur in flauam bilem:senibus uero & quibuscunque pituitosam naturam habentibus,admodum est accommodum:utpote quibus non in bilem,sed in sanguinem conuertatur.Postu lat nāque quò in sanguinis naturam mutetur,naturam hominis frigidam, ætatémque frigidam:sicuti in iis qui calida natura sunt, & ætate florētibus prompte in bilem uertitur: nō ab re igitur censuit Hippocrates mel biliosis naturis non esse ex usu,ut pote qui calidiore sint temperie. Ad eundem modum morbis quoque quos amara excitauit bilis,mel inimicum esse,nō solum Hippocrates,sed etiam omnes medici affirmant: sicuti & iis qui ex pituita nascuntur amicum:unóque uerbo,calidis quidem corporibus, siue ea naturæ ratione,siue morbi,siue ætatis,siue temporis anni, siue regionis, siue conditionis uitæ talia sint,bili generandæ causam præbere. Abstinendum itaque quoad fieri potest in hecticis febribus à melle est (atque idcirco etiam à mulsa)quippe protinus uertitur in bilem, & ficciores acriorésq; caloris febres reddit. Aliàs uero,ubi uenter siccus frigidúsque sit,dandum uberius unà cum lacte mel est,sed detracta prius spuma, quo & minus sit excrementosum,& magis nutriat. Quinetiam mel ipsum despumatū percoctúmue per se,optimum nutrimentū frigido uentriculo est,ita ut calido aduersissimum:adeo ut nihil frigido corpori melle potius expetere, neque ad calidum magis respuere oporteat.Ergo plurimum huic affectui,uentriculo inquam frigido,pro nutrimento mel optimum est:sed quod prius super prunas ex quercu uiteúe ad summum candētes, aut ligna omnino arida(quæ etiam acapua Græci uocant) fuerit decoctum, & accurate despumatum:quod ipsum tamen(quod omnium dulcissimum est) si plurimum percoquere uelis,ex dulcissimo reddideris amarissimum:coctione nanque amarescit mel,sicuti & uetustate : nā inueteratum mel amarius redditur. Proinde quod bimum est uetustiori præfertur,sicuti & recētiori . Exsiccat mel calfacítque secundo ordine: insignem habet abstergendi uim, aluum ciet,ora uenarum aperit,in sordida ulcera sinúsque utiliter infunditur. Coctum minus acre mordáxque efficitur : minus aluum mouet, carnem glutinat.Et mellis præterea natura talis est,ut putrescere corpora nō sinat: fau cibus,tonsillis,anginis,omnibúsque oris desideriis,collutū gargarizatúmue utilissimum.Iam uero peripneumonicis,pleureticis,decoctum:auxiliatur tussi,urinam ciet,à serpente percussis medetur:& contra uenena fungo rum, & rabiosi canis morsus linctum aut potum proficit . Crudum tamen aluum inflat , tussim lacessit, fastidium creat:quamobrem despumati usus aptior est.Mel auribus instillatum,cum rosaceo,ut inquit Plinius, ut uero Dioscorides cum fossili sale trito,aurium sonitui & dolori prodest.Lendes & fœda capitis animalia necat: & oculis per se inutile aliqui arbitrantur:

Mel despumatum.

Quomodo coqui debeat mel docet Galenus lib. 4 de sanitate tuenda.

A rursus quidā angulos exulceratos melle tangi suadent. Diximus mellis uenenati genera: contra quod utuntur melle in quo apes sint mortuæ. Idē potum in uino remedio est uitiorū, quæ cibo piscium gignuntur. Mel item utilissimum oculis & auribus, in quo sunt apes mortuæ. Est in iis quæ circa Hircaniam sunt regionibus bestiola quædam uolucris (anthredonē appellant) ape paulo minor, cætera multum similis, quæ in montanis plurimum uictitat, floribúsque omnis generis alitur. In cauis autem saxis, aut arborū latebris fauos sibi construit, succúmque nobilissimum ibi cogit: qui dulcedine melli nostro haud multum cedat. *Anthredon.*

1 Aliarúmque cum herbarum tum fruticum, &c. Quæ herbæ, qui frutices, quæq; arbores in apiariis conserendæ sint, ut mel fiat quàm probatissimum, docēt rei rusticæ scriptores, ac in primis Palladius. 2 Optimum hyblęum, &c. Plinius: Atticę regionis hic, & Siculæ, Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydne. Mel corsicū, inquit Plinius, asperrimum habetur. 3 Aliter lib. 5 histor. animalium habetur: melius mel
B autumnale est, nisi forte mendosa sint exemplaria.

De cera & propoli. Cap. CCVII.

Mellis naturæ adnexa cera est. Fit expressis fauis, sed ante purificatis aqua. Omnis cera mollit, calfacit, modicéque explet corpora, recens melior. Vt uero Galenus docet, mediam habet temperaturā calfacientium, refrigerantium, humectantium & exsiccantium: éstque aliorū medicaminum calidorum frigidorúmque ueluti materia: crassiorum est partium, atque emplastica, forísque imposita concoquendi uim habet exiguā quandam atque imbecillē & calidam. Et ut Paulus tradit, uim habet abstergen-
C di. Datur in sorbitione dysentericis: fauíque ipsi in pulte alicæ prius tostæ. Aduersatur lactis naturæ: ac milij magnitudine x. grana ceræ hausta lac in nutricibus non patiuntur coagulari, uti tradit Dioscorides: ut uero Plinius, non patiuntur coagulari lac in stomacho. Cera optima (Dioscoridi) est subfulua, subpinguis, odorata, & halitum quendam melleum referens & pura, natione Pōtica aut Cretica. Secunda bonitas cādidæ, & quæ sua natura pin
1 guis est. Hæc Dioscorides. Plinio uero authore, optima est quæ punica uocatur, & medicinis utilissima: proxima quæ fulua, odorísque mellei pura, nationéque Pontica: deinde Cretica (plurimū enim ex propoli habet) post has Corsica: quoniam ex buxo fit, & habere aliquantum uim medicaminis
D putatur. Nigrescit cera addito chartarum cinere: sicut anchusa admixta rubet: uariósque in colores pigmentis trahitur, ad reddendas similitudines & innumeros mortalium usus. De propoli diximus in natura apum: calfacit secundo ordine, aut inchoante tertio, leuiter abstergit, euocat aculeos, & omnia infixa corpori extrahit. In ueteri tussi suffita iuuat, lichenas admota tollit, dura concoquit, dolores neruorum mulcet, ulceráque desperātia cicatrice includit. Deligenda propolis, uti modo diximus, flaua, odorata, styracem referens, & in uehementi ariditate mollis ac quæ mastiches in morem ductilis sit.

Cera, κηρός. Quomodo fiat ex fauis cera, docet Plinius lib. 21.

Propolis.

1 Candida, ἐκλευκος. Cera candida quomodo fieri debeat, docet Dioscorides: & quomodo Pontica, Plinius.

De uespis, crabronibus & tenthredone. Cap. CCVIII. E

Vespæ, σφῆκες. COgnatorum apibus animalium, ut uesparũ crabronúmque, quod ad
Crabrones. generationem pertinet, similis quodãmodo ratio est: generatione ue-
Ἀνθρῆναι. ro coeundo inter se funguntur matrices: uisus est enim sæpe eorum coitus. Crabrones & uespę si duce amisso aberrauerint, fauos suæ proli constituũt, 1 crabrones in sublimi, uespæ in cauernis: sed si habeãt ducẽ, sub terra nidificant. Cellis sexangulis fauos extruunt omnes, ut apes: nõ ex cera, sed ex materia corticea quadã & areneosa, longe tamen magis politus fauus crabronum quam uesparum est. Non in omnibus cellis simul inest & æquabilis fœtus, sed inæqualis & barbarus (inquit Plinius) & in aliis iam grandiusculus, ut uel queat uolare, aliis in nympha est, aliis adhuc in uermiculo. Excrementum uermiculis tantum, ut & in apum genere est: & manet fœtus im- F mobilis cum in nympha est, & mẽbrana uelatur: apes unicolores sunt ma-
Vespa, σφήξ. gis quàm crabrones & uespæ. Porro uesparum duo sunt genera, alterum
Vespa fera. ferum, alterum placidius. Ferum illud genus rarũ est, nascens in montibus, 2 & pariens non sub terra, sed in quercu, grãdius, porrectius, nigrius, uarium etiã aculeatúmque est: aculeo enim maiore quàm ex portione sui corporis spiculatur. Viuit hoc genus toto anno: & quidẽ tẽpore hyberno, quercu cę- 3 sa euolare spectatur. Exigit hyemem in latebra, & semper in materie arbo-
Vespa mitior. ribúsue uersatur. Sunt eius aliæ matrices, aliæ operariæ, ut & in altero genere quod placidius est. Sunt enim huius quoque duo genera: alterum duces, quas matrices appellant, alterum operariæ, maiores mitiorésq; duces sunt. 4 Ætas operariarum annum non cõplet, sed omnes hyeme inualescente mo G riuntur: quod ea re constat, quia hyeme incipiente stupescãt: bruma autem nullæ omnino appareãt: duces uero qui matrices uocantur, tota hyeme uisuntur, atque sub terra latitant. Plerique enim cum per hyemem ararẽt aut
Matrix, uel foderent, matrices uiderunt, operarias nemo. Est autem matrix latior, pon
dux uesparum. derosior, crassior & maior quàm uespa: uolatúque haud plurimum ualet: præ pondere enim sui corporis, uolare longius nequit: quo fit, ut semper in uesparijs sedeant effingentes fauos, & munere fungentes cellatio. Insunt porro matrices nuncupatæ in uespariis plurimis: sed aculeatæ sint, necne ambigitur. Videntur tamen & ipsæ, ut apum duces, gerere quidẽ aculeum,
Fuci uesparũ. sed non extringere aut ferire. Vesparum autem aliæ carent aculeo, ut fuci, aliæ habent: minores imbecilliorésque sunt quæ carent, neque se uindicãt H repugnántue. Contrà, quæ habent maiores, robustæ atque pugnaces, quas nonnulli mares appellant: fœminas uero eas quæ carẽt. Pleræque ex iis quę aculeum gerunt, amittere eum putantur hyeme instante: sed nobis hactenus uidere non contigit. Si uespam ex pedibus cœperis, bombilaréque siueris, aduolant quæ aculeo carent: quod non faciunt quæ aculeatæ sunt. Itaque argumento quidam hoc utuntur, ut alteræ mares sint, alteræ fœminæ. Et ferarum nonnullę coire uisæ sunt: & alteram gerere aculeum cõstitit: sed de altera incertum est. Et ex cæteris quoque coire nonnullæ uisæ sunt: sed an ambæ aculeo careant, an habeant: uel altera habeat, altera careat, nondum exploratum est. Sed fœtus tamen non partu prouenire uidetur:

A detur: statim enim auctior quàm partus uespæ patiatur, existit. Vespæ tem
poribus siccis, locísque asperis potius oriuntur: ortus sub terra agitur, uti di
5 ximus. Est autem ortus uesparum talis. Duces ubi locum sibi sub terra op-
6 portunum delegerunt, fauos ineunte æstate confingunt: & uespeta siue cel Vespeta,
7 lulas paruas (σφηκωνὰς uocant Græci) constituūt quaternis foriculis aut pro- Σφηκωνάς.
pe, in quibus uespæ, non matrices nascuntur: quæ cum increuerint, rursus
altera ampliora effingunt: quorum item proles cum creuerit, alia faciunt:
ita ut postremo autumno plurima amplissimáque uespeta condita habean
tur: in quibus dux, quæ matrix uocata est, non insuper uespas, sed matrices
iam procreat, quæ quidem superne per summa uespeti uermiū specie mul-
to grandiorum gignuntur in cellulis cōtinuatis quatuor numero, aut pau-
B lo pluribus: alioqui increscendi ratio ducibus, eadem quæ uespis est. Cæte-
rum utrū duces anni superioris, nouellis iam procreatis ducibus, intereant
unà cum uespis nouellis, idque simili modo semper eueniat, an amplius e-
tiam temporis possint uiuere, nondum exploratum est. Fingunt suos fauos Ἐκ φορυτῶ
ex congerie terráque incipientes ab uno scilicet primordio, quasi ab radice καὶ γῆς.
unumquenque fauum conficiūt. Cibum autem & ex floribus quibusdam
& ex fructibus petunt, sed quamplurimum ex carne: uespæ serpentes aui- Aliàs, serpēte.
de uescuntur, inquit Plinius, quo alimēto mortiferos ictus faciunt. Matri- Matrices.
ces æstate procedente apud ulmos colligunt lentam quandam & gummo-
sam materiam. Sunt uespæ quædam ichneumones nūcupatæ, quæ mino- Ichneumo uespa.
C res quàm cæteræ sunt: phalangia uenantur & perimunt, (unum genus ara-
neorum hoc est) & in nidos suos ferunt in parietinas aut aliquid tale fora-
mine peruium: deinde illinunt luto, atque ex iis incubando suū genus pro-
creant. Talis uesparum ratio est. Crabrones quoque magis uario colore Crabro.
sunt, quàm apes. Cum in genere apum careant aculeo & fuci & reges, atq; Ἀνθρήνη.
etiam uesparum nonnullæ inaculeatæ sint, ut ante dixi, crabrones omnes
aculeo armantur: sed de eorum duce considerandum accuratius est, an acu
leum habeat: duces enim more apum uesparúmque crabrones habent, qui
proportione ad crabrones, maiores quàm uesparum ad uespas, & apum ad
apes sunt. Degunt hi quoque intus, ut uesparum duces: sed duces non plu-
res uno in singulis eorum alueariis oriuntur. Faciunt sibi alueum sub terra
crabrones, terra egesta formicarum more: examinis enim emissio, ut apū,
D nulla eorum aut uesparum fieri solet: sed qui subinde oriantur nouelli, ibi-
dem manent: & alueum terra egesta, faciunt ampliorem. Amplificant ma-
iorem in modum fauos, & iam ex ualentiore quodam examine qualli tres
aut quatuor fauorum pleni excepti sunt. In cellis crabronum paululū mel-
lis, quantum gutta è regione proli paratur. Sed si qui crabrones suo alueo
aberrarint, colligunt se in aliquam arborem, fauósq; ibi conficiunt in subli
mi, qui uel sæpe conspicui apparent, in quibus unum procreant ducem: qui
8 cum adoleuerit, agmen abducit, & secum in alueo collocat. Crabronū syl-
uestres, inquit Plinius, in arborum cauernis degunt: hyeme ut cætera inse-
cta conduntur. Vita bimatum non trāsit, ictus eorum haud temere sine fe-
bre est: authores sunt ter nouenis punctis interfici hominem. De coitu cra

bronum, nihil adhuc exploratum habeo, nec unde fœtificẽt. Generationis E
uero ratio quodammodo similis atque in apibus est, ut modo diximus. Ci
bum crabrones non ex floribus colligunt, ut apes, sed carne magna ex par
te uiuunt: unde fit, ut uersari uel in stercore sæpe soleant. Venantur etiam
muscas maiusculas, quas ubi cœperint, abscisso capite, reliquum corpus ge
stantes auolant: sed pomum etiam dulce appetunt. Et inter caniculæ & ar-
cturi exortum crabrones ante aluearia plerunque apibus obsidiantur pro-
deuntibus. Nec uero cibum ritu apum sibi recondunt: sed ieiuni latent per
hyemem, quo tempore plurimi moriuntur: an etiam omnes, nondum cer-
tum est. Tenthredo non absimilis crabronibus est, sed uaria, & latitudine 9
similis apibus: gregalis est. Cupediosa hęc est, & ad culinam & pisces, & hu
iusmodi delicias, singularis hæc aduolat. fœtum sub terra edit, ut uespæ, in F
fauis. amplum huius quoque tenthredenarium est, & lõge amplius quàm
uespæ atque porrectius. Et hæc quidem gregalia sunt.

Plinius hæc, non crabronibus sed uespis attribuit.

Tenthredo, τενθρηδών.

1 Plinius ita habet, Vespæ in sublimi è luto nidos faciũt, & in iis ceras: crabrones in cauernis ac sub terra, nisi forte codices sint mendosi, uel Plinij uel Aristot., ut infrà uideas, in crabronibus. 2 Vespa, inquit Varro, uocatur quæ similitudinem habet apis, neque socia est operi, & nocere solet morsu, quam apes à se secernunt, secundum genus apum forsitan intellexit. 3 Pseudosphecen uocant, inquit Plinius, uespam quæ singularis uolitat. 4 σφὴξ ἐπέτειος, hinc ab Aristotele, ni fallor, dicta est, id est uespa annua. 5 Duces. Nec uesparum nec crabronum generi reges sunt, inquit Plinius. 6 Ineunte æstate, ὑπιόντος τοῦ θέρους, Theodorus opere æstiuo dixit. 7 οἷον τετραθύρους ἐγγὺς τούτων, id est quaternis foriculis fere. 8 Crabronum syluestres, &c. Iidem fortasse cũ iis quos Aristoteles suo alueo aberrasse scripsit. 9 Tenthredo, &c. Teredo, uertit Theodorus, πεμφρηδὼν ὀλίγη dixit Nicãder in theriac. Hermolaus arthredonas uel anthredonas potius uocari censet, non τενθρηδόνας, quemadmodum corrupte legi dicit apud Aristotelem. De anthredone suprà diximus, sed an idem sit cum tenthredone nondum constat. G

Pseudosphece.
σφὴξ ἐπέτειος
Vespa annua.

πεμφρηδών.
Teredo.
Arthredo, uel Anthredo.

De sirene, bombylio, & bombycio. Cap. CCIX.

Sirenus, σειρήν.

Ex eorum autem genere quæ fauos sibi faciũt, est sirenis uterque: minor,
qui fuscus totus est: & maior, niger & uarius: uerum minime gregales
sunt, sed solitarij. Minime gregalis & bombylius est ut apis & uespa, sed so 1
litarius ut sirenis uterque: uerum inter hæc, maximus hic est. Sub saxis a-
pud ipsam terram fœtificant. Bombylij binis aut paulo pluribus cellulis: H
mellis etiam praui cuiusdam inchoatio in his reperitur. Bembycem uocat
Nicander, aculeo ferit ut uespa, & corpore nigro est. Aliud inter hæc genus
est bombycum, in Assyria proueniens magis quàm supradicta. Nonnullæ
ex bombycum genere (βομβύκια uocat Aristoteles) nidos in acutum execun- 2
tes è luto fingunt, salis specie applicatos lapidi, aut alicui tali, tam crassos du
rósque ut spiculis perforari uix possint. Pariunt in his & uermiculos produ 3
cunt candidos membrana obuolutos nigra: seorsúmque à membrana, cerã
in luto faciunt, quæ multo pallidior sit, quàm cera apum. Ita Aristoteles.
In iis nidis, inquit Plinius, & ceras largius quàm apes faciunt: deinde ma-
iorem uermiculum.

Bombylius. βομβύλιος.
Apud ipsam terram, ὑπὸ τῆς γῆς, non super ipsam terram.
Bombyx. βόμβυξ.
Bõbyx. Plin. βομβύκιον.

1 Gre-

A 1 Gregalis & bombylius,&c. Theodorus bõbycen uocat. 2 ὥσπερ οἱ ἅλες: quod Plinius, salis specie, dixit Theodorus, quasi uitro illitos reddidit: ὥσπερ ὕαλος. 3 Pariunt in his & uermiculos producũt,&c. Et alia horũ origo, inquit Plinius, è grandiore uermiculo gemina protẽdens sui generis cornua eruca fit: deinde quod uocatur bõbylis (uel bõbylius) ex ea necydalus, & hoc in sex mensibus. Bombyces telas araneorũ modo texunt, ad uestem luxũmque fœminarum, quæ bombycina appellatur. Hæc Plinius ex Aristotele fere: sed mea certe sententia, bombycum hoc genus, quorum aliam esse originem à priore, dicit Plinius, non ex hoc genere uolucrum insectorum est, quæ fauos sibi faciant: sed ex erucarum potius genere, (de quibus infrà dicemus) uel saltem χρυσαλλίδων, quæ ex erucis fiunt. *Bombyx.* *Bombylis.* *Bombylius.* *Necydalus.*

De formicis & scorpionibus. Cap. CCX.

VEre & formicæ, ut apes, laborem communicant: Et sepeliuntur inter
B se uiuentium solæ præter hominem. Et ciuile animal formica est: nulli tamen imperio subditum. Dentes habent formicæ, & aculeum gerunt, non in ore, sed parte posteriore. Formicarum negotia omnibus in prõptu habentur: utque eadem semita semper ambulant, & cibaria recondunt uel in annum, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu solum, sed etiam noctibus plena luna laborem exercent, interlunio quiescunt, nemo est qui nõ uideat. Gerunt onera morsu: maiora auersæ postremis pedibus moliũtur, humeris obnixæ. Silices itinere earũ attritos uidemus, & in opere semitam factam: segniter & contra industriam suam formicæ absconditæ, uel concursantes, aut oua progerentes pluuiam præsagiunt. coeunt formicæ at- *Formica.* *Μύρμηξ.*
C que ex animalibus sui generis oriuntur: coeunt autem hyberno tempore. Vermiculum pariunt nulli annexum, qui accrescens ex minutulo & rotundo, longiusculus fit, formámque accipit debitam. ortus eorum uerno tempore agitur. Formicæ origani sulphurísque puluisculo insperso relinquunt cauernas, alióque migrant. Et contra formicas non minimum hortorum exitium si non sint rigui, remedium monstratur limo marino aut cinere obturatis earum foraminibus: sed efficacissime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Est autem formicarum pars pennata, pars uero impennis. Non sunt in Sicilia pennatæ, inquit Plinius: Aristoteles uero, in Sicilia non
1 sunt hippomyrmeces. Inuenio & formicas herculaneas appellatas: quibus tritis adiecto sale exiguo, psora, lepra, & lentigo sanentur. Formicæ quin- *ἱππομύρμηκες.*
D que potæ contra omnium phalangiorum morsus auxiliantur. Vtuntur & per se ouis formicarum ad aurium grauitatem: nanque & huic animali est medicina: constátque ursos ægros hoc cibo sanari. Ne sint malæ hirsutæ, formicarum oua pueris infricata præstant. Est formicarum genus uenena- *Herculaneæ formicæ.*
2 tum, non eas nouere in Italia: Solifugas Cicero appellat, salpugas betica. A- *Solifuga.*
3 nimal est perexiguũ (ut Solinus refert) aranei specie, in Sardinia, in metallis argentariis plurima: occultim reptat, & per imprudentiam supersedentibus, pestem facit: solifuga dicta quòd diem fugiat. Sardinia est quidẽ absque serpentibus: sed quod aliis locis serpens est, hoc solifuga sardois agris. Telephus Cretensis mortiferum genus quoddam formicarum esse dicit, quæ laërtæ nuncupantur: eodem nomine uespas quasdam appellarunt. Le- *Salpuga.* *Laertæ.*

Solifuga in leguminibus.

guminibus innascuntur bestiolæ uenenatæ, quæ manus pungũt, & periculum uitæ afferunt, solifugarum generis. Aduersus has omnia eadẽ medentur, quæ contra araneos & phalangia demõstrantur. Formicarũ paruarum 4 E

κνίψ, uel σκνίψ.

generis sunt quæ κνίπας aut σκνίπας uocantur. Mel appetunt ut apes, quod uel è longinquo olfaciunt. Galenus nõ formicas, sed uermiculos σκνίπας uocat, qui uitibus ineunte uere innascuntur, cum germinare uites incipiunt: earúmque germina (quos oculos uocant) depascuntur: quamobrem agricolæ, ut hos interimant, oculorum radices inungunt ampelitide uocata terra.

κνιπολόγος. σκνιπολόγος. Serphus, σέρφος. Scorpius. Scorpio. σκορπίος. Scorpius terrestris. σκορπίος χερσαῖος. Scorpionum genera.

A cnipe scnipéue auicula quædam κνιπολόγος aut σκνιπολόγος dicitur. Serphum quoque uocant animalculum formicę specie, quo & uescuntur auiculæ. Aculeum habent apes uespæque intus conditũ: at scorpius extra prominentem gerit: & in cauda unus inter insecta longo armatur aculeo: is 5 F chelas habet, id est brachia bisulcis dentata forcipibus. Sẽper cauda in ictu est, nullóque momento meditari cessat, nequãdo desit occasioni: ferit obliquo ictu & inflexu. Aculeus illi perforatus est, qua uenenũ effunditur: quòd si forte hominis saliua imbuatur, hebetescit redditúrque inualidũ. Venenũ ab iis candidum fundi, Appôllodorus author est, in nouem genera descriptis per colores maxime superuacuos. quoniam nõ est scire quos minime exitiales prædixerit: Geminos quibusdã aculeos esse, marésque sæuissimos: intelligi autem gracilitate & lõgitudine. Maculas item habet scorpio mas in uentre chelísque & aculeo. Mas uenenũ habet infestius: fœmina mitius. 6 Nicander octo describit genera: Primum albicat, & minime est letale. Secundum ore rufescente: ex cuius ictu uehemens sequitur ardor & sitis intollerabilis. G Tertium nigrescit: cuius ictus inconstantem efficit mẽbrorum motum, & risum uanum inducit, qualis solet esse stultorum. Quartum colore est ad uiride inclinante. Hic simul ac quempiam percusserit, frigus atque horror inuadunt, adeo ut uel in calidissimo tempore, grandine se obrui percussus existimet. Plura habet hoc genus caudæ internodia, septena scilicet.

Liuido pallidóue ἰμπέλιον.

Quintum liuido pallidóue colore est, amplo uentre distentóque: herba nãq; uescitur & inexplebilis est: qui ab hoc percussus fuerit, illi bubo intumescit. Sextum marino cancro litorali simile est: septimum paguro: chelas quoq; habet grãdiores, ut pagurus, gignitúrq; hoc genus ex paguris, in sicco cauernã aliquã ingressis: quibus in locis si forte moriantur, gignũtur inde huius generis scorpiones: uel ut elegãtissime de hac re cecinit Ouidius, H

> Concaua litoreo si demas brachia cancro,
> Cætera supponas terræ: de parte sepulta
> Scorpius exibit, caudáque minabitur unca.

Melichloron.

Octauum genus melichloron est, à collore melleo dictum: summæ caudæ nodus in hoc genere niger est: alas habet locustæ similes, obliquus huic incessus: hominibus infestissimum est. Constat, inquit Plinius, eos quibus septena caudæ internodia, sæuiora esse: pluribus enim sena sunt. Venænum omnibus medio die, cum incanduere solis ardoribus: itémque cum sitiunt, inexplebiles potu. Pestis importuna, & quæ graui supplicio, lẽta per triduũ morte cõficit: uirginibus lętali semper ictu, & fœminis fere in totum: uiris autem

A autem in matutino exeuntes cauis, priusquam aliquo fortuito ictu egerant uenenum. Proprium scorpionum, quod manus palmam non feriunt, nec nisi pilos attigere. Scorpiones in totum nulli animaliũ nocere putant, quibus non sit sanguis. Vermiculos ouorum specie pariunt & incubant: mox ut prolem perfecerunt, pelluntur ab ea ipsa, sicut & araneis accidit, & interimuntur à suis liberis, magno quidem numero. sæpius enim undenos pariunt. Quidam & ab ipsis fœtum deuorari arbitrantur: unum modo relinqui solertissimum, & qui se ipsius matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morsu, loco fiat. Hunc esse reliquorum ultorẽ, qui postremo genitores conficiat superne. Hoc malum Africæ uolucre etiam Austri faciũt, pandentibus brachia ut remigia subleuantes. Apollodorus plane quibusdã inesse pennas tradit: quod & Nicandrũ confirmare modo diximus. Et Pau
B sanias quoque refert nonnullis in locis scorpiones alas habere, quales sunt locustis. In India apud Prasios, pennatos, magnitudine insignes, prodidit Megasthenes. In Africa quoque & pennati sunt, & alij impẽnes, septenis in cauda internodiis. Sæpe Psylli in Italiam hos quoq; importare conati sunt: sed uiuere intra Siculi cæli regiones non potuere: uisuntur tamen aliquãdo in Italia, sed innocui, multísque aliis in locis, ut circa Pharum in Ægypto. Terra uiuunt scorpiones: in Altemio Cariæ monte Aristoteles tradit à scorpionibus hospites non lędi, indigenas interimi. Scorpionibus cõtrarius maxime inuicem stellio traditur, ut uisu quoque pauorẽ iis afferat: & scorpio tritus stellionum ueneno aduersatur: scorpionem tritum & impositũ, suæ plagæ mederi tradunt. Ad eadem quoque estur assatus: aut bibitur in meri
C cyathis duobus. Conuenire etiam aiunt iis quos uipera momorderit: & homini icto à scorpione, putatur esse remedio ipsorũ cinis potus in uino, aut oleo mersus. Cinerem scorpionum in pane sumi iubent ad calculos pellendos: uel si quis cum locusta edit.

An scorpiones pennatos intellexerit hoc in loco Plinius, an impennes?

1 ἱπ‹π›ομύρμηκας, id est, formicæ quæ equites appellãtur. Theodorus. 2 Nouere in Italia, &c. Aliàs, non fere in Italia. 3 Solifugas, &c. Aliàs, solipugas. Solifuga dicta, quòd diem fugiat. Solinus. Salpygam uocat Lucanus. Solpugam Plinius: eãdem opinor, intelligit. 4 Quæ κνῖπας aut σκνῖπας, &c. Culices muliones uocat hos Theodorus, & nonnunquam culices. 5 Vnus inter insecta, &c. Plinius: Insectorũ solus scorpio brachia habet, & in cauda spiculum. 6 Sunt qui duo prima genera unum faciant: ut sit unum genus quod colore sit candidiore, nisi quod os illi rufescat:
D cuius ictus sitim efficiat intollerabilem ardorémque, quod tamen minime letale sit.

Solipugas. Salpyga. Solpuga. Culex mulio.

De araneis & phalangiis. Cap. CCXI.

ARaneorum his non absurde iungatur natura. Plura autem horũ sunt genera: omnibus internodia terna in cruribus,

Estque caput minimum, toto quoque corpore paruo est:
In latere exiles digiti pro cruribus hærent,
Cætera uenter habet, de quo tamen illa remittit Stamina.

Phalangia ex iis appellantur, quorum noxij morsus. Phalangiũ uero mordax in duo distinguitur genera: alterum simile iis quos lupos appellant, est paruum, uarium, acuminatum, assultim ingrediens, ψύλλα, id est pullex nũcupatum

Araneus. Ἀράχνης. Aranea. Phalangium. Φαλάγγιον. Phalangius. Phalanx. Ψύλλα. Pulex.

cupatum. Alterum maius, coloris nigri, cruribus prioribus longis, tardum E
& lente ambulans, nec uiribus ualens, neque saliens. Reliqua præter hæc ge
Lupus, λύκος. nera, partim nullum, partim certe exilem inferunt morsum. Aliud aranei
ὄλκος. genus est, quod lyci, id est lupi nomen accepit, & horũ minimi non texunt:
Aliàs, crassã quod uero maius est, asperam prauámque telam apud terram aut sepes or-
pro asperam, ditur, cauernarum exigua uestibula præpandẽs, & telarum primordiis in-
παχύ. tus positis obseruat, dum aliquid in tela offendẽs commouerit, mox accur-
rit ut capiat. Quod autem in hoc genere uarium est, paruam uilémque te- 2
Arane° lautus. lam sub arboribus facit. Tertium araneorum genus, quod sapientissimum 3
lautissimúmque est, & erudita operatione conspicuum, texit primum fila 4
quoquo uersus distendens in orbem, & stamina ducit, initio à medio acce-
pto: nec certe inscite medium ipsum accipit: deinde subtegmina infert te- F
xítque stipans. Cubile uero & capturæ repositorium alibi sibi constituit, ue
nationem in medio sui operis obseruando. cum enim bestiola eò inciderit,
motu medij excitus accurrit, deuincítque primum obuoluẽs araneis, dum
defatiget infirmámque faciat: tum tollit ac defert: & si forte fame tenetur,
exugit (araneis enim exugere succũ mos est.) Et hæc quidẽ fruitio eius est:
sin minus, recondito quod cœperit in repositorio, repetit uenandi negotiũ:
sed prius consarcito quod per uenatum lacessitũ est. Si quid uero inter me-
dium & extrema inciderit, primum ipse in mediũ currit: inde ad id quod
inciderit, uelut à stato initio properat. Si quis telam lacerarit, texere iterũ
incipit oriente sole aut occidente. quoniam bestiolæ temporibus his potis- 5
simum offendant. Araneorum istorum lautiorum duo sunt genera, alterũ G
minus, alterum maius. Quod igitur longioribus est cruribus, pendens sub-
tus obseruat, ne bestiolæ præ formidine sibi caueant, sed incaute incidãt in
partem superiorem: non enim facile occultari potest, propter sui corporis
magnitudinem. At alterum, quod moderatius est, superne obseruat latens
in quodam exiguo suæ telæ foramine. Fœmina, ut opinãtur quidam, & te-
xit & uenatur: mas comes fruendi, non laborandi est. At alij fœminam
putant esse qui texit, marem qui uenatur, ita paria merita. Coniugio ara-
nei conueniunt cruribus, sed auersis clunibus. Phalangiis quæ texunt coi-
tus agitur hoc modo: cum fœmina deductam araneam traxerit, mas can-
dem mutuo trahit: quod ubi sæpius fecerint, coeunt, & auersi clunibus co-
pulantur: nam propter aluum orbiculatam, modus hic coniungendi iis cõ- H
gruit. Pariunt aranei uermiculos primum paruos ouis similes, propter fi-
guræ scilicet orbiculatam speciem: nam & rotundi iam inde à primo ortu
proueniunt: cum pepererint, incubant, & triduo peragunt. Pariunt omnes
in tela, sed alij in subtili & parua: alij in crassiore: & alij penitus in specu or-
Pratenses ara- biculato: alij ita ut fœtui aliquatenus tela obducta sit. Pratẽses aranei in tela 6
nei, λειμώνιαι pariunt, & incubant eadem in tela atque uiuificant. Phalãgia in rete quod 7
ἀράχναι. crassum confecerint, pariunt, atque incubant magno numero. Cúmq; ipsa
Phalangia. proles increuerit, matrem amplexa interficit & eiicit: sæpe etiã & patrem
si cœperit: adiuuat enim fœminam incubatu. Pariunt autem & trecentos.
Cæteris lautioribus illis partus minoris numeri est. Aranei iusta sibi reci-
piunt

A piunt incrementa diebus quater septenis, à paruo sui ortus initio ad finem. Aranei non statim cum editi sunt, fila mittunt: neque intrinsecus tanquam excrementũ, ut Democritus ait, sed extrinsecus de suo corpore ueluti corticem, more eorũ quæ suis uillis iaculãtur, ut histricis. Maiora etiã animalia inuadit irretítque nonnunquã suis filis. Nãque & lacertarũ catulos paruos aggressus circũdat os & filis obducit, donec cohibeat: mox accedens, morsum defigit. Librat & araneus se filo in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suę, tantáque ui morsu cerebrum apprehẽdit, ut stridens subinde ac uertigine rotata, ne filum quidẽ desuper pendentis rũpere, adeo non fugere queat, nec finis ante mortẽ est. Sunt & ex araneis auguria: quippe incremẽto amnium futuro telas suas altius tollunt. Iidem sereno nõ texunt, nubilo *Aranea. Ἀράχνη.*

B texunt: ideóq; multæ araneæ imbrium signa sunt. Ruinis quoq; imminẽtibus aranei cum telis primi cadũt. Est quoddam aranei genus, ut author est Dioscorides, quod candidã, tenuem densámq; telã nectit: hunc in aluta ligatum & brachio adalligatũ, quartanis circuitibus mederi narrãt: decoctũ ex rosaceo & infusum, aurium doloribus auxiliari. Et aranei genus quoddã est, cuius morsum continẽs dolor in mediis iliis comitatur: unde & rubor, & urinæ emittendæ difficultas sequitur: quandoque uero & suffocatio. Est araneus quidam marinus, æque pestiferum animal atq; lepus marinus, spinæ in dorso aculeo noxius. Araneus quem ὄλκον alij lupum uocant, (inquit Dioscorides) subactus & linteo illitus, frontíque & temporibus impositus *Araneus marinus.*

8 tertianos circuitus persanat. Tela eius sanguinẽ sistit imposita, & à uulneri-

C bus quæ in summa cute consistunt, inflammationes arcet. Fracto capiti, Plinius ait, aranei tela ex oleo & aceto imposita, non nisi uulnere sanato abscedit: hæc & uulneribus tonstrinarum sanguinem sistit. Aranei muscarij telæ, & præcipue spelunca ipsa imposita fronti ad duo tempora mirabiliter epiphoras mederi dicuntur. Albugines quoque dicitur tollere inunctione araneus candidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo uetere. Sed is etiam cui crassissimum textum est in cõtignationibus fere, adalligatus panno, epiphoras sanare traditur. Linguæ ulcera & labrorum sanant araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus paruę texuntur. Araneus qui filum deducit ex alto, tritus atque admotus inhibet muliebres purga- *Araneus muscarius.*

9 tiones. Aranei in oleo putrefacti contra omnium phalangiorum morsus

10 auxiliantur. Phalangium est Italiæ ignotum, inquit Plinius, plurium gene- *Phalangiorũ genera.*

D rum: unum simile formicæ, sed multo maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis intercursantibus respersum guttis: acerbior huius quàm uespæ ictus: uiuit maxime circa furnos & molas. In remedio est si quis eiusdem generis alterum percusso ostendat: & ad hoc seruantur cum mortui inueniuntur. Æque phalangion Græci uocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine: uel, ut Nicãdro placet, agrestes uocatur alius, lyco araneo, qui muscas uenatur similis: imbellem plagam infert, & quæ doloris sit expers. Tertium genus eodem phalangij nomine, araneus lanuginosus, grandissimo capite: quo dissecto, inueniri dicuntur intus uermiculi duo, adalligatíque mulieribus ceruina pelle ante sobolis ortum, præstãt ne *ἀγρώστης.* *Araneus lanuginosus.*

concipiant, ut Cæcilius in commentariis reliquit: uis ea annua est. Vocatur E
Rhagion. & rhagion acino nigro similis, ore minimo sub aluo, pedibus breuissimis 11
tanquam imperfectis, incessu tamen uelocissimo. Dolor à morsu eius, qua- 12
Ἀστέριον. lis à scorpione, urina similis araneis textis. Idem erat asterion, nisi distin- 13
gueretur uirgulis albis. Huius morsu genua labefactâtur: sopor hominem
Cœruleus. corripit pariter & horror. Peior utroque est cœruleus lanugine nigra hir-
κυάνεος. sutus, caliginem cõcitans, & uomitus araneosos, etiamnum deterior, à cra-
κυανός. *Tetragnathius.* brone penna tãtum differens: hic & ad maciem perducit. Tetragnathij duo 14
genera habentur: peior, medium caput distinguente linea alba, & trãsuersa
Tetragnathus altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus posteriore parte candicãs, len-
Cinereus tetragnatus. tior: minime autem noxius, eodem colore, qui telas muscis in parietibus la
tissime pandit. Vti uero Aëtius tradit tetragnatus phalãgij species est, cor- 15
Lentior, inertior dixit Hermolaus. pore latiore & subalbido, pedibus scabris: duo illi in capite prominent tu- F
bercula, alterum rectum, alterum latum, ut uideatur quidem ora habere
duo, & maxillas quatuor. Locus ab hoc percussus subalbicans est, & uehe-
mens in eo dolor: mẽbrum uero ipsum ad articulos usque gracilescit. Cor-
pus denique totum, ex alimento nullum sentit commodum: & post adeptã
Δύσδηρι. quoque sanitatem, immodicæ infestant hominem uigiliæ. Dysderi uocãt
Σφηκίον. alij, alij sphecium, phalangij genus uehementer rufum, uespæ simile: huius
morsus tumorem excitat, genua labefactat, nonnunquam & tremorem af
Phalangia leguminum. ferens, quandoque & mortem. Inueniuntur messis tempore in legumini-
bus, cum manibus colliguntur, phalangia quædam parua, specie canthari-
di similia, colore flammeo. Ab huius morsu excitantur pustulæ, quas Græ-
ci φλυκταίνας uocant: mens perturbatur: linguáque incondita profert, & ocu- G
li subuertuntur. Nascitur phalãgius in eruo, inquit Plinius, bestiola aranei
Κρανοκολάπτης. generis, si hyems aquosa sit. Inuenitur & in Persea arbore phalangium, cui 16
nomen cranocolaptes. In Perseæ arboris frondibus (inquit Nicander) gi-
gnitur animalculum, phalenæ papilionis specie, capite semper nutabundo,
& uentre graui, spiculum in summo collo gestat. Hoc si quem percusserit,
Phalangiorũ genera. non longo post tempore certa sequitur mors. De phalangiis uero ita pro-
didit Aëtius, Plura quidem sunt phalãgiorum genera: sed quæ fere ab aliis
qui theriaca scripsere traduntur, sex numero existũt: rhagium scilicet myr-
mecium, lycos lupúsue, cranocolaptes, sclerocephalus, & scolecium. Quod
Rhagium. rhagium uocatur, figura est rotunda, colore nigro, uuæ nigræ acino similis, H
unde & nomen accepit rhagiũ: pedes habet utrinq; breuissimos, & os sub
Λύκος, lupus. medio uentre. Qui uero lupus appellatur, inter araneorũ telas inuenitur,
ubi muscas uenari solet, quibus pascitur. Corpus illi latum & rotundum:
Μυρμήκειον. quæ circa collum partes sunt, incisuram habent, & circa os tubercula tria 17
Cranocolaptes enascuntur. Myrmecion prægrandi formicæ similimum est: colore fuligi-
Κιθαλοιδής. noso atróue. Huius corpori inserta sunt quasi astra, maxime uero circa dor
Sclerocephalõ sum. Cranocolaptes oblongus & colore uiridante, aculeum in collo gestat:
Σκληροκέφαλον. quòd si in quem inciderit, ferit eas maxime quæ circa caput sunt partes.
Scolecion. Sclerocephalon caput habet, saxi duritie, & totius corporis lineamenta ani 18
Σκωλήκιον. malculis illis quæ lucernas circunuolant similia. Scolecion longiusculum
est,

A est, & maculis quibusdam, præsertim circa caput, uariegatum. Phalangiorum species è quibus periculum præcauere expedit, hæ sunt. Quæ autē eorum morsum sequuntur accidentia, communia sunt excessu defectúq; dis-
19 crepantia. Morsus tenuis est, & qui conspici uix queat: tumor cum liuore, nonnullis & cum rubore: frigus circa genua lumbósque & scapulas: nonnū quam & totius corporis grauitas. Hæc Aëtius.

1 Acuminatum, &c. ὀξὺ, πηδητικόν. Theodorus, acutum, salax, sed mea quidem sententia, rectius atque apertius Plinius acuminatum assultímque ingrediens, reddidit. 2 Varium est, &c. Vetus Aristotelis interpres ita habet: Et inuenitur genus maculatum in uere sub arboribus. Hoc, ut arbitror, genus aranei pratense uocat Aristoteles. *Araneus pratensis.* 3 Aranei isti lautiores & strigosiores in uitæ muneribus ingeniosiores sunt, inquit
B Aristoteles. 4 Texit primum, &c. Plinius hæc ita explicat: Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina adnectens, maculásque paribus semper interuallis, sed subinde crescentibus ex angusto dilatans, indissolubili nodo implicat. Latitudo telæ sæpe inter duas arbores cum exercet artem & discit texere. Longitudo fili à culmine, ac rursus à terra per illud ipsum uelut reciprocatio, subítque pariter ac fila deducit: cum uero captura incidit, licet extrema hæreat plaga, semper in medium currit, ex quo sic maxime totum cōcutiendo implicet. 5 Araneorum istorum lautiorum, &c. Araneorum lautiorum & telam spissiorem texentium: ita reddidit Theodorus ex Græca lectione, (πυκνόν) uetus autem interpres, quæ texunt textura debili. 6 In specu orbiculato, &c. ἐν κύτει, Theodorus in sinu orbiculato. 7 Plinius hæc ita reddidit, Pariunt oua in telas expansa, qui saliunt atque ita emittunt: Phalangius tantum in ipso incubat, magno numero. 8 Tela eius sanguinem, &c. Hoc Galenus attribui scribit araneorum telis in genere. 9 Phalangiorum, &c. De his
C phalangiorum generibus, uide Hermolaum in Corollar. 10 Aliter ista expressit etiam Plinius ipse. Myrmecion formicæ similis capite, aluo nigra, guttis albis distinguentibus, uesparum dolores torquet. *Myrmecion.* 11 Rhagion, &c. ῥάξ à Nicandro (opinor) uocatur. *Μυρμήκειον.* 12 Dolor à morsu, &c. Signa morsus huius leges apud Nicandrum. 13 *Ῥάξ.* Asterion, &c. Alij legunt apud Plinium astertion uel asiortion. *Astertion.* 14 Hunc locū Hermolaus aliter distinguit, ut intelligatur hoc septimum genus esse, & aliud à cœruleo *Asiortion.* à crabrone penna tantum differens, deterius etiamnum cœruleo, ut quod macie conficiat à se percussos. 15 Tetragnathum, &c. Tetragnathum Hermolaus ex Aëtio ita nobis descripsit, modice lato & subalbo corpore, pedibus asperis, duabus incisuris in capite, recta una, per obliquū altera, ut quaternas buccas habere uideatur, unde nomen. In Æthiopia (inquit) tam frequentes, ut regionem in ea quandam prope Sillos Acridophagósque deseri coegerint. 16 Cranocolaptes, &c. κεφαλοκρούστης etiam à quibusdam appellatur. *Κεφαλοκρούστης.* 17 Corpus, aliàs os, σόμα, rotundū, περιφερὴς: uide an mendosa sint hoc loco Aëtij exemplaria. 18 Aliter fortasse, lineas habet toto corpore,
D similes animalculis, &c. ut legatur, non ὡς γραμμὰς, sed potius ὅτι γραμμὰς ἔχει. 19 Alia quoque præter hæc signa uideas apud Dioscoridem lib. 8, & Paulum & ipsum Aëtium.

De scolopendra & aliis quæ multipedæ dicuntur. Cap. CCXII.

SColopendra item morsu perniciosa est, quam & ophioctenam uocant, *Scolopendra. Ophioctena.*
1 & centipedam: & alij sepa, ex iulorū genere. Iulum autem uoco inse- *Centipeda. Seps.*
cti genus prælongum & multipes, illam habens partem non simplicē sed *Iulus.*
multiplicem, quæ est inter caput & aluum, in qua continetur quod cordi
proportionale est: quo fit, ut præcisum hoc genus uiuere possit. Millepedæ, *Millepeda.*
2 quas & centipedas & multipedas alij uocant, duorum generum. Animal *Centipeda. Multipeda.*

Aliàs, tractúque. *Oniscus.* *Tilos.* *Seps.* *Centipes.* *Millepes.* *Scolopendra.*

est millepeda, inquit Plinius, è uermibus terræ pilosum, multis pedibus ar- E
cuatim repens tactúque contrahens se: oniscon Græci uocant, alij tilon. Il-
lam autem quæ non arcuatur, sepa Græci uocant, alij centipedem, alij mil-
lepeda: alij scolopendram, minorem perniciosámque, oblongam, pedibus
multis atq; pilosis, & qui ex utraque corporis parte in ingressu, remorũ in-
star mouentur, pecori præcipue nociuam. Viuit scolopendra uel in plures
partes dissecta: & si pars aliqua à reliquo corpore abscindatur, in utrunque
se mouet extremum: nam & caput uersus ingreditur & in caudam, ideóq;

ἀμφικαρὴς σκολοπένδρα *Nicand.*

à nonnullis existimatur biceps esse. Huius morsum tumor insequitur, &
putrescit locus atque in ambitu liuescit: fitque postea ulcus, quod à loco i-
pso exorditur, quod & permolestum est, nec facile curatur. Scolopendra ci
micibus aduersatur suffitúque necat. Scolopendram terrestrem saliua dis- F

Scolopendra marina.

rumpi ferunt. Sunt & scolopendræ marinæ terrestribus similes, magnitu-
dine æquales aut paulo minores, colore rubetiores, numero pedum copio- 3
siores, & crurum tenuitate graciliores: nasci locis saxosis solent, & modo
serpentum, non magna altitudine gurgitum. Hæc ubi hamum deuorarit,
euertit foras partes internas, donec hamum eiiciat: tum recipit intro, ac ua
let eadem qua ante sanitate. Appetitus his quoque nidorulẽtorum, ut ter-
restribus est. uenenosa & hæc est. Mordet autem non ore, sed tactu totius
corporis, ut quæ urticæ uocantur. Et uti cecinit Oppianus,

-Si quis modo cominus illum
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem urtica facit cognomine dicta doloris.

Oleo in quo scolopendra marina sit cocta, nonnulli ne pili euulsi renascan G
tur, usi sunt. Verum alij cetaceum genus quoddam esse scolopendram ma-
rinam arbitrantur, aspectu horrendum, eámque spectari eminentem è ma
ri, & marium pilos magna excelsitate apparere: eius caudam similiter atq;
locustæ latam perspici. reliquúmque corpus conferri posse cum trireme iu
stæ magnitudinis, atque permultis pedibus utrinque ordine tanquam ex

Millepeda. *Centipeda.* *Oniscus.* *Tilos.* *Multipeda.*

scalmis appensis per summum mare natare. Millepeda centipedáue, quam
modo & oniscum uocari diximus, & tilon, efficaciter sanat auriũ dolores,
inquit Plinius, in cortice punici mali decocta & porri succo, addunt & ro-
saceum, & in alteram aurem infundunt. Millepedam oniscum bibisse pro-
dest urinæ. Medentur suspiriosis multipedæ, ita ut ter septenæ in Attico H
melle diluantur, & per arundinem bibantur: omne enim uas earum nigre-
scit contactu. Quidam torrent ex his sextarium in patina donec candidæ
fiant, tunc mel immiscent: alij centipedam necant, & ex aqua calida dari iu

ὄνος, ὀνίσκος. *Asellus.*

bent. Onisci, qui & oni dicuntur, (uti prodidere Dioscorides & Galenus) 4
sub aquariis uasis reperti, animalcula sunt multis pedibus nitentia, quæ cõ-
tacta manu contrahuntur in orbem, fiúntq; ubi se contraxerint, fabis escu-

κύαμος, faba. *Colore fusco, φαιοί.*

lentis non dissimiles, ac proinde à nonnullis κύαμοι, id est fabæ uocati, colore
fusco. Hi ex uino poti, inquit Dioscorides, urinæ difficultati, quæ disuria
dicitur, & regio morbo auxiliantur: cum melle anginis illinuntur. Triti &
in malicorio unà cum rosaceo calfacti in aurium doloribus utiliter instil-
lantur.

Alantur. Hæc Dioſcorides. Et Galenus, quidam his uſi ſunt, inquit, ad aurium dolores, in oleo coctis.

1 Iulus uermis eſt multipes: mille nanque pedibus utitur, ut ſcolopendra. Quidam & ipſas ſcolopendras iulos uocant. Hęc Theon. 2 Animal eſt, &c. Iulon hanc ſpeciem (ut opinor) uocauit Nicander in Theriac. interpres uero μυριόποδα appellat. 3 Paulo minoris. Suſpectus mihi certe uidetur hic Ariſtotelis locus: uetus interptes habet, quod eſt in mari, eſt minus agreſte. 4 ὅσοι πολύποδες forſitan Ariſtoteli. an prior multipeda? ἴουλος. ὅσοι πολύποδες

De iis quæ promuſcidem & ueluti aculeum in ore gerunt: ut, de muſcis & culicibus. Cap. CCXIII.

Linguam ſiue promuſcidem habent muſcæ, qua uel cruorem ex anima- Muſca, μυῖα.
B lium corpore extrahant: qua & guſtum habent omnium ſaporum, & omniuorę ſunt: hæc euidens fiſtula eſt. Coeunt quidem ut & alia inſecta & generant muſcæ, uerum non animal ſui generis, ſed uermiculum: & muſcę ubi pecorum ulceribus inſederunt, uermes creant, inquit Columella. Ne-
1 que ab animalibus ipſi generãtur, ſed ex uermiculis ex ſorde humida aut ſicca putreſcente genitis. Principium autem ipſorum uermiculorum exiguum eſt, atque ex immobili quaſi hærens adhuc, moueri incipit: mox uermiculus immobilis redditur: qui cum poſtea motus eſt, rurſus immobilis fit: demúmque generatur muſca, quæ flatus aut ſolis beneficio moueatur. Nullum animal minus docile exiſtimatur minoríue intellectus quàm
C muſca. Mons eſt Carina in Creta, IX milliũ paſſuũ ambitu, intra quod ſpatium muſcæ non reperiuntur: natúmque ibi mel nuſquam attingunt. Hoc experimento ſingulare medicamentis eligitur. Alopecias replent muſcarũ capita recentiá, prius folio ficulneo aſperatas: alij ſanguine muſcarum utũtur, alij decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ uel nucum, ita ut ſit tertia pars è muſcis: alij lacte mulierum cum braſſica cinerẽ muſcarum ſubigunt, quidam mel tãtum. Apud Macedonas circa fluuium Aſtræum, qui inter Beroeam & Theſſalonicen medius fluit, uolitat muſcarum genus, quas, cum ad ſummam aquam acceſſerint, piſces quidã qui in eo flumine gignuntur, uariis diſtincti coloribus, arripiunt atque deuorant, indéque uictum ſibi comparant. Has equiſeles uocant indigenæ: quæ Equiſelis.
uulgarium harum quæ ubique reperiuntur muſcarum, quod ad formam
D attinet, nihil ſimile habent. Nec apum ueſparúmue ſimilitudinem gerunt: harum tamen cuiuſque aliquid referunt, ueſparum colorem reddunt, magnitudine apibus æquales: & ſimiliter atque apes bombitatione ſtrepunt: atque in audacia quiddam ſimile cæterarum muſcarum habent. Et culici- Culex.
bus lingua fiſtuloſa eſt & ad ſuctum, & aculei loco ad pungẽdum. Corpus his minimum, aluus fere ieiuna, crura prælonga, & uox pro corporis ratione maxima, animalculum ſanguinis & potiſſimum humani auidiſſimum. Infeſtant culices hortos, inquit Plinius, riguos, præcipue ſi ſunt arbuſculæ Mulio.
aliquæ. Hi galbano accenſo fugantur: culicum uaria ſunt genera. In culicum genere, muliones non amplius quàm uno die uiuere ferũtur. Apes impugnant (ut ſcribit Plinius) è culicum genere muliones. Apes quoque exa-

Oestrus, gitant œstri,uti suprà diximus:sed fœtus apum hic est amplioris magnitu- E
οἶστρος. dinis q̃ sint cæterarum. Sunt & œstri quibus lingua siue promuscis pro a- 1
culeo est,qua sanguinem exugunt, & tergora etiam quadrupedum pene-
Tabanus. trant , sicuti & tabani , siue asilos dici placet, promuscide siue lingua ipsa
Asilus. adacta,cutem hominum.Oestrum nonnulli etiam asilum interpretantur
Μύωψ. teste uel Vergilio. - Cui nomen asilo
Asilus, οἶστρος.

Romanum est, œstrum Graij uertere uocantes,
Asper acerba sonans,quo tota exterrita syluis
Diffugiunt armenta,furit mugitibus æther
Concussus.

Tabanus. Tabani ex uermiculis quibusdam impenni-
Oestrus. bus ex arbore lignóue natis procreantur: œstri è latiusculis quibusdam be-
stiolis quæ in fluuiis super aquam currunt, enascuntur. Quamobrem ma- F
gna œstrorum copia prouenit circa aquas,ubi id genus bestiolarũ est. Itaq;
Ἐμπίς. primum in humore uiuit bestiola,quæ ἐμπὶς uocatur:deinde forma immu- 2
tata foris uitam agere incipit. ex iis enim œstri proueniunt, quorum gene-
Ἀσκαρίδες. ratio ita habet:ex ascaridis generantur empides. Porrò ascarides fere in pu 3
Ascarides. teorum limo,& ubicunque se aqua colligit,terrena subsistente cõcretione
Ascaridæ. oriuntur.Fit ut principio fex ipsa putrescens colorem candicantem trahat,
mox nigricantem:postremo cruentum. Talis cũ fuerit, minutissima quæ-
dam & rubra prodeunt , quæ ad tempus hærentes suæ origini mouentur:
deinde absoluuntur,itaque feruntur per aquam quæ ascarides nuncupan-
tur:tum paucis post diebus erigunt se super aqua duræ atque immobiles.
Mox disrupto putamine empis emergit ac supra insidet, donec uel sole uel G
flatu moueatur,deinde uolat . Copiosius autem ac celerius fiunt ascarides
in aquis,quarum sedimentum uarium ac promiscuũ sit,quale in agro Me-
garico & in operis solet misceri. putrescit enim hoc facilius . Et autumno
quoque uberius generantur : minus enim humoris esse tunc accidit . Hæc
de empide Aristoteles. Alij uero empida animalculum esse produnt, in a- 4
quis aut circa aquas natum conopi simile,sed maius,alba linea mediũ cor-
Κώνωψ. pus cingente. Conopes (culicum genus) ex uermiculis qui in fece aceti gi 5
gnuntur,originem trahunt.Hi ad dulcia non accedũt,sed acida petunt:lin-
gua sua acriter pungunt. Conopas quoque nonnullos ex igne generari fe-
runt:ex flamma scilicet & scintillis,quemadmodum uermes in niue. Fica-
Culex ficarius rios culices caprificus generat suis pomis:fit primum uermiculus, mox ru- H
Ψήν. pta cute euolat:mutatáq; sede petit ficus immaturas:quibus sese insinuans,
facit ne decidant:quamobrem agricolæ appendere ficis caprificus, & iuxta
easdem caprificos serere assolent.Sunt & quædam culicum genera aliqui-
bus fructibus molesta,ut glandibus,fico,qui uidentur ex humore nasci,tũc
dulci subdito corticibus.

Culex palustris. 1 οἶστρος μυῖά ἐστιν ἀκρόχαλκος,inquit Suid.ἰσχυλῶς ἐμπίπτουσα ἐν τῷ καύματι τοῖς βουσὶ καὶ ποιοῦσα ἐλαύνεσθαι. 2 Quæ ἐμπὶς uocatur. Ἐμπίδα Theodorus modo culicem palustrem
Culex mulio. uocat,modo culicem mulionem,quanquam & κνῖπα quoque culicem mulionem uer
Κνίψ. tit,nonnunquam culicem:unde cnipologos auis dicta ab eo culicilega est, ut suprà di-
Tipulæ. ctum est. 3 Ex ascaridis. Ascaridas, tipulas uertit Theodorus. 4 Empida, &c.

Ἐμπίδας

A ἐμπίδας ὀξυςόμους dixit Aristophanes in auibus, ὀξυκδύζες. & in Νεφέλαις, sonoras esse empidas ait. 5 Qui in fece, &c. Theodorus modo culicem uinarium uertit, modo culicem. Plinius: Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant, dixit: &, genera culicum acescens natura gignit. *Culex uinari⁹.* *Culex.*

De cicadis. Cap. CCXIIII.

1 Cicada ex omni animalium genere una, ore caret: uerum membrum *Cicada.* quoddam quod usum tum oris tum linguæ præstet in pectore consti- *Τέττιξ.* tutum aptissime habet, quo ueluti radice, cibũ ex humoribus trahat. Prolixum hoc compactum, indiuisúmque gerit, simile ei quod linguæ speciem refert in iis quibus aculeus in ore est: eóque ipso rorem haurit, alimentum unum & peculiare. Oculos Nigidius cicadis inesse negat: uerum oculos habent, inquit Aristoteles, sed hebetes: & si quis digitum contrahẽs
B ac remittens subinde appropinquet, magis sustinent quàm si ilico extẽdat. Et quidem transire in digitum alliciuntur: quòd enim oculis hebetes sunt, quasi frons aliqua moueatur, digitum ita admotum conscendunt. Pennarum illis natura quæ apibus, sed pro corpore amplior. Iisdémque solis nullum ad excrementa corporis foramen: neque enim excrementum cicadis ullum in aluo reperitur. Nam cum omnia insecta minimo alimento contenta sint, omnium maxime cicadarum genus ieiunum est. Excitatæ cum subuolant, quendam reddunt humorem modo aquæ: quamobrem rustici eas mingere, & excremento non carere, roréque ali asseuerant. Nasci non possunt cicadæ ubi arbores desunt: loca etiam frigida aspernantur. Est quędam & in iis locorum differentia: in Milesia regione paucis sunt locis: sed
C in Cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit, cuius citra alterum latus est cicadarum copia, ultra alterum nullæ. In Rhegino agro silent omnes, ultra flumen in Locris canunt. Procreantur cicadæ ex animalibus sui generis: & coeunt tam maiores quàm minores supinis admotis partibus: másque inserit in fœminam, non sicut & cætera insecta agunt. Genitale fœmina habet rescissum, quo recipit id quod à mare iniicitur. pa
2 riunt in aruis cessantibus, terram excauantes parte sui posteriore quam acutam habent. Quinetiam in arundinibus, quo adminiculo uites erigũtur, nidum fœturæ excauant, & in caulibus squillæ interdum pariunt: proueniunt large copia imbrium. Crescit primo in terra uermiculus, deinde fit
D ex eo quæ tettigometra uocatur, (quo tempore suauissimę sunt ante quàm *Tettigometra.* cortex rumpatur:) postmodum circa solstitia noctu exeunt cicadæ ex ma- *Τεττιγομήτρα.* trice illa cicada, quam modo tettigometram dixi, nigræ protinus & duriusculæ & maiusculæ. Vbi uero eruperunt, oleis aut arundinibus insidunt: & cum rupto operculo exeunt, parum quiddam in eo relinquũt humoris: nec multo post uolant & incipiunt canere. Mares sunt in utroque genere, (tam scilicet maiorum quàm minorum) qui canunt, fœminæ quæ silent. *Cicadarum* Cicadarum genera uaria sunt, quæ magnitudine & paruitate differunt: & *genera.* præterea quòd aliis incisura est sub septo præcinctúue, membranámque in *Tettigonia.* aperto gerunt, qua sonus editur, ut iis quas achetas appellant: aliæ non ita *Τεττιγόνια.* habent, ut quæ tettigonia, id est cicadastræ uocantur. neque enim ita diui- *Tettigoniæ.* *Cicadastræ.*

ſum illis corpus eſt,neque membranam habẽt adeo manifeſtam. Sunt ita- E
Cicadæ mutæ. que cicadarum duo genera:aliæ minores quæ primæ proueniunt,quæque
ſunt mutæ,& nouiſſima pereunt:ſunt autem multæ: aliæ maiores,quæ ca-
nũt,præcinctu diuiduæ,ut modo diximus,ſiue minores,ſiue maiores ſunt.
Quæ autem non canunt,indiuiduæ conſtant. Vocant nonnulli grandiores
Acheta. illas & canẽtes,achetas:minores tettigonia,id eſt cicadas mutas.Sed cane- 3
ἀχέτης. re uel in hoc ſecundo genere poſſunt paululum quę præcinctæ prodierint, 4
τεττιγόνια. Cicada muta. ſed priores illæ magis canorę ſunt. Mares cãtant in utroque genere, fœmi-
Cicada ſurcularia. næ ſilent,uti modo diximus.Quidam duo alia genera faciunt earum : ſur-
culariam,quæ ſit grandior: frumentariam quam alij auenariã uocant: ap-
Cicada frumẽtaria. paret enim ſimul cum frumentis areſcẽtibus.Gentes ueſcuntur iis ad oriẽ- F
Cicada auenaria. tem,etiam Parthi opibus abundantibus:ante coitũ mares præferunt,à coi-
tu fœminas:quippe quæ oua candida guſtu habeãt grata.Cicadas dant nõ- 5
nulli iis qui colico dolore afficiuntur,cum paribus numero granis piperis,
tribus ſcilicet aut quinque aut ſeptem.Cicadę,inquit Dioſcorides,ſi aſſatæ 6
κερκώπη. edantur,ueſicæ doloribus auxiliantur. Eſt & cercope animal cicadæ ſimi- 7
Cicada marina. le,ut Pſeuſippus author eſt. Eſt etiam cicadarum genus marinum,quarum
maxima parui carabi ſpeciẽ habet:uerũtamen cornua nõ ſimiliter atq; ille
magna,nec aculeos habet. Pinnæ ipſius exiguæ,terrenarũ alis ſimiles ſunt.

1 Plinius: Pro eo quiddam aculeatum linguis ſimile,& hoc in pectore,quo rorem lambat. 2 Quam acutam habent. Theod. aſperitate præacuta quam parte habent poſteriore. Ex Plinio forſitan. Plinius: Aſperitas præacuta in dorſo qua excauant fœ- G
Arguta cicada. turæ locũ in terra. 3 Achetas: Theod. argutas uertit. 4 Apertius atq; magis explicate ita legeretur apud Ariſt. mea quidẽ ſentẽtia, trãſpoſitis uerbis, ᾄδουσι δὲ καὶ τῶν οἱ μικροὶ διῃρημένοι. 5 Quæ oua candida,&c. Plin. Ouis eorũ corruptis quæ ſunt candida. 6 Si aſſatæ edãtur,&c. Cicadas in patellis toſtas ediſſe, prodeſt ueſicæ doloribus,inquit Plin. 7 Cicadæ ſimile,&c. ὅμοιον τέττιγι (inquit Athenæus) καὶ φρυγίῳ: ubi fortaſſe legendum erat τεττιγονίῳ.

De locuſtis. Cap. CCXV.

Locuſta. ἀκρίς. CVm inſectorum maxima pars perexigua ſit, locuſtæ magnitudinem
aliquam habent effatu dignam. Crura habent parte poſteriore ad gu-
bernaculorum effigiem condita,& mediis lõgiora,quibus ſaliunt pulicum 1
more. Oculos Nigidius nullos locuſtis ineſſe dicit. Ventrem intus habent
& inteſtinum replicatum. Maribus fœminæ maiores ſunt,quarum caudæ H
Spinæ caulem uocat Plinius. adnaſcitur cauliculus,quo in terra fixo pariũt:eo mares uacant. Procrean-
tur locuſtæ ex animalibus ſui generis: & coeunt eodem modo quo cætera 2
inſecta quæ coeunt,mare ſcilicet fœminã ſuperueniente, & in eum fœmi-
næ ultimo caudę reflexo,tardóque digreſſu. Pariunt fœminæ in terra fixo
cauliculo illo qui caudæ adnaſcitur:ac uniuerſim, & loco eodem fœtũ de-
ponunt,ita ut quaſi fauus eſſe uideatur: hinc uermiculi ſpeciem oui geren-
tes oriuntur:qui terreno quodam prætenui tanquã membranula ambiun-
tur:qua diſſecta,emergunt locuſtæ ac euolant. Tam mollis fœtura hæc eſt,
ut ad tactum leuiſſimum cõteratur: non ſummæ telluri partus committi-
tur,ſed pauló altius : durátque hyeme ſub terra. Hic concoctione peracta,
ſubſequenti

A ſubſequenti anno exitu ueris, exeunt ex illo terreno amiculo paruæ locuſtę & nigrantes, ac ſine cruribus penníſque reptantes: deinde maiores ſtatim efficiuntur. Pariunt exitu æſtatis, & ſtatim à partu moriuntur, uermiculis circa collum innaſcentibus tempore partus, qui eas ſtrangulent. Tam friuola ratione morientes, ſerpentem cum libuit necant ſingulæ, faucibus eius apprehenſis mordicus. Vernis aquis intereunt oua, in ſicco uere magnus prouentus: alij duplicem earum fœtum, geminúmque exitũ tradunt, uergiliarum exortu parere: deinde ad canis ortum obire, & aliàs renaſci: quidam arcturi occaſu renaſci. Eſt & alius earum obitus: gregatim ſublatæ uento, in maria aut ſtagna decidunt: lõginqua quoque maria ab iis trãſiri feruntur, continuata plurium dierum profectione. Nanque & grandiores cernuntur, & tanto uolant pennarum ſtridore, ut aliæ alites credantur,

Pariũt autũni tempore. Plin.

B ſolémque obumbrent. Italiam ex Africa magna cohorte infeſtant, omnia morſu erodentes, & fores quoque tectorum. Locis montanis aut tenuibus locuſtæ non fiunt, ſed planis rimoſiſque: pariunt enim in riuis ſua oua. In India ternum pedum longitudinis eſſe traduntur, cruribus & fœmoribus ſerrarum uſum præbentes cum inaruerint. Locuſtæ ſuis gubernaculis atterentes ſonant, inquit Ariſtoteles: uerum Plinio uox earum proficiſci ab occipitio uidetur. Eo in loco in commiſſura ſcapularum habere quaſi dentes exiſtimantur: eóſque inter ſe terendo ſtridorem edere, circa duo æquinoctia maxime, ſicut cicadæ circa ſolſtitium. Pars quædam Æthiopum locuſtis tantum uiuit fumo & ſale duratis in annua alimenta, atque ob eam rem acridophagi nomen habent. urinæ anguſtiis quas diſurias uo-

C cant & ſtranguriæ, maxime mulierum, ſuffitu proſunt locuſtæ. Eſt quoddam genus locuſtæ, aſiracus aut axirachus dicitur, aut ὄνος, id eſt aſellus,

1 ſine alis, craſſioribus cruribus: recens hic & exſiccatus contra ſcorpionis morſus magnopere iuuabit ſi ex uino bibatur. Hac in frequenti ci-

2 bo utuntur Afri, qui Leptin incolunt. In locuſtarum genere cenſentur attelabos, ſiue brucus, attaces, ophiomachus, maſtace, moluris, & parnops. Attelabi (ut Ariſtoteles prodidit) pariunt in aruis ceſſantibus, quo modo & cicadæ. Pariunt autem, & cum pepererint moriuntur, pari modo atque locuſtæ. Intereunt oua eorum aquis autumnalibus cum nimis inceſſerint: at ſicco autumno largior prouentus attelaborum eſt, quoniam mi-

Aſiracus. Axirachus. ὄνος, aſellus.

Attelabos. Brucus. Attaces. Ophiomachus Maſtace. Moluris. Attelabus.

D nus oua intereant. Eſt autem attelabos locuſtarum minima ſine pennis. Eſt animal, inquit Plinius, locuſtæ ſimile ſine pennis, quod tryxalis græce uocatur, Latinum nomen nõ habet, ut aliqui arbitrantur authores: nec pauciores hoc eſſe quod gryllus uocatur. Ex his uiginti torreri iubent, ac bibi è mulſa contra orthopnoeas, ſanguinémque expuentibus. Tryxalidum cinis illitus cum melle, purgationes mulierum adiuuat. Margines quoque ulcerum duros aufert cum melle. Magnam authoritatẽ gryllo perhibet Nigidius, maiorem magi, quoniam retro ambulet terrámque terebret, & ſtridat noctibus. Venantur enim formica circunligata capillo in cauernam eius coniecta, efflato prius puluere ne ſeſe condat, & ita formicæ complexu extrahitur. Auribus prodeſt gryllus cum ſua terra effoſſus & illitus. Lenit

Tryxalis. aliàs troxalis. Gryllus. Gryllus. Aliàs, circũligato.

& tonsillas gryllus infricatus: aut si quis manibus quibus eum contriuerit, E tonsillas attingat.

Apteros.

1 Crassioribus cruribus, μεγαλόκωλος, id est, prælõgis cruribus, ut uertit Ruellius. Hunc Paulus apreron uocauit, quia pẽnis careat. Hermolaus. 2 In locustarum genere, &c. In Leuitica lege, in iis quæ crura habent ad saltum idonea, numerantur Brucus & quæ illi similia sunt: attaces, & quæ illi similia sunt: ophiomachus, & quę illi similia: locusta, & quæ illi similia. Locustarum speciem illam, quam onon appellant, etiam brucum uocari putant, uti refert Hermolaus, rodentem sata. Et attacen in sacris literis appellatam, Nicander mastacen appellat pro brueo, Aristoteles attelabon. Clitarchus in Ambracia locustas omnes mastacas dici uoluit, ut molurin, quæ frumenta depopulatur. Molurides in pratis uictitant, ut uidetur ex Nicandro, locustis similes.

Tetrapelyrides.
Cornops.
Parnops.
Pornops.

Ionia locustas à numero pennarum tetrapelyridas nominat: alij cornopas & parnopas aut pornopas: unde cognomen Herculi & Apollini quoque in Æolia, quod locustas abigat, κορνοπίων. F Hæc Hermolaus fere. Parnopius Apollo ab Atheniensibus dictus est, (ut scribit Pausanias) quòd parnopas eorum agro infestas propulsauerit. Iones (ut Hesichius author est) brucum locustæ speciem dixere, Cyprij locustam uiridẽ, brucum uocarunt, Tarentini attelabon: alij χρονεραίαν μάντιν. Est autẽ attelabos locusta parua. Hæc Hesichius. Parnops locustæ species est, ut scribit Aristophanis interpres, quæ se manui facile tractandum prębet. Marcellus Vergilius de locustis ita prodit, Variauit admirabili artificio locustas natura: quis enim tot primum in eodẽ corpore colores facile descripserit? quis tam diuersas corporum formas? quis ingressus, saltus, uolatus earum? Sunt enim quæ uirides, quæ nigræ, quæ liuentes, quæ aliqua parte hunc aliqua illum colorem ostendant. Sunt quæ uolantes tantum, latentem antea colorem aliquem proferant. Sunt quæ simplicibus, quæ pluribus alis uolent: quæ alis carentes saltent: quæ utroque hoc motu priuatæ ingrediantur tantum. Sunt quæ longioribus, quæ breuioribus cruribus sint: & in his pluribus breuioribúsque, & paucioribus longioribúsque internodiis. G Sunt quæ canant, quæ mutæ sint: quæ per diem, quæ in tenebris tantum audiantur. Sunt quæ nihil homini in re rustica noceant, innocentésque à pueris se capi patiantur. Sunt contra quæ pestem & calamitatem satorum omnium totis regionibus afferant: utque plura sunt in natura genera, sic etiam pene infinita ueteribus earum nomina fuerunt. Hæc Marcellus.

De uaginipennibus, quæ Græci κολεόπτερα uocant. Cap. CCXVI.

κολεόπτερα. Vaginipennia. Scarabeorũ genera. Locus hic Plinij suspectus uidetur, consentiunt tamẽ exẽplaria.

E Volucribus insectis quædam membranas ipsas quibus uolant, crusta superueniente quasi uagina, tutelæ gratia inclusas gerunt, unde κολεόπτερα dicuntur, quasi uaginipennia dixeris. Horum tenuior fragiliórq; penna: his negatus aculeus est. hęc & senectutem exuere solent. In iis scarabeus est, cuius plura sunt genera. uolitant enim alij magno cum murmure aut H mugitu: alij focos & prata crebris foraminibus excauant, nocturno stridore uocales. Quoddam rursus eorum genus, qui è fimo ingenteis pilas auersi pedibus uolutant: paruósque in iis cõtra rigorem hyemis uermiculos fœtus sui nidulantur. Hæc Plinius. Propter hũc scarabeum qui pilulas uoluit, Ægypti magna pars scarabeos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligit Solis operũ similitudinẽ huic animali esse ad excusandos gentis suæ ritus.

Scarabeus. Κάνθαρος. Plin. Scarabei rosa fugantur.

Scarabei, inquit Theophrastus, rosarum odore necantur, Græci cantharum uocãt. Canthari, inquit Aristoteles, in fimo, quẽ uoluunt, conduntur per hyemem, paruósque uermiculos pariũt, ex quibus ipsi procreantur. ubi metuerint, hi motu cessant, totóque corpore indurescunt

A ſcunt ſeſe contrahentes:id quod patet maxime cum tanguntur. Melolonthæ (quas ſcarabeos uirides & galerucas uocant nonnulli) uermibus fimo bouis aut iumenti creatis gignuntur:& inter uolandum ſonitũ edunt. Scarabei uiridis natura, inquit Plinius, contuẽtium uiſum exacuit: itaque gẽmarum ſculptores contuitu eorum acquieſcunt. Carabo (quem Theodorus modo taurum uocat, modo fullonem) antennæ ante oculos prætẽduntur, ut papilioni. Gignitur hic ex uermibus qui in lignis aridis naſcuntur. Et primum quidem uermes ipſi immobiles fiunt: mox diſrupto putamine carabus exit, aliorum more qui ex uermibus gignuntur. Tauri uocãtur ſca

Μηλολόνθη. Scarabeus uiridis. Galeruca. Carabus, κάραβος. Taurus. Fullo. Taurus.

2 rabei terreſtres, inquit Plinius, ricino ſimiles: nomen cornicula dedere: alij pediculos terræ uocant. Ab iis terram egeſtam illinunt ſtrumis & ſimilibus uitiis, & podagris, triduo non abluunt: prodéſtque hęc medicina in an-

Pediculus terræ.

B num. Fullo ſcarabeus uocatur albis guttis. In quodam genere ſcarabeorũ grandi, cornua prælonga, biſulcis dentata forcipibus, in cacumine cum libuit coeuntibus. Infantum remediis etiam ex ceruice ſuſpenduntur. Lucanos uocat hos Nigidius. Scarabeorum cornua denticula adalligata, ad infantium urinam cohibendam, amuleti naturam obtinent. Fodiunt rutili & prægrandes ſcarabei tellurem aridam, fauóſque paruæ & fiſtuloſæ modo ſpongiæ medicato melle fingunt. Eriphiam herbam multi prodidere: ſcarabeum hæc in auena habet ſurſum deorſum decurrentem cum ſono hœdi, unde & nomen accepit. Et è leguminum uermiculis naſcuntur animalia pennata. Eſt & cantharis dictus ſcarabeus paruus frumenta erodens. Coeunt quidem cantharides & generant, uerùm non ſui generis animal,

Fullo. Lucanus. Scarabeus rutilus. Scarabeus in eriphia herba. Cantharis.

C ſed uermiculos tantum: neque ex animalibus procreãtur, ſed ex putreſcẽte humido aut ſicco. naſcuntur enim ex uermiculo in ſpongia cynorhodi cynacantheſue, id eſt, ſentis caninæ, quę fit in caule: ex erucis item fici, piri, pini, fraxini & roſæ. Fiunt enim in his omnibus uermes, ſed fœcundiſſime in fraxino: in alba roſa minus efficaces. Ad medicamenta cæteris præſtant è tritico collectæ. Potentiſſimæ inter omnes uariæ luteis lineis, quas in pen-

3 nis tranſuerſas habent, oblongo corpore craſſæ, ac blattarũ modo pingues: præſertim ſi ſuper acetum per linteolum uaporentur. Inertiores minutæ, latæ, piloſæ: inutiliſſimæ uero unius coloris macræque: uis earum adurere corpus, & cruſtas obducere: uel, ut Dioſcoridi placet, erodere exulcerareq;

Quæ è frumẽto colliguntur, inquit Dioſcorides. Multum pingues, ĩquit Pli.

D & calorem incitare: qua de cauſa admiſcentur medicamentis quæ lepras ſe ráſque lichenas, & cancri naturam habentia ſanant. Ad ungues itaque pſorodeis cum ceratis aut emplaſtris idoneis impoſitæ, ita illos auferunt ut toti cadant. Admiſcentur quoque iis quæ clauos auferũt: aliqui alopecias cantharide trita illinũt cum pice liquida, nitro præparata cute. cauſtica uis earum, cauendúmque ne exulcerẽt alte. Poſtea ad ulcera illa facta, capita murium, & fel murium & fimũm cum elleboro & pipere illini iubent. Cantharides mixta calce pauos ſcalpelli uice auferunt: nonnulli paululũ quiddam earum iniicere ſolent in medicamenta, quæ urinam cient: uerum in iis magna quæſtio, quoniam ipſæ uenena ſunt potæ, ueſicæ cum cruciatu perpetuo. Coſſinum equitem Romanum amicitia Neronis principis no-

tum,cum is lichene correptus esset, uocatus ex Ægypto medicus ad hanc E
ualetudinem eius à Cæsare,cum cantharidum potum præparare uoluisset,
interemit:uerum illitas prodesse non dubium est cum succo taminiæ uuæ
& seuo ouis uel capræ. Ipsarum cantharidum uenenum in qua parte sit,nō
constat inter authores:alij in pedibus & capite existimant esse, alij negant.
Conuenit tamen pennas earum auxiliari in quacūque parte sit uenenum,
quibus demptis lethale est.Hæc Plinius.In medicamenta quæ urinā cieāt,
nonnulli solas alas cum pedibus iniiciunt,quæ alexiteria esse dicunt iis qui
corpora ipsarum cantharidum ebiberint:alij contra. At nos, inquit Galenus,totas cantharidas iniicere solemus.Menses ciunt & urinā:ideo & Hippocrates hydropicis dabat:ita Plinius. ut uero Dioscorides, Menses ciunt F
pessariis emollientibus additæ.Aliqui cantharidas antidotis impositas hydropicis auxiliari prodiderūt, ut quæ urinam moueant. Olfactu picem liquidam referunt:gustu cedrum,ut Nicāder prodidit. Easdem uires habet

Buprestis. *Βουπρήστις.* *Scarabeus longipes.*

& buprestis,animal cantharidi simile:uel,ut Dioscoridi placet, è cantharidum genere buprestis est:animal rarum in Italia,simillimum scarabeo longipedi,ut Plinius tradit.Fallit inter herbas bouem maxime, unde & nomē inuenit:deuoratúmque tacto felle,ita inflammat ut rumpat. Hęc cum hircino seuo lichenas illita ex facie tollit sine ctica ui. Reponuntur eodem modo buprestes quo cantharides.

Pityocampæ.

Eadem quoque uis quæ cāntharidi, & pityocampis est,erucis scilicet in picea nascentibus.Pinorum quoque erucas pityocampas uocant:è quibus uermiculi postea nascuntur, qui acceptis alis G
euolant,quemadmodū & in ficu & cynorhodo siue camina sente,cantharidum genus,uti modo diximus.Pityocampe in oleo coquuntur,quo utun 4
tur nonnulli, ut ne pili renascantur euulsi.

Hippocāpus.

Hippocampus marinum animal est exiguum,cuius cremati cinis cum pice liquida aut axungia seu amaracino unguento illitus,alopecias replere fertur: uímque habere digerentem pariter & extenuātem.Leporis marini ueneficiū restringuunt poti 5
hippocampi:lateris dolores leniunt hippocampi tosti sumpti: & urinæ incontinentiam quoque hippocampi tosti, & in cibo sæpius sumpti emendant. Alopecias replet hippocampinus cinis, nitro & adipe suillo mixtus, aut syncerus ex aceto. Lichenas & lepras tollit hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus.Hippocampi necantur in rosaceo, ut perungantur ægri frigidis febribus: & ipsi adalligantur ægris. H

Scarabeus pilularius. *Coprion.* *Lucanus.*

1 Cantharum uocant. Scarabeum pilularium uertit Theodorus, coprion ab Hippocrate uocatur. 2 Nomen cornicula dedere. Scarabeum quendam dicit esse Plinius,cui sunt cornicula reflexa: an hunc forsitan intelligat,an illum qui Lucanus uocatur,an alium quempiam? 3 Si super acetum,&c. Quónam modo ita parentur cantharides, docent Dioscorides,Plinius & Galenus. 4 Hippocampus,&c. Narrantur à Plinio Nereides à scopa in marmore sculptæ, supra delphinos & cete & hippocampos sedentes,ut uideatur forsitan hippocampus grandius esse animal. 5 Poti hippocampi,&c. Hippocampi quomodo sint uenenosi: & iterum quomodo salutares,ad canis rabidi morsum,legas apud AElianum.lib.ii.

A De erucis, & quæ ex iis gignuntur, ut papilionum generibus, & de pennatis quibusdam aliis quæ ex uermibus gignuntur. Cap. CCXVII.

ERucæ, dirum uel ipsis arboribus animal: erodúntque aliæ frõdem, aliæ *Eruca. Κάμπη.* florem: ac depastam arborem turpi facie relinquunt. Nascitur hoc malum tepore humido & lento: atque in primis ex rore. Insidet hic uirentibus *Aliàs, tempore.* foliis maximæ brassicæ, raphaniue, ut Plinius tradit. Primum minus quid milio consistit in folio spissatum sole. Mox uermiculi inde contrahũtur & accrescunt: deinde intra triduũ erucæ paruæ afformantur: quæ auctæ motu cessant, suáque forma immutantur, appellantúrque tantisper chrysallides, *Χρυσαλλίδες. Aureliæ.* quasi aurelias dixeris, duro intectæ putamine, ad tactum mobiles, aB raneosis quibusdam inuolutæ: non os, non aliud ex membris quod conspicuum sit, possident. Longo post tempore, putamine obrupto, euolant inde animalia pẽnata, quas ψυχὰς, id est papiliones uocamus. *ψυχή. Papilio.* Itaque primũ dum erucæ sunt, cibo aluntur, atque excrementum emittunt: at uero cũ in chrysallidas dictas transierint, nihil uel gustant uel excernunt. Erucas Ouidius *Eruca. Tinea agrestis* tineas agrestes uocauit,

Quæque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineæ, res obseruata colonis
Ferali mutant cum papilione figuram.

Papiliones antemnas ante oculos prætensas habent: papiliones & quæcun- *Papilio.* que ex erucis orta, sibi colorem à sua eruca trahunt. Sunt & erucæ quæ unC dent ingressu: parte enim innitentes priore, contrahunt sese adducentes posteriorem, *Πλωία, τὰ Acie.* arcuatímque incedunt: ex iis generantur quæ uocantur πλωία & ὑπῦρα, *Ὑπῦρα, Superæ.* id est acie & superæ. In brassicæ caule gignuntur uermiculi quidam: ex quibus immutatis orsodacnę creantur quas mordellas appellem. *Orsodacne, Mordella.* Erucas è tithymalo nascentes, aculeatas esse prodidit Hippocrates. Erucis quæ in *Eruca tithymali.* oleribus nascuntur cum oleo peruncti à uenenatis bestiis feriri negantur: *Erucæ olerũ.* Papilionẽ qui luminibus accẽsis aduolitat, Nicander phalęnam uocat: alas 1 habet mẽbranosas, siccas, & quæ tangenti ueluti cinere aspersæ appareant. *Φαλαίνα.* Hæc & psora nuncupatur, & à posterioribus καυδηλοσβέστης: *Ψώρα. Καυδηλοσβέστης.* qui lucernarum luminibus aduolat, Aristoteles hepiolum uocat. Papilio, inquit Plinius, lucernarum luminibus aduolans, inter mala medicamenta numeratur: huic D contrarium est iecur caprinum. *Hepiolus, Ἠπίολος.* Hippanis fluuius apud Cimeriũ Bosphorum, sub solstitio defert ueluti folliculos acinis maiores, quibus quadrupedes *Ephemerum:* uolucres erumpunt: quod genus animalis in postmeridianum usq; diei tempus uiuit & uolat: mox descendẽte sole macrescit & languet, donec occidente moritur, uita non ultra unũ diem peracta: unde hemerobion, idest, *Hemerobion, Diarium.* diarium appellatum est. Quatuor pẽnis totidémque pedibus mouetur: atque ita simul & quadrupes & uolucre est. Fit ex quodam uerme grandiore qui ueluti cornua gemina protendit, suíque generis est, primũ toto immutato eruca: deinde quæ bõbix aut bombilis bombiliúsue appellatur: ex quo *Bombix, Bombilis, uel Bombilius.* necydalus. Quæ uaria formarum successio in sex mensibus completur. Ex hoc animalis genere bõbicina illa mulieres nonnullæ torquendo in filum *Necydalus.*

Aliàs, Plinius Pamphila Platis filia. *Bombyx.*

deducunt: deinde texunt. Prima texisse in Co insula Pamphila Latoi filia di- E
citur. Bombycas & in Co insula nasci tradunt: cupressi, terebinthi, fraxini,
quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante. Fieri autem pri-
mo papiliones paruos nudósque: mox frigorum impatiētia, uillis inhorre-
scere, & aduersus hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate
radentes foliorum lanuginē in uellera: hāc ab iis cogi subigíque unguium
carminatione: mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine: postea apprehē-
sam corpore inuolui nido uolubili. Tunc ab homine tolli: fictilibúsque ua-
sis tepore & furfurum esca nutriri, atque ita subnasci sui generis plumas,
quibus uestitos ad alia pēsa dimitti. Quę uero cœpta sunt lanificia, humo-
re lentescere, mox in fila tenuari iunceo fuso. Nec puduit has uestes etiam
uiros leuitate usurpare, propter onera æstiua: in tantū à lorica gerenda dis-
cessere mores, ut oneri sint etiam uestes. Lucent ignium modo noctu late- F

Lampyrides, Cicindelæ. *πυγολαμπίδες, ἢ πυγολαμπίδες.* *Nitedulæ.* *Βόστρυχες.* *Cirrus.* *Xilophthoros.* *Ligniperdis.*

rum & clunium colore lampyrides, id est, cicindelæ, nunc pennarum hiatu 2
refulgentes: nunc uero compressu obumbratæ (fulgor nanque ille igni simi
lis alarum compressu tegitur) non ante matura pabula, aut post desecta cō-
spicuæ, pygolampidas uocat Aristoteles. Earum aliæ pēnatæ sunt, aliæ im-
pennes, non aliter atque in formicis. Erucis enim quibusdā corpore piloso 3
non grandi, primum pygolampides fiunt, non tamen uolucres: quibus de-
inde mutatis, pennigera animalia gignuntur, quos βοστρύχους uocant, hoc est
cirros. Nascitur uermiculus quidā, cui nomen xilophthoro (ac si ligniper- 4
dem appelles). Caput suo putamine exerit uarium, pedes in suprema parte 5
cernuntur: reliquum corpus tunica araneosa integitur, suóque tegumento
hærentes festucas gerit, ita ut forte eas casúque sibi contraxisse dum ambu- G
laret uideatur: uerum ipsæ natiuæ hærent tunicæ: & ut limacibus testa, sic
totum id uermiculo huic adhæret: nec decidit unquam, sed euellitur ut na
tiuum. Quòd si hanc eius tunicam detrahas, expirat pari modo, atq; limax
testa detracta hebetescit: processu utique temporis id quoque in chrysalidē
transit, ut eruca, atque immobile uiuit. Sed quidnā ex eo animalis pennati
oriatur, compertum non adhuc est.

1 Papilionem habet Plinius inter morbos apum (uti suprà diximus) ignauum & inhonoratum, qui luminibus accensis aduoliter, apibus nō uno modo pestiferum: sed an eundem intelligat cum Nicandri phalæna, considera lector. 2 Aliter. Lucent ue-
spere per arua cicindelæ: ita appellant rustici stellātes uolatus: Gręci uero lampyridas. H
3 Erucis enim, &c. Ita legit Theodorus: uerū exemplaria Græca nostra ita habent, Erucis quibusdam nigris corpore piloso. &c. 4 Nascitur uermiculus, &c. Plinius hoc animalculum in tinearū genere reponere uidetur, sed absque nomine. 5 Pedes in postremo habet, uertit Theodorus. (ἐπ' ἄκρῳ.)

De Bestiolis quibusdam quæ in lignis aut arboribus nascuntur. Cap. CCXVIII.

Acari. *Cosses.* *Cossi.*

IN ligno gignitur animal candidum, quod omnium animalium esse mi-
nimum existimatur, nomine acari. Sunt & cosses in uermiū genere qui 1
in ligno nascuntur: hos & cossos quoque uocant nonnulli. Vermiculantur
enim magis minúsue omnes fere arbores: idq; aues, caui corporis sono ex-
periūtur.

A periuntur.Iam quidem & hoc luxuria esse cœpit:prægrandésque roborum
delicatiore sunt in cibo,cossos uocant,atque etiã in farina saginati, hi quo-
que altiles fiunt.Maxime autem arborum hæc sentiunt,pyri,mali,fici: mi-
núsque quæ amaræ sunt & odoratæ.Cosses qui in ligno nascuntur, sanant
ulcera omnia:nomas uero combusti,cum pari põdere anisi & ex oleo illiti. *Vermes rubri.*
Vermes ex arboribus rubri cũ oleo triti,exulceratis & ruptis auribus præ-
clare medentur. Eorum autem uermiũ qui in ficis existunt,alij ex ipsis na-
scuntur arboribus:alios parit qui uocatur cerastes:peculiare enim est quod *Cerastes.*
de eo notatur quem cerasten appellant. Cum enim uermium magna pars *κεράστης.*
specie formáue inter se differunt,discrimen tamen præcipuum in his est,
quòd in alia arbore fructúue nati,translati in aliud genus seruari nequeũt.
B Cerasten autem & in olea nasci, & in fico parere asseuerant. Habet itaque
& ficus suos uermes: & illos quoque emittit,quos alienos receperit: omnes
tamen in cerasten figurantur,sonúmq; edunt ceu paruuli stridoris. Et sor-
bus arbor infestatur uermiculis rufis,pilosis, atque ita emoritur. Mespila
quoque in senecta,obnoxia ei morbo est, uermiculationi scilicet . Aliqui
uoluocem appellant animal prærodens pubescentes uuas. Inuoluulum uo *Voluoces. Inuoluulus.*
cat Plautus nequam bestiam & damnificam quæ in pampini foliis intorta
implicat se eáq; erodit.M.Cicero tradit animalia byturos uocari,qui uites *Byturus.*
in Campania rodant. Genus est animalis,inquit Columella,uolucra appel *Volucra.*
latur:id fere prærodit teneros adhuc pãpinos & uuas. Apud erithræos mi-
liuntis incolas(inquit Strabo)Ipoctonus colitur,quòd ipas,qui uitibus infe *Ips.*
C stissimi sint,interficiat: nam ex erithręis omnibus solum inter illos hęc be-
stiola non gignitur. Olea ubi quercus effossa sit male ponitur:quoniã uer-
mes qui ranæ uocantur in radice quercus nascuntur,& transeunt. Anima- *Rana, uermis.*
lia quædam exilia in esculis nascuntur,appellantúrque galbæ. Materiã cæ- *Galba.*
sam infestantium quatuor genera.Teredines capite ad portionem grauissi *Teredo, τερηδών.*
mo, rodunt dentibus, perforántque robora, uel sono teste. Hæ tantum in
mari sentiuntur,nec aliam putant teredinem proprie dici.Terrestres,tine- *Tinea.*
as uocãt:culicibus uero similes,triphas. Quartum est & è uermiculorũ ge *Thrips.*
2 nere.Hęc Plinius:Theophrastus uero ita habet,Quæ mari putrescere aptæ *θρίψ.*
sunt, erodi à teredine solent (teredo enim non nisi in mari enasci potest) *Teredo.*
3 quæ autẽ terra,uermiculis quos σκώληκας uocant,& iis quos thripas:est autẽ *τερηδών.*
D ipsa teredo corpore parua,capite magno & dẽtibus. Qui uero thripes dicũ *σκώληκες.*
4 tur,uermiculis similes constant,quibus paulatim materies perforatur : sed *Thrips.*
hæc curari facile possunt.Nam si offensa materies trahatur in mare,durare
nimirum ualet:quæ uero teredinem senserit,curari hæc minime potest.
Vermium autem qui nasci in materie solent, alij putrescente ipsa materia *σκώληκες.*
generantur:alij parientibus aliis uermibus.Pariunt enim uel in cæsa mate- *Vermes qui in ligno nascuntur.*
rie uermes(quemadmodum in arboribus,qui cerastæ uocantur)cum scili-
cet tam eroserint atque excauauerint,ut se circũagere possint. Fugiũt uer-
mes ligna odorata,amara,duráque:quoniã hæc erodere nequeant, ceu bu-
5 xum & cupressum. Laricem in maritimis nauibus obnoxiam teredini tra- *Teredo.*
dunt:& omnem materiem teredinem sentire affirmant præterquam olea-

ſtrum atque oleam, quas amaritudinis cauſa, neque teredo neque uermicu E
lus rodit. Dicunt & pinum plusquam abietē corrodi à teredine poſſe: hanc
Tinea, σὴς. enim eſſe amaram, pinum uero dulcedinis nonnihil habere. Tineæ, quæ
græce σῆτες uocantur, in lanis & quibuſuis lanitio confectis, præſertim pul- 6
uerulentis, oriuntur: atque etiam magis ſi araneus unà includatur: ſi quid
enim humoris ineſt, hic abſorbens exſiccat. Naſcitur autē & in tunicis hoc
uermiculi genus: & in cera quoque uetuſta. Necnon in chartis libríſue gi-
gnuntur beſtiolæ perquā paruæ, partim ſimiles iis quæ in ueſte: partim ue-
ro ſcorpioni, ſed ſine cauda. Gignitur enim in libris beſtiola ſcorpioni ſimi
lis, quæ & chelas brachiáue forcipibus biſulcis dentata habet.

1 Sunt & coſſes, &c. σκώληκας ἐκ τῆς κέδρου, Theodorus Coſſos uertit. Paſcitur Picus
Martius coſſis: Et cum coſſos uenatur, tam uehementer excauare, ut ſternere arbores
dicatur. Huius generis uermium meminit & Galenus inter alimenta, lib. 3 De alimēt. F
2 Theophraſtus, &c. Tria tantum genera poſuit Theophraſtus. 3 Quos Theo-
phraſtus σκώληκας καὶ θρῖπας dixit, Theod. uermiculos & tineas uertit. Plinius: Tineas
& thripas uocauit. & culicibus ſimiles thripas dixit: thripes etiam uermiculos ſignifi-
Tinea. care uidentur qui radices ſiccas erodunt: unde radices θριπήδεστοι dicuntur apud Theo-
θρίψ. phraſtum. 4 Nam ſi offenſa materies, &c. Græce ita habetur μὴ πλοκοπῆται (?) γὰρ
ὅταν εἰς τὴν θάλατταν ἑλκυσθῇ, σήπει. 5 Teredinem, &c. In ueſtibus quoque & in car-
ne ſunt teredines. Plinius lib. 8. cap. 48 de Seruij Tullij prætextu, Mirum nec teredinū
iniurias ſenſiſſe, &c. lib. uero 28. cap. 11. Carnes nullas teredinē ſentire, inquit, luna de-
Tinea lanaria creſcēte induratas ſale. 6 In lanis quibuſuis, &c. Tinea lanaria recte dicetur, ut alte-
ra lignaria, mea certe opinione.

De nonnullis quæ in aliis ſtirpibus, aut fructibus creantur, beſtiolis. Cap. CCXIX.

G

NOn in arboribus ſolum atque lignis alíiſque quæ inanima ſunt, ani-
malcula gignuntur ſpecie uaria, ſed in fructibus quoque iis qui be-
ſtiolas creant (nonnulli enim quia ſicci ſunt, uel quòd amaritudinem quá-
dam aut acredinem habent, nulla animalia contrahunt) ſingula pro ſuo hu
Κίς. more peculiare animal creant: ceu triticum atque ordeum τοὺς κίας, id eſt
Curculio. curculionem: fabæ, quod aliqui μίδαν: & ſimili modo lens, lenticula, & pi-
Μίδα. ſum, & alia. De curculione hæc tradunt. In reponendo tritico curāt, inquit 1
Curculio. Varro, ne humor aut aër tangere poſſit, niſi cum promitur ad uſum: quò
enim ſpiritus non peruenit, ibi non oritur curculio. Sic conditum triticum
manet, uel annos quinquaginta: milium uero plus annos centum. Pura fru H
menta, inquit Columella, ſi in annos reconduntur, repurgari debent: nam
quanto ſunt expolitiora, minus à curculionibus exeduntur. Multi tamen
frumenta uentilare quoque uetant, quia magis miſcentur animalia totis
aceruis: quæ ſi non moueantur in ſummitate intra menſuram palmi, ſubſi-
ſtent: neq; ultra prædictam menſurā noxia animalia poſſe generari aiunt.
Et gurgulionem, inquit Plinius, non deſcendere infra quatuor digitos tra-
dunt, nec amplius periclitari frumētum. Factis granariis, amurca luto mi-
Farris uermi-culi. ſta parietes linūtur: Hæc res, inquit Palladius, gurgulionibus & cæteris no-
xiis animalibus inimica eſt. Eſt in farre uermiculus teredini ſimilis, quo ca
Vermiculatio pomorum. uis dentium cera incluſo, cadere uiciati dicuntur. Vermiculationem poma
ipſa

A ipsa per se quibusdam annis sentiunt. mala, pyra, mespila, punica, oliuæ, sed in oliua ancipiti euentu: quando sub cute nati uermes, fructum adimunt: augent si in ipso nucleo fuere erodentes eum: caro enim non tangitur. Gigni illos prohibent flatus & pluuiæ quæ fiunt post arcturum: eædem si austrinæ fuere, generant. In fruticis cuiusdam pomo cui κόκκος nomen est, nascitur bestiola, quæ cum fructus ad maturitatem peruenerit, euolat conopi similis: antea uero quàm maturescat, fructum colligũt, & animalculi sanie lanas inficiunt. *Cocci uermiculus.* Inueniũtur in gramine uermiculi, qui adalligati collo cõtinent partum. Detrahuntur autem sub partu, aliàs eniti non patiuntur: cauendum etiam ne in terram ponantur: conceptus quoque causa dantur in potu quini aut septeni. *Vermiculi graminis.* Is uermiculus qui in herba quæ Veneris labrum ap-
B pellatur, inuenitur, cauis dentium inditus, mire prodest ut facile excidant. Sunt uermiculi in spinosis herbis asperi, lanuginosi: hos adalligatos, protinus mederi tradunt infantibus si quid ex cibo hæreat. Galedragon uocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem herbam & spinosam, caule ferulaceo alto, cui summo capite inhæreat simile ouo. In hoc excrescente ætate, uermiculos nasci tradũt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partẽ qua dens doleat, miréque ilico dolorem tolli. Valere non diutius anno: & ita si terrã non attigerit. Sicuti thrips lignarius uermis, & cis triticarius uocatur, & ordearius, uti modo diximus: sic ips corniculárius, sic uestiarius & ix uitiarius appellatur, ut Phocion author est. *Thrips. Cis. Ips. Sis, Σὴς. Ips, ut Straboni placet, uitiarius est uermiculus.*

1 De curculione. Populátque ingẽtem farris aceruum gurgulio, inquit Vergilius:
C idem opinor qui curculio. *Gurgulio.*

De bestiolis quibusdam, quæ in igne, niue, aut terra ipsa gignuntur.

Cap. CCXX.

IN Cypro insula ærariis fornacibus, ubi chalcites lapis ingestus pluribus diebus crematur, bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ: paulo muscis grandioribus maiores, quæ per ignem saliunt atque ambulant. *Bestiolæ ĩ ignẽ genitæ.* Volat
1 pennatum quadrupes, inquit Plinius, appellatúrque pyralis, à quibusdam pyrausta. Quandiu est in igne, uiuit: emoritur autem hoc genus, cum ab igne dimotum est, longioréue paulo uolatu euasit. At uero aliis pyrausta, cum flamma uel maxime uiget, aduolat: atque delapsus uiuus comburitur. *Pyralis. Pyrausta. Pyrigon.* In niue uetustiore gignuntur uermes qui & hirti sunt & rubidi: quoniam & ipsa nix uetustate rufescit. In alia etiam niue & candidi & grandiores *Vermes in niue.*
D inueniuntur. Torpent omnes, ac difficulter mouentur. Emoritur & hoc genus si à niue dimoueatur. Apollonides σκώληκας, id est uermes. Theophanes δρῖπας, bestiolas uocauit in niue prognatas, in quibus & áquam puram & potabilem inueniri tradunt. *δρῖπες, οἱ ἶπες* Nec aliter in niue hæc animalcula procreari quàm in fornacibus metallicis κώνωπας, id est culices, ut uocãt, ex flamma & scintillulis. *Κώνωπες ex igne.* In luto, humescentéque humo sponte proueniunt, quæ γῆς
2 ἔντερα, id est, intestina terræ uocantur, & uermes terreni atq; lumbrici. *Γῆς ἔντερα. Intestina terræ. Vermes terreni.* Vermis hæc habent naturam, corpus uero anguillarum: oculi his nulli. Ita ingrediuntur, ut præcedente parte priore, quod reliquum est corporis ad illã contrahant, atque hoc pacto ex uno loco in alium feruntur. Oriuntur autẽ *Lumbrici.*

tum in mari,tum etiam in fluuiis stagnísque, putredinis maxime ratione, E
sed in mari qua algæ fiunt:in stagnis autem & fluuiis iuxta ripas. Terreni uermes triti præcisos neruos glutinant impositi:uulnera uero recẽtia adeo conglutinãt,ut neruos quoque abscissos illitis,solidari intra septimũ diem Democritus persuaserit:itaque in melle seruandos censet. Cinis eorũ margines ulcerum duriores absumit cum pice liquida uel simblio melle. Quidam arefactis in sole ad uulnera ex aceto utuntur:nec soluũt nisi biduo intermisso. Igni sacro terreni uermes ex aceto illiti medentur. Capilli ne canescant,eorum cinere præstari,admixto oleo tradunt. Ad aurium uitia uel deplorata,terreni uermes adipe anseris decocti infunduntur. Ad dentium dolores in oleo decocti,infusique auriculæ cuius è parte doleant, præstant leuamentum:uel si in contrariam aurẽ instillentur, uti docet Dioscorides.
Eorundem cinis exesis dentibus coniectus,ex facili cadere eos cogit: inte- F
gros dolentes illitus iuuat:comburi autem oportet in testa. Prosunt & cum mori radice in aceto scyllite decocti, ita ut colluantur dentes: uermes terreni illiti in ceruices & scapulas,ne nerui doleant,præstant. Grauidis secundas pellunt in passo poti. Iidem per se impositi mammarum suppurationes concoquunt & aperiunt extrahúntque,& ad cicatricem perducũt. Lac deuocant poti cum mulso: podagras lenit eorum cinis cum melle, ita ut tertio die soluantur:& pernionibus imponitur eorum fauilla cum oleo. Clauos pedum sanãt uermes terreni ex oleo.triti & ex passo epoti urinã ciunt. Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut passo ad comminuendos calculos. Morbo regio resistũt in aceto mulso cum myrrha:tertianas discutiunt
decocti cum anserino adipe & illiti. Multa & alia ex his remedia sunt,pro- G
pter quæ in melle seruantur.

Iuli, ἴουλος.

1 Pyralis,&c. Pyrigona hunc uocat AElianus. 2 τοὺς ἔντερα,&c. Iulos uocauit hos Numenius. 3 Corpus,hoc est corporis formam,opinor.

De bestiolis quibusdam, quæ intra animalia aut eorum partes gignuntur. Cap. CCXXI.

Lumbricus. ἕλμις.

IN excrementis adhuc intra animal contentis oriuntur lũbrici, (ἕλμινθας Græci uocant) aliorum uermium more, qui ex putredine ortum habẽt, ex cruda scilicet & crassa pituita. Tria horum genera,latum,teres, & quod

Ascaridæ. ἀσκαρίδες.

ascarida appellatur. Sunt porro ascaridæ paruuli quidã lumbrici, qui parte H
potissimum inferiore plenioris intestini, quæ podici proxima est, gignun-
tur,uehementem pruritum loco afferentes:apparéntque plurimi in iumen 2
tis qui male cibum concoquunt. Sentiunt hoc malum homines præcipue ante pubertatem: uehementioráq; medicamenta ad earum curationẽ desiderant,quàm lumbrici teretes. Ex ascarida nihil aliud procreari potest:la

Lumbricus latus, ἕλμις πλατεῖα.

tum autem genus solum intestino adhærens, parit simile cucumeris semini:quo indicio medici id genus lumbrici inesse intelligunr. Est uero latũ illud genus ueluti pellicula intrinsecus intestina cõtegens,in corpus quoddã uiuum permutata. Longissimus hic lumbricus,& qui sæpe per tota protenditur intestina. Egeritúrque nonnunquam integer,tricenum pedum,ali-

quando

A quando & plurium longitudine. Nonnunquam particulatim eiicitur. Di-
3 citur & κειρία & ταινία, quod fasciis institisue similis sit. Rarior hic uisitur. At κειρία.
lumbricus teres frequentior, ac proinde nulli non cognita forma eius est. Ταινία.
In superioribus maxime intestinis gignuntur teretes adeo, ut ad uentricu- Lumbricus
lum ipsum nonnunquam ascendant, & per os quandoque aut nares efferã- teres.
tur. In pueris multi, & frequentius quàm Ascarides procreantur: faciliúsq; ἕλμις στρογγύλη.
medicamentis amaris deiiciuntur quàm alij. In cruribus frequenter, non-
nunquam uero & in brachiorum musculis, lateribúsque ipsis nascuntur
uermes qui dracunculi uocantur: specie terrę uermibus similes, quãdoque Dracunculus,
magni, nonnunquam uero minores. In Æthiopia Indiáque, & quæ supra Δρακόντιον.
Ægyptum sunt locis, frequentius hoc malum contingit. Estque eorum ge
neratio lumbricis uentris quos latos uocant, non dissimilis: sub cute nãque
B mouentur uiui, nihildum afferentes molestiæ: procedẽte deinde tempore,
ad alterum eius finem suppuratur locus, cutísque aperitur, & dracunculi
caput exeritur: quem si in curando traxeris, dolor uehemẽs excitatur, præ-
sertim si intra trahendum rumpatur dracunculus: quod enim relinquitur
dolores affert molestissimos. Hęc Leonides. At Soranus animal esse dracũ-
culum hunc negat: sed neruosam quandam substantiam esse affirmat, quæ
non mouetur, sed motum quendam habere uidetur. Est uermiculus in lin-
gua canũ, qui uocatur à Græcis lytta: quo exempto infantibus catulis, nec Lytta.
rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. Ouem infestat uermiculus, qui in ipso
discrimine ungulæ nascitur, cum idem locus tuberculum habet, cuius me-
dia fere parte, canino similis extat pilus, eíque subest uermiculus. Ferro cau
C tissime tuberculum circunsecari oportet, ne dum amputatur, etiam quod
infra est animal uulneremus: id enim cum sauciatur, uenenatam saniẽ mit
tit, qua respersum uulnus insanabile facit, ut totus pes amputandus sit. Pi-
scibus (ut supra dictum est) innascuntur quædam minuta animalia quæ
partum expellunt. Narrant & bestiolas quasdã uelut lumbricos intra spon
gias consistere atq; ali, quos & euulsis spongiis pisciculi saxatiles deuorãt.

1 Intra animal, &c. Intestinorum animalia uocat hæc Plinius. 2 In iumentis qui male, &c. Solent uitulis, inquit Columella, nocere lumbrici, qui fere cruditatibus nascuntur. 3 Dicitur & κειρία & ταινία, &c. Plinius: Tineam uocat, nisi codices sint mendosi: pro tænia.

D

De iis quæ carnis uiuæ humore aluntur, ut pulice, pediculo, ricino, & similibus. Cap. CCXXII.

QVæ ex numero insectorũ, non carne uiuunt, sed carnis uiuæ humore
aluntur, ut pediculi, pulices, cimices: hęc per coitum generant ea quę
lendes uocantur, ex quibus nihil præterea nasci potest. ex iis e- Lendes.
nim neque ea quæ generarint, proueniunt, nec aliud ullum animal: sed id κονίδες.
quod sunt, sordes tantum persistunt. Vnda maris lendes capiti deducit ini
quas, inquit Serenus. Gignuntur pediculi in iuuentium hominum capil- Pediculus.
lo (ueluti in capite) non in superficie ubi furfures consistunt, sed in profun- φθείρ.
da cute, ex humoribus quibusdam calidioribus quidẽ, sed qui minus acres
sint. Pediculi etiam ex ipsa carne oriuntur, quibus futuris emergũt ceu pu-

ſtulæ quædã ſine pure exiguæ,quas ſi pungas pediculi exeunt. Accidit mor E
bus hic nonnullis hominibus præ nimio corporis humore: & quidem ali-
quos hac fœditate obiiſſe proditum eſt,ut Alcmanem poëtam: Pherecidē
Syrium,& Scyllam præterea dictatorem. Diodorus pediculos facere ocy-
mi cibum prodidit. Gignuntur & ex ueſtis genere pediculi:ſunt enim ouiū
quas lupus occiderit uellera,& facta ex his ueſtis, lōge quàm cætera aptio-
ra ad pediculos procreandos. In quibuſdam item morborum generibus,co-
Pediculus ferus. pia naſcitur pediculorū. Genus pediculi ferum uocatū eſt, durius eò quòd
φθεὶρ ἄγριος. in plurimis gignitur,& corpori detrahi difficilius. Pueris pediculi in capite
Pediculorum genera. magis proueniunt, uiris minus: omnino fœminæ magis quàm mares pe-
diculum ſentiunt. Quin & ex cæteris animalibus complura pediculo inſe F
ſtantur,ut aues:& phaſianæ quidem ex eis intereunt,niſi ſe puluerēt. Pilos
habentium,aſinum tantum immunem hoc malo credunt: qui non pedicu
lo tantum,uerumetiam ricino immunis eſt. Boues utrunque id habent:o-
ues & capræ ricinos habent,pediculis uacant:ſuibus quoddam pediculi ge-
nus grande ac durum familiare eſt:canibus propriū eſt ricinus, qui ab eodē 2
Cynorrhaiſtes. animali nomē cynorrhaiſtæ accepit. Eſt uero ricinus (κρότωνα Græci uocāt) 3
Cynomya. animal,ut inquit Plinius,fœdiſſimū,infixo ſemper ſanguini capite uiuens
Ricinus. atque ita intumeſcēs,unum animalium cui ſibi non ſit exitus, dehiſcitque
Κρότων. nimia ſacietate,alimento ipſo moriēs, cum diutius in fame uiuat:ſeptenis
ita diebus duraſſe tradunt:at in ſacietate paucioribus dehiſcere. Nunquam
in iumentis gignitur:in bubus frequens: in canibus aliquando: in quibus G
omnia:in ouibus & capris hoc ſolum. Genus unumquodque pediculi ex
corpore ipſo ſui animalis enaſcitur. Proueniunt largius pediculi mutatio- 4
ne aquarum,quibus lauare ſe ſolent ea quorum natura pediculum patitur.
In mari etiam piſces hoc malum infeſtat:uerum nō in piſcibus ipſis, ſed in
limo gignitur ſimile aſellis multipedibus,niſi quod caudam hoc ampliuſ-
Pediculus marinus. culam habeat. Genus pediculi marinum unum eſt ubique proueniens: ſed
maxime in foraminibus & cauernis. Quibuſdam uero piſcibus ipſis inna-
φθεὶρ θαλάσσιος. ſcuntur,quo in numero chalcis accipitur. Vocant & in mari pediculos,in-
quit Plinius,eóſque tritos inſtillari ex aceto auribus iubent. Item,rigor cer
uicis mollitur cum marinis qui pediculi uocantur,drachma una pota. Pi-
Pulex marinus. ſces uel manu caperentur dum dormiunt,niſi pediculis & pulicibus appel-
ψύλλα θαλάττιος. latis ſolicitarentur:nunc uero ſi ſomno dati immorentur, noctu ab innu- H
mera multitudine illarum beſtiolarum occupati abſumerentur. Gignun-
tur hæ in profundo maris tanta fœcunditate,ut etiam eſcam de piſce emo-
litam,ſi diu in imo manſerit,totam corrodant atque abſumāt. Et quidem
ſæpenumero piſcator eſcam demiſſam, glomeratis undique his beſtiolis,
perinde ut pilam recipit. Habent thunni & gladij circa canis exortum cir-
OEſtrus. ca pinnas,ceu uermiculū quem œſtrum uocant,effigie ſcorpionis, magni-
οἶστρος. tudine aranei. Infeſtat hoc tāto dolore,ut interdum gladius è mari exiliat:
Aſilus. unde fit ut ſæpenumero in nauigia incidat. Pulices minima quadam putre
Pulex, ψύλλα. dine gignuntur:ſedémq; ſui ortus,ſordes obtinent aridas. Lendes procreāt 5
oui ſpeciem referentes: crura habēt poſteriora mediis longiora, quibus ſa- 6
liunt.

A liunt. Cimices genus animalis fœtidissimum,& dictu quoque fastidiendũ, ut inquit Plinius, ex uapore quodã humidiore ab animalium corporibus foris collecto gignũtur. Cimices qui in lectis nascuntur, acri facultate prædit i sunt:& cum uino aut aceto epoti, adhærentes hirudines abigere dicuntur. Fabarum cauis inclusi prosunt, si ante accessionem septeni deuorentur, iis qui febre quartana laborant. Percussis uero ab aspide, etiam citra fabas sumpti: olfactu, strangulationibus uuluæ concidentes reuocant. Triti & urinariæ fistulæ impositi, urinæ angustiam quam disuriam dicunt, leuant. Hæc Dioscorides. De cimicibus, inquit Galenus, prodidere nonnulli, quòd si ex aceto bibentur, hirudines epotas eiiciãt: nobis uero, cum eas perpetuo *Cimices. Κόρεις.*

B ex allij esu abegerimus, minime opus cimicibus fuit. Quæ de cimicum natura dicuntur (ut Plinius refert) tanta authorum asseueratione cõmendantur, ut quanuis pudenda dictu, ea præterire fas non sit. Hæc contra serpentum morsus & præcipue aspidũ ualere dicitur: item contra uenena omnia: argumento quòd dicunt gallinas quo die id ederint, nõ interfici ab aspide: carnes quoque earum percussis plurimum prodesse: ex iis quæ tradunt humanissimũ est, illinere morsibus cum sanguine testudinis. Item suffitu eorum abigere sanguisugas adhærentes, haustásq; ab animalibus restinguere in potu datos. Quanquam & oculos quidam his inungunt tritis cum sale

7 & lacte mulierum: auréſque cum melle & rosaceo ammixtis. Eos qui agrestes sint & in malua nascãtur, crematos cinere permisto rosaceo, infundunt auribus. Cætera quæ de his tradunt, uomicæ & quartanarum remedia, aliorúmque morborum: quanquam ouo, aut cera, aut faba inclusos cẽsent deuorandos, falsa nec referenda arbitror. Lethargi tamẽ medicinæ cũ argumento adhibent, quoniam uincatur somnifica uis, septenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et stranguriæ fistulæ imposuêre: adeo nihil illa rerum omnium parens, sine ingentibus causis genuit. Cimicibus aduersatur scolopendra, suffitúque necat. *Cimices agrestes.*

C (marginal letter beside "sent deuorandos")

1 Carne oriuntur. Nascuntur quoque, inquit Plinius, in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Pustulæ, ἴονθοι. 2 Cynorrhaistæ, à quibusdam cynomyæ dicuntur, ut notat Hermolaus. 3 κρότωνα Theodorus rediuum uocat, forsitan ex Columellæ authoritate lib. 6. Verum considerandum ne deprauata sint quædam Columellæ exemplaria, rediui pro ricini habentia, uti in aliis legitur. 4 Crotones *Rediuus.*

D in gramine oriuntur, inquit Aristoteles. An idem sit animalis genus; an corrupta sit litera? 5 Sordes aridas, κόπρος ξηρά. Generantur sordibus aridi soli, inquit Plinius: in quibusdam exemplaribus Plinianis, non aridi soli, sed à radiis solis, legitur. 6 Pulex apud Columellam in horto, pro uermiculo aut eruca quadam accipitur, herbas erodente. 7 In malua, &c. Plinius. E malua cimices infundũtur auribus cũ rosaceo. *Pulex. E malua cimices.*

De blattis. Cap. CCXXIII.

HOc quoque animal inter pudenda est: sed propter ammirationem naturæ priscorúmque curam, totum in hoc loco explicãdum. Tenebra- *Blatta. Σίλφη.*

1 rum alumnæ blattæ sunt, lucémque fugiunt: in balneis maxime humido uapore prognatæ. Est quædam pinguitudo blattæ si caput auellatur: hanc tritam unà cum rosaceo, auribus mire prodesse dicũt: sed lanam qua inclu- *Aliàs, priscorumque curæ.*

ſerint,poſt paulum extrahendam. Celerrime enim id pingue tranſire in a- E
nimal,fieriue uermiculum: alij binas ternáſue in oleo decoctas efficaciſſi-
me auribus mederi ſcribunt, & tritas in linteolo imponi contuſis. Blattæ
quæ in piſtrinis inueniuntur (ut ſcribit Dioſcorides) interanea trita cũ oleo
aut decocta,aurium dolores inſtillata mitigant. Galenus totum animal in
Blatta mollis. oleo coctum hæc efficere nonnullos affirmare prædicat. Plura earum gene
ra fecerunt: molles, quas in oleo decoctas uerrucis efficaciter illini experti
Mylœcos. ſunt. Alterũ genus, mylœcon appellauere, circa molas fere naſcens. Has ca-[2]
pite detracto attritas, lepras ſanare Muſa & Picton in exẽplis reliquerunt.
Tertium genus, & odoris tædio inuiſum, exacuta clune, cum piſſeleo ſana-
re ulcera tradunt, aliàs inſanabilia: ſtrumas, pauos, diebus XXI impoſitas, F
percuſſa, conuulſa, cacoëthe, ſcabiem, furunculóſque detractis pedibus &
pennis. Nos etiam hæc auditu faſtidimus: at Hercule Diodorus & morbo
regio & orthopnoicis reſtitiſſe tradit cum reſina & melle: humaniſſimi eo
rum, cinerem crematarum reſeruãdum ad hos uſus in cornea pyxide cen-
ſuere: aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. In-
fixa utique corpori illitas extrahere cõſtat. Cunilæ tertium genus eſt quæ à
Græcis maſcula, è noſtris cunilago uocatur: manipulo eius abiecto, omnes
etiam à tota domo blattas conuenire ad eam tradunt. Eſt ſimilis uerbaſco
herba quæ ſæpe fallit pro ea capta. Hæc abiecta, blattas in ſe cõtrahit: ideó-
que Romæ blattariam uocant: & inſectorum quidem ratio talis eſt.

G

ῥαβουρίδες 1 Blattæ. ῥαβουρίδες. Blattas interpretatus eſt Theodorus. Verum eo in loco mendoſa eſſe opinor exemplaria Græca. Neque καράβων eo in loco, neque κοράμβων legendum cenſet Hermolaus, ſed κραμβῶν, ut ſit ſenſus πρασοκουρίδες in braſſica gigni apertum eſt, quæ & ipſæ pennatæ ſunt. Vocantur autem praſocurides (ut ille ait) uermiculi porros, braſſicam, lactucáſque infeſtantes, & alia quædam olerum. 2 Mylœcon, aliàs mylacrin.

Mylacris.

A DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER X.

Continet exanguium aquatilium differentias, scilicet mollium, crustaceorũ, testatorum, & quę zoophyta appellantur, quę omnia à nonnullis etiam piscium nomine uocantur.

De his quæ mollia dicuntur. Cap. CCXXIIII.

B

Equitur natura molliũ, Græci μαλάκια & μαλακόδερμα, nos mollia appellamus animalia quę sanguine carent, & foris carne cutéq; ,ut homines, molli obducta, solidum intus, modo sanguinei generis continent, quale sepia est. Partes eorum quæ mollia nominamus, exteriores, pedes uulgari nomine, siue brachia, barbęúe aut cirri: græci πλεκτάνας dicũt: & iis adiunctum caput: tum alueus siue sinus (κύτος Græci dicunt) corporis ipsius molẽ complectens, quem pinnulæ ambiunt in orbem: caput eum nonnulli minus recte appellarunt. Caput uero omnibus contra quàm cæterorũm animalium inter crura. A polypo differunt cætera mollia, eo quòd alueus polyporum paruus breuísque & crura prælonga, cæteris ediuerso, alueus amplus & procerior, crura breuia, ita ut potestas nulla sit ingrediẽdi: sunt itaq; crura omnia in priore corporis parte, circum caput, infra oculos, circa os & dentes. Sed cum cętera animalia, quibus pedes, aut parte priore posterioréque eos habeant, aut latere, ut ea quæ multis pedibus innituntur & sanguine carent, hoc unum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Pedes octoni omnibus, modo tamen dissimili: sepię enim atque lolligines pedes habent supra dentes senos exiguos & breuiores, eorúmque nouissimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra dentes, omnium maximos: polypus longos obtinet, & medios quatuor habet maximos. Promuscides habent binas prælongas & asperas sepiæ & lolligines, quibus ueluti anchoris innitantur, séque stabiliant, ne æstu maris tempestatéque exturbentur saxis: utque de longinquo cibum ori admoueant: at iis polypi carent, quoniam pedes ad eundem usum commodos habeant. In cruribus geminum habent acetabulorum ordinem, à capite in extremos usque cirros cætera omnia præter unum polypi genus quod heledona uocant: quod unum ex mollium numero simplicem acetabulorum ordinem habet. Caput omnibus (ut modo diximus) inter crura continetur. Huius pars os est, in quo dentes duo. Lingua nullis in hoc genere data est: sed pro lingua carnosum quiddam, quo uice linguæ utuntur: quo scilicet uoluptatem esculentorum discernant. Supra hæc oculi bini grandiusculi:

Mollia. μαλάκια. μαλακόδερμα. *Brachia. Barbæ. Cirri.* πλεκτάναι.

C D

quibus discrimen exigua quædam præstat cartilago continens cerebrum E
paruulum. Fistulam ante alueum, supra caput & brachia gerunt, qua mare 1
transmittunt, quantum suo admiserint aluco quoties ore aliquid capiunt,
eámque modo in dextram partem transferunt, modo in sinistram. Et hac
eadem fistula polypi suum quoque atramentum fundere assolent. Pinnulam habent hæc omnia circundantem alueum, ut natent & se dirigant, (quemadmodum pisces sua cauda pene cartilaginata) sed non omnia codē modo. Natant mollia tum pedibus ipsis tum pinnis. Quantum uero ad interiora attinet, omnibus mollibus cerebrum datum est: quod tamen minime cerebrum dicitur, nisi per proportionē. os gula excipit angusta & longa, quam sequitur πρόλοβος, id est, ingluuies ampliuscula, non absimilis auibus: cui iungitur uentriculus tanquam abomasum, forma clauiculæ buccinorum. F Intestinum ab eo tenue (quod crassius tamen quàm gula est) partē repetens superiorem, ad locum fertur ori uicinum, sed paulo infrà: sunt nāque in hoc mollia turbinatis similia. finis enim ad principia flectitur, contrario quàm in omnibus aliis modo, ut in descriptione conspicitur. Viscera mollium nullis, sed habent quam μύτιν, id est mutem appellant: & præterea atrum quendam humorem habent sibi peculiarem, cui nomen θόλος, id est atramentum, tunica contentum membranea, quod plurimum in sepia est. Et hoc sane præsidij salutísque gratia possident: effundunt enim suū 2
id atramentum omnia metu perculsa, sed præcipue sepia. hoc enim effuso humore, aquam infuscant, sibíque nigrorem uelut septū præponunt & turbulentiam, quasi quo se abscondant. Accrescítque hic humor denuo postquàm emiserunt, ut nunquam copia desit atramenti. G Mutis in mollium genere, id est, quod ei parti proportionatur, quæ in sanguineo genere cor appellatur: id membrana continetur humidū, sub ore, & per eam gula in uentrem pertendit, admota potius tergo. At uero atramentum infrà contine- 3
tur, tunica etiam contentum membranea: polypis quidem & lolliginibus 4
prope mutim potius positum, sepiæ uero infrà ad aluum & qua intestinū petere incipit superiora: meatúmque suum eadem obuolutum habet mēbrana qua intestinum: atque idem foramen emittendi atramenti excremētíque est: ea scilicet parte quæ fistula uocatur, quæ in spinis posita est. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum uuluale apertum est: membranas scilicet in quibus oua tanquam in uulua continentur. habent enim ouum primo indiscretum, mox discretum in plura: & pariunt omnia imperfecta more ouiparorum piscium. H In sepiis & lolliginibus uulua ita articulata est, ut bifida cernatur: at polyporum ouum simplex uidetur, ob uteri formam, quæ specie rotunda conglobatáque est. Differunt fœminæ à maribus, quòd in mare meatus quidam subditus gulæ à cerebro in ima aluei pertendit, idque ipsum ad quod fertur speciem mammæ imitatur: in fœmina duplex idem illud supráque positū habetur. utroque tamen in sexu corpuscula quædam subrubra parti eiusmodi subiuncta spectantur. Mollia fere tota carnosa & tactui cedentia sunt: nihil enim ossis, nihil fere terreni habere discretum uidentur, quod dignum effatu sit: ne tamen corpus eorum

Μύτις. Mutis. Θόλος. Atramentum.

Mutis. Μύτις.

Atramentū. Θόλος.

A facile pereat, naturam inter carnem & neruum obtinent. mollis enim ut caro, sed intēdi potest ut neruus. Fissilis autem caro eorum est, uerum nō per directum, sed in anfractum: cutéque omnibus intecta est, uti modo dictū est: quædam etiam ueluti capillamenta in corpore omnium habentur. Sepiæ quoque & lolligini & lollio partes duræ ac solidæ intus per dorsum & corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: sed quod insertum sepiis est, sepium uocāt, quod lolliginibus & lolliis, ξίφος, id est, gladiolum, uti infrà explicabitur. At polypis nihil huiuscemodi solidū intus, sed circa caput cartilaginosum quiddam est, quod senescētibus indurescit. Mollia omnia eodem modo coeunt: oribus enim inuicem admotis, complexúque mutuo brachiorum libidinēm explent. sic enim coniungi necesse
B se est, quoniam natura exitum excrementi prope os inflectēdo adduxerit, ut antea dictum est. Pariunt ea sui corporis parte, quę fistula dicitur, qua & coire ea nonnulli arbitrantur. Polypi in terram uerso capite coeūt: reliqua mollium tergo, inquit Plinius, ut canes. Verno tempore pariunt, & sepia in primis. pariunt autem oua imperfecta: quæ ut tueantur, plurimum lentoris unà cum fœtu emittunt. augentur oua omnium, & accrescunt more uermium. Ouum habent omnia candidum, quod tempore arenidum euadit, ueluti & illud quod crustata edunt. Sed cum genus omne crustatum sibi iuncta contineat oua, itáque foueat, polypus & sepia & reliqua generis eiusdem, oua quæ pepererint, absoluta fouent. Huius generis mas sub partu oua quæ fœmina ediderit, persequitur suum semen aspergens: reddun-
C túrque eorum oua tanquam glutino cohęrentia, (id quod non nisi in sepiis uisum adhuc est, uerum in reliquis eiusdē generis id fieri ratio est:) & quæ uitale id uirus contigerint, ex iis enascuntur animalcula, quemadmodum de piscibus dictum est. Mollia sensibus prædita esse omnibus constat: iam enim sepiæ & polypi odore escarum allectati capiuntur: neque eisdem saporibus omnia delectantur. E genere mollium nullum est, quod uel uocē uel sonum emittit naturalem. Mollia omnia carniuora sunt, & sola carne uescuntur. Lolligines nanque atque sepiæ pisces uel maiores euincunt. Polypi conchulis maxime uescuntur. Præstant mollia cum grauida sunt, ut lolligines, sepiæ, polypi. Duræ carnis hoc genus est, concoctu difficile, nonnihil salsedinis particeps. At si probe concoquatur uberius alimētum cor-
D pori præbet, sed crudi humoris plurimum creat: succúmque crassum & tenacem. Venerem concitare mollia in cibo, prodidit Diocles, maxime uero polypos.

1 Fistulam, &c. Videtur Theodorus in hoc Aristotelis loco, atque etiam Plinius, fistulam hanc polypo tantum tribuere, & sane perobscure pronuntiat hæc Aristoteles: sed longe aptius eadem in lib. de respiratione explicat, ubi aperte mollibus omnibus fistulam ante cerebrum inesse ostendit. 2 Hunc humorem pro sanguine his inesse sentit Plinius. 3 Admota potius tergo, πρὸς τὰ πρανῆ μᾶλλον. 4 Continetur tunica, &c. Tunicam hanc in polypo μήκωνα uocat Athenæus. Μήκων.

De polypo. Cap. CCXXV.

POlypus è molliū genere animal, ab aliis mollibus hoc præcipue differt, quòd eius alueus (quem caput polypi uocāt nonnulli) paruus est & cru- Polypus. πολύπους.

ra prælonga:cum cæteris ediuerso,alueus amplus est,crura breuia. Hæc po E
lypo,ut & aliis,octona(sed quatuor quę in medio sunt maxima)quibus ma 1
nuum loco pedúmque utitur. Nam duobus quæ supra os sita sunt,cibũ ori 2
admouet:ultimo uero,quod & acutius & solum albicãs est,& parte sui ex-
trema bifurcatum dorsóque adnexum in coitu utitur. Polypus enim mas,
ut nonnulli affirmant,in hoc suo brachio,in quo duo amplissima habentur
acetabula,id gerit quod genitalis speciem refert:quod quasi neruo constat
album,porrectum ad medium usque brachium. Promuscide carent poly-
pi,quoniam pedes ad eundem usum commodos habẽt. Pinnulam quæ al-
ueum circundat paruam habent miniméque conspicuam. Fistula his caua, 3
ut & aliis in anteriore aluei parte sita supra brachia geritur. Caput polypo
quãdiu uiuit prædurum est,& quasi inflatum. Tangunt ac tenent brachiis
supinis:membranámque pedibus interiectam totã extendunt. Polypis ni- F
hil solidum intus,quemadmodum sepiis sepium est, sed circa caput carti-
laginosum quoddam est,quod senescentibus durescit. Membranam illam
Μήκωνι. quæ atramentum polypi continet, μήκωνα uocãt quidam:quæ in polypo su-
pra uentriculum apud mutim sita est:continet humorem in se nõ nigrum
ut in sepiis,sed subrufum,quo,ut diximus, in metu utitur. Mas à fœmina
discrepat eò quòd capite est productiore: & quod genitale piscatores appel
lant albidum illud suo in brachio continet. Vescuntur maxime conchylio-
Aliàs, complexu crurum. rum carne polypi,quorum conchas complexu crinium frãgunt: quo fit ut
eorum cubilia cognoscant qui uenantur,congerie testarum. Trebius quo-
que Niger prodidit,auidissimos esse concharum polypos:illas ad tactum cõ
primi præcidentes brachia eorum. Insidiantur ergo polypi apertis,imposi- G
tóq; lapillo extra corpus,ne palpitatu eiiciatur, ita securi grassantur, extra-
húntque carnes:illæ se contrahunt, sed frustra discuneatæ. Tanta solertia
animalium hebetissimis quoque est. Hyeme tempestuosa in cauernis lati-
tat polypus,& crura sibi ipsi erodit,ut tradit Oppianus. Aristoteles autem
falso hoc à nonnullis creditũ affirmat. id enim à congris euenit ei: nam cõ-
gri polypos superant & edunt:unde fit ut aliqui capiantur qui brachia à cõ 4
gris corrosa habeant. Polypi odore escarum allectati capiuntur:ita enim
quandoque adhærescunt,ut auelli inde non possint,sed truncari potius pa-
tiãtur:at uero pulicaria herba admota, protinus ab odore eius resilire dicũ
tur. Fronde quoque oliuæ capitur polypus: & in terrã oliuæ desiderio egre-
ditur. Polypis coitus cum alter capite uulgo appellato in terram uerso ni- H
tibundóque explicat,porrigítque sua brachia,alter superuenit,passisq; bra
chiis singulis ad singula subiacentis acetabulorum complexu mutuo adhæ
rescit. Marem nonnulli aiunt gerere,quod genitalis speciẽ referat uno bra-
chiorum,uti modo diximus,in quo duo amplissima acetabula habentur:
ídque quasi neruo constare,porrectum ad medium usque brachium con-
firmant:totúmque nari fœminæ adnecti. Hyberno tempore coit polypus,
uerno parit. Latet circiter menses duos. Ouum edit uel in cubili suo,uel in
figulino,simile labruscæ racemulis,aut fructui arboris populi albæ: quod
foris quidem unũ,simplexq; incomptum & grande est:intus humorẽ can-
dicantẽ

A dicantem concolorem totum,atque æquabilem contines. Perquam fœcũdum hoc animal eſt : nam de eo quod ediderit, copia innumera prouenit. 5 Tantáque fœcunditate pendent oua per cubile,ut collectis uas impleatur longe amplius quàm caput ſit quo continebantur. Polypus fœmina modo incubat ouis,modo in ore ſui cubilis aſſidens,brachium ſuper oua exporrectum tenet:uel ut Plinius refert, modo in cauernis ſedet, modo cauernam cancellato brachiorum implexu claudit.Polyporũ itaque ouis diebus poſt quinquaginta maxime ruptis,polypuli modo araneorum perquam multi exſerpunt,quorum natura ſigillatim nondum in omnibus membris cõſpicua eſt,quanquam forma ſatis nota apparet:ſed ob exiguitatem imbecillitatémque copia interit.Iam nonnulli adeo ſpectantur exigui, ut nulla par-
B tium conſtent diſtinctione,quanuis ad tactum moueantur. Dum fouet polypi oua,deterrimi efficiuntur: haud enim paſtum prodire patiuntur. Biẽnio non amplius uiuit polypus magna ex parte:ſua enim natura tabi obnoxius eſt: indicium autem ne bimatum compleat eſſe uidetur,quòd ab ortu eorum(qui æſtate fit)ad autumnum,non facile grandem polypum uideris, cum paulo ante id tempus prægrandes ſpectentur: à partu ita ſeneſcere debilitaríque tam marem quàm fœminam ferunt, uel ut à piſciculis deuorẽtur,& facile à ſuis detrahantur cubilibus:cum antea nihil tale his uſu eueniat:tum uero paruos nouellóſque quanuis recens natos,tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant : quinimo ualidiores eſſe quàm grandes confirmant.Polypus fatuus quidem eſt,cum ad manum hominis demiſſam acce-
C dat:ſed prudens rei familiaris,cum omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat:cúmque conſumpſerit quantum utile ſit,abigit teſtas,& cãcrorum cruſtas,& putamina conchularum,& ſpinas piſciculorum. Sui etiam mutatione coloris uenatur piſces:trahit enim colorem ſimilem iis quibus appropinquarit ſaxis:quod idem etiam cum metuerit facit. Mirum quod de huius ingenio prodidit Ouidius:polypum hamos appetere, brachiiſq; cõplecti,non morſu:nec prius dimittere quàm eſcam circunroſerit, aut arũdine leuatum extra aquam. Trebius niger prodidit, nullum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua:luctatur enim cõplexu,& ſorbet acetabulis,& numeroſo ſuctu detrahit eum. In naufragos urinantéſue impetum capit:ſed ſi inuertatur elangueſcit uis: exporrigunt enim ſeſe re-
D ſupinati.Morſu non lædit polypus, ſed ſanie quadam noxia quæ è corpore eius effluit,ut prodidit Oppianus. Mollium unus polypus exit in ſiccum, graditur per aſperiora,uitat leuia.In cibo datus, uenerem cõcitat omnium mollium maxime: iurulentus aluum reddit humidam, ſi uehementer coquatur.De polypo & hæc traduntur:muriã ipſum ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo:ſecari arundine:ferro enim infici uitiúmque trahere.Polyporum genera plura ſunt:unum cõſpectius & maximum: cuius generis qui prope terram degunt,maiores ſunt quàm pelagij : alterum corpore exiguo uarióque eſt, cibo ineptum:aliud quod heledonam uocãt, *Heledona.* crurum prolixitate diuerſum (crura enim habet longa) & quod unum ex mollium numero ſimplicem in brachiis acetabulorum ordinem habeat.

Boletena. Ozolis. Ozæna. Osmylia. Ad hæc polypi genus est quod alij boletenam, alij ozolim dicũt, Plinius o- E
zænam dictam à graui capitis odore putat: ob hoc maxime murenis eã cõ-
sectantibus, Pollux & ozęnã & osmylian uocari tradit, polypi genus quod
inter caput & cirros brachiáue, fistulam gerit, qua tetrum emittit odorem:
quod mænulas sepiolásque uenatur, ut inquit Aristophanes. Duo item ui-
Nautilus. Nauticus. suntur genera conchis indita, quorum alterum nautilum & nauticum uo-
Ouum polypi. cant: alij ouum polypi: forma polypo simili. Testa iis ut pectunculis conca-
ua, nec ita tamen destinata ut ei inhæreant. Sæpius hi iuxta terram pascun-
tur: unde euenit ut fluctibus iactati, in aridum elidantur, testa dilapsa nudi
capiantur, aut in terra emoriãtur. Constãt exiguo corpore, facie simili bo-
letenis: polypus hic nauticus, natura & uitę muneribus singularis est: naui-
gat enim per maris summa elatus de imo gurgite: effert se testa inuersa, ut
Inter duo prima brachia. ascendere possit facilius, & inani scapha enauiget: ubi uero emerserit, con- F
cham reuertit. Habet inter sua brachia membranulam quãdam annexam
Plinius, ut infra. similem iis quæ digitis insertæ palmipedum continentur: uerum illæ cras-
siusculæ sunt, hæc prætenuis est, & araneæ speciem imitatur: hac uelificat
cum aura inspirat: cirrósque pro gubernaculis utroque demittit latere: si
quid metuerit, concham protinus mari replet, atque ita demergit. De gene
ratione incrementóque eius cõchæ, nihil adhuc exploratum habemus, in-
quit Aristoteles: uidetur tamen non ex coitu gigni, sed ut cæteræ conchæ
prouenire: nec uero an concha solutus uiuere possit, certum adhuc est. Est
& alius polypus, qui cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, ut
Nautilus. Pompilus. nunquam egredi soleat, suáque interdum brachia exerat. Hæc Aristoteles.
Nautilon Plinius ab aliis pompilon uocari tradit. Supinus hic, inquit, in G
summa æquorum peruenit, ita se paulatim subrigẽs, ut emissa omni per fi-
stulam aqua, uelut exoneratus sentina, facile nauiget: postea duo prima
brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit: qua
uelificante in auras, cæteris subremigans brachiis, media cauda ut guber-
naculo se regit: ita uadit alto liburnicarum gaudens imagine: si quid pauo-
ris interueniat, hausta se mergens aqua. Nauigerã similitudinem & aliam
in Propontide uisam sibi prodit Mutianus: concham esse acatij modo cari-
Nauplium. natam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi nauplium, animal sepiæ
simile ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus: tranquillo enim
uectorem demissis palmulis ferire ut remis: si uero flatus inuitent, easdem 6
in usu gubernaculi porrigi, pandíque concharum sinus auræ: huius uolu- H
ptatem esse ut ferat, illius ut regat: simúlque eãdem descendere incluso si-
χελιδών. nu, fluctu hausto territam uisu forte tristi. Polypo similis chelidõ est, id est, 7
Hirundo. hirundo, inquit Diphilus: humentibus membranis uolant in mari hirundi
χελιδὼν θαλάσσια. nes, ut siccis inter tecta uespertilio. Volat hirundo sane perquam similis uo
lucri hirundini, ut inquit Plinius: Sublimísque adeo uolitat cum maiorem
piscem metuerit, ut haudquaquam mare attingat: altiúsque in uolatu sese
attollit quàm miluus, non tam alte tamen quàm lolligo. Et pinnis stridere
sentiuntur hirundines in uolatu: sunt enim his pennæ latæ & longæ. Acu-
leum quoque gerit hirundo uenenosum, inquit Oppianus: In cibo humo-

A rem corpori præbet chelidon, qui colorem reddit bonum, sanguinísque excretionem mouet, ut author est Diphilus. At Xenocrates chelidonas uiroso sapore esse prodidit, malúmque procreare succum.

1 Crura breuia, &c. Crura polypi, crines uocat nonnunquam Plinius. 2 Vltimo uero, &c. Hunc polypi pedem, ni fallor, Plinius caudã uocat. lib. 9. Cauda, inquit, utitur, quæ est biscula & aeuta in coitu. 3 Fistula his, &c. Est polypo fistula in dorso, inquit Plinius. 4 Polypos superant, &c. Oppianus quoque describit pugnã polypi & murenæ: & polypi, & carabi. 5 Pendent oua, &c. Pariunt oua tortili uibrata pampino, inquit Plinius, tanta fœcunditate, ut multitudinem ouorum occisi non recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. 6 Easdem in usu, &c. Si non eædem sint, at certe similiter nauigare uidentur conchæ quæ ueneriæ dicuntur. De quibus Plinius: Nauigant ueneriæ, præbentésque concauam sui partem, & auræ opponẽtes, per summa æquorum uelificant. In nonnullis codicibus habetur, nauigant ex iis B nerites, &c. 7 Chelidon est, &c. Sunt qui existiment chelidona, hirundinémue Aristoteli & Plinio piscem significare. Athenæi uero chelidona alterius esse generis: id quod mihi quidem nullius ueteris scriptoris authoritate constat. Præterea quo modo piscis intelligi potest, si uolueri hirundini perquam similis uolitet? ut scribit Plinius: Satius itaque uisum nobis est hirundinẽ polypis coniungere, quàm piscium generibus: maxime cum Aristoteles ipse hirundinem à piscibus separare uideatur eam, quæ sublimis uolat, & uolatu stridorem emittit.

Crines. *Veneriæ conchæ.* *Nerites.*

De sepia. Cap. CCXXVI.

E Mollium genere sunt & sepia, lolligo, & lollius, quæ à polypo differũt, eo quòd eorum alueus amplus sit, crura breuia, ita ut potestas nulla sit ingrediendi. Ipsa autem inter se discrepant, quatenus lolligo longior, sepia C latior est: lolligine uero longe grandior, qui lollius nominatur: sed sepias quoque aliquas in bina augeri cubita notum est. Sepiæ, lolligini, & lollio durum quiddam, ut diximus, ac solidum intus per dorsum & corporis prona continetur, quod non eodem appellant nomine: sed quod insertum sepiis est, sepium uocatur: quod lolliginibus id ξίφος, id est, gladiolum. Differunt enim qua sepium robustum latúmque est, inter spinam & os mediam præ se ferens naturam, fungosam intra se complectens & friabilem corpulentiam. Gladiolus arctior & cartilaginosior est. Forma etiam discrepãt, pro alueorum modo quibus inserta continentur. Sepiæ quoque lolligines & lollij peculiares binas sortiuntur promuscides, lõgas, asperiusculas, quibus capiunt & ad ora admouent cibos: iis etiam quoties tempestates urgẽt, D ad saxa aliqua adhærentes, se ueluti anchoris iactis stabiliunt. Non simili ut polypi modo constant, quoniam uim nandi tantummodo habent, cum polypi uel ingredi possint: habent enim pedes exiguos & breues, supra dentes, senos, eorúmque duos nouissimos maiores: reliquos autem octonorũ duos infrà, omnium maximos. Pinnula quæ alueum circundat, sepiæ angusta, quæ lolligini latior est. Inter marem & fœminã tam in lolliginum quàm
1 sepiarum genere, hoc interest, quòd fœmina intestina continet duo ueluti mammas, quæ si aluo dissecta inspectes, facile uideris: mas omnino iis ca-
2 ret. Et præterea sepia mas uarius magis quàm fœmina, dorsóque atriore est: & partes omnes asperiores habet quàm fœmina, & lineis interuenientibus uarias, & caudam quoque acutiorem. Mas quoque iuuantior & fortior est,

Sepia, σηπία. *Lolligo, τευθίς.* *Lollius, τεῦθος.* *Sepium, σήπιον.* *ξίφος.* *Gladiolus.*

constantiæque maioris.cum enim sepia icta est tridente,mas fœminã adiu E
uat:fœmina mare percusso,fugam arripit.Fœminæ uulua ita articulata est, ut bifida cernatur,& propterea oua gemina apparent. Oua habet sepia can dicantia,grandini similia,multa:atramentum quod uocant, sepia plurimũ habet:quod in sepia aliter atque in aliis,infrà continetur ad aluum, & quà intestinum petere incipit superiora:meatúmque suum eadem obuolutum habet membrana qua intestinum:atque idem foramen emittendi atramẽti excrementíque est,ea scilicet parte quæ fistula uocatur,quæ in supinis po sita est,uti antea dictum est. Coeunt sepiæ & lolligines ora applicantes, & brachia inter se complectentes natantésque in aduersum:narem etiam dictam in narem inserunt.Parit fœmina ea sui corporis parte quæ fistula dicitur:qua & coire eas nonnulli arbitrãtur.Fert uterum sepia uerno tempore, & cum primis uerno tempore parit. Parit & omnibus anni tempori- F
bus, perseuerátque in edendo ouorum numero dies quindecim. Quoties autèm ediderit oua,mas è uestigio sequẽs humorem fœtificum ouis superinfundit:atque ita efficitur ut solidescant:incedere nanquè coniugatim solent.Parit sepia iuxta terram fere inter algas & arundines, & si quid aggestum tale iniectum sit,ut sarmenta aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries.Et quidem piscatores de industria fasces sarmentorũ disponunt. Enititur aluum per interualla reprimens,inspergítque atramentum interposita quiete,utpote cum non nisi cum labore emittat. Oua quæ sepiæ edunt,magnitudinem myrtorum magnorum,aut acinorum uuę minorum mox intra diem decimum capiunt & nigrescunt: emisso enim atramento parentis inficiuntur.Cohærent etiam inter se ad speciẽ racemi cuncta, nec G
facile alterum detrahi ab altero potest:mas enim humorem quendam mucosum mittit,cuius lentore tenaciter oua sibi cohærescunt,ac crescunt etiã ex hoc,cum primum edita candida sint atque exigua: mox atramento perfusa,nigra maioráque redduntur. Cum proles iam intus constiterit, tũ rupta oui membranula,sepiolæ excluduntur: quæ si quis prole iam perfecta disciderit oui membranam,stercusculum emittunt,suúmque præ metu colorem immutant ex candicante in rubriusculum. Sepiis uiuendi spatium breue:nam,exceptis paucis,biennium non complent. Sepias tamen nonnunquam in bina augeri cubita notum est. Mollium astutissima sepia est. sola hæc suo utitur atramento non modo cum metuit, uerum etiam abscõ H
dendi causa: & cum progressa paulolum se ostenderit, redit in atramentũ: uenatur etiam suis illis prælongis prætenturis, non solum paruos pisciculos,sed mugiles etiam sæpius:& maiores quoque nonnunquã euincit. Sũt qui sepiam quoque polyporum more, colorem sibi contrahere similem lo co in quo uersatur,confirment. Morsu non lędit sepia, sed noxia quædam sanies è corpore eius effluit.Sepia,inquit Diphilus,elixa, tenera efficitur,ori grata,concoctu facilis & aluum leuiter mouet. In cibo dãtur sepiæ, cum oleo & sale & farina decoctæ.Succum gignit sepia, qui sanguinẽ extenuet, & hæmorrhoidum fluxum proritet.Sepiæ coctæ atramentum, inquit Dio scorides,ægre concoquitur,& aluum emollit. Oua sepiæ urinam mouent, renúmq;

Fistula, φυσητήρ.

A renúmque pituitas extrahunt, ipsósque renes purgant. Sepium quod in iis durum & testaceum est, uiribus simile est ostrearum testis, sed partium magis tenuium: exsiccat itaque & abstergit. Quocirca collyriis ex eo formatis palpebrarum scabriciæ quæ sycoses uocantur, perfricatur. Dentes quoque splendidos reddit. In alopeciis præparant cutim sepiarum crustæ farina medicamentis. Oculorum tumorem ruborémque sepiæ cortex cum lacte mulieris illitus sedat, & per se scabricias emendat: inuertunt itaque genas id agentes, & medicamentum auferunt post paulum, rosaceóque inungunt, & pane imposito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctilopes curan-
4 tur in farina trita, & ex aceto illita. Vsto sepio utimur, inquit Galenus, ad
B uitiligines & ephelin, furfures & scabiem: sali uero fossili admixtum, ungues oculorum eliquat: uel, ut habet Dioscorides, elotum in medicamenta oculorum additur. Contra albugines, in oculos iumētorum efficaciter insufflatur: pterigia oculorum absumit cum sale fossili tritum & impositum. Medetur lentigini cæterísque uitiis ex ossibus sepiarum cinis. Idem carnes excrescentes tollit, & humida ulcera.

1 Intestina duo, forsitan, internas partes duas, ἔντερα, quasi ἐνδότερα. 2 Sepia mas uarius. Sepiarum generis mares, uarij & nigriores, inquit Plinius. 3 Venatur etiam, &c. Quibus artibus captet pisciculos sepia, explicat Oppianus. 4 Vsto sepio, &c. Dioscorid. Vstum in sua testa donec id quod crustosum est abscedat, postea tritum.

De lolligine & lollio. Cap. CCXXVII.

ET nigrum niueo portans in corpore uirus
C Lolligo. E molliū genere, sepiæ fere similis est: sed discrepat, quòd sepia latior est, uti modo diximus, lolligo longior, & toto corpore mollior quàm sepia. Præterea gladiolus, qui in lolligine est arctior & cartilaginosior est quàm in sepia, quod sepium uocari diximus. Pinnulam habet non angustam adeo, sed latiorem quàm polypus aut sepia: neque per totum alueum circumactam, sed de medio orsam. Promuscidem habet eam quæ in dextra parte est, longiorem. Bina habet uentris conceptacula, ut & alia, sed alterum minus ingluuiem imitatur. Atramentum illud suum suprà continet apud mutim, cum sepia infrà ad aluum habeat: idque non atrum, sed subrufum potius habet. Hoc metus causa emittit ut polypus. Quin & me-
D tus causa uolat lolligo, & longius altéque extra aquam sese effert. Lolligines euolare ex aqua traduntur, tanta nonnunquam multitudine, ut nauigia demergant. lolligo uolitans, tempestatem prænūtiat. Inter lolliginem marem & fœminam hoc interest, quòd fœmina intestina continet duo ueluti mammas: quæ si aluo dissecta inspectes, facile uideris: mas omnino iis caret. Coeunt lolligines, ut de sepiis dictum est: pariúntque in alto. sola e-
1 nim ex hoc genere pelagia est lolligo: consertúmque ac continuum iis ouū quale sepiis est. Et uiuendi quoque spatium, ut sepiis breue: nam, exceptis paucis, bimatum non complent. Lolligo, ut Diphilo placet, concoctu facilior est quàm sepia, atque ori grata. Lolligine uero longe grandior est, qui lollius nominatur: quippe qui uel in cubita quinque excrescat. Facie quo-

Lolligo, τευθίς.

Intestina, ἔντερα, uti supra.

Lollius, τευθός.

τριῶν σπιθαμῶν, inquit Athenaeus.

que à lolligine dissidet: pars enim lollij quæ exit in acutum, latior est: pinnulæ etiam circundantes illæ totum in lollio ambiunt, iunctæ perpetuæq;, cum in lolligine partem aliquam relinquant. Colore subrufo est: dentem habet utrunque nigrum, & accipitris rostro figura non dissimilem, maiorē suprà, infrà minorem. Discisso alueo uētriculus suillo similis uidebitur: pelagius est non alio modo quàm lolligo. E

1 Hoc in loco πυθὶς habetur, non πυθὶς in exemplaribus Græcis. 2 Lollius à lolligine an specie differat, an solo sexu, quod scilicet lollius mas sit, lolligo fœmina, considerandum: uidebitur certe eadem species ex Aristotele tā lib. histor. 4, quàm quarto de part.

De lepore marino. Cap. CCXXVIII. F

Lepus marin⁹. λαγὼς θαλάσσιος..

Lolligini paruæ similis est lepus marinus, ut Dioscorides author est: ut uero alij, specie similis est cochleæ tegmine nudatæ. animal paruum, fere inter lolligines aut lollios, aut certe sepias repertum: sępe etiam unà cum apuis capitur, odore tetro. In nostro mari, inquit Plinius, offa informis, colore tantum lepori similis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantū. Magni maris lepus (nam alterum qui in alio mari nascitur, antè dixi, inquit Ælianus) ex omni parte ad terreni similitudinem accedit, præter pilos. Nam terrestris pili & molles sunt, & ad tactum haudquaquam resistētes: contra huius spinosi & erecti, hūc qui tetigerit, lęditur. In summa aqua natare ipsum, non in altitudinem demergi dicunt: celeri autem & cōcitata natatione uti: ad capiendum eò difficillimum esse, quòd neque in rete incidit, neque ad lineæ escam accedit: cū morbo afficitur, natare nequit, simul & funditus expellitur atque eiicitur: quisquis tum manum ad eum admouet, nisi medicamen adhibeatur, perit: ac si hunc bacillo tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quod basiliscus baculo tactus affert. Quem leporem marinum uocant, ut prodidit Apuleius, cum sit cætera exossis, XII numero ossa ad similitudinem talorum suillorum in uentre eius connexa & cathenata sunt: quod soli illi, quod sciam, proprium est. Venenum est aliis in cibo datus lepus marinus, erodendóque interimit: aliis etiā uisus. Siquidem grauidæ si omnino aspexerint fœminam duntaxat, confestim nausea & reduntatione stomachi uitium fatentur: ac deinde abortum faciūt. Remedio est mas ob id induratus sale, ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet: uescitur eo unum tantum animalium, ut non intereat mullus piscis, & tenerescit tantum: & ingratior uiliórque fit. Homines quibus in pastu est, piscem olent: hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quot uixerit lepus: incertíque temporis ueneficium id esse author est Licinius Macer. In India affirmant non capi uiuentem: inuicémque ibi hominem, illi pro ueneno esse: ac uel digito omnino in mari tactum mori: esse autem ampliorē multo sicut reliqua orbis eius animalia. Oleum in quo incoctus sit marinus lepus, ne pili renascantur efficere nonnulli prodidere. Ita Galenus. Dioscorides hoc efficere leporem ipsum marinum, aut per sese tritū atque impositum, G H

Diphilus prodidit, scarū piscem nonnunquam marino lepore pasci.

A poſitum, aut cum urtica marina, prodidit. Lepus marinus, inquit Plinius, ipſe quidem uenenatus eſt: ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet: & ad hunc uſum utiliſſimi minimi. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle. In leporis marini ſanguine & felle uis pſilothri eſt: uel ſi in oleo lepus hic necetur. Sed de mollium generibus ſatis dictum iam eſt.

De cruſtatis. Cap. CCXXIX.

Cruſtata in genere animantium exãgui ſunt, quæ cutis loco cruſtis tenuibus, duriuſculis tamen & teſtæ ſimilibus, operiuntur: intus autem molle carnoſúmque continent, durúmque illud eorum tegmen non tam fragile quàm colliſile eſt: quale cancrorum genus & locuſtarum eſt. Summa eorum genera quatuor numero ſunt. Genus unum κάραβος, id eſt, locuſta eſt: alterum, quem ἀστακὸν, id eſt, gammarum uocant: tertiũ genus ſquilla eſt, καρίδα appellant: quartum cancer, καρκίνον Græci dicunt. Ita Ariſtoteles: uerum aliter alij cruſtatorum genera enumerant. Plinius, Cancrorum genera (hoc etenim nomine, arbitror, pro cruſtatorum genere abutitur) carabi, aſtaci, mææ, paguri, heracleotici, leones, & alia ignobiliora. xxx nanque eorum ſpecies eſſe tradit. Galenus malacoſtraca, inquit, id eſt, cruſtata, aſtacus, pagurus, cancer, carabus, ſquilla, cammarides. Speuſippus ſimiles eſſe dixit, aſtacum, carabum, cancrum, pagurum, nympham & arcton, id eſt, urſam. Diphilus oſtracoderma uocat aſt acum, carabum, carida, id eſt, ſquillam, cancrum, leonem. Singula hæc cruſtatorum genera, inquit Ariſtoteles, in plures ſpecies diſtinguuntur, quæ non modo forma, uerum magnitudine etiam multo inter ſe differant: alia enim magna, alia parua admodum ſunt. Genus igitur cancràrium & locuſtarium (quod καραβώδεις dicunt) ſimilia inter ſe ſunt, eò quòd utrunque brachia forcipibus denticulatis habeat, χηλὰς uocant: ſed hæc non ingrediendi cauſa habentur, ſed ut iis quaſi manibus capiant & retineant: oríque quod ceperint, admoueant. Quamobrem contrà quàm pedes ea flectere ſolent: hos enim in cauum, illa in orbem flectunt & circumagunt: ſed intereſt, quòd carabi caudam habent, cancri non habent. Squillæ à cancrario genere differunt, eò quòd caudam habeant: à locuſtario uero, quòd forcipe careant, & plures habeant pedes. Cruſtatorum partes ſupinæ & quæ circa caput ſunt, ita ſe habent, ut ad recipiendam reddendámque aquam branchiarum ſpecie conditæ ſint. Fiſtula etiam his data eſt, qua humorẽ quoq; unà cum cibo admiſſum reiiciant. Quæ uero inferiores ſunt partes, in locuſtario præſertim genere, fœminis tabellatiores ſunt, in quas & oua deponunt cum pariunt, ubi & oua ipſa ſeruantur: at cancrorum fœminæ operculum illud applicatile (quod ἐπιπτύγμα uocant) in quod oua deponunt, & quà egerunt excrementum, amplius & interioribus partibus magis hirtum quàm mares habent. Cruſtata omnia ingredi poſſunt, itaque pedes complures obtinuerunt: pedes omnibus in obliquum flectuntur, eodem quo inſectis modo: at denticulati illi forcipes, quibus ſaltem adſunt, interne flectũtur. Oculi iis omnibus duri, & apti tum intro tum foras, tum etiam in obliquum moueri: pal-

Margin: Cruſtata. μαλακόστρακα. — 1 (beside "molle carnoſúmque…") — B (beside "fragile quàm…") — C (beside "gnitudine etiam…") — Chelæ, χηλαί. — D (beside "ut ad recipiendam…") — 2 (beside "ſint. Fiſtula…")

pebram uero ex iis nullum habet. Aquam omnia eius generis ore accipiũt, E quam per partes illas asperiusculas, quas branchiarum specie conditas esse diximus, rursum egerunt: quæ partes omnibus quidem insunt: sed locusta plures habet. Dentes omnibus primores bini, & in ore caruncula quędam linguæ effigie constituta est: tum stomachus ori continuo iunctus, exiguus pro portione suorum corporum magnitudinis, & in cãcris breuis adeo, ut protinus uenter os excipere uideatur. Hunc excipit uenter, in quo locustæ & cancrorum nonnulli dentes alios habent: quoniam superiores illi non satis secare queant. Mox à uentre, intestinum simplex rectum, quod locustaceis & squillis rectâ in caudam finit, qua excremẽta emittunt, & oua pariunt: cancris autem, qui operculum illud applicatum gerunt, in medio applicaminis ipsius: uerum iis quoque parte exteriore qua oua pariunt desinit. Habent in hoc crustaceo genere mares tenues genitales meatus: fœminæ uuluas membraneas ad intestinum, bifidas fissasque hinc atque inde, in quibus gignitur ouum. Fœminis enim huius generis, locus ouis deputatus, iuxta intestinum omnibus est. Et quam μύτιν, id est, mutem appellant amplius parciúsue habent hęc omnia genera. Humida corpulentáque ea pars est: tendítque per eam mediam stomachus siue gula: eíque parti proportionatur, quæ in sanguineo genere cor appellatur. Quæ crusta operiuntur, etiam olfactum sensus habere constat: odore enim escarum allectata, nonnunquam capiuntur: nullum crustatum uel uocem, uel sonum aliquem emittit naturalem. Coeunt crusta operta, ut locustæ, astaci, & squillæ & huiusmodi reliqua, more quadrupedum retro mingentium: scilicet ut fœmina caudam supinã exponat: mas suam superponat & applicet. Coire solent ineunte uere iuxta terram: iam enim coitus omnium id genus uisus est: interdum etiam cum ficus maturescunt, coire incipiunt: cancri autem parte priore copulantur, sua illa opercula mutua consertione componentes: mẽbrum autem quod mas in fœminam inserat, nullũ omnino habetur. Crustata ueluti locustæ cum per coitum concœperint, oua gerunt fere tribus mensibus his, Maio, Iunio, & Iulio: tum deinde sub aluo in rugas oua deponunt, putamine duriusculo intecta: quo in loco more uermium augentur: incrementum enim eorum oua foris recipiunt, sicut piscium. Fit igitur locustarum ouum arenidum in partes octo deductũ: totúmq; quasi species uuæ consistit: fiunt autem oua maxima, non quæ iuxta meatũ, sed quæ media sita sunt: minima quę nouissima continẽtur. Magnitudo minimis quãta granis ficuum est: nec meatum ipsum ullla contingunt, sed per medium hærent cartilagineis quibusdam appendicibus quæ per id tempus augẽtur, atque ouorũ capaces redduntur: partus enim in iis quasi in sarmentis quibusdam recipitur. Locustæ ad hunc pariunt modũ: mox ubi ea sui corporis parte intra diem uigesimum maxime oua concoxerint, abigunt uniuersa, in idémque glomerata eodem modo quo foris congesta apparent: tum ex iis locustæ proueniũt, intra diem maxime decimumquintum, & sæpe minores quàm ut digiti magnitudinem expleant, capiũtur. Excludunt igitur oua ante arcturum: abigunt iam concocta atque absoluunt ab arcturo.

De his plura uideas lib. 4. histor. animalium Aristotelis.

μύτις, Mutis.

Squillæ

A Squillæ gibbæ uterum menſes circiter quatuor ferunt. Locuſtæ aſperis ſaxoſisque proueniunt: aſtaci leuioribus. Neutrum genus limoſa amat. Litora potius uernis hyberníſque temporibus expetunt: conferunt ſe in altum æſtate: uidelicet cum aliàs caloré, aliàs frigus perſequuntur. Natant omnia ſuis caudis, celerriméque retrorſum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Conduntur hyberno tempore: & locuſtæ quidem & cancri cruſta ſua exuuntur per uer, quemadmodum angues membrana uernationis quam ſenectutem uocãt: cum uero exuunt, mollis admodum cruſta ſubnaſcitur. Cruſtacea omniuora ſunt: quippe quæ & lapillos & limum, & algam deuorent, atque etiam ſtercus (ut cancri ſaxatiles) & carnes etiam nimirum ap-
B petunt. Omnia eius generis hyeme lęduntur, autũno & uere pingueſcunt, & plenilunio magis. Quæ cruſta intecta ſunt, tunc optima ſunt cum grauida, ut in locuſtaceis & reliquis eiuſmodi patet. Duram omnino carnem habent, ut teſtacea, & quæ concoctu difficilis ſit, multúmque nutriat, nec facile corrumpatur. Non parũ ſalſi in ſe continent ſucci: ut teſtacea, minus tamen quàm illa: quin & caro eorum non aliter atque teſtatorum in aqua ſi coquatur, ſuccum illum ſalſum exuit, aluúmque ſiſtit: aſſa tamẽ, ut Mneſitheo placuit, elixis meliora ſunt.

1 Fragile, θραυστὸν, colliſile, θλαστὸν. Plin. uero locuſtas cruſta fragili muniri dixit.

2 Fiſtula etiam, &c. Locus hic apud Ariſtotelem mihi quidem ſuſpectus eſt: tum quòd neque in libro De reſpiratione, ubi hæc apertius tradũtur, nec uſquã alibi (quod equidem meminerim) ullam cruſtaris attribuat fiſtulam: tum etiã uetus interpres hoc in loco nihil habet de fiſtula. Perpende lector.

C

De locuſta. Cap. CCXXX.

1 CRuſta intectorum genus unum locuſta eſt, κάραβον Græci dicũt: cui ſimile genus alterum eſt, quem aſtacum uocant. Differt is à locuſta, che- *Locuſta: κάραβος.*
larum uarietate, atque etiam quibuſdam aliis diſcriminibus, quanquã non *Carabus.*
multis. Locuſta omnis forcipem dextrum grandiorẽ ualentiorémque ha- *Aſtacus.*
bet: aſtaci uero non certum, ſed alterutrum æque (ut fors tulerit) forcipẽ ha
bent grandiorem, tam mares quàm fœminæ. Pedes locuſtis utroque ex la- *Locuſta,*
tere quini, ultimis illis adnumeratis, qui in forcipem exeunt denticula- *Carabus.*
2 tum. & in his, quæ brachia chelæúe dicuntur longa ſunt, pedes uero par-
ui. Corpus totum his longum eſt, & cauda quoque, & in cauda pinnæ
D quinæ adſunt. Hac natat, & in natando illi quaſi remo innititur. Cornua
ante oculos bina, longa & aſpera, quibus alia minuta & leuiora cornicula
3 ſubiacent: corpus denique totum aculeatũ habet, & aſperum. Differt mas
locuſta à fœmina: quòd fœminæ primus pes bifidus eſt, mari ſimplex. Pinnæ etiam quæ in his parte ſupina geruntur, fœminæ, maiores, & quæ collo proximæ ſunt minores habentur: mari omnes æque minores, nec uſquam per diminutionẽ diſſimiles. Ad hæc mari in nouiſſimis cruribus uelut calcaria maiuſcula prominẽt acuta, quæ fœmina parua habet & leuiora. Partes illas quæ branchiarũ ſpecies referunt, locuſtæ plures habent quàm alia. Dẽtes in ore locuſtis primores bini, magni & caui, in quibus & humor cõtinetur. Caruncula eſt inter dentes, linguæ repręſentans effigiem, quæ &

A ternis, bisulcis. Præterea brachia duo, binis articulis, singulísque forficu-lis denticulatis.

1 Carabus, Astacus dictus est ab Archestrato, & à Diphilo κάραβος. 2 In cauda pinnæ, &c. Carabi, inquit Plinius, à cæteris cancris cauda distãt. 3 Corpus denique totum aculeatum, &c. Hinc crudele Tiberij Cæsaris facinus apud Suetonium, qui locusta os piscatori cuidam lacerari iussit. 4 Maiores euincere possunt, &c. Locustæ dimicationem cum murena depinxit Oppianus, lib. 2 De piscibus. κάραβος.

De astaco siue cammaro. Cap. CCXXXI.

1 Astacus locustæ similis est, uti modo diximus: differt autem à locusta, tum aliis quibusdam discriminibus, quanquam non multis, tum chelarum brachiorúmue forma. astaci enim non certum, ut locustæ, sed al- Astacus.
B terutrum æque, (ut sors tulerit) forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fœminæ. Pectus his corpúsque totum lęue est, nõ more locustarum
2 aculeatum & asperum: in pedibus tamen illis magnis, partes exteriores aculeos habent maiores. Color, quod ex toto dixerim, nitet, nigrísque maculis dispersis, euariat. Pedes inferiores ad grandes usque dispositi octo, quorum pars scissa in extremo bifurcatur, pars desinit indiuisa. quatuor enim bifurces sunt, reliqui quatuor simplices ex toto pertendunt. Tum grandes ipsi, longe maiores, extremáque parte latiores quàm locustæ habentur: sed nec hi eadem specie: dexter enim extremum suum latum, oblongum & tenue habet, sinister crassum & rotũdum: uterque tamen scissus in extremo, perinde ut maxilla tam infrà quàm suprà dentatus est: uerum dexter pusil-
C los serratósque dentes continet omnes: lęuus primos, & qui extimi sunt, serratos: intimos uelut maxillares, parte scilicet inferiore quatuor & continuos, superiore autem tres non continuos: uterque tamen partem mouet superiorem, ad inferiorémque deprimit adstringítque. Blesus item uterq; situ inferiore, tanquam nati ad capiendũ premẽdúmque. Supra uero grandes illos habentur alij duo hirtiusculi, paulo ab ore inferiores, quos etiam in os adducit. Mox ueluti branchiæ os circundant frequentes & hirsutæ, quas assidue mouet: surculi etiam appendicésue graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur. Dentes huic quoque duo, ut locustæ: supra quos cornua, breuiora tenuioráque quàm locustis. Quatuor item alia adsunt cornua, specie quidem duobus illis similia, sed tenuiora & breuiora.
D Supra hæc oculi constituti sunt, parui crassiusculi, non ut locustæ maiusculi. Supra oculos extat deinde quasi frons quædam acuta & aspera, maior quàm locustæ. Denique facies acutior & thorax latior multo quàm locu-
3 stæ: totúmque corpus mollius & carnosius. Quod autem collum appellãt, (Græci φάχηλον) quinque partium foris est, & sextum latius illud situm loco nouissimo habetur, tabellis cõtinuatum quinque. Interiora uero in quæ fœminæ foras pariunt, ouáque deponunt, hirtiuscula quædam quatuor cõtinent. In singulis autem eorum quæ foris esse diximus, spinæ singulæ breues rectæque eminent. Fœminam hoc in genere nullum discrimen à mari distinguit: nam & mari & fœminæ forceps alteruter grandior more incerto est: parem uero utrunque, neuter habere uisus est. Exuunt senectutem &

astaci,aut uere aut autumno, & leuioribus locis proueniunt, ut apud Hel- E
lespontum & circa Thasum,sicuti locustæ asperis saxosisque: neutrum ge-
Astacus fluuia tilis. nus limosa amat. Gignuntur & in fluminibus astaci quidam pusilli. 4

Gammarus. 1 Astacus,&c. Ἀστακὸν gammarum interpretatur Theodorus. Athenæus gammarum latine dici genera quædam καρίδων, id est, squillarum scribit. Columella quoque *Cammarus.* & Plinius fere cammarum uocant, non gammarum. 2 Λαμπρὸν ἴσχει τὸ χρῶμα, concolor in nostra cammare lance rubes, inquit Martialis. 3 Τράχηλος, id est, collum, (ut uidetur) eam partem significat, quam caudam suprà in locustis uocauit Aristoteles, nisi forte locus hic sit mendosus. 4 His similes esse tradit Aristoteles, bestiolas quasdam, quæ in cochleis quibusdam reperiuntur, sed quæ præmollem habent carnē.

De cancrorum generibus. Cap. CCXXXXII.

Cancer, καρκῖνος. CAncris inter crustacea solis corpus rotundum est,& cauda deest: cum locustis squillísque oblongum corpus sit. Pedes his omnes cum forcipibus deni. Omnibus uero magna ex parte grandior ac ualidior forceps dexter quàm læuus est: & superiorem forcipis partem mouent, non inferiorem. Crura iis breuia,quia parum mouētur. Alueus totius corporis indiscretus est:nec etiam caput distinctum,nec aliud quicquam. Oculi uero omnibus,sed aliis è latere supra, continuo sub prono, amplo distantes discrimine:aliis in medio, breui discrimine, ut heracleoticis & maiis. Os ocu*Longi, aliàs parui, μικροί.* lis subditum,in quo dentes duo ut locustis: uerum non rotundi, sed longi: & tegmina hos operiunt duo. Inter hæc talia interiacent quædā, qualia locustarum dentibus adnecti diximus. Humorem quem ore accipit, tegminibus illis depellit. Emittit uero meatibus quibusdam superioribus, qui statim sub oculis positi sunt. Quoties ergo aquā acceperit, utroque tegumento os obturat,atque ita respuit humorem. Gula post dentes breuis admodum est, ita ut protinus uenter os accipere uideatur. uenter bisulcus gulæ subiungitur: cuius ex medio, intestinum simplex & tenue procedit, quod sub operculo illo exteriore applicato desinit, quod caudæ loco habetur: in quod & fœminæ oua pariunt. Humor intus in alueo pallidus, & minuta *Vetus īterpres Non sunt applicata sicut maris opercula.* quædam oblonga albida continētur:rufa etiam alia,maculis dispersis. Differt à fœmina mas,magnitudine,crassitudine, & applicatili illo operculo: id enim amplius in fœmina est & distātius:& interiora habet hirtiora amplioráque,in quæ & oua pariat:aliàs cauda hæc in cancris minimi est usus: quandoquidem prope terram uitam agere cauernásque subire solent, nec plurimum natant. Et qui ex iis pelagij sunt, ij pedes habent longe tardiores ad ambulādum:sunt enim cæteris ipsi nantiores, ut maiæ,& qui heracleotici appellantur. Fœminæ quoque primus pes, inquit Plinius, duplex est, mari simplex. Ex omnibus animalibus cancrorum genus unū,non in priorem mouetur partem,sed in latus. Et cum cętera animalia ducibus binis pedibus incedunt,cancer unus quaternis regi solitus est. Cum cætera crustacea auersa coeant,cancri parte priore copulantur, sua opercula loculosa illa rugosáque mutua consertione componentes. Latent cancri quinis mensibus,& crusta sua ueris principio exuuntur,quemadmodum locustæ: molliores quidem perspicue,sed etiam duriores exuere aiunt,ut maias:& tunc quidem

A quidem præ teneritate non satis ambulare possunt. Ostrea uenatur cancer,
1 iniectóque inter testas lapillo, exedit. Cancrorum genus multiplex, nec fa
cile enumerandum: maximum quas maias appellāt. Durior his crusta est, *Maia, μαῖα.*
& crura exiliora: oculíque paruo distant interuallo, sicuti in heracleoticis.
Secundum magnitudinis locum paguri occupant. Qui heracleotici uocā- *Pagurus.*
tur, crusta quoque firmiore muniuntur ut maiæ: & oculos habent paruo
distantes interuallo, sed crura illis breuiora sunt quàm maiis. Aliud genus
2 est fluuiatilium cancrorum: cæteri minutiores, & nullis pene nominibus *Cancer fluuia-*
annotati. Genus cancrorum in litoribus Phœnice fert, tantæ uelocitatis ut *tilis.*
3 uix consequi sit: unde ἱππεῖς, id est, equites illos appellarunt: iis nihil fere in- *ἱππεῖς.*
tus propter inopiam pabuli. Genus item aliud est, quod magnitudine can- *Equites cācri.*
B crum non excedit, facie astacis simile. Edulium graue cancer est, & ægre *Cancer.*
concoquitur: contra serpentium ictus medetur. Cancri fluuiatiles triti cru *Cancri fluuia-*
di potíque ex asinino lacte remedio sunt contra serpentiū phalangiorūm- *tiles.*
que morsus & scorpionum ictus. Elixi & cū suo iure in cibo sumpti phthi-
sicis tabidísque prosunt, & iis qui leporem marinum hauserint. Nihil æque
aduersari serpentibus aiūt q̃ cācros: suésque percussas, hoc pabulo mederi.
Rupta cōuulsa cācri fluuiatiles triti in asinino lacte maxime sanāt: triti ue-
ro cū ocymo atq; admoti, scorpiones necāt. In cataplasmatis modū impositi
ti aculeos infixos extrahunt. Cancrorū fluuiatiliū succus cū farina ordeacea
auriū uulneribus efficacissime prodest. Exustorū cancrorū fluuiatiliū cinis
C non aliter atque echinorum cochlearúmque exsiccandi facultate pollet.
Substantiæ autem proprietate, mirū quàm canis rabidi morsibus prodest,
& solus, & multo magis cum gentiana & thure, ut sit thuris pars una, gen-
tianæ quinque, cineris cancrorum decem. Bibendum hoc medicamētum
dant, alij quotidie diebus quadraginta, cochlearij magni mensura, aut (si
non statim detur, sed aliquot post dies quàm uulnus acceperint) duorum
cochleariorum aquæ admistū. Alij cineris duo cochlearia, uno radicis gen
tianæ adiecto, triduo cum uino exhibent. Cinis hic cum decocto melle, pe-
dum sedísque rimas, perniones & carcinomata mitigat. Aduersus canis
morsum minime ualere marinos cācros alij prodidere: at Dioscorides ma-
rinos eadem omnia posse, uerum minus efficaces esse prædicat: utuntur &
cancrorum cinere ad dētium dolores: & ad lepras cum oleo Andreas usus
D illo est. Quem cancellum & καρκίνιον appellant, principio ex terra limóque. *Cancellus.*
consistit: mox conchulas ingreditur uacuas: ubi cum excreuerit, transit in *καρκίνιον.*
concham ampliorem, uidelicet aut nerites, aut turbinis, aut alicuius simi-
lis: sæpe etiam paruam buccinam subit: ingressúsque ampliorem illam, ge-
rit pari modo, & uiuit in domicilio capaciore: rursúsque excrescens, aliam
petit ampliorem. Specie similis locustaceis est, nascíque seorsum per se so-
litus: uerum quòd testam deinde petit, uitámque in ea traducit, hinc simi-
lis testa contectis animalibus est: quapropter is in ancipiti esse, genúsq; sibi
uendicare utrunque uidetur: forma tamen, quod simplicius dixerim, simi-
lis araneis est, nisi quòd partem capiti & pectori subditam, ampliorē quàm
aranei habet. Cornicula duo rufa tenuia gerit, quibus oculi totidem subia-

cẽt: qui nunquam intro recedant, ut cancrorum, neque claudantur, sed sem E
per eminentes appareant. Os sub his est, quod uelut capillamentis quibusdam pluribus circundatur. His pedes subiūcti duo bifurces, quibus cibum ori admouent: bini item utrique adhærent lateri, & tertius paruus. Quod sub thorace est, molle totum est: quod dissecto pallidū intus cernitur. Meatus unus ab ore ad uentrem pergit: foramen excremēti perspici nullum potest. Pedes ac thorax duritiem præ se ferunt, sed minus quàm cancri: nexu nullo adhæret testæ purpurarum modo & buccinarum, sed absolutus liberque nagatur. *Pinnother.* Pinnothera hunc uocat Plinius, Pinnother, inquit, uocatur minimus ex omni cancrorum genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic solertia est inanium ostrearum testis se condere: & cum accreuerit, migrare in capaciores. Genus cācelli diuersum est, quod in nerite degit, ab eo quod in turbine: oblongior enim est qui in turbine uiuit: qui uero in nerite, cæte- F
ra quidem illi non absimilis: sed dextrum bifurcatum pedem, paruum habet, & læuum grandiusculum, & ingredi eodem ipso grandiore potissimū solet. Hic nunquam in turbine hospitatur, sed in neritis tantum. Sunt inter cochleas quæ intra se bestiolas habent similes astacis pusillis, qui uel in flumine gignuntur: sed ea differentia, ut præmollem intra suam testam carunculam habeant. *Cancelli. Μικροὶ καρκίνοι.* Cancelli, qui perquàm exigui inter pisciculos reperiūtur, pedes nouissimos latiusculos habēt, ut ad nandum utiles sint, quasi pro pinnulis aut remis pedes haberentur. *Pinnophylax. Squilla parua.* Inter spongiarum cubilia bestiola gignitur aranei similis, quæ pinnophylax dicitur, & squilla parua. hæc con- 4
cham ingressa, aperiendo claudendóque pisciculos capit: aperit autem antequam ingrediantur, claudit & contrahit cum ingressi sunt. Nascuntur G
& in nonnullis testa operti generis cancelli, colore albido, corpore admodum parui: & plurimi quidem in mitulis, qui in alto gurgite degunt: mox *Pinnother. Πιννόθηρ. Πιννοθήρας. Πιννότηρ. Pinnoter.* in pinnis, quos pinnotheras uocant: quinetiam in pectūculis atque ostreis: uerum nullum conspicuum capiunt incrementum. Piscatores cancros eiusmodi nasci confirmant unà cum illis quorum testam inhabitant, & ex eodem quasi seminio gigni. Et in pinna quidem carni eius ita adnascitur, ut ueluti carneam quandam radicem in eam demittere uideatur.

1 Ostrea uenatur. Cancri astutia in ostreis exedendis describitur ab Oppiano.
2 Fluuiatilium cancrorum. Viuunt cancri, inquit Galenus, in utroque humore, marino scilicet & dulci. 3 ἱππεῖς, &c. *Hippoe.* Hippoe uocantur, inquit Plinius. *Cursores cācri.* Cursores cā H
cri, uti alij referunt, quòd longe latéque uagantur, modo circum litora errant, modo longius proficiscuntur. 4 *Σκίλλαρον, uel σκιλλάριον. καρίδιον.* Eundem hunc pinnophylacem Aristoteles, σκίλλαρον quoque uel σκιλλάριον uocauit, & καρίδιον. Theodorus pro utroque squillam paruam reddidit, Plinium secutus. Hæc apertius infrà explicantur in pinna.

De squillarum generibus, & cammaro, leone & arcto.
Cap. CCXXXIII.

Squilla, καρὶς. Squillas (quas καρίδας Græci uocant) à cācrario genere differre modo di- 1
ximus, eò quòd corpus his longum sit, & caudam habeant: à locustario uero, quòd forcipe careant, & plures habeant pedes. Quę tamē ex mari ueniunt,

A niunt in Gangem squillę, forcipes maximas & tangētibus asperas habent: quæ uero in Indum ascendunt, leues aiunt habere spinas, & forcipibus carere. Squillas ouum clauiculásque intra se similem in modum habere cum locustis certum est: intestinúmque his sicuti & locustis & astacis recta in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Squillæ colorem mutant: uere enim nigrescunt, post uer albedinem suam recipiunt: Indicæ squillæ locustis maiores sunt. Squillarū plura sunt genera: gibbæ, quas Græ
2 ci κύφας uocant, crangones. Et paruum genus earum quæ maiores nūquam *Squilla parua.*
3 effici possunt. Gibbæ parte prona similes sunt locustarum: supina uero parte, tabellæ (πλάκας uocāt) his nullæ. Quinos utrinque pedes capiti proximos habent acutiores, & ad uentrem utrinque alios, quorum extrema latiuscu- *Gibbæ, κύφαι.*
B la sunt. Squillis etiam gibbis cauda & pinnæ quaternæ: quarū quod in medio est, spinosum est, & acutius quàm quod in crāgone reperitur. est enim latius in crangone. Squillæ gibbæ uterum circiter menses quatuor ferunt. Crangones contrà quàm gibbæ, primos habent utrinque quaternos: tum deinde ternos habent utrinque paruos. Reliqua corporis pars (quæ maior est) pedibus caret. Crangonis quoque lateri caudæ utrinque pinnæ adnexæ sunt: quarum quod medium est, sicuti & in gibbis, spinosum est: uerum in crangone latius, in gibbis acutius est. Caridon quoque, hoc est, squillarum *Crangones, κράγγονες.*
4 generis est cāmarus (ut author est Athenæus) eóque nomine uocatur à La- *Cammarus, κάμμαρος.*
5 tinis. E crustatorum genere & leo est, astaco minor: cuius brachia cācris similia sunt, reliqua pars locustæ. Leonem marinum Ælianus scribit locustæ *Leo.*
C speciem similitudinémque gerere: sed corporis tenuitate & gracilitate habitus maiori esse: brachiaque habere tum maxima, tum cancris similia: cœruleo colore esse: & subnigris maculis distingui. Iis quas nomine ursæ arctos appellant, idem pariendi tempus natura statuit, quod locustis: quocirca per hyemem & uere priusquam oua excludant, cibo laudātur. Cum exclusserint deterrimæ fiunt. Quæ crusta operiuntur, ita se habent Reliquum iam est, ut de testatis disseramus. *Leo marinus. λέων. Arctos. Vrsa.*

1 Squillas, &c. Scyllam Plinius, ni fallor, hanc uocauit, lib. 32. 2 κράγγονας Theodorus crangines uocat. 3 Gibbæ, &c. Vetus interpres. Genus quod dicitur gibbosum, habet XII. pedes, in utraque parte sex pedes: & pedes qui sunt uersus caput, sunt acuti ualde: & extrema aliorum pedum qui sunt in uentre, sunt lata: & uentres eorum *Scylla. Crangines. Cāmarus marinus.*
D assimilantur uentri carabi. 4 Cammarum marinum dixit Plinius. Columella inter animalia (ut uidetur parui incrementi) cammaros numerauit. Gammaros alij uocant. (ut Theodorus pro astaco gammarum reddit) Iuuenalis: *Gammarus.*

Si tibi dimidio constrictus gammarus ouo
Ponitur.

Martialis lib. 12 in Candidum:

Immmodici tibi flaua regunt chrysendeta mullii
Concolor in nostra gammare lance rubes.

Hic uero apparet ignobile esse gāmarum, siue cammarum, & uulgi cibum. 5 Leo est astaco minor. In Athenæi exemplaribus habetur μείζων ἐστὶν ὁ λέων τοῦ ἀστακοῦ: quo in loco equidem coniicio legendum esse μείων pro μείζων: itaque (minor) reddidi: atq; hāc meam opinionem confirmat, & quod nobis tradidit ex Æliano Gillius. Plinius leonem inter crustacea nobiliora numerauit. *Leo.*

De teſtaceis. Cap. CCXXXIIII. E

Teſtatum. Teſtaceum. ὀστρακόδερμον ὀστρακηρόν. ὄστρεον. ὄστρειον. Oſtreum. Concha. Conchilium.

TEſtata ea ſunt quibus pars carnea intus eſt, nihil durum intra ſe habēs, ſolida foris, teſtæ aut lapidi ſimilis, quale genus concharum & oſtrearum eſt. Huius generis aut nullum in terra gignitur, aut omnino pauca, ut limacum genus, & ſi quid eiuſmodi aliud ſit, ſed rarum: at in mari ſimiliq; humore multa & uaria gignuntur. Hæc inter ſe numeroſa diſcrepant differentia tum teſtę, tum carnis ratione: aliis enim in hoc genere nulla eſt caro, ut echinis: aliis eſt, ſed quæ penitus incluſa nec ulla ex parte conſpecta eſt, excepto capite, ut limacibus, purpuris, buccinis, & reliquis turbinatis. Sunt

Turbinatum. στρομβώδης.

uero turbinati generis (quod στρομβώδεις dicunt) alia quidem in anfractum intorta, ut buccina: alia in globum tantum circumacta, ut echinorum genera: nerites quoque teſtam habet rotundam. Cæterorum quædā duplici cō ſtant ualuula, quædam ſimplici: ut genus alterum δίθυρον aut biualue: alterū F

Biualue, δίθυρον. Vniualue. Μονόθυρον.

uniualue uel μονόθυρον poſſit nuncupari. Biualue appello, quod gemina teſta clauditur: uniualue quod teſta ſingulari cōtinetur: cuius altera pars detecta carnem oſtēdit, ut lepas. Biualuis generis pars cluſilis eſt & reſeratilis, ut pectunculi & mitili: eiuſmodi nanque omnia, parte altera ligata, altera ſoluta conſtant, ut & concludi poſſint & aperiri. Alia binis quidem concluſa ualuulis ſunt, uerum utroque latere connexa, ut ungues ſiue digiti. Sūt & quæ teſta tota occultentur, ita ut nulla ex parte carnem detectā habeant, ut quæ

Detectam, γυμνόν.

tethya ſiue uertibula appellamus. Ipſarum etiam teſtarū magna uarietas: nam alia leues habent teſtas, ut ungues, mitili & concharum quędam, quas alij galadas appellant: alia ſcabras, ut oſtreæ pinnæ, & conchæ nonnullæ & buccina. Atque horum quædam etiam pectinatim diuiſas ſtriatáſue: ut pe G ctunculi & conchæ quædam: alia non ita ſtriatas, ut pinna, & concharum nonnullæ. Craſſitudine quoque differunt & tenuitate tum totius, tum partis, uelut labrorum: aliis enim labra tenuia, ut mitilis: aliis craſſa, ut oſtreis. Item alia modo quodam ſe mouēt, ut omne quidem turbinatorum genus mouetur & ſerpit: & pectines, quos & uolare nonnulli aiunt: alia ita natura immobili ſunt, ut nunquam ſedem in qua hærent ſponte ipſa mutare ua														leant, ut pinna. Et quæ ex teſtaceis loco mouentur, eo tantummodo mouē tur quo pedeſtria aliqua pedibus mutilata moueri dicimus, & parū admodum progrediuntur: ſed uelut ſtabilia & hærentia mobilia ſunt: ut progredientia uero, ſtare uidentur atque adhærere. ſunt enim animalia ueluti mā H ca deprauatáque. Commune teſtacei generis omnibus eſt, ut teſta intus ęqualis læuíſque ſit. Et caro biualuis & uniualuis generis ita teſtæ adhæret,

Turbinata.

ut niſi per uim nequeat detrahi: at turbinati laxior cōtinetur & abſolutior. Cui generi peculiare eſt, ut teſtæ ea pars quæ à capite remotiſſima habetur in anfractum clauiculámue torqueatur. Mouentur eadem omnia parte dextra, non ad clauiculam, ſed in aduerſum. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia fere gerūt. Eſt autem hoc cruſta quædam prætenuis, qua tanquam operculo quodam congenito, carni patulæ appoſito, ſeſe quaſi concludendo tuentur, ne facile offendantur ab iis quæ extrinſecus incidant. Teſtatorū corpus quàm pauciſſimis conſtat ex partibus: ſunt

enim

A enim omnia aut immobilia, aut parum omnino motus adepta, ut modo di
ximus: quæ autẽ mobiliora sunt, hæc plures habeanr partes, necesse est. par-
tes exteriores huius animalium generis differentiis iis uariantur. Interiorũ
natura similis quodammodo in omnibus est, maximéque turbinatis. Dif-
ferunt enim inter se magnitudine, & quæ excessu constant affectibus: nec
uero multum dissident uniualue & biualue genus, quãquam longe ab im-
mobilibus discrepent, quod latius postea patebit. Natura ergo turbinatorũ *Turbinata.*
fere similis constat, nec nisi magnitudine uariat, ut modo dixi: aliis enim
partes maiores atque euidẽtiores, aliis minores obscurioresque sunt. Quo
enim maiora sunt quæcunque testatorum genera, eò partium conspectum
B præbent euidentiorem. Ad hæc discrimen illud duritiæ, molliciæ, cætera-
rúmque generis eiusdem affectionum. Turbinatorum omnium caro peni
rus testę inclusa est, nec ulla fere ex parte conspecta, excepro capite. Hanc
primo extimóque in ore testæ, maxima quidem ex parte, omnia torosius-
culam habent, alia magis, alia minus. Caput eius ex medio partis prominu
lum extat & cornicula duo, quæ pro magnitudine animantis plus minus
capiunt incrementi: in maioribus enim magna, in minutis uero animali-
bus admodum parua conspiciuntur. Exerunr caput more omnia eodem,
idémque per metum retrahunt intro. Est illis & os: nonnullis etiam den-
res, ut cochleis, breues, acuti, duri & tenues. Promuscidas item gerunt mo-
do muscarum: quod quidem mẽbrum partim linguæ effigiem præ se fert,
& partim aculei. Venter os protinus excipit, similis auium ingluuiei, ha-
béntque infra uentrem duo quædam albida firma, & torosa, mammis simi
C lia, cuiusmodi uel in sepiis esse aduertimus, sed hæc torosiora sunt. Meatus *Papauer. μήκων.*
à uentre duplicatus longus porrigit se usque ad id, quod papauer appella-
tur, quod μήκωνα Græci uocant, quod fundo cõmissum est. Hæc ergo in pur-
puris & buccinis & κόχλοις, id est, umbilicis sunt conspicua, & in clauicula
testæ continentur, sicuti & in reliquis turbinatis omnibus. Est autem μήκων,
id est papauer, quasi excrementitium quoddam membrana contentũ ma-
gna sui parte in omnibus testaceis generibus, quod uel esculẽtum esse præ-
cipue sentitur, quãquam in quibusdam echinis cibo minime idoneum est.
Meatum illum excipit intestinum illi continuum simpléxque ex toto usq;
ad exitum: estq; eius initium circa anfractum papaueris, quo etiam latius
D est: hinc sursum uersus replicans, carnosam illam partem repetit, finitq; ad
caput, unde eiicitur excrementum ex meatu quodam ori uicino, quod in
omnibus perspicitur turbinatis tam aquaticis quàm terrestribus. Mẽbrana
in grandiusculis umbilicis sub uentre, gulæ illi siue meatui artexitur conti-
nua, per quem meatus prolixior albicans, colore similis superioribus illis
mammillaribus carunculis tendit. habet etiam incisuras, quales in ouo lo-
custarum habentur: uerum hoc albidum, illud rubidum est: nullus exitus
huic, nec foramen ullum patet, sed prætenui membrana cõtinetur, cauum
quoddam angustum in se habens. Tendunr ab intestino ad imum nigricã-
tia quædam aspera atque cõtinua, qualia uel in testudine uisuntur, sed mi
nus nigra. Cæteræ quoque cochleæ umbilicíue hæc habent eadem: sed quo

minores,& minutiora: & in iis ipsis alia explanatius, alia obscurius, ut di- E
Vniualuia. *Biualuia.* ctum est. Vniualue autem & biualue genus,partim iis simile est,partim di uersum. caput enim & cornicula & os obtinent, atque etiam quod linguæ speciem gerat:uerum hæc in minutioribus sensum præ sua exiguitate effugiunt:nonnulla etiã in exanimatis,aut non mouentibus percipi nequeunt. Papauer illud omnia habent,sed non loco eodem,nec par,nec ex ęquò manifestum:sed uniualuia suo fundo,ut patellę:biualuia quà mutuo testarum complexu nodóue ligantur. Quibusdam etiam quasi capillamentis, in ex-
Ouum. tremis oris, hæc omnia circundantur. Quod autem ouum uocatur tempore quo gigni solet,altero tantum latere,dextro scilicet, biualuia habent: altero latere ostium excrementi cõtinent. Sed errore ouum hoc uocitatur, 1 quippe quod nihil ad generationem conferat, sed tale sit quale est pingue F in sanguineo genere cum uiget,& quod bona animalis nutritione alimoniáque proueniat:quamobrem sapore per id tempus præstant,cibóque laudantur,scilicet uere & autumno. Laborant enim testata omnia per frigus & æstum,atque exuperantiam temporis ferre nequeunt. Est autem ouum hoc in testatis,quibus datum id à natura est, carni ipsi intumescẽs, nullum habens ad eius exitum foramen, sicuti albidum illud in umbilicis: id enim illis simile intelligimus. Sed huiusmodi partes (ut dixi) cum conspicuæ in magnis habeantur, in paruis tamen aut nullo pacto aut uix sentiuntur. Quamobrem in magnis pectunculis præcipue patent. Ostium excrementi cæteris quidem à latere est:at uero patellæ feræ parte ima testæ excernitur, quà foramen in testa habetur. Et uniualuia quidẽ atque biualuia ita se ha- G bere cernuntur. In uniuersum autẽ, nullum ex testaceis est, quod capite careat:cæteræ corporis partes nomine uacant,præter linguam,quæ omnibus
Cordis proportionale. etiam inest. Caput omnia testata infrà habent plantarum modo:ut quæ cibum de imo capiunt,ut plantę radicibus suis hauriunt. In testatis omnibus id etiam est quod cordi proportionetur, eodem modo quo & in crustatis & mollibus,quod mutis uocatur,sed minus patet: attamen in medio quærendum hoc est, aut scilicet inter partes quæ cibum recipiũt, & quà excrementum emittunt,si fixa degunt: aut inter dexteram partem & sinistram, si incessilia sunt. Quæ siliceo tegmine operiũtur omnia, quibus saltem ingrediendi facultas est, olfactum gustúmque habere constat argumento escarum:accedunt enim ad escam à longe,utpote odorantes. Sensus item saporum iis inesse hac eadem ratione patet. sapore enim rerum earundem H quæque delectantur,ad quas ueniunt odoribus inuitata. De uisu & auditu, quanquam nihil certi manifestíq; habemus, inquit Aristoteles: ungues tamen ad strepitũ se subtrahere, inferiúsque subsidere cernũtur, quoties ferramentum sentiunt admoueri:pectines quoque admoto digito dehiscunt, mox comprimunt se ut cernentes. Neritas item qui capiunt, non aduerso flatu,sed secundo adeunt,quoties esca persequuntur:nec uoce ulla,sed silẽtio agunt,utpote cum & olfaciant & audiãt:nec fieri posse aiunt,quin subterfugiant,si uox proferatur. Hæc Aristoteles. In marinis ostreis,inquit Plinius,auditum esse non est uerisimile:sed ad sonum mergere solent:ideo &

silentium

A silentium in mari piscantibus. Vniuersum autem testatorum genus, plantæ simile respectu gradientium animalium est. Sexus discrimen in iis quæ testa integuntur nullum omnino perspicuum est. Et plurima quidem non coire apertum est: sed an ulla coeant & per coitum generent, incertum est: sed quemadmodum in genere stirpium, aliæ fructum ferunt, aliæ sterilem sortiuntur naturam: ita etiam in his quod quidē pariat & generet, est: quod autem maris fungatur officio, deest. Vnum saltem ex his genus cochlearū coire perspectum est: sed an ortus earum per coitum sit necne, nōdum exploratum satis habetur. Est sane totum hoc animalium genus modo quodam inter animalia & plantas ambiguum, & uelut in ambobus constitutū

B generibus: munere neutrius fungitur. Nam ut planta, sexu maris & fœminæ caret, nec in altero generat: & ut animal, nullum ex se fructū affert modo plantæ: sed consistunt & generantur ex terrena & humida quadam concretione. E limo nanque & materia putrescente, sponte naturæ oriuntur prope dixerim omnia: diuersa tamen pro limi differentia: nam in cœnoso, ostreis origo consistit, conchæ, chamæ: ungues & pectines locis arenosis sui ortus initia capiunt. Rimis cauernísque saxorum tethya generantur & glandes, & quæ per summa adhærent, ut patellæ & natices. locis enim nascuntur hæc uariis, ut alia uadis, alia gurgite, alia duris locis atque asperis, alia arenosis. Omnia uero id genus celeri incremento augentur. Quæ ex iis fauificare solent (qualia sunt, inquit Plinius, quæ durioris testæ sunt, ut murices, purpuræ) non alio modo quàm cætera testis inclusa generantur: uerum melius atque uberius quoties præexistent aliqua quæ eiusdem sunt

In cœnoso, ἐν τῷ βορβορώδει.

C generis. Condunt enim aliqua, ut purpuræ uerno tempore eundem in locum sese colligentes, quam μελίκηρα aut fauaginem uocant, quæ uelut fauus est apum: uerum non ita elegans, sed quasi è putaminibus cicerum alborum multa inter se composita, struem unam sua cohæsione coagmentarint. Nullum iis patet foramen, neque ex his purpuræ cęteráue testacea ena-

μελίκηρα. Fauago.

2 scuntur: sed coagmentatio illa fauo similis tanquam purgamentum iis est. emittunt enim, cum suos ordiuntur fauos, mucorem quēdam (saliuarium lentorem uocat Plinius) ex quo putamina illa coagmentata consistunt. Hæc ergo rupta diffusáque omnia, humorem quem cōtinebant, in terram demittunt: mox eo quo effuderint, loco gignuntur animalcula testacea, ut

D purpurulæ, exordio admodum exiguo. Buccina quoque & mituli fauificare solent. Itaque ne hæc quidem quæ inter testacea fauos saliuant, alio modo quàm cætera generantur: sed sponte naturæ omnia è limo materiáque putrescente. Quod ad generationem pertinet, res ita habet. Aluntur autē quæ ex iis immota manent humore dulci & potulento, qui per spissa trāsmittitur. Quæ autem mobilia eadémque carne uescētia sunt, iis uictus ex pisciculis est, ut purpuris: alia uero iis quæ in mari pullulant, uescuntur. Latent testata omnia, ut in mari purpura, buccinum, omnéque id genus, uerùm non eodem modo, sed absolutorum latibulum euidentius est: conduntur enim secessu: aliqua uero leuiore quodam tegmine superimposito delitescunt, ut limaces. At earum quæ adhærent, non est tam manifesta latita-

tio. Quæ uero latent, non eodem tempore omnia latent, sed limaces hyeme, purpura & buccinæ canis exortu dies circiter triginta conduntur. Pectines etiam tempore eodem: sed eorum plurima sane latent, & algore urgente & æstu. Testaceo generi anni pluuij prosunt, præterquam purpuris: cæteris squalor incommodus est. nam & minora redduntur & deteriora. Conducunt autem iis imbres, propterea quòd mare dilutius redditur: sed frigus facit profectò, ne uel in Pōto uel in fluuiis gigni possint, exceptis biforibus paucis. Genus nāque uniualue potissimum rigore induratur & interit. Iam uero & lunari potestate ostrearum conchiliorúmque & concharum omnium corpora augeri & rursus minui constat. In mari rubro testata omnia mira quadam magnitudine augentur. Quæ testa intecta sunt omnia, ut pectines, tunc optima sunt cum grauida: sed quanquam testa intecta grauida dicimus, tamen nullum eorum, uel coitum uel partū uidemus. uerno tamen tempore & autumno, ut dictum est, habere cernūtur ea quæ oua appellant, exceptis echinis qui cibo idonei sunt. Caro non æque omnium esculenta est: & excrementum quod papauer uocatur, quibusdam cibo idoneum, quibusdam non idoneum est. Modice collui debent omnia testacea in cibis, quia saporis gratia perit. Testaceis omnibus commune hoc est, ut salsum quendam in sua carne succum habeant, quo aluum citare nata sunt: id quod unicuique magis minúsue datum est. Quæ enim dura carne cōstant, minus hoc habent quàm ostreæ, quæ sane omniū mollissimam habent carnem: paruæ uero chamæ, sphondili, solenes, purpuræ buccinæque & alia id genus, duram. Itaque ostreæ minus quidem nutriunt, & aluum facilius mouent: quæ autem duriora sunt, uberius alūt, & difficilius concoquuntur. Purpuræ buccinæq; duriore sunt carne, succúmque efficiunt crassiorem: sed caro in aliis, præsertim in ostreis humidior tenaciórque est. Præterea quæ duram habent carnem, ut concoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia sunt. Qua quidem ratione sæpius ea exhibere solemus iis, quibus ex malorum succorum copia cibus in uentre corrumpitur: siue eò ex iecinore adfluant, seu in ipsius uentriculi tunicis contineatur. Dantur autem, inquit Galenus, iis quibus cibus in uentre corrumpitur, in optima aqua bis térue decocta, ita ut cū salsa prior iam sentiatur, in aliam quæ pura sit transferatur: ex iis quæ duram carnem habēt, succus procreatur quem crudum uocāt, sicuti quæ mollem pituitosus. Quemadmodum uero ea quæ succum illum salsum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum sistat, ita si (cum sale & garo condita fuerint) eorum ebiberis iusculū, uenter quidem abunde mouebitur, corpus uero nihil fere sentiet alimenti. at caro ipsa solidior, & difficilius concoquitur, & crudum crassúmque ac frigidum gignit succum: maximáque ex parte lentum ac pituitosum: quamobrē senibus maxime incōmoda est ostrearum, & testatorum omnium caro. Mnesitheus Atheniensis de testatis hęc prodidit, Ostrea, chamę & mituli cateráque id genus, carnē habent, quæ ob salsum quem in se continent succum, ægre concoquitur: &, si cruda edantur, aluū cient. Quòd si concoquantur, uel in quouis humore, magnam.

E (margin, line 1) · F (margin, line 12) · G (margin, line 22) · H (margin, line 35)

A gnam salsuginis partem in eo relinquunt: quo fit ut eorum iuscula aluum turbent: caro uero ipsa, salsi illius succi iam expers, minime uentrẽ perturbet. Quòd si probe assentur conchę, maxime cum salsæ euadẽt, ut quæ succum iam habeant ab igne ueluti succẽsum, & prope dixerim absumptum. Ad aluum urinámue ciendam cæteris præstant mituli, ostreæ, pectunculi & chamæ, ut author est Diocles Caristius.

1 Sed errore ouum hic uocitatur, &c. Xenocrates humorem album uocat & lactum: Plinius etiã lac, ut de ostreis, quòd circa initia æstatis sint multo lacte prægnãtia. 2 Emittunt enim, &c. Et nuper, inquit Plinius, cõpertum in ostreariis humorem iis fœtificum lactis modo effluere. *Lacteus humor.* *Lac.*

B De turbinatis. Cap. CCXXXV.

SVnt testacei generis, ut nuper diximus, alia turbinata, alia biualuia, alia uniualuia. Turbinato generi hoc fere peculiare est, ut testæ ea pars quæ à capite remotissima habetur in anfractum torqueatur. Mouentur eadem omnia parte dextra, nõ ad clauiculam, sed in aduersum. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia fere gerunt: naturáque omniũ, maxima quidem ex parte, in eorum partibus similis constat: nec nisi magnitudine uariat, ut modo diximus. Turbinati generis alia in anfractũ intorta, ut cochlearum genera: alia in globum circumacta, ut echinorum genera. *Turbinatum.* *στρομβοειδὴς.* *στρομβώδης.*

De cochleis. Cap. CCXXXVI.

1 TVrbinati generis cochlea est, & in anfractum intorta cochlearum omnium caro testis penitus inclusa continetur, nec ulla ex parte conspicua est, excepto capite. Quòd si testam detraxeris hebetescit cochlea atque expirat. Exerunt se domicilio, bináque ceu cornua prætendũt contrahúntque: oculis carent, ideo corniculis prætentant iter. Caput in iis modo quodam equinam speciẽ præ se fert. Os habent & dentes acutos, duros, breues: indicio est à minimis earum derosas uites. Ex testatis, unum cochlearũ genus coire perspectum est: sed an ortus earum per coitum sit necne, nõdum satis exploratum habemus. cochleæ pariter omnes, autumno & uere sua oua habere uisuntur. Varia sunt cochlearum genera: sunt oblongæ quibus 2 tubę loco utuntur tibicines: (echinophoros uocãt aliqui, aut eclinophoros) Sunt & rotundæ in oleario usu, quibus scilicet oleum effunditur, & πιθα-3 κνολοι, & quibus clauicula in acutissimum acumen intorquetur: iterum D sunt aquatiles, sunt & terrestres. Aquatilium aliæ marinæ sunt, stomacho utiliores: aliæ fluuiatiles, quæ uirus habent. In terra gignitur cochlea terrestris, in testaceo genere pene sola, quæ & limax dicitur. Sũt ex cochlearum generibus quæ aceratæ uocantur, latæ, multifariámque nascentes: sunt enim & è terrestribus quędã, quæ latæ & minutę passim inueniuntur. Sunt etiam cochleæ quædam nudæ, in Africa maxime: & passim quoque ober-4 rantes minutæ quædam longęque & candidæ. Sunt & quos seselos uocant, aut seselitas, genus syluestre uepribus frutetísque cohęrens, & quasi agglutinatum. Prȩterea sunt in Liguriæ alpibus quę πωμάτιαι ab operculo illo suo appellantur, quo ueluti tegmine superimposito latent (quanq̃ omnes etiã limaces leuiore quodã tegmine sibi superimposito, hyeme latent.) Genus *Cochlea.* *κοχλίας.* *κόχλος.* *Echinophori, uel Eclinophori.* *Cochleæ rotũdæ* *πιθακνόλοι.* *Cochlea terrestris.* *Limax.* *κοχλίας χερσαῖος.* *κοχλίας.* *Aceratæ.* *Cochleæ latæ.* *Cochleæ nudæ.* *Cochleæ cãdidæ.* *Longæ.* *Seseli, Seselitæ.* *πωματίαι.*

hoc minus uulgare eſt. Adhærēt operculo eiuſmodi teſtę ſe operiētes, obru E tę terra ſemper. Hæc circa maritimas tantum alpes quondā effoſſæ, cœpere iā erui & in Veliterno. In Balnearibus inſulis cauaticæ appellatæ (quoniā in ſpeluncis naſcuntur) non prorepunt è cauis terræ, neque herba uiuunt, ſed uuæ modo inter ſe cohærent. Cochlearum aliæ aliis præſtant: marinæ ſtomacho utiles ſunt, & facile aluo excernuntur. Fluuiatiles & albæ uirus habent: terreſtres uero ſtomacho utiles ſunt. In his autē laudatiſſimæ ſunt Sardonicæ. Aphricanæ, & in his Solitanæ, Aſtipaleicæ, & quæ in Chio gignūtur: & Siculę, modicæ, quoniā magnitudo duras facit & ſine ſucco. Balearicæ quoque quas cauaticas uocari diximus: & quæ in Liguriæ alpibus pomatiæ. Laudatæ & ex inſulis Caprearum. Syluestres autem, quas ſeſilos appellauimus, & uentrē & ſtomachum turbant: uomitiones excitant, & al- F uum ſoluunt. Illyricis magnitudo præcipua eſt, Aphricanis fœcūditas, Solitanis nobilitas, albæ in Reatino agro naſcuntur. Strabo cochleas prædicat 5 Linuſias. Cochleę quoque altiles ganeam impleuere: quę in eam magnitudinem perductæ ſunt, ut octoginta quadrantes caperent ſingularum calices: author eſt M. Varro. Cochleæ craſſum procreāt ſuccum: ſúntque duræ & concoctu difficiles. Quæ rotundæ ſunt, earum grandiores, carnoſæ ſunt, uirúſque habent, & choleram gignunt: at minores nonnullis in uſu cibario ſunt cum aceto mulſo cōditæ rutáque uiridi & pipere. At uero qui eclinophori aùt echinophori dicuntur, pētadactylíque, & quibus in acumen cla uicula intorquetur, graciliore quidem ſunt carne, ſed ſaturitatem citius q̄ aliæ pariunt, ſtomachóq; innatant. In cochleis marinis omnibus, quod col- G lum uocatur ſuauius eſt: ſúntque, ſi cum terreſtribus conferantur, leues, fragiles, bonique ſucci, nec facile corrumpūtur. Terreſtres uero cochleæ (quas limaces appellauimus) ſicuti & aliæ, duram habent carnem, cōcoctioni renitentem: quæ tamen ſi recte concoquatur, uberrime alit, & meatus exiguos obſtruit: qua de cauſa cum aceto & laſere ad eſum cōdiri ſolent. Succus etiam ipſis ineſt, ut & aliis teſtatis, qui uentrem citet: qui ſi coquendo eximatur, reliqua caro aluum ſiſtet, egregiéq; alit, & ſtomacho idonea eſt. 6 Et cochlearū cibus, inquit Plinius, ſtomacho medetur: in aqua eas ſubferuefieri intacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri nihilo addito, atque ita è uino garóque ſumi, præcipue Africanas. Nuper hoc cōpertum plurimis prodeſſe. Id quoque obſeruant, ut numero impari ſumant: uirus tamen earum grauitatem halitus facit. proſunt & ſanguinem excreātibus H dempta teſta tritæ, in aquæ potu: aſperitatem faucium & diſtillationes leniunt cochleæ. Coqui debent in lacte: demptóque tantum terreno cōteri, & in paſſo dari potui. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeantur, tuſſim ſedāt. Et cochleę in cibos iis quos linquit animus, aut quorum alienatur mens: aut quibus uertigines ſunt, ex paſſi cyathis tribus ſingulæ contritæ cum ſua teſta & calefactæ in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui ſingulas primo die dedêre: ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unā: ſic & ſuſpiria emendant & uomicas. Cochleæ uiuæ corpus & pręſertim Africanæ, cum aceto deuoratum ſtomachi dolores

Cauaticæ cochleæ.

Quo pacto cochleas præparare oporteat, docet Plinius lib.30.

res

A res mitigat:trita unà cum testa uino & myrrha,si exiguũ inde bibatur,colli uesicæque cruciatus sanat. Et cochleæ nudæ (de quibus diximus) in Africa maxime inueniuntur,utilissimæ dysentericis.quinæ combustæ cum denarij pondere dimidij acatiæ,éxque eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite aut quolibet austero,cũ pari modo calidæ. Cochleas bibi iubent exemptas testis tritásque treis in uini cyathis:sequenti die duas, tertia die unam,ut stillicidia urinæ emendent: testarum uero inanium cinerem, ad calculos pellendos.Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partum: item conceptum impositæ cum croco.Eædem ex amilo & tragacantho illitæ proflu uia sistunt.Prosunt & purgationibus sumptæ in cibo: & uuluam auersam corrigunt cum medulla ceruina,ita ut uni cochleæ denarij pondus adda-
B tur & cyperi.Inflationes quoque uuluarum discutiunt exemptæ testis, tritæque cum rosaceo:ad hoc Astipaleicæ maxime eligũtur: alio modo Africanæ binæ cũ fœno Græco, quod tribus digitis capiatur,additis mellis co chlearibus quatuor illinuntur, aluo prius irino succo perunctæ. Sũt & minutæ longæque candidæ cochleæ passim oberrãtes: eæ arefactæ sole in tegulis, tusæq; in farina,miscẽtur lomento æquis portionibus:candorẽq; & leuorem corpori afferunt. Scabendi desideria tollunt minutæ & latę cũ po lenta.Pręcipiũt & cochleę crudę carnẽ tritam bibere ex aqua calida in tussi cruenta. Quartanis cochleæ fluuiatiles mederi dicuntur in cibo recentes. Quidam ob id adseruant sale,ut dent tritas in potu. Ictibus scorpionũ carnes fluuiatilium cochlearum resistunt crudæ uel coctę: quidam ob id salsas
C quoque adseruant:imponunt & ipsis plagis. Cochlearum terrestrium triũ caro quam optime trita adiectis uini nigri cyathis tribus, hepaticis bibenda datur calida:quam uim à totius substantiæ proprietate habere eas docet Galenus:in febribus tamen cũ aqua calida.Capitis doloribus remedio sunt cochlearum,quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ,ablata capita,ex his duritia lapidea exempta(est autem ea calculi latitudine): quæ alligantur & minutæ illinuntur fronti tritæ.Item limacis inter duas orbitas inuentæ ossiculum per aurem cum ebore traiectum, uel in pellicula agnina adalligatum,idem præstat:quod remedium pluribus sempérque prodest. Inueniũtur in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ: eæ dentitionẽ facilẽ pręstant adalligatæ.Limacis quoque lapillum siue ossiculum quod inuenitur
D in dorso adalligatum dentitioni prodesse confirmãt. Cochleæ quæ sunt in usu cibi cum myrrha aut turris polline auriũ dolores sanant. Item minutæ & latæ fracturis aurium illinuntur cum melle:è naribus fluentem sanguinem sistunt cochleæ contritæ fronti illitæ.Et recentia uulnera conglutinãt tusæ & impositæ,& nomas sistũt. Arũdines & tela,quæque alia extrahenda sunt corpori,cochleæ ex iis quæ gregatim folia sectantur contusæ impositæq; cũ testis:& eæ quæ manduntur exemptæ testis.Cochleæ unà cum testis tritæ aqua intercute laborantibus, toti uentri, in arthriticis autem, articulis ipsis imponũtur, quousque sponte decidant: ægre nanque diuelli poterunt.Desiccant admodum,etiam si in alto crassus lentúsque insederit humor.Quapropter idem agẽdum quoque in iis quæ ex ictu orti sunt tu-

Tritæ ex aceto, inquit Dioscorides.

Nn

moribus,etiam si ægre dissolui patiantur,& aurium cõtusionibus. Carnes E
earum aut sole aut cum thure & myrrha illitæ,cum uulnera alia,tum maxi
me quæ in neruis,etiam si cum contusione euenerint, conglutinant. Co-
κοχλίου μύξα. chlearum humor qui μύξα,id est,mucus uocatur,uel sola absque carne unà
cum thure,aloë,& myrrha,uel horum uno quopiã,uel omnibus simul usq;
ad cerati consistentiam,medicamentum fit,quod tenaciter adhæret, auri-
úmque tumores quibus mucosus humor inest,efficaciter exsiccat: frontísq;
Mucus. impositus oculorum fluxiones sistit.ubi uero muci copiã colligere uoles,
Μύξα. cochlearum carnem stilo pungito:ita nanque humoris plurimũ emittunt,
præsertim si nuper captæ fuerint.Idem humor palpebrarum pilos aggluti-
nat.Testem si descenderit cochlearum spuma illini uolunt. Cochleæ ustæ F
uehementer exsiccantis,& modice calfacientis sunt facultatis. Dysenteriæ
mirifice prosunt,ubi locus nondum putredinem senserit: quatuor scilicet
partibus cineris,adiecta piperis albi parte una, & duabus gallarum. Tollit
ex facie uitia cochlearum quæ latæ & minutæ passim inueniuntur,cũ mel-
le cinis.Et omnium quidem cochlearum cinis,inquit Plinius,spissat,calfa-
cit finectica ui: & ideo causticis commiscetur,psorísque & lepris & lenti-
gini illinitur.Testæ cochlearũ omnium,ut author est Dioscorides, crema-
tæ excalfaciendi & urendi facultatem habent: purgant lepras, uitiligines,
dentésque,oculorum cicatrices emendant,& uitia cutis in facie (ἐφήλεις uo-
cant)albugines,ac uisus hebetudines,si unà cum carne sua ustæ tritæque il-
στρόμβος. linantur. Strombos turbinésue sunt,qui modo aquatiles cochleas, modo 7
Turbo. marinas uocent.Strombi,inquit Oribasius,duri sunt,concoctúque diffici-
les:& quo maiores,eò duriores euadunt. Cũ sinapi eduntur,& ex aceto: at G
uero strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitãt odore. Prosunt & car
diacis:strombi quoque carnes tritæ & in mulsi tribus heminis, pari modo
aquæ,aut si febres sunt ex aqua mulsa datæ proficiunt. 8

κόχλος. 1 κόχλους & κοχλίας,Theodorus nõnunquam umbilicos uertit:quasi sit umbilicus
Vmbilicus. genus quoddam testaceum aliud à cochleis:uti sentit etiã Massarius.uerum quòd um-
bilicus,quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit lib.5 histor.animaliũ, idẽ sit quod cochlea,
uidetur ex Atheneo.lib.2.Sed de κόχλῳ & κοχλίᾳ infra pluribus agetur. 2 Cochleæ,
Petadactyles. &c.Theodorus κοχλίας hoc in loco umbilicos uertit. 3 πενταδάκτυλοι,uel pentada-
Melicẽbales, ctyles .His adduntur à Plinio melicembales,uel melitembales. 4 Sunt & quos se-
uel Melitem- silos. &c.Hæ forsitan sunt de quibus Plinius lib.30.Cochleæ ex his quæ gregatim fo- H
bales. lia sectantur. 5 Linúsiæ,ab agro cui nomen Lino est iuxta Piryuntem.Hæc Hermo-
laus. 6 Qui si coquendo,&c.Quonammodo coqui debeat cochlea condiríq;,do-
cent Galenus & Oribasius. 7 Strombos turbinésue,&c. Cancellus qui turbinem
subit,inquit Aristoteles,oblongior est: τὰ ἐν τοῖς στρόμβοις. Strombum alium esse à co-
chlea,uel ex Plinio manifestum est lib.32:Theodorus turbinem interpretatur. 8
κόχλος. Confunduntur àpud Græcos,uel ipsum Aristotelem,κόχλος & κοχλίας: fere tamẽ Ari-
κοχλίας. stoteli κόχλος umbilicum,id est,cochleam marinam significat: κοχλίας uero terrestrem
Vmbilicus. cochleam.κόχλος nonnunquam etiam generale est, ut Pausanias in Laconicis: κόχλους
ad purpuræ tincturam maxime idoneos ferunt Laconicæ maritima. Est apud Aristo-
κοκκάλιον. telem & κοκκάλιον:& Athenæum κόκκαλον (nisi in alterutro codicum insit menda) co-
κόκκαλον. chleæ genus,& ut uidetur terrestre genus testaceum,à limace diuersum. Abrotone, ut
Abrotone. Hermolao placet,limacis genus est:quanquã sunt qui locustam putent.item qui apẽ,
Limax. alij qui piratã in eo uocabulo intelligant. Limacem Hesiodus φερέοικον uocauit, quasi
domiportã

A domiportam dixeris. In symposiis etiam proponi solitam quæstionem ludicram (γρῖφον uocant) de limace scribit Athenæus, ὑλογενής, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος. Ad cuius exemplum, ut uult Hermolaus, Cicero limacē ita finit, Terrigenā, herbigradā, domiportam, sanguine cassam. Teucer uero ita, Animal sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, crustatum

1 De muricum generibus, ut purpura, buccino, & reliquis.
Cap. CCXXXVII.

Concha turbinati generis purpura est, canaliculatim è testa procurrit il-
li rostrum, & canaliculi latus introrsus tabulatū seu læue est, quà pro-
2 feratur lingua: præterea clauata est ad turbinem usque, aculeis in orbem se-
ptenis fere. Totidem autem in testa clauiculæ reperiuntur orbes quot ha-
B bet purpura annos. Lingua purpuræ (quam promuscidem uocant) digito
longior, firma & torosa est, duritia tanta ut tum conchulas, tum etiam sui
generis testas perforare possit, qua & pascitur. Florem illum suum tingen-
dis expetitum uestibus, inter papauer dictum & collū in candida uena con
tinet, supra eam partem quam uentrem appellant, in quibusdam nigrum,
in nonnullis rubidum: tingit hic pressus cum extrahitur, & inficit manum.
Quod ouum uocatur, semper habet purpura. Genera earum plura, pabu
lo & solo discreta. Lutense putri limo, & algense enutritum alga, uilissimū:
utrisque melius Teniense in Tenei maris ora collectum. Est & quod cal-
culosum uocatur, & dialutense aliud. Et nonnullæ magnitudine augentur
insigni, ut quæ ad Sigeum & Lectron Idæ promōtoria gignuntur. Ad Car-
C teiam inueniri traduntur & purpuræ & buccinæ δεκακότυλοι, id est, quarum
testæ decem cotularum sunt capaces: aliæ paruæ sunt, ut quas Euripus fert
& Caria. Pelagiæ magnę scabræque sunt, paruæ ad litora & oras reperiun-
tur. Partes item aquiloniæ nigras, austrinæ rubras magna ex parte ferunt.
Capiuntur, inquit Aristoteles, tempore uerno cum fauos extruunt: canicu
læ tempore fere nullæ capiuntur: non enim tantisper pascuntur, sed se abs-
condunt & latent circiter triginta dies. Plinius capi eas post canis ortum,
aut ante uernum tempus utilissimum censuit: quoniam cum fœtificauere
fluxos habent succos. Fauificantes uerno tempore generant hyeme abeūte,
eo quo diximus modo. celeri deinde incremento augentur, quippe quæ
anno perfici possunt: uiuunt purpuræ annos circiter sex, uel cum plurimū
D septem: incrementum earum patet per orbes. Totidem enim, ut modo di-
ximus, in testa clauiculæ reperiuntur orbes, quot habent purpuræ annos.
Purpurarum caro, sicuti & cæterorum testatorum, dura est: ac proinde iis
exhiberi solet, quibus ex malorum succorum copia cibus in uētriculo cor-
rumpitur. Et harum quidem & buccinarum caro durior est quàm aliorū,
succúmque gignit crassiorem, minus tamen glutinosum tenacémque: sed
in earum partibus discrimen est. Quod collum nanque appellatur, præ du
ritie dentibus ægre conficitur, concoquitúrque difficulter, nec facile corrū
pitur: parciorémque succum generat & stomacho gratum est. Partes uero
inferiores, & quæ μήκωνες, id est, papauera uocantur, molles sunt ac facilius
1 quàm colla conficiuntur: aluum mouent, & urinam sudorésque ac saliuam

Purpura. πορφύρα.

Aliàs, caniculatim, & cuniculi.

Aliàs, tubulatum.

Purpurarum genera.

Pelagiæ, αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις.

Purpuræ maiores duræ sunt, inquit Xenocrates.

cient.Harum frequentior uſus choleram gignit. Proprium his atque ſole- E nibus hoc contingit,ut eorum iuſculum cum coquũtur, craſſius reddatur. Purpuræ teſta cremata exſiccandi uim poſſidet, dentes abſtergit, carnem excreſcentem reprimit,ulceribus malignis conuenit: & ulceribus quoque putridis ſi cum aceto aut poſca aut uino mulſo aut oxymelite imponatur. Purpurarum opercula in oleo cocta capillorum defluuium ſiſtit:cum aceto epota lienis tumorem comprimit:ſuffocationes quæ ab utero oriuntur, *Buccinum.* ſuffitu prohibet,ſecundáſque eiicit. Buccinum concha etiam turbinata & 3 *κῆρυξ.* in anfractum intorta eſt, ſed quàm purpura minor (unde & à quibuſdã fi- *Murex.* *Purpuræ filius.* lius purpuræ dicitur) ad ſimilitudinem eius buccini quo ſonus editur: unde & cauſa nomini,rotunditate oris in margine inciſa. Teſta illi non eſt aculeis clauata quemadmodum purpuræ,ſed ſcabra tamen. Et totidem etiã F in clauiculæ teſta reperientur orbes,quot habet buccinum annos. Promuſcidem ſiue linguam habet,ut purpura, firmam & toroſam, qua paſcitur, qua etiam teſtas perforare poteſt.Quod in eo ouum uocatur, ſemper continet,ſed aliàs maius,aliàs minus. Ad muricatum purpureúmue colorem etiam ut purpura exquiritur,ſed buccinum per ſe damnatur, quoniã phucum,id eſt,rubidi coloris ſplendorem,remittit. Buccinis etiam idem modus gignendi qui purpuris,tempúſque idem eſt: iis nanque & fauificare in more eſt,& uere generantur hyeme abeunte. Latitant etiam canis exortu circiter triginta dies:non niſi petris adhæret buccinum, circáque ſcopulos legitur. Buccina lunæ incremento fiunt pleniora:æſtate uero gracileſcunt. alendi facultate purpuræ ſimile buccinum eſt,uerum durius eſt. Quod in his collum uocatur,aluum mouet, difficilius concoquitur: ſtomacho ido- G neum eſt,nec facile corrumpitur & mediocriter alit. Ex ſinapi conditur in *Suſpecta hoc in loco uidetur Oribaſij exemplaria.* cibum,aut aceto,ſucco cyrenaico,aut pipere. Totum uero buccinum ſi unã cum papauere uocato coquitur,ſiſtit potius aluum & ſitim facit.Quod papauer appellatur ac parte inferiore reperitur,mollius eſt,& facile corrũpitur. Oleum in quo decoctum fuerit uiuum buccinum, dolores ſedat auribus infuſum. Buccinorum teſta cremata non aliter atque purpurarum, exſiccat egregie,& ut mordacitatis omnis expers, ulceribus malignis prodeſt, & putridis quoque cum aceto aut uino mulſo, aut oxymelite. Eadem purpuris præſtant concremata buccina(inquit Dioſcorides)ſed uehementius urunt. Si quis teſtam ſale plenam fictili crudo comburat, dentifricio H conuenit,ambuſtis utiliter illinitur, ubi ſolui medicamentum minime oportet:nam poſtea quàm ulcus cicatricem duxerit,ſponte ſua decidet. Mu *Colycia.* ricum etiam generis ſunt,quæ uocant Græci colycia:alij corychia uel cory *Corychia.* *Coryphia.* phia,turbinata æque,ſed minora multo,& oris halitum cuſtodientia.Con generum omnium,quęcũque ſcilicet turbinati ſunt generis ſuauiſſima iudicãtur coryphia. Súntque & ori & ſtomacho grata, aluúmque & urinam cient, atque oris bonum reddunt odorem. Copioſius alunt iurulenta, aſſa uero dura ſentiuntur. Horum papauer buccinorum more aluum ſtringit potius.

Murex. 1 De muricum. Murex & ſi unam ſpeciem ſignificet,ſcilicet buccinum, generale

tamen

A tamen est, ut recte admonet Hermolaus, sicuti & conchylium: purpuram enim comprehendit murex & alia, ut infrà uidebitur. Muricum cinis, inquit Plinius, dentifriciũ est. Muricum uel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierũ purgat cũ melle illitus, cutémque erugat, extendítque septenis diebus illitus, ita ut octauo, candido ouorum foueantur. 2 Est & apud Athenæum ἡδυπορφύρα, sed alia à purpura, uel saltem genus quoddam à purpura diuersum. 3 Buccinum & buccina etiam dicitur instrumentum illud quo sonus editur: cuius formam præclare descripsit Ouidius, *Conchylium.* *Ἡδυπορφύρα.* *Buccina.*

-Caua buccina sumitur illi Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo.

De strabelo & nerite. Cap. CCXXXVIII.

1 STrabelus concha est purpuræ & buccino similis, cuius testa idonea notatur, ut ex ea sonus edatur. E turbinatorum genere nerites siue natex *Στράβηλος.* *Ἀστράβηλος.* *Nerites.*
B est magnitudine exigua: testam habet læuem, amplam, rotũdam: forma il- *Natex.*
2 li buccinis proxima est, papauere tamen non nigro, ut illa, sed rubro. Testæ *Νηρείτης.*
3 adnexum corpus medium eius firmiter est. Pascuntur natices mari trãquillo, absolutæ saxis: at quoties flatus urgent, saxis adhærescũt more lepadum & aporrhaidum, ac cæterorum generis eiusdem: nec sine tegmine dimoto adhærent, quod uelut operimentum sibi possident. Et modus hic idem est purpuris, buccinis & omnibus generis eiusdem. In saxis ad imam maris sedem adhærescens nascitur nerites: & eò maris ubi sordium uacuitas est & tranquillitas, uiget. Olfaciunt natices & audiũt, adeo ut fieri nõ posse aiũt, quin subterfugiant piscatores si uox proferatur. Concha est, quam Mutianus muricem esse arbitratur, latiorem purpura, neque aspero, neque rotun *Murex.*
C do ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha utroque latere sese colligente: quibus inhærentibus plenam uẽtis stetisse nauim portantem nuntios à Periandro, ut castrarentur nobiles pueri, concháſq; quæ
4 id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem côli. Porro de conchis quæ ue- *Conchæ ueneriæ.*
5 neriæ dicuntur, ita refert Plinius, Nauigant ueneriæ, præbentésque concauam sui partem & auræ opponentes, per summa æquorum uelificant.

1 An idem sit strabelus cum echinophoro, uel echinophoro cochlea? de quo suprà inter cochleas. 2 Nerites siue natex. Νηρείτης καὶ ἀνηρείτης, καὶ ἀνάρτης apud Athenæum, ut opinor. 3 Rotundam. Rotundiorem esse nerites testam quàm sit turbinis, hinc apparet: oblongiorem enim formam recipit cancellus ille cõcharum: hospes à turbinis testæ forma, qui turbinem subit quàm qui neritem. 4 Periandri histo- *Ἀνηρείτης.* *Ἀνάρτης.* *Turbo.*
D ria quonam modo nobiles Corcyrensium pueros Sardas miserit exsecandos, habetur apud Herodotum lib. 3. 5 Nauigant ueneriæ, &c. In nonnullis codicibus habetur nauigant nerites, &c. *Nerites.*

De echinis. Cap. CCXXXIX.

ECHinus testaceorum omniũ maxime à natura munitus est: quippe cui testa (quam habet in globum circumactam) undique spinis frequentibus circumuallata celetur: id quod soli inter testata peculiare est: atque hoc item peculiare echinis est, ut nullam intus carnem contineant: sed uice carnis nigra quædam circum ab ore fusim sparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Quod caput echini appellant & os, uersum in terram est: quod *Ἐχῖνος.*
1 uero ad excrementi exitum deputatum est, id suprà habetur. Dentes quini

A De balano. Cap. CCXL. *Balanus.*

1 BAlanus aut glans nomẽ habet à ſimilitudine glandium quercinarum. Βάλανος.
E genere eſt teſtatorum immobilium:teſta leui. olfactũ nullum habe- *Glans.*
re cernitur. Naſcuntur balani circa rimas cauernáſque ſaxorum. Carnem habent duram: in cibo laudantur præcipue qui iis naſcuntur locis ubi marinæ admiſcetur fluuiatilis aqua,ſaxis adhærentes: ſunt nanque ij dulces & habitiores pleniorésque:copioſum præbent ſuccũ,quo & abunde nutriunt *Habitiores pleniorésque, δι-*
aluúmque mouent:ori ſtomachóque grati: teneriorem habent carnem,& *φυέστεροι.*
urinam ciunt.Decoctum quoque eorum aluum ciet epotum:quæ uero ſaxis non adhæreſcunt,acres ſunt & medicamentoſi,magísq; aluum perturB bant,ſed urinam minus citát. Hæc Xenocrates:Athenæus uero, A locis,inquit,diſcrimina ſortiti ſunt balani: quandoquidem in Ægypto optimi gignuntur & ſuauiſſimi:tenelli,oríque ac uentriculo grati: qui & ſuccum & alimentum præſtant copioſum,urinam atque aluum mouent:in aliis uero locis ſapore inueniuntur magis ſalſo.

1 Balanus,&c.Sphõdylus apud Galenum & Columellam:Plinius uero tãquam *Sphondylus.*
diuerſa animalia enumerat.Eſt apud Paulũ cõdylos concharum genus,forſitã idem. *Condylos.*

De uniualuibus,ut de lepade & aure marina. Cap. CCXLI.

1 EX uniualuium genere lepas ſiue patella eſt,eorum ſcilicet quæ ſimplici λεπάς.
ualuula conſtant:ſingulari enim teſta cõtinetur lepas, & ea quidẽ læui: λεπὰς ἀγρία.
altera uero eius pars ſuperficiei detecta carnem oſtentat.Saxis teſta in dor-
C ſum data adhæret:fitque alieno ſepto quodammodo biualuis,ut eo modo ſe concludendo tueatur. Os habet,& poſt os uentrem eſſe in hoc etiam genere patet:& illa præterea quæ oua uocantur:quod etiam papauer appellatur,in imo continetur. Excrementum quoque eius parte ima teſtæ excernitur,qua foramẽ in teſta habetur.Gignitur lepas circa cauernas rimáſque ſaxorum.Et quãuis ſaxis adhærendo uiuat, ſaxis tamen quandoque etiam abſolui,in paſtúmque ferri ſolet,alióque tranſire.Magna quidem ex parte, paruulæ gignuntur lepades:quæ tamen nonnunquam oſtrearum magnitudinem æquant:maxime autem in Indico mari: ut & alia omnia inueniun-
2 tur.Carnem habet lepas duram,concoctu difficilem,paucíque ſucci: elixę,
D condimento redduntur gratiores. Eiuſdẽ generis cum lepade & aporrhais ἀπορραΐς.
3 eſt:& more lepadum ſaxis adhæret.Quæ ὦτια,id eſt,auriculæ dicuntur, ſa- ὦτια.
4 xis adhærent.Hæc neque palato neque ſtomacho grata ſunt: frixa tamen ὠτάρια.
eduntur:neque enim aliter placebunt: nutrimenti plurimum exhibẽt, nec facile excernũtur.Circa Pharum inſulam Alexandriæ uicinam multa pro-
5 ueniunt: in Illyrico uero & ſinu Ionico gignuntur magna.Sũt & pholades φολάς.
apud Athenæum, quæ & nutriunt plurimum: ſed uirus olent, prauíque ſucci ſunt. *Patella.*

1 Ariſtoteles λεπάδα & λεπάδα ἀγρίαν appellat,& ὗς θαλάττιον.Theodorus patellam, *Patella fera.*
patellam feram & aurem marinam. 2 Concoctu difficile,&c.Ἐυκατέργαστοι,in A- *ὗς θαλάττιον.*
thenæo,id eſt,concoctu faciles,ſed forſitan menda eſt in exẽplaribus, 3 Aporrhais, *Auris marina.*
&c.Theodorus muricem interpretatur. 4 Quæ ὦτια,&c.Vti Antigonus Cariſtius *Murex.*

ὗς ἀφροδίτης. tradidit, ὗς ἀφροδίτης uocatur Æolice. 5 Videntur & φολάδες apud Athenæum ex E eodem esse genere cum his.

De biualuibus, & primo de ostreis. Cap. CCXLII.

ὄστρεον. λιμόστρεον. ὀστρεῖον. *Ostreum.* *Ostrea.*

EBiualuium genere ostrea est, testa illi aspera scabráque crassioribus labris. 1 Quod ouum uocatur, non semper, sed uere habent ostreæ: mox enim tempore procedente, minuitur: demúmque totum prope aboletur: in cœnoso maxime limo gignuntur. Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes: ideo pelagia parua & rara sunt. gignũtur tamen in petrosis carentibúsque dulcium aquarum aduentu. Gignuntur etiam quandoq; & in fluuijs & paludibus stagnantibúsue locis. uerum optima sunt ostrea marina, quæ prope paludem aut fluuium nascuntur: maiora enim fiunt & dulciora, meliorísque succi. Quę uero ad litus aut inter saxa gignuntur ubi F deest limi aut aquæ dulcis copia, parua sunt, dura, & gustu amara atq; mordacia, ideóque neque in cibo grata. Grandescunt syderis quidem ratione maxime, ut diximus: sed priuatim circa initia æstatis, inquit Plinius, multo lacte prægnantia, atque ubi sol penetrat in uada. Hæc uidetur causa quare minora in quibusdam locis reperiuntur: opacitas enim prohibet incremẽtum: & in tristitia minus appetunt cibos. Vere, inquit Athenæus, & circa æstatis initia optima sunt plenáque & tumentia: atque unà cum dulcedine quadam marinũ referũt saporẽ: stomacho quoq; grata sunt. Variant coloribus: rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa in Circeiis. Præcipua uero habentur in quacunque gente, spissa & saliua sua lubrica: crassitudine potius spectanda quàm latitudine: neque in luto capta neque G in arenosis, sed solido uado: spondylo breui atque non carnoso, nec fibris laciniosо, ac tota in aluo. Addũt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras: eóque argumento generosa interpretantur calliblephara appellantes. *Calliblephara.* Gaudent & peregrinatione, transferríque in ignotas aquas: sic Brũdusina in Auerno compasta, & suum retinere succũ, & à Lucrino adoptare creduntur. Hæc sint dicta de corpore. Discrimen etiam ostreorum fecere nationes & litora, sicuti & in aliorum aquatiliũ generibus: ut & ostrea alibi atque alibi meliora inuenirentur. 6 Sergius orata Lucrina nobilitabat ostrea, qui eorum uiuaria primus omnium inuenit, cum nondum Britannica seruiebãt litora. At Mutianus Cyzicena, maiora Lucrinis: dulciora Britannicis: pleniora Lucensibus, teneriora Istricis: candidiora Circeiensibus: sed his neque dulciora neque teneriora esse ulla, author est. In Indico mari H Alexandri rerum authores, pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos quidam tridacna appellauit: tantæ magnitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda essent. *Tridacna.* Est ostrei quoddam genus, quod pictoribus usui est: crassitudine plurimum excedit, & florem illum, non intra testam, sed foris habet: comperiri id genus locis Cariæ potissimum solet. Ostreorũ dos in medicina in hoc loco tota dicetur: nec potest uideri satis dictum de his, cum palma mensarum diu iam tribuatur illis. Ostrea testatorum omnium mollissimam habent carnem, sed glutinosam, stomacho idonea sunt, minus nutriunt, magísque aluum cient. Et cum cætera omnia elixa dantur aut assa,

ostrea

A ostrea uel cruda mandi solent: quidam in sartagine frixis utuntur. Contra leporis marini uenena ostrea aduersantur. Ostrearum testæ crematæ uires habent buccinarum similes, nisi quòd minus crassarum sunt partium. Faciei sordes abstergunt, splendidos reddunt dentes. Elotæ, humida ulcera cauáque replent, atque ad cicatricem ducunt: excrescentem in ulceribus carnem reprimunt. Stomachnm, inquit Plinius, unice reficiunt ostrea, fastidiis medētur, molliunt aluum leniter. Eadem cocta cum mulso, tenasmo qui sine ulceratione fit, liberant: uesicarum ulcera quoque repurgant: in conchis suis cocta, uti clausa uenerint, mire distillationibus prosunt. Testæ ostreorum cinis uuam sedat, & tonsillas admixto melle. Eodem mo *Aliàs, urinæ distillationib.*
B do patotidas, pauos, mammarúmque duritias, capitum ulcera ex aqua, cutémque mulierum extendit. Inspergitur & ambustis: & dentifricio placet. Pruritibus quoque & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudę si tundantur strumas sanant, & perniones pedum.

1 Ostrea, &c. ὄστρεον etiam quandoq; dicitur: quanquam ὄστρεον fere generale est omnia complectens quæ testa integuntur, ut satis explicat Galenus 11. lib. de simplic. medic. Et ὄστρεον quoque nonnunquam æque generale est ad omnia testata. Aliquando uero ea sola comprehendit, quæ sua natura immobilia sunt.

De chamis seu conchis. Cap. CCXLIII.

1 Concharum siue chamarum genera, chame trachæa, id est aspera: chame leios, id est lęuis. Glycymerides, uel, ut alij uolunt, glycyamerides, & pelorides, biualues sunt, & generis uarietate inter se distantes, & figuræ *χάμαι. κόγχη. κόγχος. Chame. Concha.*
2 rotunditate. Chame trachæa (quæ & à nonnullis glycymarides dicitur) ab
C aliis generibus differt, quòd non solum aspera scabráque sit eius testa, sed striata & quasi uirgulas quasdam prominentes habens per testæ longitudinem extensas. Caro illi intus maris salsuginem sapore refert, & duriuscula est: &, ut Icesius tradit, mali succi, parúmque nutrit, & facile excernitur: ut *χήμη τραχεῖα. κόγχη τραχεῖα. χημῶν μικρῶν*
3 uero Diphilus, stomacho grata est. Ab hac differt chameleios, quod testam habet lęuiorem, latiorem & pellucidam: carnémque intus suauiorem, quæ concoctu facilis est, boníque succi, uberius alit, stomachóq; grata est. Huic suauitate præfertur glycymarides: uerū à peloride uincitur. Pelorides reliquas magnitudine superant, sed glycimarides maiores sunt quàm pelorides. Glycymarides carnem habent duram, quæ non parum alimenti præ- *χῆμαι λεῖαι. Glycymarides Chamæ glycyamerides. Pelorides, πελωρίδες.*
D stat: & trachæas succi bonitate superant, sed peloridibus inferiores sunt: urinam magis cient glycymarides quàm pelorides. Emolliunt aluum pelorides. Discrimen his etiam ex loco est, (quanquam chamæ omnes locis arenosis sui ortus initia capiunt:) quæ enim in Dicearchia siue Puteolis, aut Lucrino lacu, aut circa Alexandriam nascuntur in paludibus, optimæ sunt. Quæ uero supra Diolcum & Pharon atque Pontem, quo Pharos Alexandriæ iungitur, oblongæ sunt glandium quercinarum instar, & hirtæ similiter atque fagorum glandes quos echinos uocant, & candidiores, carnéque intus duriore pariter & acriore. Chemas, sunt qui ita diuidunt, ut alia cha- *Chamæ pelorides. χῆμαι. χῆμαι βασιλικαί.*
4 me trachæa dicatur, alia basilica regiáue, quæ & pelorides dicitur. Quæ basilicæ à nonnullis dicuntur, ab aliis peloriæ, inquit Diphilus, copiosum cre- *Pelorides. Peloriæ.*

ant alimentum, (præcipue quæ grandiores sunt) bonúmque gignunt suc- E
Chame. cum, & stomacho gratæ sunt, nec facile excernuntur. Chamæ cum coquũtur, duriores euadunt, & suaues si rite condiantur. Chamarum, inquit Dioscorides, in exigua aqua coctarum ius aluum ciet, id cum uino assumitur.

Κόρυκος. χρεῖος. γαλάδες. Concha.

1 Chame, &c. χήμη, forsitan dicta ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι. 2 Chame trachæa. Macedones hanc κόρυκον, Attici uero χρεῖον dixere. 3 Ab hac differt chameleios, &c. Has, ni fallor, Aristoteles galadas uocauit, concham scilicet læui testa, an uero sui generis concha sit? 4 πελωρίδες ἀπὸ τοῦ πελώρου. 5 Conchæ nomen unam speciem significat, nempe chamen, ut apud Aristotelem lib. 4 histor. animalium: sed & priuatim chamen trachæam, ut lib. 5. & apud Oribasium lib. 2. Plinius conchas appellauit, non quæ testa adeo fragili clauduntur atque cochleæ, pectines, digiti: sed quæ firmiore, ut purpuræ, buccina, pinna. Concha & quibusdam non minus generale est quàm ostreum: continet enim omnia quæcunque testa intecta sunt. Nonnunquam etiam pro F testa ipsa accipitur, ut Columella in horto, Implicitus conchæ limax: & Cicero libro secundo de natura deor. de pinna, Duabus patula conchis: &, comprimit conchas.

De mitulis siue musculis & tellinis. Cap. CCXLIIII.

Mitulus. Musculus. Μῦς, ὁ μύαξ.

Mitulus qui & musculus è testaceorum biualuium genere est testas habens clusiles & reseratiles, lęuésque, labris tenuibus. Connectuntur 1
inter se mituli, fauificant & aceruantur muricum modo: nascuntur enim more ceparum, ut minores subinde oriantur iuxta principium. Viuunt in algosis, gratissimi autumno, & ubi multa dulcis aqua miscetur mari: ob id Ephesij, & qui in Ægypto inueniuntur, laudatissimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, colorémque rubrum. Iuba in iis uoluminibus quæ G
scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit mitulos marinos ternas heminas capere. Musculorum duæ sunt species: maiores qui salem 2
uirúsque resipiunt: ideóque gustui ingrati. Duri item sunt & concoctioni 3
renitentes, sanguinem procreant crassum, & pituitæ multum: & succum denique non adeo probum. Copiose alunt, uentrémque & urinam cient. Hi si assentur sitim uehementem excitant: si uero elixentur, & acrioribus quibusdam, ut sinapi nasturtióue condiantur, nõ adeo uirus resipiunt. Minores, rotundi magis sunt, & externis testarum partibus hirti, tenuiori- 4
búsque testis, carne & molliore & dulciore, boníque succi: uerum minus a- 5
Hæc Plinius non unispeciei, sed myacum, id est, mitulorum generi tribuit. lunt & urinam cient magis. Ora mandentium atque fauces acri mordacitate uexant, gulam arteriámque exasperant: tussim quoque siccam & rau- H
cedinem efficiunt, uocémque obtundunt. Deteriores sunt qui in locis arenosis, aut inter testas figlinas gignũtur, iis qui in algosis proueniunt. Myaces, inquit Dioscorides, id est, mituli laudatissimi in Ponto: caro eorum ad 6
canis morsus utilissime imponitur. Crematis eundem buccinis effectum præbent: priuatímque plumbi in morem eloti, oculorum medicamentis cum melle utiles sunt: palpebrarum nanque crassitudinem & albugines, cæteráque quæ oculorum claritati officiunt, exterunt. Atque in aliis partibus sordida ulcera capitísque pustulas sanant. Qui circa Ephesum gignuntur μύες, id est mituli, inquit Athenęus, pectunculis meliores sunt: chamis tamẽ inferiores: urinam magis quàm aluum citant. Myacum ius, inquit Plinius,

traditur

A traditur aluum & uesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipémque minuere: itaque utilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus: item prodesse felli, pituitæque pulmonis iocineris splenísque uitiis, rheumatismis. Fauces tantum uexant, uocésque obtundunt. ulcera quæ serpant aut sint purganda sanãt: item carcinomata. Cremati autem ut murices, & morsus canum hominúmque cũ melle, lepras, lentigines: cinis eorum potus emendat caligines. Gingiuarum & dentium uitia, eruptiones

7 pituitæ, & contra doricnium aut opocarpathon antidoti uicem obtinent. Tellinem à Romanis mitulum etiam uocari existimauere nonnulli. Telli- Τελλίνη.

B nę circa Canopum insulam in Canopico ostio sitam frequentes sunt: & lo- Μίτυλος.

cis arenosis gignuntur, & in litoribus quæ sæpe fluctibus agitantur. Quarũ Ξιφύδριον.

quæ tenuiores exilioréſque sunt, basilicas, hoc est, regias appellant. Quæ ue Basilica tellina.

ro fluuiatiles, ut quæ in Ægypto & Nili superioribus partibus gignuntur, maiores sunt & succi pleniores dulcioréſque. In uere optimæ sunt tellinæ.

8 Recentes bonam faciunt aluum, sed præcipue ius earum: salsas uero tellinas ustas, adeo urentem efficere cinerem ferunt, ut si cum cedria mixtus instilletur, auulsos palpebrarum pilos renasci non patiatur.

1 Connectũtur inter se mituli, &c. Mituli, inquit Plinius, spõte naturæ in arenosis proueniunt. 2 Musculorũ species. Plinius ita: Degenerant myaces in duas species. 3 Hos Plinius mitulos, Oribasius myacas, Athenæus μύας σκιλλώδεις uocat, Μύες σκιλλώδεις.
& μύας in genere masculino, 4 Minores, &c. Hos Plinius myiscas, Oribasius & Athenæus, μύας in genere fœmineo appellant. 5 Molliore, ita Oribasius, & Athe- Μῦς. ὁ.
C næus. Plinius uero duriore carne esse scribit. 6 Hæc Plinius alteri myacum ge- Myisca,
neri tribuit, nempe priori & quod maius diximus, mitulos uocat Plinius. 7 Tel- Μῦς, ἡ.
linem, &c. Romæ circunferri narrat Hermolaus pusillas quasdam cõchulas: quas qui Mitulus.
uendunt, tellinas prædicant, uulgaribus cõchis minores & leuiores, candidásque nec striatas: quas Veneti piscatores à capparis similitudine capparoculas appellant. 8 Quæ Dioscorides tellinis, eadem Plinius pectunculis attribuit: nec quicquam περὶ κτενῶν, id est, de pectunculis apud Dioscoridem habetur.

De pinna. Cap. CCXLV.

Pinna concharum generis est, duabus grandibus patula conchis, scabris, Pinna, Plin.
nec tamen striatis, labris tenuibus: nunquam sine comite est, sed custodem intra se continet, aut squillam paruam, aut cancellum, pinnotherem

D uocant & pinnophylacem: quo quidem custode priuata, perit breui tempore: neque enim absque mutua opera uiuere possunt. Pandit se pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piscibus præbens. Assultant illi protinus: & ubi licentia audacia creuit, implent eam: hoc tempus speculatus index, morsu leui significat: tum admonita squillæ morsu pinna, comprimit conchas, & quicquid inclusit, exanimat, partémque socio tribuit. Na-

1 scitur pinna in limosis arenosisque locis ex bysso, id est, uillo siue lana quadam pinnali, subrecta, semper radice innititur, neque sedem unquam mutare solet, neque euulsa uiuere potest. Quod ouum uocatur, semper habet, sed aliàs maius, aliàs minus. Pinnæ copiosum præbent alimentum: uerum ægre & concoquuntur & digerũtur: urinam cient. Pinnæ optimæ sunt te-

Limoſis herboſiſq; τελματώδων. nellæ,plenæ carnoſæ'ue, quæ in limoſis herboſiſque uadis gignuntur: & u- E
bi mari dulcis aqua miſcetur, & locis tranquillis ac uento carentibus: teneriores enim hic naſcuntur,quàm ubi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ:& quæ uere & æſtate capiuntur,aliis præſtant: ſunt enim & ſuauiores & pleniores. Quæ magnitudine media ſunt, carnem quidem habent mollem,candidam ac dulcem:collum autem durum concoctu difficilem, corruptioníque renitentem: collo nanque corpus reliquum facilius corrumpitur. Elixis aſſæ dutiores euadunt, præſertim ſi uino fuerint aſperſæ. Earum autem caro quæ in uino & aceto maceratæ ſunt, mollior eſt,ſed flatus generat. *Concha margaritifera.* Pinnam eſſe concham illam celebrem in qua gignuntur margaritæ nonnulli prodidere. Theophraſtus in eo libro qui de lapidibus inſcribitur,non pinnam,ſed pinnæ ſimilem eſſe prodidit. Androſthenes ue- F
ro,prorſus aliam, quæ apud Indos berberi dicitur. *Berberi, Βέρβερι.* Hæc pectunculo forma ſimilis eſt,ſed neque ſtriata ut pectunculus,neque ita aſpera:neque duas ueluti auriculas habet,quemadmodum pectunculus, ſed unicam. Chares Mitylenceus,oſtreo ſimilem concham eſſe prodit, ſed oblongā & craſſam,carne intus am pla, candida & odorata. In noſtro mari,inquit Plinius,reperiri ſolebant margaritæ:crebrius circa Boſphorum Thracium,rufę ac paruę in conchis quas myas appellant. at in Acarnania quæ uocatur, pinna gignit. Quo apparet nō uno genere conchæ naſci:nam & Iuba tradit Arabicis cōcham eſſe ſimilem pectini inſecto,hirſutā echinorum modo: ipſum unionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Indicus maxime has mittit occa- 2
nus. In Britānia quoque paruas atque decolores naſci certum eſt. Præcipue G
autem laudantur circa Arabiam in Perſico ſinu maris rubri.

1 Ex biſſo. ita legit Theodorus apud Ariſtotelem. ſicuti etiam noſtra habēt exemplaria Græca. uerum Athenæus, ἐκ τοῦ βυθοῦ habet, id eſt, ex profundo. 2 Quo pacto in concha & generetur, & incrementum capiat margarita, uariæ ſunt authorū ſententiæ, ut uidere eſt apud Plinium & Athenæum & Solinum.

De pectunculo. Cap. CCXLVI.

Pectunculus. Pecten. κτείς PEctunculus teſtacei generis biualuis eſt, teſtas habens fragiliores, ſcabras,& quaſi uirgulis quibuſdam ſtriatas. & reſeratiles, ut quæ altero latere nodo ligantur. Binas in teſtis ueluti auriculas habet. Id quod ouum uocatur,non ſemper,ſed uere continet: mox tempore procedente minui-
tur:demúmque totum aboletur. Pectunculi inueniuntur & nigricantes,& H
albi,& rufi. Nigricantes alij præferunt,ut cādidos alij:ſed ſqualore trahunt rufum colorem:& locis quibuſdam etiam defecerunt propter ſiccitates. lo-
cis arenoſis ſui ortus initia capiunt:celeri incremento augētur: quippe qui 6
anno perfici poſſint. Latent aliquandiu in arena. Latent fere & circa canis ortum,& magnis frigoribus:pectines admoto digito dehiſcunt,mox comprimunt ut cernentes. De ferramento quo capiuntur ſæpe exiliunt, ita ut uolare uideantur. Plinius, extra aquam, inquit, uolitant ſagittæ modo. Qui candidi ſunt atque lati, dulciores habētur: ſed candidi: duri: rufi, uiroſi: uarij, mediocres ſunt. Hæc Xenocrates: Sed candidi molliores ſunt Diphilo authore: neque uiroſum quippiam habent, & aluum citant. Ex nigris autē & rufis

A & rufis maiores, atque uerni ſapore ſunt iucundo. Pectunculi omnes facile concoquũtur, ſtomachóq; & uentri grati ſunt, ſi cimino & pipere condiãtur. Pectunculi eò præſtantiores ſunt quo maiores, teſtáque magis cõcaua, & colore nigriores. Vere optimi ſunt & æſtate: atque his potiſſimum temporibus augentur pleniorésque fiunt: ſed pro lunari poteſtate maxime. Cæteris præſtant & magnitudine & ſucci probitate, quę Mitylenæ capiuntur. Numeroſos fert Pontus, ſed exiles, & qui non temere in magnitudinẽ creſcunt. Pectunculi alimentum uberius corpori exhibent quàm chamæ: ſed ſuccum & deteriorem procreant, & qui non tam facilẽ aluum faciat. Concoctionem facilius admittunt quàm oſtreæ. Sapore ſunt dulciore: at nimiã
B illam dulcedinem per cocturam exuunt. Aluum magis mouent iurulenti aſſis: & quo magis aſſentur, eò minus ſucci cõgeniti erit reliquum, minúſque aluum tentabunt: ſi in ſuis teſtis aſſentur, magis nutrient. Pectunculi in cibo urinam cient: & ea quæ circa ueſicam ſunt, ulcera uel ſordida iuuant, etiam ſi eſcaram contraxerint. Purgatur ueſica, inquit Plinius, pectinum cibo. Pectunculi ſalſi triti cum cedria pilos in palpebris inutiles euulſos cohibent.

De dactylis ſiue unguibus, & pernis. Cap. CCXLVII.

Concharum è genere ſunt dactyli unguéſue ab humanorum unguium *Dactylus.*
ſimilitudine appellati. binis clauditur unguis ualuibus leuibus, fragi- Δάκτυλος.
libúſque, uerum utroque latere connexis. Exigua corporis parte extat: reli- ὄνυξ.
C quo autem toto corpore, perinde ac in cubili occulitur. Ad ſtrepitũ ſe ſub- *Vnguis.* Σωλήν.
trahit, inferiúſque ſubſidit, quoties ferramẽtum ſentiat. Permanet immobilis in locis arenoſis, nulla innixus radice: qui ſi è teſta euellatur, uiuere nequit. Ex his mares alij donacas, alij aulos uocant: fœminas onychas, mares *Donax.*
liuidas quaſdam ceu uirgas in teſta cõtinent, colorémque habent cæleſtẽ. *Aulos.* ὄνυξ.
Dulciores fœminę ſunt, & unicolores: urinam mares mouẽt, calculoſos iuuant, & quicunque aliàs difficulter urinã reddunt. Dactylis natura, inquit Plinius, in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere: & quãto magis humorem habeant, lucere etiam in ore mandentium: lucere in manibus, atq; etiam in ſolo atque ueſte decidentibus guttis. proprium hoc ſolenibus atq; purpuris eſt, quòd cũ in iuſculo coquuntur, id craſſius reddant. Copioſum,
D ſed malum ſuccum procreant ſolenes & glutinoſum. Innocui maxime ſi cum ſale edantur & aceto: nam cum oleo & ſale deteriores ſunt. Quo grã-
1 diores eò præſtantiores ſunt, uigent æſtate maxime. Conchę longę carnes, *Cõcha longa.*
inquit Plinius, ex mulſo potæ cũ aquæ pari modo iocineris doloribus proſunt: aut ſi febres ſint, ex aqua mulſa. Pernæ concharum generis circa Pon- *Perna.*
tias inſulas frequentiſſimæ. Stant ueluti ſuillo crure longo in arena defixæ, hiantéſque quà limpitudo eſt, pedali non minus ſpatio uenantur. Dentes in circuitu marginum habẽt pectinatim ſpiſſatos, intus pro ſpondylo grãdis caro eſt. Teſtatorum genera hæc traduntur.

1 Conchæ longæ carnes, &c. Digitos, ut ego ſane arbitror, conchas longas uocauit Plinius.

De zoophytis, & primo de tethyis uertibulísue. E
Cap. CCXLVIII.

Zoophyta. SVnt animalia quædã exclusa omnino iis quæ in genera diuisimus: quæ scilicet ancipiti natura sunt: neque enim in iis perfectũ animal est, neq; planta. Quæ enim holothuria uocantur atque pulmones & plura eiusmodi, alia in mari, parum à plantis differunt sua ipsa absolutione: uiuunt enim sine ullo manifesto sensu perinde ac plantæ absolutæ. In his tethya parum 1 sua natura à plantis differunt, ut uideantur plantæ quæpiam marinæ, aut fungi. propius tamen ad animalium naturam accedunt quàm spongia. In hoc certe cum plantis conuenit: quia non nisi adhærendo uiuit. sed cum aliquid habeat carnis, sensum aliquem habere uideri potest: sed olfactum tamen minime habere cernitur. Inter testata, tethya peculiarem sortita sunt F naturam: his enim solis corpus totum tegumento includitur, nequaquam 2 striato, sed lęui: cuius durities inter testam & coriũ est, adeo ut modo præduri bubuli tergotis secetur. Adhæret id genus saxis sua testa: duóque seposita inter se foramina exigua admodum habet, & uisum uix patientia, quibus humorem cibo accommodatum accipit: & quantum humoris remaneat, reddit: alterum scilicet & quasi os sit, alterum uerò ueluti excrementi ostium: excrementum enim in eo nullum spectatur manifestum, quale in cæteris ostreis uel echineum, uel quod appellant papauer cõtinetur: sed neque quod ouum appellatur, in eo ullo tempore minuitur aperte aut augetur. Dissecto, primum membrana carnosum ambiens partem ostenditur, qua uertibuli caro ipsa continetur, nulli è cæteris similis, in omnibus tamẽ sui generis eadem. Adhæret caro hæc utroque ex latete membtanæ circũdanti & corio: & qua adhæret, arctius utranque in partem est tethyon, uidelicet ad meatus illos duos, quorũ alter crassior, alter tenuior est. Cauum G intus utrinque exiguo quodam interueniente continuo, in quo uitæ principiũ continetur: humórq; in altero cauo consistere solitus est. Tota corporis eorum natura carnosa est. nam pars alia quę uel instrumentalis uel sensualis sit, nulla omnino percipitur: color tethyis aut pallidus aut rubidus est. Tangentium manus qualitate quadam ita afficiuntur, ut uix elui possit. Generantur in rimis aut cauetnis saxorum, maxime uero in cœno, & litoribus quæ phyco algáue marina abundent. Inueniũtur & in musco ma 3 rino, aut aliis in herbis foliísue marinis. Præstantissima in Smyrna Asię: in H Ægypto nulla inueniuntur. plurimum dant alimenti, renibus prosunt & stomachicis, tenasmúmque patientibus atque ischiadicis. Lateris dolo- 4 res leniunt tethya similia ostreæ in cibo sumpta: torminibus & inflationibus succurrunt: cachecticis quorum corpus macie conficitur, tethya utilia sunt cum ruta ac melle.

Margin: *Τήθυον.* *Τῆθος.* *Tethos.* *Tethyon.* *Tethea.*

Vertibulum. *Callus.* 1 In his tethya, &c. Theodorus modo uertibulum uertit, modo callus. 2 Hęc (ut zoophyta alia) intet testacea numerat Aristoteles, non quòd testa includuntur silicea: sed (ut equidem arbittor) quia minimum habent & sensus & motus, quemadmodum testata. Prætera nihil duri intra se continent, quod aut osseum aut cartilagineum sit, sed mollia penitus sunt: ortúsq; sui initia à limo solo habent ut testacea: ideóque testatis natura similima. Et quidem Plinius tethya ostreæ similia dixit. 3 Inueniuntur

A ueniuntur & in musco marino, &c. Inueniuntur tethya, inquit Plinius, in foliis marinis sugentia, fungorum uerius generis quàm piscium. 4 Tenasmúmque patientibus, &c. Eadem & tenasmum dissoluunt, renúmque uitia, inquit Plinius.

De holothurio, stella, & pulmone marino. Cap. CCXLIX.

1 QVæ holothuria uocantur, non ut tethya adhærendo, sed absoluta uiuunt: mouere tamen se nequeunt, sicuti nec ostrea. uiuunt quidē sine ullo sensu, perinde ut plantæ absolutæ (ut epipetron): ut eadem fere sit natura quæ fruticibus, à quibus parum differunt, sua scilicet absolutione. Quę stella uocatur, neque animal perfectum, neque planta, sed ambigit atque ancipiti est natura, quemadmodum & urtica. Forma eius stel- *Holothuria.* *Stella, ἀστήρ.*
B lis quæ pinguntur, similis est. Parua admodum caro est illi intus, extra du-
2 riore callo. Conchas aggressa eas exugit, omnémq; cibum statim peragit: adeóque natura calida est, inquit Aristoteles, ut omnia in mari cōtacta decoquat & adurat. Draconis marini scorpionúmque ictus carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa, contra omnia uenena uel potu uel ictu uel morsu noxia, succus earum ex iure decoctarum
3 efficacissimus habetur. Inter hæc & pulmo naturam habet pene fruticis: sponte enim prouenit, uiuítque absque ullo sensu: non tamen adhærendo, sed absolutus, perinde ac planta absoluta. Pulmo marinus recens, tritus atque illitus, podagris pernionibúsque auxiliatur: aiúntque pulmonem marinum decoctum in aqua calculosis prodesse epotum. Pulmonis marini cinis adalligatus egregie mulierum profluuia purgat. *Pulmo. πνεύμων. πνεύμων θαλάττιος. Pulmo marinus.*

C 1 Quæ holothuria, &c. Tubera uocat Theodorus. 2 Conchas aggressa eas exugit. Quānā utatur astutia in exugendis ostreis, legas apud Oppianum. 3 Inter hæc, &c. Halipleumon, ni fallor, est apud Plinium lib. 32. *Tubera.* *Halipleumon.*

De urtica. Cap. CCL.

VRtica item ancipiti natura est, ambigens & plantæ & animali. Nulla huic testa, sed corpus omni ex parte carnem præ se fert: urtica etenim ipsa quasi interna ostrearum caro esse uidetur. Sentit & manum admotam corripit adhærescítq;, perinde ac polypus suis brachiis. Atque dum moueri sibi manum sentit, colorem mutat, inquit Plinius, & contrahitur. Os medio in corpore cōtinet: hoc in maioribus urticis euidētius est: & de saxo
D quasi de testa uiuit: & si forte in eam inciderint pisciculi, eos excipit, retinétque: atque in hunc modū deuorat quæcunque nacta est esculenta. Hæc Aristoteles. Plinius, Contrahit urtica se, inquit, quammaxime rigens, ac prænatante pisciculo frondē suam spargit: (carnosæ nanque frondis his natura) complecténsque deuorat: aliàs marcenti similis, & iactari se passa algæ uice, contactos pisces attritúque petræ scalpentes pruritum inuadit. Excrementum nullum in urtica esse conspicitur: sed in hac re similis stirpibus est. Maiores tamen meatum, ut ostreæ, quo excrementum secedat, tenuem scilicet fistulam habēt parte superiore. urtica enim ipsa, uti modo diximus, quasi interna ostrearum caro esse uidetur: saxo uero utitur perinde ut testa: saxo enim adhærere more nōnullorum testa intectorum solet urtica: & ta- *Vrtica, ἀκαλήφη. κνίδη.* *Locus hic Aristotelis mihi quidem suspectus est: neque sane uetus interpres cū exēplaribus nostris Græcis cōuenit.*

men quoties libeat absolui, absolutúmque uagari quoddam urticarum ge- E
nus notatum est, quod & echinos & pectunculos in quos offenderit, corro
dit. Quæ enim in cauis sinuosisque adhærent, nunquam à saxis absoluun-
tur: quæ uero in saxorum planis marginibus uiuunt, absolutæ sedibus ua-
gantur. Duplex genus percipitur urticarum: alterum corpore paruo, quod
cibo aptum est: alterum maiusculo duróq;, quale circa Euboiæ Chalcidem
gigni scimus. Sunt omnes hybernis mensibus carne constante atque rigi-
diuscula: quamobrem per id tempus capiuntur, cibóque idoneę sunt. At æ-
state deteriores fiunt: præmadent enim & marcent, ut si tetigeris, facile dis
cerpantur atque dispereant. Denique nulla tantisper euelli integra potest:
ac æstus impatientia, saxa subire interius solent. Vrticis idem gignendi mo F
dus est, atque iis quæ testa includuntur. Mordent urticæ non ore, sed tactu
totius corporis: uis enim in his pruritu mordax, eadémque quæ terrestris
urticæ. Vrtica (ut author est Diphilus) & uentri & stomacho grata est, al-
uum atque urinam ciet, parciúsque nutrit: ut uero Xenocrates tradit, urti-
cæ gustui suaues, sed stomacho admodum ingratæ sunt. Assæ elixis ad aluũ
mouendam magis idoneæ: quæ lapillis adhærent, urinam magis cient: quę
passo aut uino mulso condiuntur, facile concoquuntur, aluúmque mouẽt:
quæ autem coquuntur in passo unà cum oleo, lubricum quidem illud reti-
nent, aluúmque cient: sed uentrem replent, & difficulter in uentriculo con
ficiuntur. Vrticam marinam in uino potam calculosis prodesse aiunt. In
oleo coquuntur urticæ: quo ne pili renascuntur, nonnulli sunt usi.

De spongia. Cap. CCLI. G

Spongia. σπόγγος.

SPongia nullam habet carnem, sed similis omnino plantis est: præsertim
cum adhærendo tantum uiuere possit, absoluta uero minime. At paruũ
aliquod discrimen est. Spongia nanque sensum aliquem habere creditur,
argumento quòd multo difficilius abstrahuntur, nisi clanculum agatur, ut
aiunt. Præterea ad auulsoris accessum contrahũtur, ita ut euelli difficile sit:
quod idem etiam faciunt quoties flatus tempestásque urget. Plinius, Spon-
giam, inquit, animal esse docuimus, cruore petris inhærente. Aliqui narrãt
& auditu regi eas, contrahíque ad sonum, exprimentes abundantiam hu-
moris, nec auelli petris posse, ideo abscindi & saniem emittere. Quin & eas
quæ ab aquilone sint genitæ praeferunt cæteris: nec usquam diutius durare H
spiritum medici affirmant: sic & prodesse corporibus, quia nostrũ suo mi-
sceant: & ideo magis recẽtes magísque humidas, sed minus in calida aqua,
minúsque unctas, aut unctis corporibus impositas: & spissas minus adhæ-
rescere. Oppianus quoque tradit, à spongiis euulsis distillare saniem, quæ si
spongiatoris forte naribus adhæreat, sæpissime hominem suffocat. In saxo-
rum rimis & cauernis oriuntur spongiæ, non aliter atque ea quæ testis in-
tecta sunt. Aluntur conchis, pisce, limo. Et uiuere spongias esca manifesto
conchæ in his repertæ ostendunt: & aperiẽdo claudendóque pisciculos ca-
pit spongia. aperit autem antequam ingrediantur: claudit & contrahit cũ
ingressi sunt. Adhærẽt nec parte una nec toto: (intersunt enim fistulæ quæ-
dam

A dam inanes) sed pluribus passim particulis hæsitát,& quasi membrana extenta subesse radicibus earum uidetur. Superne autem cæteri meatus concreti propemodum latent. At uero inferne quaterni aut quini patent, per quas pasci existimantur. Color illotis uiuísque nigricans est: candidæ autẽ cura fiunt. Spongiarum tria genera accipimus: sunt nanque aliæ raræ, aliæ spissæ, aliæ quas nominant achilleas. In genere illo spisso quæ prædurae sunt atque asperæ, hirci nomine tragi nuncupantur: minus spissum & mollius manos. Tertium quod achilleum uocatur tenuissimum & spississimum & 2 ualidissimum est. Genus hoc inuentu perquàm rarum est. Ex hoc penicilli. 3 Mollissimum uero genus spongiarum penicilli. Trogus author est penicillos mollissimos circa Lyciam nasci in alto, unde ablatæ sunt spongiæ. Si e- *Quonammodo candidæ fiãt docent Plinius & Dioscorides.* *τράγος, Tragus, Manos. Manos. Achillea spõgia.*

B nim euenerit forte ut spongia cum euellitur, abrumpatur: residuo item nascitur & completur. Magnitudine amplissima sunt solutæ illæ & raræ spõgiæ: sed mollissimæ spissæ & tenuissimæ, quæ scilicet altis tranquillísque nascuntur gurgitibus: flatus enim ac tempestates, spongias quoque ut cætera altilia, reddunt duriores, & incremẽtum impediunt. Genus item aliud est, quod nomẽ aplysias inde accepit, quòd elui non possit: habet hoc ampliores illos meatus, sed reliquo corpore densum est: nihilo tamẽ densius quàm quæ ante numerauimus genera, quanquam lentius est, & ex toto pulmoni similis: pessimum omnium hoc genus est. Sensum id genus habere diúque uiuere inter omnes præcipue conuenit: cognosci præ cæteris spongiis eo facile potest documento, quòd cum illæ albicent, limo inter lauandum subsi- *Penicillus.* *Aplysiæ.* *τὸ πνεύμονι παρόμοιον*

C dente, id semper nigrorem ostendit. Quidam spongias ita distinguunt, alias ex his mares existimauere tenui fistula spissiorésque: quarum quæ duriores sunt, tragos appellant: alias fœminas, maioribus fistulis ac perpetuis. Medici inscitia quadam ad duo nomina eas redegere: Africanas, quarum firmius sit robur: Rhodiacásque, ad fouendum molliores. Nunc autẽ mollissimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Spongia noua non sicut lana aut linamentum materia duntaxat est, qua applicantur medicamenta ad irrigationes idonea, sed & manifeste desiccat, uulneráque enæma conglutinat (si noua sit, & maris odorem adhuc referat) si eam cum aqua aut uino aut posca pro corporis ratione imponas. Quòd si uetus sit, & maris odorem amiserit, non æque desiccat: immo inutilẽ esse sentit Dioscorides. *Tragus.*

D Mollissimum genus earum penicilli oculorum tumores leuant ex mulso impositi: item abstergendæ lippitudini utilissimi. Imponũtur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cętero recẽtes discutiunt, molliunt, mitigant: ueteres conglutinant uulnera, inquit Plinius. Vsus earum ad abstergenda, fouenda, operiẽda à fotu dum aliud imponatur: ulcera quoque humida & senilia impositæ siccant. Fracturæ & uulnera spongiis utilissime fouentur: sanguis rapitur in secando, ut curatio perspici possit. Et ipsæ uulnerum inflammationibus imponuntur, nunc siccæ, nunc ex aceto inspersæ, nunc è uino, nunc ex aqua frigida: ex aqua uero cælesti impositæ, secta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus, sed fluxione occulta laborantibus quæ discutienda sit: &

iis, quæ apostemata uocãt, melle decocto perũctis. Item articulis aliàs aceto salso madidæ, aliàs è posca, in uulnerũ curatione & succidæ lanæ uicem implent. Differẽtia hæc, quòd lanæ emolliunt, spongiæ coercent, rapiũtq; uitia ulcerum. Circunligantur & hydropicis siccæ, uel ex aqua tepida poscáue. Imponuntur & iis morbis quos uaporari oporteat, feruenti ex aqua perfusæ expressæque inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosunt, & in febri contra nimios ardores. Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto: imponi oportet sic, ut sanas quoque partes spatiose operiãt. Liuorem ab ictu recentem ex aqua salsa calida sæpius mutata tollunt: testium tumorem dolorémq; ex posca. Songia usta acris est, uímq; habet digerẽdi. Cum bitumine aut pice cremata, sanguinis eruptiones in uulneribus cohibet, præsertim si feruens apponatur. Aliqui raras tantũ ad hoc cum pice urunt: F & oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra scabricias genarum excrescẽtésque carnes, & quicquid opus sit ibi destringere, spissare, explere: utilius in eo usu lauare cinerem. E

1 Quod multo difficilius, &c. Quanta cum difficultate, quantóque periculo colliguntur spongiæ: & quibus modis auelluntur, ostendit Oppianus lib. 5 de piscibus. 2 Tenuissimum, λεπτότατον: fortasse (minimum) uerti potuisset: quanquam Plinius tenue etiam dixit, uel intelligitur tenuissimũ, id est, tenuibus fistulis, ut legitur apud Dioscoridem λεπτόσφιγκτον. 3 Ex hoc penicilli. Ex hoc spongiarum genere fiebant penicilli uulnerarij, quibus scilicet uulnera ulceráue stipabant abstergebántque, ut clarissime explicat Plautus in Rudente, Ego iam te hic itidem, quasi penicillus nouus exugere solet, ni hunc amittis, exugebo quicquid humoris tibi est. G

Epilogus seu caput CCLII.

PRæter hæc quæ diximus animalia, sunt purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potius annumeranda quàm animalibus. Chrysippus quoque
Phryganion. que philosophus tradidit phryganion adalligatum remediò esse quartanis: quod esset animal, nec ipse descripsit, nec nos inuenimus qui nouisset.
Herpes. Herpes quoque animal à Græcis uocatur quo præcipue sanantur quæcũq;
Protegeustæ. serpunt. Protogeustę animalia sunt Indica, quæ gustũ habẽt acutissimum.
Τειχοβρῶτις. τειχοβρῶτις animalculum quod setas uillósue concutiat. Hæc duntaxat no-
Sirulugus. minauere authores sicuti & sirulugũ, quod nec quale esset animal, nec ubi nasceretur, tradiderunt. Et Euphorion in commentariis scriptum reliquit, H
Neades. in Samo bestias olim fuisse feras maxima magnitudine nomine neades, quarum sola uoce terra discederet: earum ossa maxima, uel sua ætate extitisse. Sunt etiam in mari nonnulla animalia effigie insolenti & sui generis: quæ quoniam inuentu rara sint, constitui in genus non possunt. Iam enim piscatores uidisse se retulerunt quædam trabunculis proxima, pullo colore, tereti figura, pari ex toto crassamento. Item alia scutorum effigie, colore rubeo, pinnulis crebris. Ad hæc alia quæ genitale uiri imitarentur, tum specie, tum magnitudine, sed pinnis subnexis binis loco testium. In magnis etiam imbribus multa apparent animalium genera, quę ante uel nunquam uel raro uisa fuerint. His igitur mihi satis admonuisse saltẽ uideor, quæ de animalium

Animalium differentiis ab Aristotele, Dioscoride, Plinio, Galeno, aliísque ueterum multis sunt dicta. neque enim omnia in hunc librum transferenda censui, quæ ab illis accuratissime sunt scripta. Tantum uero de singulis solum dixi, quantum legenteis ad antiquorum euoluenda scripta, nisi sint omnino rudes aut auersi, excitet: ac quo facilius cum his uersentur, auxiliū præst et

AEdocon. Αἰδοῖον θαλάσσιον. Genitale marinum. Halesurion. κολυβδαίνα.

1 Ad hæc alia quæ genitale. Est piscis nomen, inquit Hermolaus, ædocon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis halesurion græce dictum. Quanquam halesurion sunt qui pro callyonimo pisce capiunt. Αἰδοῖον quoque θαλάσσιον, κολυβδαίνας uocauit Epicharmus, ut Nicander tradidit.

τέλος σὺν θεῷ.

IMPRIMEBAT MICHAEL
Vascosanus Lutetiæ Parisiorum,
Ann. M. D. LI.

D

P

FINIS.

PARTIVM ANIMALIVM, NECNON aliorum quorundam, ex quibus constituuntur eorum animalium differentiæ, Index.

A

B

Fol.1.pag.2.in margine uersiculo 8.lege ἰδιότροφα. f.2.uers.6.malitiose. uers.22. hirudines. ibi. in marg. uer.4.ὀλόχρου. fol.2.b.li.8.cibi.l.13. alia. l.23. praeterea in aquatilium genere qua. fol.4.b.l.2.una uocatur.li.9.ξίγχος. li.11.μεσόφρυον ἐπὶ μετώπου dixere.li.16.ἐντετιχώμα τα.li.49. uocantur ἴππ. fol.5.li.8.πλάγιον. γαῖσις. & l.20.βρώσει.i.dentes.l.22.κεφάλη. li.31.larynx. fol.5.b.li.6.κλεῖδος.li.13. sub aliis. fol.6.li.26. μυών. li.44.ἰξύς. li.49. κοτυληδών.ibi.b.lin.29.παρέμπτωσις. fol.7.li.47.anterior à.fo.10.li.25.carnosum. fo.11.li.34.At. pa.2.li.10.peruium. lin.34.ναῦλα. fo.12.lin.16.sanguinis.lin.23.quom. pag.2.lin.21.passim. fo.13.περιλυμφόρον.in marg.li.33.ζυγοειδές. fol.14.lin.19.μεσοχαλισύς. li.33.eas.p.2.li.28.recuruata.f.15.b. li.9.per. fo.16.li.23.ex recto. fo.17.li.39.παχέα.pag.2.lin.40. ἰσχυρόν. fo.18.li.27.femine. fo.20.li.3.Casu.πυρὸς.lin.31.atrum. fo.21.li.11.easdem.pa.2.li.36.calore. fo.22.li.19.lacertos. fo.24.lin.5.feminam.pag.2.li.21.ἰχνεύμονες.fo.25.b.li.10.sanguinis .fo..26.li.33.praecinctu.lin.39.uultures. fo.28.li.8.imitantur. fo.30.li.23.caro. fo.31.li.13.pectunculi. fo.40.li.21.crassum. fo.43.li.21.fucti. fo.48.li.7.pauos. fo.52.li.1.pauos. fo.80.li.2.Serpentibus. fo.83.li 20.grandinem. fo.93.li.40.δρυόφυτες,aliàs δρυόφυτες. fo.98.li.17.abdidit. fo.100.li.28.sbice. fo.102.li.4.magnitudines.li.33.ad uastitatē. fo.115.lin.9.in marg.τρυγών. fo.118.li.41.segnior. fo.123.lin.40.dele longius. fol.126.li.41.officiu.fo.134.li.43.potantium. fo.140.li.17.uocantur. fo.149.li 34.Trebius Niger.fo.166.li.36.Clazomenen.fo.167.li.2.optimos.li.22. hamata. fo.170.li.17.Gobio. fo.175.li.25.praecinctu.li.31.32.eadem acrius pungunt. fo.179.li.24.quo fauos. fo.183.li.17.hoc,& si. fo.187 li.2.agrestis uocatur.lin.ulti.folii. fo.189.li.36.caprificos. fo.191.in marg. κενὰ ἔντερα. fo.192.li.23.camina fente. fo.193.li.1.Coo. fo.194.li.27.tensum ad proportionem.fo.195.li.21.sinusstarum.fo.196.li.3.Alcmaeonem.fo.197.li.18.à nostra. fo.203.li.20 olfactus sensu.fo.205.li.2. subiacent. fo.210.li.7.unum hoc.pag.2.li.3.in balearibus insulis. fo.211.li.1.cola. fo.217.li.22.carnosum. fo.219.li.19.Spongia usta.